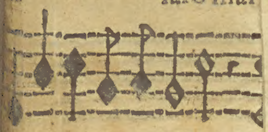
migliare
i fò poi sospirare,
ar ch'io curi il tuo in
se tene farò penture

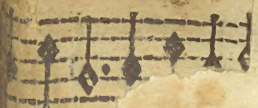
ti farò mal

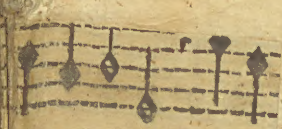
ti farò mal cõtiento. i

e, Dio bene,
n m'accresci più tormen

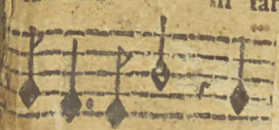
4

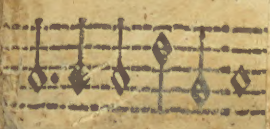
'è venu

fantasia in far

cacciar da me ij.

E. 2. t. A

J. C. Arns

DE SACRI CONSISTORII CONSVLTATIONIBVS GABRIELIS CARD. PALAEOTI.

VENETIIS,

Apud Minimam Societatem.

M D XCIIII.

30

SACROS. R. E. CARDINALIVM COLLEGIO.

GABR. CARD. PALÆOTVS.

AGITVR *annus prope trigesimus, cum diuinæ placuit bonitati, per Pont. Max. Sanctæ mem. Pium IIII. in celeberrimum istum vniuersalis Ecclesiæ Senatum, & summum Consilium ex omnibus nationibus delectum, me licet meritis longe alijs inferiorem aggregare. Quod munus cum plane magnum, & multiplex, ac negotiorum, frequentia & grauitate cumulatum, in omnes partes Reipublicæ Christianæ patere animaduertissem, supplex Patrem luminum rogaui, vt cælesti sua luce animum illustraret meum, atque vt eximiam Cardinalium illorum, qui tunc florebant, subindeq. per manus traditam, & ad vos quasi hereditario iure delatam prudentiam, imitari aliqua ex parte possem. Et quamuis peritissimorum Ducum mihi viam præmonstrantium, tum excellenti doctrina, tum rerum vsu, in hoc arduo vocationis meæ itinere, satis dirigi posse considerem: tamen, cum inter cæteras muneris huius*

functiones, illam vnam, quæ ad sacrum Summi Pontificis Consistorium, singulare totius Christianæ Reipublicæ perfugium, atque ornamentum, pertinet, magna rerum varietate, ac perenni quadam negotiorum commutatione implicari conspicerem; cognoui simul non eandem mihi in his ad amplissimorum Senatorum vestigia consectanda, semitam, atq. alijs in rebus patere: eò quod multa hic frequenter contingerent, quibus Cardinales, tametsi eundem finem spectarent, non idem tamen, vt in rebus mortalium sæpe accidit, sentirent, quinimmo in consilij dandi ratione, ac huius muneris obligatione æstimanda, valde discreparent. Quod quidem cum ex ipsa præcipue rerum, quæ tractantur, natura accidere animaduerterem, propterea quòd ea, quæ quotidie consultanda emergunt, adeo sunt inter se diuersa, noua, ardua, multiplicia, & propemodum infinita, vt quid, quando, quomodo, quatenusve loquendum, aut tacendum sit, nulla satis constanti regula præfiniri, ac decerni posse videatur: Idcirco difficultatem huiusmodi arduam nimis, atque humanis fere viribus superiorem aliquando censebam, cum non omnia, non semper, non vbique, non eadem ab omnibus Cardinalibus pronuntianda, sed suo tempore, vt dixit Salomon, vniuersa esse facienda, facile perspicerem. Quare, cum maiores in dies animi vexationes, ac grauiores rerum perturbationes hinc assidue exoriri viderem, quæ me ipsum, & alios etiam suspensos varie exagitabant, ac solicitos simul detinebant, ne qua in parte muneris nostri offenderemus; cœpi ego eo magis permoueri, quo infirmiorem animi mei sensum agnoscebam, ac peregrinationis cursum, tempori, quo erit villicationis meæ reddenda ratio, propinquiorem esse sentiebam.

Qua-

Quamobrem accuratius multo mecum meditari sum aggressus, an aliquid accommodatum sedandis hisce mentis agitationibus inueniri posset, quo tranquilliore posthac conscientia, & maiore animæ meæ fructu, hac præsertim affecta ætate, in hoc amplissimo munere versari possem. Itaque cum nonnulla non solum ex maiorum nostrorum institutis, ac veterum Cardinalium disciplina, sed etiam ex sacrorum Conciliorum, & Canonum decretis, sanctorumq. Patrum auctoritatibus, in vsum meum adnotassem, atque, vt ea tutius mihi sequi liceret, ad aliquot Ordinis istius sapientissimos Senatores detulissem, inter quos tres extitere, qui ad summum Pontificatum euecti fuerunt, Gregorius XIIII. Innocentius IX. & qui hodie maximo Reipublicæ Christianæ commodo feliciter viuit Clemens VIII. S. D. N. illorumq. acri iudicio explorato, eadem illis non improbari cognouissem; tum eo attentius institui complura alia, quæ tempus ipsum quotidie parturiebat, obseruare, & cum Senatoribus multis communicare, prudentesq. illorum cogitationes scrutari, & consilia excipere. Quo factum est, vt, Deo iuuante, plura, quàm initio arbitrabar, fere non sentiens, nec longo admodum labore in vnum coegerim, quæ ad ambiguitatis, solicitudinisq. aculeos euellendos, & ad consiliorum nostrorum tutiorem fortasse rationem poterunt aliquando pertinere. Quorum multa cum ex vestræ prudentiæ fontibus fuerint hausta, æquum existimaui eadem vestris maturius excutienda iudicijs, ac probanda sententijs offerre: vt si publicis rebus consultandis, atque suffragijs certius ferendis, hinc lucem aliquam accedere posse iudicatis, hæc non tam tenuitatis meæ, quàm grauitatis vestræ Senatoriæ,

ac potius communem ſapientiæ, quæ in vobis elucet, fœtum agnoſcatis, & quanto animi ſtudio, atque obſeruantia uobis ea offeruntur, tanta uos uiciſſim humanitate, ac benignitate, illa complectamini. Quæ tamen omnia in primis ſummi Pontificis, ac Sacroſanctæ Matris Eccleſiæ correctioni, atque auctoritati ſubiecta eſſe profiteor, & declaro.

QVAEDAM PERTINENTIA AD RATIONEM ordinis in hoc opere obſeruati.

ANTEQVAM de ordine nobis in hac tractatione propoſito dicere incipiamus, viſum fuit, Lectorem admonere, nos librum hunc tametſi typis modo excudi permiſerimus, nondum tamen publice edi, aut omnibus legendum exponi voluiſſe; cum adhuc nonnulla forte addenda, & magis elaboranda ſuperſint: verum paucis interim exẽplis ad priuatum tantum aliquorum vſum ita in præſenti impreſſum fuiſſe. Quòd ſi aliqua in eo dirigendo, fortaſſe repetita, & in idem recidentia videbuntur, animaduertendum erit, a nobis id non ſine cauſa factum: nam ſicuti rami multiplices, cum ab vna tantum radice exoriantur, eandemq. vim, ac naturam retineant, diuerſa tamen ſpatia in arbore occupant, atque huc, & illuc ad varios vſus feruntur; ſic in vna eiuſdem argumenti tractatione, quamuis multiplices, tum quæſtiones, tum probationes, item rationes, atque auctoritates ex eiſdem fere principijs deductæ ſeſe obtulerint, quæ idem prope ſonare videntur; nos tamen eas proprijs locis diſtinguere, atque ſuas ſingulis ſedes ad diuerſa probanda, ſeu corroborãda, prout aptius viſum eſt, ita accommodare curauimus, vt nemo eaſdem fruſtra repetitas probabiliter exiſtimare debeat.

Vt igitur ad ipſius ordinis explicationem veniamus, ſciendum eſt primum, nos initium cepiſſe a neceſſitate petendi, dandiq. conſilii, quo tamquam ſolido fundamento, tota ædificii extruẽdi ratio niteretur. Deinde quia omnes regulæ exceptiones varias habere conſueuerunt, atq. hac in re multa tamquam impedimenta, ſeu difficultates pro-

poni solẽt, quibus a dãdo cõsilio Senatores frequẽter excusari possent; ideo singulos hos casus, qui ex variis fontibus deriuare videntur, persequi diligenter conati sumus. Hincq. factum est, vt tota hęc tractatio in quinque partes a nobis fuerit distributa. Prima continet necessitatem petendi, & dandi consilii. Secunda excusationes Cardinaliũ a persona Papæ. Tertia excusationes a persona Cardinalium. Quarta difficultates, quæ aliquando oriuntur ex rebus ipsis, de quibus est consultatio, quæ Cardinalibus negocium facere possunt. Quinta tandem complectitur difficultates, quæ ex causis extrinsecis nasci solent. Quibus omnibus conclusio accedit, veluti epitome totius disputationis.

Vt vero tota rei series, si quando vsus venerit, vno aspectu ante oculos haberi, vtque facilius omnia pręcipua capita, memoria teneri possint, placuit omnium quæstionũ Indicem, atque ordinem subiicere.

PARS PRIMA.

Necessitates petendi, & dandi consilij.

HIC proponuntur quæstiones quædam generales, quæ sunt tamquam fundamenta totius disputationis. & tribus prioribus agitur de necessitate petendi consilii: tribus sequentibus de obligatione dandi consilii. Primo necessitas ostenditur petendi consilij in rebus priuatis: Tum, in rebus publicis: Tum, in rebus Consistorialibus. Deinde agitur de obligatione DD. Cardinalium in dando consilio ex vinculo charitatis: Tum, ex vinculo iustitiæ: Denique, ex natura officii.

Et sunt Quæstiones VI.

II. Quid in rebus publicis, & quæ pertinent ad Principes, & Magistratus. 2.

III. An summus Pontifex Cardinalium consilium, siue con sensũ in rebus arduis necessario requirere teneatur. 3.

IIII. An Cardinales a Papa requisiti teneãtur vinculo cha ritatis ad consilia prompte, & syncere proferenda. 4.

V. An iustitiæ vinculo ad eadem consilia teneantur.

VI. An Cardinales etiam non requisiti, teneantur ex na- 5.
tura officij sui, vbi res postulat, Papæ consilia submi- 6.
nistrare.

PARS II.

Excusationes Cardinalium deductæ a persona Papæ, ne teneantur ei consilium dare.

IN hac parte agitur, an Cardinales excusari possint a dãdo consilio ex causis deductis a persona Papę propter eius officium, vel propter eius præsumptam voluntatem. *Ab officio:* Propter maximam Papæ auctoritatem: Vel propter eiusdem sapiẽtiam, & sanctitatem: Siue propter summam, quæ ei debetur, obseruantiam: Aut propter eam, quæ illi iure deferenda est obedientiam. *A voluntate præsumpta:* Quia ipse affirmat sic expedire: Aut quia Cardinales credunt iam eum deliberasse: Aut quia existimant illorum sententias non magni ab eo fieri: Aut quia verentur ei molestiam afferre: Aut quia dubitant, illum magis irritandum: Seu quia sibi persuadent, illum scire, & pati quæ ab eis geruntur.

Et sunt Quæstiones X.

Q. I. An propter supremam, atque a Deo immediate pendentem Summi Pontificis in vniuersos auctoritatẽ, excusandi sint Cardinales, qui nulla in re illi cen- 7.

sent

PARS

PARS III.

Excusationes a persona Cardinalium.

HAEC pars complectitur alias causas prodeuntes a persona Cardinalium: Siue ab eorum munere: Siue ab eorum natura, & moribus: Siue a concepta suspicione. *A munere:* Quia sunt (vt dici solet) Creaturæ Papæ: Vel quia tamquam emeriti milites, digni sunt tacendi priuilegio: Seu quia iam tentarunt, & frustra, & commodius alibi agent. *A natura:* Ob adolescentiam, seu pudorem, & imbecillitatem: Siue ob metum reuerentialem: Aut ob alia loquendi impedimenta. *Ex varijs suspicionibus:* Veluti, ne ipsi singulares in sua sententia habeantur: Ne frustra nitantur: Ne postea amplius prodesse non valeant: Quòd sic alios claros Cardinales fecisse videant.

Ex quibus deducuntur Quæstiones IX.

satione

ſatione eſſent.

V I. Quid, ſi, tacentibus aliјs, uereretur aliquis aduerſando ſingularis haberi: An tunc alios ſequendo, eſſet excuſandus. 22

VII. Num illud à veteribus ſcriptum: Quod fruſtra niti, neque aliud quàm odium quærere, extremæ dementiæ eſt, deberet eos Cardinales excuſare, qui putarent ſe dicendo nihil effecturos. 23

VIII. An Cardinalis ſit excuſatione dignus, qui vt gratiã Principis retineat, atque aliјs proinde rebus fructuoſior eſſe poßit, illud aliquando ſe probare in Conſiſtorio oſtendat, quod vere non probat. 24

IX. An Cardinalium clarorum exempla, qui ad res propoſitas, licet ſibi non probatas, tacere, aut nihil repugnare interdum ſoliti fuerunt, iuſtam aliјs idem faciendi excuſationem præbere poßint. 25

PARS IIII.

Difficultates à rei quæ proponitur natura.

HOC loco difficultates recenſentur, quę à propoſita materia oriuntur, quarum aliæ ad perſonas: aliæ vero ad res pertinent. *De perſonis:* An dignior ſit approbandus: An crimina denuncianda: An ſufficiat ſequi conſilia peritorum. *Ex rebus propoſitis:* Veluti cum cauſa eſt dubia: Cum ex improuiſo proponitur: Quando eſt prorſus ignota: Quando alias fuit propoſita: Cum id, quod proponitur, pertinet ad ius diuinum, aut poſitiuum: Quando dubitat an conſulendi præceptum ita ſit affirmatiuum, vt non perpetuo obliget: Quando Cardinalis aſſurgens demittit tantum caput, & tacet: An tacere ad res propoſitas, ſit culpa, & qualis: Quis reſpondendi modus ad res propoſitas ſit aptior.

Et

Et sunt in hac parte quæstiones XII.

Inter

PARS V.

Difficultates a varijs causis extrinsecus assumptæ.

HAEC pars multiplices causas extrinsecus orientes comprehendit, quarum aliquæ in Consistorio: aliæ extra Consistorium considerantur: aliæ varias dubitationes continent. *In Consistorio*. An Cardinali sit necessaria loquendi libertas: An satis sit, eum sine ornatu quoquomodo loqui: An sententia clara voce, an secretis suffragiis, aut de scripto dicenda: An liceat rem omnem ad arbitrium Papæ referre: An ad maiorem partem Collegii: An mutare ibidem sententiam: An tacendum sit, si Princeps per se statuat: aut eis contradicat: aut silentium indicat. *Extra Consistorium:* Num liceat abstinere se interdum ab accedendo in Consistorium: An subscribere Bullas contra cõsciẽtiam. An Bullas subscribere examinatas, quando erat absens. *Aliæ dubitationes:* Veluti, quonam modo Cardinales in Congregationibus se gerere debeant: An plures difficultates simul iuuent: In dubiis, quid magis probandum.

Et sunt Quęstiones XIII.

CON-

CONCLVSIO TOTIVS OPERIS.

Quæ præcipue necessaria Cardinali videantur, vt Consilij dandi munus, pro vt oportet, exerceat.

HAEC Conclusio, quoniam est instar compendii plurimarum præcedentium quæstionum, atque alia multa ad totam disputationem terminandam complectitur: Ideo ad clariorem eius explicationem fuit in aliquot membra distributa, quæ sequuntur.

INDEX

INDEX RERVM, ET VERBORVM,

Quæ in hoc opere continentur.

A

Affirma-

 vitio.

Boni

Cardina-

Cardi-

Chri-

Con-

Con-

nium

Dissimi-

E.

F.

G

Horten-

OBE-

O

P

Peccatum

Præ-

Prouerbia, & vulgaria dicta.

Similitudo, ducta.

A spe-

T

V

FINIS.

DE SACRI CONSISTORII CONSVLTATIONIBVS

PARS I. QVAEST. I.

De Consultationis necessitate in rebus priuatis.

A POSTVLAT instituti nostri ratio, vt cum de sacri Consistorij consultationibus simus tractaturi, ea in primis impedimenta submoueantur, in quæ Lectoris cogitatio in ipso limine posset offendere, addubitantis forte nos in minus necessario opere versari; cum hominum consultationes siue ad priuata, siue ad publica negotia pertineant, earum ex rerum genere esse censeantur, quæ arbitrariæ dicuntur, & quodam potius vsu, quàm certa necessitate institutæ. Vnde nos priusquam de rebus Consistorialibus, quod nobis principaliter propositum est, B disserere ingrediamur, nonnulla tum de priuatarum rerum, tum de publicarum consilijs persequenda esse duximus, vt certioribus gradibus ad Consistorialia perueniamus. QVAEST. I.

Posset igitur fortasse alicui in mentem venire minus esse necessarias de rebus priuatis consultationes; eo quòd ius commune neminem cogit alios in rebus suis consulere, neminemve damnat sine consilio rem donantem, aut ementem, aut locantem, seu hereditatem adeuntem, aut de toto patrimonio suo testantem: immo paucis exceptis casibus, quibus tutores, curatores, seu administra- C tores certis personis, ac rebus adiungi solent, reliquis non solum plenam facultatem rerum suarum gerendarum permitti, sed etiam eisdem indulgeri scimus, vt si quando libuerit aliquos in consilium adhibere, non tamen illud sequi teneantur, [a] cum regula sit consilia suaderi tantum, non imperari: [b] quod & in consilijs Euangelicis locum habet. [c] Et quamuis iure veteri prudentes viros institutos fuisse sciamus, qui cõsulentibus de iure respondebant, eorumq. responsa auctoritatem obtinebant, non tamen quemquam ad illos consilij causa confugere coactum fuisse legimus. [d]

a l. 2. in fi. mãda. & glo. c. cũ olim. de arbit.
b cap. fin. 14. quæst. 1.
c cap. integritas. 32. q. 1.
d l. 2. de orig. iur. §. et quidẽ ex omnibus, & §. Et vt obiter.

Sed & amplius ex sacris litteris edocemur, hominem ratione, atque arbitrij libertate a Deo instructum in manu consilij sui, non alieni relictum fuisse.[a] Vnde absurdum videri potest, eum, qui a Deo conditus fuit ad eius imaginem, & similitudinem, vt alijs animantibus præesset, sibi ipsi in rebus suis non sufficere, sed ad alienam opem confugere debere. Hæc & alia huiusmodi aduersus priuata consilia possent fortasse excitari. A

a Eccli. 15.

VERVM si quis, re altius, vt oportet, repetita, eam iustis rationibus attentius considerarit, non dubitamus eum longe aliter iudicaturum, & nobiscum hanc rerum humanarum consultandarum necessitatem perspicue agniturum.

CONSTAT siquidem ex psis naturæ principijs, hominem summa Dei prouidentia ad socialem vitam procreatum fuisse, non tam delectationis, quàm necessitatis causa;[b] propterea quòd cum ex anima, & corpore conditus esset, egebat vtrumque aliena ope, atque adiumento. Nam quod ad corpus pertinet, nemo non videt fragile illud, nudum, atque inerme oportere ab alijs nutriri, foueri, atque defendi. Quod vero ad animum spectat, quis pariter nõ perspicit, nisi aliorum disciplina informetur, ac moribus, & doctrina perpetuo excolatur, rudem prorsus, imperitumq. deprehendi?[c] Quod sane ex ipsa humanæ naturę conditione proficisci receptum est, quę quamuis rationis particeps condita fuerit, quia tamen cum corpore coniuncta erat, necesseq. habebat ad cognitionem hauriendam se ad sensus conuertere, & phantasmata speculari; propterea non licuit illi, prout Angelis, solo intuitu, ac momento, naturaliter res absque vllo labore, atque errore apprehendere.[d] Verum necesse ei fuit, res pedetentim cogitatione percurrere, paulatimq. progressus de vna ad alteram facere, consequentias rerum ex causis antecedentibus longo examine, & circuitu colligere,[e] & tandem magna animi contentione aliquando res comprehendere, aliquando non comprehendere, sed putare se comprehendere, & specie boni decipi,[f] ac plane aperte videre se ad multa percipiẽda, & efficienda aliena ope, & consilio necessario indigere. Quæ humana conditio magna certe ex parte etiam in ipso innocentiæ statu se ostendisset, quo non omnes homines æquales proditi fuissent, sed aliqui maiores, qui minoribus consulerent, aliqui doctiores qui simpliciores instruerent.[g]

B

C

D

b S.Thom. de regim. princip. lib. 4. cap. 2. 3. Aegid. lib. 2. par. 1. & lib. 3. par. 1. cap. 4.

c S.Thom. 1. par. q. 101. artic. 1.

d S.Thom. 1. par. q. 58. ar. 3 4 & 2. 2. q. 49 art. 5. ad 2.

e S.Thom. 1. par. q. 79. ar. 8

f S.Tho. 2. 2. q. 49. artic. 5. & 8.

g S.Tho. in 1. par. q. 96. ar. 3

VERVM post naturam lapsam eo magis hæc hominum imbecillitas patefacta fuit, mutuamq. ferendi sibi inuicem subsidij necessitatem euidẽtius declarauit, tum propter interni luminis aciem ex peccato debilitatam, quod secum ignorantiam, difficultatemq.

A operandi traxit, [a] tum propter rerum ipsarum, quæ extrinsecus apprehendendæ sunt, auctas post præuaricationem ex cæco hominum amore nouitates, varietates, obscuritates, atque incertos exitus, [b] quibus curandis, & quemadmodum oportet administrandis, necessarium est, circumstantias omnes, quæ multiplices sunt, perfecte obseruare, necnon vniuersalia rationis principia ad singularia illa, quæ repente, & quasi momento contingunt, applicare, [c] & diuturno vsu plurima, quæ varia sunt, atque incerta, ac prope infinita, comperta habere. [d] Cum autem hæc omnia in nullo quopiam, quantum satis est, reperiri, nec ab vno omnibus in rebus,
B atque omni tempore præstari possint; [e] euidenter perspicitur hæc petendi consilij necessitas, cum facilius sit a multis multa, quàm ab vno tantum cognosci, [f] quia, quod vni non occurrit, alteri se offert. Qua ex re consilium aliqui dictum esse volunt quasi considium, quòd plures simul considéant ad aliquid determinandum, [g] & præsertim quia ad bene operandum [h] non solum perspiciendum est quid fiat, sed quomodo id fiat, non casu, non impetu, non carnis affectu, non proprio sensu, sed recta electione, congruentibusq. fini medijs: tempore item, modo, loco, animi firmitate, alijsq. plurimis circumstantijs perspectis, atque seruatis, [i] quæ vt
C in vno tantum homine naturaliter, perpetuoq. inueniantur, inauditum, ac fere incredibile videtur. [k]

QVAPROPTER sententia tum sanctorum Patrum, tum Philosophorum ea semper fuit, hominem sibi ipsi rebus grauibus, ac difficilibus gubernandis vt plurimum minime sufficere, [l] sed præter supernum [m] auxilium etiam prudentum consilio adiuuandum esse; vt quemadmodum ex scintillis multis lumen vnum accenditur, sic copulatis multorum mentibus, quæ antea diuisæ erant, solidius humanarum rerum administrationibus prospiciatur. Et qui antea singuli duos tantum oculos, ac manus, & pedes habebant,
D vnde non omnia circumspicere, atque attingere poterant, nunc coactis quasi in vnum cœtum multorum oculis, & manibus, vniuersa commodius, & clarius lustrare, & contrectare possint. [n]

Quod eo amplius confirmatur, quia certum est, Christiano homini nullam actionem a deliberata ratione proficiscentem, & in indiuiduo, quod vocant, consideratam tamquam indifferentem propositam esse debere, [o] nihilq. omnino otiose, nihil fortuito, aut inconsiderate ei suscipiendum esse, cum notum sit verbi etiam otiosi rationem illi reddendam. Hincq. negotiatori solet comparari; [p] quoniam quemadmodum mercatores suam pecuniam non solum

a S.Tho.1.2. q.85. art.3.
b S.Tho.1.2. q.77.art. 2.4. & seq.
c S.Tho.2.2. q.49. artic.5. & 7.
d S.Tho.2.2. q.49. art.1.et q.47.art.3.ad 2.& 3.
e S.Tho.2.2. q.49. art.5.in fine.
f c.prudentiã. de offic. deleg. c. de quib. 20. distin.
g S.Tho.1.2. q.14.art.3.
h S.Tho.2.2. q.49.art.7.& q.51. artic.1. ad 3.
i S.Tho.supra.
k S.Tho.2.2. q.49. art.3.in corp. & ad 3. in fi.
l S.Tho.1.2. q.14.ex Arist. lib.3.Ethi.c.3.
m S.Tho.2.2. q.52.art.1.
n Arist.lib.3. Polit.c.7.c.11. & lib.4.c.14.
o S.Tho.1.2. q.18.art.9.
p Matth.13.

numquam inanem aut sterilem esse patiuntur, sed eam vtiliter assidueq. exercere student, vt quàm maximum possunt lucrum inde referant, sic Christi disciplinam sequenti omnia tum certa electione, & deliberatione sunt instituenda, tum recta ratione ad debitum finem dirigenda, [a] & ideo prudentiæ virtutem aiunt sapientes vnicuique esse necessariam, [b] cum enim illa dicatur recta ratio rerum agendarum, iuuantur homines illius auxilio non tantum vt munera, quæ sibi incumbunt, caute, & circumspecte expleant, [c] sed etiam vt salubria a peritis documenta suscipiant: quod ad docilitatem pertinet, quæ prudentiæ pars integralis dicitur. [d] Nam cum ab vno homine omnia nequeant, quantum satis est, considerari, indiget vnusquisque ab alijs erudiri, aut certe admoneri, in eoq. studium ponere, vt exceptis casibus a Doctoribus traditis, qui consultationi non subijciuntur, [e] in reliquis alios audiat, & eorum consilia nec propter ignauiam negligat, nec propter superbiam contemnat. [f] Hinc S. Gregorius Anthemium reprehendebat, quia consilia sapientum, & recta suadentium non suscipiebat: [g] qui enim aliquid ab alijs scire potuit, & noluit, tunc illius ignorantia eum non excusat; [h] quia nobis non solum commissionis, sed indebitæ etiam omissionis ratio reddenda est. [i]

A … B … (margin letters)

Quod eo magis affirmant Theologi, quando res, quam aggredi quis nititur, eius sit ponderis, & grauitatis, vt probabiliter agentis scientiam, & experientiam transgrediatur, cum in eo rerum genere se numquam plene exercuerit: quod quidem in actionibus humanis frequenter solet accidere, quæ vt plurimum pendent ab experientia, in quibus sane plus valet, & plus proficit expertus, quàm qui rationem absque experientia tenet. [k] Vnde & apud Iurisconsultos in culpa is esse dicitur, qui talibus negotijs, artibusve sibi ignotis se immiscet. [l] Immo illud addunt non longe ab arrogantiæ, ac temeritatis vitio eum abfuturum, qui opus illud attentat, quod vires, facultatemq. suam excedit, [m] existimans se virtute, aut scientia, seu auctoritate plus pollere, quàm re vera polleat; [n] siue præcipitem facile prolapsurum, qui per gradus illos minime studeat incedere, quibus ratio dirigi, atque ad operandum ordine perduci solet, [o] alioquin prætermittendo quod potest, & debet, interpretatiue videri eum ex præsumptione, seu indiscretione (vt eorum verbis vtar) Deum tentare voluisse. [p]

QVAE omnia sacrarum etiam litterarum auctoritate probantur, quibus frequentissime consilij vtilitas commendatur, & ad consilium capiendum inducimur, qualia illa sunt; [q] *Erit salus vbi multa*

a S. Tho. 1. 2. q. 1. art. 1.
b S. Tho. 1. 2. q. 57. art. 5.
c S. Tho. 2. 2. q. 49. art. 7. 8.
d S. Tho. 2. 2. q. 49. art. 3.
e Arist. lib. 3. Ethic. c. 3.
f S. Tho. 2. 2. q. 49. artic. 3. ad 2.
g S. Greg. lib. 11. epist. 29.
h cap. peruenit cũ Glo. in verb. cõsilia. dist. 84.
i S. Tho. 1. 2. q. 72. art. 6.
k In proœmio lib. 1. Metaph. c. 1. & Aegid. lib. 3. de regim. princip. par. 2. cap. 17.
l Dec. l. culpa non caret, de reg. iur.
m S. Tho. 2. 2. q. 21. art. 4.
n S. Tho. 2. 2. q. 130. artic. 1. & 2.
o S. Tho. 2. 2. q. 53. art. 3.
p S. Tho. 2. 2. q. 53. art. 4. ad 1. & q. 97. art. 1. & ar. 3. ad 2
q Prou. 24.

A *multa conſilia ſunt.*[a] Et: *Ne ſis ſapiens apud temetipſum.*[b] Et: *Fili ſine conſilio nihil facias.*[c] Et: *Qui autem ſapiens eſt, audit conſilia.*[d] Et: *Qui agunt omnia cum conſilio, reguntur ſapientia.*[e] Et: *Diſſipantur cogitationes vbi non eſt conſilium: vbi vero ſunt plures conſiliarij, confirmantur.*

QVIBVS multa alia poſſent tum ex Græcorum, & Latinorum monumentis, tum ex probatis multarum gentium, & Nationum hiſtorijs adiungi, ex quibus pateret, communem, perpetuumq. hunc fere apud omnes morem extitiſſe, non ſolum res graues, ac difficiles cum prudentibus, peritisq. viris communicãdi, ſed amplius eos, qui cautius rebus ſuis proſpicere quæſierunt, minores etiam, & fa-
B miliares cauſas ſolitos fuiſſe ad aliorum conſilia deferre: quod olim veteres Romanos obſeruaſſe, Cicero teſtatur,[f] cum ait ad Sextum Ælium, & Manlium de filia collocanda, de fundo emendo, de agro colendo, de omni denique aut officio, aut negotio relatum fuiſſe, & Publ. Craſſum T. Coruncanum in Senatu, & apud Populum, & in cauſis amicorum, & domi, & militiæ conſilium ſuum, fidemq. præſtitiſſe. Hinc ſæpe inter Iuriſconſultorum reſponſa, legimus quæſita in Populo frequenter Sapientum conſilia fuiſſe: nunc de teſtamento condendo, nunc de ſocietate ineunda, de donatione facienda, de manumiſſione, de nuptijs, de familia,
C de peregrinatione, atque alijs huiuſmodi multis.[g] Sed quoniam hæc ſatis nota eſſe putamus, ideo ampliore nobis viſa ſunt non indigere probatione.

SVBDIMVS tamen ea, quæ vniuerſe de petendi conſilij neceſſitate hucuſque affirmauimus, non quidem ad omnia omnino, quæ in hominum vſum cadunt, pertinere; ſed ad ea tantum, quæ ex ſapientum regulis conſultationi ſubijciuntur. Nam de ijs, quæ certa ſunt, aut arte conſtant, aut a fortuito euentu pendent, aut ex curſu naturæ proueniunt, aut quæ immutabilia, & æterna, aut quæ parua, & leuia ſunt, non eſt opus conſultores adhibere,[h] ſicuti nec
D illa, quæ agenti nota ſatis, atque explorata ſunt, in deliberatione ponuntur: nam fruſtra (vt dici ſolet) quæritur per agros quod domi habetur.

HIS igitur, & aliis huiuſmodi caſibus exceptis, dicimus eum, qui ſapienter actiones ſuas moderare cupit, prudentum virorum conſilio vti debere.

VNDE ad id, quod initio obijciebatur, iure communi neminem compelli ſibi conſultores in rebus ſuis adſciſſere; Reſpondetur, nec caueri legibus, vt indigens cibo, & potu alimenta ab habentibus quærat, aut ægrotus vt medicum adeat, ſiue qui in iudicio

a Prou.3.
b Eccli.32.
c Prou.12.
d Prou.13.
e Prou.15.
f Lib.3.de ora.
g Luc.de Pen. l.omnes. C. de Decur. lib. 10. nu. 30. & ſeq.
h Ariſt.1.Rhetor. & 3.Ethi. c.3. Aegid.de regim.princip.lib. 3.par.2.c.16. 17.

contendit vt aduocatos consulat, aut ædificaturus domum, vt A
architectum accersat, hæc enim ius naturæ, & ratio ipsa, atque humanæ imbecillitatis necessitas satis vnumquemque docent, ita vt si quis hæc negligat, aut se illis indigere non agnoscat, se parum iudicio valere manifeste ostendat. Quòd si in rebus corpori necessarijs, vt fame, siti, nuditate, & morbo, diuino quodam naturæ iure vrgemur subsidia petere, multo magis in ijs, quæ ad animum pertinent, & vbi conscientia periclitari potest, id erit faciendum.

SED amplius, dum dicebatur, hominem in manu consilij sui a Deo relictum fuisse, vnde si necessarium esset ei consilium alterius, B
penderet potius a manu aliena quàm a sua; Respondetur, sensum illorum verborum esse, [a] datum fuisse homini a Deo liberum arbitrium in rebus gerendis, non quia liceat ei facere quidquid velit, sed quia ad id, quod faciendum est, non compellitur necessitate naturæ, sicut ea quæ ratione carent, cum ipse libera electione possit sequi siue bonum, siue malum.

a S. Tho. 2.2. q.104. arti.1. ad 1.

DVM etiam addebatur, Deum non deesse vllis animantibus in rebus necessarijs ad vitam; & propterea absurdum videri, quòd homo, quem alijs animantibus præfecit, sibi ipsi non sufficiat, sed indigeat alieno consilio, atque auxilio; Respondetur, id nobis non officere, quia sicuti non dicitur natura defuisse homini in rebus C
necessarijs, quamuis illum nudum, & imbellem procreauerit, nec ei arma, & tegumenta sicut alijs animantibus dederit, [b] quoniam rationem, & manus ei subministrarit, quibus possit hæc sibi comparare; sic dedit ei liberum arbitrium, quo se ad Dei in primis auxilium, atque hominum conuerteret; [c] cum id, quod per alios possumus, per nos aliquo modo posse dicamur. [d]

b S. Thom. 1. par. q.91. ar.3. ad 2.

c S. Tho. 1.2. q.5. ar.5. ad 1.

d Aristot. 3. Ethic.

ACCEDIT præterea, quòd sicuti Deus, cum omnia possit, inferiorum tamen rerum, quæ causæ secundæ dicũtur, ministerio vtitur propter multiplices vtilitates a Doctoribus explicatas, [e] ita & placuit illi, homines quasi secundas causas, discipulosq. ab eo edoctos, hominibus adiutores constituere, tum vt eos ad imbecillitatem suam magis agnoscendam, humilitatemq. amplectendam excitaret, tum vt veterem progenitorum temeritatem, quæ eos in has angustias coniecit, ante oculos perpetuò haberent, tum denique vt diuinam erga humanum genus benignitatem, quæ numquam illis deest, patefaceret. D

e S.Tho. in 1. q.22. art.2.3.

RVRSVS, dum deducebatur, durum nimis videri vrgeri homines in rebus priuatis consultores sibi adhibere, quæ in libera eorum

A rum sunt potestate, cum antiqui iuris sit regula, vnumquemque iuris sui retinendi, ac dimittendi dominum esse,[a] etiam si re propria absque alterius tamen detrimento abuti velit;[b] Respondetur, durum id dici non posse, quod in maiorem hominis vtilitatem redundat: sicuti enim per ignota loca peregrinanti: durũ videri non debet, immo optabile ducem itineris quærere, sic egentem consilio a sapientibus illud petere non graue, sed iucundum esse solet. Et verum illud quidem est ex humanis legibus, eum, qui dominus rei suæ est, eam potuisse pro derelicto habere, aut in mare proijcere: idem tamen a recta rationis regula declinasset, ac sibi ipsi quãuis non alteri iniuriam fecisset. B Præterea, quòd quisque de re sua pro arbitrio possit statuere, pertinet ad actum iustitiæ: at homo, presertim Christianus, præter iustitiam, lege etiam charitatis tenetur, vt Deo, & proximo seruiat, & rebus suis longe aliter quàm leges humanæ permittere solent, vtatur.

a l. in re mandata. C. mandati.
b l. sed & si. §. consuluit, de petition. hæred. l. etiam. §. 1. sol. matr.

Ad id etiam, quod supra obijciebatur, licere scilicet homini actiones suas prout velit instituere, atque rebus suis ad eius arbitrium, cum dominus earum sit, vti; Respondetur, tum morali lege rationem ipsam præfigere hominibus certam bene operandi regulam, tum vero præcipue ex Christianis præceptis teneri ho- C mines omnia recte, prudenterq. facere, neminemq. absolute rerum suarum dominum appellandum,[c] cum ei in nouissimo die villicationis suæ ratio sit reddenda, atque otiosum etiam verbum ad calculos, vt supra diximus, sit redigendum:[d] proindeq. dicimus non licere eis quidquam perperam agere, neque inepto arbitratu suo res suas elargiri, aut retinere,[e] quamuis etiam nemini inde iniuriam, aut detrimentum inferret: nam amplius requiritur, vt, cum homines sint, suas omnes actiones debita ratione, ac moderatione, atque ad iustum, meritumq. finem dirigant,[f] atque rerum suarum vsum vbi occasio postulat, cum alijs communicent.[g]

c S. Tho. 2.2. q. 66. ar. 1. 2.
d Matt. 12.
e S. Tho. 2.2. q. 185. artic. 7.
f S. Tho. 1.2. q. 1. artic. 2.
g cap. sicut hi, 47. dist. S. Chrysost. conc. 2. in Lazarum.

D Denique si replicaretur, hoc nihil aliud esse, quàm compedes hominibus inijcere, eosq. libertate res suas gerendi, atque de his statuendi spoliare, facultatemq. maleuolis præbere illos in iudicium deferendi, atque vexandi, quòd non ad exactam prudentiæ trutinam singulas domesticas res examinarint; Respondetur, hoc Doctores, qui sapienter loquuntur, minime sentire: nam dicunt teneri quidem vnumquemque, quidquid agit, recte prudenterq. agere, sed non dicunt debere eum omnibus in rebus consultores adhibere. Nam si res leues sint, & faciles, aut etiam si graues sint, sed tamen eidem bene notæ, & perspectæ, non est necessaria alia

consultatio, quæ ad causas tantum dubias, & difficiles, seu gra- A
ues, atque arduas pertinet: [a] quod quidem quomodo dignoscen-
dum sit, non potest certa regula comprehendi, cum res eadem se-
cundum subiectam, vt aiunt, materiam, modo parua, modo ma-
gna, modo leuis, modo grauis censeri soleat. quod sapientis est
iudicare. [b]

a S.Tho. 1.2. q. [illegible] arti.4.& q. [illegible] art.2.

b Gl.c. fi. de re iud. in 6. verb. Illustrium.

Sed & illud, quod potissimum est, addunt, hæc omnia ad forum tantum interius, quod conscientiæ dicitur, & vbi culpæ examinantur, non autem ad exterius, quod apud Tribunalia Iudicum agitur, pertinere, ita vt vereri nemo debeat, si non adhibitis consiliarijs, res suas domesticas gesserit, veluti filiam collocando, fun- B
dum emendo, villam ædificando, Principem virum hospitio excipiendo, sibi ideo litem apud Magistratus intendendam esse. Nam hæc & alia huiusmodi, quæ ad res proprias, ac priuatas pertinent, non censuerunt leges foro externo esse subijcienda: cuius finis cum ad Reipublicæ tantum tranquillitatem dirigatur, ideo peccata illa tantum coercet, quæ sunt aduersus iustitiam. At vero consilium non petere, præsertim in rebus proprijs, non repugnat iustitiæ, sed potius prudentiæ: & propterea ad aliud forum pertinet, quod internum dicitur: hoc autem nihil inemendatum relinquit, & latissime peccata quæcumque contra virtutes omnes comple- C
ctitur. Vnde hæc, de quibus loquimur, apud supremum Iudicem diligenter erunt suo tempore excutienda, & tunc ratio reddenda, quare prætermisso consilio, quod facile peti poterat, maluerit quis proprio quàm sapientium virorum sensu grauiora viribus suis aggredi, temereq. tractare. Id autem proxima quæstione plenius etiam persequendum, ita eo loco postulante, reseruamus.

PARS I. QVAESTIO II.

Quid in rebus publicis, & quæ pertinent ad Principes & Magiſtratus?

A QVAMVIS probatum ſatis eſſe exiſtimemus ex rationibus in præcedenti quæſtione adductis, omnes homines conſilio omnino indigere; dubitari tamen iure poſſe videtur, an eadem neceſſitas etiam Principes & Magiſtratus in publicarum rerum adminiſtratione comprehendat, non ſolum propter excellentiam ſtatus, qua alijs eminent, vnde aliquid maius homine referre videntur, & ideo honor eis, & cultus tribuitur,[a] ſed etiam quia cum alijs præpoſiti ſint, vt eos gubernent, & moderentur,[b] abſurdum videtur, illis, qui alios regere debent, alieno conſilio opus eſſe. Et præterea, quia in publicis rebus adminiſtrandis ſumma cautione, ac taciturnitate plerumque opus B eſt, ita vt Principibus nõ tutum ſit animi ſui ſenſa pro ciuiũ ſalute alijs communicare, quod Antigonum Regem Aſiæ, & Iulium Cæſarẽ apud Romanos, & alios quàmplurimos obſeruaſſe legimus.[c]

QVAEST. II.

a S.Tho. 2. 2. q.102. artic.1.
b S.Tho.d.qõ. 102.arti.2.
c Plutarc. in Demetr. Suet. in Iulio.

VT igitur dilucide res tota explicetur, notum illud eſſe ſcimus, Principes, ac Magiſtratus, & alios huiuſmodi viros duplicem perſonam referre,[d] alteram priuatam, quæ eis cum omnibus hominibus communis eſt, alteram publicam, quatenus alijs præſunt, & publicum munus ad communem populi vtilitatem adminiſtrant. Quod igitur ad priuatam ſpectat, dubium nõ videtur communi eos cum C alijs iure cenſeri: nam cum hæc conſultandi neceſſitas, de qua agimus, tam ex humanæ naturæ conditione, quæ omnes complectitur, quàm ex progenitorum lapſu, qui ignorantiam in poſteros inuexit, in vniuerſum hominum genus propagatam fuiſſe dixerimus, ſequitur eandem in Principes etiam, ac Magiſtratus, qui ex numero mortalium ſunt, & humanis conditionibus perinde ac reliqui homines ipſa origine obnoxij, pariter transfuſam fuiſſe.

d cap. ex litteris, & ibi gl. de proba. l. ſi conſul. ff. de adopt.

Quod vero ad publicam ſpectat, idem plane dici poſſe videtur: quandoquidem dignitatis gradus, non illis maiorem, aut ſcientiam, aut experientiam, aut prudentiam, excluſo diuinæ gratiæ auxilio

xilio

xilio, adiũgit: nec illi, adepto sublimiore honore, ob id peritiores, aut sapientiores euadunt, sed ampliore tantum auctoritate decorati, latiorem etiam, atque illustriorem tum acquirendæ, tum exercendæ virtutis occasionem nanciscuntur. Immo quo grauiora, ac periculosiora negotia suscipiunt, quippe quæ nõ ad sua quæ ab eis pendent, sed ad aliena, quibus salus populi nititur, commoda spectant, eo perfectiore modo se in ijs gerere tenentur, proindeq. maiorem multorum consultationem, ac solicitudinem adhibere, vt muneri suo satisfaciant. Hinc ab aliquibus Senatus, anima, ratio, & intelligentia Reipublicę vocatur: proinde sicut corpus sine anima perit, & homo sine ratione nihili est, sic remotis consiliis, publicas res pessum ire videmus. Et ideo scribit Lampridius [a] Seuerum Imperatorem nũquam aliquid statuisse absque plurimorum Iurisconsultorum, aliorumq. peritorum corona. Et Augustus quamuis valde sapiens, dicitur tamen adhibuisse ad consilium etiam priuatum Mœcenatem, & Agrippam, sicut Iulius Cæsar Q. Pedium, & Cornelium Balbum. [b] Quemadmodum enim ratio ipsa ostendit, eum, qui multorum administrationi præest, nõ posse tam multiplici officio sine multorum auxilio satisfacere: sic quando Principes eorum hominum comitatu se circumseptos esse delectantur, qui religione, integritate, fide, ac prudentia præstant, voluntatemq. in consiliis eorum auscultandis, ac iudicium in deligendo meliora adhibent, eos certe errare vix vmquam posse censendum est, cum facilius omnino videatur, alios nullo perturbatos affectu, quid optimũ sit sentire, quàm eos, qui in rebus suis proprio iudicio nimium fidunt: sicuti qui spectant ludentes, rectius iudicare solent. Hinc etiam Salomonem legimus cælesti quamuis sapientia assuẽtem, de suo tamen sensu semper solitum vereri, vt qui diceret: [c] *Ego paruulus sum, & nesciens egressum & introitum meũ, & nesciens quo me vertam.* Et S. Benedictus in regula sua mandauit, [d] Fratres omnes etiã inferiores ad consilium vocari, quia multa paruulis patefieri solẽt, quæ maioribus absconduntur, & S. Chrysost. sæpe Magistratus & Præfectos ex sacris litteris edoceri scripsit, ne inferiorum suorum consilia spernerent, neve ea, quæ ad aliorum salutem moliuntur, cum illis communicare detrectarent. Hincq. sapientes Principes adeo Consilium, & Senatum necessarium esse ad rectam, salubrẽq. administrationem censuerunt, vt de Regibus magnis legatur, vetuisse eos, ne filij, ad quos Regnum deferendum esset, scientiarum studijs imbuerentur, vt se rudes agnoscentes, aliorum sibi consilia adiungerent, quippe qui optime scirent eos, qui potestate præditi,

se

a In vita Seueri longe ante medium.

b Dio Cassius lib. 52. in prin.

c 3. Reg. 3.

d capit. 3. vbi Turrecrem. tracta. 15.

A se quoque præstare scientia sibi persuadent, audere viribus suis fretos cuncta arbitrij sui impulsu peragere, vnde in perniciem labuntur. Quod & veteres religiosissimi Impp. Theodos. & Valent. rescripserunt his verbis: [a] *Bene enim cognoscimus, quod cum vestro consilio, Patres conscripti, fuerit ordinatum, ad id beatitudinem nostri Imperij, & ad nostram gloriam redundare*. Et Policrates scriptum reliquit, fieri non posse, vt salubriter principatum administret qui consilio sapientum non vtitur. a l. humanum. C. de leg.

Id vero nihil ipsorum Principum tum sapientię, tum existimationi, atque auctoritati detrahit: quoniam hæc in eorum non sunt
B potestate: & sapientis non est, vt ille dicebat, nisi præstare culpam. Hincq. antiquissimum hunc Hebræorum, Aegyptiorum, Assyriorum, Persarum, Græcorum, Romanorumq. morem fuisse legimus, quin perpetuũ hunc fere omnium Gentium, Nationum, & Populorum vsum extitisse, vt consiliarios in publicis administrationibus secum adhiberent: id enim maiorem auctoritatem eorum legibus, & decretis acquirere, quæ cum sapientum consilio firmata esse populus videret, præsertim, cum facile sit Principibus ipsis selectissimos, peritissimosq. viros sibi adiungere, quorũ opera, atque industria vtantur: quod priuatis viris non æque conceditur. Vnde &
C Arist. ad Alexandrum Regem scribebat, [b] consiliari diuinissimam rem esse, quod inde quid præstantius, & vtilius sit, inueniatur. Siquidem Principis maiestas non in eo tantum dignoscetur, vt possit, sed vt nouerit ex pluribus quid melius sit eligere, & amplius velit id quod vtilius sit, præstare; alioquin verendum est, ne auctoritas sine consilio tanquam gladius habeatur in manu furiosi. Et ideo Plato quoque consilium rem sacram appellabat. [c] b In Rhetor. ad Alex. c. 1.

Quod si quis dicat, alienum consiliũ non esse homini necessarium, qui propria prudentia præditus sit, immo sicut locupletes homines aliorum inopiam subleuant, sic eiusmodi virum aptum
D esse potius aliorum imbecillitatem consilio suo adiuuare, quàm vt egeat ipse sibi ab alijs consuli, & ideo Principes, & Magistratus iure optimo in hoc ordine habendos esse, quos præclara merita, & virtutes ad eos gradus euexerunt; Respõderi solet, dupliciter consilium considerari posse: [d] alterum, quod intrinsecus inest: alterum, quod extrinsecus assumitur. Nam cum consilium nihil aliud sit, quàm inquisitio quædam de rebus gerendis, data est homini ratio, cogitatio, & memoria, qua valeat præterita repetere, præsentia animaduertere, & futura prospicere, secumq. diligẽter, quid facto opus sit, expendere, & ratiocinari, vim cõsultiuam intimo corde exercendo, c Plat. in Theage, siue de sapientia in prin. d Iauel. polit. Christ. trac. 3. cap. 1.

atque

atque interiores animi vires quasi in consilium cogẽdo: quod consilium intrinsecum,& proprium suiipsius dicitur, sicut de Dauide, de Susanna,alijsq. sapientibus viris legimus, qui periculis circumuenti,aut difficilia meditantes,varia versabant in corde suo; [a] & de Cicerone,quẽ librum de suis consilijs conscripsisse Boëtius tradit.[b] Consiliũ vero extrinsecum est id,quod ab alijs petitur, scrutando quid sentiant: quod fit siue consulendo libros,& monumenta, quæ tamen vt plurimum minus perfecte prosunt, cum singulæ circumstantiæ, quæ negotijs contingentibus adhærent, litteris consignatæ minime reperiantur; siue viuam aliorum vocem, & iudicium præsertim seniorum,& probatorũ virorum exquirendo: quod sane consilium extrinsecum dicitur, atque illud est proprie, de quo nos hic agimus. Quapropter admitti quidẽ potest, Principibus scilicet negandum non esse,quin sibi primum illud consilium probabiliter valeant vindicare, quod ab eorum industria, solertia, ac vigilantia pendet: sed alterum illud extrinsecum non ideo minus necessarium illis esse dicetur ad grauia negotia,vt oportet,administranda, propter particularia videlicet plurima accidentia cum rebus ipsis cõiuncta,quæ cum ab vno nequeant homine peruideri, ac non nisi experimẽto cognosci,certum vtique est melius multo, ac plenius a pluribus,quàm ab vno tantum exploranda illa fore,cum,vt dici solet, plus videant oculi,quàm oculus. Quod & Imperatores in legibus ciuilibus attestati sunt, dicentes, *Dubium non esse, omnia omnino, quæ consilio recte geruntur, iure, meritoq. effectu,& firmitate niti.*[c]

a Dan. 13.& 1.Reg. 27.
b Boet. lib. 1. de Music.c.1.
c l.dubiũ non est, C.de repud.

At si replicetur,immo Principes multos inueniri non tantum ingenij acumine,intelligentia,atque doctrina,sed etiam longo rerum vsu, maximaq. peritia præditos,quibus subsidiaria, aduentitiaq. aliorum opera minus videtur esse necessaria; Respondemus, in moralibus, vt notum est,ad ea respici, quæ vt plurimum, non quæ aliquando tantum, & raro vsu venire solent: certum autem illud est,vt plurimum,plus multos,quàm vnum cognoscere. Dicimus etiam non exigere nos à Principibus, vt in ijs rebus,quas bene notas habent,atque experimento didicerunt, consiliarios adhibeant; sed hanc eorum notitiam cum vsu coniunctam,qua se prędictos esse aiunt,diligenter obseruandam esse,ne ad alia prioribus minime cohærentia protendatur: non enim, quod aiunt Iurisconsulti,apprehensa possessione partis agri, totum agrum apprehensum censeri; sic in prudentiæ disciplina accidit,cuius campus cum sit latissimus, totum necesse est per singulas partes peragrari, si totum quis velit obtinere: alioquin quod in præscriptione

dicitur

A dicitur, quantum longo vſu fuerit præſcriptum, tantum cenſeri poſſeſſum, & non vltra: ſic & in prudentia obſeruatur, quæ ſe varie admodum diuerſis ſolet communicare. Vnde videmus aliquos regia induſtria præſtantes, non autem œconomica: & alios politica, non autem militari: [a] & alteram eſſe prudentiam, quæ ſingulis ad neceſſitatem ſalutis ſufficit: alteram, quæ aliorum quoque gubernationi prouidet: [b] deinde alteram, quæ ad Principes: alteram, quæ ad ſubditos pertinere ſolet. [c] Ex quo liquet, quamuis aliquis prudentiæ laude aliquot in rebus excellat, non tamen illum vbique tamquam rerum omnium conſultiſſimum eſſe cen- B ſendum, vnde & vetere prouerbio dicitur: *Nemo ſolus ſatis ſapit.*

VERVM ſi quis obijceret, Principes, & Magiſtratus, Dei miniſtros vocari, qui non ſine cauſa gladium portant ad exercendam Dei in terris iuſtitiam, [d] probabileq. eſſe, habere etiam adſiſtentem ſibi diuinam gratiam eos in munere ſuo illuſtrantem, & illis dotes omnes, atque auxilia ſubminiſtrantem, quæ ad gerendos, vt oportet, ipſos honores, ſint illis adiumento. Vnde ſi nequeant, niſi multis adhibitis arbitris atque aſſeſſoribus vocatis, publicas res decernere, hoc nihil aliud erit, quàm populum cenſorem regiarum actionum, & morum conſtituere, & detrahendi occaſio- C nem præbere, & multorum calumnijs Principem obijcere. Reſpondemus, rudes quidem homines, & ignaros ſic forte poſſe ſuſpicari, ſapientes vero, & graues neutiquam, quippe qui norint, Principes exigere conſilia, non vt illis ſint ſubiecti, ſed vt ea diligenter perpendant, & quod ſatius fuerit, deligant; cum non minoris ſit ſapientiæ inter varia multorum conſilia quod optimum ſit diſcernere, atque illud exequi, quàm res ipſas ad conſultationem deferre. Quapropter ea, quæ iuſte Principibus debentur, nos nullo pacto adimimus: ſed cum videamus Moyſen, Dauidem, Salomonem, aliosq. viros ſapientiſſimos, Deiq. D ſpiritu plenos ſibi conſiliarios, adiutoresq. viros accerſiſſe, exiſtimamus tantum abeſſe, vt hoc diuinæ voluntati repugnet, vt potius hinc magis illius gratia erga eos prouocetur, quippe qui per ſemitas, ac media ab eo diſpoſita incedant, [e] minimumq. prudentiæ ſuæ fidentes, ad alios quamuis inferiores, ac paruulos confugiant. [f]

Sed præterea dicimus ea, quæ obijciuntur, in foro quidem, quod aiunt poli, non autem in foro fori eſſe accipienda, prout ſæpe in alijs materijs ſeruari ſolet. [g] Nam apud homines cum quis munus aliquod iure adeptus eſt, aut ad magiſtratum euectus, aut digni-

a S.Tho.2.2. q.47. art. 11. et q. 50. in præfat. Ariſt. 6. Ethic. cap. 8.
b S.Tho.2.2. q.47. artic. 10. & 12.
c Ariſt. lib. 3. Politic. c. 3. & lib. 6. Ethi. c. 9.
d Rom. 13.
e S.Tho.2.2. q.83. art.2. in reſponſ.
f Matt. 11. & 18. & Luc. 10
g c. fin. in fi. 17 q. 4. & c. 1. de re iud. in 6. & c. conſuluit, de vſur. c. tua nos de ſponſal.

dignitatem quamuis amplissimam consequutus, eo ipso ad illud A
quidquid officij est, nisi manifeste inhabilis, atque indignus sit,
administrandum idoneus esse censetur, [a] illiusq. prudentiæ considerandum relinquitur, an multis, vel paucis, aut nullis egeat extrinsecus adiutoribus, quibus siue palam, siue secreto prout ipse ijs indigere iudicauerit, vtatur; nec ideo ei status sui, aut debitæ in eo munere exercendo peritiæ, controuersiam moueri ius est: quod quidem de iudice delegato in Concilio Lugdunensi ab Innocentio IIII. responsum fuit, [b] & a Doctoribus in similibus alijs casibus firmatum fuisse videmus, [c] ad tollendas scilicet populorum perturbationes, ingentemq. rerum & actionum omnium confusionem, si quis hæc ad exactam rei veritatem redigere vellet: quod B
olim etiam in eo, qui pro Prætore se gesserat, [d] & in rerum vsucapionibus ac præscriptionis restitutionibus, alijsq. huiusmodi constitutum fuisse legimus. [e] At vero quoniam non patitur Deus, qui est summa bonitas, veritatem, iustitiam, innocentiam, ac sapientiam offensam, aut violatam apud homines relinqui; propterea in supremo illo, atque acerrimo iudicio, quod forum poli dicitur, hæc omnia ex integro repetenda, atque examinanda reseruat, [f] vt id, quod consulto fieri debuerat, si quis inconsulto maluerit, atque inconsiderate, nec qua oportebat prudentia gerere,
id sciat in nouissimo die, tamquam culpa infectum congruenti C
pœna resarciendum, quam nos nec grauissimam semper, nec leuissimam futuram pronunciamus, sed qualem rei conditio postulabit. Idcirco monent sapienter Doctores: Ad quoscumque id pertinet, vt conscientiam suam in muneribus fungendis accurate examinantes, sibi ipsis, dum tempus est, caueant, & culpa carere nitantur.

a Abb. cap. si quando, de rescrip. nu. 3. Ias. l. Barbarius, de off. præt. nu. 11

b c. statutum. §. assessorem, de rescript. in 6.

c Inno. c. cum speciali, de appell. Abb. c. vt debitus, de appellat. nu. 28. Franc. nu. 43. Io. And. in addit. ad Specul. lib. 2. par. 2. de requisit. cons. in verb. cōsilium.

d l. Barbarius, de offi. præt.

e l. 1. de vsucap. Abb. cap. quia plerique, de immun. Eccles. nu. 12. & seq. & in tract. de regul. pol. & for. reg. 40. & 49.

f S. Tho. 1. 2. q. 91. art. 4.

Postremo si quis diceret Monarchiam, quæ ab vno pendet Principe, præstare Aristocratiæ, quæ plurium administratione nititur, hincq. licere argumentari, minus tutum esse multorum senten- D
tias adhibere, tum quia plerumque negotia varietate opinionum conturbantur, atque implicantur, tum etiam quia Principis dignitati detrahi videtur, si vrgeri illum dixerimus aliorum consilia exquirere, quasi ipse quid agendum sit, non videat, & propterea ab aliorum sententijs pendere debeat, quod indignum videtur. Respondetur, in Monarcha sicut in Iudice, tria considerari, potestatem scilicet, sapientiam, & probitatem: [g] ex his autem formam quidem essentialem in potestate consistere, quæ penes vnum esse debet, tum propter vnitatis rationem, quæ alijs perfectior est, tum

g S. Tho. in 3. par. q. 59. ar. 1 & in 2. 2. q. 60 art. 2. Plato in Gorgia post medium. Arist. pol. lib. 5. c. 9. Cic. ī epist. ad Quintum Fratrem.

A tum propter pacem conſeruandam, aliaq. plura commoda, quæ inde ad publicam vtilitatem manant; [a] reliquas vero duas partes eſſe veluti accidentia, quæ aliquando in alijs gubernationibus meliores inueniuntur, & ideo poſſe iſtas in Monarchia aliorum bonorum, & prudentum auxilio ſuppleri; cum poteſtas aliunde pendere nequaquam poſſit, cuius ratione Monarchia ſimpliciter, & abſolute alijs gubernationibus præfertur: vnde, & Veteres a Conſiliarijs Rectores diſtinxerunt. [b] Quapropter nos non dicimus eos, qui in conſilium adhibentur, plus Principe ſapere, aut B illum ab eorum iudicio debere omnino pendere, ſic enim illius auctoritas ei integra non relinqueretur, ſed dicimus illorum eſſe Principi quid ſentiant fideliter denunciare, Principis vero, quæ potior illorum ſit ſententia, diſcernere, & diffinire. [c] Tum ſibi facile perſuadere magnum veritatis argumentum ex eo exiſtere, cum omnes inter ſe, aut certe quàmplurimi conſenſerint; quorum ſententiam ſequi, tantum abeſt, vt auctoritatem, aut prudentiæ opinionem imminuat, vt potius augeat; ſapientis enim eſt, & veritatem propoſitam agnoſcere, & ei libenter adhærere.

a S.Thom. de regim. princip. lib.1. cap.2.et ſequ.

b S.Tho. lib.4. de regim.prin. c.14.& 25.

c S.Tho. 2. 2. q.49.art. 3.& q.47. artic.4. & 12.

Ex his ita explicatis, quamuis diſſolutio eorum, quæ initio quæſtionis obiecta fuerunt, ſatis colligi poſſe videatur, adhuc ta- C men ſigillatim reſpondendo, dicimus, Primum non obſtare, quo Principum celſitudo, atque eminens eorum ſtatus proponebatur, quaſi indignum eſſet eos aliorum conſilijs petendis ſubijcere; Nam reſpondetur, ſummæ eorum poteſtati nihil idcirco derogari, ſed ampliorem potius materiam illis miniſtrari patefaciendæ eorum ſapientiæ, dum auditis plurium ſententijs, ipſi quid potius, vtiliuſve futurum ſit, ex ijs deligunt, vnde eorum conſtitutiones maiorem apud omnes exiſtimationem, faciliöremq; executionem nanciſcuntur. Quapropter recte Alexander Seuerus ex conſiliariorum ſuorum ſententia, quam libere dici ab vnoquoque D mandabat, propriam ſententiam ſæpius emendauit, Matriq. Mammææ obiectanti quòd ita imperium debilius, ac contemptibilius redderet, ſapienter reſpondit: At ſecurius, & diuturnius. [d] Quam optimam regendi imperij rationem a Lycurgo, [e] & alijs præclaris Imperatoribus [f] didiciſſe videtur.

Non etiam ſecundum, quo dicebatur, abſurdum videri eos, qui regere alios debent, aliorum conſilio indigere: quoniam ſic viderentur potius regi, quàm regere; Nam reſpondetur, regendi rationem in poteſtatis, & iuriſdictionis auctoritate conſiſtere, quæ eò firmius, efficaciusq. exercetur, quo magis ea, quæ præcipiuntur, rationi

d Lamprid. in eius vita.

e Plutar. in eius vita.

f Capitolin.& Dio in vita M. Antonini Philoſ.& Traian.

rationi sunt, atque æquitati consentanea. Ad hanc vero recti, honestiq. regulam obtinendam, dubium non est prudentum consilia plurimum conferre, quibus quidem consilijs non regitur Princeps vt imperatus, sed dirigitur, vt melius imperet. A

NON etiam tertium, quo dicebatur, publicas res interdum silentio obtegendas esse: quoniam non negamus si quid tale accideret, quod nulli prorsus pandi oporteret, quin liceat illud tenebris taciturnitatis obuoluere: sed dicimus perraro huiusmodi casus vsu euenire, & nimium infelicem Principem illum censendum esse, qui saltem pauciores sibi fidos, & intimos non habeat, cum quibus rem tuto possit communicare. Vnde legimus Carthaginenses, Aetolos, atque alios ad huiusmodi pericula vitanda solitos fuisse, selectiores aliquot viros seorsum adhibere: quod sanctius Consilium vocabant.[a] B

[a] Liu. lib. 30. 35. & 36.

PARS

PARS I. QVÆSTIO III.

An Summus Pontifex Cardinalium consilium, siue consensum in rebus arduis necessario requirere teneatur.

Hæc quæstio paulo fusius tractata fuit, quòd multa se hic explicanda obtulerunt, quæ ad consiliorum materiam pertinent, de quibus in alijs quæstionibus sæpe fit mentio. Complectitur autem octo præcipue capita, seu articulos:

I. *Quo sensu accipiatur plenitudo potestatis Papæ, & quid differat ab ordinaria. Itẽ quid differat consensus a cõsilio Cardinaliũ.*

II. *An Papa vtens potestate ordinaria in arduis consensum, aut consilium Cardinalium adhibere.*

III. *Quid, si vtatur plenitudine potestatis: an consensum exigere teneatur.*

IIII. *Quid de consilio. An Papa vtens plenitudine potestatis, teneatur necessariò illud requirere.*

V. *An a iure diuino deducatur, Papam ad petenda consilia teneri.*

VI. *An iure naturali, et Gẽtium ad idẽ obstrictum esse, demõstretur.*

VII. *Posito quod teneatur consilium requirere in arduis: An, si non requirat, actus ab eo gestus reddatur nullus.*

VIII. *An Papa, quando requirit consilium, & quod ei bonum, & salutare proponitur, teneatur illud sequi.*

ARTICVLVS I.

Quo sensu accipiatur plenitudo potestatis Papæ, & quid differat ab ordinaria. Item quid differat consensus a consilio Cardinalium.

A INSTITVTAE disputationis argumentum præsentem quæstionem a nobis quodam modo extorsit, a qua libenter nos abstinuissemus, quòd sanctæ Apostolicæ sedis, summiq. Pontificis Maiestatem silentio potius, ac reuerentia colendam esse censeamus. Attamen cum consiliarij nomen, de cuius munere acturi sumus, ex ijs verbis habeatur, quæ ad alterum dicuntur: siquidem Consiliarius nemo esse potest nisi alterius gratia, cui cõsilium dandum est; cumq. hæc duo inter se cohæreant, alterumq. ab altero quo- QVAEST. III.

dam modo pendeat, necessarium visum est, nonnulla prius, quæ A
ad Papam spectant, quatenus Cardinales ad consultationem vocat,
ab eisq. sententiam exquirit, obiter attingere.

Cvm igitur multiplicia illa sint, quæ ad sacrum eorum Collegium deferri solent, nobis in præsentia propositum est, omissis illis, quæ fidei dogmata attingunt, ea tantum generaliter complecti, quæ ad negotia Consistorialia spectare consueuerunt, an scilicet in rebus arduis decernendis, Cardinalium consensus, aut consilium a Papa necessario sit requirendum.

Nam tametsi materiam hanc a Doctoribus latissime, atque vber
rime tractatam esse non ignoremus:[a] quoniam tamen multa adhuc B
perdifficilia, ac controuersa ab eisdem relicta, aut non satis explicata fuerunt, existimauimus non alienum ab instituti nostri ratione futurum, si ea, quæ nobis hoc argumento probabilia videntur, in medium afferre curemus, non vt plus ceteris nos vidisse, aut inuenisse arbitremur, sed vt quæ permiste tradita, ac coaceruata ab alijs legimus, in clariorem saltem ordinem redacta, ijs, quibus vacauerit, animaduertenda, & sapiẽtiorum iudicio diffinienda relinquamus.

Antequam igitur disputationem ingrediamur, operæpretium duximus verba aliquot thematis propositi, quę ambiguitatem parere possent, tãquam terminos rei tractandæ sigillatim declarare.

Ac primum illud est, quòd cum Papa in Ecclesia summam C
semper, & plenissimam habeat auctoritatem, cum tamen illam ad actus exteriores, atque ad certum vsum vult redigere, duplici modo hoc solet facere, videlicet exercens facultatem, quam ordinariam, aut facultatem, quam appellant absolutam. Vnde a Doctoribus duplex illius potestas vocatur: altera absoluta, altera ordinaria: quod tamen ad vsum potius potestatis, quàm ad propriam, & naturalem illius vim refertur, quæ semper intrinsecus est plenissima. Ad hunc igitur vsum tam absolutæ, quàm ordinariæ potestatis dignoscendum, & quatenus hæc inter se differant, dispiciendum,
illud præmonere Doctores solent, hanc scilicet auctoritatem, quæ D
absoluta, seu plenitudo potestatis vocatur, tripliciter considerari posse.[b] Primo, simpliciter & absolute, & de hac in præsenti non agimus, quippe quæ non Papæ, sed soli Deo competit, qui vocat ea, quæ non sunt, tamquam ea, quæ sunt: & cui voluisse fecisse est, vnde omnipotens dicitur.[c] Secundo, prout Christus eam habuit in terris, in quo erat humanitas hypostatice verbo vnita, & hæc etiam plenitudo non tribuitur Papæ, quamuis Christi vicem in terris gerat: nam multa sunt, quæ peculiariter Christo Domino reseruata fuerunt,

a Felin Dec. Bero. in rub de constit. nu. 42. & seq. Io. Monach. Gemin. Franc. c. super eo, de hæret. in 6. Iacobac. de concil. lib. 7. artic. 5. nu. 117. Alban. de Cardin. quæst. 39. Barbac. cõs. 1. Vasqu. lib. 1. cõtrouers. ca. 23.

b Aegid. de potest. Papæ p. 3. c. 8. 9. & sequ. Rom. 4.

c S. Thom. 1. par. q. 25. ar. 3

A runt, qualia illa sunt, quæ vocantur excellentiæ, prout fuit institutio sacramentorum, & alia huiusmodi. [a] Tertio, potest hæc plenitudo considerari tamquam ea, quæ fuit B. Petro ratione vniuersalis Ecclesiæ communicata, siue ordinis, siue iurisdictionis: & hanc plenitudinem dicunt Doctores ad Papam pertinere, non solum quia quod omnibus & singulis Prælatis in Ecclesia Dei concessum est, id solus Papa potest, sed etiam quia amplius quàm illi omnes, & singuli possunt, ipse vnus potest, eo exemplo vtentes, quòd quemadmodum Deus potuit statuere leges naturalibus rebus, vt
B iuxta eas operarentur, potest tamen idem Deus præter leges naturæ ex propria virtute sua agere, quod miraculum vocari solet: sic in Ecclesia spectat ad summum Pontificem condere leges morales, & præscribere ius omnibus personis Ecclesiasticis, & toti Ecclesiæ, idem tamen non semper tenetur seruare huiusmodi leges, sed potest agere præter illas. Quando igitur Papa ea vult obseruare, quæ suis legibus continentur, tunc dicitur vti potestate ordinaria. Quando vero aliquid vult exequi supra id, quod legibus constitutum est, tunc dicitur plenitudinem potestatis exercere.

POST hæc, quoniam in quæstione proposita agitur de consensu; siue consilio Cardinalium adhibendo, declarandum hic primo videretur, quid differat consensus a consilio. Verum quoniam
C vtrumque ex his verbis varie accipi solet, aliter a Theologis, aliter a Philosophis, & aliter a iuris Doctoribus; [b] ideo nos, omissa multiplici eorum distinctione, & declaratione, [c] quæ ad rem nostram in præsentia non pertinet, sufficere nobis censuimus, de his eo ipso sensu agere, quo iuris Doctores vtuntur, huiusmodi quæstiones in Commentarijs suis tractantes. Illi enim quærunt, quando lex consensum, aut consilium alterius in aliquo actu requirit (prout & nos hic quærimus) quomodo hæc verba sint accipienda. Et videmus eos hæc vocabula potius ab effectibus quibusdam denominare, & distinguere, quàm ab ipsorum propria vi, & natura.
D Vnde appellare solent consensum eam voluntatis significationem, & approbationem, quæ quando à lege requiritur, necessaria est omnino ad actus validitatem; [d] Et ideo siue in actu ipso, siue etiam post ipsum, potest interponi, [e] modo constet illum, qui consentire debet, in eo, de quo agitur, conuenire & concordem esse.

AT vero consilium dixerunt esse aliquid faciendi, non faciendive excogitatam rationem, [f] siue inquisitionem quandam alterius sententiæ, quam lex præcipit explorari. Sed quia hoc ad multiplices effectus referri potest, ideo non idem de omni consilio

a August. de Ancon. q. 58. art. 1. & 2.

b Sum. Tabie. uerb. consilium nu. 1. & ver. consensus.

c Greg. Nyss. siue Nemesius. lib. 5. cap. 5. de philos. & Damasc. lib. 2. de fide orthodox. c. 22. S. Thom. 1. 2. q. 14. et q. 15. & 2. 2. q. 52. & q. 17. artic. 3. ad 2. Arist. 3. Ethic. cap. 3.

d Glo. c. 1. §. fi. ne sed. vac. in 6. & in c. si pro te, verb. assensu, de rescript. in 6.

e Abb. cap. 1. de his quæ fiũt a Præl. num. 3. & c. cum in veteri, de elect. num. 12.

f Cic. de inuẽ. lib. 2.

responderunt, sed aliud appellauerunt consilium necessitatis, quod oritur ex rei natura, quæ obligat in foro conscientiæ.[a] Aliud dixerunt reuerentiæ, cui ob maiorum reuerentiam est obediendum.[b] Aliud auxilij, quod requiritur ad personæ imbecillitatem subleuandam, prout quando impuberi adiungitur consilium tutoris.[c] Aliud officij, veluti cum Prælato datur coadiutor, sine cuius consilio nihil fiat.[d] Aliud perfectionis, prout sunt consilia Euangelica.[e] Aliud præparationis, quod requirit animum hominis esse paratum ad id perficiendum, si visus veniat.[f] Sic & alijs modis, qui licet ad consilij materiam secundum Canones pertineant, vere tamen disputationi nostræ non congruunt, cum consilium in re proposita in eo tantum sensu accipiatur, quod proprium, & regulare solet esse huius nominis, videlicet pro exploratione, & scrutatione iudicij, ac sententiæ alienæ in vtilitatem illius qui consilium petit: vnde consilium vtilitatis dici solet, quòd, quando a iure præcipitur, exquiri debet antequàm actus ipse conficiatur, cum hæc consilij sit natura, vt actum gerendum præcedat;[g] licet petentem non obliget, vt illud postea sequi teneatur, si præcise in ratione sola consilij considerètur:[h] siquidem non ponitur consilium inter proprios actus legis, cuius est præcipere, sed ponitur inter ea, quæ suadent tantum, & priuatis competunt;[i] lex tamen quando mandat illud adhiberi, idcirco vult antea exquiri, quia posset is, de cuius re agitur, aliquid audire, vnde adduceretur ad id faciendum, quod alias non fecisset:[k] quando quidem a pluribus veritas facilius, quàm a paucis inuenitur:[l] si tamen, accepto consilio, is, qui petijt, id nõ probet, liberũ est ei id non acceptare, cum consilium voluntatis esse dicatur,[m] & inuito beneficium non conferatur.[n] Hoc tamen ijdem Doctores affirmant non omnino perpetuum esse, cum aliquando hæc duo verba consensus, & consilium ex subiecta materia varientur, & confundantur.[o]

Rvrsvs & illud hic se offert declarandum, quæ sint illa, quæ consensum, & quæ consilium requirere soleant. Verum cum hoc varie a Doctoribus explicetur,[p] nobis in præsenti subtilius id examinare necesse visum non fuit, cum ex ijs, quæ a Doctoribus traduntur,[q] colligere satis sit, vt plurimum in rebus leuioribus nullum nec consilium nec consensum, in grauioribus consilium,[r] in longe grauioribus etiam consensum adijciendum esse.[s]

Amplivs & illud declarandnm esset, quæ sint illa ardua, de

quibus

a c. Matthæus, in fi. de simon. cũ glo. in verb. consulis.
b c. ad aures, de ætat. et qual. cum glo. i verb. consilio. Clem. 1. cũ glo. in fi. de testib.
c l. impuberib. ff. de suspe. tut.
d c. venerabilis, de offi. deleg. cum glo.
e c. integritas, 32. q. 1.
f S. Tho. 1. 2. q. 108. ar. 4. ad 4. et 2. 2. q. 124. art. 3. ad 1.
g Glos. c. cum olim. de arbitr. vbi Abb. nu. 4.
h Bar. l. 1. §. si plures. de exer. nu. 3. et Dec. in c. si pro debilitate. nu. 52. et 57. de of. deleg.
i S. Tho. 1. 2. q. 92. ar. 2. ad 2
k l. si in tres. ff. de arbit. c. fin. de arbitr. in 6.
l c. de quibus. 20. distin.
m c. quisquis. §. quod præcipitur. 14. q. 1.
n l. inuito. de reg. iur.
o Ab. d. c. cũ oli nu. 4. et Butr. nu. 15. de arbit.
p Glo. c. cũ nos, de his, quæ fi. a Præl. Abb. c. nouit, eo. ti. nu. 6.
q In cap. 1. de excess. Præl. & in cap. irrefragabili, de offic. ord. Albertin. de hæret. assert. q. 26.
r cap. fin. de dilat.
s Gabr. lib. 7. comm. opin. de criminal. conclus. 36. nu. 3. & seq.

A quibus in præsentia agimus, Verum notum est non posse ista certa regula comprehendi, cum suos gradus habere soleant pro re, tempore, & loco dijudicandos: & ideo receptum communiter est, hæc omnia arbitrio boni, & sapientis viri esse æstimanda.[a]

[a] Abb. cap. ad hæc. num. 1 de offi. Archid. & Dec. cap. si pro debilitate. de offic. deleg. nu. 39

ARTICVLVS II.

An Papa vtens potestate ordinaria, teneatur in arduis consensum, aut consilium Cardinalium adhibere.

B HIs ita præmissis, nunc vt ad rem accedamus. Quærimus primo loco, an Papa vtens potestate ordinaria, teneatur in arduis consensum, vel consilium Cardinalium pro rerum qualitate adhibere. Quod vt clarius percipi possit, proponimus exemplum Episcopi erga suos Canonicos, & Capitulum. Nam quemadmodum secundum rerum varietatem, quæ decernendæ sunt, tenetur Episcopus iure communi eorum consilium, & quandoque consensum adhibere,[b] sic etiam, cum instituti sint Cardinales tamquam consiliarij, & coadiutores Papæ, & eorum Collegium C Senatus Ecclesiæ vocari soleat,[c] quærimus nunc, an Episcopi exemplo debeat Papa vtens ordinaria potestate eorum consilium, siue consensum pro rerum conditione, & grauitate requirere.

[b] Toto tit. de his quæ fiunt a Præl.

[c] c. Ecclesia. 16. q. 1.

Ac dubium illud primo facit, quòd cum Papa sit vertex totius Ecclesiæ, & caput omnium Episcoporum, & Prælatorum, Pastorq. vniuersi orbis, & a quo alij Episcopi creantur, absurdum videtur, (licet velit ordinaria potestate vti) eum quodam modo in ordinem aliorum redigere, ita vt æqualis cæteris Episcopis esse videatur, qui eorum semper superior, & caput est: & ideo æquum non videtur, cogi illum exemplo Prælatorum inferiorum, consensum, aut consilium Cardinalium adhibere.

D SECVNDO, quia cum Papa summo loco sedeat, & plurimum videat, ac superno etiam lumine adiuuari existimetur; propterea aliorum est ad eum in rebus dubijs recurrere, non autem illius, vt ad alios confugiat, & aliorum consilia exposcat.

TERTIO, quia quamuis Cardinales pars corporis Papæ aliquando vocentur, verius tamen est, illos proprie non vnum corpus cum Papa constituere,[d] cum Collegium Cardinalium non assistat Papæ per modum limitationis potestatis illius, sed instar ministerij.[e] Siquidem Papa auctoritatem suam integram a Deo habet in se vno positam, Collegium vero est tamquam ei ministrans, & communi

[d] Bellamer. et Præpos. c. in synodo. 63. dist. Gigas de crim. læsæ maiest. tit. qualiter, & a quib. q. 5. nu. 9

[e] Aug. de Ancon. q. 6. art. 5. ad 2. S. Antonin. par. 3. tit. 22. c. 5. §. 1.

deseruiens Ecclesiæ vtilitati,[a] ideo non est par ratio inter Canonicorum Capitulum, & Collegium Cardinalium. A

Verum in hoc primo capite contrarium respondendum esse omnino videtur, ex ratione illa, quam nuper attigimus, declarantes quomodo ordinaria potestas Papæ ab eiusdem absoluta secernatur: Diximus siquidem, quòd quemadmodum omnipotens Deus, in quo est absolutissima potestas, dicitur tunc ordinario modo operari, quando per causas secundas tamquam per instrumenta sua consueta res disponit, sic vsus ordinariæ potestatis in Papa nihil aliud censetur, quàm id exercere, quod Canones, decreta, & constitutiones iuris declararunt: quod Innocentius III. varijs in locis indicauit, dicens:[b] *Volentes tamen iuris ordinem obseruare*. Et ibi: *Quantum de iure possumus, procedemus*. Et alibi:[c] *Quia tamen nolumus a iuris tramite declinare*. Et rursus:[d] *Volentes tam rationes, quàm Canones obseruare*. Et Innocentius IIII. in Concilio Lugdunensi dum ait:[e] *Vt in eum, quantum de iure poterit, procedatur*. Et paulo superius: *Iis, quæ in appellationibus antiquitas statuit, non mutatis*. Vnde & vox illa Imperatoria adeo celebris est, & summo vere digna Principe, quod quamuis legibus solutus sit, vult tamen viuere secundum leges.[f] Cum igitur vetere instituto, & communi obseruatione, cuius initij memoria non extat, receptum fuerit, C vt Papa cum Cardinalium consilio res Ecclesiæ administret, idq. lege Canonica, ac perpetuo summorum Pontificum vsu, prout Auctorum monumenta testantur, fuerit probatum,[g] idcirco, vt ordinario iure dicatur res agere, necesse est, vt actiones suas iuxta leges iam constitutas, consuetumq. morem exerceat, in ijsq. ex solito legum cursu, vna cum Cardinalibus progrediatur. Nam & a Doctoribus communiter receptum illud est, non censeri Papam in dubio vti plenitudine potestatis tamquam extraordinario quodam iure, nisi id specialiter exprimat.[h]

Hinc legimus in multis constitutionibus, quæ passim occurrunt, eas de consilio,[i] & assensu fratrum factas fuisse.[k] Quod D quidem non sine magna ratione olim dicitur ita institutum. Nam cum hæc, de quibus agimus, ardua appellentur, quæ ostendunt res valde esse difficiles, & implicitas obscuritate, & in quibus etiam ipse intellectus Papæ iustam habet causam subsistendi, merito censetur aliorum præsidio indigere: quandoquidem eiusmodi sunt, quæ non arte, neque certa constant demonstratione, & facti plerumque controuersiam patiuntur, in quo tum propter multiplices, fortuitasq. circumstantias, tum fallaces attestationes sæpe veritas

a Baisius direct. elect. 2. par. c. 35. n. 6. et 11. Iacobac. de conc. lib. 1. nu. 119. et lib. 7. ar. 5. n. 282.
b c. cum dilecti. de dol. & contumac.
c c. licet causam, de proba.
d c. cum nobis oli. in fi. de ele.
e cap. cordi. de appell. in 6.
f l. digna vox. C. de leg.
g Concil. Constätien. sess. 39. in rub. ne prælati. Alphons. de Soto tract. de Card. q. 15. & 16. Host. c. ad liberandũ. de Iudæ. Bal. l. cũ multa. C. de bon. quæ lib.
h Innoc. c. innotuit. de elec. Fel. c. 1. de constit. nu. 27. & in cap. causam quæ. 2. de test. in 3. notab.
i c. ad Apostolicæ. de re iud. in 6. cap. 1. de scism. in 6. Clemen. ne Romani, & Clem. plerisque. de elect. c. licet. c. Ecclesiæ. 2. de ele.
k c. 1. de renũ. in 6. c. cũ inter. de consue. & in lib. cerim. fol. 132. 173. 195. & simil.

A ritas inuoluitur; [a] Vnde ipse etiam Papa, qui humana circumdatus est infirmitate interdum labi potest. [b] Propterea cum in ijs multa cautione, circumspectione, solicitudine, ac vigilantia opus sit, [c] quæ quidem ab vno tantum præstari nequeunt, & multo magis in Christianæ Reipublicæ administratione huic necessitati prospici necesse sit, cum Apostolicæ sedis decreta, vt ait sanctus Gregorius, [d] magna semper cum moderatione, ac deliberationis grauitate proferri oporteat. Idcirco præter alias rationes, quibus institutus fuit amplissimus Cardinalium ordo, hæc maxime opportuna visa fuit, vt Papa ipse tot lectissimis, probatissimisq. Consi-
B liarijs circumseptus, totidem veluti oculos, aures, manusq. sibi adiunctos haberet, ex quibus sacer illorum Senatus tamquam vnum corpus summo Pontifici vbique præsto esset, [e] paratusq. ei semper, atque ante oculos positus, ne aliunde subsidia ad res deliberandas accersere cogeretur.

HIS positis, non obstant quæ supra repugnare videbantur. Non primum, quoniam hoc non est illum in ordinem aliorum redigere: ipse enim sponte se ipsum redigit, volens actiones suas ex iure communi, & legibus Canonicis dirigere, cum supersit ei altera potestas absoluta, quæ alijs non conceditur.

C Non obstat secundum, quia, quo Papa plus alijs videt, eo plus sibi ipsi diffidit, cum scriptum sit: [f] *Sapiens timet, & declinat.* [g] Et: *Ne innitaris prudentiæ tuæ.* Et eo magis appetit aliorum auscultare sermones, vnde legitur: [h] *Audiens sapiens, sapientior erit.* [i] Et: *Si attenderis mihi, disces.* Et: *Si dilexeris audire, sapiens eris.* Hinc ait sanctus Bernardus: [k] *Omnis sensus illis deest, qui sibi nihil deesse putant.* Et sanctus Augustinus: [l] *Vbi dixisti, meus sensus sufficit mihi, ibi defecisti: vbi tuo consilio placuisti, ibi periisti:* Sic & Episcopos, licet præstare cognitione alijs, qui in Clero sunt, præsumantur, Canones adegerunt, vt cum Capitulo res communicarent,
D siquidem ibi: [m] *Salus, vbi multa consilia.*

NON obstat tertium, quoniam non dicimus Cardinales esse partem corporis Papæ, quo ad ipsam potestatem, quæ a solo Deo dependet, & vni Papæ fuit collata, verum censeri partem, & tamquam membra corpori illius vnita quo ad executionem potestatis, siquidem adhærent illi vt coadiutores in executione, atque Ecclesiæ gubernatione. [n]

a cap. a nobis. il 2. de senten. excom. cap. ex litteris. de in integ. restit.
b cap. si Papa 40. dist.
c S. Tho. 2. 2. q. 49. art. 3. & sequ. S. Antonin. par. 1. tit. 4. cap. 8. §. 1.
d cap. Apostolica, 35. q. 9.
e cap. fundamẽta, §. decet. de elect. in 6.
f Prou. 14.
g Prou. 3.
h Prou. 1.
i Eccli. 6.
k Lib. 2. de cõsiderat. ad Eugen.
l De Ciu. Dei lib. 14. c. 13. & in Psalm. 122. & S. Leo ser. 9. de Natiu.
m Prou. 11.
n d. c. fundamẽta. §. decet. de elect. in 6. Iacobac. de cõcil. art. 5. num. 282. lib. 7.

A

ARTICVLVS III.

Quid, si vtatur plenitudine potestatis: An consensum exigere teneatur.

NVNC ad secundum caput accedendum est, quo de potestate illius absoluta agitur, in quo cardo difficultatis præcipue vertitur, præsertim propter varias Doctorum sententias. Sunt enim multi qui sentiunt, Papæ, quando hanc liberam potestatem vult exercere, nullum nec consensum, nec consilium alterius esse necessarium. Siquidem cum hæc petitio iure positiuo fuerit introducta, & Papa plenitudine potestatis vtens, sit ab omni Pontificia, & humana lege solutus, [a] cum par in parem non habeat imperium: ideo clarum dicunt esse, id totum, quod ab eo deliberandum est, a mera, & libera illius voluntate, quæ solum Dei, & naturæ legibus subiecta est, pendere, cum alioquin liberum id minime dicatur, quod alterius robur expectat. [b] Et præsertim, quia cum vnum debeat esse caput in Ecclesia Dei, [c] & primatus fuerit iure diuino institutus, qui vnius tantum personæ fastigio niteretur, [d] iam non esset vnum caput, si aliorum voluntas, & auctoritas in rebus decernendis esset necessaria, sed essent quodammodo plura capita: quod valde absurdum esset. Quibus etiam accedit, quòd cum Ecclesia militans fuerit instituta ad instar triumphantis, [e] sicut in triumphanti vnus est Deus, cui omnia obediunt; sic in militanti vnus debet esse omnium Pastor, & Rector, & qui Christi, non autem puri hominis vices in terris gerat.

B

C

a c. proposuit. de conc. preb. c. decreto, 2. q. 6. c. ad honorẽ. de auct. & vsu pall.

b Glo. in Clement. dudum. §. si vero. verb. libere. de sepul.

c c. in apibus. 7. q. 1.

d Extrauag. vnam sanctã.

e c. Deus omnipotẽs. 2. q. 1.

RVRSVS sunt alij, qui ex vna parte videntes necessariam fuisse in Ecclesia Dei hanc potestatis plenitudinem propter accidentia multa, quibus iuris communis prouisio sufficere minime potest: ex altera vero prospicientes magna pericula Christiano orbi imminere posse, si quando summi Pontifices hac potestate abuterentur, ideo dixerunt ad hanc plenitudinem non nisi in extremis admodum rebus tamquam ad sacram anchoram confugiendum esse, cum & Canones raro admodum huius plenitudinis mentionem faciant. Vnde sicuti Deus ipse omnipotens, cuius potestati omnia sunt ex æquo subiecta, seruat tamen fere semper communem rerum ordinem, & naturam, nec miracula facit nisi in rebus admodum necessarijs; sic aiunt, debere Papam hanc plenitudinem potestatis tamquam extraordinarium quoddam remedium, non nisi

D

propter

A propter summam Ecclesiæ vtilitatem, ac necessitatem exercere.[a]

ALII dixerunt, quòd cum in vniuersali Papæ administratione salus populi sibi commissi sit tamquam finis, officium vero sit, vt omnia fiant ad ædificationem; propterea non tam spectandum esse Papæ quid possit, sed quid debeat, dicente Apostolo: *Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt*;[b] ideo aiunt, quòd quamuis hæc plenitudo Papæ non sit deneganda, decere tamen maxime, atque honestum esse, vt ille negotia grauia cum Cardinalibus communicet, eosq. libenter audiat.[c]

ALII tradiderunt, hanc potestatis plenitudinem ad spiritualia tantum pertinere, non autem ad temporalia bona Ecclesiæ,[d] B siue vt alij interpretati sunt, summo Pontifici nullam temporalem potestatem competere directe, sed indirecte tantum, videlicet in ordine ad bonum spirituale;[e] & ideo in rebus temporalibus, & sæcularibus Ecclesiæ ditioni commissis, non posse eum absque eiusdem Ecclesiæ consilio, & consensu pro arbitratu suo de illis statuere, quidquid de spiritualibus sit sentiendum, quorum administratio ei pleno iure est permissa.

SVNT denique alij, qui respondent, quòd quoties Papa hac plenitudine potestatis vtitur, non ad Ecclesiæ vtilitatem prout oportet, valet quidem quod ab eo gestum est propter summam illius C auctoritatem, quæ a nemine iudicari potest,[f] sed tamen grauiter ipse in foro conscientiæ peccabit, ac Deo rationem huius potestatis, qua abusus est, reddere tenebitur, cum non pugnent inter se, quòd actus quandoque valeat, & tamen, qui illum exercet, grauiter delinquat.[g]

IN tanta igitur opinionum varietate, ac rei ipsius grauitate, aliquid omnino certum affirmare, difficile admodum esse videmus. Verum (quod in alijs disputationibus accidere sæpe solet) vt concinna aliqua distinctione diuersæ opiniones facile componantur: sic existimamus nos in præsenti quæstione ea, quæ con- D trouersa valde videntur, non incommode conciliari posse, si ea, quæ proponuntur, aliter, cum de consensu loquimur, aliter, cum de consilio agimus, accipienda esse ostendemus.

NAM quod ad consensum attinet, probatione non indiget, Cardinalium, aut aliorum consensum in rebus Consistorialibus definiendis nullatenus necessarium esse.[h] Quandoquidem cum Primatus in Ecclesia Dei fuerit institutus, non solum vt Ecclesia militans in eius administratione cum triumphante, quæ vnum habet Deum omnia decernentem, congrueret, sed etiam quia status Monar-

a *Aegid. in tract. de potesta. Papa. p. 3. c. 12. & sequ.*

b *1. Cor. 6.*

c *Phil. & Probus c. super eo. de haret. in 6. nu. 11. & 36. Abb. cap. 2. de cler. non resid.*

d *Caiet. in 2. 2. q. 43. art. 8. & de auctorit. summi Pontif. c. 9. in respons. ad 1.*

e *Idem Caiet. 2. 2. q. 100. ar. 7. & Doct. relati a Bellarmin. to. 1. controuers. lib. 5. de potest. Pont. c. 1. et c. 4. et 6.*

f *c. cuncta per mundū. 9. q. 3.*

g *Glo. Abb. c. non est, de vot. Inno. c. cum ad monasteriū. de statu monach. Prapos. c. 1. Episcopū, vel Abbatem.*

h *Alphons. de Sot. in cōment. Conc. Constantien. verb. collaterales. pag. 9*

Monarchicus omnium perfectissimus habetur,[a] & quo magis res A
ad vnitatem rediguntur, eo præstantiores, & solidiores iudicantur.[b] Propterea quando Papa hanc summam suam auctoritatem in ijs rebus, quas publicæ vtilitati necessarias esse iudicat, sibi vtendam esse proponit, dubium nihil esse videtur, eum ad vllius consensum sibi adiungendum nullo modo astringi. Nam cum consensus necessitatem includat illius amplectendi, vt supra diximus; si concederemus eum requiri, sequeretur quòd auctoritas Papæ hoc casu non esset libera, & absoluta, sed duo, vt dicunt, auctorizantes, nec vnus esset Primatus vere, neque vnum caput, sed duo capita, quando aliorum quoque voluntates ad res decernendas essent
necessariæ: quod quidem absurdissimum esset.[c] Præterea hoc B
summæ illi, atque absolutæ potestati detraheret, quæ Papæ vt Christi Vicario competit: & amplius receptam illam magno Doctorum consensu sententiam infirmaret, quæ astruit, summo Pontifici plenissimam in administratione rerum Ecclesiæ potestatem deferendam esse:[d] Ac denique rebus publicis magno posset ea opinio esse detrimento, si quando fortasse nollent Cardinales Papæ deliberationi consentire, vt omnibus satis patet.

ARTICVLVS IIII.

Quid de consilio? An Papa vtens plenitudine potestatis, teneatur necessario illud requirere. C

QVòD vero ad consilium spectat, maior vtique hic ambiguitas versari potest, an Papa scilicet in arduis rebus id requirere teneatur. Ex vna enim parte occurrit primo quòd cum suprema potestas Papæ fuerit a Deo eidem
tamquam illius Vicario attributa, non debet esse illa vllis hu- D
manis legibus astricta, & proinde nec petendis aliquorum consilijs subiecta, quæ a legum necessitate oriuntur, alioquin nec absoluta, nec plenissima hæc auctoritas diceretur, si aliquid extrinsecus expectandum esset. Et si Princeps sæcularis legibus solutus esse dicitur,[e] quanto magis id supremo omnium Monarchæ, diuinamq. auctoritatem referenti congruere debet?

SECVNDO, quoniam hæc potestas, cum iuris publici causam ac patrocinium respiciat, non potest ipse summus Pontifex illi renunciare, aut quidquam de illius iure imminuere, cum hoc in

eius

[a] Extrauag. vnam sanctã. & S Thom. de regim. princip. lib. 1. c. 2.
[b] Aegid. de regim. prin. li. 3. par. 2. cap. 3. S. Dionys. vlti. cap. de diu. nomin.
[c] c. quoniã in plerisque. §. prohibemus. de offic. ordin. Iacobac. lib. 7. de conc. ar. 5. nu. 186. 189. 194
[d] S. Tho. 2. 2. q. 100. art. 1. ad 3. Innoc. c. nouerint. de sẽten. excommu. Aug. de Ancon. de potest. Papa. q. 1. art. 1. & 8. Siluest. verb. Papa. n. 2. cũ alijs apud Nauar. de spo. cler. §. 9. nu. 2. 4. & §. 10. & Rodoan. de rebus Eccles. non alien. q. 44. & 45.
[e] l. Princeps. de l g.

A eius manu nequaquam ſit, [a] ex quo oritur, quod conuentionibus illis, quæ aliquando inter Cardinales ſede vacante olim iniri ſolebant, quæ Capitula Conclauis appellabantur, minime nouum Pontificem comprehendi, reſponſum fuit, quia non poteſt publica ſummi Pontificis poteſtas priuatis vllis pactionibus reſtringi, aut impediri, [b] multo ergo minus cogendus ille erit ad conſilia petenda, quæ imbecillitatem petentis arguunt, & ſupremæ illius auctoritatis imminutionem.

Tertio, quia tum Canones, tum Doctores de hac materia loquentes, videntur hanc neceſſitatem excludere, cum dicant tan-
B tum decere Papam, & honeſtum eſſe illum conſilia Cardinalium adhibere, non autem illum omnino ad id compelli. [c]

Ex altera vero parte, quòd immo Papa res arduas ad ſapientum hominum conſultationem, inter quos primum locum Cardinales obtinere ſolent, deferre teneatur, multa proponi ſolent, ſed illud in primis, quòd cum ea ſit vis propria, & natura conſiliorum, vt ea inuitus ſequi nemo teneatur, licet etiam maior pars Collegij aliter ſentiret, [d] non occurrit ſolida vlla ratio, propter quam non debeat Papa libenter eorum ſententias auſcultare, ex quibus incommodi nihil, ſed adiumenti plurimum poſſit deriuare. Nam inter
C alias cauſas, quæ ſuadent omnibus omnino hominibus, quicumque mortalem hanc vitam degunt, mutua conſilia eſſe neceſſaria, quas ſupra attigimus, [e] illa præcipua eſt, quòd Papa quamuis in altiſſimo ſolio poſitus, humana tamen circumuentus imbecillitate, [f] debet ijs maxime gaudere præſidijs, quibus illius intellectus magis poſſit illuſtrari, & facilior ei aditus ad res diſquirendas, ac dijudicandas aperiri, ſalua ei ſemper, atque integra manente præcipiendi, atque exequendi poteſtate. Sicut enim manus in digitos diſtributio, eius nec robur, nec decus imminuit, ſed illius vſum expeditiorem, atque vtiliorem reddit, cum ſemper ab eius pendeat imperio illos huc, vel
D illuc deflectere: ſic Papa auditis conſilijs, poteſt ea tamquam digitos in manu comprimere, aut ſi placeat alicui operi vtiliter admouere.

His igitur rationibus vtrimque propoſitis, quæ inuicem pugnare videntur, occurrit nobis non incongrua forte diſtinctio, ex qua difficultates omnes ſuperari poſſe exiſtimamus. Ea autem eſt, vt iudicemus, quandocumque ex hac conſilij petitione publica res poſſit incommodari, tunc minime Papam ijs petendis eſſe adſtrictum: quando vero nullum damnum publice ſequi poſſet, ſecus eſſe dicendum.

Ac priorem quidem partem ea ratione potiſſimum probari aſ-
ſerimus,

a c. ſi diligẽti. de foro comp. Alex. cõſ. 224. nu. 1. in 6. Vaſ qu. controuerſ. illuſt. li. 1. c. 26. num. 17. Aug. de Anc. q. 61. art. 3. ad 3.

b Abb. c. ſicut noſtris. num. 1. de iureiur. Fel. c. 1. num. 7. de prob. Martin. Lauden. tract. de Card. q. 33. Burſat. conſ. 1. in 4. volum.

c c. fundamẽta. §. decet. vbi glo. de elect. in 6. & gloſ. in c. ad Apoſtolica. de re iud. in 6. Ioan. Monac. c. ſuper eo. de hæret. in 6. Fel. Dec. Bero. in rub. de conſtit.

d Bal. l. 1. q. 6. de offic. conſul. Fel. c. cum omnes. de conſtit. in 10. limit.

e diximus in quæſt. 1.

f c. præterea. 23. diſt. cap. ſi quãdo. in fi. de reſcript. c. tum ex litteris. de in integ. reſtit. c. ſententiã. 35. q. 9. Tiraquel. de nobil. c. 31. nu. 537.

serimus, quòd cum hæc summa potestas fuerit Papæ diuinitùs attributa, vt eo tutius, ac salubrius Christianæ Reipublicæ prospiceret, ita vt nullis vinculis, aut repagulis extrinsecus esset impediendus,[a] ex quibus publica vtilitas possit retardari. Idcirco ferendum non esse dicimus, vt quoties consiliorum petitio possit eius finem, aut studium iuuandæ Reipublicæ perturbare, ille tunc istis consilijs exquirendis sit subiectus. Exempli causa, quando eiusmodi negotium verteretur, quod secreto admodum esset tractandum propter insigne aliquod periculum, quod immineret, si res detegeretur: ac veluti etiam, si negotium illud nullam moram pateretur, nec tempus daretur Consistorium conuocandi, aut singulorum Cardinalium, vel aliorum prudentum consilia exquirendi; siue si qui alij casus similes emergerent, quibus Papa boni publici causa suaderetur, ne Consistorium conuocaret, aut alios rerum vsu, ac iudicio præstantes accerseret. A B

At vero vbi nulla esset suspicio, aliquid incommodi ex hac consiliorum petitione in publicam rem redundare posse, nulla tunc subesse ratio videtur, cur ille non debeat, ac teneatur prudentum aliquorum sententias, & vt moris est, Cardinalium explorare, cum hæc consilia non in detrimentum, sed in præsidium, ac robur Pontificiæ dignitatis fuerint instituta: quod autem prodesse potest, minimeq. nocere, euidens est a sapientibus viris semper amplectendum esse. C

Hoc igitur casu, quando nullum prorsus rebus publicis incommodum sequi possit, quòd tunc Papa, licet plenitudinem potestatis velit exercere, teneatur tamen consilium in rebus arduis requirere, adeo rationi necessitati, publicoq. bono consentaneum multis esse videtur,[b] vt hoc non tantum cum generali iuris naturalis, & gentium obligatione coniunctum esse, sed etiam a iuris diuini, nobis veteri, ac noua lege positi primordijs quodam modo pendere existimarint. Quod quoniam nimis nouum, atque insolens aliquorum auribus videri posset, audientibus Papam plenitudine auctoritatis vtentem, adhuc tamen compelli ad aliorum consilia confugere: ideo paulo diligentius tractandum censuimus, vt saltem ceteri, auditis vtrimque rationibus, possint de re tota certius pronunciare. D

a c. nemini. 17. q. 4. c. ita Dominus, 19. distin.

b Lud. Rom. ser. vlt. post cõs. nu. 12. & 18. Alex. cõs. 224. in 6. Host. c. ad liberãdum. de Iudæis. Bald. l. cum multa. C. de bon. quæ lib. Alpõs. de Sot. in trac. de cardin. q. 15. & 16. & in comment. Conc. Cõstantien. verb. (cum summo Pontifici.) et in verb. (collaterales.) & in verb. (maiorem partem.)

ARTI-

A

ARTICVLVS V.

An a iure diuino deducatur, Papam ad petenda consilia teneri,

QVAPROPTER de iuris diuini obligatione primum agentes, illud præfamur, videri aliquibus nullum ex sacris litteris locum existere, quo Papæ præcipiatur, vt in rebus decernendis aliorum consilium adhibere cogatur; immo cum hæc ne-
B cessitas petendi consilij nullis Regibus, Principibus, Magistratibus, Iudicibus, alijsve huiusmodi præstantibus viris iniuncta esse reperiatur, nec vmquam auditum fuerit, eorum sanctiones, decreta, & deliberationes hoc nomine damnari, quòd scilicet non præcedente aliorum consilio habita fuerint, durum videtur, Papam, qui omnium eximius, sanctissimus, & sapientissimus est, his cancellis circumscribi, atque angustijs concludi.

VERVM quoniam, vt in Ethicis dicitur, [a] non in omni re est certa eadem demonstratio quærenda, sed sufficiunt probabilia interdum in quibusdam argumenta, [b] ideo in hac materia paulo ob-
C scuriore minime prætermittendum putauimus, quin ad pleniorem eius excussionem, aliorum etiam, qui ab his diuersum responderunt, sententiam referremus.

a Ethic. 1. c. 3. & 7.
b S.Tho. 2.2. q.70. art. 2. in corp.

NON enim defuerunt qui tradiderint ex iure diuino scripto deduci posse, Papam in rebus arduis debere prudentum virorum consilia explorare: quo posito, id sequi ex eodem iure dixerunt, primum locum in his inter ceteros sapientes Cardinalibus esse deferendum.

PRIMVM illud ex varijs sacrarum litterarum auctoritatibus ostendi dixerunt, quibus omnes homines, nemine excepto, ad consilia capienda monentur, & excitantur, quale illud est: *Fili sine con-*
D *silio nihil facias.* [c] Et illud: *Erit salus, vbi multa consilia sunt.* [d] Et: *Qui agunt omnia cum consilio, reguntur sapientia.* [e] Et: *Ini consilium, coge concilium.* [f] Et: *Cõsilium semper a sapiẽte perquire.* [g] Et alia huiusmodi, quæ vniuerse ad omnes pertinent, etiam summos Principes, & Magistratus, vt aliàs ostendimus. [h] Quod & pluribus exẽplis suaderi tradunt, adducẽtes primum Moysen, qui facie adfaciem cum Domino loquebatur, & tamen consiliũ Ietro libenter auscultabat: [i] Et Salomonem omnium sapientissimum, qui Deum enixe rogabat: *Domine da mihi cor docile, ut sciam iudicare populũ meũ, et discernere iter bonũ, et malũ.* [k]

c Eccli. 32.
d Prou. 11. & 24.
e Prou. 13.
f Isaiæ 16.
g Tob. 4.
h Supra in 2. quæst.
i Exo. 18.
k 2. Reg. 3.

Quod

(Quod verbum docilitatis ad audienda maxime cõsilia pertinet.)[a] A
Et sanctum Chrysostomum ex beati Apostoli verbis, cum dixit: *Quis consiliarius eius fuit?*[b] colligentem hoc de vno tantum omnipotente Deo scriptum fuisse, *Cum reliqui omnes, quotquot sunt, aliorum consilio egeant.*[c] Et denique memorabile illud Christi Saluatoris nostri, cuius Vicarius est Papa, exemplum recensentes, qui cum nullius colloquio, seu collationibus, aut dissertationibus indigeret, interdum tamen aliquos ex Apostolis consulebat quid esset facturus, quemadmodum cum dixit ad Philippum: *Vnde ememus panes?*[d] aliquando eos procul abducebat, vt ab omni solicitudine liberi, prout sanctus Chrysostomus ait,[e] nõ dubitarent aperte dicere quid B
sentirent, & non de sua ipsorum tantum, sed etiam de aliorum sententia eos interrogabat dicens: *Quem dicunt homines esse filium hominis, & vos quem me esse dicitis?*[f] non quòd hinc eum ab illis consilium quæsisse dicant, sed vt eos admoneret decere maxime, tenerique aliquando ipsos etiam Principes tametsi sapientia præstent, nihilominus ad illius imitationem selectos plures bonos, prudentes, ac veraces viros habere, a quibus quandoque sciscitari studeant, quid de ijs homines sentiant, quid ad populorum salutem aptius ab illis fieri posse iudicetur, quidve præcipue in eorum administratione a Christi fidelibus desideretur.

SECVNDVM vero ex recepta illa a permultis grauissimis, cla C
rissimisq. Doctoribus sentẽtia probari aiunt, affirmãtibus hoc consulendi in Ecclesia Dei munus, quod hodie Cardinalibus tribuitur, veteri diuino iure institutum fuisse,[g] figuratiue saltem, vt aiunt: ac nostri temporis Cardinales, tunc prænunciatos fuisse,[h] quamuis quò ad nomen, & quo ad aliquid, siue per accidens, eorum institutio dicatur esse de iure canonico positiuo,[i] quod & in Libro Ceremoniali significatum fuit.[k]

VERVM quoniam hæc opinio, quòd Cardinales diuino iure fuerint instituti, ab alijs acerrime impugnatur, contendentibus eorundem dignitatem, ministerium, ac functionem nonnisi multo post D
Christi Domini nostri tempora proditam, vsq. receptam fuisse:[l] ideo omissa hac controuersia, dicunt illi negari saltem non posse, quin amplissima summi Pontificatus administratio, semper adiutoribus, & operarijs indiguerit, & ideo antiquissimis usque temporibus aliquos habuerit peculiares ipse summus Pontifex auxiliarios, qui illi assiduo adsisterent, & eum opera, & consilio suo adiuuarent, quocumque nomine tunc hi appellarentur,[m] qui tamen deinde proprio uocabulo Cardinales semper nuncupati fue-

a S.Tho. 2.2. q.49. art. 3.4.
b Rom. 11.
c S. Chrysost. homil. ad Roman. 19.
d Ioan. 6.
e S.Chrysost. homil. 55. in Matt. in prin.
f Matt. 16.
g Mart. Lauden. de Card. q.26. & 34. direct. elect. c.35. par.2. num.7. Barb. de præst. Cardin. in 1.q. Card. Alban. q.5. Host. c. 2. de cler. non resid. Lãcel. Corrad. in lib. templum omnium Iud. lib.2. c.2. §.1. cum alijs. arg. c. per venerabilẽ, qui filij sint legit. vbi Abb. nu. 20. & Præpos. n.142. & Num. c.16.
h Spec. tit. de legat. §. sequitur. Gondis. de Card. q.1. & 2 Turrecr. lib.1. de eccles. c. 83.
i Ioã. Brunel. Aurelian. tractat. de dignit. & pot. leg. conclu. 3.4. et seq.
k lib.1. cerim. sect. 8. c.6.
l Sot. ĩ 4. sẽ. dis. 24. q.2. art.4.
m Ioan. Ant. Delphin. lib. de Eccles. 2. tit. de Card. concl. 9.

A fuerunt. [a] Ex quo illud ſequi aiunt, quòd ſi diuino iure monetur Papa paſcere oues Chriſti, non quomodocumque, ſed ſancte, & vtiliter: hinc etiam intelligi eum coniunctim moneri ad res arduas pro Eccleſiæ, & gregis ſalute conſultandas cum viris rerum peritia, ingenij acumine, ac virtutis integritate præſtantibus, inter quos Cardinales iure optimo ſemper præcellere habiti fuerunt, cum ad hoc ipſum conſulendi munus potiſſimum delecti, & longo vſu exercitati dignoſcantur. Quamobrem, ſicuti ridendus eſſet qui in morbis corporis alios quàm medicos accerſeret: aut in nauigatione, alios quàm remiges, & nautas: aut in colendo agro, alios quàm B agricolas: ſiue in conſtruendo ædificio, alios quàm architectos adhiberet, cum vetus ſit dictum, ad peritos in arte recurrendum eſſe: ſic in conſilijs petendis abſurdũ eſſet eos omnino prætermitti, qui hoc munus profitentur: quandoquidem Cardinales, prout in monumentis legimus, valde præcellunt alios Conſiliarios, cum ipſi ita ſint Conſiliarij, vt ſint membra ſummi Pontificis; & portio huius ſacroſanctæ Reipublicæ. Ipſi eligunt Principem, ille ex eorum corpore eligitur: [b] Ipſi in Eccleſia vniuerſali, in ordine hierarchico primarium locum obtinent: ijdem præcipui in Eccleſia Romana ſublimiori quodam modo de rebus communibus conſulunt, quàm ceteri conſiliarij. Item perpetui ſunt, & inſtar Apoſtolorum C adſiſtentium Chriſto Domino, adſunt & ipſi Papæ eius Vicario, illiusq. ſunt coadiutores, & cooperarij, ac in ſumma, rerum publicarum peritiſſimi, prudẽtiſſimi, atque virtutibus omnibus ornatiſſimi publice habentur. [c] Cum igitur dicunt, eos a Papa in conſilium adhibendos, non negant, ſi ita ei libeat, quin poſſit arbitratu ſuo alios etiam extra hunc ordinem ſibi priuatim adſciſcere, dum tamen ſuus quoque Cardinalibus locus relinquatur, ac more veteri in Conſiſtorio de rebus arduis conſulantur, atque alibi etiam ipſe eos nunc ſeorſum, nunc in Congregationibus, quomodo, & quoties ei videbitur, audiat: alioquin ſi cum ijs res graues non com- D municarentur, irrita ſere, & inanis eorum poſſet euadere inſtitutio: quod magnum rebus publicis afferret detrimentum.

a c. præſul. 2. q. 5. c. paſtoralis. 7. q. 1. c. in nomine Domini. 23. diſt.

b Lud. Rom. ſerm. vlt. poſt conſil. nu. 18. & in Bull. Sixti V. de Card.

c S. Tho. 2. 2. q. 70. art. 2. ad 3. ubi Caieta. & Caiet. in 2. 2. q. 185. ar. 5. verſ. & ſi rurſus.

HAEC in ſumma ea ſunt, quæ in hanc partem præcipue proponi ſolent, quibus non refragari aiunt quod primo loco obijciebatur. Nam interpretantur ipſi ſacræ legis verba ad ipſum quoque Papam, a quo ceteri exemplum ſumere debent, pertinere, proindeq. & Cardinales licet non expreſſim, ex decenti tamen quadam conſequentia ibidem includi, vt ſupra explicatum eſt.

AD illud quoque, quod ſecundo loco de Regibus, et Principibus

dedu-

deducebatur, respondere solent, non adeo arcte hanc obligatio- A nem petendi consilij accipiendam esse, vt, ea prætermissa, actus nullus, atque irritus reddatur: quod in articulo septimo declarabitur. Verum & Reges in rebus arduis, si sine causa consilium prætermittant, culpa non carere contendunt: immo Principes ipsos, quo maiora tractant, eo maiori periculo expositos esse, & ideo maiore insignium virorum consilio indigere censent:[a] nam præclara est illa sententia, *Omnia Regna, Ciuitates, Nationes, vsque eo prosperum imperium habuerunt, dum apud eos vera consilia valuere. Vbicumque autem, gratia, timor, voluptas, ea corrupere, post paulo imminutæ opes, deinde ademptum imperium, postremo seruitus imposita est.*[b] Vnde sapientes Principes exemplo Apellis, qui clam obseruabat quid alij B dicerent, legimus adeo audiendis aliorum iudicijs delectatos fuisse, vt mutata interdum veste in medio foro, atque inter hominum circulos versarentur. Hodieq. in Libro Pontificali cautum legimus,[c] quòd Rex coronandus facit professionem in manibus Metropolitani, & dicit inter cetera, quòd seruabit legem, iustitiam, & ministrabit pacem Ecclesiæ Dei, populoq. sibi subiecto, sicut in consilio fidelium suorum melius poterit inuenire.

Vnde hoc amplius de ipso summo Pontifice addunt, quòd, cum illius auctoritas sit a iure diuino, habere etiam debet suos proprios modos, quibus regitur, quosq. decet longe perfectiores esse ceteris omnibus secularium Principum moribus, & institutis, qui humana C tantum, & a maioribus immediate accepta funguntur potestate.

Quare nihil de summa, & plenissima potestate Papæ detrahi dicunt, tametsi multa illius administrationi adminicula fuisse adiecta asserunt, quibus eius amplitudo fulciatur, ne in illius vsu ac ministerio labatur: nam his potius illius præstantiam, ac dignitatem magis roborari, atque muniri contendunt, præsertim si quo ad executionem consideretur, sicuti dici solet, Deum non posse peccare, non mentiri, non fallere: hæc enim maiorem indicant illius tum perfectionem cum summa potentia coniunctam, tum in bono immobilitatem.[d]

QVAE quidem omnia ad hunc articulum pertinentia sic a no- D bis relata fuerunt, vt plenius Lectori satisfieret, si hæc sparsim tantum apud Doctores diffusa, hic vno aspectu collecta inueniret, non vt de his quidquam nos pro tenui facultate nostra statuamus, sed vt ea potius maturiori sapientum iudicio, ac sanctæ Matris Ecclesiæ auctoritati diffiniendα relinquamus.

a Andr. Iser. in rub. Hic ergo finit lex. nu. 6. & sequ. Afflict. in constit. Regn. lib. 1. rubric. 45. incip. (vt vniuersis) nu. 58. & seq.

b Salust. in 2. orat. ad Cæsarem.

c In rubr. de benedict. & coronat. Regis. fol. 88.

d S. Tho. in 1. p. q. 25. art. 3.

ARTI-

A

ARTICVLVS VI.

An iure naturali, & gentium ad idem obstrictum esse, demonstretur.

NVNC iure etiam diuino positiuo seposito, ostendendum est, Papam tum proprio rationis munere, tum iure naturali, & gentium ad petenda hæc consilia obstrictum esse. Quod inde deducitur: Primum, quia, cum ad veram administrandæ Rei-
B publicæ rationem quattuor requirantur, Princeps, Consilium, Iudicium, & Populus: [a] vtique in vniuersali Ecclesia, quæ est Respublica omnium perfectissima, hæc maxime obseruanda sunt. Vnde sicut vnus fuit Princeps a Christo Domino institutus, beati Petri successor, qui est Papa: sic & consilium ei adesse oportuit, quod in rebus arduis, & dubijs præsto esset: [b] ideoq. ait Augustinus de Ancona, traditum esse pro forma, & Papæ, & alijs, vt negotia grauia, & ardua non nisi aliorum consilio determinent, & sic facere teneantur; [c] hoc autem consilium, cum viros probos, prudentes, & expertos
C in primis exigat, [d] iam ostendimus ad Cardinalium Collegium potissimum pertinere: qui tamquam Senatus Ecclesiæ priscis vsque temporibus semper habitus fuit. [e]

PRAETEREA tenetur Papa naturali obligatione, ac iuris gentium ad promissiones suas seruandas, quamdiu sanctæ & iustæ sunt, inter quas hæc præcipue numerari solet, vt res arduas cum sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus de more communicet. Nam in primis extat vetus formula professionis fidei summorum Pontificum, quæ legitur in collectione Canonum Cardinalis Deusdedit, & in Libro Diurno Bibliothecæ Vaticanæ, cuius libri, [f] & professionis fidei, ab alijs auctoribus fit mentio. [g] In ea autem hæc inter cetera le-
D guntur verba: *Si qua uero emerserint contra canonicam disciplinam, ego cum filiorum meorum S. R. E. Cardinalium cõsilio, directione, & rememoratione ministeriũ meum geram, & emendare curabo.* Quæ quidem formula latius etiam extensa a Bonifacio VIII. seruata fuisse in eadem Bibliotheca Vaticana comperitur. Quinimmo hoc ipsum institutum res cum Cardinalibus communicandi, omnibus Pontificibus continuatum fuisse, docet Liber Ceremonialis, siue rituum Ecclesiasticorum S. R. E. in quo scriptum est, Cardinalium Collegium diuina inspiratione institutum fuisse, cum quo Pontifex omnia ardua Ecclesiæ negotia explicaret, & quos consiliarios Romanæ Ecclesiæ,

a Arist. 3. polit. c. 1. Aegid. de regim. prin. 2. par. 3. lib. cap. 1.
b Aegid. d. li. 3. c. 16. & seq.
c Aug. de Ancon. q. 74. ar. 1. ad 3.
d Arist. in 6. Ethic. cap. 11.
e ca. Ecclesia. 16. q. 2. Innoc. Abb. c. cum te. de re iud.
f Iuo in decre. 4. par. c. 132. & apud Grat. c. sancta. dist. 16. cũ annot. sub Greg. xiij.
g Exit. Ant. Aug. lib. 6. ca. 39. fol. 434.

coadiutoresq. haberet.[a] Indeq. recenset varijs in locis huius moris A obseruationem, veluti cum agitur de canonizatione alicuius Sancti,[b] nam inquit, quòd exquirit Pontifex sigillatim a quolibet suam in ea re sententiam: & cum omnes dixerint, agit gratias eis de bono consilio, & in forma protestationis dicit: *De fratrum nostrorum consilio decernimus, & diffinimus.*[c] Item cum de creatione Cardinalium agitur, idem repetitur, quòd scilicet Cardinalium vota exquiruntur: & si sunt infirmi per certos Cardinales in eorum domibus sententiæ explorantur.[d] Et cum agitur de claudendo, seu aperiendo ore nouis Cardinalibus: de creandis Episcopis Cardinalibus: de eligendo Legato Apostolico: de dando pallio Archiepiscopali: & sic alijs multis in locis idem replicatur. Ex quibus colligitur, gene- B ralem, & inueteratum in Ecclesia esse summorum Pontificum morem in arduis quibuslibet negotijs ipsos Cardinales consulendi.[e]

HINC inferimus, quando nouus Papa creatur, tametsi nihil tunc verbis expressim promitteret, nihilominus ex suscepti officij natura, tacite illum quasi contrahere intelligi cum sede Apostolica, se instituta illa, & consuetudines, & veteres ritus, qui fideli populo, ac sanctæ Ecclesiæ vsui, & gubernationi rectæ necessarij esse possunt, & a prædecessoribus sanctè obseruata, constanter, fideliterq. etiam obseruaturum.[f] Hincq. obligari illum etiam secundum plenitudinem suæ potestatis dicimus ad ardua consultanda non vinculo aliquo legis humanæ, cui ipse quoad vim coactiuam non subij C citur, sed propter hanc ipsam officij Apostolici acceptationem, quæ sicuti varias obligationes secum eo ipso trahit, quæ verbis nullis exprimuntur, quemadmodum quòd debeat vniuersum populum verbo, et exemplo pascere, super omnibus vigilare, atque Ecclesiam sanctè, & salubriter administrare: sic etiam modum consuetū ista faciendi tacite includit,[g] nempe eum, qui semper a maioribus seruatus fuit, & recta, ac legitima Ecclesiæ totius gubernandæ ratio postulat, vt scilicet quando ardua sunt negotia, ea cum Cardinalium Collegio communicentur: sicuti qui beneficium sibi collatum acceptat, videtur per quasi contractum se obligare ad debi- D tam illius administrationem.[h]

QVIBVS sic positis nihil obstare videtur quod primo loco obijciebatur[i] de plenitudine potestatis Pontificiæ. Nam huiusmodi auctoritas, quæ etiam potentia absoluta a quibusdam vocatur, licet illum a vinculis legis humanæ eximat, non tamen eum soluit a iuris naturalis, aut gentium præscriptione,[k] cum hæc iura dicantur immutabilia, omnesq. quotquot sunt homines, & Principes

etiam

a Lib. cerem. cap. 3.
b lib. 1. sect. 6. cap. 1.
c lib. 1. sect. 6. c. 2. & seq.
d Sect. 8. c. 4.
e lib. 1. ceremon. sect. 9. c. 3 in fi.
f Abb. c. officium. de offic. Archid. & in c. custos, de off. cust. & Host. in sum. de offi. cust. nu. 2.
g Arg. l. cum quid, si cer. pet.
h Card. Zabarel. consil. 147. alias 192. Fel. c. quæ in Ecclesiarum, de constit. nu. 42.
i Supra in artic. 4. in princ.
k Spe. de lega. §. nunc ostendendum. vers. 18. nu. 14. Vasqu. lib. 1. controu. c. 26. nu. 12. 14. & seq. Crot. cōs. 184. in 2.

A etiam ipſos comprehendant,[a] qui cum ſint ad imaginem, & ſimilitudinem Dei facti, ſunt neceſſario & ipſi rationi, atque æquitati ſubiecti, vt Doctores declarant,[b] alioquin eiuſmodi poteſtas, quæ rationi ſubiecta non eſſet, iniuria potius, & ſumma violentia, ac barbarica quædam iuriſdictio eſſet appellanda, quæ Chriſtiano Principi non congruit,[c] nedum ſupremo omnium Antiſtiti ſit tribuenda.

Non obſtat quod ſecundo loco de Capitulis Conclauis adferebatur. Nam reſpondemus ex hoc argumento contrarium potius colligi, ſiquidem conuentionibus illis Papam non adſtringi, Doctores aiunt, ſi quando eæ huiuſmodi eſſent (quod facile creden-
B dum non eſt,) quæ auctoritatem Pontificiam ad bonum publicum inſtitutam, poſſent auertere, aut impedire, quod minime licet.[d] At vbi nihil inde poſſet publica vtilitas lædi, aut perturbari, quin potius adiuuari, tunc nihil obſtat, cur priuatis illis conuentionibus, quatenus æquæ, honeſtæq. ſint, Papa perinde ac ceteri obligetur.[e] Cum igitur in re noſtra id tamquam firmum proponatur, ex his conſilijs a Papa petitis, nihil prorſus publicum ius aut lædi, aut interturbari poſſe, iam ſequitur eum illis exquirendis minime ſolutum eſſe, cum hoc ad officium eius, itemq. ad exemplum, ædificationemq. aliorum, atque ad ſalubrem paſcendi rationem
C plurimum pertineat.

Ad tertium etiam reſpondetur, agi a nobis in præſenti rationibus potius, quàm priuatis auctoritatibus; ideo in primis eas ſpectandas eſſe, non quid vnus, vel alter ſenſerit. Addimus tamen, quòd ſi eorundem Doctorum ſententia bene expendatur, nihil fortaſſe ab hac parte diſcrepare reperietur: ſicuti enim duplex debitum inuenitur, alterum legale, quod omiſſum lege punitur: alterum morale, quod in foro exteriori non aſtringit, ſed tamen peccatum aliquando eſt, quia præter morem eſt:[f] ſic & duplex in legibus ſeruandis neceſſitas conſideratur, altera, quæ coactiua: altera, quæ directiua vocatur.[g] Vnde Doctores de coactiua, quæ extrinſeca
D eſt, ſenſiſſe videntur: nos de directiua, quæ eſt intrinſeca, loquimur:[h] illi de ea, cuius forma non ſeruata actus redditur nullus: & ideo Papam illi ſubiectum non eſſe merito reſponderunt: nos de ea, qua omiſſa, non ideo actus vitiatur: illi de ea, quæ in foro etiam exteriore: nos de ea, quæ in foro tantum conſcientiæ obſtringit, prout infra latius probabitur.[i] Quapropter cum Papam dicimus obligatione teneri, vt ardua de more cum Cardinalibus communicet, de hac loquimur, quæ interior eſt, & a lege æterna

a Felin. c. 1. de conſtit. nu. 31. in 5. declar. & num. 34.

b Fortun. in l. Gallus. §. & quid ſi tãtum. col. 140. verſ. (dicebat Baldus) ff. de lib. & poſth. Couar. in epit. de matrimon. tit. 6. §. 9. nu. 10.

c Couar. lib. 3. variar. reſol. c. 6. num. 8. & ſeq.

d Iacobac. de conc. lib. 7. art. 5. nu. 165. Barbac. conſ. 1. n. 30. & ſeq.

e Dec. cõſ. 151 nu. 10. Ancharan. conſ. 281. & colligitur ex deciſ. Rotæ coram Chiſſam die 14. Iunij 1560.

f S. Tho. 2. 2. q. 102. ar. 2. ad 2. vbi Caieta. & Viguer. in ſum. de virtute iuſt. §. 5.

g S. Tho. 1. 2. q. 96. art. 5.

h Felin. c. 1. de conſtit. nu. 25.

i infra ead. q. art. ſeq.

a Caietan. in d.q.96.art.5. vers. ad hoc dubium.

deriuatur, atque vni tantum Deo se ipsam prodit,[a] quæ etiam necessitas suppositionis dici potest, siquidem Papa ipse acceptando hanc dignitatem tacite se his conditionibus deuinxisse videtur; vnde obligatio hæc non ab alijs, sed a semetipso proficiscitur, qui sponte sua acceptauit munus illud cum oneribus illi annexis: & ideo non proprie coactio, sed volũtaria potius muneris susceptio nominanda est. A

ARTICVLVS VII.

Posito quòd teneatur consilium requirere in arduis: An si non requirat, actus ab eo gestus reddatur nullus. B

HIS sic vt supra traditis, & expositis, quæ tum iure, tum summa æquitate dictante facile defendi posse videntur, exurgit nunc alia difficultas necessario explicanda, an quod dicitur, teneri Papam in arduis Cardinalium sententias explorare, in foro tantum interiori admittatur; ita vt si Papa sine causa eas explorare pretermittat, culpæ reus apud Deum constituatur, ceterum actus ipse ab eo gestus in foro exteriore subsistat: an vero talis omissio generaliter etiam in foro exteriore effectum operetur, ita vt actus ipse nullus, inualidusq. omnino censeatur.

NON defuerunt enim olim aliqui, qui totum hunc actum irritum plane reddi opinati sunt, varijs adducti rationibus. Primo ex præsumpta mente Papæ, quippe qui non seruans consuetum ordinem, & quem ipsemet sibi quodam modo initio præscripsit, censetur potius eo animo fuisse, vt huiusmodi actus ab alijs ratus non haberetur.[b] Secundo, cum substantia facti hoc casu potuisset immutari, quia ex vnius consiliarij sententia Papa a priore proposito potuisset discedere;[c] idcirco dixerunt hi, hanc consiliorum petitionem inter graues sollemnitates censeri, quæ si negligatur, tunc actum nullum, atque inualidum effici.[d] Tertio subdunt, quòd etiam Doctores, qui negant consiliũ Cardinalium esse Papæ necessarium, eosdem tamen vnanimes affirmare illud de honestate adhibendum esse,[e] ex quo inferri aiunt, quòd cum honestas, & iustitia æquiparentur, pariaq. sint aliquid fieri contra iustitiam, vel contra honestatem,[f] & illud, quod non est honestum, vel in quo versatur peccatum, aut est contra bonos mores, dicatur non posse fieri,[g] vnde leges decernunt spectandum esse non quod licet, sed quod honestum est,[h] & alia huiusmodi: propterea concludere volunt actus C D

b Arg. l. si quis in prin. de leg. 3
c l. si in tres. de arbitr.
d Bart. l. 1. §. si plures, de exercit. num. 3. Ioan. And. ca. non est. de consuet. in 6. & in addit. ad Spec. tit. de requisit. cons. §. 1. vers. vt autem. Abba. ca. cum in veteri. de elect. num. 12.
e Iacobac. in tract. de conc. ar. 5. li. 7. Fel. Dec. in rub. de constit. glo. c. ad Apostolicæ. de re iud. in 6. & in c. fundamenta. §. decet. de elect. in 6.
f c. erit autẽ. 14. dist. vbi Glo. Archid. & Gemin.
g l. non aliter. de vsu, & habi. l. nepos Proculo. de verb. signif. l. filius. de condit. instit. c. faciat homo, 22. q. 2. cũ Gl.
h l. non omne. de reg. iur.

huius-

A huiuſmodi a Papa non requiſitis Cardinalium conſilijs tamquam aduerſus ius, & æquum, atque honeſtum, geſtos, irritos euadere.

VERVM abſit, vt noſtrum vmquam intellectũ occupet tam fallax opinio, quæ ſummam Papæ poteſtatem labefactat: primatum illius debilitat: eminentiſſimam eius poteſtatem legibus humanis ſubijcit: ac denique diuinam auctoritaté cum ſæculari cõfundit. Nam cum abrogatio, atque extinctio actus illius, qui geſtus eſt, dicatur pœna iure poſitiuo impoſita, ſępius diximus Papam nõ ſubeſſe huic iuri, quo ad vim coactiuam: & ideo nõ teneri pœna, quæ inde oritur, ſiquidem regula eſt apud Doctores, quòd in adiutorio Principis quã
B do poteſtatis plenitudinẽ exercet, nullitati locus eſſe nõ ſolet,[a] quoniam hoc ad iudiciale forũ pertinet, cui Papa minime eſt ſubiectus.

ACCEDIT, quòd cum actum infirmare, atque irritum reddere pendeat a vi, quæ coactiua dicitur, Papa nulli huiuſmodi poteſtati ſubijcitur, quæ illum neceſſario cogat, immo nec ipſemet aduerſus ſeipſum huiuſmodi vim poteſt exercere, vt ſãcti Doctores declarãt.[b]

NON obſtat ergo primum, quod dicebatur, Papam ipſum præſumi voluiſſe hunc actum non valere. Nam, cum ad eum explicandum magna cum deliberatione plenitudinem poteſtatis exer-
C cens acceſſerit, præſumitur potius contraria omnia, ſi quæ obſtarent, de medio tollere voluiſſe.

NON obſtat ſecundum, quòd grauis, & neceſſaria ſollemnitas prætermiſſa infirmet actum: nam iure ciuili, & ex legum humanarum ratione hæc poſſunt admitti. Verum, cum hic poteſtatem quandam legum omnium vincula ſuperantem, ijsq. minime adſtrictam conſideremus, non eſt cur ex illis argumentemur, quæ valde inferiora ſunt, & longe ab ijs, de quibus agimus, diuerſa, cum, vt dici ſolet, ex diuerſis non fiat illatio.

NON obſtat tertium, quod de honeſtate dicebatur: nam non negatur decere id maxime Papam, ſed non hinc ſequitur, quòd ſi omittatur ab eo conſiliorum petitio, inde res ab eo geſtæ infirmen-
D tur: aliud enim eſt actum dici poſſe iniuſtum, & aliud nullum: ſicuti ſententia alia eſt iniuſta, & alia nulla: & teſtamentum aliud iniuſtum, aliud irritum: & excommunicatio alia nulla, alia iniqua.[c] Siquidem nullum id dici ſolet, quod eſt aduerſus formam ſubſtantialem legis: iniuſtum vero, quod in alijs rebus peccat.[d] Admittunt igitur Doctores, Papam poſſe, neglectis huiuſmodi conſilijs, ſe culpabilem Deo in foro interiori reddere, verum non ideo pœnæ vlli exteriori ſubijciendum dicunt, qualis eſſet ſi huiuſmodi actus nullus, & inualidus pronunciaretur.[e]

a Felin. c. ad petitionem. de accuſ. nu. 2. & cap. in cauſis. col. 1. & 2. de re iudic. Vant. de nullit. tit. an qualibet. nu. 7. & ſequ.

b S. Tho. 1. 2. q. 96. ar. 5. vbi Caiet. late.

c Papiẽ. in tit. form. ſent. diſ. nu. 10. Coũar. in c. alma mater. in 1. par. §. 7. nu. 5. de ſentẽ. excom. in 6.

d l. non dubiũ, vbi Bal. et Iaſ. nu. 22. C. de legib. Abb. conſ. 66. in 2. Nauarr. in Manual. c. 27. n. 3

e Guido Papa q. 153. Silueſt. verb. Papa. q. 15. Caiet. 2. 2. q. 88. art. 12.

ARTICVLVS VIII.

An Papa, quando requirit consilium, quod ei bonum, & salutare proponitur, teneatur illud sequi.

POSTREMO ad pleniorem quæstionis propositæ tractationem, illud examinandum superest, quod plerisque negotium non leue solet exhibere. An, sicut Papa tenetur Cardinalium consilia scrutari, ita ab eis data, si salutaria sint, teneatur sequi. Nam cum tritum illud sit, & a nobis sæpe dictum, teneri Papam consilium Cardinalium in arduis exquirere, non tamen illud sequi, durum hoc multis, & plane repugnans prima facie videtur, cum finis petendi consilij ille sit, vt inde quis melius instruatur, & veritas ei plenius aperiatur: quem vtique finem assequi ille nequit, qui consilia data respuit. Quare sicuti exempli causa, ridiculum esset, si diceremus eum, qui fame premitur, teneri quo tempore cibo indiget, petere eleemosynam, atque eundem minime teneri vltro sibi oblatam accipere; sic, cum consilium sit spiritualis eleemosynæ genus, si Princeps in rebus arduis, & quo tempore publica res subsidio eget, adstringitur Senatum conuocare, & sententias explorare, cur non magis debet bona, salutariaq. consilia sibi proposita sequi, atque amplecti? Nam, vt dici solet, propter quod vnumquodque tale, & illud magis: [a] & cum media obligare non soleant, nisi propter finem, petamusq, eo animo vt acceptemus, & sequamur, vtique absurdum nimis videtur, cogi aliquem ad petendum, liberari autem ab acceptando.

a Auth. multo magis. C. de sacrosan. Eccl. Arist. 1. poster. contex. 5.

VERVM, si res ordine, atque exacte expendatur, cessabit omnis difficultas. Notum siquidem est, quòd sicuti duplex forum, siue tribunal a Doctoribus cõsideratur, quorum alterum interius, alterum exterius ab ijs appellatur: sic quasdam etiam res esse, quæ vtrique foro communes esse cẽsentur: quasdam, quæ vni tantum eorum conueniunt.[b] In re igitur proposita duo sunt actus: alter est petendi consilij: alter est acceptandi. Petitio consilij, vbi de rebus arduis, ac dubijs deliberandis agitur, in foro conscientiæ Principi etiam dicitur esse necessaria, quoniam cum illius animus pplexus reperiatur, nec quid Reipublicæ vtilius sit futurum, satis ei constet, dictat illi interior instinctus, humanaq. ratio, optimum, & saluberrimum, immo necessarium esse antea inquirere diligenter quid sit eligendum, atque in eo prudentium virorum consilia, & sententias, priusquàm aliquid diffiniat, audire;[c] siquidem cum hoc nocere nihil possit, & maxime prodesse

b Innoc. Butr. & Abb. c. quia plerique. nu. 7. 19. & sequ. de immun. Eccl.

c S. Tho. 1. 2. q. 14. art. 1. in corp.

A deſſe, dubium nihil eſt id fieri maxime debere,[a] cum & Deus iubeat, vt ordinate omnia fiant,[b] & leges pariter humanæ, vt omnia debitis medijs peragantur.[c] At vero vbi de ſequendis conſilijs agitur, tunc diuerſa eſt ratio fori exterioris, ac interioris. Nam ſi quæramus in exteriori foro, quæ ſit ratio communis opinionis, qua affirmatur, nõ teneri Principem, qui conſilium petit, illud etiam ſequi; inueniemus non eam eſſe, quam aliqui putant: quòd ſcilicet fauori ſuo quilibet poteſt renunciare:[d] ea enim in rebus priuatis, & proprijs locũ habet, in quibus vnuſquiſque eſt moderator, & arbiter.[e] Verum, cũ nos de rebus publicis agamus, ſecus eſſe agnoſcemus,[f] quarum vtilitati ſeruire et Princeps ipſe tenetur, quãdo, vt ſepe diximus, Rex pro
B pter Regnum, nõ Regnum propter Regem fuit inſtitutum. Quapropter veram eſſe rationem illam cõperiemus, quòd in rebus huiuſmodi exterioribus, & politicis, Princeps eſt tamquã ſuprema cauſa, qui omnia iudicat, & a nemine iudicatur: ideo nõ debet ab extrinſecis, & inferioribus cauſis pẽdere, & illis alligatus eſſe vi quadã neceſſario cogẽte: ſed ĩ manu eius eſt poſitum, tãquã clauũ tenẽtis, quẽ ſibi tutiorẽ curſũ prudẽtia ſua legibus munita ſuaſerit, intrepide tenere.

a l.2.§.1.ff.ſolut. matrim.
b Cant. 2. & Rom. 13.
c l.1.ff.d. alb. ſcrib. l. gradatim. ff. de muner. & honor.
d l. penult. C. de pact.
e l. in re mãd. C. mãdati, l.2. in fi. ff. mãdat.
f Glo. Abb. Feli. c. ſi diligẽti. de foro compe.

Nam ſi dicas ea, quæ illi proponuntur conſilia, bono publico ſalutaria eſſe, cui ille ſeruire tenetur; Reſpondetur non eſſe aliorum, quãuis etiam ſimul omnes collecti eſſent, iudicare, & diffinire quid
C ſit magis vtile Reipublicæ, ſed ipſius tantum, cui gubernacula eius ſunt commiſſa: forte enim id, quod ab alijs proponitur, non ita expediens ei videtur, aut non eo tempore, aut nõ eo modo: ſiquidem conſiliariorum eſt proponere ſolum materiam æqui, & iuſti: ſed Principis eſt quod opportunius iudicauerit, ſeligere: quemadmodum qui ligna in nemoribus cædunt, ſolam materiam miniſtrant architecto ad fabricam ſtruẽdam: ille vero vtilia ab inutilibus ſecernit, & quod aptius cenſuerit, ad ædificium transfert. Sic igitur in rebus difficilibus poſt explanata ab alijs conſilia, decernit Papa quid agendum: &
D ideo illius vnius iudicio tamquam ſupremæ regulæ, & non aliorum ſtandum eſſe dicimus, alioquin ſtatus Monarchicus perueteretur.

At vero in foro interiori ſuprema cauſa eſt Deus, ipſe qui mouet intus animum Principis, & ſuggerit conſcientiæ illius quid ſit iuſtum, quid bonum, & ſalutare. Vnde in ſacris Litteris cor Regis dicitur in manu Domini eſſe; & propterea non debet Princeps ab eo diſcedere, alioquin grauiter peccaret, & a Deo rationem reddere teneretur.[g] Quapropter dicimus cogi illum ſæpe in foro interiori hæc conſilia ſequi, non præciſe, quia ſibi ſint a maiori parte, vel ab hoc, aut ab illo, qui auctoritatis ſit, propoſita; ſed quia ipſe animo ita

Prou. 21.
g S. Tho. 1.2. q. 96. artic. 5. ad 3.

iudicat, & iudicare tenetur, dimisso quouis priuato affectu bono communi noxio, Deo ita animum suum ducente, qui arbiter est rerum omnium. Nec nouum est, immo maxime frequens apud Doctores, vt multa sint in humanis actionibus, quæ aliter in foro pœnitentiali, aliter ex legibus iudiciarijs sunt diffinienda.[a] A

[a] Bened. Canophyl. in tract. de reg. iur. fori, & poli, in 2. 6. 8. 13. 17. reg. & sequ.

Ex quibus constare potest, nihil ea obstare, quæ supra obiecta fuerunt, cũ alia ratio sit petendi, & alia sequendi consilij. Ad petendum plurima sunt quæ vrgent: rei agendæ difficultas: dubius Principis animus: Senatus conuocatio: antiquissimus Consistorij vsus: Cardinalium munus: communis Doctorum ita sentientium explicatio: perpetuum Ecclesiæ institutum: ac publica populi expectatio. At vero, auditis consilijs, concludere, & diffinire quid sit ex ijs amplectendum, hoc ad solum Principem pertinet, qui non ad plures, sed ad meliores sententias respicere debet: nõ enim vis, & auctoritas decernendi a multitudine pendet, sed a sui tantum ipsius auctoritate, nec consilia ipse petit, vt illis stare cogatur, sed vt ex illis eligat quod sibi aptius visum fuerit, cũ (vt dici solet) causa formalis, cur Princeps ita decernat, non ea sit, quia sic alij consuluerint, sed quia sic sibi visum fuit, adeo quòd ad consilia petenda is non accedit, vt illis adhæreat, atque alligetur,[b] sed vt sumat materiã iudicij sui dirigendi, & quod sibi æquius visum fuerit, decernendi. Quapropter, vt cõcludamus, finis petendi cõsilij non est ea sequi cæco quodam impetu, prout argumẽta contraria innuebãt, sed est, vt ex cõsilijs traditis Princeps ipse discernat, & dijudicet id, quod Reipublicæ vtilius esse arbitrabitur. B C

[b] Siluest. verb. consilium.

Haec quo ad Consistorialia negotia. Ceterum notum est, multa alia minora esse, quæ non solet Papa ad Consistorium deferre, sed in ijs inferiorum industria, & solicitudine vti. Nam cùm illi totius Ecclesiæ gubernatio sit commissa, debeatq. rebus quibuscumque ad eius administrationem pertinentibus solerter prouidere, indiget necessario Nuncijs, Gubernatoribus, Magistratibus, Officialibus, Iudicibus, & alijs Ministris, inter quos diuersa onera partiatur. Vnde sunt hi tamquam minores quidam consiliarij, & adiutores in rebus ijs, quæ eorum curæ, atque industriç demandantur. Quemadmodum enim Moyses admonitus fuit, vt minora negotia Tribunis, & Centurionibus committeret, maiora autem ad se referrentur: sic in Ecclesiasticæ Oeconomiæ gubernatione prisco vsque instituto obseruatum semper fuit, vt grauiora cum sacro Consistorio communicarentur, leuiora ad alios deferrentur, atque ita partito proportionabiliter cum pluribus onere, Pontificia administratio commodius, sapientius, atque salubrius exerceretur. D

Exo. 18.

PARS

A

PARS I. QVAESTIO IIII.

An Cardinales a Papa requiſiti, teneantur vinculo charitatis ad conſilia prompte, & ſincere proferenda.

B ACCEDIMVS nunc ad illud tractandum, quod principaliter nobis eſt propoſitum: quæ ſcilicet ſint partes dominorum Cardinalium in conſilijs ſuis erga ſummum Pontificem. Quod vt clarius innoteſcat, declaranda in primis videtur conſultationum huiuſmodi origo, non quidem qua de cauſa, aut ad quem finem illorum munus fuerit inſtitutum, quod aliàs attigimus, ſed vt ſciamus quo iure, ſeu obligatione eorum functio nitatur: plurimum enim intereſt, an quis ſponte aliquid faciat, nullo neceſſitatis vinculo, an potius lege cogente, aut maiorum præcepto, ſeu alia obli-
C gatione. Nos igitur, omiſſis longioribus hac de re diſputationibus, communem illam, & frequentiorem Doctorum regulam ſequimur: qui humanas obligationes ad duo principaliter capita redegerunt, aliud charitatis, ſiue (quatenus ad rem propoſitam pertinet) morale debitum appellantes: aliud iuſtitiæ, aut legale debitum vocantes.[a]

QVAEST. IIII.

QVARE quod attinet ad debitum charitatis, in memoriam reuocandum ducimus, nos ſcilicet de ijs negotijs principaliter diſſerere, quæ quando a Papa deliberanda ſunt, Cardinali videntur repugnare publicæ vtilitati, & tamquam noxia Pontificiæ dignitati ab eo apprehenduntur: & tunc quærimus an charitatis vinculo ob-
D ſtrictus idem cenſeatur candide quid ſentiat ſignificare, ac periculum etiam, ſiquod immineat, fideliter denunciare.

[a] *S.Tho.2.2. q.80.art.1.& q.188. art.4. ad 4. S. Antonī.par.4.tit.5. c.12.§.3. Nauar.in Manuali c.24.nu.18. & 21.*

DVBIVM enim illud primo facere poteſt, quod, cum charitas ſit vis quædam dilectionis, ac ſtudium alterius iuuandi, videtur hoc ad eos potius, qui maiores alijs, aut ſapientiores, ſeu locupletiores ſunt, pertinere, quàm ad inferiores, & tenuiores erga ſuperiores, qui illis vt plurimum non indigent, & eo minus neceſſarium hoc eſſe erga Papam, in quo culmen omnis virtutis eſſe cenſetur; immo exiſtimari potius poſſe a nimia audacia illum non

abeſſe

bant, Cardinales in eorum assumptione ex charitate se obligare vsque ad sanguinis effusionem ad ea, quæ perfectionis sunt in consilijs dandis summo Pontifici, vbicumque opus fuerit.[a] A

NEC obstat quod primo loco supra obijciebatur, studium scilicet iuuandi ex charitate, eorum esse, qui maiores sunt, non autem minorum, quales sunt Cardinales erga Papam. Non respondetur, quòd etsi Papa ratione dignitatis semper sit superior, tamen ratione necessitatis consilij accipiendi vbi res postulat, potest esse inferior, & vt talis adiuuari. Ipse vero Cardinalis, qui ad dandum consilium accedit, non ideo tamen temeritatis arguendus est, quandoquidem certum est, nullum esse in præsenti vita, qui immunis prorsus ab omni culpa reperiatur, & consequenter, quem non alius B Dei beneficio aliqua in re possit antecellere.[b]

PRAETEREA, cum rationis tres sint actus, quorum Primus pertinet ad consilium, & inquisitionem: Secundus ad iudicium: Tertius ad præceptum,[c] certum est, ex his tribus tertium, qui in præcipiendo consistit, præcipuum esse, cum ad eum alij duo ordinentur.[d] Quare etsi Cardinales, quatenus consilium dant, videantur quodam modo præcellere, tamen cum Papa de rebus, quæ ab ijs in medio proponuntur, iudicet, & quod sibi æquius, atque vtilius visum fuerit, fieri præcipiat, sequitur, eum in prudentiæ actibus consiliarios antecellere.[e]

ACCEDIT, quòd vbi publica tractatur vtilitas, etsi minor C iudex veritatem inuestigauerit, nulla tamen maiori irrogatur iniuria, vt Valentinianus Imperator respondit:[f] immo charitatis officium tunc magis elucet, quando inferior superiori suo res ab eo minus animaduersas communicat: quem quo in eminentiori loco, eo in maiori periculo versari videt, vt ait S. Augustinus.[g]

ET si quis diceret, charitatis præceptum esse affirmatiuum, & ideo præfixum illi, certum nullum esse tempus explendæ obligationis,[h] nisi forsan in extrema necessitate, quæ raro contingit; Respondemus, tunc consilij dandi necessitatem se ostendere, quando summus Pontifex a Cardinalibus illud exposcit: nec enim extre- D mam indigentiam in charitatis præcepto spectandam esse Doctores dicunt, sed sufficere maximam,[i] ad quam ille redactus præsumitur, qui consilium ab alijs petit. Quod infra latius etiam erit pertractandum.

NON obstat secundum: nam respondetur, charitatem suos gradus habere,[k] & in ea ordinem esse obseruandum, non modo ex parte obiecti, vt aiunt, sed etiam ex parte ipsius diligentis. Vnde

quemad-

a Roserg. Tolos. tract. de auctor. Card. c. 5. & 7.

b S. Tho. 2.2. q. 33. artic. 4. ad 3.

c S. Tho. 1.2. q. 57. art. 6.

d S. Tho. 2.2. q. 51. art. 2.

e S. Tho. 2.2. q. 51. artic. 3. in fi.

f l. potionis. C. de offic. Rect. Prouinc.

g S. August. in Reg. c. 44.

h Archid. c. si peccauerit. 2. q. 1. S. Tho. 2. 2. q. 33. art. 2.

i Nauarr. in Manual. cōfes. c. 11. nu. 7. 8. & seq. c. 24. & in comment. c. inter verb. 11. q. 3. nu. 713.

k S. Tho. 2.2. q. 26. art. 1. & 6. cum seq.

A quemadmodum inter Episcopum, & suam Ecclesiam cathedralem, maior est communio, quàm inter Episcopum, & alias Ecclesias inferiores, [a] ita & vinculum coniunctionis inter Papam, & Collegium Cardinalium excedit alios omnes, [b] ipsiq. Cardinales tum ratione officij, quod gerunt, tum, quia membra Papæ, & de corpore illius dicuntur, quoties Papa petit consilium ab eis, tenentur eidem ex charitate illud potius quàm alijs ministrare.

AD tertium respondetur, eos, qui sunt coniunctiores secundum spiritum, teneri arctiori charitatis vinculo ad beneficia ea præstanda, quæ pertinent ad morum instructionem: licet autem Papa sit
B vniuersalis Pater Ecclesiæ, & omnium fidelium caput, quia tamen speciali nexu Cardinalibus est adiunctus, quippe qui sunt immediata membra illius, ac ratione officij, quod gerunt, sunt eidem intima quadam vi copulati: propterea, quantum attinet ad consilium dandum, quod est opus morale, obstringuntur magis ipsi Cardinales Papæ, ceteris paribus, quàm alij quicumque eius consanguinei, aut affines, seu alia ratione cum Papa coniuncti. [c]

a c. requisiti. de testam. vbi Hostien. & Io. Andr.

b Hostien. & Card. c. antiqua. de priuil. Martin. Lauden. in 2. tract. de Card. q. 3.

c S. Tho. 2. 2. q. 26. art. 8. ad 2. et ibi Caiet.

PARS I. QVÆSTIO V.

An iustitiæ vinculo ad eadem consilia teneantur.

C

AD ea, quæ supra dicta sunt, alterum dubitationis caput accedit, vtrum D D. Cardinales obstricti sint speciali vinculo ad consilia, quando rogantur, fideliter explicanda: quod iustitiæ debitum appellatur. Et ratio dubitationis ea se offert, quia iustitia est virtus vni-
D cuique ius suum tribuens: sed reddere ius suum vnicuique, pertinet ad Principem, seu Magistratum, qui iurisdictionem habet. Quare, cum Cardinales hac iurisdictione careant, non videntur teneri ad consilia danda Papæ.

QVAEST. V.

Secundo, quia iustitiæ nexus inter superiores, & inferiores cadere non videtur, cum nomen iustitiæ æqualitatem quandam significet, [d] quæ maioribus, & minoribus inuicem non congruit.

Tertio, quia aut Cardinales tenentur ad consilia danda ex iusti-

d S.Tho. 2. 2. q. 58. art. 2. & q. 80. art. 1.

tia, quæ est virtus generalis, dirigens actus hominum, prout respiciunt commune bonum: aut ex iustitia, quæ est virtus particularis ordinans ad bonum, quod est singularis personæ. At dici non potest primum, quia sic non magis Cardinales, quàm ceteri ciues tenerentur ad procurandum bonum Principis, & Reipublicæ suo consilio, atque industria. Non secundum, quia huiusmodi particularis iustitia in negotijs Consistorialibus, de quibus agimus, cadere non solet. A

ATTAMEN verius est hoc quoque vinculum DD. Cardinalibus accedere quod non extrinsecus assumitur, sed propria voluntate contrahitur, specialiq. iuris auctoritate nititur. Diximus siquidem aliàs varijs ex causis Cardinalium ordinem in Christiana Republica fuisse institutum; atque inter ceteras, vt ijdem a consilijs essent Papæ, eumq. industria, fide, ac dicendi synceritate iuuarent. Dubium autem non est, eos, qui suscipiunt aliquod officium, iure obstringi ad ea præstanda, quæ officio illi sunt coniuncta, [a] sicut Episcopum ad pascendum gregem: religiosum ad obedientiam, castitatem, & paupertatem: militem ad pugnandum: medicum ad medendum: lectorem ad legendum, & alios ad huiusmodi alia, [b] & præsertim cum ratione illius officij quis stipendia percipit, [c] quà de causa eo arctius DD. Cardinales ad munus suum præstandum obstrictos esse multi dixerunt, quòd illis ad sustinendam eorum dignitatem, vt Papæ commodius seruiant, redditus Ecclesiasticos assignatos fuisse tradunt: [d] Vnde quoties ab eo accersuntur, debent illi fideliter consilium suum, & quamcumque aliam operam impertire, cum ita suscepti officij ratio, & obligatio, & iuris vinculum exposcant. B C

Quòd si Magistratus secularis, cui stipendium a Republica constitutum est, auctoritasq. tributa, vt publicam rem tueatur, videat seditionem exortam, ac ciuium bona periclitari, nec huic malo viribus omnibus obsistat, sed taceat, & consertis manibus spectando sedeat, grauissimam sane culpam incurrit, [e] atque ad damni compensationem tenetur, nec absolui potest sine proposito in posterum ab ea desidia abstinendi; quis inficiabitur Christianæ Reipublicæ Cardinales, quibus tanta dignitas fuit delata, vt Principi consilia, ac veritatem ministrarent, si deinde ingruere damna Ecclesiæ videant, teneri quantum ijs licet, ea dicendo auertere, & se tamquam murum periculis opponere? D

Nam si veritatis ea est conditio, vt eam alter alteri ex debito morali, quod commune est omnibus, manifestare debeat, vtique eum,

a l. 3. §. 1. de recep. arb. cap. qualiter, & quando, de accusat.
b c. rationi cōgruit, cum glo. de reg. iur. in 6.
c cap. rationes 100. dist.
d Pet. de Baisio. de elect. 2. par. c. 35. n. 9. & Martinus Laudē. de Cardin. 2. par. q. 6.
e S. Tho. 2. 2. q. 62. artic. 7. Nauar. in Manual. confess. c. 24. nu. 18.

A eum, qui ad hoc munus consulendi, cuius proprium est vera loqui, delectus fuit, præter generale illud vinculum veritatis proponendæ, ad hoc amplius ex actu quodam iustitiæ obstrictus erit; [a] alioquin vt est apud Tacit. si consiliarius non fideliter offerat Principis auribus id quod vere sentit, iam non cum ipso, sed potius cum eius fortuna loqui videbitur. Quod præterea inde constat, quia qui in aliquod Collegium ascitus est, eum dicunt Doctores eo ipso teneri ad illius honorē, & commodum tuendum, ita vt non possit saluo munere suo in ijs, quæ ad illud pertinent, non libere loqui quæ oportet: in quam sententiam multa præclare a Cardinali Al-

B bano piæ memoriæ conscripta fuerunt.

AD quod etiam pertinere illud videtur, quod Salomon dixit: *Fili mi, si spoponderis pro amico tuo, defixisti apud extraneū manum tuam, illaqueatus es verbis oris tui, et captus proprijs sermonibus.* [c] Et infra: *Discurre, festina, suscita amicū tuum: ne dederis somnum oculis tuis, nec dormitent palpebræ tuæ,* &c. Nam qui suscipit officium, obligat se ad illius executionem quātum in eo est, & quodam modo spondet pro illo fideliter exercēdo, constituitq. se illius curatorē, & defensorem.

Quod eo magis confirmatur, quia iurant ijdem Cardinales, cum hac dignitate exornantur expressis verbis, [d] honorem, & auctoritatem sanctæ Romanæ Ecclesiæ, & D. N. Papæ se cōseruaturos, aucturos, & promoturos: & in hanc eandem deinde sententiam, cum

C summus Pontifex eisdem galerum imponit, his vtitur verbis: *Ad laudem omnipotentis Dei, & sanctæ Sedis Apostolicæ ornamētū accipe galerum rubrum, insigne singulare dignitatis Cardinalatus: per quod designatur, quod vsque ad mortem, et sanguinis effusionem inclusiue, pro exaltatione sanctæ fidei, pace, et quiete populi Christiani, augmēto et statu sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, te intrepidum exhibere debeas,* &c. [e] Quamobrē quādocumque interrogātur a Papa de rebus ad Sedis Apostolicæ dignitatem pertinētibus, nō possunt nō respōdere syncere quod sentiunt, si muneri suo sollemni iuramento confirmato satisfacere volunt.

D Ex quibus sequitur in proposita quæstione de Cardinalium obligatione, eos præter charitatis vinculum, ad quod vt proximi erga proximum tenentur, prout supra diximus, iustitię etiam debito propter obligationem status, & fidelitatem suscepti officij ad id astringi, quod pertinet ad iustitiam, ita quòd obligatio, seu officium, quod antea erat generale erga omnes proximos, fit etiam speciale propter statum vitæ contractum, & arctius ligat ex lege iustitiæ iuxta qualitatem officij suscepti. [f] Hoc autem nec absonum, nec supervacaneum videri debet, vt scilicet duplici Cardinales vinculo ad id, quod

a S. Tho. 2. 2. q. 109. ar. 3. in corp. & ad 3.

b in tract. de Card.

c Prou. 6.

d in lib. Iurament.

e In lib. 1. ceremon. sect. 8. c. 7. in fi.

f Dom. Ban. in 2. 2. q. 32. art. 6. vlt. dubit. & q. 33. artic. 3. dubit. 1.

quod vere sentiunt respondendi munus teneantur, quandoquidem A
nihil impedit, vnum, & eundem actum ad plures virtutes referri: [a] & quemadmodum constat acquirendi titulos posse multiplicari, [b] & plures debendi rationes simul posse concurrere; sic nihil repugnat, eum, qui charitate ad aliquod opus ducitur, eundem & iustitiæ lege ad id posse cõpelli: quod varijs exemplis Doctores declarant. [c]

CONCLVDIMVS ergo vtroque capite hanc DD. Cardinalium obligationem niti, quod ex multis etiam summorum Pontificum constitutionibus facile colligi potest, qui hæc ad Cardinales proprie pertinere dixerunt, vt summa dicendi fide, ac veritate se in rebus necessarijs apud summum Pontificem gerant. Nam Nicolaus B
IIII. dicit: *Eidem Romano Pontifici in omnibus, quæ pro tempore imminent, libere consulant, & assistant.* [d] Et in Libro Ceremoniali admonentur Cardinales, vt in consilijs, seu votis explicandis, solum Deum præ oculis habeant. [e] Et Pius II. hunc in modum Cardinales alloquebatur: *Ad Collegium Apostolicum vocati estis consiliarij nostri, & coniudices orbis terrarum, super quos militantis Ecclesiæ ostium voluendum est.* [f] Et Leo X. scriptum reliquit: *Liceat (vt par est) Cardinali cuique secundum Deum, & conscientiam suam libere, & impune quodcumque sentiat, dicere.* [g] Et Paulus IIII. inquit: *Car-* C
dinales vocantur in partem solicitudinis, vt assistant Romano Pontifici. [h] Et Pius V. vocat Cardinales *Templi Dei bases, Clarissima Ecclesiæ lumina, qui pro animabus populorum, pro fide, pro iustitia, pro veritate peruigilant.* [i] Et Sixtus V. præter multa de Cardinalium dignitate, & officio ait: *Proprium esse Cardinalium munus, assistere Christi in terris Vicario, eiq. in regenda Ecclesia Catholica consilium, et operam assidue præstare, atq. cum eo Ecclesiæ necessitatibus prouidere: ipsosq. tum ad id ex ipsius officij debito, tum ex sãctorum Patrum decretis teneri.* [k]

QVOD deinde etiam in sacro Consistorio ab eodem Sixto nobisipsis, & reliquis omnibus Cardinalibus audientibus fuit sæpius confirmatum, dum oblata occasione paterne omnes admoneret, vt libere vota sua proferrent, cum id de iure naturæ esse diceret, & a D
nemine dubitandum, quin ex conscientiæ, & iustitiæ legibus quisque debeat, ac teneatur quod sentit respondere.

NEC repugnant quæ supra obiecta fuerunt: nam quod dicitur iustitiæ esse, reddere vnicuique quod suum est; Respondemus, hoc contingere dupliciter. Primo per modum imperantis, & dirigentis: & hoc pacto Principes, & qui iurisdictionem administrant, dicuntur iustitiam exercere. Secundo per modum executionis, & ita subditi reddunt vnicuique quod suum est. Vnde Cardinales cum

persol-

a S. Tho. 2. 2. q. 32. artic. 1. ad 2.
b cap. post electionem. de concessio. prabend. Panor. & Fel. in c. in nostra. de rescrip.
c Nauarr. de reddit. Eccles. q. 3. c. 31. nu. 2
d c. fundamenta. §. decet. de elect. 6.
e Lib. 1. sect. 8. cap. 10.
f Lib. 1. Ceremon. sect. 8. cap. 6.
g In Bull. 11. fol. 193. in Bullar.
h in Bull. 8. fol. 578. in Bullar.
i In Bull. 93.
k in Bull. de anno. 1586.

A persoluunt officium consiliarij, & dant fidele, ac rectum consilium Pontifici, tunc exequuntur quod iustum est, alioquin iniusti haberentur.

Ad secundùm respondetur, quòd Cardinales ipsi suscipiendo publicum officium Cõsiliarij, obligant se Deo, Ecclesiæ, & summo Pontifici ad illud fideliter obeundum. Hæc autem obligatio est actus iustitię; quę parit æqualitatem: æqualitas enim in eo consistit, quòd inter officium exercẽdum, & actiones illius personæ, quę illud officium suscepit, oportet seruari mutuam quandam conuenientiã, non quidem æqualitatis arithmeticæ, sed proportionis, vt vocant, B geometricæ, ita vt neque actio personæ excedat limites officij, neq. illos deserat, sed omnia sibi congrue, mutuoq. respondeant.

Ad tertium dicitur, Cardinales teneri, non modo ex eo iustitię vinculo, quod respicit commune bonum, cui tuendo, & procurando se deuinxerunt, sed etiam quia ratio suscepti muneris hoc peculiariter exposcit, vt rectum, & fidele consilium Papę petenti administrent. Vnde arctius ipsi, & magis propriè ad huiusmodi cõsilia suggerenda tenentur, quàm reliqui omnes.

Et si quis replicaret, quandoque accidere, vt hæc consilia præ- C termittantur, non odio, non prauitate, aut vllo malitiæ genere, sed potius animi infirmitate, & summo obsequendi studio, quod eos vt nihil contradicant, nihilve Principi denegent, quodam modo cogere videtur; Respondemus, eos adhuc ab iniustitiæ culpa non abesse, cum Consiliarium oporteat, iuste munus suum exercere, constantẽ, & fortem esse, nec ab eo, quod ratio postulat, vllius aut gratiæ, aut obsequij, seu humanitatis specie diuelli: nã fortitudo, dum alterius, aut publicum, aut priuatum commodum procurandum est, ad iustitiam refertur.

Præterea, si videmus hoc iustitiæ tuendę decus tanti apud Gentiles habitum fuisse, vt, cum aliquando liceret culpam vel dissimu- D lare, vel errorem defendere, maluisse eos tamen pœnas etiã proprij corporis supplicio subire, quàm vt fraus iustitiæ legibus fieret, prout de Zaleuco, & Charonda litteris proditum est; [a] quid à Christianę religionis cultoribus, Ecclesiasticisq. viris, immo totius Ecclesię primarijs Pręsulibus obseruandum erit, qui ad hoc iustitię debitum fidem etiam publicam, quam uiolare nefas esse veteres nondum, diuino lumine illustrati censuerunt, [b] in purpura ipsa suscipienda, ad altare sacrum iureiurando adiunxerunt? [c]

a Cic. lib. 2. de legib. Laert. in Pytag. Stob. serm. 42.

b Valer. Max. de fide publ. c. 1. & seq.

c In d. lib. Iuramen.

PARS I. QVÆSTIO VI.

An Cardinales, etiam non requisiti, teneantur ex natura officij sui, vbi res postulat, Papæ consilia subministrare.

QVAEST. VI.

QVOD a nobis supra conclusum fuit, Cardinales duplici iure, tum charitatis, tum iustitiæ astringi ad consilia sua proferenda, intelligendum est, quando a Papa sententiam rogantur. At, Papa nihil petēte, dubitatio maior videtur, an, si ipsi nihilominus rē Ecclesiæ indigere putāt, debeant vltro se inferre, vt publicis necessitatibus, consilio, operaq. sua, quantum in eis est, subueniant. A

DVBIVM enim id primum facere videtur quod dici solet, neminem ad consilium nisi vocatum accedere debere, atque immatura haberi ea consilia, quæ non postulantur; & videmus etiam quando leges decernunt aliquid in alterius fauorem faciendum esse, id sub tacita ea conditione intelligere, si ille, in cuius gratiam id faciendum est, vltro id fieri postulet.[a] Secundum, quia, cum dare consilium sit species quædam misericordiæ, hæc autem præstanda necessariò, non sit, nisi vbi miseria, & indigentia dignoscitur; propterea, quando Princeps a consiliarijs non requirit consilium, argumentū illud est, eum nullatenus illo indigere: & ideo nihil est, quòd tunc Consiliarij se inferant ad illud ministrandum, quod ministrari non petitur. Tertium, quia, cum summus Pōtifex longe plus alijs sapientiæ opibus affluere censeatur, ad eumq. alij in rebus difficilibus, & dirimendis controuersijs confugiant, non videtur ille spiritualis huius eleemosynæ subsidio vllo pacto indigere. B C

VERVM si exactè res expendatur, veriùs fortasse illud inueniemus, vt et non requisiti teneantur ea, quæ necessaria bono publico iudicant, vltro denunciare; siquidem nō sunt ipsi ex eo Consiliariorū numero, quos solēt sibi Principes arbitrio suo adsciscere, mutare, & repellere, sed sunt potius eius ordinis Cōsiliarij, qui vel innati Principi ipsi[b] dicuntur, vel munus hoc eorum dignitati annexum habent, prout sunt multi Archiepiscopi, Episcopi, & alij Magistratus in

a l. 4. §. hoc autem, de damno infecto.

b Boer. in addit. ad trac. de auctor. mag. cons. Ioan. Mōtan. num. 132.

A in varijs Regnis, & Prouincijs, qui ex humanis constitutionibus cum primum dignitates illas sunt adepti, tamquam consiliarij legibus instituti Comitijs, publicisq. alijs negotijs ad publicam vtilitatem interesse solent, ita vt quemadmodum quidam sunt Legati, quos legatos natos Doctores appellant, quoniam eorum dignitatibus Legationis Apostolicę munus ipso iure est adiunctum,[a] sic videtur, Cardinales iam inde ab initio, quo eorum dignitas adiuuandam Sedem Apostolicam fuit instituta,[b] hoc consulendi munere fuisse obstrictos.

B QVOD sane, cum non solum propter ipsum Papam, sed etiam propter publicam Romanę Ecclesiæ, & omnium aliarum Ecclesiarum vtilitatem fuerit institutum,[c] censentur Cardinales se quodam modo debitores dandi huius consilij constituisse, ideoq. non posse, aut debere, etiam si velint, communi huic beneficio renunciare,[d] quominus Pontifici etiam nō petenti consilia sua boni publici causa subministrent, tametsi illis auditis totum ius statuēdi ipsi summo Pontifici relinquatur.

QVAE quidem cum sanctorum Patrum constitutionibus maxime coueniunt: nam, cum in septima Synodo appelletur Bonifacius C consiliarius Benedicti Papæ,[e] & Pelagius Papa vocet Theodorum consiliarium suum,[f] & S. Gregorius Theodorum, virum eloquentissimum, dicat consiliariū suum,[g] Doctores hoc nomine eos de Cardinalibus sensisse communiter interpretantur.[h] Et quamuis aliqui alios fuisse eo tempore hos consiliarios, alijsq. muneribus perfunctos existiment, certum tamen illud est, Cardinales Romanæ Ecclesiæ semper coadiutores Papæ in executione officij sacerdotalis extitisse,[i] proindeq. illius consiliarios in regenda Ecclesia olim habitos fuisse,[k] & hodie non alios eius consiliarios, quàm Cardinales ipsos agnosci & nominari,[l] quos etiam modo Collaterales, siue adiu- D tores Papę, modo filios primi gradus, seu partem corporis eius appellatos esse scimus;[m] Quinimmo Doctores nōnulli, in primis graues, eos Senatorum, seu Decurionum, qui Reipublicæ erant consiliarij, locum nunc obtinere tradiderunt.[n] Alij eosdem primum in lege veteri Sacerdotes Leuitici generis, deinde in nouo testamento Apostolos, tertio loco domini Papæ consiliarios, postremo S.R.E. Cardinales dictos fuisse, scriptum reliquerunt.[o]

QVAE cum ita se habeant, sequi videtur quòd, si, postulante necessitate, hi Papam admonere, & consilio suo ingenue, & intrepide iuuare prætermittant, muneri suo nequaquam satisfaciant, immo damnationis æternæ pœna teneantur, vt idem Auctor te-

a Panor. in c. 1. de offic. dele.
b Mart. Laud. tract. 1. de Car di. q. 34.
c c. bona, de postul. præl. Conc. Trid. ses. 25. de reform. c. 1. in fi.
d c. si diligēti, de for. compet. cum simil.
e c. conuenientibus, 1. q. 7.
f cap. in parochia, 16. q. 1.
g c. Ecclesiastici, 12. q. 2.
h Lud. Roma. cōs. 498. num. 16. & cons. vlt. nu. 12. & seq. Barba. de præstantia Card. q. 1. num. 24. Iacobac. de cōcil. lib. 1. num. 177. & 245. Card. Alb tracta. de Car. q. 4
i c. per venerabilem, qui filij sint legit.
k c. fundamēta, §. decet, de elect. in 6.
l prout in Bullis summorum Pontif.
m S. Antonin. par. 3. tit. 21. de stat. Card. c. 1. & seq.
n Inn. c. cū te, de re iud. p tex. in c. Ecclesia, 16. q. 1. Ludo. Ro. d. cōs. 498. nu. 16. & seq.
o Roserg. Tolos. tract. de auctor. Card. c. 6.

a Idem Roserg. ca.7. & 10. S. Th. 2.2.q.62. art.7. Nauar. in Manuali, c. 11. nu. 16. et c. 17. nu. 18.

b Sub Leone X. sess. 9.

c De Cõcil. l. 4. art. 2. nu. 29

d Gondis. Villad. de Card. q. 5. nu. 15. et seq.

statur.[a] Hinc in Concilio Lateranensi nouissimo scribitur: *Ad Cardinales spectat operum optimorũ cura: pro viribus laborabunt scire, quæ regiones hæresibus, erroribusq. ac superstitionibus contra veram, & orthodoxam fidem infectæ sint, & vbi mandatorũ Ecclesiæ deficiet disciplina.* Et infra: *Hæc, & huiusmodi, scire, & Romano Põtifici pro tẽpore existẽti referre operã dabũt, vt opportuna, & salutaria remedia talibus malis, ac pestibus, vigilanti studio excogitari valeãt,*[b] &c. Et similia legũtur in Bulla Sixti Papæ V. dum Cardinales cõparat septuaginta senioribus, qui multa deferebant ad Moysen, ẽt non requisiti. Itẽ Moysen comparat summo Pontifici, illi autem Ietro socer consiliũ dedit non requisitus. Ibidẽ dicuntur Cardinales primi socij laborũ, & con- B siliorum, & semper assistere Papæ, ne tanta mole succumbat, &c. At certe non sunt perfecti socij, nec perfecte iuuant, si eo solũ momento se offerunt qñ requiruntur, prætermissis alijs temporibus qñ summum Põtificem laborare, & auxilio indigere perspiciunt. Hinc ẽt Iacobatius hoc scriptũ reliquit: *Et est officiũ DD. Cardinalium semper suadere Domino Papæ, vt ponat pacem, & quietem inter Principes Christianos. Item pro reformatione Ecclesiæ, & ad extirpandas hæreses, errores, & schismata.*[c] Et Gondis. ait: *Cardinalis acceptando officium, quod principaliter in consulẽdo versatur, tacitè videtur fateri se sufficiẽtẽ ad illud: & quando Ecclesiæ vtilitas postulat, nõ dẽt prætermittere quod muneris sui est.*[d] Quòd si in cœlesti Hierarchia supremi spirituũ or- C dines hominũ petitiones ad Deũ deferunt, certe Cardinales, qui Põtifici maxime propinqui inter Ecclesiasticos gradus sublimem locũ tenent, vbi alicui incommodo remedium adhibendum vident, illud illico ad eum, qui Dei locum in terris tenet, referre debent.

His ergo sic constitutis, non obstat primum, quod dicebatur, neminem nisi rogatum, & rogantibus tantum consilia dare debere; Nam respondemus: sicuti pro Reipublicæ vtilitate vniuersis ciuibus competit actio, quæ popularis dicitur, ita, & multo magis in eo, quod bonum commune attingit, ius consulendi, & publicam causam iuuandi cuique permissum esse debet. Dicimus præterea, D Papam, cum aliquem Cardinalem creauit, eumq. tamquã in specula Ecclesiæ Catholicę positum sibi adiutorem ac socium laborum adsciuit, eo ipso censeri semel in vniuersum ei mãdasse, vt ad se quæ necessaria viderẽtur semper referret, ita vt perpetua dicatur hęc iussio, nec sigillatim repetenda, veluti etiam satis rogatos dicimus illos, quibus aliquid ex officio incumbit exemplo illius, qui obligatus est ad eleemosynas distribuendas: nam semper rogatus intelligitur, vt omnibus eas partiatur, quibus viderit expedire, siue petant,

A tant, ſiue non petant, alioquin peccaret contra iuſtitiam; ſic conſilium, cum ſit ſpiritualis eleemoſynæ genus. [a] miniſtrandum eſt ab eo, qui conſiliarij munus ſuſtinet, Principi etiam non petenti, dummodo eum indigere videat.

a S. Tho. 2.2. q. 32. art. 2. in corp.

Et quamuis dici ſoleat, legibus aliquid in alterius fauorẽ mandantibus, tacitam ſubeſſe conditionem ſi ab illo poſtuletur; attamẽ præter ſupradicta reſpondemus, quòd cum petitio propterea fieri ſoleat, vt petentis neceſſitas ſignificetur, certe ſi aliunde ea dignoſcatur, non erit neceſſaria petitio: quemadmodum dicunt Iuriſconſulti, quòd quamuis Iudex officium ſuum non impertiatur niſi petenti;
B vbi tamen publica verſatur vtilitas, aut notoria eſt neceſſitas, nõ eſt alia petitio neceſſaria. [b] Sic etiam quando aſſeſſor publice conſtitutus, videt Principem ſuum, ea fortaſſe ignorare, aut in ijs errare, quæ ad gubernationem ſpectant, non eſt neceſſe vt expectet ſe a Principe accerſiri, cum res ipſa, occaſio, ſeu neceſſitas, loco ſit poſtulantis, & interpellantis, atque ob id illius opera fuerit conducta, ipſeq. Conſiliarij nomen, [c] & munus propterea exerceat.

b l. congruit, de offic. præſid. Soc. reg. 197. 1. & 19. fallent.

c Glo. l. 1. C. de aſſeſſor.

Non obſtat ſecundum: quoniam etſi Princeps expreſſe non petit, ipſa tamen Reſpublica, quę neceſſitate premitur, & rei euidentia ſatis interpellat, ſubſidiumq. loco ipſius Principis poſtulat. Vnde
C Cardinalis ad has publicas voces, communiſq. boni periculum exurgere, ſeq. excitare debet, vt imminens damnum ſuo conſilio, atque induſtria repellat.

Non obſtat tertium: nam præter aliàs dicta, reſpondetur, proprium eſſe, vt etiam Gentiles ſcribunt, ſolius Dei non errare, homines vero ſæpe labi, eidemq. humanę neceſſitati Principes, etiam ſapientiſſimos, ſubiectos eſſe; hincq. ſequi, papam quoque interdùm alieno indigere cõſilio, & Cardinales ob id inſtitutos, vt eum induſtria, ac ſolicitudine ſua adiuuent. Huc accedit quod cum ea, quæ ſunt facti, etiã prudentiſſimos fallant, vt aiunt Iuriſconſulti, [d] ac pro rerũ
D humanarum varietate multa ſint vſu ipſo puſillis interdũ notiora, quàm ſublimioribus, non in ijs caſibus loquimur, in quibus inferiorum conſilia adiumẽto maioribus eſſe poſſint. Quod a S. Auguſtino his verbis declaratum eſt: *In quo quiſq. pauper eſt, ibi illum uide; quia tu in eo forte diues es, in quo ille pauper eſt, & habes unde accommodes. Forte membra tua accommodas, & plus eſt, quàm ſi pecuniam accõmodares. Conſilio indiget, tu plenus es conſilio. In conſilio ille pauper eſt, tu diues es. Ecce nec laboras, nec aliquid perdis, das conſilium, & præſtitiſti eleemoſynam.* [e]

d l. 2. ff. de iur. & fact. ignor.

e S. Auguſt. in Pſal. 125. Qui ſeminant in lacrymis.

Ex ijs, quæ diximus quamuis ſequi videatur DD. Cardinales ob-

strictos esse ad consilia Papæ suppeditanda, siue ea requirat, siue non requirat, dummodo necessitatem agnoscant. Hæc tamen ita declaranda ducimus, quòd vbi consilia requiruntur, arctior tunc vrgere intelligatur obligatio, ita vt quotiescumque efflagitantur, pro veritate, & conscientia numquam omitti debere videantur. Vbi vero non petuntur, tunc antequam ad ea sponte danda Cardinalis accedat, quædam prius prudenter sunt examinanda, veluti: An antea de eadem, similiue causa, & quo fructu cum Papa sit locutus: An tempus, locus, aliarumve rerum status, id tunc officij requirat: An potius opportunius differri debeat: An ipsemet, qui suasurus est, acceptus, aut parum gratus esse soleat: An per alium commodiùs, oblataq. occasione id vtilius fieri posse existimetur: An alij Cardinales, & quo euentu, seu quàm prospere idem tentauerint. Hæc & alia huiusmodi, quæ certa nequeunt lege præscribi, faciunt, vt ab hoc vltroneo consilio interdum differendo, eos excusari posse censeamus: vtq. si præstari nihilominus ea debeant, priuatim id potius, quàm publice agendum esse iudicemus.

FINIS PRIMAE PARTIS.

DE SACRI CONSISTORII CONSVLTATIONIBVS

PARS II. QVAEST. I.

An propter ſupremam, atque à Deo immediatè pendentem ſummi Pontificis in vniuerſos auctoritatem excuſandi ſint Cardinales, qui nulla in re illi cenſent repugnandum.

A POST explicitas rationes, quibus DD. Cardinales ad ſubminiſtranda Papæ conſilia obſtringi videntur, offerunt ſe nunc multiplices dubitationes ex varijs impedimentis, ac difficultatibus exortæ, propter quas non immerito quæri poſſe cenſetur, an interdum ceſſet huiuſmodi obligatio. QVAEST. VII.

IN primis igitur excutienda difficultas illa occurrit, quando aliquid a Papa proponitur, quod aliorum auribus paulo durius, atque alienius videatur, an ſuprema, atque a Deo immediate pendens il-
B lius auctoritas poſtulet, vt ſtatim ei ſit acquieſcendum. Nam cum ex receptis ſanctorum Patrum auctoritatibus nemini liceat de prima Sede iudicare,[a] profecto qui rationibus ab eo adductis aſſentitur, aut quod a Pontifice propoſitum eſt non probat, is aliquo modo de eo iudicare videtur, qui a nemine iudicandus eſt, quippe qui non puri hominis, ſed veri Dei vicem gerat in terris,[b] *Cum ipſa Petri Sedes*, vt ait Nicolaus III. *in Romano ſolio collocata libertate plena in ſuis agendis per omnia potiri debeat, nec ulli ſubeſſe homini, quæ ore diuino dignoſcitur eſſe prælata.*[c] Hincq. ſepius veteribus Agathonis, Stephani, Gregorij, & aliorum ſanctionibus cautum eſſe ſcimus, vt ab illo probata irrefragabiliter obſeruētur,[d] nec quiſquam eis audeat con-

a cap. cuncta per mundum. il 1. 9. q 3. c. ſi Papa, 40. diſt.
b c. quanto, de tranſl. Epiſc.
c c. fundamenta, §. ne autem de elect. in 6.
d c. enimuero, c. nulli, 19. diſt.

contraire tamquàm si ipsius Petri voce essent firmata. Quibus accedit, q. cùm scriptum sit: *Cor Regis in manu Domini est, & quocumq. volúerit, inclinabit illud,* [a] non videtur Principum conatibus, licèt se uerioribus, esse obsistendum, quandoquidem eorum placita, diuina prouidentia regũtur, ac sacris litteris sępe monemur, populos interdum iniquioribus etiam Principibus à Deo committi ad illos coercendos, atq; erudiendos.[b] Quod si in sæcularibus Principibus locũ habet, quorum potestas à Deo quidẽ, sed populo mediante prodit,[c] quantomagis in summo Pontifice erit obseruandum, cuius auctoritas immediatè pendet à summo Deo,[d] & ad quem id pertinet, quod legimus: *Qui vos audit, me audit; & qui uos spernit, me spernit.*[e] Ex quibus argumentis indignum valde & absurdum censeri potest, si quis velit summi Pontificis dicta, ac pronunciata perinde ac reliquorum hominum sententias in disceptationem vocare.

a Prou. 21.
b Iob 34. Osę. 13. Greg. li. Moral. 25. c. 16.
c Caiet. in tracta. de auctor. Papæ, ca. 1.
d c. ita Dominus, dist 19. S. Tho. contra Gẽtil. lib. 4. c. 76. Aug. de Ancon. de Potest. Eccl. quæst. 1. art. 5.
e Luc. 10.

HAEC & his similia aliquorum animos possent mouere, vt Papę auctoritatem lędi arbitrarentur, quando res eius iudicio probata, & tamquam salutaris in sacro Consistorio ab eodem proposita, aliquibus impugnanda esse videretur.

Verum re diligenter considerata, quilibet sapiens (vt putamus) aliter planè respondendum iudicabit. In primis enim, cum aliæ sint res, quæ ad orthodoxã fidem, sacraq. dogmata, ac veteres Catholicę Ecclesiæ traditiones, receptosq. ritus pertinent, de his nihil in præsenti à nobis tractari constat, quę certa sunt, ac diffinita, nec in dubium in Consistorio vocari solent. Sunt alię res, quę ad Ecclesiasticam œconomiam, ac populorum administrationem pertinent, & quæ secum dubitationes non leues, ac difficultates in deliberando deducere solent: & propterea ad Consistorium vetere more à Papa deferuntur, vt de ijs suorum Consiliariorum iudicia scrutetur & exquirat. Quibus in rebus nec nouum, nec mirum est, magnas opinionum varietates sępe oboriri, cum etiam inter sanctos idem accidisse veterum exempla testentur,[f] quandoquidem, cùm hæc circa contingentia, quæ plurima sunt, & incerta versentur, credendum est omnibus consulentibus eundem in rebus illis finem esse propositum, nempe publicę vtilitati prodesse, tametsi media diuersa ab eis deducantur: quod nihil nec mutuę eorum consensioni, nec illorum muneri officit.[g]

f S. Hieronym. epis. 60. S. Aug. epist. 8. & seq. S. Greg. Naziãzen. orat. 1. de pace, circa medium.
g S. Tho. 2. 2. q. 29. art. 3. ad 2.

DICITVR deinde, quòd Papa ipse in Consistorio dupliciter considerari potest, siue vt Princeps statuens, & qui suam vult plenã exercere potestatem, quæ nulli subditur (de quo etiam nunc non agimus) siue vt Princeps consultans, & deliberans: quæ propriè est

A quæstio nostra: & tunc cum nihil ab eo tamquam certum & diffinitum proferatur, sed vt dubium, difficile, & nondum satis excussum, pleneq. examinatum; tantum abest, vt consiliarius, qui ex rationibus, quas iustas arbitratur, ab eius relatione in Consistorio habita declinandum putat, dicatur eius auctoritati reniti, vt potius censeatur pro eius dignitate obniti: pariterq. iudicetur potius illius vtilitati accedere, quàm ab eo, quod ex eius re est, velle vllatenus discedere. Non enim qui non statim assentitur, repugnare censendus est: sicuti nec rerum difficultates scrutari, pericula proponere, quid vtilius sit perquirere, publici boni vias indagare repugnare est, B seu Papæ auctoritatem impedire, aut quodam modo suspendere; sed potius quasi onus graue ferenti, & lubrico in loco ambulanti, est adminiculum præbere, & opem ferre. Is vere repugnat, qui minime curat, quo iure, quave iniuria obsistat, aut contradicat: qui vero prudenter rerum momenta expendit, rationem ducem adhibet, & quod sibi æquius, ac verius visum fuerit, sequitur, hic nullo pacto contradicit, sed Principis auctoritati maxime seruit, cuius dignitatem, publiciq. boni patrocinium sibi tuendum proponit.

VNDE non obstat quod dicebatur, Summum Pontificem vicem Dei in terris gerere, nec licere cuiquam de prima Sede iudicare. Non enim, vt modo diximus, de his rebus agimus, quæ ab illius de-C liberata voluntate proficiscuntur: nec illi, qui in Senatu sic respondent, id gerunt in animo, vt velint ab eius placitis iniuste dissentire; immo illud maxime agunt, vt ei obtemperent, dicentes ex illius iussu quod sentiunt, atque ea, quæ sibi recta, & salutaria visa sunt, explicare curantes.

QVOD etiam dicebatur, cor Regis in manu Domini esse; Respondetur, preter varias sanctorum Patrum explicationes,[a] certum esse, quòd cum omnia diuina prouidentia administrentur, duoq. sint causarũ genera, naturale scilicet, & morale: naturalia quidem Deum D auctorem agnoscunt, qui illarum executionem inferioribus causis ab eo constitutis tradidit[b] cum illis semper cooperando: moralium vero defectus, cum a solo hominis arbitrio integre proficiscantur, non in Deum, a quo malum culpæ non egreditur,[c] sed in hominem ipsum referendus est: permittit tamen Deus ea euenire, quæ voluntas permissionis a Theologis vocari solet, dicente S. August. *Non fit quidquam nisi Omnipotens fieri velit, vel sinendo vt fiat, vel ipse faciendo.*[d] Licet autem hac ratione non Regum tantum, sed omnium etiam hominum corda in manu Domini esse dicantur, peculiariter tamen videntur sacræ Litteræ, cor Regis nominasse,[e] quòd id

a S. Hiero. in Abacuc. ca. 3. S. Ambr. psal. 118. serm. 14. S. Aug. de gratia, & lib. arb. cap. 21. S. Tho. 1. 2. q. 6. art. 4. ad. 1.
b S. Thom. 1. par. q. 22. ar. 3
c S. Tho. 1. 2. q. 79. art. 1.
d S. August. in Enchir. c. 95.
e Iansen. in Prouerb. c. 21.

id maxime sit liberum,& alienæ potestati minus subiectum,quòdq. A
fauente Deo, plus alijs possit Reipublicæ prodesse: subtrahente autem manum, plus alijs nocere.

Et quamuis rursus scriptum legamus, eos, qui potestati resistunt,Dei ordinationi resistere,[a] & Principibus etiam dyscolis tamquam a Deo positis esse obediendum,[b] atque illorum edicta licet acerbiora,placide tamen, sicut amara pharmaca ægrotis suscipienda, quòd illis salutaria interdum sint euasura: idcircoq. existimari posse,non solum nihil errare eos,qui nulla ratione illis contradicendum putant,sed magna potius laude dignos esse. Attamen respondemus non tractari nunc de Principis decreto iam deliberato, sed deliberando,quando videlicet Princeps ob id consilium suum conuocat, vt, accurate re inter eos examinata,statuatur quid sit agendum,& sigillatim vnusquisque sententiam suam aperiat. Nam si tunc id,quod consultandum proponitur, minus rectum, aut vtile,aut honestum alicui videatur, quis dubitat,& summi Pontificis auctoritatem postulare,& Deo maxime placere, vt vnusquisque quantum in se est, ei refragetur, & futura incommoda impediat, ac quam ipse publicam salutem putat, eam pro officij sui munere adiuuet, & tueatur.

a Rom. 13.
b 1. Petri 2.

PARS II. QVAESTIO II.

An laudabilius sit in rebus a summo Pontifice propositis, intellectum suum cum humilitate captiuare propter eius eximiam sapientiam, ac supereminentem perfectionem, quàm proprium sensum aliter dictantem sequi.

A ALTERA surgit difficultas, quæ suadere videtur, id quod a summo Pontifice in Consistorio pronunciatur, statim debere vniuersorum assensum obtinere: idq. duplici præcipue ex capite, quorum Primum manat ab eximia illa Papæ sapientia, ac perfectione, quam omnes suspicere, & reuereri debent. Secundum, ex ea, quam quisque debet de sui ipsius ingenij infirmitate ac virium tenuitate opinionem conceptam habere. QVAEST. VIII.

NAM si veteres nondum lumine gratiæ illustrati, adeo magnorum virorum doctrinæ & grauitati deferebant, vt, loquente, exempli
B causa, Catone, reliqui cuiuscumque ordinis cum admiratione silentes, ab illius ore penderent, & quod a Pythagora prolatum affirmaretur, id nulla alia adiecta ratione, sola illius sapientiæ fama ratum haberetur; multo id magis erit obseruandum in summo Pontifice, quem Spiritus sanctus illustrat, spiritus veritatis suggerens omnia, atque omnia docens, ita vt quod ab illo in Consistorio proponitur, statim a Cardinalibus sine vlla aut excussione, aut hæsitatione ptobandum videatur.

Accedit, quòd, cum perfectum id dicatur, cui nihil addendum superest, in Papa autem summa sit perfectio, videtur illius esse, vt
C alios potius ducat, quàm ducatur. Vnde si aliquem melius quidquam eo sentire dicamus, simul & fateri videbimur, illum a prudentiæ apice abesse, quæ virtutum omnium est auriga.

EX ALTERA parte, cum maxime deceat vnumquemque de seipso parce, humiliterq. censere, nec sensui proprio, qui sæpe nos decipit, facile credere, moneantq. Sapientes, proprio iudicio tamquam pessimo consultore haudquaquam esse fidendum: tum vero id eis præcipue congruere solet, qui in consessu inueniuntur magnatorum, & Principum virorum, dicente Scriptura: *In multis esto*

quasi

quasi inscius, & audi tacens simul, & quærens: in medio magnatorum A
a Eccli. 32. *loqui non præsumas*, [a] vsque adeo, vt si etiam ad loquendum inuitentur, ipsi tamen summam Principum sapientiam reuerentes, conentur potius se a dicendo abstinere; sicut de Hieremia legimus; qui nunciante Domino: *Prophetam in gentibus dedi te*, respondebat:
b Hiere. 1. *A, a, a Domine Deus, ecce nescio loqui, quia puer ego sum*: [b] etenim sicut solis splendore stellarum lumen obscuratur, & offunditur; sic ad summi Pontificis oracula, dignum videtur, vt aliorum voces conticescant.

Ex his, atque huiusmodi alijs rationibus possent forte censere aliqui, DD. Cardinales non solum excusatione, sed etiam commendatione dignos esse, qui, proponente aliquid Papa in sacro Consistorio, illius sapientiæ, & perfectionis eminentiæ, vt par est, deferentes, animi sui sensum, quamuis aliter intus suadentem, in Papæ sententiam flecterent, eiusq. iudicio simpliciter subscriberent. B

VERVM iuxta quæstionis statum supra a nobis firmatum, cum secus respondendum esse putemus, dicimus etiam obligationem illam charitatis, & iustitiæ vinculis constrictam, qua DD. Cardinales consilia sua fideliter explicare tenentur, minime ex superioribus rationibus solutam, aut remissam esse intelligendam. Nam quod de eximia Papæ sapientia dicitur, cui ab omnibus sit concedendum, quis hoc vnquam inficiabitur? Sed cum ad illam pertineat non solum ratio finis, sed etiam earum rerum omnium, quę sunt ad finem, ita vt ex hoc sapientiæ munere noscat Papa non modo suas omnes solicitudines, ac cogitationes in Deum, tamquam vltimum finem referendas esse, verum se etiam ad media quæcumque aptiora, & vtiliora deligenda teneri, quibus Christianæ Reipublicæ salus procurari, & augeri possit. Hinc dicimus, quando a Papa petuntur fratrum consilia, tunc eius sapientiæ semina magis excoli, & fructuosiora reddi, cum hinc prouidentia, circumspectio, vigilantia, docilitas, aliæq. insignes multæ virtutes efflorescant. [c] Sed & amplius addimus, quando a Cardinalibus cõsilia syncera præbentur, eo ampliorem campum Papæ aperiri, eiusdem sapientiæ illustrandæ, & stabiliendę, quandoquidem dum varias sententias, & cogitationes in medium proferũt, alliciunt illum, vt quæ potior, vtiliorve futura sit, pro iudicij sui acumine discernat, atq. amplectatur. Vnde ait Salomon: C D

c S. Tho. 2. 2. q. 49. art. 3. & seq.

d Prou. 1. *Da occasionem sapiẽti, et sapiẽtior erit.* [d] Quòd si quęrerent hi tantum consilia sua ad illius sensum accommodare, nec quod ipsi vere iudicant, explicare, struerent potius illi periculum labendi, quàm veram rectę & iuste definiendi viã demonstrarent: quod absurdissimũ esset.

HINC

A HINC patet, diuersum valde esse, quod supra de Catone, & Pythagora obijciebatur, cum illi tamquam sapientes, & magistri doctrinam discipulis traderent, hic vero Papa res Ecclesiæ antequam eas stabiliat cum fratribus suis, ad eam, quam supra diximus, vtilitatem consultandas esse iudicet.

QVOD autem de supereminenti Papæ perfectione dicebatur; Respondemus, quòd cum perfectio dupliciter considerari possit,[a] tum ratione status, & officij, tum ratione personæ; ea, quæ pertinet ad statum, non in eo posita est, vt plena rerum omnium cognitione affluat, ac perfectam rerum deliberandarum scientiam, atque B vsum teneat, quoniam hæc alijs quoque possent interdum esse communia: Verum in eo sita est, quòd vnius sanctæ Sedis Apostolicæ, summiq. Pontificis proprium est, atque supra alios omnes status eminentissimum, nempe, Quòd fides illius numquam debeat deficere:[b] Quòd de necessitate salutis sit, vt eum tamquam caput Ecclesiæ fideles omnes agnoscant[c]: Quòd ipse alios iudicet, & a nemine iudicetur:[d] Quòd tamquam agens vniuersale Ecclesiasticas omnes potestates veluti agentia particularia sua auctoritate contineat;[e] ac sine exceptione solus ipse omniũ peccata soluere, spiritualemq. in omnes iurisdictionem valeat exercere,[f] præter plurima alia huiusmodi, quæ plenitudinem illius auctoritatis amplisC simam, atque cumulatissimam ostendunt.[g] Altera etiam, quæ personæ dicitur, cum sit gratia gratum faciens, & in actu charitatis consistat, non necessario semper omnimodam prudentiæ politice virtutem secum exigit, qui in rerum publicarum gubernatione, & administratione, aliorum quoque opera & auxilio sæpe indigeat, cum videamus sanctis etiam viris nonnulla in alijs regendis quandoque defuisse,[h] & ideo aliorum sententias libenter auscultasse, eorumq. industria vsos fuisse: quoniam qui vere sapiens est, non multum laborat quomodocumque vtilitati publicæ prospicere possit, siue per veritatem, siue per occasionem, vt ait Apostolus, dum D modo annuncietur Christus.[i]

SED nec illud obstat, quod dicebatur, humilitatis officium postulare, vt aliquis alieno potius, quàm proprio tribuat iudicio; Respondemus enim, hoc limites suos habere iustitiæ, & veritatis, quos transgredi numquam licet: nam, vt ait sanctus Augustinus, *Cum humilitatis causa mentiris, si non eras peccator antequam mentireris, mentiendo efficeris quod euitaras: nam quomodo est humilitas, vbi regnat falsitas?*[k] Humilitatis siquidem est, exteriores actus debita ratione moderari, & diuini fiducia auxilij potius charismata meliora æmulari.[l]

a S.Tho.2.2. q.184. art.4.
b Luc. 22.
c Extrauag. vnã sanctam.
d c.cuncta per mundũ.9 q.3.
e cap.duo.96. dist.
f cap.solitæ.de maior. et obed.
g c. per venerabilẽ, qui filij sint legit. c.patet. cap. nemo, c.aliud, & seq. 9. q. 3 cap.ad Apostolicæ. de re iudic.in 6. Clem. 1.de iure iuran.
h S.Tho.2.2. q.47. art. 14. ad 1.
i Philip.1.
k S. Aug. de verbis Apost. serm. 29.alias 31.& c.humilitatis.22.q.2.
l S. Tho.2.2. q. 161. art.3. ad 3.

At si

At si homo honorem sibi a Deo tributum non intelligens, aduersus certam rationis, officijq. sui legem ineptæ submissionis studio operetur, comparat se tunc iumentis insipientibus, & similis fit illis,[a] cum scriptum sit: *Noli humilis esse in sapientia tua.*[b] nam vt scribit S. Gregorius: *Aliquando timor incompetens, humilitas creditur: & cum temporali formidine pressus quisque ad defensionem veritatis tacet, arbitratur quòd iuxta Dei ordinem humilem se potioribus exhibeat.*[c] A

a S.Tho. 2.2. q. 161. art. 1. ad 1.
b Eccle. 13.
c Lib. Moral. 32. c. 17.

QVINIMMO tantum abest, vt Consiliarius iussus a Principe sententiam dicere, debeat humilitatis specie prætermittere quod officij sui est, vt hoc ipso maxime ostendat se ab humilitate alienum esse,[d] dicente eodem S. Greg. *Tunc ante Dei oculos vera est humilitas, cum ad respuendum hoc, quod vtiliter subire præcipitur, pertinax nō est.*[e] B

d S.Tho. 2.2. q. 185. art. 1. ad 3. & art. 2. in respons.
e S. Gregor. in pastor. par. 1. cap. 6.

QVOD etiam obijciebatur, sapientis esse, intellectum suum captiuare, quoties Princeps secus ab eo sentiat; Respondemus, non esse Principis opinionem, præsertim rem consultantis tamquam fidem, cui oporteat constanter hærere: siquidem fides nititur veritate infallibili. At Principis opinio potest falli: vnde non tenentur alij statim ad illius dicta intellectum suum captiuare, quamuis eo præcipiente, illius iussis exterioribus obtemperare compellantur.

SED præterea dicimus, sicut aliud est tempus loquendi, aliud tacendi,[f] sic in rebus Consistorialibus, alterum esse tempus antecedens, quo res proponuntur tractandæ inter DD. Cardinales consultandæ, & examinandæ: & hoc non esse tempus captiuandi intellectus, aut tacendi, sed loquendi, & sententiam suam syncere explicandi: quoniam adhuc res versatur in disputatione, & ad deliberandum de ea petuntur a summo Pontifice consilia. Alterum est tempus subsequens, quo res iam satis tractatæ & excussæ sunt, nec de ijs agit summus Pontifex amplius tamquam deliberandis, sed decreto suo illas firmat, & concludit, & tunc tempus aduenit pure obediendi, prout inferius suo loco latius persequemur.[g] Alioquin si quis diceret, priore illo tempore, quo petuntur consilia, intellectum esse captiuandum, is certe destrueret totam naturam deliberationis, frustraq. Consilia, & Senatus cogerentur, nec quidquam inter Consiliarios, & alios, qui absunt, ciues interesse. C D

f Eccle. 3.
g Infra q. 46.

POSTREMO, vt concludamus; illud meminisse oportet, Consiliarios nihil proponere summo Pontifici animo illum cogendi, aut compellendi, vt eorum dicta sequatur: satis enim norunt hoc se nequaquam posse, nec debere, sed tantum materiam cupiunt Papæ offerre, atque occasionem illi ministrare, vt quod eidem vtilius, tutius, ac sanctius visum fuerit, possit pro arbitrio suo ex pluribus ab

A eis propositis decernere: & ideo volunt ipsi potius ab eo duci, quàm illum ducere, cum videant ita eorum officio ac prudentiæ, tum etiam aliorum exemplo, atque vtilitati publicæ conuenire. Non omittimus etiam, quòd sicut Consiliarios decet, quæ illis occurrunt, magna tum fide, tum reuerentia profiteri: sic Principem ea patienter excipere, [a] & cum multorum viderit suffragia conuenire, Marci Anton. Imp. qui sapiens appellatus fuit, sententiæ non obliuisci, dicentis æquius esse, vt ille tot, taliumque amicorum consilium amplecteretur, quàm vt tot, talesq. amici suam vnius voluntatem sequerentur.

[a] c. si quando, de rescript.

B

PARS II. QVÆST. III.

An religionem, & debitum Papæ obsequium Cardinalis in aliquo lædere censeatur, qui rebus a summo Pontifice propositis consulendo dissentit.

C

CVM ad religionem pertineat, vt verus cultus, & obseruantia, tum interiori mente, tum exterioribus actibus non modo summo Deo exhibeatur, sed etiam excellentibus aliquibus illius creaturis propter quandam diuinitatis participationem eisdem communicatam, tribuatur; hinc dubitari posse videtur, illos, qui eam in dicendo libertatem sectantur, ex qua Papę, qui omnium
D est dignitate, & potestate supremus, sententiæ obuiam eatur, dictave eius oppugnentur, a religionis, ac cultus officio discedere, culpaq. non vacare, & præsertim, quia Christiana religio postulat, vt non solum omnibus Ecclesiæ præceptis, eiusq. capiti, qui summus Pontifex est, obtemperemus, [b] sed alijs etiam obsistamus, qui eius voluntati repugnare conantur, ad quod præcipue Cardinales obstricti sunt, qui etiam cum sanguinis effusione, si oporteat, eam tueri debent. Vnde cum obsequi, & contradicere sint opposita, & Christiana religio postulet, vt Papæ obsequamur, religionem illi lædere dicentur,

QVAEST. IX.

[b] Extrauag. vnã sanctam.

dicentur, qui in consilijs dandis Papæ se obijciunt, eiq. cōtradicunt. A

VERVM cum satis supra ostenderimus, Cardinalem, qui id sua det, quod honestum putat, & vtile, tunc maxime implere partes suas; tuncq. vere dici ei parere, & obsequi, cum rogatus ab illo quid sibi videatur, detegit syncere ac reuerenter animi sui sensum.

ADDIMVS nunc, regulam extare, quidquid contra conscientiam agitur, peccatum esse. Propterea, si ponamus, Cardinalem, qui responsurus est, conscientiam suam, re bene examinata, omnino repugnantem rei propositæ sentire, affirmamus, ipsum adstringi officij sui, & conscientiæ vinculo libere quid sentiat, reuerenter tamen, proferre, quamuis eius iudicium a vero aberret, quod in ceteris quoque Consiliarijs dubio procul est recipiendum: nam res, quę B tunc proponitur a Papa, licet sui natura, aut indifferens, aut etiam vtilis, & bona sit; quia tamen vti noxia, & mala a Cardinali apprehenditur, eundem, si illam amplectatur (hoc iudicij errore posito) criminis reum facit. Et si dicas erroneam conscientiam potius esse deponendam; Respondetur nondum ei constare eam esse erroneam, & quòd Princeps ipse negotium ad consultationem detulerit, ex eo colligi rem esse dubiam, & difficilem, cum de huiusmodi rebus in quibus nobis ipsis satis non fidimus, soleat esse consilium.[a]

Quod igitur ad quæstionem propositam pertinet, cum idcirco Senatus conuocetur, & sententiæ singulorum exquirantur, vt quod quisque animo sensit, vere depromat; mirum non est, si inter di- C uersa multorum iudicia, aliqua etiam, quæ a Principis ipsius sensu dissentiant, reperiantur.

[a] S.Tho.1.2. q.14.art.4.& q.44.art.2.

QVOD quidem nihil religioni detrahit: tum quia hic non de causa fidei disceptatur, vt alias diximus, sed de ijs rebus, quibus administratio populorum continetur, & quæ varia sæpe hominum iudicia suscipere solent. Tum etiam quia satis Pontificem ille colit, qui suo consilio occasionem, & materiam ei præbet rectius ea deliberandi, ac definiendi, quibus Christiana religio propugnetur, atque amplificetur, simulq. Apostolica decreta facilius ab omnibus recipiantur. D

QVIBVS addimus, Consiliarij officium esse, libertatē loquendi cum cultu coniungere, & ita coniungere, vt, licet alijs satius sit fortasse tacere, Consiliarius tamē si vult suam personam sustinere, non solum possit, verumetiam debeat vbi opus sit Principi repugnare. Vt enim auri, quamuis vnum & idem sit, alia tamen est ratio, cum rude est, & alia, cum signatum; tunc enim non solum aurum, sed nummus est aureus, & pretium rerum, quæ emuntur, & venduntur:

eodem

A eodem modo Conſiliarij licet re vera Principi ſubiecti ſint, tamen
ſi ſumuntur vt Conſiliarij, & quatenus ad eos negotia a Principe de
feruntur, alio modo debent cum ipſo agere, atque alij ciues: decet
enim ipſos libere ſuam ſententiam proponere, &, ſi res id expoſcat,
iterum atque iterum replicare. Vnde tantum abeſt, vt qui ſic lo-
quuntur, & conſilium ſuum licet a Principis conſilio diuerſum pro
ferunt, dicantur religionem lædere, aut Papæ ipſi, qui religionis ver
tex eſt, debitum obſequium denegare, vt potius eo ipſo cenſeantur
eidem plurimum deferre, qui cum iuſſerit, vt ab omnibus id, quod
magis expedire putabatur, libere pronunciaretur: ſatis etiam norat
B non eadem omnium ſolere eſſe conſilia, ita vt ſi quid ab aliquibus
alienum ab Principis ſenſu fuerit prolatum, hoc non ad minorem
erga eum officij cultum pertineat, ſed rei ipſius ſit qualitas, quæ in
conſultationem venit, quæ Conſiliarium compellit ita reſpõdere,[a]
vt muneri ſuo, ac publicæ vtilitati ſeruiat. Et præſertim, quia ipſa
conſiliorum petitio, quæ fit a Principe, aliquid politici dominatus
referre videtur, in quo ciuium ſentẽtiæ, liberaq. iudicia auſcultãtur;
cum in deſpotico ad nutum Principis, nemine repugnante, omnia
peragantur.[b] Vnde ſcribitur, Tiberium veluti ioco nominaſſe Sena
tores, quandoque homines ad ſeruitutem paratos, quandoq. etiam
indulgentiſſimos dominos, vt qui ad eius voluntatem ſe vbique de-
C flecterent.[c] Quod & ſummorum Pontificum conſtitutiones oſten-
dunt: quæ cum admoneant, Cardinales vt ſecundum Deum, & con
ſciẽtiam libere, & impune loquantur,[d] ſatis colligitur, eas loqui in
caſibus difficilibus, & vbi poteſt eſſe ſuſpicio, ne aliqui offendãtur:
alioquin vbi nullum eſt periculum, quid opus eſt ſuadere libertatẽ
in dicendo? ſicut nec miles ad pugnam incitatur, vbi nullus eſt, qui
obſiſtat: nec nauta ad remigandum vbi ſecũdo flumine curſus pera
gitur: ſic nec Cõſiliarios admonere neceſſe eſt, vt libere dicant, quã-
do res ipſa caret cõtrouerſia, ſeu quando quod Princeps propoſuit,
id ſtatim omnibus optimum ac ſaluberrimum eſſe clare ſe oſtẽdit.
D NON deſunt pręterea vetera multorum, tum prophetarum, tum
ſanctorum Patrum exempla, qui ſuo nos inſtituto docuerunt recte
licere aliquando a Principum placitis diſſidere, nec id eorum cultui
quidquam prorſus abrogare. Inter quæ ſufficiat illuſtre illud exem-
plum quod in Act. Apoſtolorum legitur de Petro, & Ioanne, quibus
cum denunciarent Principes Iudæorum, ne ea de Chriſto Domino
prædicarent, ipſi reſponderunt: *Si iuſtum eſt, in conſpectu Dei vos po-
tius audire, quàm Deum, iudicate: non enim poſſumus, quæ vidimus,
& audiuimus, non loqui.*[e] Quo loco nullum uerbum exaſperans,

E nullum

a Turrecrem. c. ideo. diſt. 4. col. 2. & 10. ad 2.

b S.Tho. in 1. q. 81. artic. 3. ad 2.

c Corn. Tacit. li. 3. Plin. Min.

d Nicol. III. c. fundamẽta. §. decet, de electio. in 6. Leo X. in Concil. Lateranen. ſeſſ. 9. in Bulla reform. Curiæ.

e Act. 4.

nullum impatientiæ, aut detractionis signum animaduertitur, sed cum summa modestia, summa etiam tuendæ veritatis constantia, & officium dignoscitur: sic etiam S. Hieronymus admonet: Si quando malum illud est, quod præcipit Præses, responde ei illud Apostolicum: *Oportet obedire Deo magis, quàm hominibus*.[a] A

a *Act. 5.*
c. Imperatores, dist. 9.

Ex quibus omnibus facile erit colligere nihil ea obstare, quæ initio quęstionis obiecta fuerunt, cum hic de his rebus agamus, quę in consultatione versantur ad iuuandam magis Sedis Apost. dignitatem, ita quòd quidquid a Consiliarijs dicitur id totum eo postulante, aut patiente, ac permittente dicitur, atq. omnia de ipsius Principis voluntate, atq. auctoritate examinãtur, quippe qui ex illa responsionũ varietate magnũ fructum capere poterit ad rem cõsultius decernẽdã, cuius definitio ipsi omnino integra, absolutaq. relinquitur. B

Nec quemquam moueat quod dicebatur, tantam deberi Principi obseruantiam, vt nefas videatur illi repugnare. Nam dicimus: si ipse tantum consideretur vt Princeps, fortasse non erit prudentis saltem sine graui causa illi aduersari. At vero si perpendatur non solum vt Princeps, sed vt Princeps qui consultat; tunc Consiliarij munus erit exhibere illi summam obseruantiam vt Principi, & dare ei fidele, & liberum consilium vt Principi, qui consilium petit. C

Ad id quoque, quod obijciebatur, obstrictos esse Cardinales etiam cum proprij sanguinis effusione obsistere alijs, qui Papæ refragantur, nedum ipsi aduersari; Respondetur, verum id esse, quando post rem a Papa deliberatam se illi opponerent: nam tunc contra eum seipsos sisterent: at vero quando consilium ab eis quæritur, tunc aperte respondere, non est obsistere, sed potius parere. Quando etiam sic responderent, vt supremam eius auctoritatem minuerent, tunc in aduersantium numero haberi possent: sed si in rebus differendis sic respondent, vt Papæ in decernendo auctoritatem illustriorem, & omnibus acceptiorem reddant, tantum abest vt eidem aduersari dicantur, vt eo ipso illorum erga eum obseruantiam, atque obedientiam maxime testatam relinquant. D

Deniqve quod dicebatur obsequi, & contradicere esse opposita, nec vere obsequentem Papæ eum dici posse, qui illius voluntati quoquo modo repugnat, dicitur minime obstare, si consideretur, Cardinales obsequi Papæ, tum quando præcipit, tum quando ab ijs petit vt respondeant quod sentiunt: quamuis enim verbis dissentire ab illius sensu quodam modo videantur, re ipsa tamen eidem obsequuntur, qui id, quod sibi vtile videtur, aperte ei prout iussum ab eo fuit, denunciant.

PARS

PARS II. QVÆSTIO IIII.

Quando Cardinales cupientes obedire Papæ ſe a dicendo abſtinerent, eo quòd gratius illi futurum cenſerent, eos ſilere, quàm loqui, an venia digni eſſent.

A CVM obedientiæ laus in eo maxime verſetur, vt Maiorum voluntatem quomodocunque ea nobis ſiue expreſſe, ſiue tacite innoteſcat, alacri ac prompto animo exequamur,[a] quamuis etiã ſenſui noſtro dura, atque repugnans videretur, prout exemplum Abrahæ filium ſuum ſacrificare conantis euidenter oſtendit;[b] poſſent forte interdum Cardinales aliquibus ex coniecturis, aut argumentis eã eſſe mentem ſummi Pontificis interpretari, vt cuperet eos potius tacere, quàm a rebus propoſitis palam diſſentire, proindeq. quoniam illum conſtat eſſe Vicarium IESV CHRSITI, [c] hoc eſt ſummum Prælatorum omnium ſuſpicari, nihil melius, aut ad obedien-
B tiæ virtutem accommodatius eos facere poſſe, quàm ſilentium tenere, & ſe illius etiam tacitæ voluntati totos ſubmittere.

QVAEST. X.

a S.Tho.2.2. q.104. art.2.

b S.Tho.2.2. q.104. art.4. ad 2.

c cap. 2. §.1. de tranſl. Epiſ.

VERVM quoniam ex varia huius quæſtionis acceptione, aliter atque aliter reſponderi poſſe putamus, ideo ſtatus illius in primis clare conſtituendus erit, cum triplici modo id, quod in themate proponitur, accidere poſſe videatur. Primus eſt, cum exiſtimaretur optari generaliter a Papa, vt qui in Conſiſtorio ſunt, conſentanea eius voluntati reſpondeant, &, ſi ſecus ſentiant, ſileant potius, quàm diuerſa ab eo loquantur. Secundus eſt, cum aliqui ſibi perſuaderent
C a ſeipſis peculiariter optari ſilentium. Tertius eſt, cum nominatim Papa aliquibus ſilentium certo tempore, aut certo in negotio indixiſſet.

AD primum, antequam reſpondeamus, illud præfamur, veriſimile quidem eſſe optare Principes, quod & reliqui homines ſolent, vt ſecum alij ſentiant potiùs, quàm diſſentiãt. Verum, quoniam pro humanæ naturæ varietate, vſu venire videmus, vt non omnes eiuſdem ſemper ſint iudicij, ac voluntatis; hinc dicimus, quod ad rem

nostram spectat, verisimile non esse, Papam summa sapientia præditum, qui optime nouit ingeniorum diuersitates, & Consistorij locum ad singulorum iudicia exquirenda destinatum esse, quærere deinde vt Cardinales eo conuocati sileant potius quàm diuersa ab illo pronuncient. Nam qui solitus est illos Consiliarios suos non solum nominare, sed profiteri etiam, se de eorum consilio graues res decernere, quomodo credetur, nunc mutata prorsus ratione, nihil huiusmodi nec loco, nec personis, nec veteri tribuere instituto? & præsertim quia coniecturam hanc de illius mente facere, nihil aliud esset, quàm illum calliditatis, & duplicitatis insimulare, vt qui consilium aperte postulans, nolit tamen secum in respondendo liberaliter agi, & qui clara voce Cardinales interpellans ad loquendum, tacite eos ad tacendum vrgeat: quod de summi Pontificis sanctitate suspicari est maxime absurdum. Demum, quia cùm summus Pontifex, cui pro eximia rerum cognitione, atque auctoritate multiplices rationes non defuissent ad negotium constituendum, hanc tamen præ ceteris delegerit, vt causa ad Consistorium delata, singulorum iudicia de more exploraret, existimandum est, eum nihil minus, quàm huiusmodi commentum non necessarium, quo Cardinalibus illuderet, excogitasse. A B

SED demus nunc sic Cardinales existimare, eo quòd multa ab illis obseruata fuerint, ex quibus non dubia signa voluntatis Papæ extare videantur; Respondetur, potuisse illum mutare voluntatem, C immo apparere de illius mutatione, cum nunc præsentibus Cardinalibus in Consistorio a singulis petat quid eis videatur, & cum de priore voluntate nihil certum dici possit; quoniam multa, quæ supradicta sunt, ei probabiliter repugnant, præsentis autem voluntatis clara, & euidentia signa sint ex verbis ab eo prolatis, quibus singulorum sententiam exposcit: quandoquidem nulla est maior mentis significatio, quàm verba ipsa;[a] propterea regulam esse, incerta certis cedere debere.[b] Nam, vt aiunt Iurisconsulti, iudicandum est secundum ea, quæ foris patent, non secundum ea, quæ D occulta sunt, & mente retinentur:[c] alioquin, si liceret inferiori tales sibi notiones de Prælatis suis, quando ei aliquid præcipiunt, formare, actum esset de omni obedientia: nam diceret vnusquisque alium sensum, quàm eum, quem verba Prælati indicant, tacite sibi innotuisse.

a Arist.lib.1. Perihermin.in princ.
b l.continuus. §.cũ ita.ff. de verb. oblig.
c l.illicitas.§. veritas.ff.de offic.præsid. l.cogitationis.ff.de pœn.multa Cato apud Gell. lib.7.c.3.

NEC enim Christianis auribus callida illa, ac nimis fallax eorum, qui Politici dicuntur, vox est admittēda, qui carnalis prudentię regulis innixi, aliter Principibus pro loco loquendum, & aliter sen-

tiendum,

A tiendum, aut agendum putant, addentes eos, qui ſimulare neſciunt, neſcire etiam regnare. Nos certe prudentiam, circumſpectionem, & cautionem non tollimus, ſed dolos, & fallacias, & inſidioſas ſimulationes, religione, quàm nos colimus, indignas prorſus repudiamus. Abſit enim vt peruerſæ hæ cogitationes a morali etiam philoſophia damnatæ in Chriſtianum pectus, quod templum Spiritus ſancti eſt, & ſummam cordis munditiam requirit, vmquam irrepant, nosq. proinde, cum aliquid a Prælato expreſſim iuſſum eſſe audierimus, ne minimum quidem de alia illius mente & propoſito diſputandum eſſe ſtatuamus.

B ACCEDIT, quòd quamuis etiam de clara ſummi Pontificis mente, eaq. minime mutata conſtaret, adhuc tamen non liceret bono Cardinali, ſi eam pro conſcientia ſua publicæ cauſæ repugnantem ſentiret, aliter quàm fides, & officium poſtulet ſe gerere: ideoque loco ſuo minime conticeſcere, ſed clare, & ſyncere ſententiam ſuam proferre. Nam ſi obijcias illum, cui voluntas ſuperioris innotuit, obedientiæ lege teneri, ei adhærere; Reſpondetur, id non ad qualemcumque voluntatem, ſed præceptiuam pertinere,[a] alioquin nihil aliud hoc eſſet, quàm omnimodæ aſſentationi viam aperire, ac ſe in omnes formas ad alterius arbitrium turpiter vertere, quo quid indignius, aut iniuſtius excogitari poteſt? Deinde dicitur valde C diuerſam eſſe ſubditi, & Conſiliarij conditionem; ſiquidem ſubditi eſt ſuperiori ſuo (generatim loquendo) in illis rebus, in quibus ſubditus eſt, ac iuxta rationem dominij, quo tenetur, ſimpliciter obedire.[b] At Conſiliarij natura, & munus poſtulat, vt rem diſcutiat, examinet, & quid vtilius videatur, in medium afferat. Cum igitur Cardinalis fideliter reſpondet, non ſolum partes veri Conſiliarij exequitur, ſed etiam obedientiæ legem implet, qui iuſſus a Papa, vt conſilium ſuum explicet, prompte & vere id præſtitit, neque officiũ voluit propter incertas, atque occultas coniecturas deſerere.

D DE ſecundo caſu, quando aliqui ſibi in animum induxiſſent ab ipſis peculiariter ſilentium optari, videndum in primis eſſet, vnde illis hæc orta fuerit ſuſpicio; an ratione negotij, quod geritur: an propriæ perſonæ, quæ parum ei grata eſſet: an ex alijs extrinſecus aduenientibus cauſis: quæ quoniam ſæpe inanes, futileſque deprehenduntur (quandoquidem Principes quando aduerſus aliquos commouentur, ſolent non tecte, & obſcure, ſed clare eos officij ſui admonere) ideo vt plurimum contemnendæ videntur: præterquàm quod verendum iſtis maxime eſſet, ne ex eorum taciturnitate in publica cauſa alijs ſcandalum præberetur, præſertim

E 3 ſi nul-

a S.Tho. 2.2 q.104.artic.5 ad 2.

b S.Tho.2.2. q.104.artic.5.

si nullam afferrent silentij sui causam, quam non videmus, quàm A
decore, salua veritate, possint adducere, ita vt suspicandi occasio non præbeatur, ægre pati Principem veritatem depromi, ac nolle Consiliarios libere loqui ea, quæ communi bono expediant.

SED illud præterea addimus, valde cauendum esse, ne falsa obedientiæ specie isti, qui silent, seducantur. Nam cum sapienter coram Pontifice, sacroq. Collegio Cardinalium, & præsertim extempore, vt sæpe accidit, loqui, ac sententiam suam omnibus audientibus apte pronunciare, non leue sit negotium, mallent multi, si eis liceret, alios auscultare, eisq. dicendi locum concedere, propter discrimina multa, quæ ab vnoquoque in dicendo iuste timeri B
possunt. Vnde cum obedientiæ laus non ijs tantum, quæ commodum afferunt, sed in ijs, quæ displicent, atque oneri sunt exequendis, maxime declaretur,[a] cauendum est, ne aliqui silentij portum, vt tutum studiose affectantes, eo se obedientiæ prætextu recipere profiteantur, quo proprij commodi studium eos perducit.

a S.Tho.2.2. q. 104. art.2. ad 2.

TERTIVS est casus, quando aliquibus nominatim a Papa silentium esset indictum: & hic dicimus illius iussionem non solum iustam tacēdi excusationem, sed etiam omnimodam acquiescendi necessitatem, ac proinde debitæ obedientiæ meritum afferre. Quod tamen vix vnquam nisi maxima ex causa cōtingere debere existimandum est. Atque hoc quidem casu possunt rationes initio quæstionis huius obiectę locū habere Principibus enim, & summo præsertim C
Pontifici obedientiam prębendam esse, quando ille aliquid faciendum præcipit, nemo sapiens negat; vnde sicuti quando in Consistorio consilium ab eo postulatur, si Consiliarius libere, fideliterq. id proferat, tunc maxime Principis iussioni obtemperat: sic quando Princeps eidem silentium imperaret, partes eius erunt humili taciturnitate debitam illi obedientiam testari, iuxta ea, quæ alibi latius prosequuti sumus.

PARS

PARS II. QVÆSTIO V.

Quid, ſi Princeps affirmaret, ſe habere iuſtas, & validas cauſas aliquid faciendi, quæ tamen alijs ignotæ eſſent: An Cardinales reſponſuri, deberent illius propoſitioni acquieſcere?

A QVAMVIS de DD. Cardinalium, quos ſibi ſummus Pontifex Conſiliarios, atque aſſeſſores adſciuit, ſumma fide, atque in arcano tegendo cuſtodia minime ſit dubitandum, quoniam tamen ea emergunt interdum negotia, quæ arctiſſimo ſilentio (temporum conditione ita poſtulante) muniri oportet, & quod in magno Senatorum numero palam diceretur, in alios forte dilabi poſſe timeretur, propterea compellitur quandoque Princeps, vt publicis neceſſitatibus eo cautius occurrat, non omnia omnibus patefacere, nec integrum animi ſui ſenſum palam alijs aperire. Exempli cauſa, ſi de bello ſuſcipiendo: de claſſe inſtituenda: de B ſynodo indicenda: de commigrando ex Vrbe: de nouis extra ordinem Cardinalibus creandis: de tributis ſubſidiarijs imponendis, aut de alijs huiuſmodi ad Conſiſtorium Papa deferret, nec certas vllas animi ſui rationes exprimeret, ſed generatim tantum iuſtas, validaſque ſe ad id decernendum cauſas habere affirmaret; quæritur quæ ſint tunc Cardinalium partes in conſilijs ferendis. QVAEST. XI.

QVOD certe non leuem habet difficultatem. Nam cum, vt dici ſolet, ex facto ius oriatur, & ſapientis ſit ſecundum ea, quæ proponuntur, reſpondere, primumq. illud ac ſolidum conſulen- C di caput ſit, rem, de qua agitur, bene cognitam, atque exploratam habere; vtique cui aliquod negotium rude tantum atque informe proponitur, nec finis quorſum id fiat, nec medium qua ratione exerceri oporteat, nec alia huiuſmodi ad id neceſſaria explicantur; diuina re quidem, & coniecturis nonnulla perſequi fortaſſe ei licebit, ceterum conſtans aliquid, prudenterq. excogitatum in medium afferre, nimis graue, atque difficile vnicuique futurum eſſe non eſt dubitandum. Etenim ſi ad humanas actiones perficiendas certo

a S. Tho. 1.2. q. 1. ar. 1. & 2. b S. Tho. 1.2. q. 7. Arist. 1. de anim. tex. 3. & Ethic. li. 3. c. 1.

iudicio, atque electione opus est, [a] ad easq. tum constituendas, tum dijudicandas ipsa accidentia negotij tantum momenti habere solent, [b] vt ex earum varietate; status rei plurimum immutetur, ac deliberatio si qua capienda sit, inde potissimum pendere soleat, quis ausit de arduo negotio circumstantijs omnibus spoliato, & tamquam corpore membris lacero, certum sibi consilium, constansq. iudicium polliceri? A

ITAQVE quemadmodum pictor licet sit peritissimus, nulla ratione potest in tenebris imaginem egregie pingere, sed necessario si vult pro dignitate in munere suo versari, debet lumen adhibere, quo possit ipsam picturam, omnesq. illius partes penitus perspicere, colores intueri, & quid cuique parti expediat, tum oculis, tum etiam mente, & ratione percurrere: eodem modo Consiliarius, quantumuis ingenij acumine, & prudentia excellat, nullo modo poterit suo officio satisfacere, immo iacebit in tenebris, si rem ipsam, de qua agitur, illiusq. causas notas non habet: ipsa enim rei cognitio est veluti lumen, sine quo fieri non potest, vt quid Principi magis conducat, animo cernat; neque aperte vtilitates, aut detrimenta videat, quæ possunt ad Rempub. peruenire; neque argumenta, & rationes firmas inueniat, quibus hanc partem probare, & illam improbare queat. B

SED dices, iam Principem generatim rem ad Senatum deferre. At vero non id satis videtur: idem enim est, ac si quispiam vellet, vt architectus de structura suarum ædium iudicium faceret, occluderetq. illi ianuam, ne posset in illas ingredi, earumq. atrium, ceterasq. partes considerare: aut, si quisquam alius pretium alicuius clarissimæ gemmæ ab artifice nosse vellet, eamq. integumentis inclusam eidem ostenderet, nulloq. modo gemmam ipsam ex illis pateretur euolui. C

ATQVI non negamus quidem ad generales huiusmodi propositiones, generales etiam responsiones certo modo posse accommodari, veluti si de bello suscipiendo ageretur, liceret vtique in contrarium ærarij inopiam, commeatum penuriam, militum direptiones, & alia eius generis in medium proponere. Verum cum hæc rei caput non satis attingant, non posset ex his certa, vt oporteret sententia proferri. D

AT si dicas, non esse ex Principis commodo integre omnia, quæ ad rem pertinent, palam aperire. Dicimus, aliud esse, quid Principi in re sua expediat: aliud, quid Consiliarijs (vt bene respondeant) notum esse oporteat: non enim vrgemus Principem, vt necessario sem-

per

A per omnia cum pleno eius Senatu conferat, cum quædam paucioribus interdum, ac secretiori consilio tantum fidenda esse, rerum vsus satis doceat: quod etiam Carthaginenses, & Aetolos obseruasse, atque Augustum factitasse supra commemorauimus. [a] Verum dicimus id, quidquid sit, totum, atque integrum a consiliarijs percipiendum esse, si sanum, atque perfectum ab eis consilium est expectandum.

a Liu. lib. 30. & 35. Dio Cassius lib. 52. in princ.

At si replices, nec satis hoc tutum putari, vt intima illius negotij quamuis paucis a Principe aperiantur. Tunc quid aliud quàm miserabilem temporum conditionem deplorare licebit, quæ nec paucos syncera fide, atque prudentia viros Principi suo fidos iungere valeat? B

Qvando igitur sic Princeps constitutum haberet, generales tantum illas causas rei gerendæ, & non alias ad consilium suum deferre: veremur maxime si deinde Princeps singulorum sententias velit exquirere, ne sibi ipsi hæc Principis interrogatio refragetur. Aut enim nouit ipse se plane veras, efficacesq. rei exequēdæ causas habere, & tunc nihil est cur alios consulat, quando consultatio ad res dubias pertinere solet. Aut vero nec ipse iudicio suo tantum fidit, quominus labi, decipive in re præsertim ardua posse vereatur, & tunc sicut ægri est sanitatem cupientis omnes vulnerum sinus C & symptomata medico detegere: sic ad salutares deliberationes suscipiendas, qui non plene quidquid ad rem pertinet, patefacere consiliarijs studet, grauioribus se proculdubio semper periculis exponit.

Consiliarius vero si in sola Principis auctoritate, qui se iustas habere causas profitetur, acquiescendum putet, ille sane non veri Consiliarij munus implere existimari poterit: siquidem aliud est certis, peculiaribusq. rationibus, quod Cōsiliarij proprium est, quidpiam approbare; aliud aliorum placita nullis rationibus præeuntibus imitari; Sic testes, vt Iurisconsulti aiunt, [b] ex proprio, non alieno sensu fidem facere debent, & primum sapientiæ gradum occupare ille di D citur, [c] cui venit in mentem illud, quod opus est, atq. consulit quod in rem sit, non qui aliorum inuentis bene se credere existimantium credulus ipse adhæret.

b l. testiū, vbi Bal. C. de testi.

c Cicero pro Cluen.

Atqvi non negamus quidem Principis sententiæ, qui rem pro comperto se habere dicat, plurimum pro eius sapientia, ac rerum vsu esse tribuendum; sed tamen quod ad Consiliarium attinet, aliud est cum sola auctoritate proponentis, aliud rationibus a re ipsa sumptis duci: aliud propria, aliud aliena fide dirigi, & permoueri,

ueri, cum illius sit non tam spectare quis ante eum loquatur, quàm quid omnino loquatur.

QVAPROPTER, vt aliquid concludamus, videmus sane a Consiliario plus requiri nō debere, quàm vt ad rem propositam pro modo propositionis respondeat, hoc est ad generalia generatim, ad particularia particulatim: Principis enim sensus, & si quid occultius parat exquirere, illicitum, & anceps dici solet:[a] sed tamen, quia interdum implicitæ sunt propositiones, atque dura nimis ad Principis interrogationem responsio videri posset, si diceret Consiliarius, se nihil habere quod ad rem sibi non cognitam respondeat, ac tacite ægreferre videretur, secum non omnia negotij arcana conferri: quod cauendum valde existimamus, cum Principis dignitati honorificis verbis semper sit seruiendum. Propterea censeremus, eum, nisi quid melius ei pro negotij conditione tunc occurrat, saltem debere generalia illa, quæ ad rem pertinere possunt, pro sua prudentia Principi consideranda proponere: a ceteris vero, quæ sibi non liquent, tamquam in re dubia abstinere quidem, sed desiderium tamen, quo tenetur ostendere, & Principis iussui, & muneri suo aliàs commodius, si tempus patietur, satisfaciendi. Hac enim prudenti moderatione, quæ medium quoddam iter tenet inter præfractam contumaciam, & turpe obsequium, Consiliarius tuto officium suum explere videtur, & ita multos clarissimos viros sua consilia temperasse legimus.[b]

* * *

a Corn. Tacit. lib. 4.

b Corn. Tacit. lib. 4. & 17.

PARS

PARS II. QVAESTIO VI.

Cardinales, qui ſibi perſuaſum haberent, Papam iam in animo ſtatuiſſe quid velit facere, eumq. ſententiam minime mutaturum, & ideo ſe diſſentien do nihil profecturos, an tacendo eſſent excuſandi.

A INTER multiplices tacendi excuſationes, nulla fere frequentius ſe offerre ſolet nonnullis, hac ipſa, de qua in præſenti agimus: ideo paulo diligentius hoc argumentum non hic tantũ tractãdum, ſed alibi etiam, prout occaſio feret, alijs, atq. alijs rationibus erit repetendũ,[a] vt tã quam pernicioſa quædã radix Deo adiuuante euellatur, & perſuaſio huiuſmodi non ſolum inanis, ac contemnenda declaretur, ſed etiam plena detrimenti, quæ omnem vim conſilij auferat, prudentiæ neruos elidat, & conſultationis vtilitatem prorſus abſcindat. Nec vero admodum miramur eos, qui ſibi certo per- B ſuaſerint, ſe nihil verbis ſuis profuturos, libenter ſe a dicendo abſtinere. Sic enim natura comparatum eſt, vt fructus ſpe omnes alãtur, inutileſq. labores quiſq. refugiat. Verum id ſimul veremur valde, ne decora latentis mali ſpecies multos deceperit, qui quàm magna incommoda ex hoc veluti fonte exoriantur, non ſatis inſpexerint, quæ nos certè pateſacere, atque explicare conabimur.

QVAEST. XII.

a Agitur in q. 15. & 22.

Tria igitur hic ſe examinanda offerunt: Primum, Papam iam in animo ſuo ſtatuiſſe quid velit facere. Secundum, eum ſentẽtiam mutare minime ſolere. Tertium, eos diſſentiendo nihil profecturos.

C QVOD igitur ad primum pertinet, concedere volumus, Papam iam in animo ſuo decreuiſſe, quid velit facere: ſed id addimus, quòd cum potuiſſet ipſe pro ſumma ſua ſapientia aliam eius rei perficiendæ rationem inire, maluiſſe eum tamen negotium ad Conſiſtorium de more deferre. Et hic quærenda in primis eſt ratio, cur ita facere voluerit, quæ cum multiplex eſſe poſſit nos ſane ſicut de Deo ſcriptum eſt, Sentite de Domino in bonitate; ſic de illis, qui viuam quandam illius imaginem in terris gerunt, ſentiendum eſſe puta-

putamus. Quoniam tamen aliter, atque aliter humana iudicia ferre A
solent, nos dicimus, quantum ad rem nostram pertinet, plane apparere; nondum integrum, perfectumq. Papæ consensum in rem, quam consultandam proponit, adesse. Homo siquidem secundum varias animi affectiones, varie interdum eodem tempore mouetur,[a] simulq. potest in plura mentem intendere, etiam sibi non inuicem ordinata,[b] quod inde oritur, quia non vna est tantum, & perfecta voluntas, quę ex toto velit: nam tunc ex toto imperaret, & iam plena, & completa esset: vt sanctus Augustinus tradit.[c] Verum sunt quodam modo duæ voluntates, siue duo actus eiusdem voluntatis, alter qui vellet rem prout in eius mente concepta fuit; effectum sortiri: alter qui vellet, vt antequam promulgetur, aliorum etiam sententiæ concurrerent; vnde antequam hoc fiat, non potest voluntas dici completa, & absoluta,[d] siquidem duplex est actus deliberationis, alter interior in mente, qui est reuocabilis: alter exterior in opere, qui est irreuocabilis: cumque interior ille sit exterioris præparatorius, ideo donec is effectum foris non fuerit sortitus, nondum absolutus dicitur, quia nihil perfectum omni ex parte appellatur, cui aliquid addendum superest:[e] & proinde certum est, eum interim a varijs euentibus, ac salubriore prouidentia pendere, dicēte etiam vetere prouerbio, posteriora consilia esse meliora. Ex quo sequitur, cum in themate dicitur, Papam iam in animo suo statuisse quid velit facere, hoc nullatenus de perfecta, atque irreuocabili voluntate accipi posse.

a S.Tho.1.2. q.10.art.3.ad 2.

b S.Thó.1.2. q.12.& 13.artic.3.

c Lib.8.cōfess. cap.9.

d S.Tho.1.2. q.17.art.5.ad 1.

e l.cum Sillanian.in fi.C.de his quib.vt indig.

B

C

Qvod vero ad secundum spectat, Papam sententiam iam conceptam mutare minime solere; Dicimus facti hanc quęstionem esse, & qui ita aiunt, non videre nos, qua ratione id probare possint. Nos enim per annos fere triginta, quibus Consistorio adesse cœpimus, sedentibus octo summis Pontificibus: Pio IIII. Pio V. Gregorio XIII. Sixto V. Vrbano VII. Gregorio XIIII. Innocentio IX. ac sanctissimo D. N. Clemente VIII. affirmare illud verè possumus, numquam factum esse, vt Papa deliberationem aliquam ab eo conceptam mutare noluerit, si maior Cardinalium pars ab eo dissentiens id verbis expresserit, sed vidimus quandocumque ille perstitit in eo quod semel proposuit, in causa id fuisse, quòd pauci reperti sint, qui diuersum ab illo senserint, aut certe palam declarauerint, & multo plures, qui in illius sententiam ierint.

D

At dicunt aliqui secundum naturam magnorum virorum hoc esse

A esse vt semel ab eis proposita non deserant, quod ex illorum digni tate non sit, sententiam mutare ; Respondemus, si in melius sit mutanda, magnum hoc prudentiæ argumentum esse, [a] & a sanctis viris hoc sæpius factum fuisse. Nam Dauid Rex, monente Abigail, deliberationem emendauit.[b] Et Apostolus Paulus, quamuis decreuisset dare se in Theatrum, acquieuit tamen amicorum consilio aliter suadentium.[c] Quinimmo incommutabilis Deus sępe legitur in sacris litteris mutasse promissa, & pro misericordia temperasse sententiam,[d] licet tunc non mutet Deus actum interiorem voluntatis suæ, vt sanctus Gregorius, & sanctus Thomas declararunt.[e] Quod & alijs multis exemplis sancti Patres nobis testatum reliquerũt, vt
B intelligeremus, viri perfecti esse nihil absolute diffinire, quod non vtiliori, sapientioriq. proposito possit emendare, prudentumq. mores salubrioribus cedere consilijs,[f] cum id non leuitatis, vt ait Apostolus, sed maioris charitatis, & prouidentiæ sit argumentum.[g] Ex quibus concludimus, res Consistoriales antequam a Papa fuerint de more in Consistorio sancitæ, numquam adeo certas haberi posse, quin mutationi subiaceant, tametsi deliberatæ antea a Papa viderẽtur, cum res futuræ omnes, circa quas versari solet humanorum negotiorum consultatio, sint contingentes, & proinde incerto euentui, ac varietati expositæ.

a Videantur quæ dicta sunt in q. 43.
b 1. Reg. 25.
c Act. 19.
d c. incommutabilis, 22. q. 4.
e S. Greg. lib. 20. mor. c. 23. & S. Th. in 1. par. q. 19. ar. 7 ad 2.
f Io. Cass. collat. 17. cap. 2. Idem Cass. d. collat. 17. cap. 18. 27. & seq.
g 2. Cor. 1. vbi S. Ambros.

C TERTIVM est, quod dicitur, existimare Cardinales se nihil dicendo profecturos; Ad quod respondemus: quando etiam concederetur, firmam omnino, immotamq. summi Pontificis mentẽ esse, adhuc non ideo Cardinales cum sententiam rogantur ab ea syncere proferenda excusari. Notum siquidem est in actionibus humanis, aliud esse officium, quod pertinet ad media: aliud esse executionem finis, qui in operis consummatione consistit, quemadmodum & consilium non est de fine, sed de ijs, quæ sunt ad finem.[h] Quando igitur assumitur quispiam ad aliquod officium, ad media tantũ adhibenda tenetur, quæ sunt propria illius officij, & ab eo præstari
D possunt, non ad finem assequendum, qui aliunde pendet. Sic medicus stipendio conductus, ad aliud non tenetur, quam canonice mederi, quamuis sanitas non sequatur: & magister ad apte docendum, licet auditores non proficiant.[i] Sic ergo & Cardinalium officium, cum sit consulere, præsertim quando sunt rogati, ad eos non pertinet vlterius ratiocinari, an id consilium sit exequendum, cum hoc diuersum sit, & finis hic in illorum non sit potestate. Siquidem ministri est tantum velle, conari, & laborare; Dei autem est perficere. Nam, prout Nicolaus Papa ad Michaelem Imperatorem scribe-

h S. Tho. 1. 2. q. 14. art. 2.
i Arist. 1. Rhetor. cap. 1. Cic. lib. 1. de Inuẽt. in princ.

a Nicol. ep. 9. ad Michael. Imper. tom. 3. Decret. nuper Romæ impres.

scribebat,[a] debet Apostolica Sedes facere quod suum est, neque fastidire laborem: Deo autem, cuius est bene cœpta perficere, laboris effectum relinquere. A

DEBENT itaq. Cardinales eniti, quàmmaxime possunt, suum officium præstare, & Pontifici maximo fidele consilium dare: ipse autem Deus, cuius Ecclesiæ negotia in Consistorio aguntur, & in quem credendum est, & Pontificem maximum, & Cardinales omnes suas cogitationes transferre, ad Ecclesiam suam respiciet, mentemq. Pontificis illustrabit, & a via, qua progredi debet, non patietur aberrare.

QVAE omnia, vt eo clariora legentium animis relinquantur, B supereſt nunc vt ab ijs obiectionibus eximantur, quæ initio questionis in contrarium adducebantur; quatenus scilicet dicebatur, fructus spe omnes ali, & vnumquemque inutiles labores refugere.

NAM ad primum dicimus, duplicem in fructibus colligendis spem considerari posse: alteram, quæ ipsum dominum respicit: alteram, quæ ad rationem operis, seu medij spectat, quo dominus ipse vtitur, siquidem ex semine spes, ob eius naturalem vim, oritur, debere fructus produci: est idem spes cōcepta a seminante, qui vt fructus colligat, seminat. Vbi igitur vtraque spes deficit, tota hæc actio est superuacanea. At vbi ea, quæ ratione operis, seu medij sumitur, nō C deficit, quamuis deinde ea, quæ dominum, seu agentem respicit, deficeret, non erit inutilis, aut superuacanea actio. Sic igitur, quod ad rem nostram attinet, cum ea sit natura veri, & fidelis consilij, vt aptum natum sit mouere Principem, ideo Cardinalis quamuis forte, quod ad se attinet, credat Principem mouendum non esse, nihilominus alitur adhuc spe fructus ratione medij efficacis, quo ad persuadendum vtitur.

AD id vero, quod addebatur, inutiles labores vnumquemq. refugere; Respondemus primo, non posse dici inutile id, quod redundat in meritum consulentis, & quod posset etiam in vtilitatem Rei- D publicæ, Deo iuuante, existere, quæ præcipue est præ oculis habenda. Dicitur secundo, quòd labor, qui sumitur in vero, & fideli cōsilio dando, res est vtilissima tum ad Principem persuadendum, quatenus hæc vis suadendi est in ipsomet consilio vero, & fideli quasi naturaliter inclusa, tum etiam quia ad alios Consiliarios in eandem sententiam perducendos plurimū valet: quibus sic vna coniunctis, non facile Deus permittet, vt Papa illis obsistat, & in maioris partis Cardinalium sententiam non se deflectat.

PARS II. QVÆST. VII.

Si aliqui Cardinales existimarent, Papam exquirere eorum sententias, ceremoniæ potius, vt dici solet, quàm consilij causa, quid tunc agere debent?

A

QVAMVIS hæc obiectio parum verisimilis, prorsusq. commẽtitia videatur, nec ita de eo sentiẽdum sit qui in altissimo loco positus est, atq. in amplissimo orbis theatro cum viris præstantissimis loquitur; attamen verum esse fatemur huiusmodi opinionem non nouam, nec modo exortã esse, sed superioribus etiam ætatibus in aliquorum ore versatam fuisse: nec tamen propterea sapientes illos veteres Cardinales his tamquam vmbris, & vanis timoribus, aut credula suspicione deterritos fuisse, sed memores personæ, loci, & officij sui, fidem Deo, Sedi Apostolicæ, & Christi Vicario debitam animo, & cogitatione repetentes, sententiam suam modeste quidem, sed libere dixisse, tametsi a multis crederetur fore, vt eorum consilia non sequeretur Princeps. At interdum secus accidit, & quod initio minus gratum est, postea placere potest, & libera vox magnas quandoq. attulit vtilitates, & Principes ijs nõ raro gratias egerunt, quos prius non statim sibi assensum præbuisse, ægre tulisse visi erant. QVAEST. XIII.

B

Nec certe facile concedendum est, immo nouum nimis, & inauditum, atq. aduersus vetera Collegiorum omnium instituta, accersiri scilicet Consiliarios in Senatum, vt nihil consulant: nec vlla extat ratio cur præsumendum sit, Papam tantopere ab eorum iudicijs alienum esse, quæ tantum consultiua dicuntur, eiusmodi scilicet vt ipse possit pro suo arbitratu ea non sequi: [a] quinimmo existimandũ iure videtur, Patri optimo iucundum esse audire, quid de rebus grauibus filij sentiant, quos ipsemet sibi Consiliarios cooptauit, qui tot charitatis vinculis Pastori, Principi, Domino, Parentique adstricti sunt, pro quo etiam vitam profundere sunt parati.

C

[a] *Glos. c. cum olim, de arbit.*

ET quamuis valde probabile sit, optare vnumquemq. & eo magis Principes, qui alijs præsunt, vt reliqui secum potius sentiãt, quã dissen-

dissentiant, quando tamen cõspicimus res, quas pro summa sua potestate poterant aliter diffinire, maluisse eos ad cõsultationem reuocare, & aliorum iudicia scrutari; interrogatio ipsa natura sua declarat in re nondũ diffinita liberã responsionem exquiri, nec eos dupli ci animo esse, vt cum aperte dicant se velle Cardinaliũ sententias audire; ex altera parte nihil minus, quàm de ijs serio auscultãdis cogitent, sed potius ad eas eludendas hoc inuolucro vtantur; præsertim cum verisimile nõ sit, eos ita placitis suis hærere, vt neminẽ prorsus aliter sentire velint, idq. maxime cũ ratio adeo probabilis dissentiẽdo proponitur, vt ipsa magis, quã illius auctor discrepare videatur. A

VERVM concedamus nunc, quod tamen non est probabile, Principem, qui alijs, atque alijs modis potuisset negotium expedire, maluisse tamen Senatores in Consistorium vocari, non animo sequẽdi eorum cõsilia, sed ceremoniæ potius, vt dici solet, gratia, vt quod ab eo decerneretur, de consilio fratrũ factum videretur, & proinde idẽ populo acceptius, & plausibilius prodiret; si quis petat, quænam tũc erunt partes eorum, num tacere, aut libere dicere, aut assentiri? B

CERTE aliquibus videri posset, ꝙ sicuti veteribus legibus actus multi ad speciem potius, quàm veritatẽ permittebantur, & quẽadmodum multiplices contractus imaginarij in vsu populi erant, sic hodie non incongruum esse, quædam etiam in ferẽdis suffragijs obseruari, non semper ad res serio diffiniendas, sed ad retinẽdũ potius quandam veteris instituti imaginem. Nam de Consulibus scribit Dio,[a] Tiberium Cæsarem eos elegisse cum tamen a populo Romano nominarentur ad repræsentandam antiquã libertatem. Et Iurisconsulti multarũ rerũ meminerunt, quæ fiebant DICIS CAVSA, vt ipsi aiebant,[b] idest ad ostentationem quandã, vt illud ita factum fuisse posset dici, nõ quòd vere ex animo, aut aliqua necessaria causa id processisset. Quæ loquendi prouerbialis formula, & apud veteres alios auctores sæpe reperitur,[c] atq. hoc ipso, de quo diximus, sensu eã accipiendã esse, celebres permulti Doctores testãtur;[d] similiter, de imaginarijs contractibus crebra est apud veteres leges mentio, nam & imaginaria venditio,[e] & locatio,[f] & emancipatio,[g] & adoptio,[h] & testamentũ,[i] & manumissio,[k] tũ imaginarius colonus,[l] & imaginarius nũcius, & imaginarium repudium,[m] & imaginaria apocha,[n] & alia huiusmodi frequenter nominantur, & imaginariæ militiæ genus Claudiũ Cæsarem instituisse, Suetonius est auctor.[o] C D

QVAE quidem cum ex vetere instituto sic in vsu essent, vt interdum id fieri alijs ostenderetur, quod vere non fiebat, nec mens erat faciendi; propterea videri posset etiam in sacro Consistorio consultationes

a Dio lib. 57.
b l. 4. ff. commoda. l. & quidata, ff. ex quibus cau. maio. l. 1 §. excusantur, ff. ad Syll.
c Varro lib. 5. de lin. lat. Cic. act. 6. in Verr. & pro L. Murena. Arnob. li. 4. aduersus gẽ. in procem.
d Petr. Victo. lib. 8. var. lect. An. Aug. li. 2. emendat. c. 2. Frãc. Duaren. lib. 1. Dispunc. c. 47. Cuiacius lib. obser. c. 33. Ioãnes Coras. lib. 4. Miscel. c. 8. Couar. li. 4. var. resol. c. 8.
e l. imaginaria ff. de regul. iur.
f l. 46. ff. loca.
g l. fin. C. de emancip.
h l. fi. C. de adoptio.
i Insti. de test. in princ.
k Instit. quib. modis ius patria.
l l. 49. de act. empt.
m l. 3. C. de repud.
n l. 2. de annon. & tribut. in Cod. Theod.
o Sueton. in Claudio c. 25.

A rationes quaſdam non eſſe prohibendas, quas Princeps proponat ceremoniæ potius gratia,& ad decorum cum Cardinalibus retinendum,quàm quòd reuera conſilia Cardinalium tunc expoſcat,aut ijs ſe plane indigere arbitretur. Quo caſu exiſtimari etiam poſſet, fas Cardinalibus ipſis pariter eſſe, aut nihil, aut ad Principis ſenſum quoquo modo loqui,cum reſponſio debeat interrogationi congruere,hæcq. relatiua inuicem videantur,petere conſilium,& dare conſilium,ita vt qualis eſt petitio, talis ſit & conſilij prolatio.

VERVM quoniam nos contrarium prorſus ſentimus, ideo ad rem dilucidius explicandam, & ne vocabulorum ſimilitudine de-
B cipiamur, cum quattuor ſint actus, qui idem prope ſonare videntur,& tamen inter ſe differunt,videlicet fraudulentus, ſimulatus,fictitius, & imaginarius.[a]

NOS dicimus,tres priores ad rem præſentem noſtram minime pertinere: Non fraudulentum, quoniam nihil in fraudem alterius geritur:[b] Non ſimulatum, quoniam nihil diuerſum ab eo concipitur,quod ſimulatur:[c] Non fictitium, quoniam lex nihil hic fingit,aut diſponit:[d] Reſtat igitur quartus actus,qui imaginarius dicitur,cui quæſtio noſtra magis congruere videtur, ſed tamen nec illi omni ex parte plane reſpondet;Quandoquidem cum imaginarium illud dicatur,quod ad nudam ſpeciem tantum fit,ita vt rei veræ ima-
C ginem retineat,& tamē nullum iuris effectum pariat,atque aliquid eſſe id oſtendat,cum omnino nihil ſit: propterea dicimus,conſultationem,de qua agimus, imaginariam quidem vocari poſſe, quatenus ſpectat ad ipſum Principem,qui conſilia petit,non animo vt illis vtatur,ſed potius,vt dici ſolet,pro forma,& vt ſeruiat conſuetudini Collegij,ſiue ne videatur inconſulto Senatu de negotio tam graui ſolus conſtituiſſe. Verum ex altera parte,imaginariam minime appellandam eſſe affirmamus,cum fiat ex legitima cauſa, & verſetur circa rem veram,& ſolidam,& grauem, & dignam conſilio.

QVAPROPTER vt ad quæſtionem propoſitam reſpondea-
D mus,quæ ſcilicet ſint partes hoc caſu DD.Cardinalium; Dicimus eos nullatenus à munere ſuo diſcedere debere, quod eſt omni in re fidem,atque officium præſtare,ac quod in reliquis rebus ſolent, ſic & hoc loco quod conſcientia eis dictat,aperte profiteri:idq. duplici præcipue ratione:altera,vt ita dicamus,intrinſeca:altera extrinſeca. Prima eſt,quia cum Cardinalis ex munere ſibi impoſito, teneatur Reipublicæ vtilitati, atque Eccleſiæ commodo conſulere,& locus ipſe Conſiſtorij ad conſulendi munus ſalubriter exercendum fuerit deſtinatus; propterea quandocumque aliquid ſibi proponitur,

[a] Alciat.li.5. parerg. c.11.

[b] toto titu. ff. quæ in fraud. credit.

[c] l.1. C. plus valere quod agitur. l.ex pretio. C.ſi cert.petat.

[d] §. per acceptilationē. Inſt. quib. mod.toll. obligat.

quod detrimentum Ecclesiæ possit afferre, quocumque modo pro- A
ponatur, seu serio, seu ioco, siue vere, aut ficte; res ipsa, locus, officium, & Ecclesiæ necessitas Cardinalem compellunt ad consilium fidele, salubreque præstandum.

ALTERA est, scandalum, quod in consilio imaginario dando alijs præberetur. Nam sicut si quis vsuram ficte peteret, & alter ficte illam solueret, atque de pecunijs istis petitis, & datis instrumentum fieret, crimen graue committeretur ob scandalum, quod ex huiusmodi instrumento vsurario illis saltem præberetur, quibus ea inter contrahentes collusio, aut simulatio nota non esset: sic quamuis Princeps ficte consilium petat, & Cardinalis ficte illud præbeat, quia tamen actus ille publicus est, & in Consistorio ad res graues B
deliberandas instituto geritur, non possunt qui talia agunt a scandali culpa excusari, quandoquidem sciunt omnes, qui ibi adsunt, Cardinales obstringi ad vera consilia danda. Vnde cum videant secus fieri, necesse est eosdem offensionem non leuem intus in animis pati, quòd sic vetera instituta, ac disciplinam videant paruifieri.

NON obstat ergo ea, quæ supra veterum exemplo, & auctoritate afferebantur: nam illa gentilium moribus ita recepta fuisse constat, quibus vera instituendæ vitæ ratio, ac doctrinæ lumen nondum illuxerat. Vnde multa eorum legibus, tamquam indifferentia admittebantur, alia tamquam ad speciem inania, alia prorsus otiosa C
permittebantur. At vero Christiana disciplina, cum nec verbum otiosum effundi patiatur,[a] & calicem etiam aquæ frigidæ non leuem rem esse interpretetur,[b] multo magis inanes actiones, vmbratilesq. sententias in sacrosancto Patrum Collegio pronunciari, nullo modo poterit sustinere.

[a] Matt. 12.
[b] Matt. 10. S. Aug. lib. 4. de doctr. Christiana, c. 10.

ET quod dicebatur, Principe nihil vere ex animo petente, non cogi Consiliarios vltra id, quod Princeps ab eis exquirit, respondere; Replicamus DD. Cardinales Consiliarios quidem esse Principis, sed pro totius Reipublicæ vtilitate: & ideò curandum eis esse, non solum quid Princeps velit, sed etiam quid Reipublicæ vtilitas D
postulet. Vnde si rerum status aliquid decerni requirat, quod ita etiam Principi forte, aut non occurreret, aut non videretur, non potest id ab eis saluo eorum officio ex ijs, quę aliàs diximus, prætermitti: & præsertim, cum fieri possit, vt Pontifex, qui alio animi proposito in Consistorium venit, auditis deinde iustis Cardinalium rationibus a sententia remoueatur, & quod, DICIS CAVSA, ab eo propositum fuit, in verum ac serium Reipublicæ commodum conuertatur.

PARS

PARS II. QVÆST. VIII.

Quid, si vererentur aliqui contradicendo Papam contristare, & nollent ei molesti esse?

QVAERI hoc loco iuste videtur, an quando veretur Consiliarius contradicendo Papã contri-
A stare, debeas potius a dicendo abstinere. Primũ enim illud se obijcit, quòd cum dicẽtis oratio audientem debeat delectare,[a] tristitia autẽ delectationi sit contraria,[b] omnem profecto sermonis fructum ab eo impediri censendum est, cuius verba non grata, sed molesta contingunt.

DEINDE, quia Consiliarius cum ad eum finem loquatur, vt consulat, & persuadeat, vtique præstare id nequaquam poterit, si dicẽdo displiceat illi, quem vult mouere: nam vtens verbis eius sensui repugnantibus, animum eius potius auertet, quàm conuertet.

TERTIO, quia cum moneat Apostolus: *Nolite contristare Spiritum sanctum Dei,*[c] plane qui contristat Vicariũ Christi, videtur &
B auctorem illius contristare, dicente Domino: *Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit.*[d] Vnde & a sanctis illud est vsurpatum: *Qui contristat Episcopum, contristat Spiritum sanctum.*

EX altera vero parte, quoniam constat nec delectationem, nec tristitiam, sicut nec ceteras animi affectiones per se bonas, aut malas censeri,[e] sed a causis pendere, propter quas illæ suscipiuntur, & ab alijs multis circumstantijs, ex quibus nec semper sectandæ, nec semper fugiendæ iudicantur;[f] propterea ad æquiuocationem omnem tollendam, & ad clariorem propositæ quæstionis explicatio-
C nem, illud præmittimus, quòd cum alicuius oratio varijs ex causis molestiam, seu tristitiam audienti afferre possit: siue culpa illius, qui loquitur, qui odiosus sit: siue propter rem ipsam, de qua quis loquitur, quæ mala sit, aut turpis: siue ob modum, quo quis loquitur, quia ineptus, aut horridus sit: nos nullam ex his causis in præsenti attingimus, cum ad rem nostram non pertineant. Loquimur vero de ea tristitia, quæ oritur a persona, coram qua quis loquitur, eo quòd cũ audiat sibi proponi ea, quæ aduersus eius sensum sunt,

QVAEST. XIIII.

a S.Tho.2.2. q.177. artic.1. in corp.
b S.Tho.1.2. q.35. art.3.
c Ephes.4.
d Luc.10.
e S.Tho.1.2. q.24. artic. 2. & 3.
f S.Aug.li.9. de Ciuit. Dei. c.6. & lib.14. c.10. Lactant. lib.6.c.15.

ac sibi displicent, turbatur animo, ac tædio, molestiaq. afficitur. A

Accedentes igitur ad casum nostrum, quærimus, si quando accideret q Cardinalis refragaturus opinioni Papæ suspicaretur, eius contradictione Papam esse perturbandum: an tunc potius debeat silere, & scopulum hunc præteruadere. Quo loco, vt gradatim progrediamur, multa se offerunt sigillatim consideranda.

Primum est, quando ita res se haberet, quòd hæc suspicio Cardinalis animum vehementer occuparet; & tunc existimaremus sapientis esse omnem conatum adhibere, vt eam a seipso procul ablegaret, ac radicitus euelleret, cogitans summum Pontificem nõ esse vulgarem hominem, qui aliorum verbis inepte debeat contristari, B cum dicat Scriptura: *Non contristabit iustum quidquid ei acciderit:* [a] & S. Chrysostomus in suis homilijs sæpe doceat, generosum animum, ac Deum timentem, (prout de eo, qui sanctæ Ecclesiæ præsidet, omnino sentiendum est) nulla re præterquàm peccato posse contristari: [d] & eo magis quia summus Pontifex pro sua sapientia satis nouit, se illius Vicarium esse, qui Crucis ferendæ alijs exempla præbuit, & qui dixit: *Non veni ministrari, sed ministrare:* [c] seq. Pastorem vniuersalis Ecclesię esse constitutum, cuius munus est omnium necessitatibus inseruire. Vnde sicut medici ægrorum clamoribus, & conuicijs nihil indignantur, sed commouentur magis ad eos iuuandos, sic partes Pontificis sunt, si quando filios suos parum sibi obsequentes, aut non semper ad suam voluntatem lo- C quentes viderit, non exagitari, aut perturbari, sed benigne de illorum affectibus sentire, atq. eorum potius imbecillitatis, si opus sit, misereri.

a Prou. 12.

b S. Chrysost. hom. 18. ad Populũ Antioch. & in 2. ad Corin. 6. hom. 15.

c Matth. 20.

Secundum est, si forte hæc suspicio nullatenus ex animo Cardinalis tolli posset, quoniam ex familiaribus Papæ sermonibus, aut aliunde compertum esset, voces quasdam illius interdum erupisse, quibus permolestum sibi fore ostenderet, si qui in Senatu ei aduersarentur; tunc maior surgere potest dubitatio, quanam ratione hic a Cardinali progrediendum. Nos hoc casu diceremus, quando etiam voces illæ præcessissent, cum placidis deinde verbis rem ad D Consistorium omnibus audientibus Papa detulerit, intelligi illũ a priore proposito discessisse, sicuti protestatio facto contrario reuocata censetur, [d] multa enim impetu quodam nobis vix sentiẽtibus effluunt, quæ subinde in ordinem rediguntur, & cum a sancto Iacobo moneatur omnis homo, vt sit velox ad audiendum, [e] credendum est, Principem, qui alijs sapientia præstat, etiam in audiendi facilitate, ac benignitate excellere debere; ita vt si quid etiam

d l. non solum, §. morte, ff. de oper. nou. nũc.

e Iacob. 1.

parum

A parum ad rem, aut prudenter dictum auscultauerit, religiosissimos Imperatores imitari velit, qui rescripserũt: *Si id ex leuitate processit, contemnendum: si ex insania, miserendum: si ab iniuria, remittendum.*[a]

TERTIUM est, quando nec hac ratione posset hæc suspicio a mente Cardinalis amoueri, quinimmo in ea trepidatione summopere persisteret, fore, vt ea, quæ ab ipso dicenda essent, non possent non summo Pontifici molesta & grauia accidere; Dicimus, si aliqua ratione res ipsa verborum lenitate, & dicendi modo temperari possit; integra tamen, & illæsa veritate, monere nos maxime, vt id omni conatu procuretur: siquidem satis constat, eandem rem B salua iustitia mollius, aut durius, gratius, aut molestius pro loquentis ingenio, & dexteritate proponi posse. Vt enim in communi societate, mutuisq. congressibus, humaniter, iucundeq. cum alijs quatenus decet, versari, virtutis opus est, quæ affabilitas vocatur,[b] quæ tamen sic moderanda est, vt si quis in omnibus studeat ad delectationem loqui, hic modum in delectando transgrediens, peccet per excessum, & in turpe adulationis vitiũ prolabatur,[c] vicissimq. qui aliorum opinionibus sine necessitate conatur contradicere, hic se molestum, ac quodam modo litigiosum reddit quod virtuti repugnare solet:[d] sic in publicis consultationibus, sapientis erit, in- C columi semper, inuiolataq. veritate curare, vt cetera deinde maiore, qua fieri poterit, reuerentia, ac sermonis lenitate exprimantur.

Quando autem nulla sermonis dexteritate, aut dicendi humilitate posset hic scopulus superari, & quæ a Cardinali dicenda sunt, futura putarentur summo Pontifici iniucunda, & odiosa, publicæ autem rei maxime salutaria: tunc plane non videmus nos, quomodo possit, aut debeat Cardinalis a dicenda libere sententia supersedere, atque illud prætermittere, quod sibi conscientia dictat, & veritati censet esse consentaneum, cum, vt dici solet, scandalum potius sit permittendum, quàm veritas deserenda.[e]

D ET si quis replicaret, durum admodum, & penè incredibile videri aliquid summo Pontifici, quod verum, & salutare sit, proponi, quod illi inuisum, ac molestum esse debeat, cum naturæ hominis, quæ ratione prædita est, nihil magis sit accommodatum, vt ait Cicero,[f] quàm quod verum, syncerumq. est, & in veritate ipsa tanta sit vtilitas, tanta dignitas, & auctoritas, vt Dominus Saluator noster se ipsum Veritatem nuncupauerit, & se ad hoc natum, & in hunc mundum venisse testatus fuerit, vt testimonium perhiberet veritati;[g] Respondemus, si absolute loquamur, rem plane sic se habere, cum veritas non tantum sit virtus, sed virtus etiã specialis,[h]

a *l.1.C. si quis Imper. maled.*

b *S.Tho. 2.2. q.114. arti.1. & 2 ad 1. S.Antonin. in sum. 2. par. tit. 10 c.2. Arist. 2. Ethi. c.7. & lib.4. cap.6.*

c *S.Tho. 2.2. q.115. arti. 1. & 2.*

d *S.Tho. 2.2. q.116. arti. 1. & 2.*

e *c. qui scandalizauerit, de reg. iur.*

f *Cic. lib.1. de offic.*

g *Ioan. 14.*

h *S.Tho. 2.2. q.109. arti.1. & 2.*

& obiectum, ac perfectio humanæ rationis. Verum, quia ea est A mentis humanæ infirmitas, & cęcitas, vt sæpe in singularibus rebus aberret, ac decipiatur, hincq. hominum iudicia tam varia, diuersaq. reperiantur; propterea mirum non est, si summus quoque Pontifex quatenus carnis fragilitate circũspectus, interdũ, Deo permittente, non tamẽ in ijs, quæ ad dogmata spectãt, humani aliquid patiatur. Vnde sicuti ægrotus vbi gustandi sensus morbo infectus est, dulce iudicat amarum, & amarũ dulce, sic præeunte immodico aliquo affectu, patitur Diuina prouidentia, Principes etiã summos non tantum in dignoscẽda aliqua veritate caligare, & hallucinari, sed etiã veritatem ipsam quodam modo abhorrere, quemadmodum, *Palato nõ sano pœna est panis, qui sano suauis est: & oculis ęgris odiosa lux, quæ* B *puris est amabilis*,[a] vt S. Augustinus, vel potius ipsa experiẽtia docet.

[a] S. Aug. li 7. confess. c. 16.

QVANDO igitur accideret (quod Deus auertat) vt summus Pontifex adeo in aliquam opinionem ad actiones morales pertinẽtem esset demersus, vt quidquid ei contrarium afferretur, quamuis verũ esset, non solum ei non probaretur, sed etiam maxime displiceret, ac molestum esset; nos nihilominus minime Consiliario cessandum esse existimaremus, quominus ea proferret, quę communi bono cõducere arbitraretur, cum illud priuatis quibuscumque commodis sit anteferendum: cuius rei extant exempla quàmplurima Prophetarum, & Sanctorum. Nam notum est, sanctum Ioannem Baptistam, C quamuis videret Herodem Regem suis verbis offensum iri, non tamen officium suum deserere voluisse: quod Saluatori nostro mirifice placuisse scimus, Herodẽ autem impiũ, quia Herodiadis filiã, vt S. Marcus ait,[b] noluit contristare, perpetuis flammarum incendijs apud inferos torqueri: sic Samuel,[c] cum Rex Saul multa indigna perpetraret, nõ dubitauit verba ea proferre, quæ sciebat Sauli molestiam maximam allatura. Idem & de Natan Propheta legimus, qui Regem Dauidem admonere nõ destitit, & admissi operis grauitatem eidem ante oculos ponere, ne officio suo deesset, quã- D uis ingentem animi dolorem Regi ea ex re illatũ iri nõ ignoraret.[d] Sic & alij multi Sancti fecerunt, quos nimis longũ esset recensere: illos enim proposita sibi maxima pericula perspiciẽtes huiusmodi timor ab officio minime retardauit: quãdoquidẽ videbãt nihil fere esse, quod publicis rebus tantum afferat detrimenti, quantum suspicio hæc, ne Principis animus perturbatione aliqua, aut molestia cõmoueatur. Vnde huic trepidationi fortiter obsistendum esse exemplo suo docuerunt: certum enim est, sicut magnes vi occulta ferrũ pertrahit, sic Principis voluntatem allicere ad se interdum multo-

[b] Marc. 6.
[c] 1. Reg. 15.
[d] 2. Reg. 12.

A rum animos Senatorum,& tamquam sigillum in cera, imprimere in ipsis quidquid vult, & quidquid ad rem suam existimat pertinere. Quod quàm absurdum sit,ac Senatorio viro indignum, nemo non videt,cum sapientis officium sit,fidem,publicamq. causam,supremam sibi legem constituere, quales permultos huius sententiæ Præsules semper in sacro Consistorio extitisse nouimus.

Non obstat igitur quod primò objciebatur de delectatione: nam finis præcipuus Consiliarij non est delectare, sed iuuare tum Principem,tum Rempub.Ratio autem iuuandi,non necessario,nec semper requirit antecedentem,aut præsentem delectationem, sed futuram, & comitantem rei effectum respicit: sicuti sapiens Medicus ægroto amarum,& momentaneum propinat pharmacum,vt ei optatissimam, & iucundissimam postea salutem afferat.Hincq.Con B siliarius fidele præbens consilium,sperare debet,Principem ipsum, recogitata secum Consiliarij fide, Christianaq. in loquendo libertate,plurimum officio illo saluberrimo, quod prius molestum ei extiterat,delectatum iri,atque in illum maiori, quàm antea,beneuolentia inflammandum.

Non obstat secundum:quia medium,quo ad persuadendum vtitur Consiliarius,nō est semper delectare,nec semper contristare,cū nō omnis delectatio sit bona,[a] sicut nec omnis tristitia est mala:[b] sed modo hac, modo illa vtitur via,quç aptior sit fini, & publico bono cōsequendo magis accommodata. Verum est tamen,quòd abusiue, C & ex quodam vulgari loquēdi modo,bonum dici solet,quod placet sensui:& malum,quod displicet,licet iuxta rationē secus dicendum esset.[c] Vnde Achab Rex loquēs cum Iosaphat de Michæa dicebat: *Nunquid nō dixi tibi,quia nō prophetat mihi bonum, sed semper malū?*[d]

Non obstat tertium,quo dicitur,Principem nō esse contristandum; Nam respondetur, duplicem esse contristationem:[e] alteram secundum sensum,quæ leuis est,& momentanea,atq. aures tantum nonnihil perstringit,nec generoso viro est metuenda:alteram secundum rationem,quæ grauior est,& diuturnior,quippe quæ rebus perperam consultis magna posset afferre incommoda,si omitteretur;& D priore modo dissentire, & contristare etiam alios quando oportet, non est vitium,sed charitatis officium,& debitum amicitiæ, dicente Apostolo: *Quoniam etsi contristaui vos in Epistola,non me pœnitet: & si pœniteret, videns quòd Epistola illa (etsi ad horam) vos contristauit, nunc gaudeo, non quia contristati estis, sed quia contristati estis ad pœnitentiam.*[f] De posteriore vero tristitiæ genere, monet Apostolus, vt non contristemus Spiritum sanctum Dei.[g]

a *S.Tho. 1.2. q.34.art.2.*
b *Idē S.Tho. q.35.art.3.& sequ. & q.39. art.1.*
c *S.Tho. 1.2. q.31.art.5.& sequ.*
d *3.Reg.vlt.*
e *Greg. Nyssen. siue Nemesius lib.4.Philos.c.10.et 12. S.Thom. 1.2. q.30.art.3.& q.31.art.3.*
f *2.Cor.7.*
g *Ephes.4.*

PARS II. QVÆSTIO IX.

Si qui ſuſpicarentur, Papam, ipſis diſſentientibus, magis obfirmandum, aut potius irritandum; an ſententiam ſuam debeant comprimere.

Qvaest. XV.

QVID vero, ſi præter dubitationem moleſtiæ, & triſtitię Papę inferendę, de qua modo egimus, amplioris periculi ſuſpicio Cardinalium mentes inuaderet, fore, vt, ijs diſſentientibus, animus Papæ magis a re, de qua agitur, alienaretur, & obdureſceret? Quæritur an hoc caſu frænum orationi ſit inijciendum, atque ad læuam ſilentij curſus dirigendus: nouimus enim, hanc trepidationem multorum animo ſic quandoque ſolere defigi, vt non ſolum exiſtiment ſe valde ſapienter facere, ſi ab eo pronunciando, quod ſentiunt, aduerſus ſenſum Principis ſe abſtineant, ſed alios etiam, qui ſecus faciunt, in magno errore verſari ſibi perſuadeant. Quapropter, vt eo diligentius res excutiatur, duo erunt iuxta thema propoſitum ſeparatim tractanda. Primum, quid, ſi mens Papæ, diſſentientibus Cardinalibus, ſit tenacius obduranda. Secundum, quid, ſi non tantum arctius obfirmanda, ſed amplius etiam irritanda, & acerbius in damnum aliorum exacuenda.

A B

De primo dicunt aliqui, quòd quemadmodum Medicus, ſi ægrotum pharmaco læſum iri arbitraretur, crudelis nimium, nedum imprudens id miniſtrando haberetur: ſic, qui alijs quidpiam dicendo perſuadere cupiunt, ſi videant contrarium ſibi potius inde euenturum, inepti valde iudicãdi erunt, ſi dicendi rationem mutare nolint. C

Deinde, quia ſicuti correctionem fraternam tunc intermittendam Doctores aiunt, quando timetur ne ob illam frater fiat deterior,[a] eodem modo ſi ſuſpicetur Conſiliarius ſuum conſilium potius obfuturum, quàm profuturum, prudenter facere iudicabitur, ſi conſilium illud aut intermittat, aut in tempus opportunius differat, cum ſcriptum ſit: *Noli arguere deriſorem, ne oderit te.*[b]

Amplius etiam, quia cum obligatio, qua adſtringuntur Cardinales ad dandum conſiliũ ſit propter actum virtutis exercendum,

virtus

a S.Tho. 2.2. q. 33. artic.6. Silueſtr. verb. correctio.nu.4.

b Prou. 9.

A virtus autem requirat media debito fini congruentia: ideo quando consilium, quod dandum est, finem impediret, veluti cum Princeps ex eo consilio potius esset ab eo, quod optatur auertendus, quã persuadendus, videtur tunc cessare ea obligatio.[a]

VERUM nos secus plane existimamus, nec rationem vllam efficacem afferri videmus, cur Cardinales, qui & officij suscepti munere, & iuramenti vinculo obstricti sunt fidele consilium quando ab eis petitur, ministrare, nunc propter hanc conceptam suspicionem aliter sibi faciendum putent. — a S. Tho. 2. 2 q. 33. art. 6. ad 2. & 3.

NAM, vt hinc incipiamus, inuestiganda in primis videtur ratio, cur Papa existimetur tantopere eorum sentẽtias auersari, quæ illius B iudicio repugnant. Nobis certe nulla vere digna, aut etiam satis verisimilis occurrit. Cur enim in Senatu causæ proponuntur, nisi vt plurimorum iudicia audiantur? quanam alia de causa sigillatim exquiruntur sententiæ, quàm vt vniuscuiusq. sensus ab alijs distinguatur? cur suffragia ineuntur singulorum, nisi vt quisq. quod sentit, patefaciat? quid culpæ illi adscribi potest, qui rogatus respondet id, quod in mente gerit? quòd si nulla est culpa, quæ iusta poterit esse pœna? Hoc sane adeo rationi consentaneum videtur, vt quando etiã Princeps subito quopiam perturbationis impetu in verba aliqua acerbiora prosiluisset, censendum tamen sit sedato indignationis ca- C lore, quod proxima etiam quæstione attigimus, eum ingenua illa sententiarum libertate mox delectatum iri.

PRAETEREA cum in facultate sit Papæ, Cardinalium consilia sequi, aut non sequi; quid prohibet, aut nocet illi ea scrutari? cũ hinc melius secum cogitare possit, an ab eis quid proferatur, quod ad rem suam accommodet, aut tamquam inutile reijciat.

ACCEDIT, quòd qui dicunt Papam, auditis contrarijs rationibus, eo magis obfirmandum esse, certe (si verum amamus) nihil aliud faciunt, quàm illum nimis propositi, ac propriæ sententiæ tenacem, ac veluti inexorabilem condemnare, quem existimandum erat, si quid a Cardinalibus prudẽter, pie, vtiliterq. dictum audierit, D nullatenus esse reiecturum, etiam si diuersum aliquid secum antea statuisset: nam illa ipsa consilij petitio satis indicat, eum deliberationi adhuc locum reliquisse. Vnde nõ debet Cardinalis id boni, quod eius fortasse oratio parere posset, suo silentio prætermittere.

HIS ita positis, non obstat quod primũ obijciebatur, Medicos pharmaca tantũ salutaria ægrotis ministrare, ab illis vero, quę morbum augere possunt, se abstinere. Nam, vt omittamus hanc suspicionẽ in casu nostro ab omni ratione, ac verisimili etiam cõiectura

alienam esse, adhuc dicimus, disparem esse valde ratione Medici, & Consiliarij, siquidem Medici officium ab amicitia, aut pietate erga infirmum potest proficisci: at Cardinalis in Consistorio munus, a iustitia regulariter descendit. Item medicus, qui mercede conductus medetur, ad solam infirmi salutem respicit; at Cardinalis in consilio dando tum Principis, tum communis boni causam intuetur, immo cum prodesse cupit Principi, id facit ad publicam vtilitatem: & ideo quamuis inutilis, aut etiam noxia ipsi Principi opera eius esset euasura, si tamen adiuuari inde Respublica posset, veluti cum ex eius consilio ceteri Senatores, qui apud Principem sunt gratiosi, essent persuadendi, tunc non est ab eius officio deserenda. A

AMPLIVS non admodum laborat Medicus, an pharmacum æger abhorreat, dũmodo illi id sit profuturum, vt patet in furiosis: & ideo satis Medico est, si medicamenta ea præbeat, quæ ex arte medica sint apposita ad sanitatem. Quòd si dicas in præsenti quęstione poni, ex hoc consilio quamuis aliàs salutari, Principem tamquam ægrotum potius læsum iri, ideoq. ab hoc pharmaco esse abstinendum; Respondetur, Medicum, si videat pharmacum, quod huic morbo mederi solet, infirmo, quem curandum suscepit, nocere posse, non ideo mortiferum, aut noxium pharmacum ei ministraturum, sed potius illud, quod alioquin salubre esse solet, aliqua ratione temperaturum. Sic Consiliarius, qui in consilio a se petito nihil aliud præstare potest, quàm consensum, aut dissensum, & agnoscit consensum manifeste Principi obfuturum, cum inde eius ægritudo sit magis confirmanda, dissensum autem nocere quidem tunc aliquo modo posse, sed non omnino: quid faciet prudenter? certe dissensum tamquam indubitatum salutis pharmacum nullo modo derelinquet, sed illud dulcedine miscere, ac qua maiore poterit verborum suauitate condire conabitur, vt, postquam infirmo capiti merum nimis graue futurum esse videt, dilutum ei vinum magno pietatis affectu, synceræq. humilitatis signis propinare quærat. B C D

NON obstat secundum, quod dictum est de correctione: nam duplex illa est, altera proueniens ex charitate, quæ fraterna appellatur, & hæc tunc exercenda est, cum profutura speratur, de qua in presenti non agimus, non quia hæc quoq. ad Cardinales non pertineat, vt alibi disseruimus, sed quia illius non est hic locus.

Altera est, quæ ex actu iustitiæ proficiscitur, quæ cum publici boni ratione exerceatur, non est omittenda etiam si nulla future emendationis spes proponeretur: sunt enim alia bona, quæ ex tali corre-

ctione

A ctione sequuntur:[a] Vnde cum in casu nostro consilium hoc, quod a Cardinali prębetur, ad actum potius iustitiæ pertineat, non videtur prætermittendum esse, licet etiam nullus emendationis fructus esset expectandus.

a S.Tho.2.2 q.33 art.6.

ET si quis replicaret, correctionem illam, quæ iustitiæ dicitur; & auctoritate Magistratus fit ad iudicanda scelera, & ideo coactiua appellatur, diuersam esse ab hac nostra, quam etsi iustitiæ appellamus, tamen inuitum non potest, nec debet Principem cōpellere; Respōdemus, satis nos diuersitatem horum actuum agnoscere, sed dicimus inde argumentari licere, quòd sicut in correctione illa vin
B dicatiua tanta est vis iustitiæ exercendæ, vt, quamuis peccator nullatenus sit emendandus, attamen propter commune bonum, quod inde sequi potest, nullo pacto sit talis correctio deserenda: sic in casu nostro, cum non tantum de Principe, sed de bono publico adiuuando tractetur, non est tanta ratio habenda personæ Principis, an ex consilio illi dando sit mutandus, quanta boni publici, quod non est vllatenus derelinquendum, sed potius quocumq. modo, aut ratione fieri potest, illi vtilitas procuranda.

SED amplius quod omnem videtur tollere dubitationem, dicimus, casum nostrum non proprie ad illam, quam Doctores tractāt,
C correctionis materiam pertinere: nam correctio fraterna illa dicitur, quæ ab eo exercetur, qui non obligatur lege iustitiæ. At nos de Consiliario loquimur, qui lege iustitiæ cogitur accedere ad Principem, cum ab eo accersitur in Consistorium, & eadem lege respondere, cum rogatur eius sententiam, siue cum ab eo petitur, vt loco suo dicat, quid sibi videtur. Quo casu Consiliarij vox non est propriè correctio, sed responsio ad interrogata, & actus obedientiæ, atque persolutio debiti facta Principi, qui hoc iure suo petijt a Consiliario, vnde non potuit Consiliarius pro fide sua illud ei vlla ratione denegare.

D NON obstat tertium, quoniam in Consiliario aliud est officiū, aliud est finis. Ad officium tenetur Consiliarius, quod in eius est potestate: idq. est fidele consilium dare: ad finem autem non adstringitur, qui est illud persuadere, quia ab eo hoc non pendet, vt aliàs cōclusum fuit,[b] præterquàm quòd Consiliarij Cardinalis finis est quidem prodesse Papæ, sed ad boni publici vtilitatem, & Sedis Apostolicę dignitatem. Et ideo quamdiu interpellet hæc ratio communis boni iuuandi, non debet ille a munere suo cessare, neque hunc tamquam præcipuum finem vllo pacto deserere.

b In quæst.12.

SECVNDVM nunc sequitur, quod supra propositum fuit, quādo

scilicet

scilicet suspicio vehemens admodum esset, Papam contrarijs sententijs Cardinalium eo magis ad damnum aliquod inferendum esse accendendum, quod quidem dupliciter considerari potest, siue quia aduersus ipsosmet Cardinales dissentientes acerbior sit reddendus, siue infensior futurus aduersus bonum publicum. A

De ipsis Consiliarijs aliàs diximus non debere eos, quàuis etiã discrimina illis imminerent, officium suum interuertere, cum purpuram suscipiẽtes hoc se fidei, ac iuramenti vinculo obstrinxerint, vt pro veritate, iustitia, publicaq. vtilitate tuenda, nec sanguinis effusionem vereantur. Nam vt ait S. Thomas, Quamuis homo naturaliter effugiat corporis proprij detrimentum, & damna rerum temporalium, non tamen propter ista debet recedere a iustitia: aliàs timor B inordinatus dicitur: qui damnandus est.[a] Et S. Augustinus inquit: *Quisquis metu cuiuslibet potestatis veritatem occultat, iram Dei super se prouocat, quia magis timet hominem, quàm Deum.*[b] Et sane certum illud apud omnes sapientes est, virtutẽ circa arduum, & difficile versari, proindeq. si quid præclare homini in hac vita gerendum est, opus illi esse generali fortitudinis instrumento,[c] quo impedimenta alacriter superentur, & extrema etiam pericula, cum oportet, nõ formidentur. Vnde S. Bernardus: *Non est vir fortis, cui non crescit animus in ipsa rerum difficultate.*[d]

Hinc tam frequenter sacras litteras legimus illud populis inculcantes: *Nolite timere eos, qui occidunt corpus.*[e] *Non turbetur cor* C *vestrum, neque formidet.*[f] *Viriliter agite.*[g] *Confortamini, & nolite timere.*[h] *Confortare, & esto robustus.*[i] Vnde & Dauid dicebat: *In Deo meo transgrediar murum.*[k] Hæc est illa fortitudo, quam veteres etiã partem esse vniuersæ virtutis affirmarunt.[l] Cuius præclara exempla etiam a Gentilibus proposita habemus,[m] qui ne a consilij salubritate recederent, maximus se periculis exposuerunt, sicuti de Q. Metello legitur, qui maluit in exilium ire, quàm in legem committere, ne sententia sua pelleretur: & de Q. Scęuola, qui respondit, licet mortem miniteris, non tamen efficies, vt a quo Vrbs, D & Italia conseruata est, hostem iudicem: & de C. Mæuio, qui dicebat, iugulari me iube, quia nec mortis supplicio adduci possum, vt Cæsaris miles esse desinam, & tuus esse incipiam. Quibus, & multa alia inuictæ fortitudinis documenta, si opus esset, addi possent.[n] Verum tam frequentia, & tam insignia eorum exempla in sacris historijs nobis occurrunt, qui ne mentirentur, ne fallerent, ne virtutem desererent, certissimo exitio se obiecerunt, cum tamen alia nulla quàm Christiana lege tenerentur: vt hinc argumentari liceat

a S. Tho. 2. 2. q. 19. art. 3. ad 3. et q. 126. artic. 1. & seq.
b Epist. ad Casul. 86. & habetur in c. quisquis, 11. q. 3. et late idẽ S. August. de verb. Apost. ser. 18.
c S. Tho. 2. 2. q. 123. art. 2.
d S. Bernard. epist. 256. ad Eugenium.
e Matth. 10.
f Ioan. 14.
g Psalm. 26. 1. Mach. 2. 1. Cor. 16.
h Isa. 35.
i Dan. 19.
k Psal. 17.
l Plat. in Lachet. circa fin.
m Val. Max. lib. 3. cap. 8. de Constantia.
n Val. Max. lii. 3. c. 2 de Fortitudine.

A liceat Cardinales, qui se peculiari muneris vinculo, ac proprio, quod profitentur, ordinis instituto, tum deniq. sacrosancto iuramẽto se in id obstrinxerunt, multo magis compelli ad veritatis, fideiq. publicæ constantiam tutandam. Propterea igitur hanc animi vim, & robur S. Augustinus columnæ marmoreæ comparabat, [a] quæ domum illam Philisthinorum sustinebat: nam sicut, fracta columna, domum ruere necesse est: sic euersa hac fortitudine, omnem bonorum operum structuram certum est dissolui.

a S. Aug. ser. 13 ad fratres in erem. tom. 10.

Et sanè eò frequẽtioribus votis hic spiritus fortitudinis a Deo implorandus est, quo magis illum in Ecclesia Dei necessarium esse hodie cognoscimus. Multos siquidem constat varijs in Regionibus, & Senatibus, ac Societatibus inueniri, quibus non deficit B prudentia, non deest bonitas, non religio, non doctrina, non spiritus pietatis, non zelus diuini honoris, ac studium vehemens reformationis Ecclesiæ: sed non raro vacillat in illis animi robur, generosa mens, ac Christiana illa in actu ipso fortitudo, quæ, quando tempus postulat, strenue se exerere debebat, ac publice, & priuatim tum verbis, tum factis ostendere, nihil sibi antiquius esse, quàm commune bonum, ac sancta Dei instituta intrepide tueri, ac propugnare.

Qvantvm vero ad bonum publicum spectat, quòd videlicet magis lædi, ac grauiori detrimento subijci debeat, nihil fere dicen- C dum videtur, cum numquam sciamus id accidisse, nec verisimile sit accidere posse. Nam cum Papa caput sit, & administrator totius Ecclesiæ, cur credamus euenturum, vt ille debeat irritari in earum rerum perniciem, quæ ad illius commodum, dignitatem, ac patrocinium pertinent? Hoc certe, quod nec de barbaro, aut sæuissimo homine suspicandum esset, absit vt de eo, qui Pater, & Pastor est, concipere velimus, vbi præsertim naturalis ratio, ac sui ipsius amoris affectus repugnare vehementer solet.

Sed demus, nunc Consiliarium ex coniecturis non obscuris, omnino suspicari, se renitente, bonum publicum ob Principis indi- D gnationem eò magis perturbatum iri, quid hic respondendum? Dicimus, suspicionem hanc ab omni prorsus ratione alienam esse, & deponendam potius, quàm retinendam: si tamen casus talis, quem Deus auertat, accideret, sunt qui existiment Consiliarium culpæ non arguendum, qui ne publicum bonum in maiorem ruinam labatur, silentium amplectatur, quando omnes aliæ loquendi rationes ad iuuandum interclusæ viderentur. Nam cum ex officio sibi iniuncto teneatur, si maiorem nequeat Reipublicæ vtilitatem

promo-

promouere, saltem grauiora damna auertere, satis munus suum prę- A
stare ille videtur, qui siue tacendo, siue loquendo, prout magis expedire iudicauerit, id assequatur.

VERVM quoniam magna hinc deserendi officij occasio suboriri posset, sæpeque inanes sunt hæ suspiciones, ac potius humanæ imbecillitatis commenta: ideo censeremus nos, nisi perspicua admodum, & fere indubitata hæc futura se pernicies ostenderet (quod vix vmquam euenire posse credendum est) bonum Consiliarium a recta muneris sui ratione, tamquam a regia iustitię via numquam discedere debere. Et quamuis quædam ab Ethnicis Auctoribus commemorentur, quorum exempla ad ex- B
cusationem facere videntur, dum aiunt: *Vidimus curiam trepidam, & elinguem, in qua dicere quod velles, periculosum: quod nolles, miserum esset.* [a] Nos tamen, qui nihil nisi culpam, & peccatum horremus, longe aliam vitæ rationem profitemur: & quidquid accidat, præ honestatis studio, ac iusto suscepti officij munere contemnere parati esse debemus.

[a] *Plin. iun. li. epist. 8. ad Aristonem.*

PARS

PARS II. QVAESTIO X.

An Principis ſcientia & patientia, Cardinales animo diſſentientes, ſed ſilentio, & capitis demiſſione ſe aſſentiri oſtendentes, excuſare cenſeantur.

A POSSET fortaſſe Thema propoſitum legentibus admirationem mouere, quòd dubitare videamur accidere poſſe, vt Princeps prudés, & ſciens, patiatur Senatores ſuos coram ſe in throno maieſtatis ſuæ ſedente, aliud intrinſecus ſentire, aliud extrinſecus præſeferre, & tãquam in ſcæna delectetur ſibi ab illis Conſiliarij perſonam induentibus, veluti hiſtrionibus illudi, qui nihil minus, quàm vera conſilia proferant. Eſt ita ſane, noſq. idem confitemur. Sed quoniam progredientibus temporibus, poſſent nonnulli fortaſſe interdum exiſtere, qui ſuſpicarentur in magno Senatorum numero non deeſſe, qui tuta conſcientia ſilentium amplecterentur, eo quòd Principem hæc omnia diſſimulare ſibi perſuaderent; idcirco huic cuicumque opinioni obuiam eundum eſſe exiſtimauimus, vt ſi credulitatem hanc licet inanem nolint eo etiam tempore deponere, ſaltem intelligant eam Cardinalibus nequaquam ad excuſationem apud æterna tribunalia profuturam eſſe. QVAEST. XVI.

B

QVAMVIS enim dici ſoleat, quòd Princeps indignum aliquem ſcienter promouens, cenſetur illum legibus ſoluere, ac vitiũ, quod ei inerat, purgare:[a] & præterea notum ſit legis obligationem a Principis voluntate oriri, qui ſuo conſenſu, ac permiſſione eam modo interpretatur, modo limitat, aut etiam reuocat: & amplius conſtet, vniuerſum populum, qui contrariam legi conſuetudinem amplectitur, ab omni prorſus noxa, ac pœna eximi, eo quòd cum ea tacitus concurrat Principis aſſenſus: & denique, cum ea ſit Principis auctoritas, vt quod ei placitum fuerit, inſtar ſit legis, ſolaq. eius voluntate, tum nobilitatis decus, tum dignitatum gradus conferatur, natales reſtituantur, infamiæ macula aboleatur, hominumq. ſtatus immutétur: poſſentq. hæc & alia huiuſmodi aliquib. forte ſuadere, Conſi-

C

a l. quidam cõſulebant, de re iud. Fel. c. cum inter. de exceptio. num. 3.

Consiliarios quoque, si ea se probare simularent, quæ vere non pro bant, omni culpa vacare, quòd scilicet hæc Principis tacite annuentis voluntas, eos, eorumq. facta a quacumque noxa debeat vindicare. Attamen in quæstione nostra secus omnino respondendum arbitramur, cum hic diuinæ, & naturalis legis ratio repugnet, quæ nos mentiri, ac fidem violare prohibet, ideoq. nulla humana auctoritate solui potest: etenim, vt ait sanctus Augustinus: *Nemo mentiẽs in eo quòd mentitur, seruat fidem: nam hoc vtiq. vult, vt cui mentitur, fidem sibi habeat, quam tamen ei mentiendo non seruat; omnis autem fidei violator iniquus est.*[a] Hinc sequitur, Cardinalem, qui Consiliarij officium cum iuramento suscepit, vt syncere, & fideliter quod sentit, denunciet; si secus faciat, tum officium, & conscientiam violare, tũ Deo ipsi, cui se iuramento obstrinxit, criminis reum se cõstituere: immo neque accedente etiam vlla consuetudine id ei licere: quoniam cum a diuino pendeat præcepto, vt nemo alteri mentiatur, non potest id per consuetudinem, quæ a voluntate hominis proficiscitur, abrogari, dicente Isidoro: *Vsus auctoritati cedat: prauum usum lex, & ratio nincat.*[b]

A
B

a S. Aug. li. 1. de doctr. Christiana, c. 36.

b In Synonimis. & S. Tho. 1.2. q. 97. arti. 3. ad 1.

Amplivs etiam, cum ad id munus consulendi Cardinalis delectus fuerit, vt nõ solum Principis Consiliarius foret, sed preterea vt vniuersæ Christianæ Reipublicę, ac Sedis Apostolicę perpetuus administer esset: certe quamuis hic Consiliarius forte argui non posset reus iniuriæ factæ Principi scienti, & volenti: illam tamen inferret Ecclesię Dei, cuius causam desereret: inferret ceteris Cõsiliarijs, quibus tacendo, & annuendo persuaderet, quantum in se esset, vt idem quoque ipsi facerent, & probarent, quod omnino reprobandum esse animo iudicarent: inferret denique, quod caput est, Deo ipsi æterno Iudici, qui ad Cardinalatus officium illum vocauit, vt veritatem, & fidem in consulendo præstaret; quiq. adeo odit homines mentientes, vt Propheta dixerit: *Perdes omnes, qui loquuntur mendacium.*[c]

C

c Psal. 5.

Nec ad rem pertinet quòd Principis scientia, vt Doctores aiũt, videatur omnem labem abolere: nam recipit ea regula multiplicem ab eisdem explicationem. Primum, vt res ea sit eiusmodi, quæ dispensationem patiatur.[d] Secundum, vt dicat Princeps verbis expressis se dispensare.[e] Tertium, vt actus Principis cõsistat, sicut ipsi aiunt, in agendo, non in patiendo.[f] Quartum, quòd vitium sit iuris positiui, non diuini: quod Principis potestati non subijcitur. Verum nullum ex his quæstioni nostræ plane conuenit, quandoquidem nec res, de qua agitur, dispensationem admittit:[g] nec Princeps

D

d Fel. c. si quã do. de rescript. in 6.

e Ioan. Andr. Butr. Gemin. c. significauit. de offi. ord.

f Butr. & Gemin. c. ueniens. de fil. Presbyt.

g August. de Ancon. de potest. Eccl. q. 49. art. 1.

A ceps ipſe clare dicit ſe diſpenſare. Nec actus vllus eius poſitiuus in hoc negotio deprehenditur: & deniq. materia hęc eſt, quę ad ius diuinum, & iuramētum pertinet. Ideo dicimus, Cardinalem minime ſe hoc clypeo Principis tueri poſſe.

Et ſi quis diceret, hoc vere non eſſe mendacium, cum is Principi non mentiatur, cuius mēs ab illo deprehenditur, præſertim cum nō taceat, decipiendi Principem, ſed potius eidem placendi animo; Reſpondetur, Conſiliarium hunc nullo pacto a mendacij culpa immunem eſſe, cum mentem gerat ab exterioribus ſignis, & actibus diuerſam, ſiquidem nihil aliud eſt mendacium ex Theologorū ſen-B tentia, quàm inordinata verborum, ſignorum, aut factorum ſignificatio.[a] Quod quidem ei virtuti ſemper eſt contrarium, quæ appellatur veritas: hac enim homines diriguntur, vt dicta, & facta cum eo, quod verum eſt, conforment, ac fidem ſeruent: neque enim fallendi animus eſt ſemper neceſſarius ad vim, atque naturam mendacij, ſed ad maiorem illius grauitatem.[b]

[a] S.Tho.2.2. q.110.artic.1. ad 2. & art.3. ad 5.

[b] Nauarr. in Manual. c.18. num.2.

Et rurſus ſi obijceretur, Conſiliarios deligi a Principe, idcirco eius voluntatem ſequi debere: & cum ſciēti & volenti nulla fiat iniuria: propterea cū Princeps ſciat, & patiatur, Cardinalem intus in animo diſſentire, quamuis contraria foris innuere videatur, ideo nul-C lam hoc caſu ab ipſo Cardinali iniuſtitiam admitti, & proinde nullam contrahi ab eodem culpam; Reſpondetur, quòd etſi, Conſiliarium eſſe, pendeat ab electione Principis, veritas tamen, & fidelitas in officio gerendo eſt iuſſa, & præcepta a Deo: & ideo potuit quidem Princeps non eligere talem conſiliarium, ſed vbi illum ſibi ad hoc munus adſciuit, non poteſt Conſiliarius aduerſus diuinæ legis præceptum mendacia conſilijs miſcere. Quemadmodū enim mulier nupta, ſi viro ſuadente, vel etiam cogente, nedum ſciente, cum alio rem habeat, effugere non poteſt, quin criminis adulterij rea ſit. Diuini ſiquidem iuris pręcepto inſitum eſt matrimonio, vt D vna vnius ſit viri, illoq. viuente, ad alium ſine adulterij culpa accedere non poſſit: cuius præcepti vim, neque tacitus vllus, neque expreſſus mariti conſenſus valet tollere, aut imminuere. Eodem prorſus pacto arctiſſimum vinculum, quo ex legis diuinæ præſcriptione conſtringitur Senator ad fidele conſiliū dandum, ſeq. abſtinendum ab omni ſimulatione, & mendacio; nulla Principis ſcientia, aut patientia, aut etiam diſertis verbis patefacta voluntas ſoluere, aut labefactare poteſt. Sic etiam iudici iniuſtum ferre iudicium minime licet ob Principis iuſſum: nam in facultate quidem Principis eſt, illum ad iudicandi munus non aſſumere, aut aſſumptum

ſuo arbitratu ab eo amouere. At non eſt, eundem ad iniuſte iudicandum compellere, in quo lex diuina, quę non ſubijcitur Principis poteſtati, aperte violatur. Hinc non excuſatur a pœna canonis, qui in Clericum etiam volentem manus inijcit violentas,[a] nec actus valet coram Iudice ſæculari aduerſus Clericum, quantumuis ille renunciet priuilegio fori.[b] Quo fit, vt concludendum ſit, tum demum aliquem a crimine immunem eſſe, accedente alterius expreſſo, vel tacito conſenſu, cum de illius ſolius, qui conſentit, re agitur, & nullum fas, aut ius læditur. A

a c. contingit, de ſent. excom.

b c. ſi diligenti, & c. ſignificaſti, de for. cõpet. l. pen. C. de pact.

CETERA, quæ antea obiecta fuerunt, quòd ſcilicet legis obligatio a Principis voluntate oriatur, & conſuetudo legi contraria, interueniente Principis conſenſu, excuſet a culpa, & quòd denique ipſa Principis voluntas inſtar legis habeatur, & alia huiuſmodi, poſſunt quidem in legibus humanis valere, non tamen in diuinis: de quarum numero eſt, non mentiri: ſatis enim ſuperq. dictum iam eſt, obligari Cardinales ad veritatem in conſilijs tuendam, tum iure Pontificio, tum diuino: contra quod nec conſuetudo, nec Principis ſcientia, aut taciturnitas quidquam operatur. B

FINIS SECVNDAE PARTIS.

DE SACRI CONSISTORII CONSVLTATIONIBVS

PARS III. QVAEST. I.

An Cardinales creati a Papa, ſeu ab illo, muneribus, atque honoribus decorati: ſiue etiam conſanguinei, vel nepotes a dicenda in Conſiſtorio ſententia excuſentur.

A POST excuſationes illas, quę Papæ perſonam attingunt, proxime ſeſe nobis offerunt aliæ, quæ a Cardinalibus oriūtur, illaq. in primis, quæ a munere illorū proficiſcitur: quod multipliciter conſiderari poteſt. QVAEST. XVII.

QVATTVOR igitur in præſenti Themate res proponūtur, quæ quamuis non abſimiles inter ſe videantur, habent tamen ſuas ſingulæ proprietates: ideo ad clariorem earum diffinitionem, vnamquamque ſigillatim examinandam eſſe duximus.

PRIMA eſt, an illi, qui a Papa in Collegium Cardinaliū cooptati
B fuerunt, & qui vulgo creaturæ Papæ vocari ſolent, excuſandi ſint a dicenda in Conſiſtorio ſententia. Nā, cū maximā eſſe accepti beneficij vim nemo ignoret, adeoq. acres ad referendā gratiā ſtimulos ex adepto munere excitari notū ſit, vt liberalis animus officij cōpēſandi ſtudio non poſſit cōquieſcere; propterea mirum eſſe nō debet, ſi Cardinales aliqui hoc ampliſſimo honoris gradu a Papa exornati, cupientesq. non affectu tantū, ſed re ipſa ēt nullā gratiſſimi animi ſignificationem prętermittere, verentur interdum, ne ſi quid ab illius voluntate alienū ab eis enuncietur, parum memores collati in eos beneficij videātur: quod generoſus animus nequaquā ferre pōt.

PRAETEREA cum Cardinales triplici nomine ſummo Pontifici obſtricti eſſe cenſeantur, Primò religionis cauſa, quatenus cōem

eum omnium pastorem agnoscunt:[a] Secundo, quatenus spectat ad omnes, qui bene instituti sunt, personas dignitate pręcellẽtes, a quibus communia procedunt beneficia, colere:[b] Tertio, prout singuli illum benefactorem suum priuatim reuereri debẽt.[c] Ideo, cum omnis effectus naturaliter ad suam causam conuertatur, vt ait S. Dionysius,[d] naturalisq. ordo requirat, vt qui suscipit beneficium, animum reuocet, atque reflectat in benefactorem tamquam auctorẽ suum: & a quo principij sui capit originem;[e] sequitur, illos Cardinales, qui plus alijs Papæ debent, gratiores quoque se alijs ostendere debere, cum nullum officium, vt ille ait,[f] referenda gratia magis sit necessarium. Quare excusandi videntur, si saltem silentio, cũ aliter nequeant, suum obsequendi studium declarent. A B

[a] Extrauag. vnã sanctam.
[b] S.Tho. 2.2. q.102. artic.1. & seq.
[d] Dion. lib. de diu. nom. c.3.
[e] S.Tho. 2.2. q.106. artic.3. Arist.9.Ethic. cap.7.
[f] Cic. lib.1. de offic.

VERVM, si ratio muneris sibi impositi diligenter ab ijs expendatur, facile hac suspicione liberabuntur. Cogitare siquidem eos frequenter oportet, hunc dignitatis gradum in Ecclesia Dei ad cõmunem vtilitatem institutum fuisse, eosq. non solum Cardinales, sed etiam Cõsiliarios simul creatos esse, vt eorum præsidio, & suffragio summi Põtificis, sanctęq. Sedis Apostolicę cura, & solicitudo subleuaretur; immo quia Cardinales sunt, ideo Consiliarios esse: id enim consulendi officium Cardinalis dignitati ita insitum, atque intimũ est, vt ab ea separari non possit. Nam, quãuis ipsa Cardinalis electio sit libera, & gratuita, consilij tamen dandi veritas, & fides in electo est iussa, & necessaria. Vnde repugnat, aliquem deligi Consiliariũ, & non consulere: quin silentio suo vr̃ efficere, quantum in se est, ne quodam modo sit Cõsiliarius, cum tamen occupet locũ Cõsiliarij. C

ACCEDIT, quòd cum inter eos, qui ab eodemmet Papa superstite in ordinem Cardinalium cooptati[g] fuerunt, multi inueniantur doctrina, prudentia, rerumq. vsu præstantes, profecto graue consequeretur detrimentum publicis rebus, & ipsiusmet Pontificis commodo, & dignitati, si illis silendum esset, pręsertim cũ Cardinales ex eodem numero non paucos, superioribus etiã tẽporibus (ne quid de præsentibus dicamus) floruisse sciamus, qui sentẽtias rogati multa prudenter, multa pie, atq. vtiliter dixerunt. Quod cum illis summa eorum cum laude, ac Reipublicæ cõmodo successerit, facile ex eo apparere potest, quid in hac materia sequi oporteat, atque eorũ exemplo quàm facile deponenda sit illa inanis ingrati animi suspicio, cum potius verendum sit, ne quis vere ingratus habeatur, si dignitatis suæ auctori salutaria consilia non præbeat. D

QVID vero, quod interdum contingit, vt isti permulti sint, seniores vero Cardinales a prædecessoribus Põtificibus facti, nõ adeo

multi

A multi, aut absentes sint? num ergo in rebus grauissimis, in quibus saluberrimum est, multorum consilia, & sententias audire, magna Senatus pars silebit? Atqui cũ Cardinalitia dignitas, vt aliàs diximus, ad Christianæ Reipublicæ commodum fuerit inuenta, non videtur eos, saluo munere suo, quãdo vniuersalis Ecclesię poscit vtilitas, posse tamquam mutos auscultatores in aliorum dicentium cœtu cõsidere, cum illis a summo Pontifice os olim apertum fuerit, vt loquãtur, non vt sileant, ne alioquin tam ob modestiam, quàm ob imperitiam, aut assentationem tacere videantur.

SED & amplius, cum ab eo, qui aliquid persuadere conatur, tria B potissimum requiri soleant;[a] prudentia, vt intelligat quid expediat: bonitas, vt loquatur fideliter quod sentit: beneuolentia, vt prodesse cupiat. Duo illa priora, possunt alijs Cardinalibus communia esse: at tertiũ, quod fiduciam Principis maxime prouocare solet, dubiũ non est, ad hos, quos tamquam filios Papa parturijt, præcipue pertinere. Et ideo cum ad proficiendum ipsi aptiores videãtur, eo minus alijs interdũ silere debent. Deniq. hi fructibus Ecclesiasticis æque ac alij Cardinales sustentantur, Ecclesias in sacro Consistorio proponunt, Legati de latere a Sede Apostolica mittuntur, Cõgregationibus Cardinalium intersunt, sententias publice, & priuatim alijs C quibuscumque de rebus loco suo dicunt, muniaq. omnia pariter, ac reliqui Cardinales obeunt. Cur ergo in hoc vno, quando de rebus difficilibus deliberandum est, soli ipsi communibus Consistorij legibus soluti esse iudicentur?

a Aristot. in Rhetor. lib. 2. cap. 1.

NON obstat igitur quod primum de fugiendo ingrati animi vitio obijciebatur: nam vt aliàs dictũ fuit, negotium hoc, de quo agitur, tale esse concipitur, vt Consiliarius existimet detrimentũ publicæ rei afferre posse nisi ei occurratur: & tunc grati animi debitũ nõ exigit silentium, aut patientiam, sed subsidium: alioquin non esset D tunc remuneratio beneficij, sed magis illatio nocumẽti.[b] Quin potius vereri debet ingrati animi vitium dũ tacet, & benefactoris sui dignitati non inseruit, ac quæ salutaria esse putat, non manifestat.

b S. Tho. 2. 2. q. 107. arti. 1. ad 1.

NON obstat etiam secundũ, quoniam prẹter supradicta dicimus quòd cum maiorum beneficijs æqualia reddi nequeant, fideli consilio, assidua consuetudine, & sermone sine adulatione iucundo compensari debent.[c] Ex quibus concludimus, hos Cardinales, qui minus congruo vocabulo Creaturæ Papæ vocari solent, si strenue, & fideliter, vt credendum est, officium suum in consulendo præstiterint, eosdem, vetere homine, & nomine deposito, nouam præ alijs in Christo creaturam esse efficiendos.

c S. Tho. 2. 2. q. 106. arti. 3. ad 5. colligitur ex Senec. lib. 5. de benefi. c. 15.

SECVNDA est dubitatio de ijs Cardinalibus, qui Papæ ministri essent, aut ab eo honores, seu emolumẽta essent cõsecuti, an illis silere liceat. Qua ex re duplex elici potest ambigendi ratio: altera propter grati animi officium, de quo supra dictum fuit: altera propter fidem, & secretum, quod ab eo tamquam Papę ministro multis in rebus exigi solet. A

VERVM ne rationes modò allatas repetamus, hoc solũ dicimus, quod ad primum attinet, videri nobis, quo ampliora fiduciæ, aut beneficentiæ signa hi fuerunt consequuti, eo ad fidele consiliũ Papæ dandum, atq. actiones benefactoris sui, existimationemq. quantum in se est, tuendam, & adiuuandã obligatos magis censeri. Quę enim peruersitas esset ex eo aliquẽ segniorẽ fieri ad benemerendũ de aliquo, quòd ab eo multis honoribus, & priuilegijs sit cohonestatus? B

QVÒD si in priuato beneficio id absurdum esset, quanto magis in publico? Cardinalem fieri, publicum beneficium est, a Principe, vt publica persona est, ad publicam vtilitatem tributum. Quare publicum syncerae fidei, & obseruantiæ testimoniũ, & Principi, & Reipublicę perpetuò persoluendũ esse, optimus, & sapientissimus quisque iudicabit: immo, si rem verius, atque exactius expendamus, hoc Cardinalis munus Deo ipsi in primis acceptum ferẽdum est, cuius beneficentia fuit ad Christianę Reipublicę vtilitatem institutum. Vnde cum non liceat pro humana quacùmq. gratia, siue auctoritate, diuinam legem transgredi, certe nec propter accepta summa et a Principe beneficia, qui Dei minister est, fidele consilium diuinitus præceptum, deserere fas erit.[a] C

a S.Tho.2.2. q.106.artic.1. & art.3.ad 5.

Vnde non obstant duæ rationes in contrarium allatæ: ad priorẽ enim iam satis supra responsum putamus. Ad secundam vero infra in quarta dubitatione magis congruo loco respondendum erit.

SEQVITVR tertia dubitatio, quando scilicet Cardinalis responsurus, esset consanguineus summi Pontificis, an tunc ei liceat silere. Dubitari enim ex eo maxime posse videtur, q cum consilia a pluribus exquirantur, vt veritas facilius inueniatur,[b] cognationis autem vinculum multos tamquam in vnũ copulare videatur, eo quòd omnes ab eodem fonte proficiscuntur. Vnde & in præcepto Decalogi, quo parentes honorare iubemur, etiam consanguineorũ cultus cõtinetur, quia ab eisdem parentibus processerunt:[c] Propterea hi, qui cognatione coniuncti sunt, consilijs ferendis apti non videntur, eo quòd verisimile sit, vnam eorum omnium futurã sententiam. Huc accedit, quòd cum ob hanc carnis necessitudinẽ, summa vigeat inter eos affectio, & studiũ sibi inuicẽ obsequendi, suspecta haberi pos- D

b c. de quibus, 20.dist.

c S.Tho.2.2. q.101.art.1.

sunt

A sunt eorum iudicia, cum vsu receptum videamus, & Iudices, & Magistratus ob id recusari,[a] & in Senatibus, & Collegijs, vbi de propinquorum causa agitur, eos, qui hoc vinculo iuncti sunt, à suffragijs ferendis arceri.

a c. postremo. de appell. c. accedēs, 2. vt lit. non contest.

VERVM ex altera parte considerandum proponitur, Cardinales, qui se Christo Domino in susceptione gradus consecrarunt, ac solemni iuramento etiam ad effundēdum sanguinem pro illius gloria, ac Christianæ Reipublicæ salute deuinxerunt; ad perfectionis statum iam translatos,[b] atque veluti alteros effectos censeri: ideoq. in Consistorio tamquam Christi ministros, summi Pontificis coadiutores, publicæ rei protectores, iustitiæ custodes, & veritatis propugnatores considere. Immo, vt sapientes quidam olim dicebant, sicuti fluminibus accidere videmus, vt quamuis ex diuersis regionibus, atq. orbis partibus deriuentur, atque inter se tum nomine, tum amplitudine, ac mira aquarū, piscium, alueorumq. varietate distinguantur, cum tamen mare ingrediuntur, ita cum eo commiscētur, eiusq. magnitudine absorbentur, vt pristinas proprietates omnes, & nomen etiam ipsum amittant; sic Cardinales ex diuersis nationibus, & familijs a Papa in sacrum eius Collegium tamquam Ecclesiasticum mare cooptati, ita cum eo veluti in vnum corpus coniungi censentur, vt quemadmodū in Christo Domino non est Iudeus, aut Gentilis, liber, aut seruus, Græcus, aut Scytha,[c] imò nec masculus, aut fœmina;[d] sic apud Christi Vicarium, Cardinales, qui illi in adiutorium dati sunt, adeo spiritu, & publicæ vtilitatis studio cum eo copulari, æquū est, vt pristinæ consanguinitatis, aut nationis, aut domesticarum rerum obliti, si id ratio postulet, dicant patribus, & coniunctis suis: Non nouimus vos; sed toti ad res publicas tuendas, & fouendas ferantur.

b Aug. de An con q. 102. ar. 1. & seq.

B

c Coloss. 3.
d Galat. 4.

C

PRAETEREA cum in quæstione nostra de eo agi ponamus, quod, si succederet, iudicat Consiliarius publico bono, sanctisq. decretis a Deo ordinatis repugnare, dicendum est, eū hoc casu publicam vtilitatem consanguinitati præferre debere, ac coniunctos in hac parte, quatenus illum ab officio, & virtute auertere possent, repellendos omnino esse. Quod quidem ex sacris Euangelij verbis notissimum est: quibus Saluator sæpe suos docuit, quemadmodum eos ambulare oporteret cū sāguine sibi cōiunctis. Inquit enim: *Si quis venit ad me, & non odit patrem, matrem, vxorem, fratres, sorores,*[e] &c. Et rursus: *Qui amat patrē, & matrē plusquàm me, non est me dignus:*[f] Et amplius, nunciantibus discipulis matrē, & fratres suos illū foris expectare, respondit: *Quicumq. fecerit voluntatem Patris mei, ipse*

D

e Luc. 14.
f Matth. 10.

a Matth.12. *frater meus, & soror mea, & mater mea est.*[a] Quæ quidē illius verba sancti Doctores communi consensu sic interpretati sunt, vt in ijs rebus, quæ possunt impedimento esse, ne voluntas diuina impleatur, siue vt iustitia, ac veritas lædatur, carnis cognationem nullo pacto spectandam esse sciamus. A

Ad id igitur, quod antea obijciebatur, consanguineorum affectum ita inter se iūctum censeri, vt separati non posse existimetur, eo quòd sit secundum naturalem originem, a qua discedere nō possunt: quia secundum eam sunt id, quod sunt;[b] Respondetur quòd cum affectus rationi sit subiiciendus, atque in dilectione ordinem seruari oporteat,[c] & secundum diuersas causas alicui plus, alicui minùs debeatur: dubium non est, Deum in primis non solū vt bonorum omnium auctorem, & veræ beatitudinis causam, esse diligendum,[d] sed etiam quia cum eo magis, quàm cum progenitoribus coniungimur, *in quo viuimus, mouemur, & sumus*:[e] & ideo horum voluntati eatenus est obsequendum, quatenus diuinis mādatis non aduersatur, prout in casu proposito ponitur: siquidē Deo principaliter quidquid a nobis proficisci potest, debetur.[f] B

b S.Tho. 2.2. q.26.art.7.
c S.Tho. 2.2. q.26. art. 1.
d S. Tho. ead. q.art.2.
e Act.17.

Ad secundum vero, quo dicebatur, propinquorum suffragia iure communi suspecta haberi: Respondemus, quòd vbi de rebus priuatis, siue in quibus consanguineorum vtilitas, aut commodum versari potest, agitūr, id non negatur. At vbi Ecclesiæ dignitas, publicę rei causa in disquisitionem vertitur, nihil est, quòd Cardinales hoc casu tamquam præcipuos Sedis Apostolicæ, ac communis vtilitatis curatores, & defensores debeat repellere. C

f S.Tho. 2.2. q.101.artic.3. et q.106.ar.1.

Svperest vltima dubitatio, quando idem Cardinalis etiam nepos sit, cui summus Pontifex arcana sua, atque grauiora omnia negotia committere soleat, num ille eorum conscius, quæ alijs occulta sunt, debebit sententiam suam palam aperire? Non negamus maiorem hic dubitationē subesse, maximaq. circumspectione opus esse, ne quod sibi secreto a summo Pontifice mandatum fuit, ille aduersus fidem, atque officium detexisse videatur, cum & procurator, atque aduocatus ad secreta causæ seruanda obstringatur, aliàs dicatur præuaricator.[g] D

Sed quoniā ex altera parte, quando nepos hic pro animi sui cōscientia sentiret se in conttariam sententiam ob publicę rei vtilitatē aduersus patruum trahi, non possumus ei nō suadere, ne vllo pacto sensum suum in aliorum perniciem dissimulare audeat: nā cū hoc sit secretum non sacramentale, sed iuris naturalis, vt vocant, nō est tāti faciendū, vt publico bono, qn̄ res postulat, sit anteferendum.[h]

g l. athletas. §. calūniator, de his, qui notan. infam. l. 1. C. de aduoc. diu. ind. Sum. Siluestri. verb. aduocatus.
h Summ. Siluestr. verb. secretū, et ver. cōfessio. 3. §. 20.

Svb-

A SVBDIMVS tamen in re tam graui, aliquid absolute diffinire, periculosum esse propter multiplices, quæ in re proposita possent circunstantiæ se offerre. Vnde nos potius in præsenti hæc pauca attingenda ad innuendum, quo mens nostra propendeat, duximus, quàm vt omnia, quæ necessaria essent, nobis complecti posse persuadeamus. Quòd si occasio ita ferret, vt absque violatione secreti, nepoti liceret consilium suum explicare, videretur posse ille simpliciter id, quod propositum esset, pro sua conscientia probare, aut improbare, nullis adiectis rationibus: alioquin si non liceret, tunc maturiori consilio rem totam examinandam esse, posset respondere, aut silendi veniam a summo Pontifice postulare.

B NON negamus quidem in superioribus omnibus casibus, maiorem semper ab his Cardinalibus, de quibus egimus, quàm ab alijs verborum sobrietatem, ac reuerentiam exigi iure posse, modo ne officij fines deserantur, & cum filiorum humilitate, atque modestia, Cardinalitia simul integritas, consiliariaq. veracitas retineatur. Fixum enim in animis illud esse debet, Deo in primis seruiendum, propriam conscientiam numquam fallendam, & munus cuique assignatum fideliter esse exequendum.

C PARS III. QVÆSTIO II.

Qui ante acto tempore officium suum consulendo bene præstitisset, si aliquando deinde rogatus in Consistorio sileret, an esset excusandus.

D VT propositæ difficultatis solutio clarius possit se omnibus patefacere, illud in primis conside randum erit, non de eo nos Consiliario in præsenti agere, qui senio, aut curis confectus, seu alio corporis incommodo laborans, eligat magis se domi continere, quàm in Consistorium prodire. Nam cum aduersa valetudo, iustam cuique præbeat excusationem; cumq. de alijs naturæ imbecillitatibus, quæ impedimentum aliquod in dicenda sententia afferre possunt, aliàs proprio loco tractatum fuerit, censemus nos incommoda QVAEST. XVIII.

huius-

huiusmodi non priuilegij, sed molestiæ potius loco habenda esse. A

Verum de his est dubitatio, qui cum publicas res dicendo diutissime tutati fuerint, atque operam suam Reipublicæ quocumque loco & tempore egregie nauauerint, ita vt de eorum fide nihil omnino dubitandum reliquerint; si deinde aliquando acciderit, vt ipsimet se a dicenda palam sententia in Consistorio abstinuerint, debeat ne hoc eorum meritis condonari, atque hæc culpa, præ aliarum, quibus fulgent, virtutum magnitudine, facile dissimulari.

NAM huic parti id fauere videtur, quòd quemadmodum veteranis militibus, de Principe, atque Republica benemeritis, illustria solent honorum, atque immunitatum priuilegia concedi ob susceptos, exantlatosq. labores, ob perpessa pericula, atque alia strenue ab eis gesta; sic dubitari possit, si quando Consiliarius post diuturna fidei, prudentiæ, virtutisq. suæ documenta tradita, cupiat in Consistorio aliquando silere, atque alios potius loquentes audire: siue etiam quando negotia quædam proponantur, in quibus optet iudicium suum nullatenus interponere, num ille dignus hoc silentij priuilegio ob præterita illius merita sit censendus, nec minore idcirco in pretio habendus. B

VERVM nos respondemus, Cardinalitiam dignitatem, cum sit status quidam Ecclesiasticę perfectionis, in amplissimo honoris gradu collocatus, quippe qui est summo Pontificatui ceteris omnibus propinquior, & coniunctior, quo maiorem virtutis exercendæ, amplióremq. proficiendi campum nacta fuerit, eò præclarius munus suum præstare, atque felicius absoluere. Vndę cum de eo Senatore loquamur, qui vsu peritus, prudentia, & rerum cognitione præstat; tantum abest, vt hoc ei priuilegium sit tribuendum, vt eo arctiore vinculo loquendi obstrictus esse intelligatur. Nam quemadmodum miles veteranus, quantumuis militari gloria clarus, si non tenet in prælio locum, quem Imperator ipsi constituit, maiorem sibi notam inurit, quàm Tyro, qui nuper in militiæ disciplinam adscitus est; eodem modo, in maiore culpa videtur Consiliarius, qui plurimum valet auctoritate, & prudentia, quæ canos sequi solet, si non profert aperte sententiam suam, quàm alij, qui minus instructi, atque eruditi sunt. C D

Quare si iste vno tantum in loco se excusare velit, quòd scilicet in Congregationibus, & coram summo Pontifice, atque alijs omnibus in locis, & publice, & priuatim libere quod debet, pronunciare non desinat, sed in Consistorio tantum hoc sibi permittendum esse contendat; Dicimus, nullum esse omnino locum, qui

iure

A iure suo vrgere magis debeat Cardinales ad debitam officij fidem, quàm ipsum sacri Consistorij locum ad consultanda negotia præcipue institutum, & vbi summi Pontificis præsentia, & maiestas, vna cum toto amplissimorum Patrum Senatu, grauissimas, sanctissimasq. sententias ab omnibus expectat.

ET si replicetur, hoc in quibusdam tantum negotijs, seu causis, ab eo postulari, in quibus concedi sibi silentium admodum cuperet; Dicitur, nullam prorsus exceptionem videri admittendam, quominus Consiliarius, & eo magis qui prudentia, atque vsu excellit, quoties sibi persuasum habeat, rem communem, nisi ei obuiam eatur, periclitari, debeat ad dicendum exurgere. Nam quis vel scintilla charitatis attactus, quis præstitæ a se fidei memor, B quis sibi muneris sui conscius, quis vel ipso purpuræ, quam gestat, colore admonitus, si periculum sentiat, poterit conticescere, & otiosus consertis manibus sacra illa subsellia occupare, & non potius ad dicendum, & sæpius idem, si opus sit, repetendum, totus exardescere?

Quod vero ad tempus attinet, si iudicarent aliqui propter præterita eorum merita, sæpiusq. probatam fidem, posteriores aliquos lapsus, si qui interdum subsequerentur, facile condonari debere. Satisfieri his posset, si in memoriam reuocaretur, scriptum esse: *Esto fidelis vsque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ.* [a] Nam vt ait S. Hieronymus, Christianorum non principia, sed fines quæruntur, [b] cum virtus ipsa non in medio cursu defatigetur, sed amplius C semper progrediens, meritum non in eo tantum defigat, quod bene inchoauerit, sed quod ad finem vsque recte agendo peruenerit, ideoq. perseuerantem animi firmitatem vsque adeo postulat, vt non sufficiat, hominem frequenter bonitatem suam probasse, nisi ea perpetuo, constantissimeq. retineatur; cum ea sit peccati prauitas, vt quemadmodum venenum sana & valentia corporis membra inficit, sic illud præterita bona opera corrumpat, [c] quamuis etiam semel admissum fuerit: [d] quod & legibus ciuilibus, iudiciarioq. foro obseruari videmus, quæ grauem vnius tantum criminis noxam, ab eo etiam, qui antea semper innocens fuit, admissam, perpetua pœna damnari iubent. [e] Quod multo magis in Christiana D religione ob summam illius perfectionem, & virtutum connexionem receptum est, iuxta sacra Iacobi Apostoli verba: *Qui peccauerit in vno, factus est omnium reus.* [f] Itaque prudentis est, sibi nihil anteactæ vitæ fiducia blandiri, sed quo plura gratiarum dona a Deo fuit assecutus, eo se gratiorem illi ostendere, & cautius in posterum

a Apoc. 2
b Epist. 10. ad Furiam.
c S. Tho. in 3. par. q. 89. ar. 4
d S. Tho. 1. 2. q. 87. art. 3.
e l. 1. C. de rapt. virg. lib. 2. C. de fals. monet. cum simil.
f Iac. 2.

sterum

sterum offensiones quascumque vitare, ne præteriti laboris fructum A tamquam patrimonium diuturno tempore, magnisque laboribus comparatum, horæ momento imprudenter amittat.

Quòd si delictum in casu proposito etiam aliquando veniale esset, adhuc dicendum videtur, præcedentium meritorum viribus nequaquam deleri, sed inordinationem, quàm vocant ex eo, contractam, [a] suis esse remedijs subinde reparandam.

[a] S. Tho. 1. 2. q. 88. artic. 1.

Ex quibus omnibus colligimus, id, quod initio questionis de milite veterano obijciebatur, nihil ad rem nostram pertinere: nam miles ob ingrauescentem ętatem, roborisq. imbecillitatem, a castrensibus laboribus solet liberari: at Cardinalis, donec viribus, & ingenij, & corporis valet, ita vt possit in sacro Consistorio cum alijs consistere, atque officio Cardinalis fungi, non debet pro dignitate sua ea re B cusare, quę illius ętati, aut grauitati non solum imparia non sunt, sed immo quàmmaxime consentanea, vt scilicet quoties a Principe illius consilium pro Reipublicę salute exquiritur, illud a matura illius sapientia, & grauitate fideliter præbeatur.[b] Eget enim ars militaris, vt inquit ille, viribus, ac celeritate corporum: vtitur eminus hastis, cominus gladijs, quę ad iuuenes pertinent maxime: at Senatoria dignitas nititur consilio, auctoritate, ratione, sententia, quæ in sene potissimum reperiuntur. Quocirca, quæ ætas à militia immunes facit, ea ad Senatoria perfungenda munera aptiores, atque obstrictiores reddit.

[b] Cic. de senect.

PARS III. QVÆST. III.

B Qui cum Pontifice iam ſe priuatim egiſſe, idque fruſtra, aut ſe commodius poſtea acturos dicerent, an eis liceret in Conſiſtorio a dicendo abſtinere.

DVPLEX hic excuſatio proponitur, altera, quæ præteriti temporis experimento: altera, quæ futuri expectatione nititur. Ac prior quidem, eo fulcitur fundamento, quòd cum negotium iam tractatum ſine fructu fuerit, fruſtra nunc de eo repetendo agi videatur: quod inutile eſſe, vſus ipſe oſtendit. Poſterior autem, eo argumento roboratur, quod cum finis petendi, & dandi conſilij ad communem tum Principis, tum Reipublicæ vtilitatem dirigatur, videtur medium illud tamquam aptius deligendum eſſe, & ceteris anteferendum, quò facilius huiuſmodi vtilitas poſſit comparari. Quapropter ſi fructuoſum magis futurum eſſe exiſtimetur, tractare poſtea ſeorſum cum ſummo Pontifice, quàm in Conſiſtorio coram alijs loqui, videtur hoc Cardinali tuta admodum conſcientia permittendum eſſe, vt ſcilicet interim in Cõſiſtorio ſileat, & alibi poſtea opportunius loquendo, finem propoſitum tutius aſſequi contendat. (A) QVAEST. XIX.

VERVM nos neutram rationem rei noſtræ ſufficere plane exiſtimamus: nam, quod ad priorem attinet, id ſatis conſtat, quòd & Principis, & aliorum Cardinalium intereſt, ſententias in Conſiſtorio clara voce ab omnibus pronunciari. Principis quidem, pro eximia eius dignitate, ac loci maieſtate, vbi publica negotia geruntur,
C palamq. omnibus audientibus decerni ſolent. Nam quamuis idem Princeps, priuatim etiam antea, ſiue in cubiculo, ſiue in congregationibus quid Cardinalis ſentiat, audierit, alia tamẽ priuati, alia publici loci eſt ratio: & priuatæ illæ collocutiones ad præparationem potius, quàm ad rei ipſius determinationem pertinere videntur, cum proprius conſultationis locus ex antiquo inſtituto ſacrum Conſiſtorium eſſe cenſeatur, tamquam Congregatio congregatio-

num,

num, vbi non aliquorum tantum, sed omnium sententiæ exquiruntur; præterquam quòd mutantur quandoque sententiæ; dubitareq. potest Princeps, an Senator in eadem, quam priuatim dixerat, perseueret: & denique quia summa Principis auctoritas iure suo a Consiliariorum munere hoc exposcit, vt non solum semel, sed iterum, ac sæpius, & quoties illi placeat, & quocumque loco, seu scripto, seu coram, siue publice, siue priuatim, quod sentiunt fideliter expromant, vt aliàs dictum fuit. A

AD Cardinales etiam, quando in Consistorio sunt, pertinet, singulorum consilia cognoscere, non solum quòd multi sunt sæpe, præsertim ex recentioribus Consiliarijs, quibus veteri more alijs præeuntibus ad dicendum, ac tutius respondendum, viam aperiri æquum est; verum etiam quoniam ob id multorum simul collectorum vota exquiruntur, Senatorumq. sententię palam proferuntur, vt scilicet, qui adsistũt, aliorum possint rationibus plenius instrui,[a] & hanc, vel illam sententiam salubrius sequentes, Principis indemnitati caueant, cui, illis tacentibus, & alijs perperam consulentibus, minime cautum esset. B

a Arg. l. si in tres. de arbitr.

QVARE is, qui primum priuatim cum Pontifice, seu in Congregationibus de tota re egit, facilius multo, quàm ceteri Consistorium iuuare, atque aliorum desiderio poterit satisfacere, cum ille instructior, & paratior eò accedat, ac proinde multa opportunius, quàm alij, in medium afferre possit. Alioquin si quis uideat in augustissimo illo consessu, cum negotium graue proponitur, Cardinalem aliquem magnæ opinionis, & auctoritatis obmutescere, vix poterit non offendi, nesciens quid ille alibi egerit, aut certe illius exemplo induci facile poterit ipse quoque ad silentium tenendum, vnde Principi aut noxiæ, aut minus rectæ deliberationis occasio poterit suboriri. C

PRETEREA priuata illa collocutio videtur potius a charitate proficisci, cum soleant Principes ex eorum humanitate prius familiariter cum aliquibus res excutere. Sed qui fidele, & uerum cõsilium in Consistorio profert, quod sibi Princeps tamquam debitum dari exigit, opus implet, ad quod iustitiæ lege tenetur, ratione Cardinalitij muneris ab eo suscepti: & ideo non excusatur a culpa qui iustitiæ præceptum charitatis studio transgreditur: immo aduersus charitatem agit, qui vt ei in futurum seruiat, præsentem iustitię adimplendæ obligationem deserit, veluti qui furtum comitteret, vt eleemosynam largiretur. D

HINC pariter dicitur, eos non congrue excusari, qui postea se oppor-

A opportunius ea de re priuatim acturos profitentur: non enim tunc amplissimi illius congressus dignitati, neque Ecclesiasticæ Reipublicæ, cuius etiam cura personæ Cardinalis imposita est, necessitati consuli intelligitur: hæc namque præsentem opem expectat, non a futura, atque incerta spe pendere debet, cum præsertim sæpe occasionem præteruolare, atque vbi semel aliquid decretum est, frustra amplius deliberari videamus. Vnde admonet sanctus Basilius, vafrum hunc sæpe dæmonis astum esse, qui futura meliora pollicetur, vt præsentem bene gerédæ rei facultatem prætereamus, atque hac arte nos de die in diem trahens, sibi ille hodiernum tempus astute præripiat, aliosq. inani spe crastini deludat, & sic certa B pro incertis, firmaq. pro inanibus a nobis relinquantur. [a] Et propterea S. etiam Augus. hanc vocem coruinam appellat, quæ sonat, *Cras, cras*: cum nemo sibi diem crastinum possit promittere. [b]

ADDIMVS, eum, qui in cubiculo solus cum Principe agit, facile posse qualibet illius recusatione, aut nutu, a dicendo retardari, ne integre illud absoluat, quod mente conceperat. At in Consistorio, cum nullius sententia soleat interrumpi, probabile est, eum multo liberius animi sui sensum aperire debere, & veritatem, quam concepit, clare profiteri.

Existimare etiam licet vnumquemque ad dicendum ex aliorum C Cardinalium idem sentientium præsentia, & verbis alacrius adiuuandum: quemadmodum enim in lyra, aut cithara, vnicę tantum chordę tactus non sufficit ad harmoniam: at vero cum multę simul a musico scitè pulsantur, redditur elegans concentus, ex grauibus, & acutis sonis temperatus, qui in animos influit, illosq. mouet, & delectat. Eodem modo vnicus tantum Senator, aut multi etiam Senatores, si Principem sigillatim adeant, illum fortasse non mouebunt: at vero cum omnes simul conueniunt, alijq. prudentia, alij acumine ingenij, alij eruditione, alij eloquentia, alij vitę integritate excellunt, certe ex hoc maximarum rerum concursu, quasi ex acutis, & grauibus concentus quidam mirificus efficitur: D cuius tanta est vis, vt rationes, & argumenta, quę afferuntur, cum maxima ipsorum auctoritate coniuncta, Principem ad se alliciant: & qui antea forte alienior ab ea sententia erat, modo ipsorum oratione commotus, alios sensus induat, & illis adhęreat: notum enim illud est, melius omnibus quàm singulis credi, & quod nemo omnes, neminem vmquam omnes fefellerunt. Vnde sicuti videmus, collectis carbonibus, magis quàm dispersis loca illuminari, & calefieri, sic existimandum est, consilijs Cardinalium in Consistorio,

a Basil. in exhortat. ad baptism.

b S. August. ser. 16. de verbis Domini in Monte.

rio, quasi in vnum redactis, Principis mentem ad veritatis cognitionem magis illustrandum, atque ad recte operandum, ardentiorem reddendam, præsertim, quòd domestica consilia potius ex hominis priuati studio proficisci, at quæ in Senatu dicuntur ex officij publici necessitate, ac dignitate prodire videntur. A

Ex quibus tametsi satis ea sublata esse putamus, quæ initio quæstionis obiecta fuerunt; ad clariorem tamen rei probationem, & eorum, qui sibi aliter licere putarent, cautionem, prætermittendum minime putamus, non facile solere has excusationes, cum tempus instat publice loquendi, in eam partem ab alijs accipi, quòd scilicet commune bonum magis possit ab ijs seorsum adiuuari: quin potius suspicandi occasionem præberi, id imbecillitatis, aut timiditatis, ne dicam assentationis vitio contingere: siquidem quando res legibus constitutas, secus quàm eorum natura postulat exerceri homines vident, facile subesse aliquid minus boni interpretantur: præsertim cum scriptum etiam a sapientibus sit, meliora esse iudicia, quæ cum multis communicantur, quàm ea, quæ secreto fiunt.[a] Denique, quando tam aliena cogitatio alicuius mentem inuadit, cuperemus illum sic secum ratiocinari. Quid si, quod ego facere conor, idem & alij facere aggrederentur? & rogante Principe singulorum sententias, singuli labia sua comprimerent: quanta vniuerso Collegio ignominia inureretur? quàm iustam indignationis causam Princeps posset aduersus Senatores concipere, qui ad dicendum accersiti, tamquam elingues histriones in scena turpiter mallent obmutescere? Quapropter tuta illa Cardinalitij muneris ratio semper poterit existimari, si is, qui ad sacrum Consistorium vocatus, atque ad dicendam sententiam interpellatus erit, eam sine exceptione, sine cunctatione, aut trepidatione, libere, fideliterq. pronunciabit, cum rursus etiam, ac seorsum quod bonus ei spiritus suggesserit, & tempus, ac res postulauerit, explicare minime prohibeatur. B C

[a] Arist. in 3. Polit. c. 7.

PARS

PARS III. QVÆST. IIII.

An propter adoleſcentiam, aut verecundiam ſeu memoriȩ imbecillitatem, aliave huiuſmodi impedimenta liceat Cardinali in ſacro Conſiſtorio a dicendo ceſſare.

A ANTEQVAM ad primam propoſiti Thematis partem reſpondeamus, id præfari oportet, nos hic adoleſcentiam non certo annorũ ſpatio præfinire, ſed cum multipliciter id nomẽ tum proprie, tum per tranſlationem accipi ſoleat, nos, quod ad rem noſtram pertinet, lato quodam modo adoleſcentiã, ſeu iuuentutem pro ætate illa accipere, quæ, cum nondum ad maturitatem virilis ætatis peruenerit, recens prope videri poteſt, ſi cum aliorum ſenio comparetur, quales permulti in ſacro Collegio eſſe ſolent, longo annorum curſu hos antecedentes, ac canitie ipſa, vultu, ac toto corporis habitu grauitatem quandam præſeferentes. QVAEST. XX.

B QVAERIMVS igitur, an, rebus arduis in Conſiſtorio propoſitis, deceat hos, qui præ illis adoleſcentes videri poſſunt, æque ac alios ætate prouectos, ſententias proferre.

ATQVI dubium id facere maxime videtur, quòd cum ad ſacrum Conſiſtorium res non niſi graues, & difficiles, vt plurimum deferantur, quæ magnam in deliberando maturitatem, rerumque vſum expoſcunt, quarum adoleſcentia expers eſſe ſolet; propterea congruum maxime videtur, vt, cum in frequẽti Senatorum ordine non deſint, qui ad res propoſitas ſapienter norint reſpondere, ceteri, qui nondum ætate conſiſtunt, alijs audiendo concedant, & ad ea, quibus ipſi aptiores erunt, applicentur.

C QVOD quidem, non ſolum ex ſacris litteris cognoſcimus, dum exemplo Roboam edocemur, quàm male rebus publicis, priuatiſq. prouideant, qui monitis ſeniorum poſthabitis, iuniorum conſilijs adhærent:[a] & dum Salomon monet adoleſcentes, ne vix, etiam cum neceſſe fuerit, ad loquendum proſiliant;[b] & Dominus modo

a 3. Reg. 12.

b Eccli. 32.

iubet Moysi, vt cõgreget seniores, quibus apparitiones patefaciat, A
modo, vt cum selectis septuaginta senioribus, ipsum Dominum allocuturus, montem conscendat.[a] Verum etiam antiquissimo Philosophorum præcepto cautum fuisse nouimus, vt præsentibus senioribus in publicis consessibus iuniores silerent,[b] quòd ita debitus tribueretur honos senectuti, quæ semper venerabilis habita fuit,[c] & modestiæ, ac pudoris decus, quod maximum est adolescẽtiæ ornamentum in iunioribus effulgeret. Quod quidem preceptũ antiquitus Romæ obseruatum testatur Plinius, dum refert, iuniores prius consilij publici spectatores, quàm consortes extitisse.[d] Vnde & Senatũ a senioribus dictum accepimus, & apud Lacedæmonios, B
qui summum gerebant magistratũ, senes appellatos esse legimus.[e] Quin & apud Athenienses, cum erat aliquid de rebus publicis deliberandum, morem fuisse scribitur, vt Præco clara voce eos cõuocaret, qui non minores quinquaginta annis essent, quòd scilicet cõsilia senum, hastas vero iuuenum esse iudicarent.[f]

Nos tamen dicimus, quòd cum de Cardinalibus agamus, quorum Collegium ad consilia summo Pontifici ministrãda præcipue fuit institutum, indeq. pro vario eorum ordine, qualis cuiusque gradus ætas requiratur, pridem sacris constitutionibus, & Tridentino Concilio fuit declaratum; nefas videtur in dubium vocare, an ille publicis Consultationibus sit idoneus, quem summi Pontificis au C
ctoritas iam dignum esse eo munere iudicauit.[g] Sicuti enim videmus iure communi in voto, matrimonio, religionis professione, iuramento, testamenti factione, & similibus nihil inter senem, iuuenemve, cum ad legitimam ætatem peruenerit, interesse, neque annorum differentiam peccati speciem immutare,[h] quamuis culpam aliquando possit imminuere: sic propter eximia, quæ in Cardinalibus concurrere solent merita, vix solet inter eorum ætates discrimen constitui, cum eorum suffragia in rebus deliberandis ex vetere instituto æque numerentur, & nemo sit eorum, qui & Magistratibus fungi, & Legationes obire, & cetera publica munia nõ præclare sustinere posse censeatur. D

Et eo magis, quia cum ad suffragia ferenda in electione summi Pontificis, idonei fuerint declarati, vtique si in eo negotio, quo nihil maius inuenitur, aptus quisque eorum habetur, cur non magis ad res communes consultandas sufficere posse erit existimandus? fieri enim potest, vt qui iunior est annis, moribus tamen, & disciplina sit conspicuus. Sic de Tobia legitur, quòd cum esset iunior, nihil tamen puerile gessit in opere.[i] Et apud sanctum Ioannem:

a Exod. 3. & 24.
b Plato lib. 4. de legib.
c l. semper. de iur. immunit.
d Plin. iun. lib. 8 in epist. ad Aristonem.
e Cic. de senectut.
f Plutar. in li. an seni sit gerenda Respub.
g l. 2. C. de crimin. sacril. & glo. in cap. eum te. de ætat. & qualit.
h Caiet. in 1. 2. q. 7. Nauar. in Manual. ca. 7. nu. 13. & in ca. consideret. nu. 50. cum seq. de pœnit. dist. 5. sumitur ex S. Th. 1. 2. q. 18. art. 10. & 11. & q. 73. ar. 10.
i Tob. 1.

Scribo

A *Scribo vobis iuuenes, quoniã fortes eſtis.*[a] Et Apoſtolus de Timotheo
ſcribebat: *Nemo contemnat adoleſcẽtiam tuam.*[b] Et B. Ambroſius
ait, ſanctum Ioannem, quamuis adoleſcens eſſet, non tamen fuiſſe
vlli ſeniorum ſecundum, cũ in eo eſſet ſenectus venerabilis morũ.[c]
Et Theodoretus adnotauit, quòd Deus locutus eſt cum puero Sa-
muele, omiſſo Heli octuagenario, vt doceret quantum iuuẽtus pol
leat ornata virtute.[d] Qua de re & alij ſancti Doctores multa tradi
derunt.[e] Quibus accedit, quòd ſicut in propenſione ad peccandũ,
malitia in aliquibus adoleſcẽtulis ſupplet ætatem: quod inter alios
Doctores ſancti, Hieronymus ſcilicet & Gregorius mirabilibus exẽ
plis nobis teſtatum reliquerunt;[f] ſic ad recte deliberandum, pru-
B dentia in aliquibus præuenit iuuentutis annos: & quod alij nõ niſi
longo vſu, & experientia aſſequuntur, hi ſumma indolis pręſtantia,
iudicijq. validitate breui tempore compararunt: quales eos eſſe,
qui Cardinalium Collegio aggregantur, ſatis eſt veriſimile.

a 1. Ioan. 2.
b Timot. 1.
c lib. 2. offic. ca. 20.
d Theodoret. li. 1. Reg. q. 12.
e S. Hierony. ep. 13. ad Paulin. S. Chryſoſt. homil. de fide Anna. to. 1. & S. Baſil. homil. 12. in princip. Prouerbiorũ nõ longe a fi.
f S. Hieronym. epiſt. 132. ad Vitalẽ. S. Greg. lib. Dial. 4. cap. 18.

QVOD igitur dicebatur, adoleſcẽtiam ſenectuti cedere debere,
nihil hic repugnat: nam id non omnibus in rebus, ſed in ijs tan-
tum, quorum adoleſcentia expers eſſe videtur, locum habere ſo-
let: quod ſupra matrimonij, & voti exemplo demonſtrauimus.
Præterea id ad adoleſcentiam, communiter loquendo, pertinere po
teſt, non autem ad huius, vel illius adoleſcentiam, quæ in caſu ſin
C gulari poteſt ob magnam ingenij vim quaſi multorum annorum
ſenectus iudicari.

ET ſi replicetur, aliquos interdum Cardinales a ſummis Ponti-
ficibus creari longe ætate illa inferiores, quam ſacrę Cõſtitutiones
præſcripſerũt, & qui quamuis ingenio alijs in rebus valere poſſint,
in ijs tamen vbi prudentia neceſſaria eſt minime ſufficere cẽſendi
ſint:[g] item alios recens in ſacrum Collegium cooptatos interdum
inueniri, qui quo tempore res deliberandæ proponuntur, nullum
prorſus vſum ſacri Conſiſtorij habent; Reſpondetur, de huiuſ-
D modi iunioribus id perraro admodum accidere: quod ideo legibus
non eſt ſubijciendum,[h] præſertim cum id nonniſi extra ordinem,
& grauiſſima ex cauſa a ſummis Pontificibus probata fieri debeat:
quod alibi, dum de creatione Cardinalium ageremus, fuimus perſe
quuti.[i]

g Ariſt. libr. 1. Ethic. c. 3. & li. 6. cap. 8. & 11.
h l. nã ad ea. de legib.
i Diximus in q. 26.

Deinde dicitur, quòd cum Papa iam ex veteri inſtituto Libri ſa-
crarum ceremoniarum, eiſdem Cardinalibus in Conſiſtorio os ape
ruerit, vt vnà cum alijs de rebus propoſitis loqui poſſint, nihil aliud
amplius quærendum reſtat. Nam etſi Princeps vim naturæ immu-
tare, aut curſum ætatis, iuuenumq. annos anteuertere nequeat, po

test tamen illorum indolem; prudentiæq. semina agnoscere, atque ea Cardinalitio gradu digna censere. Quo iudicio sic a summo Pontifice facto, existimandum est, quod communiter alijs ætatis imbecillitas denegare solet, in singulari hoc casu, ingenij præstantia fuisse suppletum. A

Haec tamen non a nobis idcirco dicuntur, vt aduersus communes regulas adolescentiam grauiori ætati æquare, & multo minus anteferre velimus, tametsi aliquando cælesti Spiritus sancti priuilegio, florem iuuentutis afflante, secus accidisse videmus. Verum, quod ad quæstionem nostram spectat, dicimus, in ijs rebus, quę natura eorum officio annexæ dicuntur, de quibus proprie nos agimus, videlicet, vt respondeant ingenue, & loquantur fideliter quod sentiunt, nullam in his cadere excusationem, sicuti etiam vt numquam mentiantur, nunquam fraudent conscientiam, aut leges violent sibi impositas. Verum, si aliæ sint in rebus propositis accidentia, in quibus rei nouitas, experientia, diuturnaque disciplina plurimum pollere solet, non negamus a Cardinali adolescentiore in respondendo, non ea omnia exigenda esse, quæ ab vsu peritioribus, atque exercitatioribus expectari solent: immo, si breuiter, parceq. in his se gesserit, magnum eum modestię, & iudicij argumentum præbiturum, in eoq. senioribus, vt par est, esse delaturum, quod & hodie in sacro Collegio sapiēter obseruari videmus. Id etiam non omittentes, quod si opportunitas ferret, vt id, quod respondendum esset, exemplo aliquo, siue auctoritate sumpta a sacris Concilijs, aut sanctorum Patrum doctrina, concinne muniri posset, sarciretur optime quod deesset ætati, sermone non ab adolescentis pectore, sed a priscis vsque decretis manante: hincq. maior etiam in audientium animis reuerentia, ac fides excitaretur. B C

Qvid vero de ijs, qui verecundia loqui prohibentur? Videtur de his dubitari posse, quod scimus nonnullos esse, qui naturali quodam pudore, præsertim sermonis initio in corona magnorum virorum tanta subito timoris vi obruuntur, vt nec ore, nec lingua consistant, loquendiq. exordium vix inueniant. Hoc sane cum multis grauissimis, tum Iurisconsultis, tum Oratoribus, alijsq. clarissimis viris in dicendo etiam exercitatis, nullo eorum animi, sed naturæ potius vitio interdum accidisse legamus, mirandum minime esset, si etiam in amplissimo Cardinalium Senatu, nonnulli aliquando inuenirentur, quibus non ita facilis loquendi cursus, mentisq. suæ explicatio esset in promptu: ideoq. iuste ijs indulgendum videretur, si interdum conticescerent. Nam & Moyses cum Deo acceptissimus D

esset,

A esset, se tamen impeditioris, & tardioris linguæ fatebatur,[a] qui *a Exo. 4.*
nihilominus rebus gerendis strenuus, & præstantissimus erat, cum
satius sit rebus excellere, quàm verbis: quandoquidem *Regnum Dei,*
vt ait Apostolus, *non est in sermone, sed in virtute.*[b] *b 1.Cor.4.*

VERVMTAMEN quoniam hic pudor multiplici ex causa ori
ri potest, nos in præsenti de eo præcipue loquimur, quo detineri ij
solent, qui alijs in rebus & bene, & prompte, & ingenue etiam di-
cere solent, sed vno tantum in negotiorum genere, quando alicui
rei contradicendum est, aut alteri repugnandum, siue ab alijs dissen
tiendum, tunc linguam vix soluere posse videntur, nec dicendi ini-
tium vllum inueniunt. Quod quidem impedimentum, cum non
B tantum a natura nimis remissa deriuetur, sed propriæ etiam volun-
tatis radicibus sit implicitum, ne scilicet cuiquam displiceant, &
se omnibus amabiles reddant, idcirco crimine non caret.

Hæc est enim illa animi affectio, quæ verecundia appellatur, quę
quamuis ex specie sua laudabilis sit passio,[c] vbi tamen ex causa mi- *c S.Tho. 1.2. q.24.art.4.*
nus æqua suscipitur, in vitium degenerat,[d] quo argumento scripsit *d S.Tho 2.2. q.144.artic.2. & sequ.*
Plutarchus egregium Libellum de vitiosa verecundia, varijs exem
plis ostendens, quòd pudor, qui homines nihil renuere, nihil dicen
do refellere sinit, atque cõsulentium ora occludit, decorum discipli
næ peruertit, ac multa mala inuehit. Vnde olim a quodã dicebatur,
C omnes Asiæ incolas, vni seruire homini,[e] propterea quòd vnicam *e Plutarc. de vitios. pudor.*
dictionem, NON, pronunciare non auderent: sitq. vt dum isti displi
cere aliquibus verentur, in apertum reliquorum dedecus incurrãt:
&, quod veteres dicebant, dum fumum fugiunt, in ignem cadant.

QVAPROPTER cum Consiliarij munus modestã quidẽ, sed
liberam, & fidelem vocem efflagitet, non potest illud prætextu ina-
nis huius pudoris prętermitti, cum Christiana disciplina erubescen
tiam omnem, aut verecundiam damnet, quæ bonum opus impe-
dit, aut malum aliquod admittit, ita vt si inter verecundiam, & con
scientiam certamen oriatur, dubium nihil sit conscientiæ causam
potiorem semper habendam esse: alioquin posset id Consiliarijs
D obijci, quod de aliquibus Iudæorum Principibus scribitur, qui pro
pter Pharisęos Christo non confitebantur, vt a synagoga non eijce
rentur: dilexerunt enim gloriam hominum magis quàm Dei.[f] Ex *f Ioan. 12.*
quibus patet, nihil obstare, quę supra clarissimorũ Oratorum exem
plo commemorata fuerunt, cum ea potius naturę vi sic accidere le-
gamus, quam illi superare nõ potuerunt; hoc autẽ voluntatis vitio,
& affectato quodam alijs nõ displicendi studio prouenire sciamus.

QVID vero de memorię imbecillitate, qua multi deterriti, ma

lunt potius nulla orationi vela dare, quàm destituturo mox eos sermonis flatu, turpiter in cursu ipso deficere? Respondemus, quòd cum vnicuique liceat, vt alibi diximus, ex scripto sententiam suam proferre, facile ei erit, memoriæ inopiam breui schedula pensare. Sed præterea, cum Consiliarij officium, quod est, animi sui sensum fideliter explicare, paucis absolui possit, siue probando meliorum sententias, siue dicendo, NON PLACET: aut, NON LIQVET: aut MATVRIVS DELIBERANDVM: aut, EGO DVBITO, vel quid simile, quod suæ conscientiæ respondeat, non videmus quomodo hic memoriæ fragilitate se possit tueri, quominus respondeat. Nam etsi non totum illud extenso sermone depromeret, quod illius & desiderium, & forte officium posceret, licebit ei tamen eundem sensum paucis ita comprehendere, vt, quod vere sentit, aperiat, & nullatenus contraria pars, quæ ei displicet, ab illo vmquam aut nutu, aut capitis demissione approbata fuisse censeri possit. A B

DEMVM quid de alijs, quæ aliquando se obijciunt corporis impedimentis, sentiendum sit, ex superioribus facile constare potest: non enim ij sumus, qui vniuersos æque ad sententiam clara voce, conceptisq. verbis pronunciandam, vrgendos semper putemus, nulla virium, aut valetudinis, aut imbecillitatis ratione habita: & quod necessitas quandoque, aut iusta alia ratio prohibet, id nimis dure a singulis exigere, atque extorquere velimus. C

ETENIM si aliàs propter varias, probatasq. causas, & licere Consiliario, & decere eum diximus, pressius interdum, parciusq. loqui, quanto magis naturæ imbecillitati, quæ dicendo laboraret, idem erit indulgendum? Hæc tamen moderate omnia, vt sapientes solent, accipienda esse censeremus, non quidem, vt ij omnimodum sibi silentium tenendum inter alios putent, sed vt a longiore sermone excusentur, modo mentis suæ vim clare pronuncient, vbi scilicet causæ grauitas, periculum, tempus, atque aliorum exemplum id postularet. Summa enim hęc est, vt, postquam Cardinales diuina ordinatione consilium fidele Principi petenti ministrare debent, id quacumque commodiore ratione, bona semper fide, & syncere implere contendant. D

PARS

PARS III. QVAESTIO V.

Qui metu reuerentiali se a dicendo abstinerent, aut aliter quàm oporteret loquerentur, an digni excusatione essent.

A ALIVD se nunc offert impedimentum, quod ex metu illo oritur, qui reuerentialis dicitur: nam sicut a legibus excusatione digni habentur filij, vxores, serui, & alij huiusmodi, qui sola reuerentia, atque obsequendi studio adducti, aduersus propriam voluntatem, atque vtilitatem illis, quibus subiecti sunt, assentiuntur:[a] sic Consiliarij Principis si interdum eodem reuerentiæ freno detenti, silere magis eligant, quàm ab eo dissentire, non solum venia digni, verum etiam summopere cõmendandi videntur. QVAEST. XXI.

HAEC dubitatio tametsi ex ipso disputationis Themate a nobis initio susceptæ multipliciter tolli posset, quandoquidem de eo nos B Principe loquimur, qui nondum deliberauit, sed rem adhuc informem alijs proponit, vt quid illi sentiant cognoscere possit, & rectius decernere: Item de illis Consiliarijs agimus, qui non opponunt se Principi, eo quòd illius auctoritatem minoris æstiment, aut illi quidquam detractum velint: sed qui studio potius illum adiuuandi, ac, vt dignitatem eius conspicuam magis ac uenerandam omnibus reddant, ea in medium afferunt, quę ipsis salubriora videntur: ex quibus sane omnis metuendi excusatio prorsus cessare videtur: siquidem cum illis non agit hoc casu Princeps, solum tamquam pater, seu dominus cum filijs, aut seruis, exposcens ab illis, vt con C sentiant, vnde iustum concipere metum interdum possunt; sed magis cum illis agit tamquàm Consiliarijs vt consulant, & syncere respondeant: & ideo reuerentiæ metus a veritate dicenda cohibere illos non debet, cum eos non interroget Princeps veluti imperans, sed vt dubitans: non vt cogens, sed vt deliberans: non vt consensum extorquens, sed vt consilium petens.

VERVMTAMEN vt quæstionem ad eum casum redigamus, qui alijs difficilior censeri potest, si quando scilicet accideret, vt Prin

a l. 1. §. onerãdæ, quarum rerũ actio. Abb. Fel. c. causam matrimonij. de offic. deleg. nu. 3. & 4.

ceps cum illis non vt vere Consiliarijs ageret, sed tamquam Magistratus auctoritate vtens, ostenderet optare se ab ijs placita sua sine exceptione approbari; Quærimus hoc casu an Consiliarij, si res proposita sibi minus honesta, aut certe communi bono minus expediens videatur, possint se hoc reuerentiæ metu tueri, si taceant, & ei non refragentur. Et dicimus, eos nullo loco, aut tempore, aut negotio fidelis Consiliarij personam posse deponere: & ideo nullum huic excusationi locum esse. Duo enim in casu proposito concurrunt, quæ aliàs latius enarrauimus: [a] quorum alterum ad actum negatiuum pertinet, dum tacent nolentes dicere id, quod dicendum esset: alterum ad actum affirmatiuum, dum cāpite annuendo illud probare se ostendunt, quod vere intus in animo reprobant. Vnde sequitur, quòd, cum taciturnitas hoc loco habeatur pro consensu ex rationibus ibidem deductis, & capitis demissio sit exterius affirmationis signum, atque ita duplex actus concurrat, & vterque mendax sit, [b] dicendum est, Consiliarium a manifesta culpa non abesse. Nam cum mendacium intrinsecus malum sit, nec timore cuiuscumque damni euitandi sit committendum, non enim pro temporali vita alicuius licet mentiri; [c] multominus propter reuerentialem metum erit excusandum. Regula siquidem est, metum illum, qui etiam cadere potest in constantem virum, quamuis rationem peccati minuere interdum soleat, [d] numquam tamen mendacij crimen, quod per se malum est, vndequaque tollere potest, [e] cum, vt ait S. Augustinus, omnia mala deberet potius pati homo, quàm peccato consentire: [f] quod multo magis in Consiliarijs Principum affirmandum videtur, quorum tanta debet esse constantia, cum ad id delecti, & iurati, & præmijs ornati fuerint, vt (quod recte monuit sanctus Ambrosius) prius eis profundenda vita, quàm fides sit deserenda. [g] Quare quoties illi id præstare recusant, quod facultati eorum, atque officio, vt ait sanctus Thomas, commensuratum est, non hoc reuerentiæ obsequio, sed pusillanimitatis potius vitio adscribendum est: [h] aut certe non leue sumendum est argumentum, illos immoderata terrenarum rerum ipse nimis alligatos metuere magis ne caducis bonis excidant, quàm vt officium suum deserant [i]. Hoc vero non excludit iustum erga Principes obsequium, & reuerentiam: ratio enim officij postulat, vt omnes, & ante ceteros ipsi Consiliarij Principem reuereantur: tantum autem abest, vt hic timor reuerentialis afferat ipsis impedimentum, vt immo exornet totum Senatum, eximiumq. illi afferat splēdorem, & dignitatē. Cum enim Cōsiliarij ex animo Principem reuerentur, tunc in pri-

mis

a In quæst. 35.

b c. quisquis. c. nolite timere. 11. q. 3.

c ca. omne genus, cum sequ. 22. q. 2. Vigue. in suis Insti. c. 3. §. 4. vers. 2.

d c. sacris, de his, quæ vi vel metu.

e S. Tho. 2. 2. q. 125. artic. 4. Couar. epit. in 4. lib. decretal. 2. par. c. 3. §. 4. num. 3.

f c. ita ne. 32. q. 5. c. ne quis. 22. q. 2.

g c. conuenior. 23. q. 8. ca. scimus. 43. dist.

h S. Tho. 2. 2. q. 133. artic. 1.

i S. Tho. 1. 2. q. 41. & 43. & 2. 2. q. 19 ar. 4 & q. 125. art. 1. & sequ.

A mis conantur ſatisfacere officio ſuo, tunc perpēdunt res, quæ a Principe proponuntur: conſiderant diligenter rationes, quæ ex vtraque parte occurrunt: animaduertunt quid alij ſentiant: exquirunt accurate, quid certum, quid probabile ſit, quidq. magis aut principi, aut Reipublicæ cōducat. Et non ſolum in his rebus grauioribus ſe prudenter, & cum dignitate gerunt, verumetiam in leuioribus nihil admittere audent, quod ſuo munere ſit indignum: immo dant operā, vt neque voce, neque vultu, neque oculorum coniectu, neque vllo corporis motu modeſtiæ fines tranſilire videantur. Itaque quemadmodum vaſa aurea, & argentea magnifice, & precioſe cælata, cū radijs ſolis attinguntur, magis ſplendent, maioremq. habent pulchri-
B tudinem: eo modo cum ad Senatorum prudētiam, & auctoritatem hic timor reuerentialis a diuina poteſtate, quæ in Principe eſt, excitatus accedit, tunc Senatus magis elucet, & ipſamet conſilia maiorem obtinent dignitatem.

ID autem clarius apparet, ſi oculos conuertimus ad eas Reſpublicas, in quibus non adhibetur reuerentia ijs, qui præſunt: in his enim plerumq. videre licet, Conſiliarios inter ſe colloqui, aliosq. in dicendo alijs obſtrepere, vociferari, concertare, & neq. quid alij ſenſerint animaduertere, neq. quid magis expediat, magnopere conſiderare. Eſt itaq. hic timor reuerētialis velut quædā moles, quæ obij-
C citur fluctibus, qui in conſilijs publicis eſſe ſolent, aditumq. tēpeſtatibus, quibus Reſpublicæ ſæpe vexantur, penitus intercludit. Nō ſolum igitur eſt vtilis huiuſmodi timor, verumetiam maxime neceſſarius. Neque vero prohibet, quod nonnulli falſo arbitrantur, quo minus Conſiliarius ſuo muneri ſatisfaciat, immo conſtat multos homines omni laude cumulatos, cū hoc timore afficerentur, fortiter, & ſtrenue ſe in ſuo munere geſſiſſe. Et vt alios omittam, qui cū Regum, & Principum virorum conſilijs intereſſent, eosq. ſumma obſeruantia colerent, numquam huius timoris cauſa ab officio diſceſſerunt. Libet modo rem altius repetere, & præter ceteros in mediū
D adducere, Moyſem illum, quem Deus tam charum habuit, vt teſtetur Scriptura, eum ore ad os cum illo locutum fuiſſe.[a] Huic igitur Moyſi, quamuis ageret, nō cum aliquo homine caduco, & mortali, ſed cū ipſo Deo ſempiterno, & immortali, quē & ita reuerebatur, vt neque in eum reſpicere, neq. loqui auderet; non tamē eiuſmodi timor obſtitit, quo minus populum, quem Deus ipſi cōmēdauerat, ex animo tueretur, & ipſimet Deo de Hebræis ſupplicium ſumere volēti ſe totis viribus opponeret. Itaq. cū tātus eſſet Moyſis timor, vt Scriptura diuina dicat; *Abſcondit Moyſes faciem ſuam: non enim*

a Exo. 33. Num. 12.

audebat

a Exod.3. *audebat aspicere contra Deum:* [a] cumq. idem Moyses eandem ob causam vix vocem emittere posset; nihilominus cū Deus ipse Hebręis indignatus illos delere vellet, tantum abfuit, vt hic timor Moysem impediret, quominus pro populo preces adhiberet, vt etiam diuinæ iustitiæ se ipsum tamquam murum obijceret. *Aut dimitte*, inquit, b Exod.32. *eis hanc noxam, aut si non facis, dele me de libro tuo, quem scripsisti.* [b] Et denique, vt alia omittam, ille ipse, qui prę timore vix loqui poterat, tantam diligentiam in tuendo populo adhibuit, vt fuerit velut clypeus aduersus diuinæ iustitiæ gladium, populum illum duræ ceruicis trucidare minantem. Quod & testatur Dauid cum inquit: *Et dixit, vt disperderet eos, si non Moyses electus eius stetisset in confractione* c Psal.105. *in conspectu eius: vt auerteret iram eius, ne disperderet eos.* [c] B

PRAETEREA quoniam loquimur de timore reuerentiali, qui, si lege diuina, ac recta rationis norma temperetur, atque ab amore, d S.Tho. 2.2. q.19.artic. 5. 8.& 11. Deiq. subiectione proficiscatur, cum filiali conuenire videtur, [d] perspicuum est, beatos, qui in cęlis æuo fruuntur sempiterno, habere hunc timorem, vt constat ex varijs diuinarū litterarum testimonijs, & in primis ex illis verbis Iob: *Columnæ cœli contremiscunt, & pauēt* e Iob.26. *ad nutum eius.* [e] Quem locum explicans B.Gregorius ita ait: *Ipsæ virtutes cœlestium, quę hunc sine cessatione conspiciūt, in ipsa contemplatione contremiscunt: sed idem tremor, ne eis pœnalis sit, non timoris est, sed* f Lib.17.Moral.c.17.Vide S.Tho.2.2.q.19.art.11.in corp. *admirationis.* [f] Itaq. licet summa illa, & immensa maiestas beatis afferat timorem, tamen metus ille neque eos conturbat, neq. prohibet, quo minus preces pro nobis adhibere possint. C

PATET igitur ex his, quæ dicta sunt, hunc metum sua natura non solum non nocere, verumetiam valde Consiliarijs prodesse: cōsentaneum enim est, eos qui præ cæteris ad dandum consilium deliguntur, præ ceteris item Principi venerationem adhibere, ipsumq. reuereri, & suspicere debere: alioquin, si huius timoris quasi cancellis, fides, dicendi libertas, atque constantia non coerceantur, facile fiet, vt Consiliariorum sentētiæ in eam licentiæ speciem erumpant, quæ Principibus solet esse permolesta, atque omnem consilij vim plerumque euertit. D

ITA autem laudamus hunc metum, vt moderatus ille sit, &, vt g Sophocl. in Aiac. verbis Græci [g] illius vtamur, honestus, decens, ac rationi congruus; ac demum non aduersetur muneri, quod mandatum est ipsi Consiliario: si enim hic metus tantus est, vt neque Consiliarium loqui, neque id, quod sentit, explicare patiatur, certe laudabilis non erit. Quemadmodum enim calor tam necessarius est humanæ vitæ, vt sine illo nulla ratione conseruari possit; at vero cum nimius est, eandem

A dem vitam extinguit, quam moderatus tuetur. Et quemadmodum lux tam necessaria est ad videndum, vt sine illa oculi suo munere fungi nullo modo valeant: at vero, cum eadem maxima est, non solum nocet oculis, verumetiam affert aliquãdo penitus cæcitatem:[a] eodem modo hic timor reuerentialis, dummodo sit moderatus, est sane maxime fructuosus, efficitq. vt Senatores sustineãt partes, quæ sibi impositæ sunt, sicut viros graues, & prudẽtes decet: at vero cum tanta est vis huius timoris, vt Senatores ipsos a dicenda sentẽtia deterreat, tunc profecto omnem officij rationem euertit, maximumq. importat ipsis negotijs, & aliquando vniuersæ Reipublicæ detri-
B mentum.

a Aristo. 2. de anim. tex. 123. & 143. idem per multis exẽplis comprobat Tiraq. de Nobilit. cap. 31. nu. 568.

Dupliciter itaque hic reuerentialis metus cõsiderari potest: Alter moderatus, qui bonus, & sanctus est, hominesq. cũ Deo magis coniungit, efficitq. vt ijdem Maiores suos, aut alios homines, in quibus est aliquid diuinum, veluti donum gratiæ, aut virtutis, vel saltem naturalis Dei imaginis reuereãtur:[b] Alter immoderatus & malus, qui homines a Deo auertit, facitq. vt bonos, & iustos plus quàm satis est, timeant: sceleratosq. & impios ita metuant ob eorũ potentiam, & auctoritatem, vt a lege Dei discedant, aut quod oporteret eos facere, prætermittant, de quibus in Euangelio legitur: *Nolite timere eos, qui occidũt corpus, animã autẽ non possunt occidere.*[c]

b S. Tho. 2. 2. q. 19. art. 3. ad 1. Et S. Anton. par. 4. titu. 14. cap. 14.

C Rursus in non reuerendo etiam virtus, & vitium cadere potest: nam non revereri Maiores, aut alios, quos diximus, virtutibus insignitos, malum est, & in Euangelio reprehenditur, cum de illo dicitur: *Qui Deum non timebat, & hominem non reuerebatur.*[d] Vicissim autem homines non reuereri, quando Deo aduersantur, bonum censendum est, & in sacris litteris laudatur, cum de Helia legatur, quòd grauiter reprehendit Regem Ochoziam:[e] & de Heliseo, quòd in diebus suis non pertimuit Principẽ.[f] Quo argumento possemus hic exempla non pauca Prophetarum, aliorumq. Sanctorum recensere, qui a Regibus consulti cupientibus eorum auctori-
D tate, & assensu, populorum sibi gratiam in rebus minus æquis conciliare, eorum tamen cupiditatibus sancta Dei consilia semper prętulerunt, quamuis ex illa vocis libertate summa sibi etiam pericula imminere intelligerent. Sic de Michæa legimus aduersus Regẽ Achab:[g] sic de Hanani Propheta aduersus Regem Asa.[h] sic de Azaria Sacerdote, qui se opposuit Regi Oziæ.[i] Sic & ab alijs multis virtutis tuendæ studio factum fuisse nouimus, cum scirent in sacris litteris sæpius repetitum: *Viriliter agite, & confortamini.*[k] Et: *Non turbetur cor vestrum, neque formidet.*[l]

c Matth. 10. S. Tho. d. q. 19. art. 3. in corp.

d Luc. 18.

e 4. Reg. 1.

f 4. Reg. 3. Ecclesi. 48. S. Tho. d. q. art. 3. ad 1.

g 3. Reg. vlt.

h 2. Paral. 16.

i Ibid. 26.

k 1. Cor. 16.

l Ioan. 14.

Non

Non obstat quod initio de filijs, vxoribus, aut alijs huiusmodi obijciebatur, quibus leges culpam condonare solent, quæ ex reuerentia, & obsequendi studio in proprium damnum contracta fuit. Quoniam longe diuersa eorum est causa a Cõsiliarijs, de quibus loquimur, cum hi ob id potissimum sint ad hoc munus adlecti, vt fideliter consulant, quamuis cum Principibus sibi agendum esse scirent. Præterea licet quidem homini iuri suo cedere, quod priuatũ est, non autem quando de bono publico, & communi vtilitate agitur, qualem in quæstione nostra ponimus, & præsertim cum ad eã tuendam ipsi sponte se obligauerint. A

PARS III. QVÆSTIO VI. B

Quid, si, tacentibus alijs, vereretur aliquis aduersando singularis haberi, an tunc alios sequendo esset excusandus.

Qvaest. XXII.
a Prou. 3.

CVM in sacris litteris scriptum sæpenumero inueniamus: *Noli sapiens esse apud teipsum, & ne innitaris prudẽtię tuæ,*[a] & alia huiusmodi, quę admonẽt nos, vt affectus proprios caueamus, ac suspectos nos ipsos habeamus. Idcirco videtur ille potius laude dignus esse, ac sapientiæ lumen præferre, qui se aliorum sentẽtijs in cõsessu magnorum virorum adiungit, quàm qui sensum proprium sequi eligit, quamuis sibi recta dictare videatur, cum probabilius sit, eum, qui vnus tantum est, facilius multo, quàm tot alios simul collectos, qui pluribus oculis, pluribus auribus, multipliciq. ingenio, atque vsu prædit[i] sint, labi posse. Huc accedit, quòd hoc ipsum, quęrere scilicet ab alijs omnibus distingui, solumq. veluti a cõmuni sensu discrepare, iactantiæ, ac vanitatis suspicione nõ caret, cũ singularitas a sancto Gregorio,[b] & S. Bernardo[c] inter arrogantiæ species referatur. Vnde Pharisæus ille apud S. Lucam dicebat: *Non sum sicut ceteri hominum,*[d] quod S. Augustinus exponens: *Quid est,* inquit, *ceteri homines, nisi omnes pręter ipsum?*[e] ecce vitium manifestum singularitatis. Sed præterea qui solus est, satis perspicere potest, se nihil suffragio suo profuturum, cum in sacro Consistorio vetus sit C D

b S. Greg. lib. Moral. 23 c. 4.
c Bernard. in tractat. de 12. grad humil.
d Luc. 18.
e S. August. de verb. Domi. sermo. 36.

institu-

A institutum, vt plurium sententiæ paucioribus præferantur, ideo imprudentis videri potest huic se leuitatis discrimini exponere, vbi fructum nullum probabiliter possit expectare.

VERVM, si quis rem paulo subtilius, diligentiusq. examinet, animaduertet ni plane fallimur, longe aliter esse respondẽdum. Nos enim hic de eo non agimus, qui aliorum sententijs auditis, tamquã fluctibus agitatus, animo hæreat, & iudicio sit suspensus; sed de eo, qui repugnantibus omnibus, rebusq. cunctis bene expensis, adhuc ipse contrariam sententiã, tamquam veriorem, & certiorem pro animi sui conscientia amplectendam esse sibi persuadeat. Et hic dicimus, ꝙ cum quisq. Consiliarius in Senatum conuocetur, vt quod
B sentit fideliter explicet, nõ potest ille, salua fide, officioq. suo, diuersum aliquid a seipso pronunciare: nam, cum nemini liceat vmquã fraudare conscientiam suam, quamuis etiam erronea esset, antequã tamen eam erroneã esse dignoscat, vt aliàs diximus, non potest hic, aut pudoris, aut verecundiæ nomine, siue humilis officij, aut debiti erga maiores obsequij, aut amoliendæ a se suspicionis arrogantiæ specie, aut ex quacumque alia aduentitia causa, muneris sui normã interiorem deserere, memor diuinæ illius sententiæ, qua scriptum est: *Attende tibi*.[a] Accedit, quòd cum Consiliarius illius vtilitatem
C respicere debeat, cui consilium datur, vnde officium illius sub communi iustitiæ nomine continetur, quatenus ad alterum est, vt aliàs diximus. Ideo ille, qui agnoscit, posse publico bono tale consilium prodesse, si iacturam propriæ existimationis pertimescens, nomen, famamq. singularis euitans sibi tacendum eligit, hic certe rẽ suam iustitiæ anteponit, euertitq. fidem, quod est præcipuum iustitiæ fundamentum. Immo Consiliarius, qui timet Deum, atque in officij sui obligationem oculos dirigit, sentiet eo magis tunc vrgeri se ad dicendum, cum viderit ceteros assentiri; nam tũc tempus ipsum declarat, extremam veluti necessitatem imminere aliter consulẽdi, eò
D quòd bonum publicum tunc in maiori periculo versatur. Et quemadmodum fraternæ charitatis obligatio, quæ pręcipue ad superiores spectat,[b] si ab eis prætermittitur, non ideo inferiores immunes reddit, sed magis eos impellit, quia maior est necessitas: vtq. Arcis Præfectus tunc iure, ac merito sibi acerrime pugnandum esse statuet, cum defensorum fuga, nudata conspiciet mœnia: sic annuentibus alijs Consiliarijs, dubium non est, eos, qui necessitatem hanc agnoscunt, multo acrius ad officium suum excitandos esse.

ATQVI, si de præmio terreno dando ageretur, nemo sane vereretur singularis haberi, immo appeteret alios anteire, vt palmam obti-

a *Vide S. Basil. hom. 3.*

b *S. Tho. 2. 2. q. 33. arti. 3. in fi. & art. 4.*

obtineret: quanto ergo magis, cum de mendacio fugiendo, illæsaq. officij fide præstanda hic agatur, quibus æterna bona comparãtur, non idem impleri curandum erit, cum delicta suos teneant auctores, illosq. & non alios condemnent? Nam legitur; *Os, quod mentitur, occidit animam.* [a] A

a Sap. 1.

SED quando etiam temere alij de eo aliquid vellent iudicare, ille sibi integritatis suæ, ac veritatis conscius, facile inanes aliorum voces, ac si de eo in Insulis, aut extremis regionibus loquerentur, contemnet, quippe qui agnoscet se Dei causam, cui rationem redditurus est, agere, & se non ideo a ceteris discedere, quasi proprium iudicium velit alijs anteponere, sed quia ipsa re secum diligenter examinata, ita omnino pronunciandum esse censeat, ampliusq. videat, se non in eum Senatus locum vocatum fuisse, vt alios tantum imitetur, sed vt quid ipse pro conscientia sua probet, syncere, & libere patefaciat. B

HIS ita positis, nunc ostendendum est, ea, quæ contra obiiciebantur, a re nostra valde diuersa esse. Nam quod dicebatur, prudentis, humilisq. esse, aliorum potius sententiæ, quàm suo ipsius iudicio tribuere; Respondemus, aliud esse, cum quis rem propriam est acturus, quæ ab eius pendet facultate, in qua cum sit dubius, & vereatur se decipi posse, recte ad maiorum, & peritiorum consilia recurrit: quod quidem humilitati, & prudentiæ congruit. [b] Aliud est, cum ille in consilium ab alijs adhibetur, & veritatem rei propositæ sibi moraliter certam esse putat, tunc enim re diligenter examinata, debet in eo prudentiam, & conscientiam suam sequi, non ita quidem vt contrarias aliorum sententias aspernetur, sed ne humilitatis specie id velit foris probare consulendo, quod intus sentiendo non admittit.

b S. Tho. 2.2. q. 49. art. 3.

AD id ẽt, quod dicebatur, eum, qui sic loquitur, posse videri singularis nomen affectare; Respondetur, hoc vocabulum non male semper sonare, sed ab ijs rebus pẽdere, quibus adiungitur. Nam singularem esse charitate, fortitudine, pudicitia, patientia, alijsq. huiusmodi virtutibus excellere, non est damnandum: siquidem virtus definitur esse qualitas bona, qua nemo male vtitur. [c] Nec enim timendũ est, nequis efficiatur nimis bonus, aut nimis iustus, cũ scriptũ sit: *Qui iustus est, iustificetur adhuc: & sanctus, sanctificetur adhuc,* [d] quãdo quidẽ quoad cõparandas virtutes, in fine non datur mẽsura præfixa, ultra quã non pateat accessus: & modus diligẽdi Deũ, ut ait S Bernardus, est sine modo diligere. [e] Verum reprehensibile est, aliquẽ in propriæ existimationis recessu, se singularẽ esse, sibi persuadere, aut hanc

c S. Tho. 1.2. q. 55. art. 4.
d Apoc. vlt.
e S. Bernar. in lib. de diligendo Deo. Et S. Tho. 2.2. q. 27. art. 6. & in 1. 2. q. 64. art. 1. ad 1. Et Arist. 2. Ethic. c. 6.

A hanc sibi excellentiam velle adscribere, quam certò scire nequit se obtinere.

Quapropter ille, qui fideliter Deo, & conscientiæ suæ, quam rectæ rationi conformem putat, seruire cupit, non eum animum gerit, vt singularis appareat, sed vt alijs veritatem patefaciat, quam reliqui sequantur. Vnde si solus in ea sententia permaneat, aliorum vitio id euenit, qui bona sibi ostensa non consectantur. Tunc vero *singularis*, in malam partem diceretur, quando a recta prudentum semita, proprio obcęcatus sensu diuerteret, qualé S. Gregorius describit, cũ ait: *Qui semper aliena opera despicit, semper miratur quæ ipse facit, quia & quidquid egerit, egisse se singulariter credit: atque in eo, quod exhibet per gloriæ cupiditatem, sibimetipsi fauet per cogitationem: et cũ se in cunctis transcendere ceteros æstimat, per lata cogitationum spacia secum deambulans, laudes suas tacitus clamat.*[a]
B

Non refragatur etiam quod dicebatur, huiusmodi suffragium tamquam vnius tantum Consiliarij vocem nihil, ceteris repugnantibus, profuturum: nam, vt omittamus, hoc numquam certò constare posse, cum vnius sententia præter omnem cogitationem possit alios secum pertrahere,[b] & sermonis gratiam diuina bonitas talé quandoque largiri soleat, quæ aliorum corda moueat,[c] & flectat: vt omittamus etiam alia multa a nobis hoc arguméto in alijs quæstionibus pertractata;[d] concludimus quod si quis vere se Dei ministrũ agnoscat, secumq. diligenter, quid impositum sibi munus postulet, expendat, eum non admodum laboraturum, quid ceteri de eo sint locuturi, cum non illis, sed Deo in primis vt placeat, studere debeat, dicente Apostolo, seruos Dei non esse, qui hominibus placent: cum enim pluris hominum, quàm Dei gratiam faciant, non est cur doleant, si ab illo confundantur, atque omnino contemnantur.[e] Immo si assuescat ille, non aliquando solum, sed quandocumque sibi sententia dicenda erit, semper ad solam publicæ vtilitatis causam oculos conuertere, ac quid sentiat, aperte, candide, veraciterq. proferre, animaduertet facile ex hoc proprio illius, ac perenni dicendi instituto, omnes non dubie agnituros esse, eum hanc libertatis, fidelitatisq. dicendi possessionem, adeo arcte apprehendisse, vt nec eo etiam tempore, quando alij omnes in contraria trahuntur, velit eam deserere.
C
D

a S. Greg. lib. Moral. 34. ca. 18. & 23. c. 4.
b l. si in tres, de arb.
c S. Tho. 2. 2. q. 177. art. 1.
d In quæst. 12. & 22.
e Gal. 1. Coloss. 3. Psal. 52.

PARS III. QVÆST. VII.

Num illud a veteribus scriptum, quòd frustra niti, neque aliud quàm odium quærere, extremæ dementiæ est, deberet eos Cardinales excusare, qui putarent se dicendo nihil effecturos.

QVAEST. XXIII.

QVAMVIS multa alias a nobis hoc eodē fere argumento tractata fuerint, quoniam tamen dictum illud a veteribus vsurpatum,[a] atq. a S. Hieronymo repetitum, quod in ore multorū frequens esse solet, videlicet, *Frustra niti, neque aliud, se fatigādo, nisi odium quærere, extremę dementiæ esse*, posset perperam acceptum totam consiliariæ functionis rationem peruertere: ideo a nobis paulo diligentius excutiendum esse duximus, cum præsertim illud quoq. ei adiungi soleat, *Ne effundas sermonem, vbi non est auditus.*[b] Cui cōsonum est illud Senecæ: *Magno viro tentandum non est quod succedere non possit: diluitur eius auctoritas: sapientia ars est: certum petat: eligat profecturos: ab his, quos desperauit, recedat.*[c] A

a Sallust. in proœm. Bell. Iugurt. S. Hieron. epist. 109.

b Eccli. 32. B

c Senec. ep. 29.

AT nos, qui constanter sæpius affirmauimus, Cardinales, tamquam Cōsiliarios, pro ratione muneris a se suscepti, obstrictos esse, quoties a Papa interrogantur, sine exceptione fideliter respondere; Dicimus, verba proposita ad eas quidem res, seu actiones, quas spōte sua quis aggreditur posse pertinere: nam donec integrum est alicui aliquid facere, vel nō facere, debet ille diligenter prospicere, ne ei se rei immisceat, quam ad exitum perducere nequeat, quod & vetere illa sentētia dicitur. Quæ efficere nequeas, vel nec ordiri decet, & quæ frustra sunt agere, insignis est amentiæ. At vero vbi iam certo iustitiæ nexu obstrinxit se operi faciendo, indeq. cœperunt tot emergere difficultates, vt incassum niti videatur, non ideo a suscepto opere quantum in se est, ille cessare debebit. Nam sicut vota emittere, cuiq. liberum est, sed emissa reddere, necessarium:[d] & de contractibus dicere solent Iurisconsulti, eos initio esse voluntatis, postea necessitatis.[e] Vnde cum aliquis operas suas plantandæ vineæ, C

d S.Tho. 2.2. q.88. art.3.

e l. in commodato, §. sicut. ff. commod. sicut, C. de action. & obligation.

A vineæ,aut ſerendo agro locauit,debet abſolute bene plantare,& ſe
rere,non ſub conditione,ſi terra frugifera fuerit: ſic,qui Conſiliarij
munus ſuſcepit, cogitare antea debuit difficultates gradui huic,at-
que officio annexas, quales ſunt, ſe non ſemper Principi placere
poſſe,non ſemper perſuadere,non ſemper iudicio ſuo alios anteuer
tere,immo querimonias,indignationes,& duriores uoces interdum
ſe eſſe perpeſſuros. Ideoq. prudentius erat,antequam officium ini-
ret,uires ſuas diligenter expendere, an parem ſuſcepto muneri pru
dentiam,patientiam,loquendi fiduciam, animi alacritatem,publi-
cæ rei zelum, intrepidamq. fidem afferret, non autem, poſtquam
B Spartam, (vt dici ſolet) iam ſortitus eſt,ab ea tuenda ornandaq. ſe-
ro nimis,iniuſteq. deficere.

ADDIMVS amplius,hoc,quod paſſim vſurpatur, *Nihil fruſtra ni
tendum*, quamuis ad ea opera poſſit pertinere, quæ ſi fine,ob quem
ſuſcepta erant,nō potiantur,quodam modo cenſentur perijſſe: atta
men ſi præter finem principaliter propoſitum,alia etiam commoda
ſubſequi poſſint,quæ per ſeipſa conſiſtant,tunc quamuis finis, qui
præcipuus erat,non ſuccedat, aliarum tamen partium ratione non
fruſtra, ſed utiliter eadem opera patrata dicentur. Exempli cauſa:
Orator, qui patrocinium Rei ſuſcepit,non perſuadet Iudici,ut illū
C abſoluat,cuius finis gratia munus illud ſuſceperat,num ergo tota il
lius concio inutilis,ac ſuperuacanea fuiſſe cenſebitur? minime qui-
dem. Nam quantum ad Oratoré attinet,illud ab eo tentatum fuit,
quod illius muneri conueniebat, quod locus & tempus poſtulabat,
quod ciues omnes ab eo expectabāt,quod alijs,qui adfuerūt,mirifi-
ce placuit,quodq. demum ceteris exemplū pietatis,iudicij,doctrinę,
atque eloquentiæ reliquit:ſic & de Cōſiliario dicimus,qui etſi Prin-
cipé nihil dicendo flectat,non tamen fruſtra linguā ſoluiſſe cenſen
dus erit,qui ea in re officio ſuo ſatisfecerit,qui ex cōſcientię ſuę lege
locutus fuerit,qui alios dicendo ædificauerit, qui recta cōſulés Deo
D placuerit,qui denique etſi in illo actu nihil mouiſſe Prinicipé uiſus
fuerit,alijs tamen in rebus plurimū profeciſſe céſeri poſsit ad reddé
dū illum in poſterum cautioré,ne hęc uel ſimilia amplius decernat.

Poſtremo: Aliud eſt loqui in re priuata cū priuata perſona,cui ſi
tunc nihil profueris,nihil egiſſe uideris: Aliud corā multis,qui pote
rūt & ipſi pariter ad ferédā opé excitari,& de re publica,quæ ſcilicet
poſsit non eo ſolū tempore,ſed in poſterū ſæpius accidere. Nam etſi
tunc non proſit,poterit tamen deinceps prodeſſe apud eundé,uel a-
liū Principé,uel ſalté in uitando ſcādalo,ne alij,uidentes Cōſiliariū
tacere,exiſtimēt illud ei,placere. Vnde eius exéplo,& ipſi moueātur

ad æque tacẽdum, siue approbandum, quod ab eo probatũ uiderint. A

Sed restant adhuc alia, quæ magis rem attingere uidentur: nam cum obijcitur, imprudentis esse, *frustra niti*, ubi Princeps repugnat, uidendum est quomodo certũ nobis esse possit, frustra aliquid apud eum tentari: nam ut omittamus quidquid asseueretur de fixa, immobilique Principis sententia, numquam illud adeo certum habendũ esse, quin possit ab eodem ante promulgationem retractari. Vt omittamus etiam, certum omnino esse, Consiliarium teneri omni iure ad sententiam dicendam, incertum autem esse, nihil illum profectutũ, cum pendeat a futuro euentu; Dicimus, quòd postquam Princeps, qui rem poterat pro summa auctoritate sua solus absoluere, & B terminare, hanc maluit uiam eligere, ut scilicet cõsilij sui & Senatus sententias audiret, non debet Consiliarius, quamuis sibi persuasissimum haberet, aures Principis sibi omnino occlusas iri, a dicendo coram alijs cessare, ut illos conetur quantum in eo erit in sententiam suam perducere. Aliud enim est, quòd Princeps huius, uel illius, & multorum etiam rationibus non adducatur: aliud, quòd totius Consistorij uoci, & assensui nihil tribuat. Fingamus enim, aliquem in Senatu existere, cuius tum rationibus, tum auctoritate alij ita per moueantur, ut eos in sensum suum omnino pertrahat, certũ est, fore, ut hęc non unius tantum, sed communis omnium uox habeatur. C

Nam sicut sigillum eandem imaginem in multiplici cera imprimit, & magnes ferrum ad se uarijs ex locis allicit; sic unius Senatoris optimis rationibus probata sententia, omnium Senatorum fieri potest sententia. Vnde si Principem singuli flectere non potuerunt, uniuersi fortasse flectent: & qui singulis obsistebat, interdum cedet uniuersis: quod & ueterum exempla testantur: nam præter ea, quæ ab auctoribus Ethnicis accepimus de Appij Claudij, & Attilij Reguli orationibus, quibus totius Senatus sententia commutata fuit, cõstet ex sacris litteris, Chusai Arachiten Regis Dauidis familiarẽ, cum in Absalonis Senatũ fuisset introductus, atque omnes, qui ibi D aderant, Achitophelis sententiam sequerentur, tantũ apud illos sua oratione ualuisse, ut, priore relicta, ijdem alteram ab eo propositam comprobarint.[a] Quare cum, oblata opportunitate, facile id quoque ijs succedere possit, qui ad causæ merita dicendi alacritatem, fiduciam, zelumq. adijciant, non uidemus, cur hoc, quod antea frustra tentari dicebatur, hac ratione non maxime proficere posse speremus. Sicut enim fluuius, qui antea pedibus traijci facillime poterat, ob aliorum amnium in ipsum influẽtium collectã aquarum copiã, se pene insuperabilem reddit;[b] sic Princeps, qui singulorũ sententia non

a 2. Reg. 17.

b simile apud S. Basil ep. 68.

A non ita permouebatur, si aliorum idem sentientium auctoritate eam creuisse cognouerit, non poterit non tot illustrium uirorum amplitudini, ac dignitati multum concedere: quod & usu ipso compertum est, siquidem nunquam audiuimus aduersus totius sacri Collegij suffragia, ea, quæ in Consistorio deliberanda proponuntur, fuisse diffinita.

QVAPROPTER quod frustra tentatum ratione unius tantum Consiliarij dici posse uidebatur, nunc alijs quoque accedentibus non frustra, sed ualde utiliter susceptum fuisse dicetur: ut interim omittamus, quòd sicuti Rex ille Niniuitarum sperabat fore, ut ieiu-
B nijs, & orationibus Deus mutandus esset, [a] ita quoque numquam Cardinali vlli diffidendum erit, quin summus Pontifex auditis aliorum iustis, honestisq. sententijs, a pristina sua iam concepta opinione discedere, & nouam suscipere debeat. *a Iona 3.*

PARS III. QVAEST. VIII.

An Cardinalis sit excusatione dignus, qui ut gratiam Principis retineat, atque alijs proinde rebus fructuosior esse possit, illud aliquando se probare in Consistorio ostendat, quod uere non probat.

C

AFFIRMANT vno ore Sapientes, omnia, quæ ad mores spectant, ex proposito fine potissimum esse spectanda. Quapropter cum Cardinalis id sibi QVÆST. XXIIII.
D interdum probandum eligit quod uere non probat, ut scilicet hac ratione maiorem ineat a Principe gratiam, possitq. propterea ualidiorem multo, ac fructuosiorem in causa magis graui Reipublicæ operam nauare: uideri aliquibus potest non improbandum, sed commendandum potius huiusmodi consilium esse. Ob id enim & Iudith in sacris litteris celebratur, quamuis inuoluto mendacio, quo populum Dei ab obsidione liberauit, Holofernis sibi gratiam conciliauerit. [b] *b Iudith 11.*

VERVM, quia nos secus respondendum esse putamus, ideo ut

quæstionis propositæ ueritas dilucidius aperiatur, duo sigillatim erunt excutiéda. Primum, an hoc sit illius generis mendacium, quod officiosum dici solet. Secundum, an excusatione dignum censendum sit ex rationibus modo propositis. A

QVOD ad primum attinet, cum mendacium illud proprie officiosum ab aliquibus nuncupetur, quod in utilitatem alicuius dicitur, sine ullius iniuria, aut detrimento, perspicue sequeretur, officiosum hoc nequaquam dici posse, quod præsentem publicæ rei utilitatem lædit iuxta quæstionis statum aliàs a nobis constitutum; quo ponimus, censere Cardinalem id, quod tunc proponitur, minimè esse salutare. Vnde si illud se probare simulet, dubium non est publicæ eum causæ nocere: & propterea officiosum hunc illius actum minime esse. B

VERVM quoniam sunt alij, qui existimant, illud etiam officiosum mendacium dici, quod principaliter profertur animo iuuandi, licet in consequentiam alteri detrimentum afferre possit, cum agentis propositum præcipuè sit inspiciendum, [a] ab eoq. actio denominari soleat, dicente Philosopho: Eum, qui furatur, ut mœchetur, magis esse adulterum, quam furem: [b] propterea etiam hoc sensu nobis agendum est, qua ratione hoc officiosum principaliter dici possit, an quia in gratiam Principis redundet, an quia in commune bonum, an quia in priuatum aliquorum emolumentum, an tandem quòd in sui ipsius, qui illud profert, commodum uerti possit. C

a Ias. l. si quis nec causam. si cert pet. nu. 8. & sequ.
b Aristotel. 5. Ethic. cap. 2. S. Thom. 1. 2. q. 18. art. 6. in corp.

SI Principem respiciamus, non uidemus, quomodo officiosum dici possit, quod illius utilitatem lædit: siquidem eius interest, utile sibi consilium proponi, secumq. a Consiliarijs suis syncere agi, ut, auditis eorum rationibus, possit id, quod commodius uidebitur, amplecti.

SI publicam causam spectemus, iam diximus, hoc Reipublicæ commodo præcipue repugnare: & propterea officiosum minime dici posse. D

AT priuato aliorum emolumento, uix considerari potest, quomodo locus pateat: nam, ut in Themate dicitur, ex isto mendacio non prouenit alicui præsens aliquod lucrum, aut commodum, sed tantum suboritur Cardinali quædam spes, fore ut in posterum, gratia ualere debeat apud Principem in sui ipsius, & aliorum usum.

ITAQVE totum hoc opus, quod officiosum uocatur, reflectitur in ipsum Cardinalem: nec id quidem gignitur ex ipsa illa re, quę proposita fuit: nam ex ea nihil nec dignitatis, nec lucri, nec commodi

A tunc accedit ipsi Cardinali: uerum propter approbationem illam ab eo factam, concipitur ab illo spes, ut tamquam ex semine in terram iacto, possit talis fructus aliquo tempore probabiliter expectari, ex quo magnum emolumentum tum bono publico, tum priuatis rebus suis, atque amicorum debeat accedere.

VERVM si res diligenter consideretur, constabit fortasse hanc rationem non sufficere, ut mendacium hoc proprie officiosum dicatur, nisi admodum oblique, & indirecte: nam Cardinalis, qui sic loquitur, quamuis propria quadam coniectura, qua decipi potest, auctoritatem suam se adiuuare existimet, ita ut alijs in posterũ magis
B prodesse possit: ex altera tamen parte euidens est ualde ratio damni, quod tunc ex eius approbatione oritur: quandoquidem ceteri Consiliarij, qui eum audiunt, persuasi forte uerbis illius, ac putantes eũ ita uere sentire prout expressit, adduci facile poterunt, ut idem prauum consilium & sequantur, & amplectantur: quod si etiam non sequantur, data tamen fuit eis occasio idonea ut id facerent.

ATTAMEN ad tollendam omnem dubitationem, ut concedamus etiam hoc mendacium ualde improprie sane, & populari modo officiosum dici posse, adhuc ostendendum nobis putamus, nec ex morali disciplina, nec ex Christianis institutis eiusmodi esse, ut
C mentienti iustam possit excusationem comparare. Nam siue hanc iuuandi spem ad proprium ipsius commodum, aut ad priuatum aliorum fructum, aut ad publici etiam boni adiumentum referamus, nullo casu prudentia admittit, ut rei, quæ minus honesta censetur, assensum præbeamus.

QVOD enim ad propriam rem spectat, quis non uidet turpissimum, & indignissimum esse, fidem, ueritatem, atque officium, rei suæ causa interuertere? Nam sicuti Medicus, qui quæstum ut sibi ex ægroto diuturniorem, atque uberiorem faciat, morbum nutrit mala fide, conquisitisq. in id cibarijs, ac pharmacis perfidiose produ-
D cit, non solum fidei officium uiolat, uerumetiam reum exitij, si inde sequatur, seipsum reddit; sic Consiliarius non ueritatis incolumitati, sed blandimento perniciosæ assentationis seruiens, culpam omnem in se publici damni conuertit, perinde (inquit S. Basilius [a]) ac solent tela iacta a corporibus solidis, in eos unde ea emissa fuerunt, resilire. Vnde merito amittunt hi, qui peruerse consulunt, nomen Consiliarij, & deceptores potius appellantur, ac de consilio perfido tenentur. [b] Et sane si depositi infamis est actio, quod is, cuius fidei res credita est, in aliũ usum transferat; quid de eo dicendum, qui non pallium, aut priuatam tunicam, sed cõmune bonum, Principisq. uti-

a S. Basil. in orat. 21. de moribus, & in c. 3. Isaiæ.

b Abb. c. quanto. de iureiur. in 1. notab.

litatem curæ, atque integritati suæ cōmissam in propriã rem uertit? A
Certe si ab ijs decipimur, quos in consilium aduocamus, quod nobis erit perfugium, cum ab inimicis consilium non petatur? Notum est illud uetus prouerbium: *Si aqua fauces strangulat, quid amplius bibere est opus?*[a] Damnantur fures, damnantur homicidæ: at hic homicida, & fure deterior: non enim trucidat, aut pecuniam aufert, sed quasi sacrilego cōsilio rem sacram, iudicium scilicet rationis sub boni specie surripit, atque subducit. De priuato uero aliorum emolumento, notissimum est, numquam singularem uniuersali, particularem communi, priuatam publicæ utilitatem esse præferendam.[b]

Quòd si respondetur, hic etiam boni communis causam agi, eo B
quòd hac ratione speretur Cardinalis gratiosior apud Principem in posterum futurus, indeq. longe uberius, ac frequentius rem communem adiuuaturus. Dicimus, præsens esse ac certum detrimentum, quod nunc publicis rebus infertur, incertum autem, & a futuro euentu pendere fructum illum, qui aliquando expectari possit: prudentis autem non esse (ut aiebat ille) spem periculis emere, & incerta certis, futura præsentibus, longinqua proximis, & quæ ab aliena pendent uoluntate, iustis consilijs suis anteferre. Quibus accedit, quòd cum acuti sint Principes in hominum ingenijs pernoscendis, ubi semel Consiliarij simulationem odorauerint, uix um- C
quam postea fidem illi habebunt, unde nec in bona causa poterunt prodesse.

Qvod uero ad Christianam religionem attinet, non opus est multis disserere, nam cum ponamus in hoc negotio mendacium interponi, licet à beneuolo officio, & iuuandi studio proficiscatur, scimus tamen perpetuò illud tamquam suapte natura malum omninò respui, dicente S. Augustino, nihil aliud est dicere, aliqua mendacia esse iusta, quàm dicere, aliqua peccata esse iusta, ac proinde aliqua iusta esse, quæ sint iniusta.[c] Vnde nullo colore, aut cuiuscumque boni prætextu mendacium à Christiano homine admittitur, cū D
numquam facienda sint mala, ut eueniant bona,[d] ita ut nec pro alterius uita tuenda liceat bono uiro mentiri.[e]

Hvc accedit, duo hic posse concurrere: alterum culpæ, quod est mentiri: alterum pœnæ malum, seu damnum, quod est Principis gratiam, & iuuandi facultatem sibi fortasse adimere. Certum est, nullo pacto malum culpæ esse admittendum ad pœnam euitandam, cum malum culpæ etiam leuis, grauius sit quolibet damno pœnæ, quæcumque illa sit:[f] & quod dici solet, ex duobus malis minus esse eligendum, nullo modo admittatur in malis culpæ, quorum

a Aristot. lib. 7. Ethic. c. 2.

b cap. scias. 7. q. 1. l. . . §. fin. C de Caduc. tollen.

c Aug. in Enchirid. c. 22 & lib. de mēdac. cap. 7. & seq. S. Thom. 2. 2. q. 110. artic. 3.

d S. Tho. 2. 2. q. 43. artic. 7. ad 2.

e cap. ne quis, cum sequ. 22. q. 2 c. super eo. de usur.

f Dom. Ban. in S. Thom. 1. par. q. 48. art. 6. & in 2. 2. q. 26. art. 4.

A quorum nec minimũ vmquam eligendum eſt,cum peccatum nulla
ratione ſit eligibile.[a] Ad quod & illud pertinere poteſt,quod de Ari
ſtide legimus,qui conſilium Themiſtoclis,quamuis utile eſſet, quia
tamen iuſtum non uidebatur, repudiandum eſſe reſpondit: quod a
tota Athenienſium concione probatum fuit, quippe qui cenſue-
runt,quod æquum non eſſet,nec expedire quidem.[b]

Et quamuis exiſtimarint aliqui exemplo Dauidis, qui ſe inſanũ
ſimulauit, [c] & eorum, qui ſine reprehenſione, cum inſtat pericu-
lum,ſolent ueſtes mutare,& alios ſe fingere; [d] ſic licere quoque hoc
caſu Conſiliario, alium ſe quàm uere ſit alijs oſtentare. Attamen
B cum aliàs probatum fuerit, hic non tantum uerſari actum pure ne-
gatiuum, quo ueritas celatur,ſed etiam poſitiuum,quo mendacium
profertur, aliud mente retinendo, & aliud uoce ſignificando: idcir-
co clare conſtat,ſuperioribus exemplis locum hic non eſſe,cũ aliud
ſit ueritatem occultare,quod quandoque ſane licet,& aliud de indu
ſtria falſum aſſerere,quod numquam permittitur.[e]

Qvare in re noſtra,cum Cardinalis obſtringatur iure officij ſui
eo loco,& tempore proferre ſententiam, quam uerã ipſe exiſtimat,
nullo modo poterit id,quod ex animo ſentit,occultare,quamuis, ut
aliàs diximus in caſu propoſito,non ſolum occultat ille veritatem,
C ſed etiam mendacium omnino profert.

Ex his colligimus, nullam eſſe in re noſtra iuſtam mentiendi ex
propoſito excuſationem, nec viro bono ab officio ſuo propter ſuſpe
ctam Principis indignationem eſſe diſcedendum, vt aliàs diſſerui-
mus: [f] immo fidendum eſſe Principis eiuſdem bonitati, & ſapien
tiæ, qui, agnita Conſiliarij ingenuitate,illi gratiam ſuam, Deo au-
xiliante,magno cum fœnore amplificabit. Ad quod Auctoris illius
pertinet ſententia,qui ad amicum ſcribens, dicebat: *Conijctabis ex
hoc quantas contentiones,quantas etiam offenſas ſubierimus, dumtaxat ad
breue tempus: nam fides in præſentia,quibus reſiſtit,offendit: deinde illis
D ipſis ſuſpicitur,laudaturque.*[g]

Non obſtat quod initio queſtionis obijciebatur,moralia ex fine
eſſe perpendenda,& Conſiliarij finem eſſe, prodeſſe Reipublicæ, &
ideo medium illud ab eo delectum fuiſſe, quo finis ille comparari
facilius poſſet. Nam reſpondetur,non tantum operantis finem eſſe
ſpectãdum,ſed etiam operis: ſicut enim qui aliena rapit,vt eleemo-
ſynam largiatur,fur eſt: ita qui falſum profert,vt Principis gratiam
in Reipublicæ vtilitatem captet,mendax eſt.

Non obſtat etiam quod de Iudith dicebatur:nam,vt ait ſanctus
Thomas, illa, quæ in ſacris litteris mendacium indicare videntur,

a *Dom.Sot.in 4.diſt.*28.*q* 1. *art*.2.
b *Cic.lib*.3.*de offic.Plutar.in vita Ariſtid.*
c 1.*Reg*. 21.
d *S.Tho* 2.2. *q*.169.*arti*.2. *ad* 3.
e *S.Tho*. 2.2. *q*.69. *artic*.1. & 2.
f *In quæſ*.23.
g *Plin.epiſ*.9. *lib* 3.

ad mysticum sensum sunt referenda:[a] & quamuis illud, quod bono A proposito geritur, atque animo proficiendi, minuat peccati rationem, non tamen omnino tollit, si medium assumptum non est honestum,[b] cum numquam sint facienda mala, ut eueniant bona: & quod notum est apud omnes, bonum ipsum ex integritate causæ consistat,[c] ideoque ad illud constituendum necessarium sit, ut non solum finis bonus, sed media pariter bona existant,[d] præterquàm quòd in casu a nobis proposito multa concurrunt, quæ consilium hoc perniciosum reddere possint, tum ratione damni, quod interim capit Respublica, tum ratione scandali, tum denique propter alios B Consiliarios, qui illius auctoritate permouentur.

a S. Tho. 2.2. q. 110 artic. 3. ad 2.
b Caie. 2.2. q. 110 art. 2.
c Dion Areopag. li. de diu. nom c. 4.
d S. Tho. 1.2. q. 18. art 4 in corp. & ad 5.

PARS III. QVAEST. IX.

An Cardinalium clarorum exempla, qui ad res propositas, licet sibi non probatas, tacere, aut nihil repugnare interdum soliti fuerunt, iustam alijs idem faciendi excusationem præbere possint. C

QVAEST. XXV.

VAGNORVM uirorũ actiones magni faciendas esse, eorumq. exemplis multum tribuẽdum, non solũ in ijs, quæ manifeste recta sunt, sed in his etiã, quę primo intuitu dubitationem aliquam afferunt, nemo est qui nesciat. Non enim facile credendũ est, D uiros graues, prudẽtes, & cõscientię, atq. existimationis suæ retinẽtes, aliquid temere agere. Quare cũ obijciantur exẽpla amplissimorum Cardinaliũ, tum ueterum, tum recentiorũ, quos ad ea, quæ a summis Pontificibus proponebantur, licet sibi interius non probarentur, solitos fuisse ferunt, aut tacere, & capite annuere, aut placide ijs exterius assentiri; existimare hic possent aliqui, illos, qui itidem facerent, excusandos esse, & præsertim, quia, cum exemplum sit species quædam probationis, aut argumenti, quo sensus, & affectus magis allici solet, quàm ratione, iuxta illud uulgo tritum, quòd exempla magis mouent, quam uerba;[a] Et illud, Homines

a S. Tho. 1.2 q. 34. art. 1. in corp.

A nes amplius, oculis, quàm auribus credere, ac longum eſſe iter per præcepta, ſed breue, & efficax per exempla.[a] Idcirco, ſiquis aliorum deferens auctoritati, & moribus, idem quoque ipſe inſtitutum ſeruet, uideri poteſt minime reprehendendus: nam ſi unius Doctoris inſignis opinio, excuſare aliquem ſolet a culpa,[b] multo ſane magis multorum præſtantiſſimorum uirorum exempla debent ab erroribus alios tueri.

Hæc ſi quis ita ſibi perſuadeat, eum proculdubio falli exiſtimamus: nam cum aliàs a nobis probatum fuerit, obſtringi efficaciter DD. Cardinales ſuum conſulendi officium pure, fideliter, ſyncereq. B præſtare, nulla poteſt illis exterius approbantibus quod interius reprobant excuſatio ſuffragari, quæ ex aliorum ſuaſionibus, aut argumentis oriretur, nedum ex aliorum actionibus, quarum nobis plerumque ignota eſt ratio, cum illi certas, & æquas facti ſui defenſiones habere potuerint, quæ alijs non ita congruunt. Vnde res plena periculo eſt, a certa officij ſui lege, propter ignotas, aut dubias aliorum rationes diſcedere: neque enim tutum eſt, ubi non omnes circũſtantiæ concurrunt, idem ſentire; & ex ſola imitatione aliquid ſtatuere, præſertim cum regula ſit, non exemplis, ſed rationibus eſſe iudicandum.[c] Hinc Seneca dicebat: *Inter cauſas malorum noſtrorum* C *eſt, quòd uiuimus ad exempla, nec ratione componimur, ſed conſuetudine abducimur, & recti apud nos locum tenet error, ubi publicus factus eſt.*[d]

Itaque non negamus aliquando exemplis uirorum illuſtriũ multum eſſe tribuendum: ſed cum obſtat aperte ratio, quæ mentem conuincit, apparet, plus tribuẽdum eſſe rationi, quàm exemplo: magisq. conſiderandum eſſe, quid ſit officio conſentaneum, quàm quid alij fecerint, præſertim quando conſtat illud non expedire. Cum enim Deus Opt. Max. mentes noſtras clariſſimo illo lumine illuſtrauerit, de quo Dauid ait: *Signatũ eſt ſuper nos lumen uultus tui, Domine,*[e] cumque tantus ſit huius naturalis luminis ſplendor, ut, quemadmo D dum ſanctus Paulus ait, *Gentes, quæ legem nõ habent, naturaliter quæ legis ſunt, faciant,*[f] certe fruſtra ad exẽpla oculos conuertimus, quando rationis lumen, quaſi ſol quidam prælucet, & quid faciendũ, quidq. fugiendum ſit, nobis proprie, aperteq. demonſtrat. Sicuti enim, præſente ſole, ipſius radijs ſtellæ ita obſcurantur, ut licet adſint, ſub aſpectum non cadant, neque oculis cerni poſſint: at uerò, recedente ſole, ſtatim iterum emicant ſtellæ, ſuoque ſplendore uniuerſum cæli ambitum pulcherrime exornant: eodem modo, cum rationis lumen occurrit, cuius ſplendore animus ipſe illuſtratus, in hanc, aut in illam partem propendet; cedere debent exempla rationi, ſi-

cuti

a Senec. ep. 6.

b l. 2. §. ſed nec. C. de uet. iur enucl. Panor. in c. calũniam. de pœn. Dec. in l. iuris ignorãtia. nu. 20. C. qui admitt. Nauar. in Man. ca. 3. num 8. & ca. 27. nu. 288.

c l nemo iudex. C de ſent. & interl. omn. iud.

d Senec. epi. 123.

e Pſal. 4.

f Rom 2.

cuti contra, cum ratio non obstat, certum est exempla uirorum uirtute præstantium magni esse momenti, magnamque habere uim ad animos mortalium commouendos. Non solum autem ea, quæ a ratione præscribuntur, præferenda sunt cuicumque exemplo, uerumetiam ipsamet exempla, ut uim, & pondus habeant, consentanea debent esse rationi. Quemadmodum enim (ut eadem utamur similitudine) etiam absente a nobis sole, stellæ, ut nonnulli existimant, non lucent, nisi lumine a sole accepto, eodem modo exempla nullius momenti apud nos esse debent, nisi ratione nitantur. Quare frustra nobis quispiam afferet exempla hominum, quantum uis illustrium, qui cum mente repugnarent, signis externis anuuebant: licet enim fuerint alijs rebus gestis clarissimi, tamen in hac una (pace illorum dixerimus) neque imitandi sunt, neque laudandi. A B

Sed demus etiam hęc ipsa exempla, præsertim illorum, qui rerum gestarum gloria floruerunt, dummodo rationi non repugnent, ad rem nostram posse interdum pertinere; Dicant, quæso, hi, qui hæc nobis obijciunt, cur non in eos Cardinales potius oculos conijciunt, qui candide semper, ac liberaliter ad Principis petitiones responderunt, quorum in Consistorio copia deesse non solet, quàm in hos, qui silere aduersus officij sui legem maluerunt, qui longissimo interuallo pauciores illis semper extiterunt? cur non illos potius, quàm hos sibi imitandos proposuerunt? cum & a Doctoribus receptũ illud sit, priuatum aliquorum morem aduersus reliquorum consuetudinem, & legem, pauciores non excusare, sed potius illorum augere delictum.[a] Certe timendum istis est, ne id in die nouissimo eis accidat quod olim Scribis, & Pharisęis obijciebat Dominus, dicens: *Viri Niniuitæ surgent in iudicio cum generatione ista, & condemnabunt eam.*[b] Nam si Consiliarij tunc imbecillitatẽ suam, & fragilitatem obijcere curabunt, quod non plene officium suum impleuerint; statuentur illis ante faciem amplissimi alij multi eiusdem Collegij Cardinales, qui muneris sui memores, numquã silere quando loquendum erat, numquam conscientiam suam fallere uoluerunt: & quando etiam nullus (quod numquam Dei benignitate accidisse nouimus) eiusmodi inueniretur, Christiano tamen homini non quid alij faciant, sed quid eum facere oporteat curandum est, cum certissimum sit, ab unoquoque rationem propriæ uillicationis sine exceptione reddendam esse.[c] C D

a 2 q. 1. c. multi in fi. Tiraq. de pœn. temp. caus. 42. num. 14.
b Matt. 12.
c Luc. 16.

QVOD igitur contra obijciebatur, clarum est non obstare, si res, de quibus agitur, iusta ratione metiamur: notum enim est, quasdam esse, quæ a sacris Doctoribus bonæ simpliciter, quasdam quæ

medię,

A mediæ, alias quæ uitiosæ dicuntur. [a] Vnde si de prioribus loquamur, perspicuum est, eos, qui laudabiles aliorum actiones consectantur, dignos commendatione esse. Si etiam de medijs, aut dubijs sit sermo, cum eas in meliorem partem liceat interpretari, nec nostrum sit, eas subtilius, quàm nobis congruat, examinare, tunc si conscientia in eam partem conformetur, ut sententia, in quam mens inclinat, sit honesta, & Reipublicæ utilis, poterit eo casu propter magnorum uirorum auctoritatem, atque exempla sane excusari. [b] Verum in tertio genere, quod est rerum malarum, ac uitiorum, nullum prorsus est exemplum, quo nos tegere ualeamus, ita B ut etiam si illæ usu quodam multorum receptæ essent, non tamen id eos a culpa eximeret, nec a pœna alterius sæculi liberaret: [c] nam, ut supra diximus, cum exemplum nihil aliud sit, quàm argumentum quoddam probationis, quod sensui proponitur, certe non potest id plus uirium habere, quàm haberet ratio eius exempli, si intellectui uerbis expressa offerretur. Sed cum ratio, quæ ex hoc exemplo deduci potest, quatenus scilicet inde colligitur. Consiliarium exteriore signo id probasse, quod mente reprobat, non tantum non suadeat id faciendum esse, sed conuincat potius fugiendum, & damnandum, cum inde Consiliarij officium, fides, & conscien-C tia uioletur, ac publica utilitas lædatur; propterea clarum est, nos in earum rerum genere uersari, quæ aperte malæ sunt, prout est mentiri: & ideo tamquam perniciosa exempla solent ab Auctoribus improbari, dicente Seneca: *Vitium est ad plurium exempla componi, nec quid oporteat, sed quid soleat aspicere:* [d] cum bono uiro omnia ad rationem reuocanda sint.

a S. Tho. 1. 2. q. 18. art. 8.

b S. Aug. cõt. Faustũ li. 22. c. 75. & c. quid culpatur. 23. quæst. 1.

c Glo. in c. denique. dist. 4. S. Antonin. in 2. part. capi. 3. § 15. & in 1. tit. 16. §. 4.

d Senec. epist. 99.

Non obstat etiam quod dicebatur, exemplis homines moueri magis, quàm uerbis, & amplius oculis, quàm auribus tribui, atque efficax esse iter per exempla, & ideo Cardinales, qui rebus propositis non aduersantur, magnorum uirorum auctoritate debe-D re defendi. Nam, ut supra diximus, proprium hominis est duci ratione, & præsertim eorum, qui ingenij acumine, doctrina, ac rerum usu præditi sunt, quales in sacro Consistorio DD. Cardinales in primis elucere solent. Vulgares uero homines, atque idiotas, qui rerum causas ratione non attingunt, fatemur facilius interdum exemplis, quæ sensui se obijciunt, quàm scientiarum argumentis capi. Nec tamen propterea eosdem excusari dicimus, si in ea peccauerint, quæ ratione naturali, ac iure diuino prohibentur, qualia sunt, non mentiri, non peierare: hæc enim ita doctis, indo-

ctisque

ctisque communia esse debent, vt ignorationis specie, nemo crimen, aut pęnam effugere possit. A

Ad id vero, quod dicebatur, quòd si opinio insignis vnius Doctoris potest aliquem a culpa excusare, eo magis præstare id debebunt multa præstantissimorum virorum exempla; Respondetur, in rebus dubijs illud admitti posse: nam quando opinio probabilis insignis alicuius Doctoris affirmat aliquid sine culpa fieri posse, ille, qui non dubius in praxi, & vsu id sequitur, non dicitur delinquere, licet dubium forte speculatiuum aliquod superesse possit, quod actionem moralem non debet vitiare. Verum vbi lex diuina refragaretur, & conscientia propria reclamaret, tunc iniuste nimis quæreret aliquis exemplis aliorum facta sua obtegere, quæ veritas ipsa manifestissima, atque vniuersa iustitiæ ratio condemnaret. B

FINIS TERTIÆ PARTIS.

DE

DE SACRI CONSISTORII CONSVLTATIONIBVS

PARS IIII. QVAEST. I.

An, si promouendus in Episcopum, aut Cardinalem, dignus sit, sufficiat Cardinali Consiliario illum approbare, an alterum potius digniorem proponere debeat ac meliora semper in alijs etiam negotijs suadere.

A PERDIFFICILIS est quæstio inter Theologos, ac iuris Pontificij Doctores magna opinionum varietate disputata, [a] & quam nos etiam in sacro Concilio Tridẽtino diutina tractatione agitatã fuisse meminimus, an scilicet in collationibus, electionibus, præsentationibus, seu nominationibus prelatorũ, possint citra culpã illi, qui digni sunt, dignioribus pretermissis, promoueri. Hanc tamẽ in præsenti neque diffinire, neque subtilius tractare necesse est, non solũ quia eam tot distinctionibus ac limitationibus subiectam esse scimus, [b] vt ex illis vix certam, claramq. doctrinã concludi posse aliqui affirment, [c] sed etiam, quia non ita proprie ad institutum nostrũ
B pertinet, quo de Cardinalium munere in ferendis consilijs agimus.

NAM quòd dignus, vel dignior debeat admitti, cum dupliciter considerari possit, siue ratione eligentium, siue ratione admittentium electionem, hinc duæ diuersæ oriuntur quæstiones, quas tamen Doctores promiscue tractarunt, vnde maioribus res difficultatibus fuit inuoluta.

Prima igitur est quæstio, an illi, qui habent ius nominandi, seu eligendi, aut præsentandi, debeant digniorem proponere, ita vt si minus dignum præferant, in culpam incurrant, & hic non solum habemus communem Doctorum sententiam [d] asserentium in foro

conscien-

QVAEST. XXVI.

a Host. Io an. And. c. cũ autẽ. de iur. patr Abb. Franci. Dec. c. cõstitutis. 2. de appel. Gemi. Præpos. Turrecre. c. licet. 8. q. 1. Sot. de iust. & iure lib. 3. q. 6 ar. 2. cõclus. 8. & 9. Sarnen c. 2. de constitut. in 6. nu. 22. Caiet. & Sylu verb. electio. nu. 18. Tabiẽ. nu. 15.

b S. Tho. 2. 2. q. 63. art. 2. ad 3. vbi Caiet. & q. 185. artic. 3. Roch. de iure patr. Verb. honorificũ q. 15. Couar. reg peccatũ. par. 2. §. 7. nu. 7. & seq.

c Sic ait Lamber. de iu. pat. li. 2. p 1 q. 10. art. 3. vers. qd modo dicẽdũ. pag. 105.

d Sarnen. d. c. 2. de cõsti. in 6. nu 22. qui ait communem.

conscientiæ digniorem vtique preferendũ esse,& eos,qui aliter fece- A
rint,grauiter delinquere,[a] verum etiam clare hoc hodie Tridentino Concilio cautum esse nouimus,dum affirmat mortaliter eos,qui ad promotionem præficiendorum ius a Sede Apostolica habent, peccare,nisi quos digniores iudicauerint,Ecclesijs præfici curauerint[b]. Quo quidem in numero recenseri solent Imperatores,Reges,Principes,atque alij, qui a Sede Apostolica ius nominandi, aut præsentandi habent,siue canonici,& capitula,quæ eodem Apostolico iure eligunt,aut denique ipse etiam summus Pontifex, si quando accideret,vt minus dignos auctoritate sua proponeret. Verum hæc ipsa quæstio nihil ad rem nostram pertinet, quandoquidem nos de Car- B
dinalibus agimus,ad quos non pertinet iure proprio quemquam in Episcopum, aut Cardinalem pronunciare, sed eorum tantum partes esse scimus,vt cum ab alijs Episcopi proponuntur,& ipsi sententiam de his rogantur,tunc quid sentiant,syncere respondeant:quod ad sequentem quæstionem pertinet.

a Sn.de iust. & iur.lib 3.q. 6.artic.2. conclus 9.Siluest. verb.electio.1. nu.18. Naua. par.2.li.5.consil 21.
b In sess 24. c.1.de reform. § omnes vero.

Secunda igitur est quęstio, quando aliquis nominatus, electus, aut præsentatus fuit, qui sit dignus quidem, sed non omnino dignior alijs, qui potuissent præsentari: an tunc ille, ad quem pertinet, electum,aut præsentatum admittere,possit salua conscientia illum approbare, cum sciat digniorem fuisse prætermissum. Et huic C
loco commodè congruere videtur disputatio nostra, quæ de munere Cardinalium agit: nam,quamuis ad eorum auctoritatem,& officium non ita proprie pertinere videatur, vt quemquam admittant, vel non admittant,cum ipsi tantum sint Consiliarij Papæ, & consilium sequi nemo teneatur,vt sæpe diximus; attamen,quia ex vetere sacri Consistorij instituto receptum est, vt cum de promouendis Episcopis agitur,Cardinales singuli sententiam a Papa rogentur, vt quid eis de proposita persona videtur, fideliter respondeant: quorum etiam suffragia, si plures numero fuerint, Papa libenter sequi solet: propterea iuste hic quæritur, an sufficiat illis dignos tantum D
propositos laudare,an etiam digniores teneantur commemorare.

Quo loco respondemus,multis alijs omissis,duos casus considerari posse: quorũ Primus est,quando duo, tres, aut plures ac Consistorium deferrentur: nam tunc dubitandum non videtur, teneri Cardinales in foro cõscientiæ meliorem ex illis,siue aptiorem præferre, cum hic eadem Doctorum extet ratio, de qua in præcedenti quæstione,[c] & ex alio Tridentini Concilij decreto satis clare colligatur, dum in simili casu ait, [d] quòd ex idoneis Episcopus eum eligat,quẽ ceteris magis idoneum esse iudicauerit: atque illi,& non alteri collatio

c Facit c.licet 8.q.1.ca.3. de iur.patr.cap si forte. 63.dist.
d Sess.24.c.18.

A latio Ecclesiæ fiat: verum hic casus perraro solet accidere. Secundus est casus, & hic admodum frequens, quando vnus tantum in Consistorio proponitur, siue præsentatur, qui debeat institui, aut approbari: & hic, si quærimus quæ partes sint Cardinalium, an scilicet sufficiat illis dignum tantum approbare, aut potius debeant digniorem alium eligendum proponere; Respondemus, hoc a vinculo obligationis pendere, quo Cardinales consilium præbere tenentur. Quod cum duplex sit, vt aliàs diximus: alterum, quod iustitiæ: alterum, quod charitatis appellatur; Dicimus, quatenus ad iustitiam spectat, eos non vlterius obligari, quàm vt ad eas res, de qui-
B bus a Papa requiruntur, & consuluntur, fideliter respondeant.[a]

QVAPROPTER cum Papa in Episcoporum promotione nihil aliud ab illis petit, nisi vt dicant quid eis de persona promouenda in Episcopum videatur, satis est si ad interrogata respondeant, nec amplius iustitiæ vinculo obstringi videntur:[b] quod etiam Tridentino Concilio probari constat,[c] dum iniungit quattuor Cardinalibus, vt inquisitiones, informationes, testimonia, ac probationes de qualitatibus promouendi in publicum instrumentum redactas propria subscriptione corroborent, non vrget illos, vt meliores denuncient, aut commemorent, sed tantum vt dicant certo se existimare sub pe-
C riculo salutis æternę, illos, de quibus in documentis agitur, idoneos esse, qui Ecclesijs præficiantur. Ex quibus verbis dubium non est, & reliquos Cardinales tutam respondendi, ferendique suffragij sui rationem colligere posse.

ET si quis diceret, quòd quando pretermisso digniore, aliquis dignus tantum in Consistorio proponeretur, Cardinales scientes digniorem prætermissum, & consentientes huiusmodi electioni, peccarent ex eo saltem quòd noscentes hanc electionem vitio non caruisse, tamquam in minus dignum collatam, nihilominus illam in Consistorio approbasent; Respondetur, præsupponi a nobis, eum,
D qui propositus fuit, non esse sane inhabilem, aut ineptum; siquidē indignus non est certo modo eligibilis, & electio nō est nisi bonorū; sed cū varij sint gradus bonitatis, ponimus hunc inter bonos quidē censeri, & dicimus hoc satis Cardinalibus esse, nec pertinere ad eos inuestigare, aut iudicare, an alius eò dignior inueniatur, sed hoc ad eos spectare, qui habent ius eligendi, seu nominandi, prout clarum est ex verbis Concilij, dum loquens de ijs ait, *Eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, nisi quos digniores, & Ecclesię magis vtiles ipsi iudicauerint, præfici diligēter curauerint.*[d] Vnde vtens his verbis, *Ipsi iudicauerint*, satis ostendit sufficere, quòd iudicio nominan-

tium

a c. fundamēta. §. decet. de elect. in 6.

b Glo c. monasteriū. 16. q. 7. & in c. constitutus. 2. de appellat.

c Sess. 24. c. 1. §. omnes vero. de reform.

d Sess. 24. c. 1. §. omnes vero.

tium illi sint digniores, quamuis non Cardinalium iudicio tales videantur: immo etsi Cardinales omnino existimarēt plures inueniri posse, qui sint multo digniores eo, qui electus fuit, non tamen illius reijci potest a Cardinalibus electio, dummodo ille nominatus sit dignus: quandoquidem & in ijs, qui proponuntur a Papa, satis est, Papam censuisse illum, quem proponit, esse digniorem, licet vere non sit, cum Concilium præter alias qualitates non amplius exigat, quā vt illi, qui proponunt, eos digniores esse iudicauerint. Vnde hęc maior dignitas non est attendenda regulariter quo ad iudicium Cardinalium, sed quo ad iudicium ipsius Papæ, qui ita censuit, cui potius Cardinales & deferre, & acquiescere debent, quamuis ipsi alium digniorem æstimare potuissent: loquendo tamen secundum iustitiæ vinculum, non ex charitatis officio, de quo infra agemus. A B

VERVM ad rem adhuc magis explicandam, & scrupulos euellendos, quædam omnino animaduertenda esse dicimus, quæ rei propositæ multum conducunt, præter ea, quæ de Episcoporum creatione Pontificijs constitutionibus, & pręsertim a GREGORIO XIIII. nouissime sancita fuerant.[a]

Primum est: ad digniores proponendos, eosq. alijs præferendos, non necesse esse omnes Prouincias obire, aut angulos quosque locorum scrutari,[b] vt quis alijs præstantior sit, in lucem veniat: quod nimis operosum, & fere ineptum esset. Verum eos digniores nominandos esse, Doctores prudenter censere solent, qui in promptu sint, commodeque dignosci, & obtineri possint.[c] C

Secundo sciendum est, quòd si intellectu tantum speculemur, quo pacto hæc personarum dignitas, & merita inter se comparētur, haud valde difficile negotium videri potest: at vero si res ad praxim redigatur, illud adeo laboriosum, implicitumq. euadet, vt nulla fere certa, perpetuaq. regula possit comprehendi. Nam quamuis inter doctum & indoctum, continentem & incontinentem, exercitatum atque inexercitatum, facile sit discernere, attamen quando plures sunt vere docti, modesti, atque exercitati, quis eorum sit modestior, doctior, aut vsu peritior, nisi sit maximum discrimen in gradibus virtutum, difficillimum est iudicare:[d] & præsertim quia sæpe accidit, vt vnus sit doctior, alter exercitatior: vnus modestior, alter vigilantior: vnus ingenio præcellat, alter iudicio: alter zelo, alter facultate prædicandi, alter dexteritate in rebus gerendis. Itaque hæc omnia inter se conferre, & de ijs certum, ac probatum ferre iudicium, ita vt absolute vnus illi muneri aptior, & vtilior sit iudicandus, res est, quę maxima eget sapiētia, vsu, ac diuino prope consilio, D

indeq.

a A Gregorio xiiij. nouissime sācita fuerūt.

b Lamber. artic. 10 nu. 17.

c Caiet. 2. 2. q. 63. artic. 2. in fi.

d Sotus d. q. [illegible] artic. 2 in concl. 9.

A indeq. receptum videtur a Doctoribus, vt propter inextricabiles hasce difficultates, satis sit in foro contentioso si dignus eligatur [a]. Hincq. subdimus numquam memoria nostra accidisse, nec facile euenire posse, vt quando aliquis idoneus propositus fuit, is prętextu alterius melioris reijciatur, quia semper difficillimum visum fuit, hanc meritorum imparitatē æqua lance, irrefragabiliq. iudicio diffinire, tum quia nihil aliud hoc esset, quàm existimationē Præsulis illius, qui iam nominatus fuit, & ius quodam modo ad rem habere videtur, sine fructu in discrimen adducere, tum etiam quia auctoritas Principum, & eorum, quibus facultas nominandi, aut presentan
B di competit, hac ratione irrita redderetur: quod vix sine magna perturbatione eueniret.

Tertio illud animaduertendum, non eos digniores habēdos esse, qui meliores absolute fuerint, sed eos, qui (alioquin boni) respectu Ecclesiæ, de qua agitur, [b] meliores censeantur, cum aliquando minus sanctus, minus bonus, & minus doctus sit tamquam Ecclesiæ illi vtilior ceteris præferendus; quæ ratio in specta temporum conditione, pariter erit obseruanda, cum propter bella, dissidia, publicasq. perturbationes, vnum altero aptiorem esse sciamus, qui alioquin multis esset postponendus: idem & quo ad alias multas cir-
C cumstantias considerari posset, veluti in locis ditioni Principū subiectis, si quis gratia, & auctoritate apud eos reliquis prestaret, quamuis aliqua ex parte, doctrina alijs concederet, & veluti si quis ex eodem loco oriundus esset, & ciuibus magis acceptus: quod & ad multa alia huiusmodi exempla congrue pertinere potest.

Quarto illud valde DD. Cardinalibus cogitandū erit, quòd quāuis magno hoc onere nominandi digniores sint subleuati, non parū tamen negotij, ac ponderis eis relinquitur, si idoneos tantū debeant approbare, cū præter prudentiam, probitatē, doctrinam, & alia, quæ multis muneribus obeundis sunt cōmunia, peculiaria quædā in eo,
D qui ad Episcopatū prouehendus est, a nascentis Ecclesiæ primordijs semper fuerint requisita. Nam præter ea, quæ ab Apostolo, sacrisq. Concilijs, ac sanctis Patribus frequenter sunt tradita, [c] illud accedit, quòd Imperatores Leo, & Anthemius scriptū reliquerūt, his verbis: *Castus, & humilis nostris temporibus eligatur Episcopus, vt quoque locorum peruenerit, omnia vitæ propriæ integritate purificet: non pretio, nec precibus ordinetur Antistes. Tantū ab ambitu debet esse sepositus, vt quæratur cogēdus, rogatus recedat, inuitatus effugiat: sola illi suffragetur necessitas excusandi. Profecto enim indignus est sacerdotio, nisi fuerit ordinatus inuitus.* [d] Quod & a S. Gregorio in eumdē sensum fuit repetitum, qui

a Glos. c. cum inter. de elect. & in cap. licet. 8. q. 1.

b S. Tho. 2. 2. q. 63. artic. 2. & ibi Caiet.

c 1. Timot 3. Tit. 1 Synod. 8. c. 5. S. Hieronym. in ep ad Ocean 83. S. Greg. in pastoral S. Gregor. Nazian in apologe. 1. Ant. Aug epit. iur. lib. 1. titu. 3. 5. 6. & seq.

d l. si quē quā. C. de episc. & cler.

scripsit: *Sicut is, qui inuitatus renuit, quæsitus refugit, sacris est altaribus admouendus: sic qui vltro ambit, vel importune se ingerit, est proculdubio repellendus. Nã qui sic nititur ad altiora conscendere, quid agit nisi vt crescẽdo decrescat, & ascendẽdo exterius, interius ad profunda descẽdat? itaq. fratres charissimi in sacerdotibus ordinãdis synceritas vigeat, sit simplex sine venalitate consensus, pura præferatur electio, vt ad summa sacerdotij, non suffragio venditorum prouectus, sed Dei credatur esse iudicio.*[a] Quam sententiam a sanctis Patribus sæpe proditam fuisse legimus, vt sanctæ Ecclesiæ Præsules, non dignitatem præripientes, non vltro se offerentes, non volentes demum neque currentes, sed sibi ipsis diffidentes, & inuiti potius in Episcopalem ordinem asciscantur.[b] A B

Quinto illud animaduertendũ est, quòd sicuti medendi officium non alteri quàm medicę artis perito, nec nauigium, nisi rei nauticæ experto, atque in periculis probato committitur, sic & multo magis Pastoralis animarum cura, quæ ars artium dicitur, illis tantum deferenda videtur, qui in Ecclesiastica disciplina, spiritualisq. vitæ exercitijs diu versati fuerunt. Quod apud S. Leonem extat, cum ait: *Sanctorum Patrum venerabiles sanctiones eos demum sacris administrationibus idoneos censuere: quorum omnis ætas a puerilibus exordijs vsque ad perfectiores annos per disciplinæ Ecclesiasticæ stipendia cucurrisset.*[c]

Sexto sunt præterea alia multa priscis vsque temporibus commemorata,[d] quæ nos obiter tantum hic innuenda duximus, non quia non videamus exquisitam illam antiquorum temporũ disciplinam, non ita sęculi nostri infirmitati congruere, cum pręsertim alia tunc eligendi Episcopos ratio obseruaretur: verum vt hinc saltem admoneantur hi, qui consilium de idoneis Pręlatis ad Pastoralem curam daturi sunt, quantam in ea re solicitudinem veteres adhibuerint, Episcopalis muneris pondus librantes, atque eximiam vtilitaté cogitantes, quæ ex bonorum Episcoporum electione in Christianam Rempublicam esset prouentura: & propterea Cardinales quoque hodie meminerint, cum de Episcoporum creatione agitur, se grauissimum præ manibus negotium habere, ac summa admodum maturitate, & vigili circumspectione deliberandum. Hæc de iustitiæ vinculo, quo concludimus Cardinales regulariter non amplius teneri, quàm vt dignos, & idoneos probent, si tales in Consistorio, qui vere apti sint, proponantur, siue nomine Principum, siue ab ipsomet Papa, nec a Cardinalibus quidquam de dignioribus exploretur; sed tantum prout moris est, rogentur, quid illis de Præsule proposito videatur. C D

Nam si de altero illo vinculo loquimur, quod ex charitate oritur,

cuius

a S. Greg. lib. 7. epist. 110.

b S. Cypr. li. 4. epist. 2. S. Leo ep. 84 S. Chrysost. lib. 4. de sacerd. S. Bern. lib. 3. de cõsid. ad Eugen.

c c. miramur. 61. dist.

d 1. Tim. 3. & Tit. 1. quas epistolas multis Concil. & Patrum interpretationib. exornat Gratian. a 20. vsque ad 100. distin. 5. Greg. Naziã. in apolog. 1. & in episto. 22. ad Cæsariẽ. S. Chrys. in libris de Sacerdotio, & in 1. Tim. 3. hom. 10. & alibi sæpe. S. Gregor. in Pastor. Auth. quomodo oport. Episcopos. §. 1. & de sanctiss. Episcop. cum sim.

A cuius officio, etiam non requisiti debent summum Pontificem in rebus administrandis omni opera, auxilioq. iuuare, modo tamen se profecturos esse probabiliter sperent, ut aliàs diximus; Respondemus, si meliorem, & utiliorem in promptu habeant, commendatione dignos maximè fore, si re integra curarint qua poterunt diligentia, ut de eo summum pontificem commonefaciant, ueluti Hispani de Hispanis, Galli de Gallis, Germani de Germanis, Poloni de Polonis, & alij de alijs, qui promouendos notiores habent: non enim sine causa sacro Concilio cautum fuit, ut in uno Consistorio relatione facta, in aliud Consistorium iudicium differatur, ut scilicet interim
B maturius de re tota, quod opus fuerit, deliberari possit.

NVNC DE CARDINALIVM CREATIONE agendum est, quæ multa habet Episcopis ipsis communia: nonnulla etiam pro gradus huius prestantia, & sublimitate quæ illius sunt propria, & peculiaria. Commune illud est, ut omnia, & singula, quæ de Episcoporum præficiendorum uita, ætate, doctrina, & ceteris qualitatibus sacro Concilio Tridentino constituta sunt, eadem in creatione S.R.E. Cardinalium, etiamsi Diaconi sint, adhibeantur. [a] Peculiare uero, ut ad eas qualitates non solum quædam aliæ accedant, quibus eos insignitos esse oporteat, sed & omnia desint illis impedimenta, quę in lit
C teris SIXTI Papę QVINTI sanctæ mem. recensentur. Peculiare & illud est, ut quamuis Episcopi quibuscumque anni diebus, & temporibus creari possint, Cardinalium tamen promotio statis tantum mensis Decembris ferijs celebretur. [b] Peculiare & illud, ut cum nouas quotidie Ecclesias erigi, atque Episcopos nouos creari ad propagandam religionem sit necesse, Cardinalium tamen Collegium certo numero regulariter concludi solet. Illud etiam peculiare, quòd Episcopus unusquisque Ecclesiæ suæ tamquam sponsæ adscribitur, a qua, quæ sibi ad sustinendam dignitatem, pauperemque gregem suum alendum sunt necessaria, tamquam coniugalem dotem su-
D scipit, cum Cardinales ad uniuersalem Ecclesiam, [c] Pastoremq. illius adiuuandum, instituti, nullo certo loco solicitudinem suam circumscriptam habeant, sed Papæ ipsi adsistant, aut quò ille iusserit, se transferant, atque ab ipsius tamquam Ecclesiæ capitis benignissima manu, unusquisque subsidia necessaria consequi debeat. Inter cetera uero, ne singula persequamur, peculiare illud præcipuè haberi solet, quòd in Cardinalium creatione numquam ius aliquod Regibus, Principibus, aut Capitulis Canonicorum competit, quamuis Episcoporum nominatio, aut præsentatio, ut aliàs diximus, quandoque soleat ad eos pertinere. Verum auctoritas hæc

DE CARDINALIVM CREATIONE.

a Seß.24. ca. 1.§. ea uero.

b n d. constit. Sixti V.§. antiquum uero.

c Caiet. 2.2. q.185. art.5.

in Cardinalium creatione ita solius Romani Pontificis propria, & A præcipua existit, ut nulli prorsus quocumque ille gradu aut dignitate fulgeat, tribuatur. Vnde mirum non est, si Tridentinum Concilium uerbis adeo pijs, ac uehemẽtibus summum Pontificem cohortatum fuit, ut *quam solicitudinem uniuersæ Ecclesiæ ex muneris sui officio debet, eam hic potissimũ*(ut uerbis eius utamur) *impendat, ut lectissimos tantũ sibi Cardinales adsiscat:* [a] mouens his uerbis, non dignos tantũ, sed dignissimos: non probatos tantũ, sed probatissimos: non lectos tantum, sed lectissimos in hunc gradum adsciscendos esse. Nam cũ hi Christianæ Reipublicæ cardines, & clarissima Ecclesiæ lumina sint habendi, oportuit eos omnibus uirtutum meritis ita fulgere, ut B nihil prorsus ad cumulatam tantæ dignitatis perfectionem in ijs possit desiderari: sicuti enim in gẽma, quo pretiosior est, & elegantiore annulo inserta, eò diligentius minima quæque signa, aut maculæ inuestigãtur: sic Cardinales, quo excelsiore in gradu sunt positi, insignioreq. tũ munere, tũ habitu, ac titulo decorati, eo longius ab omnibus prorsus uitiorũ decuit suspicionibus abesse, ita ut uirtutũ suarum splendore uniuersorũ in se oculos, atque admirationẽ cõuertãt.

a Sess. 24. de refor. c. 1. in fi.

Quam ob causam, ut res tanta, qua decet, trutina, & consilij maturitate expenderetur, in sacrarum ceremoniarum libro legimus, [b] illud seruari solitum fuisse, ut cum summus Pontifex nouos Cardi- C nales creare uellet, in primo Consistorio causas narraret, quæ illum mouerent ad nouam creationem, & sigillatim a Cardinalibus exquireret, an uideretur illis expedire, nouos Cardinales creari, ipsiq. libere sententias suas exponerent, ita ut ab omnibus intelligerẽtur. Et si maior pars Collegij in sententiam Pontificis ueniret, ageretur deinde de numero promouendorum, interimq. Põtifex Cardinales moneret, ut de personis eligendis cogitarent, & postea aliud Consistorium haberetur, in quibus nomina promouendorum significarentur: & si infirmitate aliqui detenti essent, mitterentur ad eos duo alij Cardinales, qui uota eorum scrutarentur, tum in primo, tum in D secundo die, quo Consistoria haberentur, nec summus Pontifex nisi de consensu maioris partis sacri Collegij Cardinales nouos crearet. Hæc in summa sunt, quæ ex ceremoniarum Libro colliguntur.

b In lib. 1. cerim sect. 3. c. 1. 2. 3. & 4.

VERVM hæc ad summum Pontificẽ spectant: nos autem quoniã quærimus quæ partes sacri Collegij esse debeant, quãdo proponẽte eodẽ summo Pontifice in Consistorio nouos Cardinales creandos, ipsi sententiam sunt dicturi; Ideo respondemus, duplex illud officiũ repetendum esse, quod supra commemorauimus, Cardinalibus uti Consiliarijs incumbere: alterum uidelicet iustitiæ, alterũ charitatis.

QVOD

A QVOD ad iustitiam attinet, variæ offerre se possunt occasiones illius munia exercendi in noua Cardinaliũ creatione, & præcipue in ijs rebus, quæ ad eorum spectãt, aut qualitates, aut ætatẽ, aut numerum, aut tempus promotionis. Quantũ ad qualitates pertinet, modo diximus ea omnia, & singula in illis fulgere debere, non solũ quę in Episcoporũ creatione obseruanda sunt, sed & alia etiam, quę recẽti SIXTI Papę QVINTI Constitutione requiruntur. Vnde dubium non est, quoties Cardinalis in sacro Consistorio audit de Cardinalibus nouis creandis agi, in quibus singulæ illæ qualitates non concurrant, aut aliqua impedimenta prohibita adsint, eum teneri iusti-
B tiæ lege commemorare quid Concilium, quid Constitutiones, quid Leges sanciant, aut quid ratio postulet, seruata tamen, quo ad eius fieri poterit, personæ, de qua agitur, fama & existimatione.

Quibus & aliud accedit, quòd in Cardinalium creatione cum de illis agatur, qui aut summi Pontifices euasuri, aut in eo deligendo suffragium sint habituri: intereaq. Administri, Consiliarij, atque opitulatores sint futuri illius, qui clauum uniuersæ Dei Ecclesię gubernandæ, socijs illi adnitentibus fortiter tenere debet: propterea certum est, post summum Pontificem, Consiliarios teneri diligẽtissime cauere, vt promouendi tales omnino existant, qui huic mune-
C ri integre possint respondere: ob id enim sacrum Conciliũ Tridentinum admonuit, ut ex omnibus Christiani orbis nationibus, quantum commode fieri poterit, & prout idoneos repererit, sanctissimus Romanus Pontifex eos assumat, [a] non solum ut per eos sedes Apostolica de omnium gentium moribus, & negotijs certam pro rerum emergentium opportunitate notitiam habere possit, sed etiam ut declararet optimos quosque, & lectissimos vndequaq. esse in hunc Cardinalium ordinem adscribendos, ea omnino exceptione remota qua se Collegia fere omnia & Senatus tueri solent, dum asserunt in suas societates, non alios quàm ciues, aut inde oriundos, solere reci-
D pi: ideoq. minus dignos, aut idoneos quandoq. ab ijs admitti, quod non semper pro loci angustia, aut ciuium copia, tales inueniri possint, qui maxime apti sint futuri. Nam sacrum Concilium, tametsi optime nouerat Prælatum Ecclesiæ, quo nomine etiam Papa continetur, [b] non esse rerum spiritualium dominum, ita ut possit ea arbitratu suo, quibus maluerit, dare, sed teneri ad eas dispensandas, habita ratione communis boni, alioquin eum peccare in acceptione personarum: [c] attamen uolens eo cautius sanctæ Ecclesię administrationi consulere, & ne ullo tempore minus digni, minusve vtiles priuato aliquo prætextu natalis soli, aut prouinciæ, seu clientelæ, vel

a Sess. 24. c. 1. §. ea vero omnia.

b Caiet. 2. 2. q. 63 articu. 2. vers. nota tertio.

c S. Tho. 2. 2. q. 63. articu. 2. Augu. de An- con q. 47. arti. 1. & 2.

consanguinitatis, aut familiaritatis, meliorum, atque aptiorum lo- A
cum in publica re, supremoq. Ecclesiæ cardine, occuparent: sed ut perpetuo præstantissimi quique, & ad commune bonum optimi ceteris præponerentur, statuit, ut Cardinalium Collegium nullis finibus circumscribatur, sed in omnes gentes, & nationes extendatur, ita ut Romanus Pōtifex sicuti Pastor est uniuersalis, sic omni humano carnis affectu erga sibi adiunctos deposito, [a] uniuersi orbis agrū [illegible]os gerens, posset lectissimos quosque flores in hac, uel illa regione nitentes, suo tempore excerpere, atque ex ijs splendidissimā sibi Consiliariorum, & assessorum coronam, uniuerso orbi & gra-
tam, & salutarem contexere. B

Qvod ad aetatem spectat, scimus eodem Tridentino Concilio ætatem, quæ in Episcopis est necessaria, triginta uidelicet annorum qui exacti fuerint, [b] in Cardinalibus quoque etiamsi Diaconi sint, omnino requiri, [c] quamuis quod de Diaconis dicitur, eos saltem in uigesimo secundo suæ ætatis anno constitutos esse, Sixtvs Qvintvs sanctæ mem. postea sanxerit, ita ut omnino intra annum ad sacrum Diaconatus ordinem promoueantur. [d] Propterea hac quoque in parte Cardinalis erit iustitiam colentis officium, si quando de minoribus hoc annorum spatio promouendis ageretur,
quid Synodi, quid Patrum Decreta, quid usque ueteres tum Græco- C
rum, tum Romanorum mores in suis Senatibus religiose obseruarent, [e] commemorare, non quia in sacro Consistorio non aliquos interdum hoc annorum curriculo inferiores, adlectos fuisse ignoremus, qui moribus atque ingenio ætatem antecedentes, magnum Collegio nostro ornamentum attulerunt, de quibus etiam alibi egimus: [f] sed ut in posterum quanta fieri poterit cautione curetur, ne frustra Canones, Concilia, & Pontificiæ Constitutiones hanc ætatem præscripsisse uideantur, atque omnino ea auctoritas, & existimatio, quæ Collegijs ex annorum maturitate acquiri solet, in hoc
nostro potissimum conseruetur, & amplificetur. D

De nvmero uero Cardinaliū, certum illud est, maiores nostros in eo parcos maxime extitisse, & paucis admodum contentos fuisse, cum tamen Ecclesia Dei optime ijs temporibus administraretur; cuius rei tanta uidetur ab illis ratio habita fuisse, ut usque ad patrum, aut certe auorum nostrorum ætatem, Cardinalium ordinem uix trigesimum regulariter attigisse uideamus: postea uero, cum numerū hunc paulatim excrescere, progrediente tempore, summi Pontifices agnoscerent, moderationem aliquam adhibendam esse censuerunt, donec Sixtvs Qvintvs sanctæ mem. de S.R.E. Cardinalium

[a] d. Sess. 24. [illegible] 1. § [illegible]

[b] c. cū in cunctis de elect.

[c] Sess. 24. c. 1. §. ea uero. de reform.

[d] d. constit. §. neque posthac.

[e] Tiraquel. in præfat. de iur. primogen. nu. 79. cum multis sequ.

[f] In quæst. 20.

A lium numero, ordine, & ætate, Conſtitutionem edidit, in qua uniuerſum Cardinalium ordinem ad ſeptuaginta redegit, ut ueteris ſynagogæ figuram imitaretur de congregandis ſeptuaginta ſenioribus Iſrael, qui una cum Moyſe onus populi ſuſtentarent, & non ipſe ſolus grauaretur.[a] Quam tamen Conſtitutionem uerbis negantibus, ubi de numero agit, ſapienter admodum idem Pontifex concepit,[b] ut ſcilicet oſtenderet non ſolum numerum ſeptuagenarium non eſſe tranſiliendum, ſed nec etiam ſemper æquandum, ubi pauciores poſſunt ad omnia munera ſufficere, cum, ut aiunt Iuriſconſulti[c], non quidquid iudicis committitur poteſtati, illud etiam ſubijci B tur neceſſitati.

a Numer. 11.
b Conſtit. 50. Sixti V. § de prædictorum.
c l. non quidquid. de iudic.

Cum igitur non ualde multos ad Sedem Apoſtolicam adiuuandam, ſanctamq. Eccleſiam regendam, Cardinales neceſſarios eſſe ex Maiorum noſtrorum traditione, atque uſu ipſo perſpiciamus, propterea quotiens de nouis Cardinalibus adiungendis agitur, id in primis ei, qui ſuffragium ſuum daturus eſſet, conſiderandum putaremus, an Sedes Apoſtolica illis eo tempore indigeat, memorans illud ſecum, atque in animo bene conſtitutum habens, dignitates Eccleſiaſticas inſtitutas fuiſſe principaliter, ut conſuleretur loco, aut muneri, aut Eccleſiæ indigenti, non ut inde homines, aut familiæ ſplen C dore gradus illuſtrarentur.[d] Quamobrem, ſicut numquam agitur de præficiendo Epiſcopo alicui Eccleſię, niſi certa urgeat illius neceſſitas, eo quòd ſponſo, & paſtore ſuo orbata inueniatur; ſic in uniuerſali Eccleſia, niſi perſpicua ſe oſtẽdat neceſſitas, quæ Sedem Apoſtolicam pluribus adiutoribus, & Conſiliarijs indigere declaret, præpoſterum eſſet de eligendis nouis Cardinalibus conſilium iudicandum: ſicuti enim uehiculo, cui quattuor rotæ ſuſſiciunt ad onera ferenda, ſi quis quintam adderet, illius turbaret potius, atque impediret curſum, quàm adiuuaret: ſic in Collegium Cardinalium bene conſtitutum plures ingerere quàm oporteat, nihil aliud eſt, quàm D corpus nõ neceſſarijs cibis onerare, ac lædere potius, quã ſubleuare.

d S. Tho. 2. 2. q. 63. art. 2. in corp. & ad 1. ubi Caiet. & art. 3.

Non negamus tamen pro uario Eccleſiæ ſtatu, temporumq. ratione interdum accidere poſſe, ut affluente etiam ſacro Cardinaliũ Collegio plurimis, & præſtantiſſimis in omni uirtutum genere Præſulibus, adhuc tamen alij ſint adlegendi, ſic publica rerum utilitate poſtulante. Nam cum hi dignitatum gradus inſtituti fuerint, ut eſſent officia in Eccleſiæ utilitatem exercenda, hæc utilitas dupliciter conſiderari ſolet, tum ſimpliciter, &, ut dicitur, per ſe: quæ utilitas intrinſeca appellatur, oriens immediate ex perſona ipſa promouenda, quæ proprijs uirtutibus, & meritis commune bonum ſit adiu-

uatura, tum etiam per accidens, quando occasione eiusdem personæ A
promouendæ, magna præterea utilitas Ecclesiæ rebus aliunde sit ac
cessura, quæ utilitas extrinseca uocari solet. Qua quidem ratione ma
iores nostros, maximorum Principum patrocinium aduersus hæreticos, ac Christianæ fidei hostes eximio Sedis Apostolicæ adiumento sibi sępe comparasse nouimus, dum his efflagitantibus aliquos ex eorum consanguineis etiam ætate minoribus, optimæ tamen indolis, & spei, ad suum ordinem aggregare non recusarunt.

POSSENT & aliæ iustissimæ rationes interdum exurgere, quibus de uno, aut altero cooptando extra ordinem sapienter decernere liceret, si id communis boni causa euidenter exposceret, ita ut uix aliter imminentibus periculis prospici posse non uideretur, modo tamen septuagenarius numerus, nisi ex urgentissima, atque ineuitabili causa, SIXTI QVINTI Constitutione præscriptus excederetur. B
Quam quidem extraordinariam promotionem feliciter aliquando successuram esse non est dubitandum, dum tamen non gratiæ, non amicitiæ, non propinquitatis, non cupiditatis, sed sacrosanctæ Sedis futura sit electio.

QVOD uero ad tempus promotionis spectat, potest & hic suus iustitiæ locus esse, ne scilicet alio tẽpore quàm ferijs Decembribus, ipsisq. ieiuniorum diebus, nouissima SIXTI QVINTI Constitutione præfinitis, promotiones Cardinalium celebrentur, quod priscis CLEMENTIS, ANACLETI, EVARISTI, ALEXANDRI, & aliorum sanctorum Pontificum temporibus per sexcentos, & amplius annos continuata serie obseruatum fuisse, idem SIXTVS V. meminit.[a] Quo loco & illud obseruandum esse nemo ignorat, quod sacro Tridentino Concilio continetur, ut scilicet in uno Consistorio ad Cardinales de promotione facienda referatur, in altero postea deliberetur: quandoquidem in re omnium grauissima, nisi matura præcedat consultatio, summa pericula ac discrimina adiri possent. Quod quidem, ut eo feliciorem fructum afferat, uidimus nosipsi, & obseruauimus eximiam multorum summorum Pontificum uigilantiam, ac solicitudinem, qui præter ea, quæ in sacro Consistorio ex uetere ritu denunciauerant, priuatim etiam unumquemque moneri curabant, ut si quid illis ante diem promotionis significandum occurreret, illud eis, si libuisset, intra domesticos parietes omni fiducia, & familiaritate deferrent: sic enim accenduntur magis, Consiliariorum animi ad ea cogitanda, diligenterque meditanda, quæ utilius in Dei gloriam, Sedisque Apostolicæ dignitatem sint euasura. Et hæc quo ad iustitiam. Quæ omnia C D

[a] In d. constit. §. ante quum uero

loco

A loco suo in memoriam uniuersalis Pastoris redigere, si quando res diuerso ab eo, quod supradictum est, cursu dirigi dignosceretur, erit officium fidelis, & sapientis Consiliarij.

SVPEREST postremo charitatis officium, cuius exercendæ, quandocumque de Cardinalium creatione agetur, largum, atque uberē campum Consiliarijs illis offerendum esse non dubitamus, qui zelo Dei accensi, sanctæ Ecclesiæ prodesse exoptabūt. Occurrent enim multorum merita nihil ambientium, sed uirtutibus probitatē suam prædicantium, quos summo Pontifici priuatim, & publice commemorari publica utilitas exposcit. Occurrent insignium aliquorum B uirorum pro Sede Apostolica suscepti utiliter labores, atque omniū commendatione celebrati, ita ut eos sacro Collegio usui, ac ornamento futuros esse non sit ambigendum. Occurret interdum concepta forte de ijs suspicio, qui sanguinis uinculo cum Principe coniuncti, cooptādi esse dicentur, ut quamuis æque digni meritis, ac alij habeantur, & propterea sine personarum acceptione alijs præferri possent; tamen propter scandalum satius esset ab ijs supersedere, si ex hoc aliqui exemplum sumerent, etiam præter dignitatem bona Ecclesiæ consanguineis dandi, ut ait sanctus Thomas. [a] Occurrent clarissimæ multorum, tum Principum, tum aliorum, familiæ, C quorum Maiores, cum in sacro Collegio uirtutem, singularemque prudentiam suam probarint, ęquum est tam præclara semina, si qua fructui ferendo idonea supersint, a Sede Apostolica recipi, & foueri. Occurrent nonnullorum etiam Cardinalium optime meritorū domesticæ necessitates, imparesq. gradui census, quibus ut antea cōsulatur, quàm de Collegio nouis Cardinalibus amplificando, aut de augendis ijsdem bonorum Ecclesiasticorum redditibus agatur, fraterna dilectio & pietas postulabit. Offerent se & multa alia pro loci, & temporis opportunitate commemoranda, quæ Dei spiritus unicuique eum imploranti facile suppeditabit.

a S. Tho. 2. 2. q. 63. artic. 2. ad 1. ubi Caie. & Quodlib. 4. art. 15. Turrecrem. in c. decenter 89. dist. num. 2. Bald. l. tutor §. quæ tutoris. de excus. tutor.

D ATQVE hæc quidem, quæ a nobis dicta sunt, satis unumquemque admonere possunt quid in alijs negotijs sentiamus, quæ in Consistorij consultationibus uersari solent, an scilicet satis sit id, quod a summo Pontifice proponitur, cnm honestum sit, probare: an uero etiam si quid melius, atque utilius occurrat, dicendo amplecti: nam ex his, quæ disseruimus, cum liqueat, totam Consiliarij functionem partim ad iustitiæ, partim ad charitatis debitum pertinere; idcirco sicuti iustitiæ officium numquam est intermittendum, sic charitatis munus opportune susceptum magna sæpe cum laude, tum fructu, atque aliorum ædificatione poterit exerceri.

An teneatur Cardinalis detegere crimina, aut impedimenta, quæ obſtant promouendis in Epiſcopos, aut Cardinales.

QVAEST. XXVII.

PRAESENS quæſtio quoniam propter varietatem A
criminum, multiplicesq. circumſtãtias prolixam nimis requireret diſputationem, nos ad vitandam Lectori moleſtiam, eam ad illa tantum capita redigendam duximus, quæ ex communibus Doctorum regulis rei noſtræ poſſunt ſufficere.

PRIMVM igitur de Epiſcopis agẽtes, illud præfamur, quòd quãuis non fiant relationes ad ſacrum Conſiſtorium de promouendis Prælatis niſi præcedant informationes, inquiſitiones, & probationes publicis documentis traditæ de vita, ętate, doctrina, moribus, alijsq. eorum qualitatibus neceſſarijs, vt ſuperiori capite dictum fuit: Quo- B
niam tamen accidere poteſt, vt non omnia ſciri, cognoſcive potuerint; propterea nunc quæritur an Cardinalis ſententiam rogatus a Põtifice in Conſiſtorio quid ſibi de perſona promouenda videatur, debeat ſi qua norit impedimenta alijs forte non ita cognita denunciare. Quod quidem clarioris explicationis gratia in tres partes diſtribuimus. Primum eſt, quid officio, perſonæq. Cardinalis reſponſuri conueniat. Secundum, quæ crimina, aut impedimenta ſint, de quibus dubitari poteſt. Tertium, qua ratione, aut modo hæc ſint tractanda.

Quod ad primum attinet, meminiſſe debet Cardinalis, ſibi dupli- C
cem perſonam incumbere: alteram tamquam Chriſtiani hominis, quæ fidelibus omnibus communis eſt, ex qua ipſe veluti membrum corporis Eccleſiæ debet commune bonum Chriſtianæ Reipublicæ tueri, & propugnare, etiam cum rerum ſuarum, aut amicitiæ amittendæ, ſi oporteat, aut ſi neceſſitas vrgeat, periculo: alteram, quam velut Coadiutor, & Conſiliarius Papæ refert, duplici adhuc, vt aliàs diximus, vinculo obſtrictam, tum iuſtitiæ, tum charitatis: iuſtitiæ quidem, vt de ijs rebus, de quibus a Pontifice conſulitur, fideliter ſemper reſpondeat: charitatis vero, ut præterea induat perſonam

ſummi

A summi Pontificis, eaq. omnia illi pro loco, & tempore suggerere studeat, quæ Pastoralis illius auctoritas, communisq. Ecclesię vtilitas exposcere videtur, secum ipse statuens quando opportune id se facere posse confidit, vt illud ipsum in rebus gerendis consilium Papæ subministret, quod ipsemet, si eo loco sederet, proculdubio esset executurus: sic legimus strenuum Chusi erga Regem Dauidem obseruasse,[a] & Eliseum erga Ioram Regem Israel,[b] & alios multos Dei seruos fecisse.

a 2 Reg. 17.
b 4. Reg. 3.

In secundo capite animaduertendũ est, num sint crimina, quę obstant promouendo, an vero alia impediméta. Et quoniã mul-
B tiplicia admodum vtraque esse possunt, ea summatim potius, quàm certa regula, subtiliq. distinctione, quę longiorem exquireret tractationem, complectemur. Nam si crimina sunt, ea aut tamquam occulta, aut vt publica considerantur. Occulta in præsenti dicimus, quæ intra priuatos parietes admittuntur: & hæc aut ipsi tantum promouẽdo & paucis fortasse alijs domesticis solo exemplo nocent: veluti si crapulæ, lusibus, aut aleis indulgeat, siue concubinã ancillę specie alat: aut nocent non ipsi tantum, sed ui sua apta sunt etiam Rempublicam totam, uel partẽ eius lędere, vt si quis sit hęreticus, schismaticus, ac ciuium saluti infensus. Publica appellamus, quæ alijs quoq.
C ciuibus nota sunt, & hęc aut ita proprię personæ annexa sũt, vt ipsemet promouendus ijs cum diuinę gratię auxilio prouidere possit[c]. nec alijs nisi exemplo, ut plurimum, nocere solẽt, qualia sunt multa ex ijs, quę Apostolus cõmemorat,[d] veluti si sit superbus, iracundus, uinolentus, turpis lucri cupidus, incontinens: aut ea sunt, quæ alijs quoque damnum afferunt, veluti si sit rixosus, adulter, maledicus, fęnerator. Rursus præter crimina, sunt, vt diximus, alia impediméta, quæ ad duo capita redigi possunt: aut enim proueniunt a iure Pontificio, aut ab ipsa natura. Iure Pontificio prohibentur promoueri excommunicatus, irregularis, per saltum ordinatus, & alij. A natura
D multi sunt morbi, qui obstare uidẽtur, vt si quis sit lymphaticus, energumenus, furiosus, aut corpore enormiter vitiatus. Quæ igitur sunt a iure Pontificio, licet peccatum nõ sint, quod est perspicuũ, habent tamen aliquando peccatum annexum, & sunt veluti pęna peccatorum, quę antecesserunt, siue ipsa peccata vera, siue presumpta sint, vt patet in excommunicatione, & irregularitate, quæ nascitur ex delicto. Aliquando uero nullum peccatum habent annexum, ut cernere licet in bigamia, & in alijs irregularitatibus.

c S. Tho. 2. 2. q. 185. artic. 2. ad 2.
d 1. Timot. 3. & Tit. 1.

Interest autem multum inter impedimenta, quæ sunt a iure Pontificio, & ea, quæ sunt a natura: quę enim sunt a iure Pontificio

possunt

possunt auctoritate Pontificis maximi tolli, ut si ipse promouendus, A sit excommunicatus, aut irregularis. At uero, quæ sunt a natura quædam nequeunt ab ipso Pontifice tolli, ut de furioso, muto, & paralytico constat: quædam condonari, ut patet ex eo, qui corpore uitiatus est: licet enim non possit eum Pontifex sanare, poterit tamen illi facere potestatē suscipiendi ordines sacros, & fungendi munere Episcopali, quamuis id magna ex parte non expediat, hincque merito iure Pontificio prohibeatur.

His ita positis, si quæramus quod tertio loco propositum est, an hęc peccata, & impedimenta, de quibus diximus, necessario sint semper detegenda; Respondemus, illud in primis animaduertendum, B hoc negotium, quod in Consistorio geritur, non pertinere ad fraternam admonitionem, quæ secreto facienda est ad correctionem proximi.[a] Non etiam ad iudicialem actionem, quia iuris proprij hic non fit persequutio.[b] Non item ad accusationem, quia hic non intenditur uindicta legis.[c] Sed spectat ad canonicam denunciationē, cum exerceatur ad damnum euitandum, quod ex illius uitiosa promotione sequi posset.[d] Quare cum quæramus, qua ratione debeat se Cardinalis prudenter gerere ut muneri suo satisfaciat; Respondemus, illud primum & uniuerse spectandum, ut nulla praua affectione, aut simultate ductus, sed communis tantum utilitatis studio, sanctoque zelo permotus in his se habeat ea prudentia, & dexteritate, quæ Cardinalis muneri conueniat. C

Quapropter ut rem, non quidem præcise, sed qua commodiore licet ratione persequamur, dicimus, si ea, quæ obstant promouendo, occulta sint crimina, de quibus supra diximus, quæ scilicet ipsi tātum, & paucis forte alijs domesticis solo exēplo nocere possunt, Reipublicæ autē detrimentum sua natura non afferunt; tunc charitatis ac iustitiæ officium exposcere uidetur, ut nō eo in loco corā alijs, sed priuatim per secretā admonitionem cum eo agatur.[e] nisi forte usque adeo in ijs esset implicitus atque inueteratus, ut admonitione D etiā sæpius repetita, nulla emendationis spes illius esset expectāda.

Verumtamen illud est, quòd cum de eo nobis sit sermo, qui iam nominatus fuit in Consistorio, & de quo relatio facta ex more a Cardinali proponente, cumq. post præconizationes, & prænunciationes factas instet tempus prouidendi Ecclesiæ, & deliberationis sumendæ, nec res patiatur longiorem moram, aut locum concedat priuatæ admonitioni; propterea ex sententia Doctorum affirmari posse uidetur, si crimina non modo sint uera, & quæ probari possint, sed etiam ita grauia ut legitime eū ab Episcopalis muneris susce-

a Matt. 18. S. Thom. 2. 2. quæst. 33.
b l. nihil ff. de act. & obligat. §. 1. Inst. de act.
c S Tho. 2. 2. q. 68. artic. 1. Silu. in uerb. accusatio. in princip.
d Abb. in cap. nouit. de iudi. nu. 57. & seq. Sotus de ratione tegēdi secr. membr. 2. q. 7.
e S Tho. 2. 2 q 33. art. 6.

A susceptione debeant arcere, tunc ne alias ille, qui indignus, & inhabilis est, in Episcopum promoueatur cum Ecclesiæ detrimento, debere Cardinalem in Cõsistorio ea quamuis alijs occulta denunciare [a], si alia via non adsit ad damnum publicum, quod instat, uitandum, cum huiusmodi denunciatio fiat Papæ, qui eo loco non vt iudex, sed vt Pater, & Pastor est deliberaturus quod melius, & vtilius erit.[b] Quę ratio in aliorum ordinum criminibus idem obseruandum esse, multo magis suadere videtur, & præsertim vbi publicum detrimentum inde manare posset: quandoquidem eiusmodi crimina tamquam hostes, qui moribus insidiantur, & disciplinam labefactare contenB dunt procul arcenda sunt. Cuius rei exemplum non alienum legimus in Actibus Apostolorum, [c] quando filius sororis Pauli insidias secretas, & coniurationem plusquàm quadraginta virorum contra Paulum ad Tribunum detulit, qui sapienter admodum & periculo prouidit, & Paulum ab insidijs liberauit. Non negamus tamen tam varias, & graues posse in huiusmodi casibus circumstantias concurrere, vt vix quidquam absolute, ac perpetuo diffiniri possit. [d] Vnde consulendum potius censemus, vt, quando casus accideret, omnia mature, & sapienter circumspiciantur, & charitate duce, quę cuncta vtiliter dirigit, & publicæ utilitati, & proximi famæ, quo ad eius fieri poterit, consulatur.[e]

a Nauarr. in Manual. c. 18. nu. 30. & nu. 56 & cap. 24. num. 14.
b S. Th. quodlib. 11. art. 13. S. Antonin 2. par tit. 9 c. 6. § 4 vers. item quæritur
c Act. 23.
d S. Tho. in 4. quodlib. Gabr. Biel. in canon. Missæ lect. 74.
e S. Antonin. vt supra.

C Hæc de ijs, quæ ad Episcoporum creationem pertinent, quæ pari ratione quid in Cardinalium promotione sentiendum sit, satis declarare possunt, eo adiecto, quod supra tetigimus, & veteris solet esse instituti, nosq. ætate nostra vsu receptum vidimus, ut cum ad sacrum Consistorium de habenda promotione Cardinalium a summo Pontifice refertur, inuitentur etiam Patres omnes, qui adsunt, vt si quid illis commonefaciendum occurrerit, liber illis aditus in priuatum eiusdem cubiculum pateat, antequam præstituta dies nouos Cardinales creandi, & D promulgandi adueniat. Quod quidem cum in posterum obseruandum esse sit sperandum, facilius hinc difficultatibus & periculis illis occurri poterit, quæ turbas interdum excitare possent, si coram alijs eadem essent proferenda.

PARS

Si quis consilium a uiris peritis accepisset, licere sibi certis de causis aliter in Consistorio de re proposita respondere, quàm conscientia dictet, an defendi mereatur.

B

QVÆST. XXVIII.

QVISQVIS cogitatione secum illa repetet, quæ aliàs a nobis de petendi consilij necessitate, atque utilitate tractata fuerunt, uideatq. totam fere hanc disputationem nostram in eo potissimum uersari, ut de rebus gerendis recta, ac fidelia consilia capiantur, non poterit non maxime Cardinales illos commẽdare, qui in rebus grauibus, & difficilibus antequàm sententiam suã in Consistorio proferant, uiros probitate, & scientia præstantes sibi C adiungunt, quorum consilio iudicium suum mature instruãt, & muniant: siquidẽ Cardinales ipsi, ob susceptum cũ iuramento munus, non possunt non aliquo modo erga id, quod agitur, affecti esse: unde cautius est, quid alij sentiant, explorare, cum dici soleat, homines plus in alieno negotio uidere, quam in suo.[a]

Cum igitur ab homine nihil amplius ad uitandam culpam exigi posse uideatur, quàm ut ueritatis studio præeunte, omnem, quãtum in se est, diligentiam adhibeat, ne labatur: utique in re dubia, & ancipiti, qui doctos, probatosq. uiros consulit, satis muneri suo fecisse existimandus est, cum regula sit, magistris artium ac peritis conceden D dum esse,[b] præsertim in foro animæ, in quo bona fides, & mentis synceritas potissimum spectari solet.

a Senec. epist. 109.

b Valer. Max. lib. 8. cap. 12.

VERVM quoniam uarie consilium hoc, de quo agitur, & requiri, & præberi potest, ideo diligenter considerandum putamus, quid a uiro perito consilij causa petatur, & quid ab eo respondeatur. Nã si id petatur tantum ut consulat, an Senatori, qui sententiã in Senatu dicturus est, liceat propter aliquas, quæ extrinsecus se offerunt, rationes, aliter respondere quàm sibi cõscientia in eo, quod agitur, dictet, ueluti quòd uereatur se nihil profecturum, aut inde inuidiam sibi,

A aut odium Cardinalium comparatum iri: siue Principem id ægre laturum, aut aliquid huiusmodi. Et consultus ab eo respondeat utiq; id ei licere: Nobis quidem uidetur magnopere uerendum esse ne illud in eos accommodetur, quod Saluator noster dixit: *Si cæcus ducatum cæco præstet, ambo in foueam cadunt.* [a] Nam cum dicat Apostolus, *Omne quod non est ex fide, peccatum est,* [b] idest omne, quod contra conscientiam profertur, [c] quamuis etiam ex ipsa rei ueritate, ac natura sua rectæ rationi non repugnaret, peccatũ esse; [d] hinc sequitur eum, qui aduersus conscientiam loquitur, semper peccare, nec excusari aliorum quantumuis peritorum consilijs, aut argumentis: [e] nam in B his, quæ pertinent ad fidem, & bonos mores, erronea opinio cuiusvis etiam præceptoris sui, nihil prodest, quamdiu constiterit eam erroneam esse, & prauam, nec ignorantia ullo pacto excusat, [f] nisi sit inuincibilis, ut aiunt: qualem difficillimum est credere posse illã esse, de qua agimus, cum facile omnes intelligant, malum esse mẽtiri, & contra conscientiam aliter dictantem agere. Vnde, cum in casu proposito Cardinalis satis sciat, se pro ratione muneris sui etiam cum iuramento obstrictum esse fideliter respõdere quod sentit; idcirco nullius contrarij consilij, aut honestæ rationis extrinsecus accedentis prætextu defendi potest, ut sibi ipsi, & summo Pontifici mentiatur.

a Matt. 15.
b Rom. 14.
c Gloss ibid.
d S. Tho. 1. 2. q. 19. art 5.
e S. Th. quodlib. 3 q. 12. art. 26. & 27.
f S. Th. quodlib. 3. q. 4. artic. 10.

C Si uero petitur à perito consilium, an liceat Senatori aliter loqui in Consistorio, quàm prior ei conscientia dictabat; exempli causa, quando is, qui rem in Consistorio tractandam secum iam examinauerat, & quid responsurus esset pro animi sui conscientia deliberauerat, nolens tamen plene iudicio suo fidere, animi sui propositum cum probatis uiris communicandum putauit, qui illum uarijs argumentis in contrariam partem pertraxerunt: si hic quæratur, an tuto ei liceat, priore conscientia deposita, hanc nouam induere: Dicimus in primis animaduertendum esse, quòd sicut qui medici officium suscipit, si medicinæ disciplinam ignoret, reum illum cuiusD cumque detrimenti cõstitui, quod ex illius culpa sequeretur, nec ob ignorantiam, illum excusari, qui munus aggredi nõ debuit, cui obeundo impar erat: sic Consiliarios Principum non propter quamlibet imperitiam a culpa uindicari, cum honoris gradus ab illis susceptus, uti alios splendore, & dignitate antecellit, ita singularem in ijs tum bonitatem, tum prudentiam, tum scientiam, ac rerum cognitionem profiteri uideatur.

QVONIAM tamen ea est humanę prudentię infirmitas, & rerum, quæ accidunt, tam multiplex uarietas, atque obscuritas; tum hominum, cum quibus agendum est, fallacia, & simulatio, ut facile sit

ea, quæ falsa sunt, ueritatis specie adumbrari, hominesq. in his dignoscendis hallucinari: ideo probatum semper fuit a uiris, etiam sanctis, optimum esse aliorum opiniones & iudicia inuestigare, præsertim in rebus grauibus, & difficilibus, quorum rationibus, & suasionibus auditis, si quis sententiam mutet, tantum abest, ut hoc ei ullo iure prohibeatur, ut immo dici soleat, posteriora consilia salubriora esse, & sapientis esse, sententiam in melius emendare: quod libri retractationum sanctorum Patrum docent. Ea siquidem humanæ conditionis est ratio, ut cognitionem suam a sensibus hauriat,[a] & cum noua quotidie phantasmata generentur, uaria etiam in nobis de ijsdem rebus consilia, & deliberationes gignantur, quæ non ideo mendacium, aut fallaciam ullam arguunt in ijs, quibus ea contingunt.[b] A B

a Arist. 1. Metaph. c. 1. & 1. Poster. c. 14.

b Dec. in l. nemo potest mutare. de reg. iu. & Cagnol. numer. 4.

ACCEDIT quòd, cum ueræ rerum rationes, & causæ plerumque inuolutæ, & abditæ nobis sint, necesse est, ut meditatione paulatim progrediamur, & quasi ex obscuro loco in lucem emergamus, & quæ antea non animaduerteramus, ipsa peruestigatione, aut inueniamus ipsi, aut ab alijs oblata in notitiam nostram perueniant.

QVANDO igitur Senator sententiam in Consistorio dicturus, sibi persuasum habet, negotio, quantum uires suæ patiuntur, expenso, id quod tunc sentit, publicæ utilitati, & Sedis Apostolicæ C dignitati conuenire, nihil est quòd prioris conscientiæ, quam ut errantem deposuit, scrupulis agitetur, dummodo quod tunc dicturus est bona fide, syncera mente, fidelique consilio pronunciet. Sicut enim uiator, qui uidet se ab itinere certo aberrare, si incidit in homines regionis illius peritos, libenter illos consulit, receditque a uia, quam imprudens ingressus fuerat, & paret, eis, qui uiam rectam demonstrant; essetque sane ineptus, si non pateretur, se ab illis commonefieri, uelletque de industria in errore permanere: eodē modo Senator, qui in dando consilio, a rectæ rationis tramite declinat, simulatque alicuius rationibus, & argumentis in uiam cer- D tam reducitur, non solum potest a priore sententia discedere, sed erit profecto in culpa, si in ea amplius audet persistere: tantumque abest, ut ea de causa scrupulis pungi debeat, ut quemadmodum, qui uenenum mortiferum sumit, quod salutare medicamentum esse putabat, ubi primum rem nouit, non solum uenenum a se reijcit, uerumetiam grauiter peccaret, si potionem ipsam bibere uellet: ita qui consilium aliquod Reipublicæ utile existimabat, si uidet postea perniciosum esse, non solum sine scrupulo potest ipsum reijcere, uerumetiam uiolabit sine dubio officium, & fidem, eritq. supplicio di-

A gnissimus si in eadem sententia perseuerat: immo qui mordicus illam teneret, ut consuleret honori suo, non satis consuleret saluti animæ suæ: quæ, cum supremum bonorum humanorum gradum obtineat, longe honori ipsi, qui bonis externis annumeratur, est anteferenda.[a] Vt enim si quispiam uendens stannum, illud imprudés tamquam argentum uenderet: statim, si uir bonus esset, emptorem conuenire, illiq. rem patefacere, & pretium restituere deberet: ita Senator, qui consilium temerarium, aut periculosum dedit per imprudentiam, cum optimum, & salutare dare vellet, non solum tenetur illud abijcere, sed etiam detrimentum, quod intulit, resarcire, aut

B quod inde sequi potest, si res adhuc est integra, & officio optimi viri fungi vult, quo ad potest, debet emendare.

[a] S Tho. 2.2. q.73.art.3.

Sed nolumus iam de re tã perspicua plura verba facere: si enim quilibet homo priuatus, iure naturæ, cum consilium dat, tenetur illud fidele dare; quanto magis Senator præstare id debebit, ad quem ex officio pertinet sententiam dicere, cuius prudétiæ Princeps Rem publicam committit: cuius denique auctoritate, non vnius tantum, aut alterius hominis salus, sed totius Reipublicę splendor, & dignitas plerumque continetur? Itaque constat iam, Consiliarium, qui penitus re cognita, & perspecta, videt se deceptum fuisse, non solum

C posse, sed etiam debere a sententia discedere. Quod quidem multo magis affirmandum esset, quando propter negotij difficultatem, numquam antea Senator in certam, & deliberatam ea de re sententiam descendisset: sed perplexum se sentiens, animi sui consilium suspensum semper retinuisset, & demum re cum alijs sapientibus communicata, præsentem deliberationem tamquam tutiorem, & sanctæ Ecclesię salubriorem suscepisset.

Ex quibus patere potest, ea, quæ initio contra afferebantur, nihil rei nostræ refragari, cum duplex sit consultandi ratio homini tributa: altera intrinsece, qua intimos animi sui sensus expendit, ac ra-

D tione dictante, intelligit fidem fallendam non esse, officium præstandum, neminem lædendum, numquam peierandum, & alia his similia: altera extrinsece, cum ab amicis, a peritis, & a Consiliarijs exquiritur quidnam facto opus sit. In quibus igitur rebus, primum illud consilium pręcedit, cum sit tutum, & indubitatum, tamquam diuina prouidentia omnibus patefactum, regulariter non est opus alterum istud extrinsecus scrutari.

Sed si petatur, & diuersum a priore illo inueniatur, & nihilominus præcedens illud adhuc firmum, & constans in priore proposito rem ita vere, & recte se habere persistat, tunc non est dubium

L hoc

hoc posterius nihili faciendum esse, & priori illi tamquam veriori, A ac fideliori, & cælesti lumine mentibus nostris inserto, postponendum esse.

QVARE in casu proposito, cum sibi conscientia consulat, quid sit faciendum; ea sic permanente, quodcumque aliud extrinsecum consilium secus nos operari suadeat, tamquam iniustum, & fallax reijciendum erit. Poterit tamen, immo debebit (ut dictum est) Consiliarius mutare sententiam, cum occurrunt rationes, quæ mentem conuincunt, & ostendunt id, quod antea improbabat, aut verius, aut saltem probabilius esse. Itaque quemadmodum qui sedet, quamdiu sedet, non potest deambulare; at vero potest qui antea B sedebat, modo surgere, & deambulare: eodem modo Consiliarius ipse, quamdiu probat sententiam aliquam, non potest contra illam uerba facere: ualet tamen sententiam mutare, & tunc poterit, immo debebit, mutata sententia, aliter ac antea sentiebat, consilium dare.

NON obstat quod [illegible]batur, Peritis in arte credendum esse: quoniam id intelligi solet, quando ipsi secundum regulas artis loquuntur, quam profitentur: non autem vbi secundum proprium sensum respondent, [a] at nullus peritus legis diuinæ, aut sacrorum Canonum, dicet a Theologis permitti, ut quando alicuius C iudicium requiritur, liceat ei aliter loqui, quàm sentiat: hoc enim mentiri esse, & fallere. Aut etiam admitti ea regula non solet, quando peritiores alij oppositum respondent: nam vbi plures in aliam opinionem concurrunt, illis potius est deferendum, prout in casu nostro est manifestum. [b]

a Abb. Felin. Dec. c. proposuisti. de probat.

b Socin. regu. 362. in uerb. peritus. Nauarr. in Manual. c. 27. nu. 288. Spec. tit. de probatio. §. fin. col pen.

PARS

PARS IIII. QVAEST. IIII.

Quando res proposita, Cardinali dubia uidetur, quę partes illius esse debeant.

A CVM dubitationes, quæ in rebus deliberandis versari solent, dupliciter considerari possint; Primo, prout comprehendunt multos simul, inter quos propter iudiciorum varietatem, dissimilitudinemq. opinionum, non facile de eo conuenit quod proponitur. Veluti an aliquid sit faciendum, aut non faciendum: siue an hoc, vel illo modo sit peragendum. Secundo, prout pertinere possunt ad singulos eorum, qui responsuri sunt, quatenus eorum mens in eo, quod quæritur, perplexa, & suspensa deprehenditur: nobis in præsenti de hac secunda parte, quæ varias difficultates continet, plenius disserere propositum est: nam de prima
B superuacaneum videtur disputationē vllam attexere, cum iuris communis regula satis sit nota, atque vsu etiam in sacro Consistorio recepta, vt, quod a maiori Collegij parte probatum fuerit, id ratum habeatur,[a] quibusdam exceptis casibus a Doctoribus relatis, qui ad rem nostram non pertinent.[b]

QVAEST. XXIX.

DE secunda igitur parte locuturi, illud primum animaduertendum putamus, quid proprie dubium dicatur. Ad quod generatim loquendo, responderi a quibusdam solet; quidquid certum & exploratum non est, id dubium haberi posse, licet illius aliqui sint gradus, prout inferius dicemus. Qui etiam addunt dubitationis campum
C latissime patere, & in omnes fere materias vi sua protendi, non ratione rerum ipsarum, sed humanæ imbecillitatis infirmitate, quæ eas, vt oporteret, intelligentia consequi non valet. Illud quoque admonentes, tria esse nomina, quæ idem sonare uidentur, & ideo confunduntur a multis, cum tamen diuersa sint, quod est obscurum, difficile, & dubium: quæ si idem essent, cur diuersis nominibus, ut ait Iustinianus, appellarentur?[c] nam & ex contrarijs illorum vocabulis, diuersa ea inter se esse constarē dicunt, cum obscuro opponatur clarum, & difficili facile, & dubio certum.

AIVNT igitur obscurum versari in verbis, iuxta illud tritum: *Breuis esse laboro, obscurus fio:* difficile in sensu rei, cū Aristoteles difficilia

a l. quod maior. ad municip. l. aliud. §. refertur. de reg. iur. c. 1 de his, quæ fiunt a maiori par.

b Fel. ca. cum omnes. de constit. nu. 15. usque ad 19.

c l si idem. C. de codicil.

a Ariſt. 2. Metaphy. in prin.
b 2. Pet. 3.

ea uocet, quæ ſunt a ſenſibus remota: [a] & S. Petrus in Epiſtolis Pauli quædam eſſe intellectu difficilia affirmet. [b] At dubium oriri ex ratione rei, quæ cum nobis ignota ſit, parit ambiguitatem. Verum nos cum uideamus hanc differentiam ad ea potius pertinere, quæ ſcripto, & litterarum contextu continentur, & interpretatione indigent, de quibus raro accidit in Conſiſtorio diſputari: noſtras autem quæſtiones ad humanas potius actiones, & negotia gerenda pertinere, de quibus deliberandum eſt: eandemq. modo traditam differentiam, non ita ſemper etiam in Legum, aut Conſtitutionum, ſiue contractuum interpretationibus obſeruari, ſed promiſcue alterum pro altero ſæpe accipi; propterea his omiſſis ad rem noſtram deſcendentes dicimus, cum Senatus, & Collegia ob id conuocentur, ut ea, quæ propter uarias multorum rationes, quæ in materia probabili facile exiſtunt, dubia uideri poterant, multis in unum collectis, ac rationibus utrimque excuſſis, & examinatis, id quod utilius futurum ſit, deliberetur. Idcirco hoc primum Cardinali ad dicendam ſententiam in Conſiſtorium accerſito curandum uidetur, ut negotio quantum ei licet bene cognito, certum, deliberatumq. de eo ſuffragium ferat, nec dubitationes dubitationibus addat, ſed conetur potius, re ſecum diligenter examinata, cum alijs etiam, ſi opus fuerit, communicata, auditisq. deinde aliorum, qui eum præcedunt, ſententijs, non dubitanter, quo ad eius fieri poterit, ſed aſſeueranter quid de re propoſita ſentiat, pronunciare.

A … E … C

Sed quoniam plerumque uarias ob cauſas animus in contrarias partes diſtrahitur, & non poteſt alteri parti firmiter inhærere, antequàm longius progrediamur, operæpretiũ erit, nunc nonnulla, quæ huic diſceptationi congruunt, obſeruare.

c S. Th. 1. par. q. 1. artic. 4. & in 1. 2. q. 54. artic. 2.
d S. Tho. 2. 2. quæſt. 1. art. 4. Ariſt. 1. Poſt. c. 12. & Ethi. lib. 6. cap. 3.
e S. Tho. 1 2. q. 76. art. 2.

Primum, ſicut in rebus ſpeculatiuis eſt ſcientia, [c] quæ indicat, intellectum alicui rei per certas, & probatas cauſas, firmiſſime adhærere, [d] cuius contrarium eſt inſcitia, ſeu prauæ, quam uocant, diſpoſitionis ignorantia, quæ non quidem priuationem omnem cognitionis, ſed errorẽ infert; [e] & ſicut eſt medium quoddam inter hæc duo extrema, quod latiſſime patet, & uarijs nominibus appellatur, prout mens magis in unum extremum, quàm in alterum inclinat, ſic in practicis actionibus, de quibus deliberandum eſt, ſunt ſententiæ hominum, tamquã extremæ, eædemq. firmæ, & ſtabiles, ueluti aliquid omnino faciendum, uel nequaquam faciendum eſſe. Et eſt quidam ſtatus medius, qui item uarius eſt, & multiplex, & uaria etiam obtinet nomina, prout intellectus practicus uarijs modis refertur ad ipſa extrema.

D

Aliquando

A Aliquando enim non ueniunt in mentem rationes, sed occurrũt testimonia hominũ: & hæc est fides humana, cuius licet nonnumquam tanta sit uis, ut nulli fere dubitationi locum relinquat; attamen sunt huiusmodi testimonia magna ex parte incerta, & quibus potest subesse falsum, immo ex sui natura sunt uelut rationes probabiles, quibus alij plus, alij minus tribuunt: ex quo illud sequitur, ut alij credant rem esse ueram, alij dubitent, alij omnino dissentiant.

Aliquando mens ipsa acriter tendit in alteram partem, sed quia rationes, quibus commouetur, non sunt ita firmæ, ut omnino conuincatur, timet ne pars contraria sit uera:[a] & hæc est opinio.

B Aliquãdo ipsa mens cõmota, ut fieri solet, aliqua coniectura, uel ratione non admodũ firma, nonnihil in alteram partẽ propendet, & tũc est suspicio, cuius etiam aliqui sunt gradus pro rerũ uarietate.[b]

Aliquando licet rationes, & argumenta ex altera parte extent, occurrit tamẽ ex altera, ratio aliqua leuis, quam dissoluere intellectus nequit, teneturq. mens ipsa uelut laqueis quibusdam irretita: quibus nullo modo se potest explicare. & hic est scrupulus.

Et tandem aliquando rationes æquales utrimque se offerunt, ita ut animus non magis in unam, quàm in alteram inclinet partẽ, & tunc oritur proprie dubitatio, ad cuius tamen substantiam, sicuti C non id semper necessario requiritur, ut æquales omnino tamquam in statera hinc inde urgeant rationes (nam poterit esse maxima, & maior, & minor dubitatio) sic nec cuiuslibet contradicentis sententia rem semper dubiam reddit: nam alia multa expendenda sunt, ut dubia res dicatur: immo ubi communis extat Doctorum opinio, res amplius dubia dici non solet.[c]

Quando igitur ab illa pugnantium inter se rationum æqualitate disceditur, quoniam tunc ad eos gradus modo narratos res redigi uidetur, qui suis inter se uocabulis sunt distincti: ideo nunc dubitationem appellare uisum fuit eam, quæ ad summũ quasi apicem ambi- D guitatis peruenit, cum frequenter contingere soleat, ut Consiliarij adeo hac perplexitate implicati inueniantur, ut quò se uertant non habeant. Quare ut quæstiones in Themate proposito dissoluamus, oportet prius inquirere causas huius ambiguitatis, & si fieri potest, remedia ad illam depellendam adhibere. Deinde si tanta fuerit dubitationis uis, ut nullo modo depelli queat, operæpretium item erit, partes eo tempore ipsius Consiliarij ita dubitantis explicare.

HÆC igitur dubitatio, de qua modo agimus, ex uarijs causis manare potest. Ac primum quidem oritur nonnumquam ex earum rerum ignoratione, de quibus deliberandum est: quod caput cum

a S. Tho. 2. 2. q. 2. art. 1.

b S. Tho. 2. 2. q. 60. artic. 3. S. Antonin. 1. par. tit. 3. cap. 10.

c Puteus decis. 233. nu. 3. in 3 par.

late pateat, & quædam sint, quæ omnino scire ad Consiliarij officium pertineat quædam etiam ignorare iusta sit excusatio; & rursus quædam sint, quæ Consiliarius antea secum meditari, quædam demum, quæ cum alijs viris prudentibus, multarumq. rerum vsu peritis communicare debeat, antequàm ipse in Senatu sensum suum pronunciet, & alia huiusmodi multa, quæ ad articulum hunc cognitionis rerum, de quibus tractandum est, spectant, cum ea proprio loco a nobis comprehensa fuerint, hic repetēda non duximus, sed Lectorem eò reijcimus.[a] A

a Quæst. 31. & in conclus. oper.

Potest & hæc dubitatio ex ipsismet rationibus oriri, quæ vtrimque probabiles occurrunt: persæpe enim contingit, vt parem vim habere videantur: distrahiturq. tunc animus Consiliarij in deliberando, utrum hanc, an illam partem amplecti debeat. B

Affert item causam nonnunquam huic dubitationi attentissima, & acerrima cogitatio rerum, de quibus est futura deliberatio. Nam licet utilissimum sit rem attente meditari, tamen hoc ipsum si nimium sit, tantum abest ut prosit, ut sæpe noceat, & dubitationem, quam depellere debebat, augere soleat. Quemadmodum enim cibus moderatus necessarius est ad uitam tuendam, idem vero si multus est, affert graues morbos, & sæpe mortem ipsam; eodem modo commentatio, licet magnum pondus habeat ad dubitationis tenebras depellendas, & ueritatis lumen patefaciendum, tamen eadem sine dubio & tenebras affert, & lumen extinguit, si nimia est, & non statuitur modus ipsi indagationi ueritatis. C

Plervmqve etiam hęc ambiguitas ex uarijs perturbationibus dimanat, quę mentis aciem obtundunt. Cum enim Consiliarius ira, aut cupiditate incitatur, non bene potest, quid magis expediat, perspicere: ex quo illud sequitur, ut dubitet, iamq. hoc, iamq. illud probet: aut, quod deterius est, aliquid animo concipiat quod e re sua sit, atque nonnumquam Reipublicæ commodis anteponendum putet. D

Svnt præterea aliqui tales natura ipsa semper dubij: quin & acuti uiri hoc incommodo sæpe laborant: uident enim undique uarias difficultates, quare in deliberatione conflictantur: in nonnullis etiam sunt quædam animorum imbecillitates, quæ huc, & illuc leui cogitationum uento agitantur: unde hi quasi rerum incerti, ac suspēsi, semper pendent, ab omnibusque facile in utramuis partem deflectuntur & persuadentur.

Svnt & aliquando hæ dæmonum uexationes, qui hominis spiritum perturbari, atque æstu mentis perpertuo fluctuare cupiunt.

Qva-

A QVAPROPTER ad has perplexitates eximendas, uaria fuerunt quandoque a sapientibus remedia proposita:[a] sed sicut periti medici solent pro morborum uarietate peculiaria pharmaca adhibere; sic existimaremus nos optimum esse singulas dubitationes accurate introspicere, ut certioribus possint præsidijs curari.

a Nauarr. in Manual. c. 27. num. 285. & seq.

NAM si Consiliarius, eas inde profluere sentiat, quòd scilicet in utramque partem pares se offerant rationes, poterit tunc rationes ipsas inter se conferre, & tamquam in libræ lances impositas, utra lanx alteram deprimat, considerare, & singulas circumstantias accurate secum recensere, atque ex pluribus siue honestis, siue utilibus, B seu fini accommodatis, eam partem deligere, in qua aut maior honestas, siue utilitas, siue rerum conuenientia iudicaretur.

SI autem ex repetita nimis cogitatione hæc dubitatio pendeat, cautio erit, ad euitandam affectatæ sapientiæ suspicionem, ut consideret res, de quibus Princeps ad Senatum defert, tales non esse, in quibus opus sit demonstrationibus mathematicis,[b] sed satis esse, si in huiusmodi genere negotiorum, ea, quæ probabilia sint, adducantur, & quibus meditandis, quantum satis est temporis impertitum sit, ne alioquin quod alijs negotijs spatium debetur, in hoc uno iniuste occupetur.

b Aristot. 1. Ethic. ca. 3.

C RVRSVS, si ex mentis perturbatione dubitatio oriatur, illud erit maxime necessarium, ut Consiliarius composito, & tranquillo animo ad dicendam sententiam accedat, cum absurdum sit, eum, qui difficultates propositas, ac controuersiarum fluctus sedare debet, eo ipso tempore maxime anxium, ac curarum æstibus laborantem deprehendi.

SIN uero hæc sit potius naturalis animi imbecillitas, & inconstantia, difficile putamus huic ægritudini remedium adhiberi posse, sed cum hoc morbo uix credendum sit, laborare eum, qui in summum magistratum a supremo, ac sapientissimo Principe D est cooptatus, non est cur in conquirendis remedijs multum operæ impendamus, sat erit (si quid aliquando eiusmodi acciderit) ut ille uiros prudentes, maturos, ac fide præstantes sibi adiungat, quorum iudicio, atque consilio animum ex his dubitationum nodis euoluat.

DE his uero, qui dæmonis insidijs agerétur, quid aliud dicemus, quàm ut orationibus ad eum frequenter confugiant, per quem fracta sunt tartara, & qui potestates aereas disiecit?

RESTAT nunc inuestigare, quid, si his ipsis, aut etiam ualidio-

ribus remedijs adhibitis, adhuc Consiliarij animus pendeat, nec rationem vllam, qua sibi in sententia certa proferenda satisfaciat, prorsus inueniat. A

Certe tunc primum inspiciendum censeremus, num re vera dubitet: non enim semper qui non omnino assentitur, vere & proprie dubitat, vt patet ex ijs, quæ a principio diximus. Quare tunc, vt aptius respondeat, videtur suus cuique gradui locus dandus esse: ita vt, qui eum audiunt, & post illum dicturi sunt, videant plane illum aut dubitare, aut opinari, siue etiam scrupulo aliquo tangi, vnde & ipsi sententiam suam certius confirmare queant.

Si autem re vera dubitat, tunc illud tamquam subsidiarium auxilium non abnegamus, quo veteres vsos esse scimus, vt, *sibi non liquere*, Cardinalis respondeat, adiectis tamen nonnullis obseruationibus proprio loco à nobis explicatis.[a] B

a In quæst. 37. & 41.

Sed præterea hoc vnum addimus, vt quando scilicet animum suum perplexum esse, ac secum pugnare intelligit, tunc Cardinalis mentem suam in Patrem luminum reflectens, cogitet quem calculum in re deliberanda esset positurus, si secretum ei esset suffragium ferendum, & tunc idem clara voce pronuuciare, ac profiteri non vereatur, quod clanculum esset probaturus. Illud tamen aduertens, vt dubitationem, qua antea detinebatur, quærat ab animo suo expellere priusquam sententiam ferat, simulque studeat sibi in mentem inducere, aut certe opinari, eam partem, secundum quam suffragium ferre statuit, veram esse, alioquin conscientiæ dubiæ contrauenniens, peccato se inuolueret, vt Doctores affirmarunt.[b] C D

b Nauarr. in Manual. c. 27. nu. 281.

PARS

A

PARS IIII. QVAEST. V.

Quando res graues ex improuiſo proponuntur, quid Cardinali ſit agendum.

QVAEST. XXX.

CVM ad ſuſcipiendas de negotijs grauibus, ac difficilibus deliberationes, multa opus ſit animaduerſione, diligentiq. examinatione, tum neteribus rebus B repetendis, tum præſentibus inquirendis, tum etiã futuris proſpiciendis, & reliquis, ut oportet, circũſpiciendis: quæ omnia moram aliquam, & cunctationem expoſcunt: unde ab antiquis dictum eſt, *Conſiliari tarde oportere;* [a] propterea duplex a ſapientiſſimis uiris excogitata aliquando fuit ratio, ſacro Cardinalium Collegio accommodata, ut qua decet maturitate, cuncta, quæ grauiora eſſent, decernerentur.

ALTERA erat, ut quod ſacrum Concilium Tridentinum de promotionibus Epiſcoporum ſapienter conſtituit; [b] itemq. de creatione Cardinalium a priſcis uſque temporibus obſeruatum comperi- C mus, [c] relationes ſcilicet in uno Conſiſtorio fieri, in altero de illis iudicium ferri, idem & in alijs difficilioribus negotijs obſeruaretur. Quandoquidem id non ſolum ijs, qui reſponſuri ſunt, maxime poſſet conferre ad maturiora conſilia proferenda, uerumetiam ex illorum, qui res deliberandas proponunt, commodo futurum eſſet, ut deferueſcente illorũ erga inuenta ſua amore, in ijs tuendis non adeo eſſent defixi, ſicut auctores patiuntur a ſe ſcripta refrigeſcere, ut melius ea iudicent: & amplius, ut ex conſilijs ab alijs prolatis, diligentiusq. inde a Principe expenſis, poſſet is tamquam ex materia aptiore, maturiusq. præparata, rectiorem, ac ſalubriorem deliberationem D inire: quæ etiam Cardinalis Papienſis ſententia fuit, cum ſcripſit: *Quod in vno Conſiſtorio introducitur, utile eſt in altero decernendum relinquere. ad grauitatem ordinis hoc pertinet, & ad uerius cognoſcendum præſtat materiam; die, una, aut altera interpoſita diligentius perquirendi ſpatium dabit, ac ueluti in ſtomacho demiſſus cibus, ſic tempore ipſo coquetur conſilium.* [d] Quibus ex cauſis a ſapientibus uiris in conſtituenda Republica cautum fuiſſe ſcimus, ne eodem die diſputaretur de eo, quod propoſitum fuiſſet. [e]

ALTERA erat, ut non ſtatim a principio Cardinalium ſententiæ tamquam firmæ, & certæ exquirerentur, ſed primo loco omnium

rationes

a *Ariſt. 6. Ethic. c. 9. Plato in Protagora poſt princ.*

b *Seſſ. 24. de reform. cap. 1. uerſic. (omnes uero.)*

c *In lib. 1. Cerimon ſect. 8. c. 2. & ſeq.*

d *Card. Pap. epiſt. ad F. Gõzag. Car. Mãtuan.*

e *Tho Mor. in Repub. Angli. libr. 2. tit. de Magiſtr.*

rationes, & argumenta in medium tamquam in unum aceruum cō A
gererentur, indeq. sicut apes ex uarijs floribus mel exugunt, ita singuli Senatores postea ex omnium rationibus, quid esset utilius perciperent, & quasi ex ærario communi id sumerent, quod ad confirmandam, uel refellendam rem propositam magis pertineret, atque ita, dum unusquisque sibi ante oculos ponit non tantum quod ipse cogitauit, sed etiam quod alij meditati sunt, alter alteri esset auxilio: hincq. cumulatius omnes officio suo satisfacerent, & Princeps uberiorem fructum ex illorum consilijs consequeretur.

HAEC igitur, aut alia eiusmodi, si in morem nostrum inducerentur, dubitandum non est, quin id, quod tractandum foret, & B
Consiliarijs commodius ad meditandum, & aptius ad explicandum, & publicis rebus consultius ad deliberandum esset processurum.

VERVM quoniam alia in præsentia est, nec improbanda consuetudo, atque interdum etiam ea emergunt negotia, quæ ullam uix patiuntur moram, atque de illis statim constitui necesse est; in dubitationem nunc uenit, si aliquid eiusmodi occurrerit, quid Consiliariū facere oporteat, ex altera enim parte, urget iussio Principis, rei necessitas, temporisq. periculum, quę celeritatem exposcunt: ex altera, conati id parere, quod uix conceperis, abortum minatur: immaturique fructus, & insuaues sunt, & facile marcescunt, uidemusq. sapiē- C
tibus uiris maturā in deliberādo inquisitionē semper placuisse, cum & de Catone legatur,[a] quòd res diu, multumq. cogitatas in Senatū afferebat, & Tucyd. dicat duo esse contraria consilio, festinationē, & irā, deliberandumq. esse diu quidquid statuendū est semel.[b] Vnde & ab Imperatore Valentiniano sancitū fuit in hæc uerba: *Hac lege perpetuò credimus ordinandum, ut iudices, quos cognoscendi, & pronunciandi necessitas tenet, non subitas, sed deliberatione habita, post negotium sententias ponderatas sibi ante forment.*[c] Vnde illud: *In nocte cōsilium:* & quod S. Hieronimus ex Catone refert, *Sat cito, si sat bene.*[d] D

ITAQVE duas magnorum uirorum sententias hac in re proditas nouimus. Quarum prior est, quæ suadet, Consiliarium, quando res, uere grauis ex improuiso proponitur, non statim ad illud inconsulto affirmandū prosilire debere, quod nondum aut nouit, aut cogitatione digessit, instar illius, qui crudo adhuc stomacho cibos superiniectos concoquere nequit. Et quamuis res celeritatem uideatur exposcere, satius tamē censendum est, illud alijs, qui rem melius norint, diffiniendum relinquere, quàm fortuita oratione, quod non satis perceperit, decernere.[e] Omnia enim, ut ille ait, non properanti clara,

a Cicer. de senect.
b Thucyd. li. 3.
c l. hac lege. C. de senten. ex breuic.
d S. Hieron. in epist. ad Pāmachium.
e S. Thō. 2. 2. q. 53. artic. 3. ad 3.

A clara, certaq. sunt, festinatio improuida, & cæca.[a] Nam si quando res difficilis ad consilium defertur, quæ sæpius disputationibus exagitata, adhuc in aliquorum animis dubitationem, ac perplexitatem relinquit, licet respondere Senatori, *Sibi nondum liquere?* cur quando negotium arduum subito proponitur, quod mentem prorsus imparatam, incertamq. offendit, indecorum esse existimetur fateri, se ampliore ad statuendum spatio indigere? alioquin sicut dici solet, sententiam, non uisis actis, aut tam breui spatio, ut ea integre, & quantum satis est, animaduerti non potuerint, pronunciatam, nullam esse;[b] sic qui negotij totius statum, conditiones, aliasque adiacentes B circumstantias perspectas habere, secumque conferre non potuit, aiunt huius prioris sententiæ Auctores, non uidere se, quomodo integrum, sanumque de ijs iudicium ferre possit.

a Liu. lib. 22.

b Bart. l. prolatā C. de sēt. & interl in fi. Fel c. Ecclesia. de const. nu. 14.

Præterea, quemadmodum secundum corporis motum id dicitur præcipitari, quod ex superiore loco in imum peruenit, non gradatim descendendo, sed impetu quodam proprij motus, aut alterius rei impellentis præter debitum ordinem; sic metaphorice, præcipitatio dicitur in homine,[c] qui actiones non congruenti ordine exercet: siquidem summum animæ est ipsa ratio, imum autem ipsa operatio, quæ corpore peragitur: gradus autem medij, per quos oportet ho- C minem ordinatim descendere, sunt memoria præteritorū, intelligentia præsentium, solertia in considerandis futuris euentibus, ratiocinatio conferens alterū alteri, & docilitas, qua acquiescit aliquis sententijs Maiorum. Cum igitur hi sint tamquam gradus, per quos trāseundum est ad consilia prudenter capienda, propterea si quis hunc ordinem transiliens, minimeque gradibus his seruatis, ad agendum præpropere feratur, in uitium præcipitationis labitur, quo nihil est magni discriminis consilijs magis inimicum.[d]

c S. Tho. 2. 2. q. 53. art. 3.

d Liu. lib. 31.

Posterior sententia est, quæ durum nimis, absurdumq. censet, uniuersum Senatū, qui uiris grauibus, ac rerū usu peritis constare solet, D licet res subita, & improuisa proponatur, sic cōticescere, ut nihil ex eorū uocibus, quod ad rē faciat, possit Princeps elicere, qui ut plurimum rem non omnino nudā, atque rudē, sed rationibus aliquibus tectam, atque munitā solet proponere, ex quo dicendi, cāpus potest se Consiliarijs utcūque offerre, ut aliquid apte pro eorū acumine, & solertia possint pronunciare, ne alioquin, si negotium silentio transigatur, parū id Principis maiestati, & Senatus ipsius dignitati respondisse uideatur. Et præsertim quoniam in consilijs capiendis uitium contingere potest, non solum ex præpropera festinatione, sed etiam ex nimia cunctatione, & tarditate, ita ut prætereat rei agendę oppor-

tunitas,

tunitas, ut in Ethicis dicitur.[a] Quando ergo negotium instat, & tem A
pus urget, non uidetur differendum esse consilium, præsertim cum Saluator noster dicat: *Nolite cogitare quomodo, aut quid loquamini.*[b]

a Aristot. 6. Ethic c.9.

b Matth. 10.

Nos inter has sententias, extrema quædam fugienda esse existimaremus: nam sicuti multi inueniri possunt, prout uaria sunt hominum ingenia, ætas, doctrina, consuetudo, rerumque usus, qui subita oratione prudenter de rebus propositis poterunt respondere, & ingenij celeritate, ac diuturno rerum usu, petenti Principi satisfacere: sic multi etiã erunt, qui ad res dubias, ac difficiles, ex improuiso diffiniendas, nõ ęque idonei erunt. Quapropter arbitraremur in primis unicuique cõscientiam suam in omni negotiorũ uarietate, & obscu E
ritate ducem præferendam, & quod sibi satis commode perspectum esse senserit, id syncere secundum Deum pronunciandum. Quod uero nondum sibi cõpertum, aut nõ satis examinatum intellexerit, in eo statum rei, temporisq. cõditionem attente perpendere oportet, &, si negotiũ eiusmodi sit, ut amplius differri non sustineat, sed subitam deliberationem exposcat, tunc sicuti in acutis, & repentinis morbis, ea, quæ statim in prõptu sunt, remedia, quamuis non ita certa, adhiberi solent, sic in re proposita, partes Consiliarij uidentur, quod sibi ratio tunc dictabit, præfatione aliqua præcedente sibi non plene quæ necessaria essent, perspecta esse, syncere proferre: sic enim al C
ter post alterum qui subinde dicturus erit, addendo, differendo, indagando, atque in medium adducendo, facile efficere poterit, ut quod initio obscurum uidebatur, paulatim apertius, planiusq. reddatur.

Quòd si res moram non incommode patiatur, reiq. grauitas maturam deliberationem exigat, minime fugiendum illud prudenti uiro existimaremus, quod ueteribus etiam in usu fuisse scimus, ut, *Sibi non liquere*. Et: *Se maiore ad deliberandum spatio indigere*, responderent. Homines enim quantumuis ingenij acumine ualeant, nõ statim, & in temporis momẽto ea omnia, quæ ad rem pertinent, percipere possunt. Cum enim duplex modus intelligendi in creaturis reperiatur: D
Alter Angelorum proprius, qui protinus sine ulla mora, & sine ullo labore res ipsas percipiunt per species adeo ipsorum intellectui initio infusas, ut ex ijs, quę naturaliter primo cognoscunt, subito ea omnia quæ substantialiter, aut accidentaliter (ut aiunt) rem consequuntur, eodem momento comprehendunt:[c] Alter est hominis, qui ut res comprehendat, necesse est ut phantasmata speculetur, & assidua meditatione paulatim ea, quæ in rebus insunt, per species a rebus sensibilibus abstractas inuestiget.[d]

c S Dion. c.7. de diu. nomin. S. Thom. in 1. par. q. 56. art 6. S. Bonau. in 2. sent dist. 3. art. 2. q 1.

d S. Tho. in 1. par. q. 84 ar. 3. & 6. Francisc. Tolet in 3. de anim. q. 9. Aristot. 3. de ani. tex. 14. & 31. 1. Metap. c. 1. & 2. Post. t. 27

Et sicut agricola, ut fructus uberiores colligat, iterum atque iterũ

agrum

A agrum aratro ſubigit,ita oportet homines ipſos, vt apertius rem in-
telligant,tota mentis acie illam ſæpiſſime,& diligentiſſime conſide
rare. Itaque proprium hominis eſt, ex rebus alijs alias colligere, &
prius ad has,deinde ad illas mentem appellere.

Et vt omnia breui complectar,quemadmodum viator,qui ad vr-
bem aliquã ſe cõfert,ſi vult ad eam peruenire,neceſſe eſt iter facere,
tantumq. ſpatium percurrere,quantũ abeſt locus ille,ex quo diſce-
dit, ab eo, ad quẽ proficiſcitur: eodem fere modo vbi res dubitatio-
nem habet,neceſſe eſt,mentem humanam pedetentim progredi, &
primùm aliqua,deinde alia, atque alia cõplecti,iterum atque iterũ
B cogitatione percurrere,vt tandem rem,quam noſſe deſiderat,ipſa ra
tione perfecte comprehendat. Immo aliquando ea eſt noſtræ mẽtis
imbecillitas,vt,licet omnem in eo operam ponat,rem tamen ipſam
intelligẽtia complecti nequeat,aut (quod grauius eſt) putet ſe intel
ligere quod re vera nõ intelligit. Sæpe enim nobis illud accidere ſo
let, quod Iſaac Patriarcha, quo tempore voluit Eſau filium maiorẽ *a Gen. 27.*
natu benedicere; caligauerant (ut ait diuina Scriptura) ſenis oculi,
& nõ poterat filiũ videre: ex altera parte audiebat vocem Iacob, ex
altera parte contrectabat manus pellibus opertas,quas putabat eſſe
Eſau,tandemq. manibus deceptus,maluit illis,quàm voci fidem ha
C bere, benedixitq. filium minorem, cum putaret ſe maiori benedi-
ctionem impertiri: ſic etiam mens noſtra ſæpe errorum caligine of-
funditur,exiſtimatq. ſe perſpicere,quæ non perſpicit, & cum ratio-
nes ex vtraque parte occurrunt,conuincitur plerumque infirmiori-
bus,& imbecillioribus,easq. certiſſimas,& firmiſſimas eſſe cenſet.

Itaque abſurdum eſt,quempiã ſuſpicari ideo ſe tardioris ingenij,
aut modicæ peritiæ habendũ eſſe,ſi cum res magni ponderis de im-
prouiſo occurrit,inducias ſibi ad reſpondẽdum dari poſtulet. Nam
cum in rebus grauibus circũſtantias omnes accurate expendi opor
teat,quæ ſæpe cognitu difficiles ſunt, prudentiæ potius in eo docu-
D mentum dabit,ſi nonniſi præmeditate ſibi reſpondendum eſſe iudi-
cet,cum alioquin ij, qui parum uident,plana omnia plerumque eſ-
ſe putantes,facile atque inconſulto ſoleant reſpondere: vnde ſicuti
incauti viatores dum aquarum voraginem in itinere obiectã nihil
verentes,ac recto eam curſu tranſilire audentes demerguntur, cau-
tiores vero oculis omnia colluſtrant, circumeunt ſemitas,& paulu-
lum a via deflectunt,aut cunctantur donec ſecuriorem curſum, aut
itineris ducem aſſequantur;ſic vbi errandi periculum in dando cõ-
ſilio imminere poteſt,tutius, & ſapientius erit, ſi temporis anguſtiæ
non prohibeant,maturius rem totam examinare.

QVOD

Qvod uero putant aliqui licere hoc caſu bona fide ſenſum ſuum A
Principis ſententiæ ſubijcere, qui rei ſtatum optime tenet; nos quando negotium nondum Conſiliario, a quo conſilium petitur, bene cognitum, & perſpectum eſt, potius abſtinendum, atque, ut in re dubia, pronunciandum eſſe ſuaderemus[a] ſiquidem ad aliquam uidetur conſilij rationem pertinere, rem dubiam, & difficilem eſſe indicare, atque oſtendere. Hinc Calixtvs Papa dicebat: *Nos tempore indigemus, ut aliquid mature agamus, non præcipitemus conſilia, & opera noſtra, neque eorum ordinem corrumpamus*.[b] Vnde dici ſolet, gladiatorum eſſe, non Senatorum, capere in arena conſilium.

a Diximus in quaeſt. 41.

b c. ponderet. 50. diſt.

Ex his non modo conciliari poſſunt diuerſæ illæ Doctorum ſen- B
tentiæ, ſed etiam rerum argumenta facile diſſolui. Et ad prioris quidem ſententiæ rationes, quibus ſuadebatur, Conſiliarium in re graui, quamuis ex improuiſo propoſita, non debere ſtatim ad quidpiam affirmandum, aut negandum proſilire; Reſpondemus, illud uerum, ſi negotium dilationem patiatur, ſecus autem ſi moram non concedat, & executionis neceſſitas urgeat: tunc enim ſat eſt Conſiliario id ſyncere promere quod ſibi ratio dictabit. Nam illæ rerum circumſtantiæ, quas forte perſpectas ipſe non habet, aliorum dicentium indagatione, & tractatione manifeſtabuntur.

Ad aliud Reſpondetur, non incurrere eum in præcipitationis ui- C
tium, qui conſideratis negotij circumſtantijs, quantum neceſſitas, & rei abſoluendæ mora patitur, id, quod iudicat utile, uel noxium, ſyncere profert, atque ubi gradus illi medij inter rei conſiderationem, & operationem, quos modo diximus, poſſunt breui temporis ſpatio ab homine ingenij perſpicacia, & diuturno rerum uſu prædito concipi, & excurſione quadam ſuperari: illa enim dicuntur fieri temere, & præcipitanter, quæ ratione non reguntur, ſed ſolo uoluntatis, & affectionis impetu ducuntur.[c]

c S. Tho. 2. 2. q. 53. artic. 3. in reſp. ad 2.

Secvndæ ſententiæ argumentis eodem fere modo ſatisfit: Nam
ad primum concedimus, abſurdum eſſe uniuerſum Conſiliariorum D
Senatum conticeſcere, quando res ſubita, & improuiſa proponitur, non tantum ut conſultanda, ſed etiam quæ abſque cunctatione, & mora concludi, atque ad effectum perduci poſtulat. Sicut enim oportet uelociter tunc operari, quæ conſultantur,[d] ita in ijs deliberandis hoc temporis articulo, ſolicitudo, & celeritas ad uirtutis prudentiam ſpectant.[e] Vnde illud tantopere celebratum, *Feſtina lente*, quod tempeſtiuam celeritatem cum prudenti tarditate complectitur, quam Maturitatem ueteres appellarunt.[f]

d Ethi. lib. 6. cap. 9.

e S Tho. 2. 2. q 47. art. 9.

f Aul Gell li 10. c. 11. Macrob lib. 7 c. 3.

Ad aliud dicimus, quòd cum in inquiſitione conſilij multa par-

ticularia

A ticularia sint consideranda, unde illud frequens est: *Oportet consiliari tarde*, ideo præcipitatio magis opponitur rectitudini consilij, quàm nimia tarditas, quæ habet imaginem quandam recti consilij. Non enim, ut in Prouerbio dicitur: *Idem finis est, cursus, & consilij*, cum in cursu uincat celeritas, in consultando tutior sit cunctatio, nisi negotium admodum instet, & tempus urgeat: nam tunc non est consilium in longius protrahendum, sed cito, & opportune proferẽdum, iuxta id, quod recta ratio, perpensis ijs, quas tunc licebit, circumstantijs, dictabit faciendum: Saluator autem noster non prohibet considerare ea, quæ sunt agenda, uel dicenda, quando homo habet oppor-

B tunitatem, sed munit fiducia discipulos, ut, deficiente sibi opportunitate, uel propter imperitiam, uel quia subito præoccupantur, in diuino confidant consilio: quia, *Cum ignoremus quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, ut oculos nostros dirigamus ad Deum.*[a]

Matt. 10.
a 2. Par. 20.
S. Thom. 2. 2. q. 53. art. 4. in resp. ad 1. & art. 3. in resp. ad 3. Et S. August ser. 68. de tempore.

PARS IIII. QVAEST. VI.

Si Cardinalis earum rerum, quæ proponuntur, idoneam notitiam, aut experientiam non habeat, quid ei sit agendum.

C

QVOD modo quærimus, mirum fortasse, aut superuacaneum ijs uideri poterit, qui sciunt in amplissimũ Cardinalium ordinem sapientissimos, præstantissimosq. uiros recipi solere, qui & summo Pontifici consulere, & de rebus, quę ad Senatũ referuntur, iudicium ferre apprime ualeant, ideoq. uix accidere

D posse arbitrentur eiusmodi res in consultationem uenire, quarum ipsi congruentem cognitionem & usum non habeant.

QVAEST. XXXI.

VERVM si quis uicissim secum meditetur, quanta sit rerũ obscuritas, & quàm multiplex negotiorum, quæ ad Sedem Apostolicam deferuntur, uarietas, facile animaduertet multa non raro emergere, quæ aliquãdo Principis etiã ipsius, qui ceteros intelligentia antecellere debet, nedum aliorum cognitionẽ effugiant. Nam, cum, ut aliàs disseruimus, non omnia ab omnibus perspici, ac sciri possint, propterea Senatus, Consiliaq. instituta fuere, ut, quæ aliquibus abscon-

dita

dita sunt, aliorum iudicio detegantur, ut enim scribebat Apostolus, *Sicut in uno corpore non omnia membra eundem actum habent*,[a] sic in sãcta Ecclesia distributa sunt munia, quibus quisque fungatur, & gratia sapientiæ, sciẽtiæ, uirtutis, & sermonis, alijs atque alijs uarie communicata, *Numquid enim*, ut idẽ aiebat, *omnes Apostoli? nũquid omnes Prophetæ? numquid omnes Doctores? numquid omnes linguis loquuntur?* A

a 1. Cor. 12.

QVONIAM igitur quædam sunt, quæ nescire, iusta est excusatio: quædam, quæ ignorare sine uitio non licet:[b] idcirco, ut clarius, quid in re proposita sentiendum sit, explicetur, Dicimus, tripliciter circa cognitionem rerum, quæ proponuntur, aliquem uersari posse. Vno quidem modo speculatiue, ut cognoscat eam secundum suam naturam, & causas. Alio modo practice, prout confert, aut obest ad rem ipsam efficiendam. Tertio modo, ut nullam penitus notitiam rei habet: quod quidem exemplis clarius aperietur. B

b S. Tho. 1.2. q. 76. art. 2. in corp.

EGIT, vt omnes nouimus, GREGORIVS XIII. Pontif. Max. de anni emendatione. Certe in eo negotio tria hominum genera poterant in consilium adhiberi. Alij periti Astrologiæ, qui uidebant tempus anni non respondere æqualitèr cursui solis, cum tamen sit illud huius mensura; & hac de causa periculum esse, ne Pascha aliquãdo alieno tempore celebraretur. Alij Consiliarij poterant adesse, qui nullam haberent Astrologię cognitionẽ, intelligerent autẽ ex hominibus peritis hũc in supputatione anni admissum errorem: quo perspecto & cognito, animaduerterent maxime rationibus Ecclesiæ cõducere, ut hic error depelleretur, cum antiqui Patres, præcipue Latini, magnopere elaborauerint, ut Pascha tempore constituto celebraretur, idq. tũ multis Concilijs antiquis, quæ Romę, & in alijs prouincijs fuerunt habita; tum in Concilio Nicæno, sedata iam omni controuersia, a Patribus fuerit definitum.[c] Alij tandem poterant illi cõsultationi interesse non solum imperiti Astrologiæ, uerumetiam parum uersari in rebus Ecclesiæ, qui neque perciperent anni errorẽ, neque intelligerent hãc emendationem utilem Ecclesiæ futuram esse. C D

c Euseb lib. 5. c. 23. Niceph. lib. 4. c. 38 & lib. 8. c. 24. & 25. Baronius Anno Christi 159 to. 2. Annal. & Anno 325. to. 3.

IDEM in alijs exemplis potest declarari, ueluti si de arce aduersus piratas in ora maritima extruenda, aut de classe aduersus Turcas cõparanda, aut de expeditione in Terram sanctã suscipienda, esset agẽdum. Aliqui enim in Senatorio ordine inueniri poterunt, qui rei bellicæ, & nauigationis periti, ea, quæ ad arces erigendas, aut classes instruendas pertinerent, plene compertum habeãt. Erunt alij, qui maris pericula numquam sint experti, nec quæ ad arces, aut classes muniendas sint necessaria omnino norint: an tamen expediat, aut non expediat hoc tempore, hoc statu Ecclesiæ, hoc Principe, tantam rem

aggredi,

A aggredi, facile iudicium ferre possint. Erunt & alij, qui cum in sacra solitudine aut litterarum studijs, seu contemplatione uitam transegerint, ista commoda aut incommoda, quantum oporteret, non satis assequantur.

HIS ita constitutis, Respondemus, quatenus attinet ad primum illud distinctionis nostræ caput, nō exigi a Cardinale, ut sciētias, aut artes illas calleat, quæ Cardinalis personæ & officio nō sunt necessariæ: si tamen eas habeat, non respuendas, sed maioris tantum ornamenti loco illi adiunctas censeri debere. Præterea addimus in consilijs maioribus hæc, quæ ad scientias, aut artes huiusmodi pertinent, non solere tractari, sed tantum in priuatis Congregationibus inter
B eos, qui se illarum rerum peritos profitētur: quorum deliberationes ad Consilium maius postea, si res postulet, deferuntur, Itaque hæc ignorare, nulla est Cardinalis nota, cum ad eius munus proprie non pertineant: &, si hæc aperte se nescire fateatur, non erit hoc humilitati, sed ueritati, & sano iudicio tribuendum.[a]

QVANTVM spectat ad secundum, Dicimus, quamuis ipsius rei, quæ cadit in controuersiam, sint imperiti, posse tamen satis muneri suo facere, si commoda, aut incommoda inde prouentura ualeāt iudicio suo comprehendere: ueluti in superiori exemplo de anni emē
C datione: nam si inter peritos conuenerit anni dimensionē cum solis cursu non congruere; tunc Consilij maioris succedet determinatio, an hęc emēdatio utilis Ecclesię Dei sit futura, an a Principibus Christianis sit recipienda: an tranquillitatem, aut dissidia potius in Christiano orbe sit excitatura. Cum igitur duobus modis res cognosci possit, altero, ut quis rei scientiam teneat, eiusq. naturam & causas mente comprehendat; altero uero ut hæc omnia ignoret, sciat tamen rem esse utilem, honestam, & omnino necessariam: certe quamuis prior illa cognoscendi ratio desit, hæc tamen posterior existimāda est satis esse ad tuendum Consiliarij munus, & ad explicandam
D cum dignitate sententiam. Cum enim in dando consilio in primis perpendatur decus, & utilitas Reipublicæ, immo cum consilium sit, proprie de his, quæ sunt utilia ad finem consequendum;[b] utique cū hic Consiliarius, rem ipsam, de qua agitur, ad Reipublicæ dignitatem, aut utilitatem pertinere uideat, nihil prohibebit, illius causam certa demonstratione non esse assecutum, quo minus possit personam Consiliarij, quæ sibi est imposita, sustinere: immo prior illa cognitio sine hac posteriore nullius fere est in consultationibus momenti, si illi, qui rei scientiam habent, tam parum experti sint in Republica, ut non percipiāt, num res sit utilis, an inutilis: & sine dubio

[a] S. Chrysost. homil. 38. ad Popul. Antiochen.

[b] S. Tho. 2.2. q. 52. art 4. in corp. & q. 51. artic. 1. in solut. 3.

hi erunt anteponendi, qui licet rem omni ex parte, mentis acie non A comprehendant, agnoscunt tamen usu & experientia illius commoda, & detrimenta.

RESTAT postrema illa diuisionis nostræ particula de eo, qui neque rem ipsam nouit, neque illius incommoda, aut emolumenta satis animo complectitur, & certe uix existimamus accidere posse, ut in Cardinalium ordine aliquis eiusmodi inueniatur, qui saltem ex aliorũ narrationibus non possit in uniuersum congrue aliquid, quod ad rem pertineat, pronunciare. Si tamen quispiam iusto erran di metu nollet in rebus sibi non plene cognitis sententiam suam cę co labendi periculo committere, dubitari non absurde potest, an B culpa, aut uenia dignus sit habendus. Nam cum quisque ea pernoscere teneatur, quæ ad officij sui munus pertinent,[a] multo magis qui se Consiliarium profitetur, eorum gnarus esse debet, quæ in consultationem cadere possunt, sicuti medicus in culpa esset, qui morbos cognoscendi, & curandi peritia careret.

a S. Tho. 1.2. q. 76. artic. 2.

Attamen si res attentius expendatur, secus fortasse statuendum erit. Ponimus enim negotium, de quo agitur, non uulgare, aut consuetum, sed ex eo rerum genere esse, quæ raro accidunt, & ad eas dijudicandas peculiarem quandam exercitationem exigunt:[b] non enim Consiliarius res omnes, quę in usum uenire possent, necessario C notas, menteq. cõprehensas habere compellitur, sed satis ei erit personam Cardinalis pro ratione muneris sui sustinere: sic uidemus uiros graues, & prudentes, si de re bellica agatur ad iudiciũ Imperatorum, aut Præfectorũ militiæ; de epidimia aut phlebotomia ad medicos: de dogmatibus ad Theologos: de litibus ad Iurisconsultos se conferre. Et Q. Mutius Scæuola[c] Iurisconsultissimus, & qui Vrbis oraculum habebatur, quoties de iure prædiatorio consulebatur, ad Furium, & Casellium huius artis peritos cõsultores reijciebat: quod non solum eius auctoritatẽ non minuebat, uerumetiam uiri prudentiam maxime cõmendabat, cum quisque artẽ, quam profitetur, cete D ris melius nosse censeatur, & dici soleat, peritis in arte credẽdũ esse.[d]

b S. Antonin. par. 2. tit. 5. cap. 9.

c Cicero pro Balb.

d Val. Max. lib. 8. cap. 12.

ITAQVE si Cardinalis eius rei sententiam rogatus, quam propter ætatem, aut uitæ institutum, aut loci conditionem, aut studiorum disciplinam, aliamve similem causam notã minime habeat,[e] ideoq. ad peritorũ iudicia se referat, tantũ abesse existimaremus, ut is culpę damnandus sit, ut eum potius laudãdum arbitremur, qui uires suas metiatur, nec scientiam, quam nõ tenet, uelit alijs uenditare: immo prudentis Consiliarij officium præstet, qui Principem dirigat, ac uiã illi ostendat, quo de re proposita, recte, utiliterq; possit deliberare.

e S. Antonin. par. 1. titu. 6. c. 1. §. 1.

NEC

A Nec obſtat id, quod adducebatur, teneri Conſiliarium noſſe omnia, quæ in conſultationem cadere poſſunt: Nam reſpondemus, uerum id eſſe quantum ad ea, quæ frequenter, & communiter ad conſultationem referri ſolent, non autem quo ad ea, quæ perraro contingere, & in diſceptationem uenire conſueuerunt.

Illvd autem antequam quæſtionem abſoluamus, obſeruandum eſt, aliquando euenire poſſe, quòd etiam qui rem non ita intelligunt, ut conſilium aperte dare ualeant, nonnulla commoda, aut detrimenta percipiunt, quæ rem ipſam, de qua agitur, conſequuntur: fieri enim poteſt (ſi in iiſdem exemplis, quæ ſupra propoſita ſunt,
B uerſemur) ut quiſpiam ignoret, num Eccleſiæ conducat inferre bellum Turcis, & tamen ſciat milites omnes fortiſſimos, qui in exercitu Turcarum Principis pugnare ſolebant, fuiſſe interfectos: aut ducem aliquē rei militaris peritiſſimū a Turcis defeciſſe, aut deficere uelle. Fieri item poteſt, ut aliquis ignoret, num oporteat claſſem inſtrui, & tamen ſciat magnam uim armorum, & pulueris ſulphurei, aut tormentorum bellicorum facili negotio apparari poſſe. Cum igitur Conſiliarius non habet tantam rei cognitionem, quantam poſtulat negotium illud, de quo eſt controuerſia, & ideo animi pendet, & neſcit quò ſe uertat: neceſſe eſt, ut, ſi nequit omni ex parte, nempe
C conſilio ſuo Rempublicam iuuare, ſaltem eo modo, quo poteſt, illi auxilium ferre conetur, illudq. in medium proponat, quod ualeat alijs Conſiliarijs fortaſſe lucem afferre. Quemadmodum enim qui Quadrageſimæ tempore adeo eſt imbecillis, ut ieiunium ſeruare nequeat, ſaltem, ſi poteſt, debet carnibus abſtinere: & quemadmodum qui habitat in aliqua regione, in qua nullus eſt ſacerdos, non tenetur diebus feſtis ſacro intereſſe, cum nullus ſit, qui illud faciat: at uero tenetur ab opere ſeruili ceſſare, & ex ea parte diem feſtum colere, qua illum colere poteſt: eodem modo Conſiliarius, ſi non ita rem nouit, ut de illa iudicium facere queat, ſaltem non dubium eſt
D ea parte, & eo modo, quo poteſt, negotio ipſi, de quo agitur, proſpicere debere: & ſi ipſe non audet ſententiam dicere, ſaltem alijs Conſiliarijs opem præſtare. Itaque licet aliquando propter inſcitiam, aut propter alias cauſas non teneatur conſilium dare, tenebitur tamen ratione ſui muneris Principi, & Reipublicæ conſulere, &, ſi non poteſt omnino, ſaltem quantum poteſt officio ſuo ſatisfacere, & partes Conſiliarij ſuſtinere.

Quando aliàs eadem causa fuisset in Consistorio proposita: an dicenti sufficeret suffragium suum reijcere ad id, quod prius ipsemet dixisset, aut ab alio Cardinali dictum probaret.

QVAEST. XXXII.

VT aptius propositæ quæstioni respondeatur, causa in primis considerand a uidetur, cur iterum res eadem ad consilium deferatur: quod uarijs ex rationibus potest contingere, siue propter rei difficultatem, siue ob Principis solicitudinem, seu ob Senatorum concertationem, aut etiam ex alijs, quæ extrinsecus possunt emergere, occasionibus. A

PRIMVM igitur rei ipsius grauitas suo quodam modo iure exposcere uidetur, ut de ea sæpius tractetur: non enim in rebus arduis, & difficilibus probanda est subita deliberatio. [a] Quid enim si agatur de Concilio generali conuocando? quid si de Christianorum Principum fœdere contra Turcas ineundo? quid si de Rege aliquo, aut magno Principe loco suo amouendo, atque a fidelium communione eijciendo? quid si de statu Christianæ Reipublicæ constituendo, de moribus conformandis, de hostibus Christiani nominis profligandis, atque exterminandis? an satis erit hæc unius horæ spatio decernere? Iurisconsulti quantumuis scientia, & prudentia excellant, cũ ciuibus priuatis consiliũ dant, sumunt tempus ad cogitandum, ponuntq. nõnumquam multos dies in causis perspiciendis, ne quid temere, ne quid fortasse, quod consulentibus noceat, respondeant: multo magis sane Principum sapientiæ congruit in rebus maximis, ex quibus pendet Reipublicæ dignitas, & ciuium utilitas, eadem negotia sæpe ad Senatum suum deferre. B C

[a] S. Tho. 1.2. q. 47. artic. 9.

CERTE, ut ad hunc primum casum respondeamus, cum rebus arduis latebrę multæ, atque pericula soleant subesse, & ideo in Senatu iterum, atque iterum proponantur: propterea partes Consiliarij uidentur esse, eas ita in omnem partem uersare, ut cum denuo in cõ-

sultatio-

A sultationem ueniunt, nouam quoque in ijs excutiendis industriam eum adiunxisse perspicue omnes intelligant. Quare nō satis hoc casu uidebitur, Senatorem se ad aliàs dicta referre, cum rei magnitudo iterum propositæ iteratam postulet animaduersionem, quæ licet forte priuatim fuerit adhibita, nisi tamen eadem publice uniuerso Ordini pateat, uix satis muneri suo Senator fecisse uidebitur, & præsertim quòd interiectum temporis spatiū, sententiæ aliàs à se dictæ obliuionem potuit alijs inferre. Vnde tutius uidetur, breuibus saltem priora, si adhuc probentur, repetere, & ualidioribus, si suppetant, argumentis munire, nisi aliud temporis ratio postulauerit: quod dicen-
B tis prudentiæ statuendum relinquitur.

SECVNDO fieri potest, ut Principi non placeat Senatorum sententia, nec eorum rationibus conuincatur: unde uult, ut de re iterum inter eos disseratur, & eam diligentius considerent, & aut sententiam mutent, aut, si placet, non solum eandem confirment, uerumetiam, si quæ obstant argumenta, refellant: quod certe ratione non caret. Nam cum Principis sit præcipere, qui actus proprius est, & præcipuus prudentiæ, [a] non satis est consultare, sed necesse est, ut iudicet ipse, consilium illud esse salutare. Quare licet Consilia- *a S.Tho. 2.2. q.47. art.8.*
C rij omnes consentiant, si tamen rationes illorum non usque adeo firmæ illi uidentur, mirum non est, si assensum tunc cohibeat, nolitque illorum consilia sua auctoritate repente confirmare: itaque quamdiu illis non commouetur, merito cunctatur, vultque ut iterum, atque iterum inter eos de re accuratius agatur. Quapropter si Consiliarius tantum dicat se idem sentire quod antea senserat, uerendum est ne parum officio suo erga Principem seruiat: siquidem dubitatio, ac solicitudo Principis urgere maxime illum debet, ut rem ipsam attentius consideret, & quidquid nocere, aut prodesse potest, animo percurrat, & denique ut reconditas aliquas
D rationes excogitet, aut saltem eas, quas antea protulerat, ita explicet, ut omnem, si fieri potest, Principis ambiguitatem ex illius animo depellat.

TERTIO, aliquando etiam re a Principe initio proposita, Consiliarij ipsi in tam uarias discesserunt sententias, ut quid maxime expediat, ac Reipublicæ conducat, constare satis non possit.

HIC ergo, cū controuersæ fuerint Senatorū sententiæ, certū est, si idcirco negotium iterū proponatur, ut dubitationes tollantur, difficultates sedentur, & disceptationes componantur, maiora Cōsiliarium ingenij, & prudētiæ documenta daturum, qui non solum sua, si ei videbitur, confirmet, sed opposita etiam argumenta cōuellat, ac

tamquam nauigium inter medios scopulos tuto itinere in portum A ueritatis perducere conetur.

ILLVD autem magnopere cauendum est, ne Consiliarij sententiam, quam a principio defendunt, mordicus tenere uelint. In negotijs enim magni momenti, cum Consiliarij distrahuntur in contrarias sententias, solent aliquando, qui earum sunt auctores, & principes, maiore conatu eas defendere, quàm postulat illorum officiũ, & expedit Reipublicæ saluti, & dignitati. Immo (quod sane dolendum est) quo magis aliqui auctoritate, & ingenio ualent, eo difficilius ad credendum alijs adducuntur: existimant enim se, qui præter ceteros acumine, & rerũ maximarũ cognitione præstant, non debe- B re alijs, qui fortasse, aut nuper fuerunt in Senatum cooptati, aut adolescentiores sunt, aut nobilitate, aut eloquẽtia, aut doctrina sunt inferiores, facili negotio dare manus, sibiq. indecorum esse sine grauissima causa, a sententia priore discedere. Ex quo illud sequitur, ut qui lucem Principi afferre debebant, tenebras plerumque offundãt: & quos oportebat Reipublicæ cõmodis in primis prospicere, hi prę ter ceteros Rempublicã in discrimen adducãt, & sint ueluti milites illi, qui cũ se subsidio uenire ciuitati glorientur, ipsos ciues spoliant, maioraq. illis nonnumquam important detrimenta, quàm hostes.

Nullus autem miretur, nos de hac re tot uerba proferre: cum C enim certum sit, eos ut plurimum deligi solere Consiliarios, qui mentis acie, & rerum usu in primis excellunt, persæpe usu uenire solet, ut in his præcipuis animi ornamentis pertinacia innascatur: homines enim summo ingenio, & eloquentia, magna ex parte præstare omnibus concupiscunt, tamq. turpe putant, se in Senatu disceptatione ab alijs Consiliarijs uinci, quàm duces in prælio armis ab hostibus superari. [a] Patet id exemplo Achitophel, [b] qui cum Consiliarius esset Absalonis, plurimumque apud ipsum, ipsiusque Consiliarios auctoritate ualeret, adeo ægre tulit consilio suo reliquos Senatores non assensisse, sibiq. alium prælatum fuisse, ut statim relicto D Absalone, se in patriam contulerit, sibiq. ipsi turpiter mortem consciuerit. Patet item exemplo illius ducis Lacedæmoniorum, qui cũ moneretur a multis, ne classe pugnaret cum hostibus, qui uiribus superiores erant, maluit prælium committere sine ulla spe uictoriæ, quàm fugere, & classem seruare; Lacedæmonijs enim facile esse dicebat aliam classem instruere si illam amitterent; sibi autem non esse facile honorem tueri, si fugeret, & sine prælio hostibus cederet.

a Arist. 7. Ethic c. 9. S. Th. 2. 2. q 138. artic. 2. S. Antonin. 2. par. tit. 4. cap. 6.
b 2. Reg. 17.

Itaque uix quispiam uerbis explicare potest, quãtum noceat hæc eorum contentio, qui, ut plus ceteris sapere uideantur, omnia syllo-

gismis

A gismis & rationibus astruunt, aut potius labefactant; quamque necessarium sit, huic fœdæ animi perturbationi resistere:[a] est enim uelut flamma quædam, quę nisi statim a principio extinguatur, omnes fructus sine dubio consumit, quos ex Senatorum consilijs Princeps, & Respublica colligere solent.[b] Sed de his hactenus, nunc iam ad rem redeamus.

a 1. Cor. 11. vbi Oecumen. & Theophyl. Clemens Alexand. li. 2. Pædagogi cap. 7.
b Plutarch. in lib. Reipub. gerendæ præcepta insi.

QVARTO, rursus accidere potest, ut licet res, quæ denuo consultanda proponitur, sit eadem, aliquid tamen de nouo occurrat, & ideo Princeps dubitet, Senatumque iterum conuenire iubeat. Vt, si Princeps egit de imponendo aliquo uectigali, & Consiliarij obstiterunt, ne populus grauiter ferret: postea autem Turcæ, aut Hæretici B bellum inferunt, & excursiones faciunt, non habet Princeps exercitum, quo suos fines tueri possit, non habet pecuniam, quæ neruus belli existimatur, non habet commeatus, nescit quo se uertat, agit iterum de imponendo eodem vectigali, Senatumq. de ea re consulit. Certe licet hæc quæstio de vectigali iam sit in Senatu agitata, tamen modo si diligenter perpendatur, non est eadem, quæ tunc erat: quare oportebit Consiliarium rem ipsam non tamquam iam in Senatu propositam, sed tamquam nouam magnopere considerare. Nam negotia Reipublicæ aliqua re addita, aut sublata, ita mutantur, ut eadem iam non sint: sunt enim uelut numeri, in quibus si C quidquam etiam minimum, nimirum si unitatem addas, aut detrahas, iam non est idem numerus;[c] & quemadmodum in musicorum cantibus, si uox paululum intendatur, aut remittatur, iam non est idem concentus; eodem modo in negotijs Reipublicæ, unica aliquando circumstantia totam rem immutat, efficitque ut quod antea erat utile, modo afferat detrimentum. Igitur hoc casu, cum res eadem omnino non sit, constat nouum quoque consilium, sententiamque requiri.

c Arist. lib. 8. Metaphy tex. 10.

QVAE cum uniuerse ad Senatores omnes pertinere existimemus, non negamus tamen hoc præcipue illis congruere, qui primo D loco dicunt, ac ætate, auctoritateque alijs præstant: non enim suppetit omnibus interdum tempus ad dicendum, & cum primi magna ex parte ualidiores rationes attingere soleant, uix alijs quidquam, quod præclarum sit, dicendum relinquitur. Vnde satis est, si ipsi, quæ ab alijs dicta sunt, sequantur ea ratione & modo, prout alias a nobis tractatum fuit.[d]

d In quæst. 41. & 42.

An de rebus, quæ ius diuinum respiciunt, Consiliarium loqui, de ijs uero, quæ ad ius positiuum spectant, eundem silere deceat.

QVAEST. XXXIII.

INTER uarias rationes, quæ afferri solent ad excusã- A
dos Consiliarios, ut eis liceat nonnumquam a sen
tentia proferenda cessare, ea a nonnullis asseritur,
quãdo scilicet res, de qua agitur, ad ius positiuum
pertinere dicitur: cuius auctor cũ sit ipse Princeps,
nihil aliud, quàm illius uoluntas, & auctoritas at-
tendenda uidetur. Quod quidem cum non leui ueritatis specie niti
uideatur, propterea eo diligentius examinandũ arbitramur, ne quis,
re parum considerata, inani hoc commento decipiatur.

CVM igitur iuris, quo reguntur homines, tres sint species, aliud
diuinum, aliud naturale, aliud humanum;[a] certe quod ad ius diui- B
num, & naturale, præsertim uero ad sacra fidei dogmata pertinet, sa-
tis constat ex antiquissimo sacri Consistorij instituto, nullam de hi-
sce rebus inter Patres solere uersari disceptationem. Quòd si quid
umquam huiusmodi consultandum accideret; certissimum & illud
est, neminem in sacro Collegio umquam defuturum, qui catholicæ
ueritatis decreta intrepide tueri, & si opus sit, pro illius tutela se
Christo Domino in holocaustum offerre non sit paratissimus.

SVNT tertij generis res, quæ mere iuris positiui habentur: & hæ
sunt illæ præcipuæ, de quibus censent aliqui, nihil eas cum Cõsilia-
rijs habere commune, sed in his silentium potius, quàm certam sen- C
tentiam ab illis expectandam esse. Quorum sententia tum ex eo vi-
detur approbari, quia res iuris positiui a Principis pendent arbitrio,
& auctoritate, eiusq. voluntas pro lege, ac iure censeri solet: tũ quia,
præstat Rempublicam ab optimo Principe, quàm optimis legibus,
ut notum est, administrari.[b] Ideo sicut post conditas leges nullus
consultationi locus reliquus est; sic & multo magis ubi de Principis
uoluntate constat, nefas uidetur, ab alijs amplius eam in controuer
siam uocari.

AT nos contrarium utique probandum esse affirmamus, non

[a] S.Tho. 1.2. quaest.91.

[b] Arist.3 Polit.c.11.& 12.

A solum ex ratione illa generali sæpe a nobis repetita, quòd cum Cardinales sint Consiliarij Papæ, non uidemus, si Papæ uisum fuerit, eos de lege etiam positiua ferenda interrogare, cur nõ debeant id, quod sentiunt, respondere eorum siquidem obligatio, & iuramentum præstitum de fideli consilio dando, nullam habet præfinitionem aut rei, aut loci, aut temporis, quominus quandocumque sententiam ex officio rogantur, non debeant syncere eam proferre.

QVIN addimus magis uideri quodam modo necessarium consilium Senatoris in huiusmodi rebus, quæ iuris positiui dicuntur, quã in alijs, quæ sunt minus dubia, atque incommutabilia, qualia illa B sunt, quę iuri diuino tribuuntur. Nam cum ad legem humanam cõstituendam multa sint necessaria; tum ut ab ęterna lege procedat, [a] tum ut cum iure naturali conueniat, [b] tum etiam ut alias multas cõditiones legi necessarias complectatur. [c] Hinc sequitur quòd cum hoc ius positiuum, de quo agimus, consentaneum præcipue debeat esse rationi, quandoquidem lex est aliquid rationis, & regula, ac mẽsura humanorum actuum; [d] propterea nõ statim, ac Princeps illud proponit, debet Senator manus dare, idq; sequi quod credit Principem uelle, sed eius est diligenter cõsiderare: num iuri diuino, naturali, ac rationi cõgruat, hoc est; num honestatem pręferat: num cõmu- C ne bonum respiciat: num econtrario detrimentum tunc importet, aut postea possit importare. Quid enim si iure positiuo, paruo alicui delicto summum supplicium, aut contra, crimini graui pœna leuissima constituatur? si furtum unius denarij, pœna capitis, & homicidium, aut adulterium exigua pecuniæ summa mulctetur?

Sed dicet quispiam, iuris naturalis esse sontes punire: fateor lege naturali præmia uiris bonis, & supplicia improbis deberi; at uero nũ hoc, aut illud supplicij genus hoc loco, & hoc tempore, huic culpæ præscribi debeat, id omne pertinet ad ius positiuũ. [e] Itaque in rebus eius generis non est sola Principis uoluntas consideranda: est enim D habenda ratio loci, temporis, personarũ, & aliarum huiusmodi rerũ, quarum consideratio propria est Senatorum, eximiamq; prudentiã, magnumq; negotiorum usum, & cognitionem uidetur postulare.

At uero fingamus nũc cogitatione, uelle Principẽ facere potestatem aliquibus exportandi frumẽtum extra prouinciam, dummodo ipsi aliqua pecuniæ summa præbeatur. An si hoc negotiũ deferatur ad Consiliarios, statim dabunt manus, & assentientur? nonne prius diligenter perpendent, an Regio illa abundet frumento? an ex finitimis Prouincijs facile aduehi possit? an sit magna spes messis futuræ? an longe absit tempus metendi segetes? Quid autẽ si contra uult ferre

a S. Tho. 1.2. q.93. artic. 3.
b S.Tho. 1.2. q.95. artic. 2.
c c. erit autẽ lex. 4. distinct. S. Thom. 1. 2. q 90. per tot. q.91. art. 3. & 95. art. item 3.
d S Tho. 1. 2. q.90. art. 1.
e S.Tho. 1. 2. q.95. artic. 2.

ferre legem de non exportandis rebus esculentis extra prouinciam, A quantumuis magna sit illarum copia; nonne oportebit Consiliarios magnopere considerare rerum illarum naturam, uim, emolumenta, & detrimenta, quæ possunt ad ciues peruenire? num utilius sit eas conseruari? num expediat, si non sunt necessariæ, eas importare in alias regiones, & colligere pecuniam, qua Respublica locupletetur? Idem dico de tributis, de portorijs, & de uectigalibus, quæ sub iure positiuo magna ex parte continentur. Constat enim inter omnes ualde hæc prudentum iudicio esse expendenda, & examinanda; & non solum debere Consiliarios animaduertere: num uelit Princeps illa imponere, uerumetiam: num iuste possit: num sint accommo- B data tempori, & ciuium facultatibus: num seruetur æqualitas: num denique (ut omnia unico uerbo complectar) sint consentanea rationi. Ipsa namque ratio est uelut animus, & uita iuris positiui:[a] est uelut sal, quem in omni sacrificio Deus aspergi uoluit:[b] quemadmodum enim sal in sacrificio, ita ratio semper in omni lege debet inesse. Fatemur enim legem iam sancitam, licet non pateat ratio, tamen esse seruandam, dummodo diuinis præceptis, aut naturæ aperte non sit contraria. Nec uero potestatem, quam in condenda, & promulgāda lege habet Princeps, aliqua ex parte minuimus, aut labefactamus: sed hoc tantum affirmamus in lege constituenda Consi C liarios, qui sententiā rogantur, non tam debere ad uoluntatem Principis, quàm ad rationem respicere: immo si uoluntas Principis pugnat cum ratione, nefas esse, quātumuis ad ius positiuum attineat, Principi consentire. Nā ait sanctus Augustinus: *In temporali lege nihil est iustum, ac legitimum, quod non ex lege æterna descendit:*[c] & ideo ubi a ratione recedit, dicitur lex iniqua, & non habet rationem legis, sed magis uiolentiæ.[d]

a *Bald. in l. si quis seruo. nu. 7. C. de furt. las. in l. qui quadraginta. nu. 2. ff. ad Trebell.*
b *Leuit.* 13.
c *S. Aug. li. 1. de liber. arbit. c. 5. & 6.*
d *S. Tho.* 1. 2. *q. 96. artic. 4.*

QVAPROPTER tantum abest, ut Consiliarij se possint excusatione iuris positiui defendere, ut in primis, cum agitur de iure positiuo, officium illorum exigatur; tunc enim res proprie pendere uide D tur ex auctoritate Principis, proprieq. cadit in consultationem, cū utraque pars in Principis est potestate, qui in hac, uel illa eligenda, & executioni mandanda grauiter decipi potest: immo si rem acutius introspiciamus, dignitas, & splendor Reipublicæ magna ex parte iure positiuo nititur. Cum enim ius naturale apud omnes Respublicas, & apud omnes homines, qui utuntur ratione, idem sit,[e] ratio precipua, cur hęc Respublica melius, quàm illa administretur, pendet ex legibus positiuis. Quare in ijs potissimum, quæ huius iuris humani sunt, debent Senatores elaborare: & cum aliqua res huius-

e *Orig. in epist. ad Rom lib. 2. c. 2. in illa verba (quicunque sine lege peccauerūt) S. Chrysost. in hom. in Psal.* 107. & *S. Tho.* 1. 2. *q.* 94.

A huiusmodi grauis occurrit, illam attéte perspicere, vtriusque partis rationes diligenter perpendere, omnia emolumenta, & detrimenta cogitatione percurrere, tum propter causas, quæ hactenus explicatæ sunt, tum etiam; quia certum est, omnes contentiones, quæ inter Principem, & populũ esse solent, aut semper, aut plerumque ex hoc iure profluere. Nam, ut omittamus Tyrannũ, qui naturæ leges contemnit, certe Princeps bonus, qui illas, vt par est, seruare, neminiq. iniuriam inferre vult, nihil habet pręter hoc ipsum, de quo loquimur, ius positiuum humanum, quo ciues, qui in sua ditione sunt, offendere possit. Quare vt pax perpetua conseruetur, illud maxime B necessarium est, vt summa semper ratio huius iuris habeatur, semperque pars illa præferatur, quæ iuri naturali ac diuino magis consentanea videtur.

Haec autem, quam modo firmauimus, conclusio, non solum locum sibi vendicat in ijs, quæ ad ius humanum simpliciter pertinent, verum etiam comprehendit alia, quæ cum iure diuino aliquo pacto sunt coniuncta: exempli causa, agitur de canonizatione Sanctorum: in quo negotio, cum per humana media ueluti testes, instrumenta, aliasq. probationes progredi oporteat, [a] in quibus iudiciorum varietates deprehenduntur; propterea necesse est singulo C rum sentétias exquirere, quas, dubitandum nihil est, syncere, & fideliter ab omnibus pronunciari debere. Sed agitur præterea sæpe de infidelibus ad Ecclesiam cõuertendis, de prædicatione fidei in noui Orbis regionibus disseminanda: de sacris alicui prouinciæ interdicendis: de nouis diebus festis decernendis: de disciplina Ecclesiastica, morumq. reformatione in varijs locis instituenda, atque de alijs huiusmodi causis, in quibus tum iuris diuini mandata versantur, tũ iuris etiam humani determinationem propter illa in morem inducenda, ac propter multas emergentes circumstantias requirunt.

a S. Th. quodlib. 9. arti. 16. S. Antonin 3. par. tit. 12. ca. 8. §. 2.

Haec igitur, cum summus Pontifex ad sacrum Cõsilium defer D re soleat, & in his non omnes diuersis adducti rationibus semper cõueniant, & quia etiam, vt aiebat Apostolus, *Omnia licent, sed nõ omnia expediunt:*[b] propterea uerendum hic quoque nihil est, ne, vnusquisque quod sentit, plane pronunciare teneatur, & non solum Religionis incrementum, fidei propagationem ardenti pectore procurare, sed etiam Ecclesiasticam libertatem, clericorum immunitatem, ac populorum incolumitatem, quotiescumque opus sit, magna animi constantia adiuuare.

b 1. Cor. 6.

Non obstat igitur quod supra attigimus, in ijs, quæ iuris positiui sunt, voluntatem Principis tamquam legem habendam: nam

fatemur

fatemur huiusmodi voluntatem obseruandam esse,cum certa,deliberataq. ostenditur,ita ut alteri parti omnino adhęreat, eamq. præcipiat, & contrariam repudiet: propterea cum in casu proposito ea tamquam dubia,ancepsq. proponatur,quippe quę ad Cardinalium consilium delata fuerit (quod solet in rebus dubijs adhiberi) certe existimamus,eos etiam in hac parte libere quod sentiũt debere profiteri,ex uarijs rationibus aliàs in medium adductis. A

Ex quo etiam sequitur responsio ad alia in contrarium adducta. Nam nos non dicimus quamlibet Principis voluntatem habere rationem legis,sed eam,quæ rationi cum sit consentanea, manifestatur,& promulgatur alijs,vt ei obtemperetur. Et ideo nõ negamus, Principis voluntati,si de ea liquido constet,quòd scilicet non modo velit,sed imperet,& præcipiat,esse parendum: sed affirmamus re in Senatu a Principe addubitante,vel interrogante proposita,Consiliarium prætermittere non debere, quin aperte proferat quod publice senserit expedire,cum hac ratione & Principis interrogantis voluntati obtemperare censeatur. B

PARS IIII. QVAEST. IX. C

An hoc dandi consilij officium ad affirmatiua præcepta sit referendum, ita ut non semper, sed opportune sit suppeditandum.

QVAEST. XXXIIII.

Illa etiam difficultas nullatenus est prętermittenda,qua tueri se multi solẽt,ne sententiã rogati, eã tunc proferant,quod obligationẽ hanc explicandi consilij a præcepto affirmatiuo oriri dicãt, quę nõ semper,sed pro tẽpore tãtum, & loco sit implẽda: Aiunt enim ex Theologorũ, & iuris Põtificij Doctorũ sententia,duo esse præceptorum genera,alterũ quod affirmatiuum, alterum quod negatiuum vocari solet: [a] atque illud prius, quod verbis affirmantibus concipitur,veluti orare Deum,& honorare parentes, obligare homines perpetuo quidem, sed opportune tantum, & non ad omnia temporis momenta: & quod Theologi aiunt, obligare semper, sed non ad semper: quæ vero a præceptis negan- D

[a] *S. Tho. 2.2. q 33. artic. 2. Siluest & alij in verb. (præceptũ.) Archi. c. si peccauerit 2. q. 1. Abb. & alij in c. nouit. de iudic.*

A negantibus descendunt, ut non furari, non mechari, hæc quocumque loco, & tempore prohibitionem suam extendere.[a]

a S.Tho. d.q. 33.art. 2.

Non pauci igitur in ea sunt sententia, præbendi consilij præceptum ex affirmatiuis esse, & ex eorum regulis metiendum. Quare in hunc modum argumentantur, quòd sicuti non tenetur quisque singulis horis orare Deum, seu parentes colere; & quemadmodum Episcopus, cuius munus est prædicare, uisitare, eleemosynas facere, & alia huiusmodi, non tamen perpetuo ea exercere tenetur, sed tantum, cum res, & occasio postulat: quoniam illorum obligatio a præceptis affirmantibus descendit, quorum ea est suauitas, & conditio,
B ut satis sit illa implere, quando commode, & opportune licet;[b] sic & de Consiliarijs aiunt, quibus cum officium consulendi uerbis affirmatiuis iniunctum fuerit, non debent censeri hoc iugo perpetuo ad stricti, ut semper respondere, & palam sententiam suam proferre cogantur: sed tunc tantum, cum id tempestiuum esse ex animi sui sententia iudicabunt. Quare quoties illi probabiliter sentient, inanem cõsilij sui operam certis temporibus, aut locis euasuram, absurdum uideri debet in has angustias eos cõpellere, ut sine ulla Reipublicæ utilitate, ac potius cum aliqua eius iactura, atque officij sui dedeco-
C re, temere verba effundant, atque stolidorum agricolarum more, cum tempus non est sementis, triticum dispergant in solo nondum subacto, neque ita emollito, ut iacto semine uberem concipere segetem possit.

b S.Tho quodlib. 1. art. 11.

Addunt etiam, quòd sicuti omnis promissio, etiam cum iuramento facta, tacitam habere conditionem intelligitur, nisi iusta aliqua causa obsistens superuenerit,[c] vnde & ieiunandi, ac Missam audiendi obligatio propter succedentia impedimenta remittitur: sic Consiliarios æquum esse solui vinculo suo promissionis, eo saltem tempore, quo sententiam suam libere pronunciando, indignatio-
D nem Principis incurrerent, aut damnum aliquod patriæ, consanguineisve suis afferrent, aut aliquod aliud impedimentum sese illis offerret.

c c. quemadmodum. de ius iurandum.

Propter has dubitationes sunt qui respondeant, præceptum hoc dandi consilij licet affirmatiuum videatur, tamen in eo latere præceptum negatiuum. Nam quemadmodum in præcepto de restituendo, continetur præceptum de alieno non retinendo, qua de causa ille, qui debitor est, statim sine vlla mora, si potest, restituere tenetur;[d] ita in hoc præcepto de dando consilio fideli, inest præceptum de non mentiendo, & de non simulando, neque enim aliàs consilium fidele dari potest.

d S.Tho. 2.2. q.62. artic. 8. Nauar. in Manual. cap. 17. num. 54.

Verum

VERVM hæc responsio, non omnino quæstioni nostræ satisfacit: Nam duobus modis potest Consiliarius deesse muneri suo in suffragio ferendo: primus est cum rogatus sententiam, abstinet se ab ea explicanda & tacet. Secundus est, cum respondet, at non syncere, & fideliter, sed potius simulat, & mentitur. Præceptum igitur dandi consilij prout affirmatiuum est, quamuis implicet secundum hunc casum tacite, vt non liceat Consiliario vlla in re mentiri, quemadmodum & præceptum restituendi illud continet, vt non liceat rem alienam vllatenus retinere, non tamen implicat primum casum, vt non possit aliquando pro tempore & loco a respondendo se abstinere, secundum naturam præcepti affirmatiui. A

QVARE alia ratione in hac materia incedēdum videtur: sed antequam ad ipsam quæstionem propius accedamus, illud admonemus, eas a nobis causas omnes, siue excusationes excludi, quas uarijs in locis in hoc tractatu fuimus persecuti. Nam cum videremus posse multos uarijs prætextibus se a dicenda libere in Consistorio sententia subducere, nunc ob summam Papæ auctoritatem, siue ad fugiendam eius indignationem: nunc obedientię specie: nunc quia se nihil profecturos putent: quandoque quia se creaturas, vt uocāt, Papæ, aut eius officiales esse agnoscāt: interdum quia sibi id alio loco, aut tempore melius successurum sperent, siue alijs huiusmodi coloribus; dedimus operam, quantum in nobis fuit, ut clare omnibus pateret, cuncta hæc inania esse commenta; ideoq. in præsenti non amplius repetenda duximus, sed illis positis, tamquam minime Consiliario patrocinantibus, nunc quærimus, an hæc excusatio, quæ hac tantum generali ratione præcepti affirmatiui nititur, cuius natura & vis est, facultatem largiri, ut certis temporibus iniuncta cesset obligatio, in Consistorio quoque locum habeat, ut scilicet quando Consiliarius sententiam rogatur, possit se ab ea pronuncianda abstinere: quod ita tunc ipse expedire iudicet. C D

HVIC autem dubitationi, vt congruentius respondeamus, quærenda in primis uidetur esse ratio differentiæ inter affirmatiua, & negatiua præcepta: quam a sacris Doctoribus egregie explicatam accepimus,[a] qui tradiderunt, præceptis negatiuis, prohiberi actus peccatorum, qui cum suapte natura sint mali, & nullo modo, nec aliquo tempore, aut loco benefieri possint, quia finem prauum respiciunt, ideo talia præcepta negatiua aiunt obligare semper, & ad semper: at ex præceptis affirmatiuis homines induci ad actus uirtutum, qui existere non quolibet modo possunt, sed adhibitis tantum ijs circumstantijs, quæ necessarię sunt ad bonum virtutis cōstituendū, nempe

[a] S. Tho. 2. 2. q. 33. art. 2. in resp. S. Antonin. in 2. par. tit. 9. cap. 6.

vt id

A vt id fiat, ubi debet, & quando debet, & secundum quòd debet: sic enim a sapientibus traditum est, [a] bonum existere ex integra causa, hoc est ex multarum rerum recte inter se conspirantium concursu.

a S.Dion.Areopag.c.4. de diuin.nom.

Cvm itaque hęc affirmatiua præcepta multiplices circũstantias, & præsertim temporis, quo illa obeunda sunt, requirãt, ideo ut ultra tempus necessitatis, de quo constat inter omnes, certior aliqua regula, quãtum fieri potest, in ijs exercendis statueretur, ob eam causam hæc ipsa præcepta affirmatiua, quòd ad temporis rationem pertinet, in tria quodam modo genera sunt distributa.

Primvm est, cum ea absolute considerantur. Nam quamuis nulla humana sit actio, quam, si exercenda est, non in aliquo tempore B exerceri oporteat, & ideo tempus semper annexum tamquam propriam mensuram habere dicatur, illud uidelicet, quòd rei gerendæ protractio postulat, cum nihil extrinsecus ab homine sine tempore fieri possit: quoniam tamen in hoc ipso rerum genere, quod tempore aliquo faciendum esse dicimus, sunt præterea, ut id bene fiat, maxime obseruandæ circumstantiæ rei, loci, personarum, & alia huiusmodi, quæ uariari sæpe solent: ideo uirtutum actiones, cuiusmodi sunt, orare, prædicare, uisitare, & id genus aliæ, nobis iniunctæ ad præcepta affirmatiua pertinere a Doctoribus dicuntur, quia non est C illis extrinsecus semper certum, & immutabile tempus præscriptũ, quo sint obeunda, sed pendent a rei natura, ab agentis circumspectione, & denique ab alijs permultis circumstantijs.

Secvndvm genus est eorum, quæ habent tempus certum, quod præscribitur aliqua lege, ueluti præceptum de percipienda Eucharistia, habet præscriptum ex lege Ecclesiæ tempus Paschatis, [b] & præceptum confitendi peccata habet certum tempus, saltem semel in anno; [c] & præceptum de audiendo Missæ sacro, habet item tempus certum, uidelicet, in diebus festis. [d] Itaque cum tempus sit certum, tunc sine dubio id, quod præcepto continetur, eo tempore efficien- D dum est, nam dies ipse interpellat.

b c. omnis vtriusque. de pœnis & remiss.
c d. c. omnis.
d c. Missas, et c. omnes fideles. de consecr. distin. 1.

Tertivm est genus eorum, quæ directe nullum habent tempus præfinitum, ut scilicet potius hac hora, hoc die, quàm alio debeant exerceri, pendent tamen a certo aliquo actu, qui extrinsecus determinatus est, & ideo tempus certum obliquo modo habere dicuntur, quemadmodum milites pugnare, cum classicũ sonat, & Canonicos ad chorum, aut in Capitulum conuenire, cum tintinnabulo inuitantur, & alia huiusmodi: & ad hoc genus uidetur præceptum dandi consilij ex officio, de quo agimus, referri posse, nõ quidem, ut est pręceptum charitatis, quod non nisi opportune exercendum esse aliàs

diximus,

diximus, sed prout præceptum iustitiæ consideratur, quod suapte natura non habet in iure præscriptum tempus, quo sit præbendum, pendet tamen ab actu certo, & determinato, videlicet ut tunc ministretur, quando summus Pontifex consilium quæret.[a] A

a cap. fundamētu. §. decet, de elect. in 6.

Vnde licet affirmatiuum hoc quoque sit præceptum, adiunctum tamen habet certum actum exteriorem, unde temporis momentum elicitur, quo illud sit agendum. Quemadmodum enim communi Theologorum sentētia receptum est, pręcepti affirmatiui obligationem tēpore necessitatis maxime declarari, veluti cōfiteri peccata in periculo mortis: facere eleemosynam, cum proximus fame vrgetur: orare, quando quis in summis angustijs positus est: condonatas iniurias etiam exterioribus amoris signis declarare, quando inimicus veniā ex animo petit; sic, quando Princeps cōsilium requirit, declarat ipsa petitio, tum Principem, qui solus potuisset de re statuere, indiguisse cōsilio, tum rem ipsam ad Reipublicæ vtilitatem pertinere, quoniam alioquin ad consultationem non fuisset delata: & ideo maxime debet Consiliarius animi sui sensum ingenue ei aperire tum, cum ridiculum sit, indagare an locus, vel tempus illud congruum existat ad consulendum quando interrogatur. Cum enim ad Papam cōsilio iuuandum Cardinales fuerint instituti, & propter eum, ac Reipublicæ bonum, consilia ministrentur, nulla aptior declaratio opportunitatis huius excogitari potest, quàm quæ ab ipsomet Papa fit, cum singulorum uota exquirit, ita ut constanter admodum sibi Consiliarij persuadere debeant, tunc uerum esse tempus, & locū consulendi, quando Papa illud postulat, immo nullum aliud tempus regulariter quàm illud, quo Consistorium habetur, aptius, aut commodius ad id inueniri posse. Quare cum hoc sit præceptum affirmatiuum, tunc maxime implendum est. B C

b S. Tho. 2. 2. q. 83. articu. 8. Nauar. in Manual. cap. 14. nu. 9. & 25.

HIS igitur non obstant quæ supra obiecta fuerunt. Non primū, quòd scilicet in præceptis affirmatiuis perpetua functio quocūque loco, & tempore non exigatur; Nam respondetur, hoc dandi consilij officium ex tertio illo genere esse, quod habet actum extrinsecus adiunctum, qui cum interpellat, necessario semper implendū est, alioquin, & milites, cum pręliari oportet, in certamen descēdere, & Monachi Præfectis parere nollēt, & Clerici Episcopis obsisterent, & denique omnis obedientiæ disciplina subuerteretur, si Maiorum præcepta sine iusta, & graui admodum causa a subditis essent in controuersiam adducenda: immo neque Regna, neque Respublicæ, neque priuata domus, manente hac licentia, ulla ratione constare possent. Sic enim Deus mundū, eiusq. partes uoluit administrari, ut alij præ- D

sint,

A sint,& præcipiant:alij autem imperio,& potestati superiorum subijciantur,& obtemperent illis:& quemadmodum uirtus superioris est bene præcipere,ita uirtus inferioris est,diligenter obtemperare.

Cum ergo,quo tempore Princeps sententiam rogat, eo ipso necessitatem quandam declarare uideatur, in qua ipse,& Respublica uersantur,cum auxilio tunc indigeant;propterea eadem interrogatio obligationem pariter Consiliario imponere censetur,ut impleat tunc præceptum,quo dare consilium omnino tenetur.

Ad secundum, quo dicebatur,posse aliquas iustas,& graues occurrere causas,quæ Cardinalem excusent; Respondetur,nos iam in
B superioribus quæstionibus,illas potissimum reijcere conatos fuisse, quæ ceteris ualidiores uisæ fuerunt. Quòd si illæ non afferunt excusationem, arbitramur neque alias afferre posse, cum minoris sint momenti. Non tamen negamus duas reperiri causas,quibus Consiliarij se defendere possunt: altera est cum absunt ipsi ex legitima causa: altera uero quando interrogatio Principis non ad omnes, sed ad aliquos tantum, ueluti seniores, pertineret, quorum consilio Reipublicæ utilitas satis iuuaretur,ita ut aliorum opera non esset necessaria, iuxta ea, quæ in alia quæstione explicata inueniuntur.[a] Ceterum cum Cardinalis præsens est, & a Principe senten-
C tiam rogatur,aut absens,sed nec ægritudine,nec alio necessario impedimento prohibetur,non uidemus quomodo possit saluo munere suo,atque integra conscientia a dando consilio supersedere,cum illud præceptum tunc non implendo,& silendo,rem iniustam faciat, non prohibens, ut debet, damnum, quod Principi,& Reipublicæ infertur. Nam si dicet, non esse id tempus opportunum dandi consilij, certe, præterquàm quod interrogatio Principis, cui parere debet, id exposcit, nullum aliud restat tempus dicendæ sententiæ, cum res tunc sit ex maiore suffragantium parte
D concludenda,atque a Papa,prout concluditur,decernenda. Quare in manifesta est culpa, si illius patrocinium hoc tempore imminente destituat.

a Diximus in quæst. 44.

Quando res est talis, quòd Cardinalis eam non probans, eligit tacere, assurgens cum capitis inclinatione; an muneri suo satisfaciat.

QVAEST. XXXV.

PRÆSENS quæstio posset forte superuacanea ijs uideri, qui memores essent, antea iam in alia quæstione a nobis conclusum fuisse, Consiliarium, qui sileat, quando sententiam rogatur, nullatenus excusari, etiam si assurgat, & caput inclinet, ac Principis scientia, & patientia illi accedat.[a] Nam si tũc muneri suo minime satisfacit, quo magis erit id nunc affirmãdum, ubi nulla Principis fit mentio? Verum animaduertendum est, hæc diuersis admodum rationibus consideratis pertractari: tunc enim de ijs excusationibus agebatur, quæ a persona Principis deducebãtur: nunc circa eas difficultates uertitur quæstio, quæ ex rei propositę natura oriuntur, ideoq. alijs, atque alijs argumentis tota hæc disputatio progreditur, & terminatur. A B

QVOD igitur ad Thema modo propositum pertinet, dubium facit nota iuris regula, quæ ait: Expressa nocent, non expressa non nocent.[b] Vnde, cum supra firmatum sit, non licere Cardinali aduersus propriam conscientiam, sententiam dicere; uidebitur fortasse hoc eos non complecti, qui uerbis nihil exprimunt, sed tacent, & assurgunt tantum, seu caput demittunt. Nam & dici solet, eum, qui tacet, in rebus, quæ noxiæ esse possunt, non haberi pro consentiente.[c] Quare hi, qui rem propositam uere nõ probant, quòd eam publicæ causæ censent perniciosam, cum interrogati silent, existimari forte poterunt potius dissentire, & proinde ab omni culpa abesse. Præterea uidetur nequaquã capitis inclinatione, aut alijs signis eius generis mendacium proferri, sed tantũ ueritatem occultari: quod sępe non solum licet, uerumetiam est maxime necessarium. Verba enim, cum proprie instituta sint ad significandum, certe simul ac Cõsiliarius profert sentẽtiam suam, & loquitur aliter, atque sentit, nulla excusatione se potest defendere, quominus reus sit mendacij: at uero facta, licet aliquando significent, non tamen tam[d] proprie, C

quàm

[a] Sup q. 16.

[b] l. expressa. de reg. iu. l. nõnumquam. de condit. & demonstrat.

[c] l. filiusfam. §. inuitum. de procura. Ias. l. quæ dotis sol. matr. nu. 104.

[d] Caiet. 2. 2. q. 111. art. 1.

A quàm uerba, habent enim alios usus: utimur autem his præcipue sine ullo mendacio, & sine ullo peccato plerumque ad occultandam ueritatem. Itaque uidemus, Clericos, & Monachos, cum iter faciunt per regiones, quas incolunt hæretici, sine ullo culpæ scrupulo, si periculum imminet, spoliare se uestibus proprijs, & induere uestimenta laicorum, ne, si Clerici, aut Monachi agnoscantur, in manifestum uitæ discrimen adducantur.[a] Christiani item, qui ad Saracenos mittuntur, ut eorum indagent, atque explorent consilia, & qui forte apud illos degunt, sæpe eorundem amictus assumunt, ne, si Christiani agnoscantur, in uaria incidant pericula: quam tamen ob causam
B nemo illos damnat, aut reprehendit. Præterea, cum uita, & salus uersatur in maximo discrimine, potest sine dubio uir uti ueste mulieris, & mulier ueste uiri.[b] Postremo scimus, homines nonnullos uirtute, & sanctitate præstantes, usos fuisse fictionibus quibusdam[c], quos tamen nullus hanc ob causam audet condemnare, ut constat de Dauid apud Regem Geth, & ex alijs multis, quos longum esset percensere.

a Gaiet. 2. 2. q. 3. art. 2.

b S. Tho. 2. 2. q. 169. artic. 2. ad 3.

c S. Chrys. in li. 1. de Sacer. prope fin.

Cvm igitur hæc omnia ita se habeant, constetq. aperte, homines interdum sine peccato occultare ueritatem, & fingere multa, quę nõ uidentur consentanea ueritati; cur non poterunt etiã Consiliarij ce-
C lare id, quod sentiunt, cum aliqua graui causa adducuntur, ut ita iudicent expedire? Cur (inquam) non poterunt assurgere, & caput inclinare, & alia facere huiusmodi, quæ uidentur ostendere consensũ, licet re uera non cõsentiant? Clericus non censetur esse in culpa, cũ periculum instat, quamuis ipso amictu, & reliquo corporis ornatu fingat se laicum esse: cur igitur peccabit Consiliarius, cum causa aliqua grauis occurrit, si ostendit his signis externis se probare quod non probat?

Verum si quis ad proprium Cardinalis officium, tum ad sacri Consistorij institutum, & simul ad rei propositæ grauitatem respexe
D rit, existimamus eum longe aliter responsurum. Primum uerò id præfamur, interiorem hominis mentem, cum sit occulta, non licere nobis nisi per exteriora signa deprehendere, quæ sunt uerba, aut facta, & ideo signa data uocari solent.[d] Quotiescumque igitur id, quod per uerba, aut alia signa exteriora indicatur, cum mente congruit interiore, ueritatis uirtus effulget:[e] at ubi repugnat, tunc in uitium illud incurritur, quod mendacium, seu simulatio appellatur.[f] Quoniam autem hominum, qui corporis tegumento circumsepti sunt, arcana animi introspici nequeunt, facileque alij in his pernoscendis eludi, aut decipi possent, Deus ipse,

d S. Aug. de doctr. Christ. lib. 1. cap 2. & lib. 2. c. 2. cum seq.

e S. Tho. 2. 2. q. 09. artt. 1. & 2.

f S. Tho 2 2. q. 110. artic. 1. & 2.

qui scrutator est cordium, vultq. exteriora nostra, tam uerba, quàm A facta congruenter ordinari ad aliquid sicut signum ad signatum, quod perficit homo per virtutem veritatis; voluit simul huiusmodi signa exteriora signatis conferri,[a] & sic ab hominibus repręsentari, prout ex communi hominum, quibus cum agitur, sensu accipi, & intelligi solent,[b] & iuxta hanc interpretationem hęc nobis aut veritatis, aut mendacij loco adscribuntur.[c]

a Caiet. 2. 2. q. 110. artic. 1. vers. ad huius euidentiam.
b c qui peierare. §. ex his 22. q. 5.
c Nauarr. in Manual. c 12. num. 7. & seq.
d S.Tho. 2. 2. q. 110 artic. 1. in sol. 2. & q. 111. artic. 1. in corp.

ET licet fateamur, uerba pręcipuum locum inter signa obtinere, perspicuum tamen est, etiam res,[d] & facta plerumque vim significandi habere. Quemadmodum enim inter nummos, quibus vti solemus in rerum emptione, & venditione, principem locum tenent B nummi aurei, sed non ideo contemmuntur, aut reijciuntur argentei, aut ærei: eodem modo in explicandis interioribus animorum sensibus, certum est pręcipua signa esse verba: sed extant etiam multa alia, quæ vim habent ad eosdem explicandos.

Illud autem animaduertendum est, signa, quæ rebus, aut factis nituntur, duplicia esse: alia enim ita sunt instituta, & imposita ad significandum, vt fere nullum alium habeant vsum, cuiusmodi sunt vexilla, & alia signa militaria, vt item tubarum, & buccinarum sonitus, quo iubet dux in prelio cani bellicum, aut cani receptui, & hæc sunt simillima verbis, vixq. discrimen, si res diligenter perpendatur, inter hęc, & illa reperitur. Alię vero sunt res, siue facta, quæ C non sunt primo instituta ad significandum, sed habent alios vsus præcipuos, & hæc non sunt semper signa: cessat enim in illis nonnumquam ratio significandi, de quibus statim agemus.

HIS positis, dicimus clarum esse in capitis demissione, & in alijs nutibus, quando Consiliarius intus dissentit, mendacium esse. Nam cum hęc signa sint simillima verbis, vt supra diximus, sintq. dūtaxat imposita ad significandum, ex communiq. omnium hominū consensu, & ex quotidiana consuetudine tantum significent assensum; sequitur, vt illi, qui vtūtur his signis, sine dubio assentiri cēseantur, D nullumq. sit discrimen inter eos, qui verbo, & illos, qui huiusmodi signis hanc, aut illam sententiam amplectuntur. Quare, qui in medium profert hæc signa, quo tempore dissentit, cum ipsa, sua natura significent assensum, nullamq. aliam significationem habere videantur, sine dubio mentitur: vtitur enim signis, quibus simulat se probare quod animo reprobat, & reijcit. Actus enim ille assurgēdi, & caput detegendi adeo consensum interiorē solet demonstrare, vt quando numerantur suffragia Consistorij, illi, qui caput demittūt, recēseri soleant inter cōsentientes. Quare in casu proposito (vt dictum

ctum est) si quis capite annuat, & mente discrepet, quia inordinate, vt aiunt Theologi,[a] confert signum ad signatum, ostendens capitis inclinatione se id approbare, quod mente reprobat, aperte mendacium committit.

a Caiet. d. artic. 1.

DICIMVS etiam, quatenus ad Cardinalis munus spectat, quod in consulendo positum est, eos, qui ita annuunt, vnico actu duplicem deformitatem includere;[b] Alteram omissionis dum tacent, quando loquendi tempus est, & debitum bonum prętermittūt,[c] iuxta illud: *Scienti bonum, & non facienti, peccatum est illi:*[d] Alteram commissionis, quatenus per actum exteriorem assurgendi, & caput inclinandi, B id affirmare censentur, quod verum non est, vnde S. Augustinus ait: *Vterque reus est, & qui veritatē occultat, & qui mendaciū dicit: quia ille prodesse nō vult, & iste nocere desiderat.*[e] Et S. Chrysostomus: *Non solū ille proditor est veritatis, qui transgrediens veritatē, palā pro veritate mendacium loquitur, sed etiam ille, qui nō libere veritatem pronunciat, quā libere pronunciare oportet, aut non libere veritatem defendit, quam libere defendere conuenit.*[f] Quæ tamen omnia non ad omnem veritatis occultationem ęque sicut mendacium extendimus, cum mendacium semper sit malum, & nullo tempore probari possit: Occultatio autem veritatis, licet tunc mala sit, cum quis tenetur uerum fateri, prout in C casu nostro, nonnumquam tamen promiscua, atque indifferens esse potest, aut etiam bona.

b S. Tho. 1. 2. q. 72. artic. 6.
c S. Tho 2. 2. q. 79. artic. 3.
d Iacob. 4.
e c. quisquis. 11 q. 3.
f c. nolite timere. 11. q. 3.

QVOD vero ad Consistorij institutum spectat, notum est temporibus constitutis, Cardinales iussu summi Pontificis eò accersiri, cōsultationis causa, vt de rebus propositis quisque suffragium ferat, eas vel approbando, vel improbando: Generale aūtē id esse scimus[g] in omni Collegio, vel Vniuersitate, vt quicumque eò conuocantur, vt consentiant, vel contradicant, si præsentes sint, & taceant, habeantur pro expresse consentientibus, etiam in rebus male gestis, & ideo inuoluantur peccato, & pęna,[h] eo quòd ex debito officij ita teneD ntur, quando sunt accersiti consulere, & votum suum exprimere;[i] vt, si id omiserint, muneri suo minime satisfaciant.[k]

g Fel. c. nonne. de psumptio. num. 18.
h Innocen. & Abb c. 1. num. 13. de his, quæ fiūt a ma par. Ias. l. quæ dotis sol. ma. nu 89.
i Abb. c 2. de his, quæ fiunt. num. 9.
K Condis. de Card. q. 5. nu. 15 & seq.

DE rei etiam propositæ grauitate dicimus, illā suapte natura exposcere, non vt taceatur, sed vt clara voce, apertoq. ore id, quod publice prodesse potest, enuncietur, validisq. rationibus, & argumentis muniatur. Cum enim res, quæ proponi solent, vtilitatem publicam respiciant, & ideo magni ponderis ac momenti habeantur, cogit rei ipsius conditio, & publica necessitas Cōsiliarium, ne reus fiat detrimenti, quod ex tam pernicioso silentio Reipublicæ importari potest, vt mentem suam apertissime declaret.

Denique ad supradicta omnia, accedit & graue scandali periculum. Nam quoties Cardinales, præsertim antiquiores, & rerum usu peritiores tacendo, assurgendo, & caput demittendo, illud se probare ostenderint, quod ex animo non probant, aut simulare aliquid in tam graui re comperti fuerint; periculum est, ne alij eorum auctoritate commoti idem sequantur, aut sibi etiam eorum exemplo pariter simulandi fas esse putent: quod quàm cauendum sit, Eleazari exemplum docet, qui maluit supplicium subire, quàm breuissimam simulationem, quam alij persuadere ei conabantur, admittere, cum diceret: *Non enim ætati nostræ dignum est, fingere, ne adolescentes multi propter meam simulationem, & propter modicum corruptibilis uitæ tẽpus decipiantur, & per hoc maculã, atque execrationẽ senectuti meæ cõquirã.*[a] A B

a 2. Mach. 6.

Itaque cum hinc duo magna possint exurgere detrimenta: Primum ne causæ sacri Collegij ab ijs, qui patroni esse debent, facile deserantur. Secundum, ne recentiores occasionem hinc accipiant errandi: propterea animaduertendum maxime putamus, quandocumque iste tacendi, & annuendi mos cum simulatione esset coniunctus, eum tamquam Senatorio ordine indignum, & causis publicis perniciosum, a sacro Consistorio procul esse repellendum.

Quod uero obijciebatur, ea, quæ non sunt expressa, non nocere,[b] taciturnitatemq. ubi detrimentum sequi potest, non obesse; Respondemus in Senatibus, & Collegijs ad res deliberandas conuocatis secus esse;[c] & propterea nõ solum hic taciturnitatẽ subesse, sed alia signa extrinsecus accedere, quę instar uerborum sunt, ac mentis sensum perspicue (imperatiue & directiue, ut aiunt) exprimunt.[d] C

Et si adhuc urgeatur, hæc signa exteriora esse æquiuoca, quæ non necessario arguunt, talem esse interiorem mentem; Respondemus, omnibus exterioribus signis quemadmodum & uerbis eum sensum attribui, quem ex condicto quodam communiter omnes admiserunt, ideoque illi standum esse.[e]

b d. l. expressa.
c Innoc. Abb. c. uestra de locat. in fin. Fel. c. nõne de præsumpt. nu. 18.
d Caiet. 2. 2. q. 110. art. 1.
e l. labeo de supell. leg. l. librorum. §. quod tamẽ Cassius. ff de leg. 3. Arist. 1. Periher.

Et tandem si quis pertinaciter obsistat, quidquid homines conijciant, uel interpretentur, certum tamen esse, illum numquam omnino consensisse, & ueritatem opinioni esse præferendam; Respondemus, hoc simile dicto illi esse: *Lingua iuraui, mentem iniuratam gero:*[f] quod nihil aliud est, quàm euidenter confiteri, se mentitum esse, cum mendacium dicatur falsa uocis significatio, quæ nutu etiam ostenditur.[g] Peccatum igitur in eo consistit, quod cum animo dissentiat, ille annuendo significare ostendit se non dissentire, sed consentire. D

f Cic. 3. off.
g S. Tho. 2. 2. q. 110. art. 1. ad 2.

Ad secundum, quo dicebatur, demissionem capitis esse occultationem

A tationem dumtaxat veritatis, quæ sæpe est licita; Respondetur, nos non negare, aliquando licere obtegere veritatem, sed negamus id licere Consiliario, cuius consensus exteriori taciturnitatis signo enunciatur: deinde, etsi liceret, non tamen liceret per capitis deflexionem, & alia signa eius generis id facere, quoniam illis non occultatur veritas, sed profertur sine dubio mendacium, vt supra diximus.

TERTIVM argumentum, quod a Clericis, & Monachis sumebatur, non obstat: nam vestimenta non sunt primo instituta ad significandum, & ad distinguendum Clericos a laicis, sed ad operien-
B dum corpus:[a] quare uestimenta laicorum communia sunt (cum necessitas instat) Monachis, & Clericis. Ex quo sequitur, ibi nullum esse mendacium, cum re vera amictus, siue vestitus tempore necessitatis communis sit, & non significet proprie eos laicos esse. Et si ipsi ob vestium formam putantur laici, non propterea sunt in culpa, quia hoc non prohibet, quominus possint vti iure suo. Idem dico de vestitu muliebri, aut virili: cum enim necessitas extrema impendet, non est ita proprius ac peculiaris alterutrius illorum, vt nō liceat[b], aut viro vti vestitu mulieris, aut mulieri vestitu viri. Rur-
C sus, quod dictum est de Christianis, qui degunt apud Turcas, & Afros, fatemur verum esse, iureq. illos assumere posse Turcarum, & Afrorum indumenta, cum sint propria illarum nationum, non quatenus sequuntur sectam Mahometanam, sed quatenus incolunt illas prouincias, quia tunc nullum est mendacium, cum vestimenta periculi causa, in quo versantur, communia sint omnibus: at vero cum vestes propriæ sunt ipsius sectæ, quam amplectuntur Saraceni, & illis significant se eam sectam colere, tunc certum est Christianum, qui vteretur huiusmodi vestibus, grauiter peccare: ostenderet enim illo signo, se Saracenum esse: quod sine dubio mendacium es-
D set perniciosum. Quare, vt summatim dicamus, certe in omnibus exemplis, de quibus egimus, vestes illæ non sunt signa falsa. Ipsius autem Dauid factum de industria prætereo,[d] constat enim ex Doctoribus illam vultus immutationem, de qua ibi est mentio, non posse appellari simulationem, sed potius mysticam quandam fictionem[e]. Apparet itaque in factis omnibus, quæ proposita sunt, non contineri mendacium.

a Clem. Alex. lib. 2. Pedag. c. 10. S. Basil. c. 22. Reg. fusius disput. S. Hierony. in Ezech. c. 44.

b S. Tho. 2. 2. q. 169. artic. 2. ad 3.

c Caie. 2. 2. q. 3. artic. 3. Vbi Bãnes dub. 2. concl. 1. & 3.

d 1. Reg. 21.

e S. Tho. 2. 2. q. 111. ar. 1. in sol. 2. argum. S. Antonin. 2. par. tit. 10. c. 1. §. 1. Siluest. in uerb. simulatio quæst. 2.

An tacere Cardinalem in Consistorio, quando sententiam rogatur, sit culpa, & qualis.

Qvaest. xxxvi.

SILENTIVM Cardinalium, quatenus ad rem nostram pertinet, uarijs modis considerari potest: sed nos maioris tum breuitatis, tum facilitatis causa, ad duo præcipue capita redigimus: aut enim is, qui tacet, utitur signis, quibus significet sententiam suam: aut nullo utitur signo, sed intra fines silentij se continet omnino. A

Si loquimur de priore illo, qui signis profert sententiam suam, sane aut signa illa non consentiunt cum mente ipsius Consiliarij, ut quia significat sibi placere quod displicet; aut displicere quod placet; aut dubitat, & tamen signis ostendit, se alterutri parti firme & constanter assentiri: & de hoc genere silentij iam supra copiose disputatum est, aperteque probatum, hoc silentium iniustum esse, & cum mendacio & simulatione coniunctum.[a] Vel contra, signa, quæ profert Consiliarius, consentiunt cum ipsius animo, ut si res, de qua est controuersia, ipsi probatur, & re uera signis ostendit, se illam approbare, aut eam improbat, & significat se eandem improbare: & & de hoc erit nunc in hac quæstione disputatio. At si loquimur de eo, qui nullum profert signum, sed omni ex parte tacet: & certe siue ipse rem probet, siue improbet, siue dubitet, si suo silentio dat caussam, ut ij, qui intersunt, existiment ipsum assentiri (ut sæpe fieri solet) cum non assentitur: aut contra, dissentire, cum rem probat, aut dubitat; discedit sane ab officio, quia in causa est, ut alij decipiantur: quod pertinet ad ea, quæ supra dicta sunt. Si uero ita tacet, ut non solum nullo utatur signo, sed nihil omnino, qui adsunt, ex illius silentio colligere possint, de hoc maior est controuersia, & de hoc item erit in hac quæstione disputatio. B C

a In quæst. 16. & 35.

ACCEDAMVS igitur ad priorem illam silentij speciem, quæ huiusmodi est, ut Consiliarius, licet taceat, signis tamen ostendat se id sentire quod re uera sentit: & fortasse aliqui existimabunt, nullam in huiusmodi silentio culpam esse.

Primo,

A Primo, quia regula iuris recepta esse solet, taciti & expressi idē esse iudicium,[a] unde ex legibus id esse appellatur, tā quod uerbis, quā quod ex earum mente colligitur.[b] Quamobrem cum Cardinalis sententiam rogatus, eam signis illis exprimit, quæ ab alijs intelliguntur, & in communi hominum usu sunt, non uidetur reprehendi posse, cum id respondeat, ac significet, quod omnino gerit in animo, siue uerbis, siue nutibus id faciat.

Secundo, quia cum sint uarij casus iure præfiniti, quibus consensus expressus requiritur, nec sufficit tacitus, prout in stipulatione [c], & alijs a Doctoribus relatis, [d] inter quos noster hic (uidelicet ut suf-B fragia sacri Consistorij rata non habeantur, nisi uoce, & uerbis fuerint prodita) annumeratus minime inuenitur; utique standum esse uidetur iuris communis regulæ: ut, quemadmodum nutu hereditatis adiri, matrimonium contrahi, professio celebrari, donatio fieri, & alij contractus geri possunt;[e] sic & liceat Senatori quacumque ratione, seu uoce, seu alijs uoluntatis suæ indicijs, dummodo clare pateant, munus suum explere.

Tertio, quia sic usu etiam receptum uidetur, cū usque olim apud Romanos multi in Senatu tacita suffragia ferrent, nihil uoce expri-C mendo, sed alijs atque alijs modis sententiam suam declarando, de quibus proprio loco egimus:[f] & hodie quoque tacentium Senatorum suffragia pro consentientibus numerantur, optimaq. dicitur legum interpres consuetudo: immo certiores illæ sententiæ quandoq. apud aliquos habentur, quæ calculis, & fabarum suffragijs ferūtur, quàm quæ uerbis interdum fallacibus pronunciantur: præterquàm quòd magnum esset incommodum, ubi negotiorum urget multitudo, a singulis Senatoribus, etiam qui imis sedibus locati sunt, sermones longos & superuacaneos de rebus expectare, quas annuendo tantum celeriter & apte possent expedire.

D Ex altera parte illud se obijcit considerandum, quod cum ad sacrum Consistorium res ut plurimū graues, ac dubitationis plenæ referantur, ob idq. etiam in consilijs Senatores fuerint instituti, ut diligenti, maturaq. eorum tractatione, deliberationes capiantur; absurdum uidetur licere illis, solo, momentaneoq. nutu res perstringere, ita ut Consistorium ipsum, tamquam mutorum contubernium uideri possit.

Huc accedit, quòd cum consensus sermone expressus, dicatur a Doctoribus clarus, apertus, & manifestus, quippe qui uerbis depromitur, tacitus autem uocetur quodam modo occultus, tectus, & præsumptus tantum, ut qui aliquando fallax est, cum a coniecturis solum

a l. cum quid. si certum pet.
b l. nominis. §. 1. de verbor. signifi.
c l. 1 in princ. de verb. oblig.
d Tiraqu. de leg. cōnub. glo. 7. num 7. 11. & seq.
e l. Vbi nō voce, & ibi Dec. & Cagnol de reg. iur cap. 1. §. vero de regula in 6. Iason l si res obligata. num. 33. de leg. 1. Alex. & Ripa in l. 1 nume. 35. & seq. de verb. oblig.
f In quæst. 40.

solum proficiscatur, in quibus sæpe decipimur: [a] propterea dubium A
non est, expressum haberi longe potentiorem, & efficaciorem, quàm
tacitum, [b] sicuti & substitutio expressa multo plus operatur, quàm
tacita. [c] Vnde sequitur in proposito quoq; casu, Cardinales, ut aper-
tius id, quod sentiunt, exterius declarent, cum sententiam a summo
Pontifice rogantur, debere eam non nutu tantum, sed uoce, ac con-
ceptis pro rei qualitate uerbis, explicare.

Nos uero sic solui posse putamus has difficultates, quòd sicuti in
iuris scientia est frequentissimum, & in alijs etiam studiorum disci-
plinis obseruari solet, ut pro rerum, de quibus agitur, uarietate, ali-
ter atque aliter respondeatur, & ad commodiorem earundem tracta- B
tionem, ac cognitionem, regulæ cum suis exceptionibus constituan-
tur; sic in præsenti materia id, quod crebrius usu uenire solet, consi-
derando, regulam uerbis affirmatiuis statuamus, Cardinales scilicet
in Consistorio, cum sententiam rogantur a Principe, debere eam uo-
ce, tamquam conceptum rei partum edere, ac uerbis congruenti-
bus enunciare, non solum quia Principis maiestas, loci, & conses-
sus illius amplitudo, sed etiã rei ipsius, de qua agitur, necessitas quã-
doque ita exigere uidetur. Quid enim si negotiũ eiusmodi sit (quod
sæpe contingere solet) ut de eo quid sentiat Princeps, nulla appareat
coniectura, nec rei natura ullatenus id demonstret, sed totum posi- C
tum sit in genere, ut aiunt, deliberatiuo? veluti an bellum sit aduer-
sus Turcas hoc tempore suscipiendum: an decernenda Legatio in
Britanniam: an Ciuitates ditionis Ecclesiasticæ sint uectigalibus, &
quibus subleuandæ: quæ ratio ineunda ad ætarium prope exhaustũ
instaurandum: quod consilium suscipiendum ad sumptus in littera-
rum Apostolicarum expeditione minuendos: ad Ecclesiasticã disci-
plinam restituendã, quæ sint in primis procurãda: nonne certum est
in his, & alijs huiusmodi, non signis, aut nutibus, sed efficacibus ra-
tionibus, ualidisq. argumentis, & probationibus tantum locũ esse?

Fatemvr tamen, si de alijs rebus agatur in Consistorio usu fre- D
quentibus, uel sæpius examinatis, & diffinitis, non opus tunc esse (ni
si noua aliqua, & euidens subueniat ratio) rem actam pluribus age-
re, & sermonibus minus necessarijs, grauiorum rerum spatia occupa
ri, ab ijs præsertim, qui inferiora subsellia tenent.

Itaqve ut articulum hunc concludamus, sicuti sententias uer-
bis appositis a Consiliarijs prolatas commendamus, sic non omnem
taciturnitatem, extrinsecis signis pro loci consuetudine declaratam,
ac cum ueritate consentientem, quando alia non est oratio necessa-
ria, condemnamus. [d]

[a] Glo. c. statutũ. § in nullo uerb. expressus de rescrip. i 6. Tiraq. l. si inquam. C de reuoc. donat. in uerb. libertis. nu. 22. & seq. Cagnol in l expressa nu. 3. de reg. iur.

[b] l fi. ff. de le. 2. iuncto text. in l. si quis in princ. testamẽti. ff. de leg. 3. Ias. in l seruũ filij. §. si idem seruus. nu. 12. ff de leg. 1.

[c] Bart. l. cum ex filio. §. filio. de vulg. & pupill Tiraqu. de leg. connub. in glo. 7. nu. 60.

[d] Diximus i quæst. sequent.

Acce-

A Accedimvs iam ad aliam silentij formam, nimirum cum Cōsiliarius non solum tacet, sed neque vlla signa profert, quibus indicet sententiam suam, vt si Cardinali aliquando non placent quæ proposita sunt, ille tamē iusta se excusatione, aut difficultate detineri iudicat, quo minus loquatur, & ideo pure tacet, nec signum vllum extrinsecus profert voluntatis suæ. Quod quidem etsi non admodū frequens sit, quoniam illi, qui quodam modo non audent, aut erubescunt loqui, aliquod fere semper signum edunt, se in assensum propēdere. Attamen, quod attinet ad excogitatas ab illis excusationes, aut impedimenta, satis a nobis in decursu huius nostræ tractationis B probatum esse existimamus, eas prorsus inanes, & iniustas esse. Quapropter si hi non solum tacent, sed etiam addunt signum aliquod interiori voluntati suæ repugnans, pertinet hoc ad primum præsentis Thematis articulum fuse a nobis in præcedenti quæstione disputatum. Sin vero illi simpliciter tacent, vt nunc ponimus, nec signo aliquo extrinsecus suam sententiam explicant, cum tamen eis displiceant proposita, tunc dubium non est, eos non defendi a culpa, tum quia non loquuntur prout muneris sui erat, tum quia tacendo censentur affirmare id, quod ex animo non probant, tum demū ex alijs rationibus sæpius ante deductis: ideo qualis, quantave huius silen- C tij culpa sit censenda, modo supererit declarandum.

Idem fere est, quādo quod propositum fuit, placet, & tamen nec verbis, nec signis vllis id se approbare Cōsiliarius declarat: quod quidem a superioribus ijs pendet articulis, quibus ostendimus silētium hoc tametsi nullo aperto mendacio est inquinatum, non tamen ab omni culpa immune esse, cum veri Consiliarij prudētiam, synceritatemq. haud impleat, quæ loquendi libertatem postulat; quin potius suspicionē alijs prębere possit, tacēdo se illud improbare, quod vere, & ex animo probat: aut se ad tacendum artificiose seductum fuisse, vnde vetus prouerbium: *Bos in lingua*; aut potius de industria D tunc tacere, vt oblata occasione postea nocere possit, iuxta Græcum illud: *Crocodillus, caput sine lingua, sed dentibus armatum*.

Illvd autem negotium facessit, & proprium est huius quæstionis, cum Consiliarius sententiam rogatus, non solum verbis nihil exprimit, nec nutu quidquam significat, verumetiam animi pendet, & non magis ad hanc, quàm ad illam partem inclinat: & quamuis hoc raro accidere soleat, cū Cardinales, qui nihil loquuntur, consueuerint fere semper interioris opinionis suæ significationem dare, aliquo saltem gestu, aut corporis motu; attamen, quoniam & hoc ipsum potest accidere, & nō desunt qui mediam hanc,

& quasi

& quasi neutram uiam tutiorem esse existimant, ideo & hunc quoque articulum non prætermittendum duximus, ex quo Thema propositum diluetur, uidelicet, an tacere in Consistorio absolute consideratum, sit culpa, & qualis. A

Epist. cath. cap. 3.

Poterit igitur aliquis existimare, cum S. Iacobus acerbe in linguam inuehatur, illamq. appellet uniuersitatem totius iniquitatis, affirmetq. omnia a natura humana domari posse præter linguam, & hanc esse malum inquietum, plenumque ueneno mortifero, & denique illum uirum perfectum esse, qui non offendit in lingua. Cum igitur hæc S. Iacobus proferat, poterit, inquam, aliquis ex his colligere, silentium tamquam tutum a uarijs periculis portum, probandum esse. B

a Isa 6.
b Isa 58.

Contra uero, cum Prophetas legamus dicentes: *Væ mihi, quia tacui.*[a] Et alibi: *Clama ne cesses, exalta uocem tuam:*[b] animaduertimus, non semper silentium amplectendum, sed & sermonem quandoque adhibendum esse.

c Eccles. 3.
d Psal. 140.
e Matt. 26.
f Luc. 5. & Matt. 17.
g Marc. 16.
h Matt. 10.

Pro articuli huius definitione animaduertendum est, silentium absolute, & secundum naturam suam sumptum, ex earum rerum genere esse, quæ indifferentes uocantur, quippe quo aliquando bene, aliquando male uti possumus: & ideo Sapiens dixit, *Tempus esse loquendi, & tempus esse tacendi.*[c] Et in Psalmo legitur: *Pone Domine custodiam ori meo, & ostium circumstantiæ labijs meis:*[d] Ostium enim modo clauditur, modo aperitur, hincq. Saluatorem Dominum nostrũ aliquando tacuisse legimus,[e] & alijs mandasse, ut nemini dicerent quod uiderant,[f] aliquando etiam dixisse Apostolis: *Docete omnes gentes, prædicate Euangelium omni creaturæ.*[g] Et: *Quæ audistis in cubiculis, prędicate super tecta.*[h] C

Advertendum deinde, quòd cum articuli huius determinatio, non a natura silentij absolute sumpto, sed ab usu illius dependeat, & is, qui opportune loquitur, sit commendandus, & qui tempestiue nouit silere, sua laude sit dignus; cumque hominum natura propensior sit ad malum, ideq. plerumque grauius sit in committentendo, quàm in omittendo, propterea a sapientibus traditum est, ut, quando medium illud uirtutis, & tempestiuam illam horam tacendi, uel loquendi exacte obseruare difficile est, in hoc discrimine ad dexteram potius silẽtij, quàm ad læuam sermonis cursus dirigatur. Sic enim S. Iacobus inquit: *Sit omnis homo uelox ad audiendũ, tardus autem ad loquẽdũ.*[i] Et in prouerbijs legitur: *In multiloquio nõ deerit peccatũ.*[k] Et in Threnis: *Sedebit solitarius, & tacebit.*[l] Hincq. uidemus eos, qui uitæ perfectiori student, intra claustra silentium maxime profiteri. D

i Epist. cath. cap. 1.
K Prou. 10.
l Theren. 3.

A teri. Vnde Iustinianus Imperator de Monachis loquens, eos Græco vocabulo ἡσυχαστάς, quasi silentiarios uocauit,[a] quod argumentum uarijs exemplis, ac rationibus, sacri Doctores persequi solent.[b]

H o c tamen, ut diximus, tamquam consilium in dubio amplectendum a Doctoribus proponi solet; ceterum cum aliquis, aut diuino præcepto, aut ex uocationis suæ instituto, siue ex suscepti officij necessitate, aut obedientiæ munere, seu alio quopiam legitimo uinculo obstringitur, ut certis temporibus dicat, ut respondeat, ac loquatur, non est dubitandum cessare tunc prius illud consilium a Doctoribus traditum, & sermonem, prompte & cum fiducia arripiendum esse: nam & Scriptura sacra ait: *Ne retineas uerbum in tempore* B *salutis:* Et rursus: *Pro anima tua ne confundaris dicere uerum.*[c] Quæ omnia cum suis distinctionibus copiose a Doctoribus,[d] & erudite tractata fuerunt, ad quos Lectorem reijcimus.

E x his, quod ad rem nostram pertinet, satis constare putamus, quid in præsenti articulo sit dicendum, Cardinalem scilicet in Consistorio, silendo dum interrogatur, non esse a culpa immunem, tum quia Cardinalium officium in eo potissimũ uersatur, ut adiutores, & Consiliarij sint summi Pontificis: quod munus non cessatione, & silentio, sed opere, & sermone implẽdum est, eo præsertim tempore, C cum eorum sentẽtia a Papa exquiritur, & Reipublicæ utilitas urget. Tum quia homines, cum ea, quæ mente complectuntur, nõ sola interiori locutione Angelorũ more exprimere ualeant,[e] sed externis signis ad ea explicanda indigeant, dicente S. Gregorio: *Alienis oculis intra secretum mentis, quasi post parietem corporis stamus, sed cum manifestare nos ipsos cupimus, quasi per linguæ ianuam egredimur, ut quales simus, extrinsecus ostendamus:*[f] Cumq. ob id potissimũ Consiliarij munus sit institutum, ut loquatur, ut admoneat, ut, quod intus sentit, libere, & fideliter proferat, dubitandum nihil relinquitur, quoties ille sententiam rogatus nihil respondet, nec uerbis, aut saltem capitis D inclinatione, seu nutu aliquo (in ijs tamen solum casibus, quibus id permitti posse modo demonstrauimus) assentitur, eũ officio suo minime satisfacere, neque excusationis, aut impedimenti alicuius prætextu ab hac culpa liberari: quod supra uarijs quæstionibus a nobis fuit ostensum. Itaque nunc cum de solo silentij huius usu agamus, eum omnino in culpa esse affirmamus: nã cum ex obligationis uinculo cum iuramento suscepto fideles esse atque obedire Papæ Cardinales teneantur, hoc uero silentium susceptæ illi obligationi prorsus aduersetur, non potest dici carere culpa, qui quod sibi faciẽdum incumbit, sine ratione prætermittit.

a *Authen de Monachis. §. cogitandum.*
b *S. Ambros. lib. 1. off ca. 2. S. Greg. Past. par 2. ca. 4. S. Antonin. par. 3. tit. 16. ca. 8. § fin.*
c *Eccles. 4.*
d *Alexan. de Ales par. 2. q. 121. per tres artic.*
e *S. Thom. 1. par. q. 107. artic. 1. ad 1.*
f *Lib. 2. Moral. c. 4.*

Ad

A D hoc autem pertinet illud, quod S. Thomas nos Sanctorum A exemplo admonuit. Nã declarans verba illa Isaiæ: *Propter Syon non tacebo*,[a] ait quattuor de causis Sanctos non tacere. Primo, propter accensum eorum desiderium, de quo Hieremias Propheta inquit: *Et factum est in corde meo verbũ Domini, quasi ignis exæstuans.*[b] Secũdo, propter euidens uerum, quod tacere eos non sinit, ut dicitur in Actibus Apostolorũ: *Non possumus, quæ uidimus, & audiuimus, non loqui.*[c] Tertio, propter iniunctum eis officium, ut Apostolus scribit: *Necessitas mihi incumbit, væ enim mihi est, si non euãgelizauero.*[d] Quarto propter expectatum premium, de quo idem Apostolus: *Bonum facientes nõ deficiamus, tẽpore enim suo metemus nõ deficientes.*[e] Quod & S. Am- B brosius in Epistola ad Theodosium Imperatorem affirmat, dum inter cetera ait: *Nihil in Sacerdote tam periculosum apud Deum, turpe apud homines, quã quod sentiunt, nõ libere denunciare.*[f] Cum igitur ex his, & alijs sæpius a nobis allatis constet ex opportuno, & ingenuo Consiliarij sermone bona multa, ex iniusto uero silentio dãna multa prouenire, ideo firmandam esse supra traditam regulam esse dicimus, videlicet in themate a nobis proposito silentium Consiliarij regulariter culpa non carere.

a *Isa.62.*
b *Hiere. 20.*
c *Act. 4.*
d *1. Cor. 9.*
e *Galat. ult.*
f *S. Ambros. epist. 29. ad Theod. Imper.*

N E C obstat quod initio obijciebatur, taciti & expressi idem esse iudicium: nam illud intelligi solet in ijs, quę ueniunt ex natura cõ- C tractus;[g] at hic repugnat potius natura rei, de qua agitur, non solũ quia in plurimis casibus mens interior refragatur exteriori silentio, sed etiam quia Consiliarij officium propria natura exigit, vt loquatur, vt moneat, vt suadeat, non vt obmutescat.

E O D E M etiam modo respondetur ad secundum, nam paucissimis admodum exceptis casibus, in quibus quod ad Consistorium attinet, uoluntas præsumi solet, licet non expressa verbis, in reliquis regula sine dubio prorsus aduersatur.

g *l. hereditatẽ de dona. Iasl. cũ quid. si cer. petat. in 2. lec. nu. 16. Dec. & Cagnol. in d. l. expressa. de regul. iur.*

H I N C Q. etiam cessat tertium, quoniam alij erant mores illi populorum, de quibus etiam alibi egimus,[h] valde diuersi a sacri Consi D storij instituto, quo suffragia voce tantum feruntur, eademq. solum numerantur, nisi in illis casibus, quos supra attigimus.

h *In quæst. 40.*

S V P E R E S T igitur nunc illud, ad quod tota hæc silentij materia potissimum dirigitur, videlicet in quo culpę gradu hoc silentium sit constituendum: nam cum conclusum a nobis fuerit, culpam esse silere, paucis illis exceptis casibus, in quibus iusta ratione silẽtium in rebus satis notis suscipi a Cardinali potest, dummodo signis aliquibus cum veritate consentientibus iuxta loci consuetudinem id patefaciat quod sentit; nunc sequitur vt in alijs casibus, in quibus culpa

subesse

A subesse solet, qualis, quantave hæc culpa censenda sit examinemus, quod quidem pro multiplici rerum contingentium varietate, difficile admodum est determinare. Nam ex una parte non desunt rationes aliquę eorũ, qui culpam hanc leuem esse opinantur. Cum enim interdum res, de qua in Consistorio agitur, non magni a Consiliario habeatur mométi, aut non ueniat tunc ipsi in mentem quid debeat respõdere, aut alijs de causis ita méte perturbatus fortasse sit, ut quid ei agendum incumbat, non satis perspiciat, & rei ipsius difficultate potius, quàm uoluntatis studio deficiat; idcirco non videtur hæc loquendi omissio grauiori culpæ adscribenda esse, pręsertim cum sciamus peccatum, quod sua natura veniale est, non effici mortale,[a] nisi
B transeat in aliam speciem, ratione alicuius rei adiunctæ, aut scandali, seu cũ delinquitur in officio, aut alijs huiusmodi casibus, quę hic semper non concurrunt.[b] Præterea, quæ consilijs Euangelicis aduersantur, dicũt aliqui, ex genere suo, venialia tantum delicta appellari: contra vero ea, quæ diuinis præceptis repugnant, lethalia vocali:[c] sed silentium nullo diuino pręcepto prohibetur: & loqui, quando tempus id requirit, est Euangelicum documentum. Quare non videtur huiusmodi silentium inter culpas graues numerandum.

VERUMTAMEN ex altera parte, multa quoque consideranda se offerunt, quæ suadent culpam huiusmodi grauem admodum esse.
C Primum enim, cum partes Consiliarij sint, fidele dare consilium; qui illud abscondit, is absque dubio nocet Reipublicę, quã consilio suo tueri debet: deinde exemplo suo alijs etiam Senatoribus nocet, quos ad consulendũ Reipublicæ segniores reddit: ad hęc violat legem iustitiæ, cũ munus a se promissum non pręstet: iniustitia vero est peccatũ mortale,[d] quia aduersatur charitati: frangit quoque fidé dum tacet, qui promisit se consiliũ fidele daturũ, quæ perfidia perniciosa haberi solet, & ex suo genere mortalem culpam videtur cõtinere.[e]

POSTREMO, cum circumstantia personæ peccatum augere soleat propter dignitatem,[f] ideo quæ a Cardinalibus culpæ commit-
D tuntur,[g] grauiores efficiuntur, quia ipsi in præclarissimo post summum Pontificem honorum gradu positi,[h] statum perfectorum non perficiendorum referunt,[i] & quo plus aliquis a Deo recepit, eo maiorem ingrati animi significationem dat, si eo bene non vtatur,[k] sicuti de Lucifero dicitur:[l] Et quod S. Augustinus de Adamo ait: *Qui quanto erat Deo proximior, tanto grauius peccauit:*[m] Sic Cardinalium (qui pars corporis Papæ censentur[n]) eo grauior culpa haberi solet.

HIS

a S. Tho. 1. 2. q. 88. artic. 4. & 5.
b S. Tho. 1. 2. q 73. art. 3. & seq. & 2. 2. q. 110. artic. 4. ad 5.
c Sco. 2. Sent. distin. 21. q. 1. Siluest. in uerb. peccatũ. nu. 3.
d S. Tho. 2. 2. q. 59. art. 4.
e Caiet in Sũma verb. perfidia.
f S. Tho. 1. 2. q 73. arti vlt. Nauar. in Manual. ca. 6 nu. 13.
g Arg. l. Presbyteri. C de episc. & cleric. & glos. in c. 2. per sacerdotale de off. deleg. in 6.
h Bull. Eugenij IIII apud Iacobac. de cõcil. lib. 1. art. 1. num. 252.
i Io. Turrecr. in sum. de Eccles. li. 1. c. 80. & seq. Aug. de Ancon. quæst. 102. artic. 1. & 2. S. Antonin. 3. pa. sum. tit. 21. cap. 1. circa fin. & c. 2. col. 1. & 2. Ioan. Viguer. in suis Instit. cap. 17. § 1. versic. 11. (notandum tamen.)
k Tiraquel. de pœnit. temp. caus. 31. num 18. & caus. 88. num. 3. & 9.
l c. principium. de pœn. dist. 2. *m c. consideret. de pœn. dist. 5.* *n l. quisquis. C. ad leg. Iul. maiest.*

His igitur in vtramque partem adductis, non videtur certa regula in hac materia pręscribi posse. Nos tamen commodioris doctrinę causa duo veluti capita cōsideranda proponimus, quæ omnē silendi modum complectuntur. Primum est, cum de silentio loquimur non puro, sed quod signa secum extrinsecus adiuncta habet, quæ veritati & officio aduersantur: quod quidē mendacium potius, seu simulationem appellaueris, & hoc nemo non videt suapte natura graue admodum vitium esse, nisi ob materiæ exiguitatem, aut ex alijs fortasse circumstantijs leuius iudicari possit, sicut vicissim ob rei pondus, de qua agitur, & magnitudinem, grauissimum censeri posset. A

Secundum caput est, quando de puro silentio agitur, vbi taciturnitas sola, quæ omissionis est, sine vlla mendacij significatione spectatur. Et hæc duplici maxime causa peccatum graue haberi potest. Primo, propter rem, de qua agitur. Secundo, ob causam, propter quā silentium suscipitur. Nam quod ad rem attinet, dicimus ea, quę ad consultationem in Consistorio deferuntur, vt plurimum grauia esse solere, tum propter summi Pōtificis maiestatem, ac sacri Senatus amplitudinem, lociq. dignitatem, tum ob negotiorū ipsorum pondera, quæ ad Christianæ Reipublicæ administrationem pertinere solent: idcirco non facile euenire posse, vt taciturnitas Cardinalis in consilio dando culpa sit leuis, sed eam fere semper grauem esse censendam. Propter causam vero, quando nullo quidem extrinsecus motu ad id adduceretur, prout initio quæstionis diximus, sed tantum propter ipsius silentij studium, quod tamen varijs etiam ex causis oriri potest, modo grauioribus, modo leuioribus: potest enim fieri vt Consiliarius non aliunde, quàm ex pertinacia siue superbia quadam obmutescat: aut quia nolit sententiam suam quoquo modo alijs innotescere: aut quia tacendo, se alijs sapientiorem habitū iri putet: seu quòd periculum aliquod in sermonis pronunciatione veretur, siue etiam quòd nihil sibi dicendum occurrit, aut aliqua huiusmodi. B C

Illvd præterea addimus, quædam esse negotia, in quibus non solum culpa committitur, verumetiam inde satisfaciendi obligatio oritur, si in alterius damnum redundat: nam qui ex officio obligatur ad aliquid agendum, si ex sua negligentia damnum sequatur, ad illud resarciendum tenetur.[a] Quare, quemadmodum iustitiæ Minister, si uideat furem domum ingredi, nec ei obstet, ad reficiendum damnum astringitur; eodem modo Consiliario, qui veritatem tacendo, detrimentum intulit, non satis erit de culpa commissa dolere, nisi & damnum ex silentio suo tāquam proxima causa secutum, D

a S.Tho 2.2. q.62. artic. 7.

plene

A plene restituat. Item fieri poterit, ut teneatur consulens malum consilium, aut consensum retractare, quando res est integra, de quibus nos Lectorem ad ea, quę a Doctoribus extant declarata, reijcimus.[a]

Qvibvs sic explicatis, sequitur, argumenta supra allata, quæ culpam non semper grauem esse ostendebant, ad silentium absolute, & secundum naturam suam sumptum, vel ad materiæ exiguitaté, vel considerationis defectum pertinere, ex quibus culpa venialis reddi potest: quæ vero culpam grauem esse arguebant, ea loqui de silentio, quod in Consistorio adhibetur, cuius institutum est, ut res graues in eo tractentur, & Consiliarius, quemadmodum eius officium B postulat, aperte sententiam proferat. Cum autem ad hoc se iuramento obstrinxerit, certe, si in eo peccat, licet fieri possit, vt aliquando culpa tantum sit uenialis; tamen perspicuum est, ut plurimum, grauem esse existimandam.

a Abb. ca. sicut. de homici. nu. 15 ubi Feli. nu 13. Fels. c. 1. de off. deleg. num. 8. & seq. Sum Angel. uerb. consilium. circa fin.

PARS IIII. QVAEST. XII.

C
Inter uarios respondendi modos ad id, quod propositum est in Consistorio, quisnam congruentior esse uideatur.

Postquam ad res propositas teneri Cardinalé aliquid respõdere supra ostendimus, nec eum officio suo satisfacere, si taciturnitate ré pręterire conetur, cũ rogatus aliquid in mediũ afferre debeat, quod D animi sui interioré sensum ita manifestũ reddat, vt ab alijs palã audiatur. Nunc inter uarios respõdendi modos, quæritur quisnã cõgruentior ceteris sit habendus. Quo loco præfari nos primũ oportet, res, quæ ad Consistorium deferri possunt, adeo uarias, ac multiplices, & fere infinitas esse, vt qua ratione sit ad singula respõdendum, nulla certa distinctaq. regula, aut vllis uerborum formulis, possit cõprehendi, cum, ut dici solet, longe plura sint negotia, quàm uocabula.[b] Addimus deinde præstantissimorum Cardinalium prudentiã eiusmodi esse, quæ minime censeatur indigere, ut adeo subtilibus, distinctisq. adminiculis fulciatur. Qua-

Qvaest. XXXVII.

b l. 4. de præscript. uerb.

propter nos potius ea attingenda duximus, in quibus (cum variè à A
multis obseruari soleant) visum est non inutiliter operam nostram exerceri posse, vt quid præ ceteris eligendum sit, opportune examinemus, cum ad tres potissimum modos, generaliter loquẽdo, omnis respondendi ratio redigi posse videatur. Aut enim id, quod a summo Pontifice in Consistorio propositum est, Cardinalis sibi approbandum, tamquam Reipublicæ vtile assumit: aut tamquam inutile improbandum: aut tamquam dubium distinctione aliqua seu alia ratione explicandum. Quoniam autem singuli hi casus varias verborum rationes, seu loquendi modos admittere possunt; propterea nos inter diuersa in singulis his capitibus respõsionum genera, quid B
potius amplecti debeat Cardinalis, vt muneri suo satisfaciat, nunc (quantum rei natura patitur) persequendum duximus.

Qvod igitur ad primam illam generalẽ respondendi rationem, modo a nobis propositam pertinet, quando res tamquam vtilis est approbanda; certum est multis hoc posse modis significari.

Vnvs est, cum Cardinalis summa reuerentia, ac capitis inclinatione, seu solo verbo, Placet, rebus propositis assentitur: & hic dicimus, quòd quamuis huiusmodi respõsio aliquando admitti possit, vt infra subijciemus, tamen cum prudentia perhibeatur esse recta rerum agendarum ratio, manifestũm est, prudentiorem illum in C
dandis consilijs censendũ esse, qui congruentius, atque opportunius nouerit tempori, loco, & rebus, de quibus agitur, responsionem accommodare. Quamobrem cum Princeps aliquid deliberandum in medium affert, singulorumq. sententias exquirit, certum est, illud non annuendi, nec rem attingendi tantum, sed apte loquendi tempus esse: nam prçter Principis interrogationem, locus Consistorij, qui consultationis dicitur, Cardinalium conuocatio, tum negotij examinatio, & ipsa demum Collegij in vnum congregandi ratio, quæ est, vt collatis plurium sententijs, quod satius est, deligatur, non obscure admonet, tunc oportere quid quisque sentiat, patefacere. Proindeq. D
cũ *Sapiens dicatur, qui tacet vsque ad tempus, & imprudens, qui nõ obseruat loquendi tẽpus*,[a] idcirco, si quis ex vocatorũ numero tunc innuat tantum quod sentit, non censetur prudentiç legem omni ex parte explere. Nam etsi dici solet, inclinationem capitis haberi pro expressione consensus, & voluntatem, factis etiam ac nutu significari; Respondemus tamen, id a nobis non negari; cum tamen prudentia suos gradus habeat, & a nobis quæratur inter varios consilij dandi, seu respondendi modos, quis alijs excellat. Hac in re nemo, opinor, negabit, eum, qui tacet, & si capite annuat, ac etiam solo uerbo,

[a] *Eccles. 20.*

A PLACET, utatur, uix ulla laude dignum esse, nedum inter alios palmam possit obtinere; Nam cum Consiliarij in Senatum soleant accersiri, ut eorum consilio, & prouidentia Princeps adiuuetur, is utique, qui tunc fere obmutescit, cum unico solo uerbo utatur, parum abest, quin perinde habeatur, ac si non adfuisset. Et sicut olim Senatores illos ceteris inferiores, & ultimo plane loco habitos scimus, qui nulla ratione allata, cur ita sentirent pedibus, & quodam modo gregatim in aliorum sententiam ibant. [a] sic hi, qui annuunt, tantum, nec claram sententiam pronunciant, non uidentur inter primarios esse numerandi, quamuis aliquando excusari possint, ut in-
B fra subijciemus.

a Cic. in orat. post red & Gell. li. 3. c 18. Budæ. in l vlt. de Senator.

ALIVS modus assensum declarandi est, cum Cardinalis rem propositam uerbis commendat, & probat, sed nullis rationibus, aut exemplis eandem munit: & hic dicimus, non uidere nos, quomodo ille, qui nude tantum rem probat, nec ullis eam corroborat argumentis, primas in respondendo ferre possit, cum nihil fere consilij sui ope, industriave conferat. Nam cum prudentiæ laus inquirendo, ratiocinando, circumspiciendo, eligendo, & alia huiusmodi, quæ rationis sunt, exercendo efflorescat, [b] iste, qui tamquam sterilis nihil
C noui parturit, nihil ex penore suo depromit, & nihil alijs proficit, aduersus prudentiam potius committere uidetur: siue exercendi officij sui negligentia id accidat, [c] siue quacumque alia ratione id sequatur, [d] nisi forte rei ipsius status, aut aliæ circumstantiæ aliud requirant, ut inferius explicabitur.

b S. Tho 12. q 14. art. 1. & 5. & 2. 2. q. 49. art. 2. & seq.
c S. Tho. 2. 2. q. 54. artic. 2. in corp. & in resp. ad 3.
d S. Tho. 2. 2. q. 53.

TERTIVS approbandi modus est, cum Cardinalis se ad beneplacitum Papæ, aut ad maiorem Collegij partem refert; & certe neutra hac respondendi ratione, eum muneri suo satisfacere existimamus, cum nihil de re proposita iudicet, qui aliorum sententiæ se subijcit, & minus apte respondeat, qui de suo nihil affert: labentemque Rempublicam parum adiuuet, qui non proprio, sed alieno
D consilio eam subleuandam relinquit, ut in peculiaribus ea de re quæstionibus diffusius ostendemus. [e]

e In quæstio. 41. & 42.

QVARTVS assentiendi modus est, cum res proposita proprijs rationibus adiuuatur, & Principis sententia exẽplis, alijsve argumẽtis, si opus sit, prudenter fulcitur, & commendatur: quodque dicendum est, uerbis congruentibus cum dignitate, & breuitate explicatur.

HANC igitur pronunciandi rationẽ, si in uniuersum loquamur, præ ceteris commendãdam esse respondemus. Nam cum triplex sit persuadendi, seu dandi consilij modus, unus, qui ratione: alter, qui auctoritate, & tertius, qui exemplo nititur, [f] dubium non est in hu-

f Aristot. 1. Rhetor. c. 2. & 2. cap. 1. 20. et seq.

manis actionibus tria hæc simul iuncta maximã uim habere. Quod A si disiuncta sint, uidemus, prout uaria est hominum natura, alios uno magis, quàm altero moueri. Verum est tamen, inter hæc, argumentum, quod a ratione sumitur, ceteris plane præstare. Quoniam tamen scriptum est. *Penes Regem noli uelle uideri sapiens,* [a] ideo qui iustam Principis sententiam sequi, & rationibus comprobare uolunt, magna dicendi circumspectione eos uti æquum est, ne altera ex parte rationes ualidas, ex quibus eam probandam putent, omittant; ex altera in suspicionem aliquam, ostentationis incurrant, quasi indicare uelint, Principem non easdem rationes tam acute penetrasse.

a Ecclesi.7.

SVBDIMVS tamen, eum, qui rationes modeste affert, cum rem ful B ciat, & corroboret, magis etiam tum Principis sapientiam patefacere, qui negotium rectis prudentiæ regulis consentaneum proposuerit: tum cæteris Collegis aditum latiorem præbet ad id introspiciendum, atque accurate examinãdum. Multum enim interest quemadmodum aliquid sciamus, an communi quodam modo, an per ipsas causas, quas si quis suo ueluti pondere examinare assueuerit, prudentior utique, ac ad consilia præbenda instructior in dies efficietur.

ATQVE hæc quidem, si absolute loquamur, ita se habere solent. Ceterum nõ negamus, ex uarijs circumstantijs causæ, loci, temporis, personarum, & id genus aliorum, interdum fieri posse, ut qui simpli C citer annuit, sapienter egisse, qui rationes haud necessarias affert, minus iudicio ualuisse sit censendus. Quid enim, si res admodum clara, euidésq. sit? Quid si anterioribus Patrum suffragijs late examinata, atque probata, ut nihil, quod momenti sit, addendum relinquatur? Quid si aliquorum forte prolixitas, negotiorum reliquorum necessitas, mora iam longa peracta, Principis, aut aliorũ ualetudo, celeritatem in re minus necessaria postulent? Hæc, & similia, homines, iudicio præditos satis admonere possunt, quæ moderatio in his sit adhibenda. Nam, ut de primis dicamus, ceteris prætermissis, quæ eandem excusationem habent: pro uario rerum, quæ tractãtur, temporumq. D statu, poterit assensus quamuis non expressus aut solo uerbo, PLACET, præsertim in causis notioribus, & aliàs diffinitis, atque ab illis Consiliarijs, maxime, qui imis sedẽt subsellijs, utiliter aliquãdo probari. Idem & de ijs affirmari potest, qui rem propositam nude tantũ commendant, & probant. Nam quando nihil nouum occurrit, & satis de negotio iam dictum fuit, & instat tempus discedendi, uidetur Consiliarij prudentis esse, non repetere ea, quæ iam in medium adducta fuere, aut noua oratione rem actam probare, siue intempestiuis digressionibus audientium aures plus æquo onerare: [b] sermo-

b Plutarc. de Garrulitate prope fin.

nis

A nis quippe ſaturitas non minus auribus inimica eſt, quàm immodi-
cus cibus corpori.[a] ſed ſufficiet uerbo aliquo, aut capitis inclinatio-
ne, ſi hæc conſuetudo ſeruatur, ſuam ſententiam ſignificare. Verum
eſt tamen illud, quòd quando occurrunt negotia, quæ conſtant mul
tis capitibus, & indigent uarijs diſtinctionibus, non uidemus quo
modo fieri poſſit, ut omni ex parte ſententia, quæ ab alijs profertur,
ita placeat, ut nihil occurrat aut addendum, aut minuendum, ſiue
mutandum, ſed omnia capita undique probentur. Quare ſi tunc Car
dinalis utatur verbo, PLACET, aut commendet quæ dicta ſunt, cum
non placent omnia, aut cum aliquid occurrit, quod ei utilius uide-
B tur, ſine dubio non leuiter peccat, quia negligit officium ſuum.

QVOD uero ſpectat ad generalem illam alteram ſecundam re-
ſpondendi rationem, quando ſcilicet res propoſita minime proban-
da Conſiliario uidetur, quin plane reijcienda: & hic, ut omittamus
eos, quorum ſubtilia, & ignea ingenia, ut dicebat ille,[b] in aſſiduo
motu uerſantur, & nouandis, quàm gerendis rebus ſunt aptiora, ha-
bentq. ut dici ſolet, ſpiritum cõtradictionis, quo, ſi quid auctoritatis
in ipſis eſt, plerumque deſtruunt:[c] hos enim a Senatorio ordine, quo
pax Eccleſiæ quæritur, abeſſe exiſtimandum eſt, de ijs dumtaxat lo-
quemur, qui pro eo, quem habent rerum, uſu, maturaq. præeunte de
C rebus propoſitis cogitatione, non poſſunt non diuerſam interdum
ab omnibus, aut a maiori parte ſententiam amplecti. Qua in re duo
in primis, illis maxime obſeruanda eſſe arbitramur. Primum eſt, ut
quod dicturi ſunt, cum ab aliorum opinione diſcrepant, id ſibi uali-
dis, firmisq. rationibus, ac uerborum compendio probandum eſſe
ſciant. Secundum eſt, ut quoniam aliorum dicta erunt diluenda, &
pauci ſunt, qui placide, ac moderate ferre ſoleant ſententiam ſuam
ab alijs improbari; idcirco memoria illud teneant, quod Cardinalis
Papienſis in Epiſtolis ſuis prudenter ſcriptum reliquit,[d] nempe his
maxime ſtudendum eſſe, ut omni uerborum, ac vocis honore, cum
D alijs agant, & quàm mitiſſimo orationis genere cauſas proponant,
cur hoc, quod ipſi aſſerunt, ceteris utilius eſſe arbitrentur, ſimulq. fi-
dem aduerſantium ſic laudare contendant, ut ſi illi ſe erraſſe iudicio
cognouerint, probari tamen officium gaudeant. Inter cetera uero fu
giant contentioſas omnes uoces, atque eos loquendi modos, quibus
ſe plus ceteris uidiſſe ſignificare poſſint, neque tamquam certum, &
exploratum idipſum, de quo agitur, uelint affirmare, cum ea, quæ
conſultantur, ſint contingentia, unde nulla eſt neceſſitas, ut hoc po-
tius quàm illud adeo conſtanter, nedum pertinaciter, ab ullo aſſeue
retur, ſatisq. unicuique eſſe debeat ſe muneri & cõſcientiæ ſuæ ſatiſ-

a S. Greg. Nazian. orat. in S. Paſcha.

b Quin. Curt. lib. 4. Thucid. lib. 3.

c Tacit. lib. 1. & 4 Annal.

d Card. Papiẽ. in epiſt. ad Fr. Card. Gonzag. Mant.

fecisse,cum Cardinali non ad pompam,sed ad rem dicendum sit;re A
liqua uero summo Pontifici,qui ea definiat,sint relinquenda.

SVPEREST tertia generalis respōdendi ratio eorum,qui nihil explicite affirmāt, aut negant:quod multipliciter cōtingere potest. Nam præter ea,quæ ex diuersis quæstionibus supra tractatis colligi possunt;non desunt,qui propter magnam rei grauitatem, sibi non liquere dicunt:cumq. assensum ob summam iudiciorum diuersitatem sustineant, negotium ampliandum,[a] ac,ut olim dicebant,comperendinandum [b] sentiunt,ut de eo maturius deliberetur.

a Cic. pro Cecin.
b Cic.de clar. orat & 1 Ver. Act. 2. & 6. Aul. Gell lib. 14.c.2.
c Epist. Fam. lib. 1. epist.9. Plin lib Epist. 8. Aristoni. Ascon. Ped. in orat. pro Milon.
d Arist 6.Ethic.cap. vlt.

Sunt alij,qui rem propositam in plura capita distinguunt,ac pro rerum uarietate, quæ considerari possunt,aliter,atque aliter respon B
dent, ucteriq. more [c] plurium sententias diuidunt,ac diuersis inspectis casibus, eas conciliare nituntur: quod magni sæpe ingenij, ac prudentiæ est argumentum.

Sunt item alij, qui totam administrandi rationem ab ea prudentiæ specie, quam politicam uocant, pendere putantes, ad eam deliberationes omnes referunt, similes illis,ut ait Aristoteles,qui dicebant,facultatem ciuilē dijs debere dominari:quam etiā dijs Ethnici tribuebant, [d] quoniam illa legem imponit omnibus rebus, quæ ad cōstituēdā,regendamq. ciuitatē sunt necessariæ.quod ille ualde absurdū affirmat:inde enim sequeretur,ut diuina subessent humanis. C

Rursus alij sunt,qui nihil explicite pronunciant,sed tectis,compositisq. uerbis ita responsionem concipiunt,ut ad utramque partē possit accommodari more carminum Sybillinorum,quæ adeo artificiose contexta fuisse perhibentur, ut quidquid accidisset, ab ipsa Sybilla,ut scribit Cicero,prædictum fuisse uideretur.[e]

e Cic. lib.2 de diuinat.
f Quintil.lib. 8.cap.2.

Alij de industria adeo obscure loquuntur, ut quod de Rhetore quodam scribit Quintilianus,[f] qui nihil aliud discipulos suos docebat, quàm ut sermonem dicendo obscurarent, utens Græca uoce σκότισον,sic ipsi omnia sermonum tenebris inuoluunt,ut se non uulgaria quædam, sed admirabilia, ac paucis cognita enunciasse de- D
monstrent. Aut affectata quadam prudentiæ specie sic omnia sua abdunt,ut nihil difficilius sit,quàm quid in animo gerant,in quam partem declinent, quid denique cupiant, ex eorum ore uel machinis adinotis extorquere.

Sunt & alij, qui in texendis longis sermonibus, atque in digressionibus suis tuendis libenter spatiantur,qui ad tollendas dubitationes adhibiti,maiores perplexitate,ac prolixitate sua implicāt,& inuoluunt,de quibus Salomon ait:*Comedent fructus uineæ suæ,suisq.cōsilijs saturabuntur:*[g] quod S.Gregorius inde oriri ait,quia plus de seip-

g Prou. 1.

sis,

A sis, quàm sunt, sentiunt: & dum rectis aliorum suasionibus foris superari refugiunt, intus a superbia in captiuitatem rediguntur.[a]

HAS quidem respondendi varietates, de quibus modo diximus, quamuis constet Collegij nostri Cardinalibus pro summa eorum prudentia non conuenire, quia tamen quędam huiusmodi futuris possent temporibus emergere, duximus eas obiter hic attingendas, vt hinc quàm maiore sint laude digni illi, qui huiusmodi vitijs carent, apertius cunctis patere possit.

RELIQVVM est nunc, vt quod initio propositũ fuit, ex omnibus ijs respondendi generalibus rationibus, quænã potior censenda sit, aperire studeamus. Qua in re occurrit nobis quod Seneca sępius ad-B monuit, dicens quodã in loco: *Quid fieri oporteat in vniuersum, aut quẽadmodum ex longinquo, nemo suadebit: cũ rebus ipsis deliberandum est, vigilantis est, captare properantem occasionẽ.*[b] Alio in loco scribit: *Magna pars consilij est in tẽpore, consilia enim rebus aptantur, res ipsæ feruntur, immo voluuntur, ergo consilium sub die nasci debet, & hoc quoque tardum est nimis, sub manu, quod aiunt, nascatur oportet.*[c] Et rursus: *In arduo est veri exploratio, satis est nos eò ire, quo ducit similitudo: omne hac via procedit officium: sequimur, quo ratio, non quo veritas trahit: fallaces enim sunt rerum species, quibus credimus: His veritas mihi vestigijs sequenda est certiora non habeo.*[d]

C QVAMVIS igitur ad tria respondendi genera initio quæstionis proposita, suffragia omnia in vniuersum redigi posse dixerimus; attamen inter hæc tria quid præstet, & quid ex his magis deligẽdum, superuacaneum est inquirere. Quis enim affirmare ausit, eum prudentius facturum, qui rem in consilio propositam probet, quàm qui improbet? aut aptius eum responsurum, qui negotium varie partiatur, quàm qui pure id explicet? Certe qui plene statum omnem rei perspectum non habet, non potest ex his difficultatibus emergere. Cum vero sapere, ut dicebat Comicus, sit non modo quod ante pedes est uidere, sed etiam illa, quæ futura sunt prospicere, pen-D det hoc a rei ipsius natura, proprijs circumstãtijs sociata, quę suum habet, certumque portum, quò dirigi cuperet, dummodo nauigij vector eam illuc producere nosset. Quare cum ad quamlibet rem recte perficiendam, tria requiri soleant, posse, scire, & velle[e], non dubitamus nunc de eo, quod ad potestatem pertinet, quandoquidem Cardinales tenentur summum Pontificem in gubernando, consilio atque opera sua adiuuare, & Reipublicæ Christianæ, quatenus possunt subuenire. De voluntate etiam non ambigimus, cum eosdem Cardinales iuuandæ publicæ rei maxime cupidos, & studiosos esse

a S. Greg lib. Pastor 3. par. cap. 19.

b Sene. ep. 22.

c Sene ep. 71. in princ.

d Senec. lib. 4. de benefi. c. 33. & 34.

e Clem. Quia contingit §. vt autem. de relig. Dom.

fateamur. In tertio ergo tota uersatur difficultas, ut norit Senator, A quam potissimum rationem ferendi sapienter suffragij sui inire debeat: quam cognitionem a Deo eum in primis & petere, & expectare par est: ad quem si ex animo confugiet, spiritu intelligentiæ replebit illum, & tamquam imbres mittet eloquia sapientię suæ,[a] ut aliàs diximus. Quoniam tamen idem, qui rerum omnium Conditor, & Auctor est, inferiorum etiam causarum ministerio utitur, dicimus consiliarium etiam in audiendis, meditandis, inuestigandis, communicandisque rebus necessarijs, diligentiam, ac uigilantiam omnem ponere debere, atque illud tamquam certum, perpetuumque animo suo defixum gerere, ut mature omnibus consideratis, nihil in suffragio B suo ferendo amplectatur umquam, quod conscientiæ suæ refragetur, eam ut ducem optimam sibi perpetuo proponens, quàm sequatur. Quando igitur ea monente, & extimulante, ille ex tribus superioribus respondendi modis, unum sibi, tamquam ceteris iustiorem probandum esse delegerit, tunc in singulis illis quoniam uarietates etiam multæ obseruari possunt, ut supra diximus, existimaremus nos, si iudicij nostri tenuitas aliquam hac in re opem ferre potest, quando primi ordinis responsio esset amplectenda, atque res approbanda, tunc, sicuti Iurisconsulti dicere solent, turpe esse sine lege loqui, sic aptiorem fore eam consilij formulam, quæ rem non nude, C sed rationibus, seu exemplis cum dignitate corroboraret, ijs tamen obseruatis, quæ supra attigimus.

In secundo ordine, quando res esset repudianda, ea censeremus diligenter obseruanda, quæ ex Cardinali Papiensi supra retulimus, ut scilicet rationibus efficaciter, uerbis reuerenter, ac breuiter aduersus alios agatur.

In tertio autem, quoniam distinctiones non quidem nimium subtiles, sed solidæ, & a rei natura ductæ, plurimum causas illustrare, sententias diuersorum conciliare, & negotijs terminandis plurimum prodesse solent, si negotium eiusmodi fuerit, quod distinctio- D nem non incommode patiatur, atque aliorum dubitationibus satisfacere possit, tunc illud præ ceteris amplectendum esse arbitraremur, cum ab eruditis receptum sit, eum, qui nouit apte distinguere, alijs præstare,[b] eo tamen adiecto, ut magna dicendi dexteritate hæc ubique proponantur, ne plus alijs sapere uelle uideamur.

a Eccl.39.

b l.nauis §fi. ff.ad l.Rod.de iact. Salyce in l.filia cuius pater.C.fam herciscun. Glo. & idem Salyc in l. apud antiquos C de fur. Bal. in proœ. Digestorũ, in princ Quintil. lib.11.cap.2.

FINIS QVARTÆ PARTIS.

DE

DE SACRI CONSISTORII CONSVLTATIONIBVS

PARS V. QVAEST. I.

An Cardinali ſit neceſſaria in Conſiſtorio libertas loquendi, an potius, ſi aliquando ea non utatur, ſit excuſandus.

A QVONIAM tractatio noſtra eo maxime ſpectat, ut intelligāt Cōſiliarij, hoc proprium eorum munus eſſe, ut ſyncere, & libere quod ſentiunt, loquantur; ideo paulo diligentius pręſentis Thematis occaſione, de hac libertate loquēdi diſſerēdum putauimus. Nā cum late hoc nomen pateat, nollemus, quemquam huius uocis acceptione decipi, ignorataq. propria illius ui, in alios, atque alios errores labi. QVAEST. XXXVIII.

LIBERTATEM Iuriſconſulti uocare ſolent, naturalem facultatem eius, quod cuique facere libet, niſi ui, aut iure prohibeatur [a]. Quam libertatem, quamuis ipſi perſonis attribuerint, eos a ſeruis diſtinguentes, cum dicatur liber is, qui ſeruitutem non ſeruit: attamen hoc ipſum nomen ad alia etiam multa per translationem referri ſolet, ita ut dicatur animus liber, qui omni perturbatione uacuus eſt: & campus liber, a quo nullus prohibetur; & liberæ ædes, quibus quis ſine impedimento uti poteſt; & liberum arbitrium pro facultate bene, aut male operandi: & liberum mandatum, quo plena poteſtas rei faciendæ datur; & libera ciuitas, quæ nemini ſubijcitur, & alia huiuſmodi. Hincq. & libertas loquendi dicitur, quando quis ueritate, atque utilitate publica, uel priuata ſuadente, ingenue, & aperte quod ſentit loquitur, nullius reſpectu, gratia, uel potentia commotus, quam Græci uno uocabulo uocant, παῤῥησίαν.

B (margin, beside "tem eius, quod cuique facere libet")

C (margin, beside "quis ueritate, atque utilitate publica")

a l. libertas ff. de ſtat. hom.

QVAERITVR ergo, an hæc libertas ſit neceſſaria Cardinali in Conſiſtorio, an potius ſi aliquādo ea non utatur, ſit excuſandus: multa enim ſe offerunt, ex quibus uenia dignus eſſe cenſeri poteſt.

PRIMVM,

PRIMVM, quia huiusmodi libertas uidetur donum Dei esse, quod A non omnibus tribuitur, cum Apostolus dicat: *Diuisiones gratiarum sunt, alij per spiritum datur sermo sapientiæ, alij sermo scientiæ, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum: hęc autem omnia operatur vnus atque idem spiritus, diuidens singulis prout vult.*[a] Quare cum unus Deus sit auctor gratiarũ, atque illas distribuat arbitratu suo, neque omnibus ęque largiatur, dicente eodem Apostolo: *Numquid omnes linguis loquuntur?* & hæc libertas, & gratia sermonis, seu linguarum, una sit inter gratias gratis datas; si interdum accidat, ut aliqui in Cõsistorio libere non loquantur, non ideo uidentur arguendi esse, cũ sine crimine suo hoc libertatis dono loquendi careant, & possint sua opera, & B diligentia alijs in rebus hunc defectum compensare: quemadmodum legimus, Apostolos antea trepidasse, & uix loqui ausos fuisse, ubi uero Spiritus sancti gratia in eos effusa est, cum fiducia annunciasse uerbum Dei.

a 1.Cor.12.

SECVNDO, quia cum libertas uideatur significare potestatem uiuẽdi ut uelis,[b] ex Christiana libertate hoc amplius tribui existimãt aliqui, ut liceat unicuique & operari, & loqui, prout ei libet, cum nulla sit differentia quo ad Deum, inter liberum, & seruum: nam, *Vbi spiritus Domini, ibi libertas:*[c] Et: *Nõ sumus ancillæ filij, sed liberæ: qua libertate Christus nos liberauit.*[d] Vnde colligunt illi: Si hæc libertas loquendi, de qua agimus, tot regulis, & circumstantijs subiecta esse debet, quas aliqui requirere solent, utique hæc nõ erit libertas, sed magna seruitus, uarijs nodis adstricta. Et ideo unumquemque propriæ facultati, arbitrijq. sui conscientiæ relinquẽdum aiunt, ut loquatur, uel non loquatur: & quemadmodum ei libet, id faciat, siue libere, & audacter, siue tacite, & remisse, prout ei uisum fuerit: sic enim Christiana hac, plenaq. libertate perfruetur. C

b Cic. in parad.
c 2. Cor. 3.
d Galat. 4.

TERTIO, quia cum hæc loquendi libertas uix sine offensione alicuius, & quandoque Principis possit exerceri: *Veritas enim* (ut dici solet) *odium parit*: durum uidetur, Cardinales, qui ob amplissimum D honoris gradum immunes sunt a multis alijs oneribus, subiectos deinde esse huic molesto, & graui iugo damnandi, seu reprehendendi aliorum præstantissimorum uirorum opiniones, & quasi censores morum constitui, nec liceat illis ea facultate uti, quam quiuis e populo habere solet, iuxta illud: *Nonne licet mihi quod volo facere?*[e]

QVARTO, dubium faciunt uaria, quæ interdum exurgunt, impedimenta, aut ratione rei, de qua agitur, aut ratione temporis, aut personarum, aut ex alijs multis causis, propter quas opportunum dicenti non uidebitur, quin potius noxium esse, talem tunc liberta-

e Mat. 20. & Caiet. 2. 2. q. 63. art. 2.

tem

A tem exercere; propterea, si ita is uere iudicet eo tempore non expedire, uidetur plane excusandus esse, si hac libertate tunc non utatur: cum opportune omnia sint facienda, & iustum uideatur, ut Cardinalibus pro summa eorum gradus præstantia, summum etiam arbitrium in iudicandis, & discernendis ijs, quæ ad eos pertinent, relinquatur.

VERUM, quia nos contrariam sententiam tamquam omnino ueriorem sequimur, & hanc totius huius structuræ, & tractationis nostræ præcipuam basim esse censemus, quam etiam ab Ethnicis auctoribus summis laudibus celebratam esse nouimus,[a] & a sanctis B Patribus eo amplius exornatam, quo ipsi maiore in dignoscendis uirtutibus lumine fuerunt a Deo illustrati: ideo paulo latius hoc argumentum persequendum esse duximus, quod ceteris quæstionibus magnam possit lucem, & robur afferre.

IN primis ergo ad libertatis huius necessitatē ostendendam, illud in memoriam redigimus, quod etiam attigimus alibi, Cardinalium scilicet gradum ad bonum Ecclesiæ tuendum, ac promouendum institutum fuisse: a quo quidem fine adipiscendo, cum metus, amor, æmulatio, spes, atque aliæ priuatæ causæ soleāt homines retardare, atque ad loquendum quod oportet, languidiores reddere; ideo ad C uitiosas huiusmodi affectiones ueluti boni publici hostes superandas, certum est libertatem hanc loquendi, de qua agimus, tamquam necessarium Cardinalitij muneris exercendi instrumentum omnino requiri. Hincq. meminimus nos olim a Tridentinis Patribus frequenter eam uocem in Synodo, ac publicis, priuatisq. Congregationibus inculcari solitam fuisse, LIBERE LOQVENDVM, LIBERE LOQVENDVM, quod dicerent libertatem dicendi esse propriam & naturalem formam Synodorum; qua dempta, imago potius, quàm ueritas Senatuum, & Collegiorum superesset. Quod & a sapientibus probatum fuisse uidemus, qui tradiderunt, quòd sicuti miles in D prælio, licet corporis robore, uiribusq. præcellat, licetq. firmissimis armis tectus sit, nihilominus sine manibus tamquam præcipuis ad pugnandum instrumentis, militis officio fungi non potest; eodem modo Consiliarius, quamuis mentis acumine plurimum ualeat, si tamen hac dicēdi libertate destituatur, inermis plane erit, neque ex ceteris naturæ, & prudentiæ præsidijs utilitatem ullā reportabit, nec poterit muneris sibi commissi nauigium tamquam remis, & uento spoliatum in portum perducere, siue id metu, siue pudore, siue affectata nimis reuerentia, siue proprij amoris inuolucris, seu quacumque alia specie id accidat, cum libertas dicendi sit ueluti nerui, spiritus,

a Plutarch. in li. de discrim. Adulat. & Amic. & in lib. de Apophteg. Laconic. vbi de Lysandro. Val. Max. li. 6. c. 2. Plin. lib. 3. epist. 9.

ritus, & uita consilij. Quid enim prodest acute, & prudenter prospicere, quid consulendum sit, si id eloqui libere non audeas? inutile, languidum, emortuum sit necesse est, quidquid libere non enunciatur. Neque hæc libertas ad audaciam, ad immodestiam, aut contentionis studium pertinet, sed potius ad charitatem, ad ingenuitatem, ad bene de alijs merendi propensam uoluntatem: nam qui libere dicit, nihil ad suum commodum refert, sed publicæ utilitati seruit. Quare & liberum, & modestum esse licet, immo modestia cum libertate coniuncta proprium est, & magnum Consiliarij ornamentum. A

NEQVE uero existimet quisquam, arduam nimis hanc esse uirtutem, quæ non facile a singulis Consiliarijs in amplo Senatu possit obtineri. Nam cum de Cardinalibus loquamur, qui Spiritu sancto duce ad gubernationem Ecclesiæ adiuuandam adhibentur, nouimus eos, qui legitime ad aliquod munus in Ecclesia uocati fuerunt, facultatem etiam a Deo suscipere solere illius exercendi, modo uelint, & laborem non recusent. Nam si omnibus animantibus diuina prouidentia eas dotes largita fuit, quæ singulorum conditioni sunt necessariæ, dubitandum nihil est homini ad Dei imaginem, & similitudinem facto, dum ad dignitatem aliquam, uel officium in Ecclesia Christi specialiter adsciscitur, ea omnia suppeditari, quæ ad legitimam illius functionem requiruntur. Vnde quo grauiore, & excelsiore loco Cardinales sunt positi, maioribusq. ad eum tuendum indigent præsidijs, eò copiosiorem in eos gratiam ad officium suum præstandum a Deo effundi existimandum est, quod etiam Hieremię Prophetæ ostendit exemplum, cui cum Dominus dixisset: *Prophetã in gentibus dedi te:* Et ille respondisset: *A, a, a, Domine Deus nescio loqui, quia puer ego sum:* Dixit Dominus: *Noli dicere: Puer sum, quoniam ad omnia quæ mittam te, ibis, & ad uniuersa, quæ mandauero tibi, loqueris. Ne timeas a facie eorum, quia tecum ego sum.* Et deinde: *Ecce dedi uerba mea in ore tuo: Ecce constitui te hodie,*[a] & cet. B C

QVIBVS rationibus, & praxim ipsam quodam modo adiungimus, cum multorum exempla non desint, qui quamuis Senatorio munere non essent adstricti, hanc tamen libertatem, cum oporteret, strenue exercuerunt. Nam & Dauidem cum Saule,[b] Natham cum Dauide,[c] Eliam cum Achab, & Ochozia,[d] Danielem cum Nabuchodonosor,[e] Moysem cum Pharaone,[f] Isaiam,[g] & Zachariam cũ Principibus Israel,[h] & deniq. Paulum coram Felice, Festo, & Agrippa,[i] eam adhibuisse nouimus, de qua etiam legitur in Psalmo: *Et loquebar de testimonijs tuis in conspectu Regum, & non confundebar.*[k] D

a *Hiere.* 1.
b *Reg.* 24.
c 2. *Reg.* 12.
d 3. *Reg.* 21. & 4. *Reg.* 1.
e *Dan.* 4.
f *Exo.* 10.
g *Isa.* 1.
h *Zach.* 1.
i *Act.* 24. 25. & 26.
k *Psal.* 118.

His

A His adiungere possumus inuictissimos martyres, Stephanum, Laurentium, Sebastianum, Vincentium, Cyprianum, & huiusmodi alios innumeros, qui ueritatis unius zelo accensi, hanc ipsam loquendi libertatem profusi sanguinis, gloriosæq. mortis sigillo consecrarunt.

Præ ceteris uero non licet nobis cælestem illum præconem, ac præcursorem Domini sanctum Ioannem Baptistam præterire, cuius magnanimitas, atque dicendi libertas, tanta fuit, ut Christi Domini testimonium prouocauerit, cum ad populum dixit: *Quid existis in desertum uidere? arundinem uento agitatam?* [a] non enim ille per para- a Matt. 11.
B bolas ambulans, ut olim Nathan Propheta, sed apertis uerbis regẽ Herodem arguebat, nec ad fulgorem purpuræ obstupescebat, neque sceptrum, Regiamve dignitatẽ uerebatur, quominus ueritatis eum admoneret, aliaq. Israelitico Populo, cum summa constantia denunciaret, quæ in Euangelio, atque a sacris Theologis commemorata sunt. [b]

b Gran. in cõcio. 3. in Natiuit. S. Ioann. Bapt.

Et ne quis forte suspicetur hac laude prophetas tantum, aut Apostolos, siue Sanctos olim insignitos fuisse, possemus alios multos etiam Ethnicos uarijs ætatibus insignes uiros memorare, quorum exempla litterarum monumentis consignata leguntur. Sed ad
C longiorem sermonẽ uitandum unum Catonẽ commemorabimus, de quo relatum legimus, [c] cum eius sententia a Cæsare Consule rogata fuisset, & Cato quod consulebatur, quoniam non è Republica uidebatur, perfici nollet, longaq. oratione utens, eximeret, dicendo, diem, Cæsar consul prehendi loquentem, & in carcerem duci iussit. Senatus cõsurrexit, & prosequebatur Catonẽ in carcerẽ: hac inuidia facta, Cæsar destitit, & mitti Catonẽ iussit. Nolumus itẽ aliquot ordinis nostri Cardinales præstantissimos silere, non longe etiam a memoria nostra repetitos, ut quod ab ipsis factũ fuisse nouimus, id ceteri quoque hodie sibi facile licere intelligãt. Nam CALIXTVM III.
D qui Patrum nostrorum, aut superiori ætate uixit, legimus, cum Cardinalis esset, eam in dicendis sententijs libertatẽ cum grauitate coniunctam semper retinuisse, ut sine ulla assentatione, seu timiditate, sed magna modestia, & libertate, quod conducere putabat, loqueretur. Marcellũ item Ceruinum, quem plerique nostrũ agnouimus, & ad summum Pontificatum euectum, MARCELLVM II. appellatum scimus, certum est, tum alijs in rebus, tum præcipue quo tempore de alienandis Ecclesiæ Romanæ bonis, aliquando ageretur, non solum uehementer illi consilio obstitisse, uerumetiam alijs Cardinalibus ne assentirent, nulla prorsus maximorum Principum, siue

c Plutarch. in Catone Vticensi Aul. Gell. li. 4. cap. 10.

aliorum,

aliorum, qui repugnabant, ratione habita, persuasisse. PAVLVM A
uero IIII. qui paucis abhinc annis e uita decessit, notum est, tum cum Cardinalis esset, ad eam, qua pollebat, facundiam, insignem etiam in dicenda publice sententia, & omni sermone libertatem addidisse. Possemus & alios multos æterna dignos memoria Cardinales recensere, qui hac dicendi libertate cum summa grauitate, prudentiaq. coniuncta mirifice floruerunt: sed ad prolixitatem uitandam, ex quàmplurimis paucos hos modo memoratos sufficere posse censuimus: etenim, cum hi S. R. E. gubernacula tenuerint, facile inde unusquisque poterit perspicere, tantum abesse, ut hæc loquẽdi B
fiducia cuiquam ex ijs obfuerit, ut immo hac potissimum syncerae uirtutis significatione Deo illis aspirante, ad summum Põtificatus gradum fuerint euecti, mortuiq. adhuc apud homines hoc nomine celebrentur, & in cælo, hac inter alias causa, æterna perfrui gloria censeantur.

QVONIAM uero libertas hæc inter uirtutem, uitiumq. posita, si salubri modo temperetur, laudem: si quo non debuit, se profuderit, reprehensionem meretur, ut ille scripsit, [a] ad hanc moderationem tenendam, magna opus est cautione, uigiliq. circumspectione. Nam quemadmodum sæpe in alijs rebus contingit, ut quædam sint ueræ, C
aliæ non ueræ, sed quæ uerarum imaginem referentes, nos specie ipsa decipiant: sicuti sunt ueræ gemmæ, & gemmæ adulterinæ: uerũ aurum, & aurum fictum; vera, & falsa iustitia: uera, & falsa pœnitentia; sic in hac, de qua loquimur, libertate, euenit, ut alia uera, alia falsa existat. Idcirco ne in utraque dignoscenda, atque exercenda, Cõsiliarius aberret, proprias quasdam notas in præsentia subijciendas censuimus, non omnino plene exacteq., sed quæ satis argumẽto nostro sufficere possint, ne pro uera, ac solida dicẽdi fiducia, alteram illam, quæ potius audacia est, eius uultu deceptus, quis amplectatur.

PRIMVM igitur ponimus ad ueræ libertatis rationem, tria requi D
ri solere: Primum, ut qui locuturus est, ueritatem sibi ante oculos proponat, ita ut uerum id esse sibi persuadeat, de quo ei dicendum est. Secundum, ut illud bono publico profuturum esse iudicet. Tertium, ut hæc ipsa actio cum difficultate, seu periculo aliquo sit coniuncta, ubi enim nulla est suspicio alicuius offensæ, non est cur magis dicatur libertas loquendi, quàm simplex quædam, atque consueta omnibus in Senatu dicendi, siue respondendi ratio. Vnde libertas hæc a sancto Chrysostomo bonum opus appellatur, & diuersis rationibus ad diuersas uirtutes refertur: [b] nam prout numquam a uero dicendo aberrat, actus est uirtutis, quæ fidelitas, seu ueracitas

uocari

a Val. Max. lib. 6. c. 2.

b In c. 7. Act. Apost. ho. 17.

A vocari ſolet:[a] quatenus autem nullo humanarum rerum timore, aut periculo commouetur, ad fortitudinem pertinet;[b] ſcribẽte ſancto Cypriano quadam in Epiſtola: *Vidit admirans præſentiũ multitudo cæleſte certamen, certamen Dei, certamen ſpirituale, præliũ Chriſti, ſtetiſſe ſeruos eius, uoce libera, mente incorrupta, virtute diuina.*[c] Hæc autẽ fortitudo quia moderatur audacias, & timores, ideo proficit ad ea remouenda, quę prohibere ſolent, ne quis libere loquatur.[d] Hincq. petebat Apoſtolus,[e] dari ſibi cum fiducia notum facere miniſterium Euangelij, quo loco Græce dicitur παῤῥησία. & ſic S. Chryſoſtomus, Theodoretus, Primaſius, Oecumenius, & Theophilactus, ibi interB pretantur,[f] & in Actibus Apoſtolorum legitur, quòd Iudęi videntes Petri conſtantiam, & Ioannis, quæ etiam Græce dicitur παῤῥησία, denunciauerunt eis ne loquerentur: at illi reſponderunt: *Non poſſumus, quæ vidimus, & audiuimus, non loqui.*[g] Et ſanctus Gregorius ait: *Vile eſt conſilium, cui robur fortitudinis deeſt: quia quod tractando inuenit, carens viribus vſque ad perfectionem operis non perducit.*[h]

a S.Tho. 2.2. q.109. arti. 1. & ſeq.
b S.Tho. 2. 2. q. 124. arti. 2.
c Cypr. lib. 2. epiſt 6. S. Baſil. in Moral. reg. 70. c. 13.
d S.Tho. 2.2. q 123. art. 3.
e Epheſ vlt.
f S. Chryſoſt. hom. 24 in epiſtol. ad Epheſ.
g Act. 4.
h S. Greg. li. 1. Moral. c. 16.

AD hanc vero libertatem exercendam, exigi multa ſolent, quorum nonnulla & in aliarum virtutum vſu requiruntur. Primum eſt, ut rei, loci, temporis, ac perſonarum, quibus cum agitur, ratio habeatur. Nam cum opportunitas omnibus in rebus potiſſimum C prodeſſe ſoleat, tum vero ad libertatis huius fructum conſequendũ occaſio in primis animaduertenda eſt, quæ niſi ſuo loco acceſſerit, huius libertatis vtilitas facile perire ſolet. Modus præterea, ſi qua in re adhibendus eſt, in hac præcipue, de qua loquimur, libertate retinendus erit, ut pro rerum uarietate, quæ tractantur, libertatis etiã ueluti gradus quidam obſeruẽtur, cum modo uehementiorem, modo placidiorem, ſiue remiſſiorem eam adhiberi oporteat. Quod diſcrimen etiam in perſonis Conſiliariorum ipſorum, qui hac libertate uſuri ſunt, ſeruandum eſſe cenſemus, cum non eadem libertatis alacritas, iuuenem, ac ſenem, nec diu in Senatu uerſatum, ac recens D in eum admiſſum, & uix dum Reipublicæ gubernacula attingentem, decere uideatur.

PORRO id cunctis commune eſſe debebit, ut quacumque de re coram Principe agatur, omnis a uerbis aſperitas, a uoce contentio, & clamor a uultu, atque a cetero corporis habitu, iræ, uel alterius perturbationis ſuſpicio prorſus amoueatur, & nihil arroganter, nihil proterue, nihilq. ad oſtentationem proferatur.[i] Et quoniam loquendi fiduciam conſcientia ipſa, atque innocentia maxime excitare ſolet, proderit multum, ut illa eo magis apud alios ualeat, ſi is, qui dicturus eſt, ueterem uirtutis exiſtimationem ſibi antea comparauerit,

i Quintil. lib. 11. cap. 1.

rauerit, nec eo tantum tempore, aut loco, qui se tunc offert, sed A quandocumque res postulat, libere loqui assueuerit, ita vt eam sibi apud alios opinionem vitæ suæ probitate conquisiuerit, se ad publicæ rei commodum, & dignitatem actiones suas præcipue referre. Quod & Quintilianus, quamuis Ethnicus, sensit, cum scripsit,[a] libertatem: loquendi ab eo aptius exercendam, cuius mens vitijs omnibus erit libera, eundemq. facilius persuasurum, quia dicet sæpius vera, & honesta. Sed & illud obseruandum, vt si suspicio sit, eam dicendi libertatem Principi molestam esse posse, curet Consiliarius sic dicendo illam temperare, non quidem vt obscuriore, aut submissiore voce vtatur; (nam, vt inquit Seneca, qui dicere nisi clam nō vult, B pene non dicit:[b]) sed vt sicut medici amara pharmaca melle solent oblinire, sic orationis acrimonia, quam dicendi libertas parit, verborum dexteritate, ac suauitate erga Principem leniatur, exemploq. Euāgelico, oleum vino misceatur, ac virgæ emendationis dulcedo mannæ adiungatur.[c]

a Quintil. lib. 12. cap. 1.

b Senec. lib. 2. de ira. c. 29.

c S. Greg. 20. moral. ca. 8. & in ca. discipli-na. 45. distin.

Deniqve quod summum est, sic orationis cursum prudenter dirigere perpetuo oportebit, ne lingua tamquam in lubrico solo periclitari interdum facilis, a veritatis, modestiæ, & charitatis semita vel minimum aberret. Vnde Periclem, traditum est, optare solitum, ne quod sibi verbum in mentem veniret, quo populus offenderetur. C Nam quæ fortia dum dicuntur, videbantur, stulta cum læserunt, vocantur:[d] & hæc quod ad veram libertatem spectat.

d Quintil. lib. 12. cap. 9.

Altera est autem quædam falsa libertas, quæ facile posset imagine sua nobis imponere, nisi diligens cautio adhibeatur: estq. hæc multiplex, ac multiformis. Primum enim cū virtutes in medio positæ, sua habeant extrema fugienda, huiusq. libertatis alterū extremū sit, vitiosa taciturnitas, quæ ex ignauia, aut timiditate oritur, nūc nō veremur, ne hæc nos libertatis specie decipiat, nam tota in silentio posita est, & de ea alibi latius egimus. Verum alterum extremū est, quod a vera, & sancta libertate transit in temeritatem, & audaciam, D specie veritatis, & vtilitatis, quando scilicet is, qui loquitur, plus æquo sibi tribuit, ac maiorem quàm conuenit arrogans auctoritatem, loco abutitur, atque in suo obstinatus proposito, alios paruifaciens non veretur verborum etiam aculeis eos mordere, crimina detegere, maledictisq. illorum famam proscindere, quæ effrænis potius est linguæ licentia, atque impudens petulantia, seu scurrilitas aduersus grauitatem, modestiam, & prudentiam: & ideo Consiliario viro valde est indigna, ac ciuilibus etiam legibus condemnata, de qua hic longius non agimus, quòd eam a sacri Consistorij moribus,

A tibus, alienam esse nouimus, eamq. obiter hic tantum, id ita materia postulante, attingendam esse putauimus.

Est & alia falsa libertatis imago, quæ cum assentatione coniuncta est: cuius insigne exemplum Plutarchus memorat Tyberij tempore in Senatu accidisse, ubi cum quidam exclamasset, esse libere loquendum, nec reticenda, quæ ad Rempublicam pertinerent, erectis ad hãc uocẽ omnibus, ipso autẽ Tyberio attento: *Audi, inquit, Cæsar, in quo te reprehendimus omnes, licet nullus audeat palã facere, impendis te ipsũ nobis, corpus tuũ diurnis, nocturnisq. laboribus, et curis, pro Republica cõficis:*[a] Alia multa addens sub libertatis prætextu turpiter adulans.

B De hoc callidæ assentationis genere, licet admodum cauendum sit, quippe quod non facile agnoscitur, cũ, ut inquit ille, *Aduersando quis sæpe assentiatur, & litigare se simulãs, blandiatur, atq; ad extremũ det manus, uinciq. se patiatur, ut is, qui illusus sit, plus uicisse uideatur:*[b] tamen plura hoc loco addenda non uidentur, quandoquidẽ falsæ huius libertatis suspicio in primarios Ecclesiastici ordinis Præsules uix cadere posse uideatur. Quid enim commune esse potest præclaræ, generosæq. Cardinalium menti, cum seruili, atque abiecto gratiã cauponãdi genere? Quoniam tamen procliuis est satis hominum natura ut his blanditijs deliniatur, immo eam uim adulatio habere perhibea

C tur, ut quo audacior fuerit, quo impudentior, quo magis perfrictæ frontis, ut inquit Seneca,[c] eo vehementius expugnet; propterea pauca hæc non ab re attingenda uisa fuerunt, ut meminerint qui locuturi sunt, non facile dignitatis decorum ab ijs retineri posse, qui uirtutes licet veras, & merita eorum, qui præsentes sunt, nisi maxima necessitas poscat, coram alijs sibi commemoranda putent.

His sic positis, & declaratis, non obstant quæ in contrarium proposita fuerunt. Nam ad primum de gratia gratis data; Respondetur, non quæri a nobis, an Consiliarius teneatur perpetuo quod optimum est, & perfectissimum cum omni libertate respondere, quod

D paucis datur, sed id tantum ab eo exigi, ne dicendo simulet, ne mentiatur, ne fucum faciat, sed quod sibi conscientia dictat, aperte, candideq. profiteatur. Ad quod præstandum non est necessarium donum illud peculiare gratiæ gratis datæ, quæ paucis tantum ad certas functiones in Ecclesia Dei solet communicari[d], sed sufficit auxilium illud generale, quod unicuique Deus in sua uocatione subministrat.

Addimus amplius, hunc ipsum licet sedulo conantem, qui adhuc non posset tantã dicendi libertatem assequi, quãta fortasse alijs concederetur, non tamen in alteram uitiosæ taciturnitatis, & reprehensibilis

P hensibilis

a Plutarc. de discrim. adulat & amici.

b Cic. de amic. sub fine.

c In præfatio. lib 4. quæst. natural.

d S. Tho. 1. 2. q. 111. artic 1. & art. 4. ad 1.

hensibilis silentij partem declinare debere, sed ea facultate contentum esse, quam uires suæ patiuntur, sicuti illis, qui non plene præcepta quædam Ecclesiæ seruare possunt, canones multum indulgere solent,[a] non tamen illos ab integra præcepti obseruatione liberát; & sicuti ille, qui ieiunare non potest, si cum illo dispensetur, ut cœnet, non ideo solutus esse intelligitur, ut carnes comedat;[b] & qui aliena integre nequit restituere, non idcirco partem, quam potest, reddere non compellitur;[c] Sic Consiliarius non excusatur a uera, fideliq. sententia aperte proferenda, quamuis illi dicendi ubertas, & facundia desit; Vicissim autem cum in libere loquendo præstat id, quod potest, excusandus uidetur, nemo enim etiam in reddendo debito quod iustitiæ est, supra id tenetur, quod uires suæ non patiuntur,[d] cum affectus magis, & uoluntas apud Deum, quàm effectus sit considerandus.[e] Vnde tritum illud, uoluntatem pro facto reputari, & qui non potest facere quod cupit, faciat quod potest.[f] A B

Non obstat secundum, quod de Christiana libertate objiciebatur, quæ sub nullius alterius legis iugo esse debet; Nam respondetur, catholicam Ecclesiam docere, eam esse ueram loquendi libertatem, quæ procul a nimio affectu, aut immoderato timere abest: nam qui cupit bona huius seculi præter ordinem a legibus præscriptum acquirere, uel timet amittere, quæ acquisiuit, non potest esse liber in ijs loquendis, quæ aut iustitia imperat, aut charitas suadet. Vnde beatus Paulus uinculis licet constrictus, multisq. ærumnis uexatus propter Euangelium, non tamen cessabat in ipso carcere prædicare dicens: *Laboro usque ad uincula, quasi male operans, sed uerbũ Dei non est alligatũ.*[g] Et de eadé libertate ad Philippenses dicebat per sua uincula factum esse, ut multi e fratribus auderent sine timore loqui uerbũ Dei:[h] Et in Act. Apost. legitur, Apostolos in magnis persecutionibus numquam uerbũ Dei dereliquisse.[i] Itaque non est libertas latissimo eo sensu, qué aiunt hæretici pro effrænata uiuendi, & operandi licentia accipienda: si enim eo modo sumeretur, actum esset de omni iustitia, ac de omnibus uirtutibus, siquidem, si unicuique arbitratu suo uiuendi, ac loquendi facultas sit permittenda, quid opus est legibus? quid magistratibus? quid uindice gladio, qué Apostolus necessarium esse ait:[k] *Quando, ut idem inquit, uos in libertatem uocati estis, tantum ne libertatem in occasionem detis carnis.*[l] De hac sane libertate loquens sanctus Chhrysostomus scripsit: *Beata libertas, quæ seruit legi obtemperat iudici, paret auctori: quæ humilis Deo est, subiecta Christo: quæ imperata tenet, iussa cõplet, præcepta conseruat, contendit ut placeat, ut promereatur, instat: timet offendere, ueretur delinquere: ama diuina* C D

a c. cum dilecti. de dolo, & contum.
b Silu in verbo ieiuniũ. q. 5. vers. quartũ, & Nauarr. in Manual. præcepto de ieiunio nu. 22.
c Silu. in verbo restitutio 6. q. 5. Caiet. in verb. restitutio cap. 8.
d S. Tho. 2. 2. q. 106. arti. 3. ad 5.
e S. Tho. 2. 2. q. 106. artic. 6. ad 1.
f c. 1 de cõcess. preb in 6.
g 2. Tim. 2.
h Philip. 1.
i Act. 20.
k Rom. 13.
l Gal. 5.

A *monita frequentare,ut enim obsequia legis obtinent libertatem,sit contemptus generas seruitutem.* [a]

Quod & Ethnici etiam, quibus vera lux nondum patebat, scriptum reliquerunt,dicente Aristotele:*In populari statu uiuit unusquisque ut vult,sed hoc parum est,non enim putandum est esse seruitutem,uiuere ad formam Reipublicæ,sed salutem.* [b] Et Tacitus:*Falluntur,quibus luxuria specie libertatis imponit.* [c] Et Quintilianus loquens de moribus, & virtutum ornamentis quibus oratoré instructũ esse oportet, inquit: *Hinc mihi ille iustitia haustus bibat,hinc sumptã libertatẽ in causis,atq; cõsilijs præstet:neque erit perfectus orator,nisi qui honeste dicere & sciet,&* B *audebit* [d]. Nam sæpe species libertatis deducere ad temeritaté solet, non causis modo,sed ipsis quoque,qui dixerunt,periculosam. [e]

Et quoniam hanc libertatem catholica Ecclesia semper hoc sensu approbauit,& aliam,quam hæretici intrudere conãtur,tum summi Pontifices, [f] tum etiam ueteres Imperatores improbarunt; [g] multaq. hodie copiose,& erudite in hanc sententiam conscripta leguntur, [h] ideo ab alijs rationibus,& argumentis ad illam confutandam supersedendum esse duximus.

Non obstat tertium: nam libertatem cum modestia coniunctam ponimus, quæ publicam utilitatem tamquam finem habet C præstitutum, ut eam tueatur, non ut in aliorum mores inuehatur: immo,si quandoque aliquorum opiniones contingat redarguere,eorum tamen affectus, & studia potius laudet, & protegat:hoc autem graue onus Senatori uideri non debet, quia sicut in uno corpore,ut ait Apostolus, *Diuersa sunt membra,nec omnia eundem actum habent* [i]; aliud enim est oculus, aliud pes, aliud manus, aliud auris, diuersæq. sunt singulorum operationes: [k] sic in uitæ humanæ societate,alia, atque alia sunt hominum munia a Deo iniuncta; ut unusquisque digne ambulet uocatione,quã uocatus fuit. [l] Cum ergo Cardinalis officium libertatem dicendi in consilio omnino requirat, non D potest ille se aliorum priuatorum hominum exemplo tueri, qui id non faciunt,cum ad hoc illi non fuerint uocati. Præterea congruit ualde quod scripsit Seneca ad Polybium, conquerentem multa sibi non licere,quæ humilibus,& in angulo iacentibus licent:*Magna*(inquit ille)*seruitus est, magna fortuna:non licet tibi quidquam arbitrio tuo facere:audienda sunt tot hominum millia:magnam tibi personam, hominũ consensus imposuit,hæc tibi tuẽda est,huc te studia tua deduxerunt,nihil te plebeiũ decet,nihil humile:* [m] sic Cardinales cũ ob gradus amplitudinẽ Regibus æquiparẽtur, decet eos etiã Regiã quandam auctoritatem in loquendi libertate retinere. Hincq. sicuti Senatoribus olim apud

a S. Chrysost. homil. in illud Isaiæ, si volueritis.

b Arist. lib. 5. polit. c. 9.

c Corn. Tacit. lib. 17. Annal.

d Quintil lib. 12. cap 2.

e Quintil. lib. 12. cap. 9.

f S Leo ep. 7. S. Greg. lib. 9. epist 60.

g l. cunctos populos. l. nemo. C. de sum. Trini. & fid. cath.

h Bellarm. li. controuers. tit. Rom. Pont. lib. 4. ca 17. ad 5. arg. & titu. de laicis lib. 3. c. 18 & 19.

i Rom. 12.

K 1. Cor. 12.

l Ephes. 4.

m Sene de consol ad Polyb. c. 25. & seq.

Romanos potestas erat tributa, ut cum ius dicendæ sententiæ acce- A
pissent, quæcumque vellent expromerent, ac de bello, & pace, de ve-
ctigalibus, & legibus, ceterisq. omnibus, quibus res Romana conti-
nebatnr, suadere, & dissuadere eis liceret:[a] sic summi Pontifices ani-
maduertentes ex hac dicendi libertate, publicæ rei utilitatem potis-
simum pendere, curarunt eorum constitutionibus, decretis, & refor-
mationibus posteritati traditis, ut omnia a Cardinalibus impedimẽ
ta auferrentur, quibus libera eorum suffragia possent retardari.[b] Et
in libro Ceremoniali cõtinetur, quòd ubi Papa os aperit nouo Car-
dinali, id expressim ei mandat, ut in consilijs, seu uotis explicandis, B
solum Deum præ oculis habeat.[c]

[a] Tacit. lib. 3. & lib. 13.

[b] In decret. & reform. Martini V & Sixti IIII. Alexand. VI Iul. III & aliorũ.

[c] In lib. 1. cerim. cap 10.

NON obstat quartum, nam dupliciter ea impedimenta conside-
rari possunt, aut in Consistorio, aut extra Consistorium. Nos de
Consistorio loquimur, quod cum sit proprius locus consultationis,
ad eumque statis temporibus conuocentur Cardinales ad senten-
tiam dicendam, tenentur peculiari iustitiæ uinculo, propriaq. susce
pti muneris obligatione, quando sententiam rogantur, clara, libe-
raq. uoce respondere quod sentiunt, ideoq. cessant tunc externa hęc
omnia impedimenta, quæ a nobis in alijs quæstionibus sigillatim
examinata, & confutata fuerunt. At extra Consistorium, si quando C
Cardinales sponte ad dandum Papæ consilium se accingant, non
negamus quando id non iustitiæ, sed charitatis potius uinculo fece-
rint, multa ab ijs circumspici debere, & impedimenta, quæ supra
obiecta fuerunt, diligenter ab ijs expendi posse, vt quamuis quod
dicturi sunt, numquam a fide, & veritate seiunctum esse debeat,
quod tamen ad rationem, seu modum explicandæ sententiæ suæ
pertinet, non credimus eos ad summam illam libertatem re-
tinendam cogendos esse, sed prout eis opportunum ui-
sum fuerit, bono eos spiritu ducente, sermonis sui
vim, ac cursum prudenter moderari posse, D
& debere, ita tamen, vt cum Reipu-
blicæ necessitas urget, nec pu-
blice, nec priuatim of-
ficio suo de-
sint.

PARS

PARS V. QVAEST. II.

An aliquo uerborum ornatu, aut quo potius dicendi genere Cardinalem uti conueniat in Consistorio.

A DVo sunt, quæ in Consiliarijs præcipue requiri solent. Primum, ut de re proposita recte, prudenterque sentiant. Secundum, ut aperte, atque accommodate quæ sentiunt, explicent. Pertinet igitur in primis ad Cardinales, qui a consilijs sunt summi Pontificis, in utroque præcellere: nam cum in sublimi, & excelso dignitatis gradu sint collocati, decet nihil ab eis nisi perquàm insigne, atque perfectum proficisci. QVAEST. XXXIX.

Postquam igitur de rebus, & de his, quæ ad primum caput pertinent, alibi sæpius egimus, nunc de pronunciandæ sententię ratione, & quibus hoc uerbis fieri debeat, tractandum duximus, præsertim cum uarie hac de re multos sentire audiamus. B

IN primis enim non defuerunt quandoque nonnulli, male contra disciplinas, & dicendi studia animati, qui comminiscerentur, cum olim dictum fuerit: *Nolite cogitare quomodo, aut quid loquamini, dabitur enim uobis in illa hora quid loquamini:* [a] propterea Christianis nihil laborandum, quibus uerbis, aut quo dicendi genere utantur, sed potius nullo humano apparatu præcedente, totos se Spiritus sancti afflatui, gubernationique committere debere. a *Matt.* 10.

ALII sunt, qui dicant, sicuti aliud est res ipsa, quæ dicitur, & aliud modus, quo ea dicitur; sic ueritatem quidem, & fidem in re ipsa explicanda ad Cardinalem pertinere, eo quòd istæ sint conditiones sua ui, & natura illius officio annexæ: qualiter autem id dicatur, quibus uerbis, quoue ordine (quæ ad modum rei spectant) tamquam accidentia quædam, eiusdem Cardinalis muneri adiungi: & ideo censent hi, quando ea, quæ uocant substantialia, non prætermittuntur, parum deinde referre, quis modus in accidentalibus obseruetur. C

RVRSVS sunt alij, qui cum legerint, sacram Scripturam, ideo difficiliore & obscuriore sermone traditã fuisse, nè auctoritas illius uilesceret, [b] & nõ defuisse olim ueteres dicendi magistros, qui discipulos b *S. Aug. de doctr. Christ. lib.* 2 *cap.* 6. & *lib.* 4. *cap.* 6.

a *Quintil. lib. 8. cap. 3.*

iuberent obscurare ea, quæ dicerent.[a] Sic Cardinales putant pro A summa eorum grauitate non adeo communibus uerbis, sed tantum abditis, atque intellectu difficilibus, tum submissiore etiam uoce uti debere, ut sicuti gradus sublimitate ab alijs differunt, sic exquisita dicendi forma, diuersos ab alijs se præbeant.

DENIQVE sunt alij, qui simplicem potius quendam sermonem ab omni prorsus ornatu, atque artificio remotum, a Cardinalibus requiri dicunt, ne dicendi illud officium, quod publicæ utilitati seruire debet, in uerborum flores & sermonis nitorem euanescat, sicuti olim in Areopago, nec præfationes, nec perorationes permittebantur, ut tota dicentis industria in rei ipsius substan- B tia defigeretur.[b] Et Apostolus, se non in sublimitate sermonis, non in persuasibilibus humanæ sapientiæ uerbis ad gentes accessisse, profitebatur,[c] cum regnum Dei non sit in sermone, sed in uirtute.[d] Ad quod & Græcum illud pertinet: *Loquere apertius, licet indoctius.* Hæc illi.

b *Arist. 3. Rhetor c. 1. & 16. Quintil. lib. 4. cap. 1.*
c *1. Cor. 2.*
d *1. Cor. 4.*

NOS autem quoniam a singulis his opinionibus longe absumus, ideo ut clarius mentis nostræ sensum patefaciamus, illud primum animaduertendum censemus, ueterem esse sapientum regulam, non semper eandem omnibus in rebus loquendi rationem te- C nendam, sed pro uario rerum genere, de quibus agendum est, uarietatem quoque orationis adhibendam esse, cum sicut umbra corpus sequitur, sic & oratio ad rerum conditionem debeat se flectere, & accommodare.

NOTANDVM præterea est, diuersas esse causas illas, quæ materiã multiplicem Cardinalibus offerunt loquendi in Consistorio. Nam exempli causa, Cardinalis, qui perfunctus est legatione sibi a summo Pontifice commissa, cum in Vrbem reuersus est, solet ea, quæ sibi in Legatione mandata fuerunt, quæ impleta, quæ necessitate suadente omissa, tum uarietates, accidentia, pericula, difficultates, & D huiusmodi alia multa, quæ se frequenter interiecerunt, ordine recensere. Quod quidem proprium quoddam orationis genus cum dignitate coniunctum, requirere solet.

FIT etiam sæpe, ut certo Cardinalium cœtui, ac Congregationi grauiora quædam negotia cognoscenda, atque examinanda Summus Pontifex committat, quæ deinde in sacro Consistorio referantur: quod munus solet ad eum, qui senior est, & caput illius Congregationis habetur, pertinere. Vnde id quoque non nisi longa, & continuata oratione absolui potest, ueluti si de Canonizatione alicuius Sancti: de expeditione aduersus infideles suscipienda: de uetere

A Ciuitatum, aut Castrorum infeudatione, de generali Ecclesiæ reformatione instituenda, aut de alijs huiusmodi maximis negotijs, sit referendum.

Svnt & alia, quæ frequenter tractanda se offerunt, magni & ipsa ponderis, de quibus in Senatu statuendum est; & hæc cum uarijs capitibus sint distinguenda, longiorem etiam orationem desiderant, ab ijs præsertim, qui priore loco sedent, atque alios ordine antecedunt; sicuti & alia multa emergunt sæpe in genere deliberatiuo, siue præmeditate, siue ex tempore examinanda, quæ, pro rerum, & temporis conditione, dicendi campum nunc latiorem exposcunt,
B nunc breuiore spatio contenta sunt.

Svnt alia denique quotidiana magis atque usu frequentia, in quibus nihil immorari oportet, & paucis comprehendi possunt: & inter hæc omnia, quædam etiam sunt, quæ ex scripto potius recitare, quàm ore memoriter referre Cardinalis eligit: quod quidem unicuique arbitratu suo licet, ut alias dictum fuit.

Et quamuis aliquibus uideri possit, breuitatem, aut prolixitatem non multum pertinere ad modum, aut ornatum dicendi, cum dilucide semper omnia sint explicanda; attamen certum est, ubi latius diffunditur oratio, ibi magis illius tum ordinem, tum per
C spicuitatem apparere, cum alioquin in breui responsione concinnus, & aptus sermo uix ab impolito, & rudi dignoscatur. Vt enim in prægrandibus uel exculptis, uel depictis imaginibus, & simulacris, errata artificis facilius deprehenduntur, quàm in paruis: illa siquidem se tota membrorum distinctione intuentium oculis magis produnt; sic procliuius est in longa, quàm in breui oratione dicentis notare imperitiam.

Tria igitur sunt illa, quæ hoc argumento quæri posse uidentur. Primum ad res ipsas pertinet, quæ dicendæ sunt. Secundum ad modum, quo hæc sunt explicanda. Tertium ad uerba, quibus Consi-
D liarium uti decet, quamuis hæc ipsa distinctio non ita accurate, aut ad uiuum sit resecanda. Quod ad primum attinet, nos hic ea omittimus, quæ ad res inueniendas, probandas, & amplificandas, siue ad totam dicendi artem pertinent; non quòd dubitemus, quin hæc regendis consilijs maxime utilis, ac bono uiro digna sit censenda,[a] cum ex intimis sapientiæ fontibus eam fluere, atque optimos in dicente mores exigere auctores testentur; [b] non etiam quia illam Ecclesiasticis uiris indignam esse arbitremur, scientes S. Augustinum scripsisse, facultatem eloquendi in medio positam esse ad persuadenda uera, uel falsa; qua cum improbi ad praua docenda utantur,

a Quintil lib. 2.c.16 Arist. 1.Rhet.c.2.
b Cic.lib.2.de orat.& de cla. orat. Quintil. lib. 12.cap. 1. & 2.

P 4 multo

multo magis decere bonos eandem ad ueritatis, & iustitiæ usum A adhibere;[a] & præterea uideamus magna eruditorum omnium commendatione, eorum scripta hodie celebrari, qui cum Christianis uirtutibus ualde essent insignes, atque de sancta Ecclesia optime meriti, præclaros etiam de Ecclesiastica Rhetorica commentarios posteris reliquerunt;[b] Verum cum de Cardinali, qui in sacro Consistorio dicturus est, agamus, non uidemus eum huic necessitati diserte, atque ornate loquendi subijciendum esse, sed potius, quod olim de Philosophis dictum fuit, non esse scilicet cultum dicendi ab eis anxie requirendum, sed, si adsit, non repudiandum, idem ad Consiliarios quoque, de quibus agimus, traducendum putamus, non ut or B natum hunc oratorum, aut concionatorum more exerceant, sed tantum ut illius uenustatem ad usum suum, quantum eis licebit, accommodent.

a S. Aug. de doctr. Christ. lib. 4. c. 2.

b Lib. de Rhetor. Eccles. Illust. CARD. VERON. & Lud. Granat. Dominic.

His igitur prætermissis, ad quæ Consiliarium nullatenus adigimus; uenimus nunc ad illud, quod in rebus, de quibus agimus, tractandis necessarium esse omnino ducimus. Id vero in primis est, ut quod sibi dicendum proponet, cum dignitate explicare contendat, quod decorũ appellari solet, de quo scripsit Cicero: *Vt in uita, sic in oratione nihil difficilius, quàm quid deceat uidere: πρέπον appellant hoc Græci, nos dicamus sane decorum: huius ignoratione, non modo in uita, sed sæpis-* C *sime in poematis, & in oratione peccatur.*[c] Et rursus alibi ait: *Qui quod aut postulet tempus non uidet, aut plura loquitur, aut se ostentat, aut eorũ, cum quibus est, dignitatis, uel commodi rationem non habet, aut denique in aliquo genere inconcinnus, aut multus est, is ineptus dicitur.*[d] Ideoq. nec studium illud in motu corporis, ac pronũciatione sibi impendendũ putet, quod Rhetorum potius ex superiore loco pro concione loquẽtium esse solet,[e] sed eam tum moderationem, tum grauitatem semper tueatur, quæ Principis maiestati, lociq. auctoritati debetur. Deinde quod mente concepit, sic sibi proferendum esse sciat, ut illud in animum auditoris transmittat, atque intellectum Principis, ad D quem præcipue oratio dirigenda est, plane instruat. Vnde ueteres dixerunt, docere esse necessitatis: nam quamdiu non intelligit is, qui audit, potest existimare qui dicit, se adhuc non dixisse, ut ait S. Augustinus.[f] Ex quo sequitur (quamuis hoc ipsum etiam ad modum pertinere possit) Consiliarium quemcumque in primis eniti debere, ut quod ipse sentit, & animo comprehendit, audientibus quoque planum & apertum faciat.[g]

c Cic. in Brut.

d Cicer. de orat. 2.

e Val. Max. lib. 10. ca. 10. Quintil. lib. 11. cap. 3.

f S. Aug. li. 4. de doc. Christ Cicer lib. 2. de orat & Quintil lib. 3. ca. 5.

g Arist. 3. Rhetor. c. 2.

NEQVE uero satis esse putet sententiam suam de re proposita utcũque explicare, si enim cumulate officio suo satisfacere uult, illud

A curare debet vt rationibus firmis, si occurrunt, illam confirmet, & argumenta etiam contraria cum res id postulat, diluere conetur. In primis autem, vt eo ordine cuncta dispenset, quo facile tum Princeps, tum alij Consiliarij ea, quæ dicit, percipere possint. quod quidem facile consequetur, si non temere, neque casu, ea, quę in mentem veniunt, proferat, sed quid primo, quid secundo, quid vltimo loco dici oporteat, attente, & diligenter consideret. Mirum enim est, quantum lumen rebus afferat ordo, quantumq. valeat non solum ad res memoria retinendas, verum etiam ad easdem plane, & dilucide apud ipsos Consiliarios explicandas. [a] Quemadmodum B enim palatium magnifice extructum, non tam exornat supellex elegans, & pretiosa, quàm illius distributio non confuse, & perturbate, sed congruis locis collocata; [b] eodem modo in explicanda sententia, non solum ea, quæ occurrunt, commemoranda sunt, verum in primis danda est opera, vt oratio neque confusa sit, neque perturbata, sed quidquid profertur, suum locum, & suum gradum tenere videatur. Vnde veteres dixere, sapientis esse bene ordinare, quę tractanda sunt. [c]

a Clem. Rom. li. 1. Recognit. Quintil li. 11. cap. 2.

b S. Greg. NaZiãZ in orat. de moderat. in disput. adhibenda.

c Arist. lib. 1. & 3. Rhetor.

SEQVITVR nunc modus, quo res ipsa dicenda est, qui eò non pertinet, quo linguæ genere vtendum censeamus, non enim de hoc C dubitamus; cum Latini sermonis dignitatem in sacro Consistorio perpetuo obseruatam fuisse, ac tam in consultationibus, quàm responsis dandis, decretis sanciendis, Oratoribus Imperatorum, Regum, ac Principum quorumcumque excipiendis, alijsq. fere omnibus rebus gerendis inuiolabilem semper extitisse sciamus: [d] quod & antiquitus Romano populo maxime cordi fuisse, auctorum monumenta testantur, affirmantium, magna cum perseuerantia custoditum ab eis fuisse, ne Græcis vmquam nisi Latine responsa darent, nec in Vrbe tantum, sed etiam in Græcia, & Asia per interpretem eos loqui cogerent, vt Latinæ vocis honor per omnes Gentes vene-D rabilior diffunderetur. [e] Non etiam hic quærimus de modo pronunciandi, an voce tantum, an etiam per codicillum, aut calculos liceat suffragium ferre, de quo alibi egimus, [f] sed hic tantum de ratione ipsa dicendi differimus, qua Consiliarij sententia erit explicanda, quæ quidem duo præcipue respicere videtur, nempe vt dicens, auditores delectet, tum etiam vt eos moueat, & flectat. [g] Hæc autem non quidem sic necessaria esse affirmamus, quemadmodum illud, quod de docendo diximus, ita vt si Consiliarius loquendo non delectet, aut non flectat, munus suum non bene præstitisse iudicetur. Verum id tantum significamus, quod cum consilia, & Senatus fuerint

d Nicolaus I. ad Michaelem Imper. epist. 8.

e Val. Max. lib. 2. c. 2.

f In quæst. 40.

g S. Aug. li. 4. de doct. Christ. cap. 12.

rint instituta non solum ut Princeps ipse ex singulorum sententijs, A
quid magis Reipublicæ conducat, sapientius decernere possit, sed etiam ut omnes simul in Senatu collecti tamquam plurima lumina sibi cohærentia se mutuo illustrent, atque inflamment, auditisq. alterutrum rationibus, rectius, atque utilius consilium ex omnibus cõfletur. Idcirco hinc sequi illud dicimus, quo commodius, atque efficacius quisque hoc præstare poterit, [a] ita ut consilio suo alios doceat, & delectet, & flectat, illius iudicium præ ceteris commendandum esse cum tria hæc in sermone Ecclesiasticorum etiam uirorum si ex dignitate concurrant, magnos fructus populo Dei afferre
soleant.[b] Quod & sacri Theologi peculiari Spiritus sancti munere di- B
uersis fidelibus ad utilitatem sanctæ Ecclesiæ interdum communicari tradiderunt.[c]

a S. Aug. de cathech. rud. ca. 10. & seq. tom. 4.

b S. Aug. li. 4. ca. 12. de doct Christia Aug de Ancon. q. 107. art. 2.

c S. Tho. 2. 2. q. 177. art. 1.

ET si quis diceret, Consiliarij munus esse, explicare tantũ Papæ sententiam suam, non autem delectare, aut persuadere, quod alterius operæ est; Respondemus Consiliarium dupliciter considerari posse, siue tamquam priuatim consilium præbentem, aut tamquam in publico loco. Nam cum priuatim agit, potest utcumque sententiam suam proferre; at cum publice, tenetur in primis id agere, ut ab omnibus audiatur. Quemadmodum enim sacerdos, qui ad ho-
ras canonicas recitandas adstringitur; si eas solus, & in cubiculo suo C
persoluat, non peccat dum submisse, & quodam modo sibi ipsi tantum eas recitat: at, si in choro, hoc eodem officio fungitur, eas more chori, & clara voce ita proferre debet, ut ab alijs intelligatur: quæ Theologorum sententia est; [d] Sic & Cardinalis quando in Consistorio, de quo nos loquimur, tamquam in choro sententiam dicere debet, certum est, eam in primis sic ab ipso pronunciandam esse, vt alij omnes intelligant, eiusq. rationibus instruantur. Quod si ille tunc suffragij sui proferendi rationem sic accommodare nouerit, vt eosdem etiam, qui audiunt, delectet, & flectat; dubium non est, quã-
uis hæc ei necessitas non incumbat, longe tamen præstantius par- D
tes suas præstiturum esse, dum tamen id ab eo minime affectatum appareat, [e] nec modum vmquam in dicendo excedat: nam breuitas, vt ait Cicero, non modo Senatoris, sed etiam Oratoris magna laus est in sententia.[f]

d S. Tho 2. 2. q. 83 artic 12. Caiet in sum. verb. horæ canonicæ. in fin Nauar. tit. de orat. & hor. canonic cap. 17. num 38.

e Quintil. lib 12. cap. 9.

f Cicer. lib. 3. de leg.

TERTIVM nunc caput superest, quod ad verba pertinet, quibus Cardinalem in Consistorio vti deceat, cuius rei, cum campus admodum patens, amplusq. se aperiat, nos breuitatis causa, duo tantum attingemus, quæ tamquam extrema fugienda esse censemus. Alterum, vt omnis ostentationis suspicio vitetur, ideoq. non solum a flo-

sculis

A ſculis uerborum, atque ab affectato omni ſermonis nitore abſtineat, ſed etiam caueat ne adeo exacte, ac exquiſite, quæ dicenda ſunt, contexere ſtudeat, ut quod ille dixit [a] ad perpendiculum oratio compoſita, nimiumq. lucernam olere uideatur. Alterũ ne vulgaria nimis, rudiaq. uerba, quæ potius ex imperitorum hominum ore prodire ſolent, in ſacro illo, dignitatiſque pleno loco proferantur; ſed purus quidam, ac ſimplex, Eccleſiaſticusq. ſermo adhibeatur, [b] quòd is Eccleſiaſtico homini, coram Eccleſiæ Senatoribus, de rei Eccleſiaſticæ tractatione mire aptus eſſe uideatur; & quod potiſſimum eſt, ex eo tamquam ſancti Spiritus inſtrumento, facilius rapi debeat au-
B dientium affectus, quàm ex alia quauis bene culta, atque artificioſa oratione.

a Plutarch. in Politic.

b Clem Rom. lib. 1. recognit. Clem. Alexã. lib. 1. ſtromat. S. Cypr. libr. 2. epiſt. 2. S. Hieron. in ep. 125. ad Damaſ q. 2. in fi S. Greg. Niſſen. in vita S. Greg. Thaumaturgi poſt princip.

ILLVD quoque non prætermittimus, quòd ſicuti quædã eſt eloquentia, quæ ætatem iuuenilẽ decet; quædam, quæ ſenilẽ (nec enim dicenda eſt eloquentia, ſi perſonæ non congruat eloquentis, ut præclare S. Auguſtinus ſcripſit) ſic certum eſt, non omnia uerborum ornamenta, quæ alios decere poſſunt, Cardinalium dignitati congruere: [c] Sicut enim monilibus, & margaritis, ac ueſte longa, quę ſunt ornamenta feminarum, deformãtur uiri, & ueſtes purpura, coccoq. ful-
C gentes, non ſunt ſenibus aptæ; ſic non omni cauſæ, nec auditori, nec perſonæ, nec tempori congruit, ut ait Cicero, [d] orationis unum genus, & ornatus ille, qui orationem aliquam illuſtrabit, alteram deſtruet, & uim rerum in contrarium uertet, niſi fuerit loco, & perſonis accommodatus. [e] Immo nec inter eoſdem Cardinales, ætate grauioribus, ſeu auctoritate eminentioribus in dicendo ea conuenient, quæ in ceteris ætate recentioribus, utcumque ferri poſſent, cum nec idem calceus utcumque elegans, & pulcher, omnium pedibus, ut Græcus ille dixit, conueniat.

c S Aug li 4. de doct. Chriſ. c. 6. Plutarch. in lib. Polit.

d Cic. lib. 3. de orat.

e Quintil. lib. 11 cap. 1.

NON obſtant igitur quæ antea ex uarijs multorum ſententijs
D tamquam contraria afferebantur; non primum, quòd a Chriſtiano homine nulla ſit præparatio in dicendo adhibenda: nam notum eſt prudentiæ eſſe proſpicere finem, & comparare ſe ad ea, quæ fini illi aſſequendo poſſunt prodeſſe, [f] & ideo Saluator noſter eo in loco non prohibet, ne conſiderentur ea, quæ agenda, uel dicenda ſunt. non enim diuina inſpiratio humanam excludit induſtriam, alioquin Apoſtolus ſe ipſum redargueret, qui, cũ Doctores operatione Spiritus ſancti fieri affirmet, Timotheo tamen, ac Tito, quæ eos docere oporteat, accurate demonſtrat, ut ait ſanctus Auguſtinus: [g] immo ſi prætermittat homo facere quod poteſt, ſolum diuinum auxilium expectans, uideretur tentare Deum. [h] Quod igitur apud

f S. Tho. 2. 2, q. 47. artic. 1. & 7.

g S. Aug. de doctr. Chriſt. lib. 4. c. 15.

h S. Tho. 2. 2. q. 53. artic. 4. ad 1.

ſanctum

sanctum Matthęum legitur: *Nolite cogitare quomodo, aut quid loquamini* [a] non ad statum tranquillitatis pertinet, quo nos comparare ad dicendum possumus, & debemus, sed in ipso persecutionis æstu, in ipsisq. extremorum periculorum fluctibus accipiendum est, ne scilicet tunc animo deijciamur, sed in Domino confidamus: quod sanctus Gregorius tradidit.[b] Idemq. & Theophilactus pariter declarauit dicens: Si res agitur sedato animo inter fideles, dignum est, vt dicenda præmeditemur, paratique simus ad defensionem iuxta monitum sancti Petri: at si inter imminentia tyrannorum tormenta versemur, nostrum est confiteri; sapienter autem respondere, Dei.[c] Quod, præter alia a nobis supra hoc argumento tradita,[d] in præsentia dictum esse uoluimus. A B

a Matt. 10.

b S. Gregor. in registr. lib. 2. cap. 37.

c Theophil. in Matt. c. 10.

d In quæst. 30. in fin.

Non obstat secundum, quòd in Consiliario fides, & veritas potissimum inspiciatur. Nam cum consilium petatur in Senatu, non solum vt Principi, sed & alijs quoque Cōsiliarijs suffragetur, qui auditis rationibus instruantur, & moueantur: propterea plurimum refert, quo modo, quibus verbis, quo gestu, & motu corporis, id, quod mente conceptum est, in animos audientium transmittatur. Vnde Consiliarius si hæc prætermittat, quamuis mala fide id non agat, non tamen implet omnem officij sui partem, quia non subuenit ijs, quibus subueniendum esset ea ratione, & modo, quo oporteret. C

Non obstat tertium: nam qui consilia sua ex industria obscurare nituntur, aut verborum inuolucro, seu submissa nimis voce dant operam, ne ab alijs intelligantur, perspicuum est, eos muneri suo minime satisfacere, siquidē, vt ait sanctus Augustinus,[e] loquendi omnino nulla est causa, si, quod loquimur, homines non intelligunt. Et sanctus Hieronymus Iouiniani inuolucra damnans, dicebat: *At te non pertinet, si alius non intelligat quid velis, dicere, quia nō ad omnes, sed ad tuos loqueris;*[f] præsertim, quia qui sic perplexe, & inuolute loquuntur, plerumque id faciūt, ne videantur dissentire a Principe, cum tamen eos conscientia in contrarium extimulet, & ideo nullo pacto euadunt culpam hoc artificioso dicendi genere, immo maiorem illam sibi eo ipso adiungunt: nam cum a voluntate culpa gignatur, quo magis illa mente præparata fuerit, atque auctori ipsi placuerit, eo grauior haberi solet: & propterea qui arte, & industria huiusmodi sermones nectunt, aut ea vocis tenuitate vtuntur, vt consilium a se datum nec a Principe, nec ab alijs percipi facile possit, dubium non est maiori se crimine inuoluere. D

e Aug. lib. 4. de doct. Chris. cap. 10.

f Hiero lib. 1. contra Iouin. & epistol. 51. ad Domnionē.

Non obstat quartum: nam immo inter eximias virtutum laudes,

A des, quas sacræ Litteræ de Domino Saluatore prædicant, eloquentia quoque eius enumeratur, non illa quidem fucata & varijs pigmentis expolita, sed diuina quadam vi ad animos permouendos, & illuminandos accommodata, vt verbis Ludouici Granatæ Dominicani vtamur, qui varijs auctoritatibus, atque argumentis hoc comprobauit.[a] Vnde & ornatus verborum congruus, & lingua eucharis a Salomone commendatur,[b] ad quam tamen adhibendam nos Consiliarium non necessario adigendum esse dicimus; sed sicuti etiam vasis fictilibus gratum conuiuium apparatur, & clauis ferrea ad claudendum vsui esse potest,[c] licet argentea, aut aurea instru-
B menta longe magis exornent, atque homines detineant; sic de prudentia dicimus, quæ sola potest etiam ad res grauissimas deliberandas valere, sed tamen cum ornatu coniuncta multo plenius, ac validius id efficiet. Vnde quando Apostolus se imperitum sermone professus est, & Regnum Dei dixit non esse in sermone, sed in virtute: non sentit ideo humanam eloquentiam prorsus ablegandam esse,[d] verum in ea non esse homini innitendum, sed virtuti Spiritus sancti.[e] Siue etiam illud accipiendum est, Regnum Dei non nudis verbis, sed virtute operum spiritualium commen-
C dari[f]. Siue quod ad Regnum Dei comparandum, non sufficit verbis illud prædicare, nisi virtutes dignæ Regno Dei adiungantur.[g] Æque etiam nec præfationes quascumque Consiliario semper interdicendas esse dicimus, sed tantum inutiles, atque ad inanem apparatum elaboratas. Nam alioquin tempus, locus, & eorum, ad quos loquendum est, dignitas, vix quandoque patitur, vt subito, atque illotis, quod aiunt, manibus loqui incipiamus. Quare breui aditu, & omni artificio semoto, Sanctorum Patrum exemplo sibi ad cetera di-
D cenda viam præparare non solum modestiæ, sed etiam prudentiæ documentum poterit præbere.

a Granat. to. 4. conc. 2. i Dominica 3. post Pentecost.
b Eccles. 6. & Prou. 15.
c S. Aug. li. 4. de doct. Christ. cap. 11.
d Aug. de Agon. q. 107. artic. 3.
e S. Tho. 2. 2. q. 177. artic. 1. ad 2.
f S. Ambros. in 1. Corint. 4.
g S. Chrysost. ibidem.

PARS

Ad dicendum in Consistorio sententiam, quis modus aptior sit iudicandus: an clara uoce, an secretis suffragijs, an ex scripto, siue qualibet alia commodiore ratione.

QVAEST. XL.

a Gell. li. 4. c. 10. Bud. in l. fi. ff. de Senat & apud Historicos sæpe.
b Cicer. libr. 10. Famil. ad Planc. epi. 13. & i 2. de clar. orat. Sueton. in Aug. cap. 84.
c Aul. Gell. li. 3. c. 18. Sue. in Tyberio c. 31.
d Xenoph. lib. 3. expedit Cyri mino. Flau. Vopis. in vita Aurel. Imper.
e Elias Creten. in orat. S. Greg. Nazia. in laud. Heronis. Paul. Manut. ex Halicarnassæo i li. de Comit. Romanorum.
f Plutar. in li. de liber. educ.
g Bud. in commen lin. Græc. Sigon. de Republ. Athen. lib. 2.

AD EVADENDAS difficultates illas, quæ Consilia- A
rios a proferenda libere sententia retardare solét, de quibus in superioribus quæstionibus a nobis fuit disputatũ, sunt qui existimẽt nullum aptius, aut facilius remedium adhiberi posse, quàm si dicendæ sententiæ ratio immutetur. Nam si non compellantur Senatores uoce, apertisq. verbis consilia sua proferre, dubium nihil relinqui aiunt, quin statim impedimenta illa omnia concidant, quibus in consilio pronunciando plerique detineri solẽt. Quapropter, cum olim in rerum publicarum administratione, tum apud Romanos, tum apud Græcos, aliasq. Nationes, varia suffragio- B
rum genera in vsu fuerint, iudicarent ipsi ex illis aliqua secernenda esse, quæ Cardinales ipsos ab omni culpæ periculo, atque inuidia liberarent. Ea autem multiplicia admodum fuisse, ex his cognoscimus, quæ varijs in locis ab auctoribus memorata reperiuntur, quãuis ex his quædam inter se non absimilia: alia etiam popularia magis, aut militaria quàm Senatoria videantur. Primum enim illud legimus, quod vsu frequens erat, videlicet clara voce sententiam dicere.[a] Secundum, ex scripto eam recitare.[b] Tertium, pedibus, seu per discessionem assentiri.[c] Quartum, sublatis manibus, quę χειροτονία vocabatur, rem probare.[d] Quintum, calculis albis, aut nigris, assen- C
sum, aut dissensum indicare.[e] Sextum, per fabas (quod tantundem fere est) mentem monstrare.[f] Septimum, folijs, & frondibus nominibus Senatorum inscriptis, quod Græce ἐκφυλλοφορία dicitur, rem declarare.[g] Octauum, per tabellam, aut schedulam, siue puncta annuere, aut renuere.[h] Nonum, rem sorte dirimere.[i] Decimum, signo externo veluti surgendo, aut caput aperiendo propositũ suum declarare.[k] Vndecimum, frameas, & tela concutere.[l] Duodecimum, clamoribus obstrepere.[m] Decimumtertium, sententiam diuidere.

h Cicer. in Verr. 1. & 3. & lib. 3. de leg. *i Hest. 3. & Act. 1.* *K Dictum fuit in quæst. 35. & 36.*
l Tacit. de moribus German. *m Q. Cur. lib. 10. & Thucid. lib. 1. belli Pelopon.*

A uidere. [a] Et denique alijs multis modis, qui ab auctoribus enarrantur. Ex quibus omnibus putant hi, certum aliquod suffragij genus excerpi posse, quod rei nostræ plurimum conduceret, & difficultates fere omnes eximeret.

a Cicer lib. 2. epist. 2. ad Lētul. in princip. Plin. li. 8. epis. ad Aristonem.

Nos autem quoniam hoc vnum, quo hodie vtimur, dum consilia clara voce pronunciantur, ceteris omnibus longe præstare arbitramur; ideo, ut hoc certius demonstretur, aliquot ex superioribus illis suffragiorum generibus, quæ aptiora videtur, atque ad rem nostram magis accommodata, paulo diligentius examinanda esse duximus, vt hinc quid magis probandum, ac consectandum sit clarius constare possit.

B Verum si quis attente consideret; ad duo fere capita, ea omnia, quæ superius relata sunt, rediguntur: aut enim aperta sunt, aut secreta suffragia. Aperta vocamus, quæ clara voce, aut externis alijs signis, omnibus audientibus, seu uidentibus, & intelligentibus proferuntur. Secreta, seu tacita, quæ in vrnam, aut pyxidem nemine ea discernente clam conijciuntur. Atque hæc quidem tacita a nobis hac ratione appellantur, quod sunt alijs abscondita. Ex quo sequitur, hæc ab illis diuersa esse, de quibus supra egimus, cum de silentio differeremus. [b] Nam illa quamuis verbis tacita sint, externis C tamen signis explicantur, vnde proprie non sunt illa secreta suffragia, sed potius aperta, licet signis tantum expressa. At vero hæc, de quibus nunc loquimur, ita sunt occulta, ut nulli alteri præterquàm ipsimet, qui ea fert, sint perspecta. Sunt item diuersa hæc tacita ab illis, quæ olim tacita S. C. vocabantur, ea enim ob id tacita dicebantur, non quia clam prolata essent, sed quoniam ijs decernendis, neque scribæ, nec serui publici intererant, & in sanctiore Senatu habita, alto silentio obtegebantur, nec extra Senatum vllis alijs enunciare licebat, sed inter eos quasi in recessu seruabantur. [c] Quod etiam apud Carthaginenses, Athenienses, atque alios quandoque D obseruatum fuisse legimus.

b In quæst. 35. & 36.

c Capitol. in vit. Gordianorũ. Alex. dier. genial. lib. 4. cap. 11.

Qvapropter nunc de duobus illis suffragiorum modis supra relatis, videlicet secretis, & apertis agendum decreuimus, vt eisdem vtrinque simul collatis, videamus, an expediret in sacro Consistorio vrna potius, quàm voce Cardinalium placita discerni: quandoquidem non desunt rationes, quibus occulta suffragia apertis videntur anteponenda.

IDQ; primum ex eo, quod per secreta certius multo, ac tutius negotijs ipsis consuli videtur, siquidem Senatores, cum sciant sua suffragia non manifestanda, liberius agunt, nec precibus mouentur,

nec minis terrentur: non odium, nõ simultatem cuiusquam expauescunt: sic inimicitijs, ne oriantur, occurritur: non enim uindicta aduersus illum excogitatur, quem non constat aduersatum fuisse. Sic aditus ad ambitus, & largitiones occluditur, atque in summa cum ueluti remotis arbitris ista agantur, altercationes quoque multas, quæ ex suffragijs uoce prolatis subsequi solent, omnino præciduntur. Quam ob causam licet olim Romana Respublica per multos annos suffragijs apertis in Comitijs fuerit usa, tamen postea leges tabellariæ fuerunt latæ, quibus suffragia occultabantur, ut liberius quisque animi sui sensum depromeret, unde tabellæ hæ indices tacitæ libertatis,[a] seu uindices libertatis appellatæ sunt.[b] Et Cicero ait; *Si populo grata est tabella, quæ frontes aperit hominum, mentes tegit, datque eam libertatem, ut, quod uelint, faciant, promittant autem quod rogentur, cur tu*, &cet.[c] B

SECVNDO hunc ipsum morem suffragia ferendi non uoce populi, sed tacita alia ratione, ueluti sorte, etiam antiquissimis temporibus obseruatum fuisse ex sacris Litteris deprehendimus, cũ Samuel diuina admonitione applicuit omnes tribus Israel, & cecidit sors super tribũ Beniamin, & ita primus Rex Saul Israelitico populo constitutus fuit.[d] & Matthias in Apostolorũ Chorũ sorte pariter cooptatus.[e] Quod & apud uarias Nationes obseruatum scimus, qui suffragia occulta e Republica magis esse censuerunt: sed in primis apud Romanos Vespasiani Imperatoris tempore hoc idem declaratum legimus. Nam cum hæc altercatio de ratione ferendi suffragij occasione cuiusdam Legationis in Senatu accidisset, obtinuit Marcelli sententia, ut secundum uetera exempla, quæ sortem Legationibus posuerant, eo quoque tempore idem retineretur, & res non nominatim, sed urna discerneretur, ne ambitioni, aut inimicitijs locus relinqueretur.[f] C

TERTIO hoc hodie scimus sacrosancto Tridentino Concilio diffinitum, ut in electione Abbatum, Generalium, Præpositorum, aliorum quorumcumque utriusque sexus, per uota secreta fiat electio,[g] ita ut singulorum eligentium nomina numquam publicentur. Immo generalis hodie uidetur esse totius Ecclesiæ consuetudo, ut non solum apud Regulares, & Capitula Ecclesiarum, sed etiam apud alios Senatus, siue Collegia, non nisi secretis suffragijs id, quod proponitur, diffiniatur: quod quidem sapienter admodum receptum fuisse nobis persuadere debemus. Vnde multo magis in sacro Cardinalium Consistorio, quod uniuersorum Senatuum exemplar habendum est, omnia secretis suffragijs tractari deberent. D

a Cic. in orat. 2. de lege agr.
b Cic. lib. 3. de leg.
c Cic. in orat. pro Gneo Plác.
d 1. Reg. 10.
e Act. 1.
f Corn. Tacit. li. 20. Annal.
g Cõcil. Trid. sess. 25. cap. 6.

VERVM

A VERVM nos, quoniam hunc ipſum, quo hodie in ſacro Conſiſtorio utimur, dicendæ palam ſententiæ morem, non ſolum perpetuo uſu inuiolabiliter obſeruatum, ſed magna etiam, atque euidenti ratione ſubnixum eſſe nouimus; ideo nihil ab eo diſcedendum eſſe, omnino cenſemus; in quam ſententiam magni & prudentes uiri, quorum iudicium exquiſiuimus, nobiſcum conueniunt.

NOTVM ſiquidem eſt, Cardinalium Collegium uſque initio inſtitutum fuiſſe, ut eſſent Summi Pontificis adiutores, & adminiſtri, eumq. conſilio ſuo in primis adiuuarent, Conſtat item, ſacrum Conſiſtorium ob id etiam inuentum fuiſſe, ut eò Summus Pontifex una B cum Cardinalibus conueniret, ad eorumq. conſultationem res diffi ciles, ambiguasq. deferens, auditis eorum rationibus, atque argumẽtis, certius de rebus poſſet deliberare. Ex quo ſequitur, eorum munus in Conſiſtorio id præcipuum eſſe, ut rogati non ſolum pronuncient quid ſibi uideatur, ſed rationes etiam addant, cur ita expedire iudicent, quibus tum Papæ idem ſuadere, tum etiam alios collegas in ſententiam ſuam trahere queant, [a] hincq. ſimul iuncti, eò efficacius cauſæ publicæ ualeant ſuffragari: quæ quidem ab his minime præſtari poſſunt, qui ſuffragijs ſecretis res decernunt.

a Arg. l. ſi in tres. § fi. de arbit c prudentiam. de offic. deleg.

ACCEDIT, quòd magna rerum pars, quæ ad Conſiſtorium defe- C runtur, eiuſmodi eſt, ut non ſatis ſit, affirmare, aut negare, ſed multiplici indigeat inueſtigatione antequam quid agendum ſit, determinetur, veluti ſi de Eccleſiæ reformatione: de Regularium diſciplina: de fœdere cum aliquibus Nationibus ineundo: de expeditione aduerſus infideles parãda: de gymnaſijs ſtudiorum inſtaurandis: & de alijs huiuſmodi, quibus occulta uota nequaquam ſufficiunt: ſicut nec rerum illarum tractationibus, quæ uarijs conſtant capitibus, magnaq. egent diſtinctione, in quibus diuidi rationes oportet, quod frequenter accidere ſolet, in rebus præſertim grauioribus. Qua de cauſa, cum & aliàs diſputaremus, an ſilere in Conſiſtorio D culpa regulariter haberetur; Reſpondimus, culpam in eo non ſolum uerſari, quia, rogante Principe clara uoce ſententiam alterius, debet is quoque palam quod ſentit, & quare ita ſentiat, profiteri; uerumetiam quia pleraque ſunt, & præſertim grauiora, quibus tantũ abeſt, ut nudo ſilentio poſſit ſatisfieri, ut potius pluribus uerbis ac diſtinctionibus neceſſario ſint explicanda.

CONFIRMATVR idem ſententia, & auctoritate Ciceronis, qui de hac quæſtione pluribus in locis agens, utrum publicæ rei magis cõducat, ſuffragia clam, aut palam ferri, ſic in libro de legib. ait: *Ego in iſta ſum ſententia, qua te fuiſſe ſemper ſcio, nihil ut ſit in ſuffragijs uoce*

melius. Et paulo post: *Sic a me lex est recitata de suffragijs* OPTIMATIBVS NOTA, PLEBI LIBERA SVNTO, *quæ lex hanc sententiam continet, ut leges omnes tollat, quæ tegunt omni ratione suffragium.* [a] Huius autem rei ea uidetur fuisse ratio, quam idem Cicero sæpe attingit, quòd scilicet facile erat, corrumpi uiros improbos in secretis suffragijs, ut illis, quamuis nequissimis, adhærerent, pro quibus rogati fuerant: propterea quòd scirent suffragia eorum esse occultãda: at uero cum uerbis ea palam erant pronuncianda, tum uerecundia, & pudore deterriti non audebant publice facere quod secreto ausi fuissent: immo, quando bonorum sententiæ palam manifestabantur, isti exemplo eorum prouocati id sæpe prætermittebant, quod perperam facere decreuerãt. Itaque idem Cicero in eodé libro de legibus subdit: *Vt omittam largitione corrupta suffragia, non uides si quando ambitus sileat, quæri in suffragijs quid optimi uiri sentiant?* [b] Et rursus: *Suffragandi nimia libido in non bonis causis eripienda fuit potẽtibus, non latebra dãda populo: in qua bonis ignorãtibus quid quisq; sentiret, tabella uitiosũ occultaret suffragiũ.* [c] Et alibi: *Videtis in tabella iã ante quanta sit facta labes. Primo Gabinia lege, biennio autẽ post Cassia, uidere iam uideor Populũ Rom. a Senatu disiunctũ, multitudinisq. arbitrio res maximas agi.* [d] Et rursus: *Tabella est, quæ dat facultatã, occultat ea libidinẽ.* [e] Et idé ad Atticum scribens, ait: *Operę Clodianæ pontes occuparant, tabellæ ministrabantur, ita ut nulli daretur, Vti rogas;* [f] quæ uerba sic eruditi uiri interpretãtur, Clodianos uidelicet maxime contendisse, ut Iudices suffragium tabella ferrent, nec ullis concederetur uoce illud proferre: nam cum multi essent corrupti, cupiebãt occulte ab illis suffragia ferri, ne possent notari: ex quibus apparet, ista occulta suffragia non caruisse magna suspicione, ut inde noceretur Reipublicæ, ac bonis, cum ita quisque posset occulte, & impune improbis suffragari. Vnde & Plato in suis legibus statuit, ut suffragia manifeste ferrentur. [g] Quinimmo & Hebræi adeo studiosi huius libertatis, ac perspicuitatis suffragiorum fuisse dicuntur, ut in ijs ferendis iuberent iuniores præire, inde seniores subsequi, quo adolescentes nullius, qui ante eos dixisset, auctoritate deterriti, aut sententia permoti, maiori cum fiducia sensum depromerent, quod & in Parisiensi Senatu obseruari solitum esse accepimus, [h] & hodie etiam in Camera Apostolica retinere uidemus. Quæ quidem ita a nobis paulo longius relata fuerunt, ut hinc perspiciatur, uerũ non esse absolute tacita suffragia utiliora, ac tutiora apertis esse.

a Cic. lib. 3 de legib. Vers. proximum est de suffragijs.
b Cic. eod. lib. 3. de legib.
c Cic. ibidem.
d Cic. de amicit.
e Cic. pro Rabir.
f Cic. ad Att. lib. 1. epist. 12.
g Plato de legib. Dial. 9.
h Lyran. in Exod. cap. 23. Verb. nec in iudicio Hadria. Quodlib. 2. uersic. ideo pro responsione.

SED demus etiam ex ijs, quæ uoce proferuntur, aliquid damni, aut periculi, siue offensionis ab aliquibus contrahi posse, certe, sicut miles cum classicum sonat, atque in certamen descenditur, si ad ca-

uenda

A uenda pericula abditum angulum quæreret, quo tela non peruenirent, esset irridendus; sic Consiliarius, qui publicæ utilitati, proprioque muneri suum quærit commodum præferre, indignus loco prorsus, quem tenet, uideri potest. Vnde supra sæpius a nobis dictum fuit, timorem, qui hac de causa suscipitur, ne alijs displiceat, quando publica res in periculo est, ualde iniustum esse, ac Senatorio uiro indignum: hincque beatus Petrus Apostolus dicebat: *Quis est, qui uobis noceat, si boni æmulatores fueritis? Sed & si quid patimini propter iustitiã beati; timorem autem eorum ne timueritis, ut non conturbemini.*[a] Et S. Hieronymus: *Si uerum gratia dicere impedimur, & magis offendere animos*
B *hominum timemus, quàm non ex animo loqui, de multorum uia sumus.*[b]

a 1. Pet. 3.

b S. Hierony. in epist. ad Celan 14.

NON obstat ergo, quod primo obijciebatur, occultis suffragijs libertatem, ac fidem consiliorum magis retineri; Nam respondemus, id uniuerse uerum non esse, immo consultationi, quæ plurium ratiocinationem exigit, repugnare suffragij latebrã: quomodo enim ex consilijs datis materiam sumet Princeps recte deliberãdi, si rationes, & argumenta ad rem statuendam, ac diffiniendam illi sint ignota? aut quomodo Consiliarius persuadebit Principi id, quod sibi honestum, atque utile uidetur, si æquitatis, & iustitiæ causas silentio inuoluet? aut quomodo alios Consiliarios in suam pertrahet senten-
C tiam, quam illis non aperit? aut quomodo ipsi id bene, ac satis ad rẽ fuisse dictum probabunt, quod prorsus ignorant? Quare ipsa consulendi ratio præsertim in publico Senatu intima ui postulat, ut clara uoce consilium Principi, & Senatoribus explicetur.

NON obstat secundum: nam duo sunt eorum genera, quatenus ad rem nostram spectat, qui ius dicendæ sententiæ in Senatibus, & Collegijs habere solent: unum eorum, qui auctoritatem habent definiendi: alterum eorum, quibus ius tantum consulendi datur: illi uulgo dicuntur habere uotum decisiuum: isti consultiuum: illi, cum simul conueniunt, neminem habent, cui ea in re subijciantur, ideo
D eorum uoluntas est obseruanda, & dicuntur præstare consensum, non consilium: isti habent, qui eis præsidet, & ideo præbent non consensum, sed consilium: quod consilium sequi Præfectus, ut alias diximus, non tenetur: unde priores possunt sententiam suam solo uerbo, PLACET, aut qualibet alia ratione, siue palam, siue clam, prout inter eos conuenerit, explicare: istorum, nisi uerbis, & rationibus, atque argumentis, quod sentiunt corroborent, & communiant, inanis ut plurimum, aut parum utilis opera redditur, paucis nonnullis casibus exceptis, quibus illa responsio posset sufficere, de quibus alibi diximus.[c]

c In quæst. 37.

Exempla ergo, quæ supra allata sunt eorum, qui res secretis suffragijs, aut fabis, aut calculis, seu punctis, aut sorte concludebant, ad eos ut plurimum pertinent, qui auctoritatem statuendi habebãt, nec ab alterius pendebant arbitrio. Quæ tamen non adeo in uniuersum affirmamus, quin aliter etiam quãdoque se habere potuerint, cum & apud Pop. Rom. post leges tabellarias latas, quidam mallent uoce magistratus declarare, quo magis apertum esset suum suffragium, atque simul cum tabella uocem addebant: quod Cicero in Pisonem ostendit, cum ait: *Me uniuersa Ciuitas non prius tabella, quàm uoce priorem Consulem declarauit.*[a] Quod & alijs in locis innuit.[b] Quocirca deprehendimus, non solũ multam in ijs suffragijs varietatem, sed etiam in hæc secreta multiplices fraudes irrepsisse, cum scribat idem Cicero, *Ceratam unicuique tabellam dari cera legitima, non illa infami, ac nefaria.*[c] Et rursus: *Quid de cupiditate honorum loquar? quæ flãma est, per quam non cucurrerint ij, qui hæc olim punctis singulis colligebãt?*[d] Et Plutarchus in Cicerone: *Iudices non nulli cum sententias ferrent, confusis characteribus litterarum, tabellas protulere.*[e] Sed hæc nos breuiter tantum attingere voluimus, quod ita propositæ quæstionis argumẽtum efflagitaret, cũ reliqua, quæ ad huiusmodi suffragiorum mores pertinent, a Græcis, & Latinis scriptoribus tradita,[f] ex recentiorum etiam commentarijs abunde peti possint.[g] Hinc ergo patet differentia inter alios Senatus, seu Collegia, & inter sacrum Consistorium: nam Senatus, aut Respublica, quæ ius Principis, atque auctoritatem habet statuẽdi, potest per vrnam, aut fabas, aut quacumque malint ratione, res suas diffinire. At cum de Consistorio agimus, cuius caput est Summus Pontifex, & penes quem est summa diffiniendi potestas, certum est, nullum secretis suffragijs locum dari, nec nos umquam ætate nostra aut vidimus, aut ab alijs accepimus aliter obseruatũm fuisse.

a Cicer. in Pison.
b Cic. orat. 2. de lege agrar. & li. 2. de ora.
c Cic. li. 1. accus. in Verr.
d Cicer. lib. 2. Tuscul.
e Plutarc. in Cicer.
f Polib. lib. 6. Dionys. Halicarn. Dio, Liuius, Cornel. Tacit.
g Paul. Manut. Sigon. Pãuin. Gruchius & alij.

B

C

Et si quis diceret, generalem Congregationem Cardinaliũ quandoque haberi, in quibus certa negotia occultis suffragijs terminantur; Respondemus, id semoto Principe accidere, quãdo ille ex hac luce migrauit: quo casu Pontificijs cõstitutionibus permissa est Cardinalibus peculiaris facultas, quæ illis ius quoddã Principis tribuit: propterea q. eum morem, seruant, ut antecedente prius matura inter eos consultatione, rem deinde fabis concludant, quæ optima rerum administrandarũ ratio uidetur: & quandoque etiam scimus id Cardinalibus, superstite adhuc Pontifice, in rebus quibusdam leuioribus, & quæ ad eorum Collegium spectant, concedi. Verum hæc ab illis, semoto eodem Principe, geruntur, ita ut non proprie id Consi D

storium

A ſtorium vocetur, in quo non effulget præſentia, & maieſtas Principis.[a] Nos autem de ſententijs dicendis in ſacro Conſiſtorio loquimur, vt quod Reipublicæ vtilius ſit, Principi ſignificetur, indeq. ipſe materiam iuſte, atque honeſte ſtatuendi deſumat: quod longe diuerſum eſt. Quinimmo videmus, Summi Pontificis electionem, quæ omnium rerum deliberandarum eſt maxima, non ſolum per obſignatos codicillos, ſed etiam per aperta ſuffragia, veluti per acceſſus, compromiſſum, inſpirationem, & quaſi inſpirationem perfici, aut quacumque alia ratione placeat Cardinalibus votum ſuum exprimere.[b]

B NON obſtat tertium: nam illud ad religioſos ſolum pertinet, qui in electionibus faciendis votum habent diffinitiuum, quod diuerſum eſt a conſultiuo, de quo agimus, vt modo dictum fuit. Præterea iuſtis rationibus Tridentinum Concilium de Regularibus ſpecialiter conſtituit, vt per occulta ſuffragia electiones ſuas decernerent: etenim cum illi in eodem Collegio, ſeu contubernio viuant, ſimul quotidie verſentur, & quiſque alterius perſonã, mores, atque ingenium notum habeat, non fuit opus in electione eorum, qui illis præficiendi eſſent, aliam diſquiſitionem, aut conſultationem adC hibere, ſed ſatis fuit ſtatim ad ipſam electionẽ per occulta ſuffragia deſcendere. Quæ ratio non æque in alijs negotijs, aut Collegijs, ſeu Sodalitijs, aut Vniuerſitatibus locum habet, quarum homines ſeiunctim viuunt, ideo idem electionis modus ijs minime præſcriptus eſſe intelligitur: nam immo iure communi tradita fuit forma ab INNOCENTIO III. in Concilio generali ſancita,[c] quæ exigit quidem, vt ſcrutatores tres conſtituantur, qui ſecreto, & ſigillatim vota cunctorum diligenter exquirant, & in ſcriptum redigant, ſed non eoſdem adſtringit, vt ſecreta prorſus ſuffragia ferant, cum immo electiones clandeſtinas reprobet,[d] & Doctores ibidem affirment, ſufD fragia debere eſſe expreſſa voce, non per fabas, aut lupinos,[e] cuius rei etiam rationem explicant.[f] Et tandem non eſt nobis in præſenti diſputatio de electionis forma, quæ varie ſe habere ſolet,[g] ſed de aliarum rerum conſultationibus, in quibus concludimus melius agi publico ſuffragio, quàm ſecreto.

HOC igitur fundamento ſic poſito, videlicet, non ſolum ſatius eſſe in ſacro Conſiſtorio ſententiam clara voce, quàm occultis ſuffragijs dicere, ſed etiam nulla fere congruenti ratione aliter in mores induci poſſe.

SVPEREST nunc, vt eo maiore cum fructu hic ſuffragij aperti modus poſſit exerceri, nonnulla explicare, quæ dubitationem afferre

a Bal. & Fulgo. in l. vniuerſa. C de diuer. reſcri. Ribuff. in Concordat. titu de Regia ad Prælatur. nom. in uerb. Conſiſtorialiter. Boer. in addit. ad tract. de auct. mag. Conſil. nu. 25. S. Ambr. epiſt. 27. ad Valentinian.

b Inno. & alij in c. licet in fi. de elect. & Silueſt. uerb. electio. 2. q. 20. et 27.

c c. quia propter. de elect.

d d. cap. quia propter. § fin.

e Abb. c. Eccleſia. 2. de electio nu. 7. But. & Anchar. in d. ca. quia propter. & Sum. Silueſtr. uerb. electio. 2. in 3. q. nu. 6. & q. 10. nu. 12. in requiſit. 16.

f Sum. Silueſtri. uerb. electio. 2. nu 6. & ſeq. & nu. 12.

g cap. licet. de elect. Sum. Tabien uerb. electio. nu. 19. q. 18. & ſeq.

ferre possent. Cum enim ex his, quæ hactenus dicta sunt, constet, A oportere Senatorum sententias aperte proferri, quæri non immerito potest, An Cardinali conueniat sententiam de scripto potius, an memoriter tantum pronunciare. Offerunt enim se vtrinque rationes satis probabiles.

AC primum quidem quanta sit viuæ vocis vis, & efficacitas, nemo ignorat: pleni sunt enim Rhetorũ libri de pronũciatione, de voce, de actione, & totius corporis motu, quibus in rebus tantum momenti positum esse videtur, vt sine illis artem dicendi vix posse consistere arbitrentur. Quidquid igitur de scripto recitatur, languescit, & tamquam spiritu, & vita caret. Deinde Principis ipsius Maiestati detrahi videtur, qui cum omnes & singulos alloquatur, & sententiã B roget, singillatim vnumquemque sibi respondentem attendit: at mutui colloquij vis illa, quæ ex interrogatione Principis, & Senatoris responsione perficitur, aut in sententia legenda omnino tollitur, aut certe frangitur, & debilitatur.

ACCEDIT quòd superiorum Senatorum sententijs auditis, in illo ipso consulendi momento multa de nouo occurrere, a nonnullis discedere, quorundam saltem ordinem, & dispositionem immutare necesse est; Denique prudẽtis Consiliarij videtur, orationem nõ ita domo meditatã afferre, vt ad subitas, & si quando accidat, ad eas etiam, quas secundas vocant cogitationes, quę prudẽtiores interdum C solent esse, se ipsum accommodare nequeat. Atqui scripta oratio certis quoque limitibus est circũscripta, magnumq. omnino incommodũ allatura est, si quis ei penitus hæreat, quasi vinculis quibusdã constrictus. Quæ sententia sancti quoque Bernardi testimonio adstruitur, qui scripsit: *Solet acceptior esse sermo viuus, quàm scriptus, & efficacior lingua, quã littera, nec tam affectũ exprimit scribens digitus, quã vultus: non tam enim quid dicas, aut quibus verbis dicas, quã quo vultu, & actione dicas attendere homines solent.* [a] Plinius quoque inquit: *Neque enim me præterit, actiones, quæ recitantur, impetũ omnẽ, caloremq. ac prope nomen suum perdere, & præcipua pronunciationis adiumẽta, oculos, ma* D *nusq. prædiri.* [b] Et alibi affirmat, *Difficile esse, vt oratio, dum recitatur, satisfaciat:* [c] & multa alia addit in hanc sententiam.

POSTREMO non immerito suspicari quis possit, Senatoriæ grauitati parum consentaneum esse, vbi Princeps, uniuersusque Senatus magno silentio expectat eum, qui dicturus est præclarum aliquid ex tempore, eius ingenij acumine inuentum, in consessum depromere debere, tum illum e sinu pagellam domo aduectam quasi aliunde mutuatam proferre, affixosq. oculos perpetuo tenere, lumẽ

a *S Bernard. epist. 66.*

b *Plin. lib. 2. epis. 19. Cereali incip. Hortaris.*

c *Plin. lib. 7. epist. 17. Celeri. incip. Sua cuique.*

inter-

A interdum ad eius vſum quærere, & aliquando fortaſſe ita in legendo hęrere, vt ualde uerendum ſit, ne audientibus faſtidium pariat. hæc atque alia huiuſmodi afferre ſolent, qui graues homines a ſententia de ſcripto dicenda deterrere volunt.

VERVM & altera controuerſię pars ſuis rationibus minime uidetur carere, quæ partim æquitaté quandam, partim etiam utilitatem reſpiciunt. Nam ſi quis ętate exacta iam ſit, & memoria nõ ita præſtet, nũquid non excuſatione dignus eſt, aut cõmendatione potius, ſi partes ſuas quacũque ratione ei licet, cumulate explet, & boni Senatoris officium non deſerit? Quid? numquid uiri prudẽtis magno B rerum vſu præditi, optimo conſilio carendũ eſt, quia quæ animo, & cogitatione comprehendit, memoria ſatis complecti nequit? at hoc iniquum eſt, alienę calamitatis non miſereri, & cõmuni naturæ incommoda non humaniter excuſare: illud uero abſurdum, propter neſcio quam breuem aurium uoluptatem, quæ ex uiua voce & actione percipitur, potiora alia, quæ maxime requirũtur, & vnde graues deliberationes pendent, negligere, & optimæ ſententiæ vtilitate ſponte velle carere; quaſi hiſtorias, aut eruditos libros nõ legamus, ex quibus, licet quodam modo muti ſint magiſtri, vtiliſſima præcepta haurimus. Non igitur magnum incommodum eſt, ſi Senatoré C ſententiam Reipublicę ſalutarem de ſcripto recitantem audiamus, Iuuenes memoria, ſenes conſilio excellunt: vt in iuuene conſilium non flagites, ita in ſene memoriam non magnopere requiras. Iam vero vbi multiplices rationes afferendæ ſunt, præſtat omnes ſcripto concludere, quã aliquas, vacillante memoria, prętermittere: Quid? quòd in re ualde graui, etiam ſi memorię ſubſidium non deſit, expedit, aut etiam quandoque neceſſarium eſt, certum eſſe totidem verbis ſententiam eſſe dictam, quot meditata fuit antea, & conſcripta, nihil additum, nihil imminutũ, cum vincat profecto diligens ſcriptura, quæ ſine accurata conſideratione, & meditatione conſtare nõ D poteſt, ſubitam, ſponteq. fluentem orationem, quæ facilius aberrare, atque huc & illuc vagari poteſt.

NAM quod dicitur, parum decorum eſſe de ſcripto ſententiam dicere, id facile refelli poteſt: nihil enim in re ipſa indecori exiſtere, nec quidquã quod dicentis auctoritati, & grauitati repugnet ineſſe, certe ſatis declarant exempla magnorum virorum, qui a rebus indecoris agendis, & a perſonæ grauitate alienis longiſſime aberant. Nam & ſummos Pontifices, & Imperatores, & inſignes alios permultos viros, quos poſtea ſubijciemus, ſolitos fuiſſe de ſcripto cogitationes ſuas referre nouimus, ita vt nimis ſeueri hominis videri

possit hanc dicendi rationem omnino condemnare. A

His itaque utrimque prolatis, antequam sensum nostrum qualemcumque aperiamus, illud præfari oportere duximus, olim in Senatibus (quod nemo ignorat) multa accidisse, ad quæ ex tempore, & subita oratione erat respondendum, seu quia res antea Senatoribus non fuerat significata, aut forte quòd ex improuiso exorta, dilationem nullam pateretur. Tales uideri possunt conciones multæ, apud Liuium, Salustium, & alios: quæ cum de rebus repente emergentibus habitæ fuerint, non potuerunt antea Senatoribus significari: quamuis nec illud diffiteri liceat, eas non omnino, quales hodie leguntur, a Senatoribus recitatas, sed Scriptorum industria, & B facundia in eam, quam uidemus formam, redactas fuisse. Credi igitur potest, Senatores illos ingenij acumine, ac memoriæ præsidio munitos, illarum uim ex tempore expressisse. Sed uicissim etiam uerisimile est, multarum rerum argumenta, quæ in Senatu tractanda erant, multis antea patuisse, eosq. non solum quæ dicenda erant accurate præmeditatos fuisse, sed etiam illa memoriæ tradidisse: quod quidem a magnis uiris probatum constat,[a] immo aliquos extitisse, qui singula uerba ordine pronuncianda ediscerent: nam ut Quintilianus ait, *Si memoria suffragetur, & tempus non desit, nulla uelim me syllaba effugiat:*[b] sic etiam & Hortensium, & Portium latronem fecisse legimus C quamuis alij liberius agentes, ipsam tantum rerum uim, atque ordinem memoria amplectebantur, prout de Demosthene refert Plutarchus,[c] qui dicere solebat, se non omnino sequi scriptioné ad dicendum, neque dicere tamen sine scriptione.

a Cice. lib. 2. de orat.

b Quintil. lib. 11. cap. 2.

c Plutarch. in uita Demosth.

Ex his illud postea sequutum fuit genus dicendi, de quo nunc agimus, ut scriptionem ipsam domi præparatam in concionem deferrent, atque ante oculos positam palam ex ipso libello, seu scripto recitarent. Sic Cicero de seipso testatur, cum scribens ad Plancũ ait: *Id ex ipso S.C. poteris cognoscere: ita est enim perscriptũ, ut a me de scripto dicta sententia est;*[d] & alibi loqués de oratione, quã habuit post reditũ D ab exilio in Senatu, hæc uerba profert: *Recitetur oratio, quæ propter eius magnitudinem dicta de scripto est.*[e] Ex quo loco colligitur, non solũ hãc, de qua ibi loquitur, sed alias multas fuisse a Cicerone de scripto dictas, cũ orationes aliæ sint multo longiores. Sic Fusium Calenũ fecisse idem Cicero auctor est, dũ inquit: *Hoc uero Q. Fusi sine offensione nostræ amicitiæ sic tecũ, ut a te dissentiens Senator quæro: ita .n. dixisti: & quidẽ de scripto, literas Bruti recte, atq; ordine scriptas uideri.*[f] Et loquens de Marcellino ait: *Proposita Marcellini sententia, quam ille de scripto ita dixerat, ut totam causam complecteretur.*[g] Sic Liuius etiam scribit,

d Lib. 10 Epistol. 13. Fami.

e Cicer. pro Gneo Planc.

f Cice. in 10. Philipp.

g Cic ad Att. lib. 4. epist. 3.

Fabium

A *Fabium Pictorē responsum Delphicū ex scripto recitasse in Senatu.*[a] Et Plinius ad Valerianū inquit: *Nigrinus Tribunus Plebis recitauit libellū disertū, & grauē quo questus est, venire aduocationes.* Et paulo post: *Recitauit capita legū*[b]. Et Suetonius de Augusto illud memoriæ prodidit, *q̄, neq. in Senatu, neq; ad Populū, neq; apud milites loquutus est vnquā, nisi meditata, & cōposita oratione, quāuis nō deficeret ad subita ex tēporali facultate. Ac ne periculū memoriæ adiret, aut ī ediscēdo tēpus absumeret, instituit recitare omnia. Sermones quoq. cū singulis, atq. etiā cū Liuia sua grauiores, nonnisi scriptis, & e libello habebat, ne plus minusve loqueretur ex tēpore.*[c] Et idem in Nerone ait: *Quoties ad cōsultandū sederet, neq. in*
B *cōmune quidquā, neq. propalā deliberabat, sed & cōscriptas ab vnoquoq. sententias tacitus, ac secreto legēs, quod ipsi libuisset, perinde atque pluribus idē videretur, pronūciabat.*[d] Idē & alios multos obseruasse, ex varijs auctoribus comperimus,[e] ita vt non desint qui affirment, morem tum fuisse, Cæsare quamquam præsentem, scripto a ciuibus adiri.[f]

QVARE vt ad rem propositam reuertamur, quis modus ad dicendam in Consistorio sententiam aptior sit iudicandus: nos, si absolute loqueremur, non possemus id non probare, & ceteris anteferre: quod Quintilianus scriptum reliquit dicens, *Maximum studiorū fructum esse, & veluti præmium quoddam amplissimū longi laboris, ex tēpore*
C *dicendi facultatē nactum esse.*[g] Quam quidem Cicero non sine admiratione in Philippo laudare solebat: qui cum ad dicendum surgeret, quod primum verbum habiturus esset, prorsus nesciret.[h]

Verum quoniam de eo nunc non agitur, nec id omnibus datur, aut necessarium censetur: ideo vt ad Thema propositum respondeamus, quo quæritur, an deceat magis Consiliarium sine libello, aut de scripto sententiam pronunciare, dicimus arbitrari nos, nihil in vniuersum definiri posse, sed omnia hæc tum ex dicentis ingenio, exercitatione, memoria, loquendiq. facultate, tum ex negotij, temporis, loci, & rerum reliquarum, quæ se offerre possunt, conditione,
D æstimanda esse. Quid enim, si res paucis verbis explicari possit, & debeat? qualia frequenter ea sunt, de quibus in sacro Senatu sententiæ rogantur? & præsertim si in subsellijs inferioribus dicturi, nihil aliud, quàm maiorum dicta velint approbare? Quid hic necesse est libellum de sinu proferre: quod momento, si sapis, complecti possis? Contra vero: Quid, si gesta a Cardinale in magna Legatione sint referenda? Quid, si acta Canonizationis Sanctorum sint recensenda, vt de ijs Collegium ferat iudicium, & a Summo Pontifice approbetur? Quid, si alia sint, quæ longam orationem postulent, nec fidelis memoria suffragetur, eiusq. res momenti censeatur, vt in ijs

aliquid

a Liu. libr. 3. Decad. 3.
b Plin. lib. 5. epist. 14.
c Sueton. in Aug. c. 84.
d Suet. in Neron. c. 15.
e Liu lib 40. Tacit. lib. 13. Cicer. de clar. orat.
f Corn. Tacit. lib 4. Annal. ubi de Seiano.
g Quintil. lib. 10. cap. 7.
h Cicer lib. 2. de orat.

aliquid prætermisisse graue sit? Certe, sicuti negari ex una parte non potest, quin uia ad expedienda negotia, & breuior, & promptior, atque usu ipso gratior, & quodam modo syncerior illa sit futura, quæ uerbis tamquam sponte manantibus, nec artificiose compositis constet; sic ex altera parte certum est, ijs, qui de scripto dicunt, multa demi impedimenta, quæ alioquin ualde obesse possent. A

ITAQVE omnibus undique consideratis, cum expedire id dicatur, quod aptum est ad finem consequendum sine impedimento;[a] Dicimus, quemadmodum prudentis erit Consiliarij uires suas, dicendi facultatem, memoriam, rem ipsam, locum, tempus, subsellijq. sui gradum metiri, atque ex his ad eam partem, quã aptius tractare possit, opportune se accommodare: sic eorum, qui audituri sunt, modestiæ, sapientiæq. partes futuras esse, quodlibet siue ex tempore loquendi, siue memoriter pronunciandi, seu ex scripto recitandi genus, quod ab eo delectum, susceptumq. fuerit, benigne interpretari, atque æquis animis auscultare. Et præsertim cum de sacro Consistorio nos agamus, cuius usus pridem obtinuit, ut, quoniam ex improuiso multa frequenter proponuntur, subita etiam oratione a respondentibus excipiantur. Attamen si alia sint, quæ domo afferri possint longiorem sermonem requirentia, ea etiam aut in papyro digerere, aut breui schedula illorum saltem capita adnotare, unicuique Senatori sua cum dignitate, atque auctoritate maxime licere scimus, nec id cuiquam aut mirum, aut nouum pro ueteri Collegij more accidere solere. B C

a S.Tho.2.2. q.88. artic. 4. ad 2.

Ex his constat, ea, quæ supra dubitationis causa utrinque allata fuerunt, nec prorsus admittenda, nec prorsus reijcienda, sed pro uario rerum, quæ accidere possunt, usu, modo huic, modo illi parti deferendum esse. Nam & sanctum Gregorium quandoque Homilias coram populo protulisse, interdum eas ex scripto recitasse, modo easdem alijs legendas tradidisse, modo a notarijs eo pronunciante exceptas fuisse, uarie multi ex eiusdem Auctoris scriptis colligere solent.[b] D

b S Gregor. in præfat. in Ezechiel. & in præfat. homil. in Euang. & in Euang. homil. 21. & Io. Diac. lib. 2. ca. 18. & lib. 4. c. 74.

PARS

Cardinales rogati ſententias, ſi ad beneplacitum Papæ ſe referant, aut ſententiam ſuam Papæ iudicio ſubmittant, an muneri ſuo ſatisfaciant.

A QVONIAM ualde frequẽs ſolet eſſe hoc reſpõſionis genus in ſacro Conſiſtorio, ideo paulo diligentius de eo nobis agendũ eſſe duximus, præſertim quòd id primo aſpectu, magnã tũ prudẽtiam, tum animi moderationem redolere uidetur, immo omnia fere ea complecti, quibus ſcita,& circumſpecta reſponſio cum breuitate laudẽ promeretur. Nam ſiue eam ratione ipſius rei, de qua agitur, cõſideremus, ſiue, quatenus reſpicit perſonã Papę, aut ipſummet Cardinalem reſpondentem, aut etiam alios, qui ibi adſunt, Cardinales, QVAEST. XLI.
B perpendamus, plurimum ſpecie ipſa eadem excellere uidetur.

Ac primum, quod ad rem ipſam attinet, quemadmodum illi, qui diuinam uoluntatem tamquam primam, ac potiſſimam rerum omnium regulam ſequuntur, ſapientes haberi ſolent; ſic dici poteſt, Cardinalem, qui ſummi Pontificis iudicio, quod proxima eſt humanarum actionum regula, ſibi in conſilijs dandis adhærendum eſſe proponit, uideri potiſſimam muneris ſui exercendi rationem amplecti,& ſe ab omni erroris periculo eximere, ac ſimul rei ipſi quàm optime, ac ſaluberrime conſulere.

Quod vero ad Papam ſpectat, quamuis ille pro ſumma eius au-
C ctoritate,& perfectione humanis non indigeat laudibus, certum eſt tamen, eos, qui ſupremam illam, quam Omnipotens Deus ipſi in terris detulit poteſtatem, & agnoſcunt, & fatentur, atque omnibus in rebus decernendis, ſe illi ſubijciunt, maxima dignos laude eſſe, qui diuinæ conſentanea uoluntati,& uerbis, & factis præſtare contendunt.

De ipſomet uero Cardinali reſpondente, quatenus Conſiliarius eſt Principis, quid opus eſt multa proferre, cum paucis uerbis quid-

quid præstantius dici potuit, ad arbitratum Principis se referendo, A fuerit complexus, indeq. & Cardinales reliqui illius exemplo optimam, ac tutissimam respondendi normam haurire potuerint?

Verumtamen si hæc respondendi ratio attentius consideretur, licet aliquam prudentiæ, & modestiæ speciem præseferre uideatur, nihilominus culpa prorsus non caret, aut saltem Consiliario parum digna videtur. Ad quod probandum liceret nobis multa huc ex ijs deducere, quæ aliàs in secunda parte huius disputationis fuimus persequuti,[a] dum ostendimus eos, qui tacendi excusationes ex persona Papæ arripere conabantur, nitentes eius auctoritate, seu sapientia, ac perfectione, nihil agere; cum Cardinales in Cõsistorium uocentur, non ut audientes tantum cum ueneratione adsistant Papæ, sed ut de rebus propositis quid sentiant, libere loquantur, illumque consilio suo fideliter adiuuent. B

a In quæst. 7. & seq.

Illis tamen omissis, quod ad caput propositum pertinet, quoniam pro multiplici rerum uarietate, de quibus dubitare contingit, potest Cardinalis uarijs etiam ex causis adduci, ut sic respondeat, seque Papæ arbitrio subijciat; ideo, ut clarius quid statuendum sit, dignosci possit, multiplices erunt casus considerandi.

Primus est, quando res proposita minime a Consiliario probaretur, illeq. uidens animum Pontificis ad eam amplectendam procliuem, se ad beneplacitum Papæ referret; tunc dubium non est, nec ulla indiget disputatione, eum grauissime peccare, qui summo Pontifici, & sibi ipsi mentiretur, simulans se ea in re Papæ assentiri, a quo maxime dissentiret. C

Secundus est, quando res proposita Consiliario simpliciter probaretur, ipse tamen in responsione sua nihil aliud diceret, quàm se ad Papæ beneplacitum referre, & tunc illum quidem non damnamus mendacij, sed tamen ab officio aliqua ex parte discedere putamus, quandoquidem cum aliàs egimus,[b] qua respondendi ratione illi uti debeat, qui rem propositam uult approbare; eam potiorem semper habendam esse diximus, quæ nuda non est, sed rationes aliquas responsioni suæ adiectas habet, modo id res, & tempus patiantur. D

b In quæstio. 37.

Subdimus præterea, supradictam responsionem non clare indicare alijs rem Consiliario probari, sed potius illum dubitare, & suspenso animo esse, cum sensum suum ad Papæ beneplacitum reijciat: consilium autem in publico Senatu petitum, & datum, requirit, ut Princeps, & alij intelligant quid Consiliarius de re proposita sentiat: Principi ad bene decernendum: alijs, ad recte consulendum.

Addi-

A ADDIMVS, poſſe aliquos interdum reperiri, qui occaſionem celebrandæ Principis uigilantiæ, & ſapientiæ hinc libenter arripiant: quos non arguimus, ſi parce, ſi grauiter, & citra omnem aſſentationis ſpeciem id fiat, multoq. magis, ſi res, de qua agitur, id uere poſtulet, & quod dicenti auctoritatem affert, ſi idem res alias, quando probandæ non ſunt, ſuo tempore improbare nō prætermittat. Nam qui in extollendis quandoque rebus non neceſſarijs, magna dicendi copia ſe effundunt, in reprobando autem quod maxime oportet, ſteriles prorſus, ac fere muti deprehenduntur, non poſſunt non aliquam conſilij parum liberi ſuſpicionem hominibus dare.

B Tertius eſt, quando res, de qua conſultatur, ita concepta eſſet, ut utraque pars Conſiliario probabilis, & neutra condemnanda uideatur. Verum hic reſponſio, de qua loquimur, licet non mendax, ſaltem imperfecta uideri poteſt, niſi ratio adiungatur, ex qua clare colligatur, utramque partem ſibi probabilem uideri, adiectis argumentis, quibus utrumque poſſe utiliter fieri, putet, cum alioquin exiſtimare alij poſſint, illum uſitato quodam more, & modeſtiæ ſpecie in gratiam Principis ita reſpondiſſe, non quia rationes utrimque probabiles ei ſuppetant.

Quartus eſt, quando id, quod proponitur, probaretur quidem
C Conſiliario, ſed non omnino, vt quia aliquid addendum, vel minuēdum putaret, quod tamen ceteris non aperiret, & ideo honorificentius ſe agere arbitraretur, quod ad Papæ iudicium omnia referret. Ceterum minime tutum eſt hoc perfugium, quando ſententiam rogatus, eam integre ſicut mente conceptam habet, extrinſecus non profert, prout officij ſui ratio poſtulat; immo detrimentum affert negotio, quando id, quod addi, aut imminui vellet, ſi fuiſſet prolatum ab eo, potuiſſet non modo animum Principis ad rectius deliberandum, & ſtatuendum mouere, ſed etiam alios ad melius conſulendum, & ratiocinandum excitare, cum in moralibus ſingulæ circum
D ſtantiæ plurimum momenti habeant. [a]

Quintus eſt, quando id, quod proponitur, clarum ei videretur, nec alia diſquiſitione indigere: Verum nec in hoc caſu reſponſio illa ſatisfacit: nam cum res dubiæ, & non claræ ſoleant in Conſiſtorio proponi, ſi Conſiliarius eam tamquam euidenter claram cenſuit, non debuit ſimpliciter ſe ad Principis ſententiam referre, qui eam vt dubiam propoſuit: ſed de ea, vt ſibi ipſi clara, aperte pronunciare.

a Ariſtot. 3. Ethic. c. 1.

Sextus eſt, quando res Conſiliario obſcura potius viſa fuit, nec illius, quam oportuit notitiam nactus eſt, unde facile beneplacitum

Principis

Principis sequutus fuit, quod eum sciret optime nosse præ alijs quid A
expediret. Verum & hic respondendi modus non probatur, eo quia
si rem obscuram, & sibi minus notam esse censebat, debuerat ille a-
lia longe diuersa ratione respondere, quam aliàs persequuti sumus,
a In quæst. 29. cum de rebus obscuris, & ignotis ageremus, [a] aut saltem referendo
se ad beneplacitum Principis, adiungere oportuerat etiam causam,
cur id faceret, nimirum quia eam rem non satis perciperet propter
hanc, uel illam rationem.

SVMMA hæc est, facile dubitari posse, ne qui ita respondent, ab eo, quod muneris eorum proprium est, aliqua ex parte discedant. Non est enim Consiliariorum munus approbare id, quod Princeps B vult, sed diligenter perpendere, num expediat. Quare Senator, cui cordi est optimi Consiliarij personam sustinere, tantum abest, ut sequi in omnibus debeat Principis beneplacitum, ut etiam cum ipsi placet Principis sententia, non illam sequi solum debeat, quia Principis est, sed quia Reipublicæ conducit. Quemadmodum enim medicus, si aliquando medicamentum iucundum, & suaue præbet ægroto, non illud præbet, ut delectet, sed ut prosit, & morbum depellat; licet casu idem medicamentum, quod affert sanitatem, afferat etiam ægroto delectationem: eodem modo Consiliarius, si probat sẽtentiam Principis, non illam probare debet, quia est sententia Prin- C cipis, sed quia negotio, de quo agitur, eam utilem esse putat, Immo si rem attente consideramus, licet existiment ipsi Consiliarij se reuereri, & colere Principem, cum in omnibus amplectuntur illius beneplacitum, tamen non modo non reuerentur, uerumetiam illi desunt, cum munus respondendi, & consulendi, quod eidem debent, & ab eo petitum est, non exoluunt. Illud enim certum est, Principem duabus quasi indutum esse personis, quarum una est cõmunis, eo quòd omnes participes sumus rationis: altera Principis propria, [b] cuius est, ita in Republica administranda se gerere, tantamque curam, & diligentiam adhibere, ut licet ipse plurimum in- D genij acumine, rerumque usu, & prudentia ualeat, alios tamen uiros industrios, atque experientia instructos adhibeat, qui res graues circumspiciant, & quid utilius sit, diligenter explorent. Quare cum negotium aliquod magni momenti occurrit, quod Princeps putat, ad ipsos Senatores deferendum; certe quamuis ipse, ut gerit personam illam communem, de qua modo diximus, nimirum ut est homo rationis compos, ad hanc, aut ad illam partem fortasse statim inclinet: attamen ut Princeps adhuc sane dubitat, & assensum sustinet, donec Consiliarios audiat, & quid ipsi sentiant, & quibus ratio-

b Cicer. lib. 1. offic.

A rationibus nitantur, plane cognoscat. Quare non ego video, quod beneplacitum hi sequantur: si enim id sequuntur, quod Principi vt communi homini putant placere, certe parum honorifice cum eo agunt, quem habent, tamquam vnum de multis; immo ostendunt, se non eam habere rationem loci, & dignitatis, quam debent, cum ille ibi sedeat, interroget, ac consilium petat vt Princeps, deposita prorsus omni tum persona, tum cogitatione priuata. Si autem sequuntur beneplacitum Principis, vt Princeps est, vtique sicut in lyra nullus est concentus, nisi prius nerui intendantur, & pulsati resonēt: sic nondū potest dici illa esse sentētia Principis, nisi Senatores prius B audierit, quorū cōsilio magna ex parte niti solet. Huc accedit quòd aut Consiliarij referunt se ad præsens beneplacitū Principis, & tunc nullum adhuc est eius beneplacitum, quia vsque in eam horā nihil deliberauit; aut sentiunt de beneplacito futuro: & tunc, cū responsio prorsus incerta sit, nihil omnino complectitur, dum ad id fertur, quod nondum natum est, & quale futurum sit, ignoratur.

PRAETEREA dubitare nonnulli solent, illos, qui hæc beneplacita facile amplectuntur, in suspicionem sæpe assentationis potius, quàm veræ assensionis incurrere: nam fideles viri non semper amicis placere, sed magis prodesse cupiunt, cum alij, qui ex animo C non diligunt, placentia vtcumque loqui festinent. [a]

Quibus addimus, quòd cum recta ad cuiuslibet rei consultationē respondendi ratio ea esse soleat, quæ vel affirmando, vel negādo, vel id sibi non liquere fatendo, ad id, quod quæritur, aperte respondet; isteqùi beneplacito consulentis se subijcit, nihil ex ijs facit, sed repetit idem quod fuit propositum; aut potius retorquet totum negotij pōdus in Principem, se ipsum ab eo onere modestis verbis subducens: quorum, si bene perpendantur, hæc est significatio: Consilium, quod a me petis, tute tibi facile poteris præbere. Vnde sicuti ac cusandus esset medicus, qui ægroto opem ab ipso ad depellendum D morbum imploranti, responderet: Ipse curabis bene te ipsum; Aut si paterfamilias consilium ab architecto extruendæ domus efflagitaret, ille diceret: Potes tu domum arbitrio tuo facere; Sic Princeps, qui consulit alios, petens vt quisque dicat quid sibi videatur, si ei ab aliquo respondeatur: Refero me ad beneplacitum vestrum; dubitare potest ne ei voluerit illudere: nam satis ille nouit sensum suum, sed cupit amplius, vt consultius deliberet, aliorum etiam sententiam audire.

a S. Hierony. lib. 1. aduers. Pelagian. post med. S. Basil. epistola 83. ad Leontium. Plutarc de discrim. adulat. & amic.

ITAQVE in hac responsione, si bene expendatur, plura sæpe vitia concurrunt: deficit enim iustitia, quia Consiliarius in negotio

a In quaest. 4. Reipublicę vtili, aut noxio, non pręstat verbis quod debet[a]; deest sępe veritas, quia ex animo non loquitur: lęditur obedientia, quia non paretur Principi, aperte consilium petenti: claudicat prudentia, quę recte agendi rationem non seruat: charitas non colitur, quia proximus in necessitate consilij positus non iuuatur; & conscientia forte contemnitur, quæ illi aliquid longe melius, ac salubrius respondendum dictat. Et amplius etiam Principes ipsi hac responsione potius offenduntur, qui petentes ab alijs consilia, cupiunt intelligere illorum sententiam, cum satis suam norint. Vnde qui referunt se ad eorum beneplacitum, parum illis solent satisfacere: quod nos aliquando a SIXTO QVINTO sanctæ mem. tum in Consistorio, tum B priuatim in cubiculo audiuimus, dum respõsiones huiusmodi a Senatoribus, præsertim illis, qui præter ceteros prudentia excellere videbantur, prolatas non leuiter improbabat.

QVID vero, vt ad alteram Thematis partem respondeamus, si Consiliarius diceret, se suam sententiam Principis iudicio submittere, eritne ab eo recte responsum? Dicimus distinguendum esse. Nam si Consiliarius sensum suum de re proposita verbis non aperit, sed tantum dicit, se illum subijcere iudicio Principis, perinde est, ac si ad eius beneplacitum se referret, & ita nihil agit, vt modo disputauimus. Aut loco suo sententiam dicit, & in eius calce sub- C iungit eiusmodi verba, vrbanitatis, seu humilitatis cuiusdam causa: & tunc si ille quod opus erat, non plene responsione sua complexus fuit, non est quòd existimet eo humilitatis additamento se

b In quaest. 8. obligationi propriæ satisfecisse: siquidem aliàs declarauimus,[b] non esse humilitatis specie id prætermittendum, quod proprij officij est, neque hanc esse vere humilitatem, quæ munus sibi assignatum deserit. Quòd si responsio pro viribus iudicij sui congruens rei propositæ sibi visa fuit, tunc poterit extrema illa verborum accessio æquius sustineri, non quia aut necessaria, aut valde commendanda videatur, cum clarum satis sit omnibus, ea, quæ a Consiliarijs D proferuntur, subiecta prorsus esse voluntati Principis; immo eorum sententiam proponi Principi, tamquam materiam, quam aut reijciat, aut ex qua eliciat, si quid ei e re esse videbitur. Et propterea, cum hæc verba fere sint superuacanea, cautius multis uideri solet, si omittantur, non solum quia otiosa sunt, sed etiam quia suspicionem præbere possunt, eos, qui sic loquuntur, existimare Principem iniuriam quodam modo Senatori facere, si eius sententiæ nõ adhæreat, & ideo Senatorem uoluisse his uerbis Principem præuenire. Nos tamen ad tam exactam normam hæc reuocanda minime putamus,

tamus,

A tamus, ſed potius interpretandum, ea ad omnem temeritatis ſuſpicionem auertendam prolata eſſe, ne cum coram tot Senatoribus ſuffragium ſuum clara voce tulerit, exiſtimet aliquis ſuum ſe alijs iudicium anteferre, & ideo cupiat non ſolum Principem ipſum, ſed tacite quodam modo alios etiam collegas ſuos illius iudices, atque æſtimatores eſſe.

NEQVE obſtant quæ initio adducebantur: nam ad primum, quo dicebatur, ſapientis eſſe, voluntati, ac ſententiæ Principis tamquam proximæ humanarum actionum regulæ adhærere; Reſpondemus, id verum eſſe, ſi certa, & deliberata, & rationi confomis ea B proponatur; at hic vt dubia refertur, & quæ conſultatione indigeat.

Et ſi quis replicaret, quòd, cum dubia ſit cauſa eo magis iudicio Principis, vt omnium ſapientiori, ſit adhærendum; & præſertim cũ dubitationes omnes ad ſedem Apoſtolicam deferri ſoleant, vt Papæ ſolius iudicio definiantur; Reſpondetur, hoc iudicium Principis adhuc incertum eſſe, &, cum conſilium in præſenti petat, neceſſitatem dandi conſilij ſibi tamquam Conſiliario tunc imminere. Ex quo ceſſant & reliqua in contrarium ſupra obiecta.

QVÒD ſi fortaſſe idem Conſiliarius de re propoſita ipſe ſecum dubitaret, tunc quid ei agendum ſit, ſuo loco diſſeruimus.[a] *a In quæſt. 29.*

C DENIQVE, vt concludamus, ſi Conſiliarius beneplacitum, ac iudicium Principis ſequi ſine errore cupit, & publicæ rei ſaluberrime conſulere, Prophetam Dauidem imitetur, qui ad ſupremum omnium Principem conuerſus dicebat. *Voluntaria oris mei beneplacita fac Domine, et iudicia tua doce me.*[b] Si enim ipſe libere id, quod ſentit, & fideliter loqui velit, fluet tamquam imber eloquium eius, & dabit ei Dominus, vt notam faciat omnibus volun- D tatem ipſius.[c] *b Pſal. 118.* *c Deut. 32.*

 A

Quid de ijs sentiendum sit, qui se maiori parti Collegij submittunt.

QVAEST. XLII.

QVONIAM varijs rationibus in superiore quæstione firmare contendimus, Consiliarios non præstare integre munus suum, quando malunt se ad Summi Pontificis arbitrium reijcere, quàm propriam sententiam pronunciare; posset fortasse quispiam superuacaneam alteram hanc quęstionem suspicari, quam nunc proponimus: quia si sequi Principis sententiam, ad eiusq; beneplacitum se referre, non liberat Consiliarium a debito respondendi munere, cum tamen in Principe non modo summa potestas, sed eximia prudentia emineat; multo minus hoc ei proficiet, qui se ad aliorum quorumcumque arbitrium referre voluerit. B C

DVO igitur sunt in præsenti a nobis explicanda: alterum est Consiliarium hunc, de quo nunc agimus, longe probabiliorem priore illo causam tueri: alterum, nec hunc ipsum respondendi modum huic Consiliario ad munus suum implendum sufficere.

QVARE, vt a priore initium sumamus, certum illud est, Consiliarium, qui suffragium suum totum potestati Papæ subijcit, nihil de suo addere, perindeq. esse, ac si in Consistorium non accessisset: nam cum Papa res tantum dubias proponat, ille, qui eius opinioni se adhærere fatetur, illum in eadem dubitatione confirmat, & potius eam auget, quàm illam eximat: At uero qui se cum maiori Collegij parte coniungit, eorundem rationes probat, calculoq. suo corroborat, illisq; adhæret, qui dubitationem propositam soluere, & publicæ rei prodesse contendunt. Hincq; cessat obiecta illa ratio; Quòd si Papæ arbitrio non licet hærere, multo minus cæterorum quorumcumque: nam tunc posset hoc admitti, si certa esset Papæ sententia, isq. auctoritate sua rem propositam decerneret. At cum eum dubitantem ponamus, & ita dubitantem, vt aliorum velit iudicia explorare, sequitur, eos, qui animi sui sensum quoquo modo ad boni communis utilitatem explicauerint, & muneri suo satisfecisse, D

A cisse, & Papæ voluntati obtemperasse, & causæ publicæ, quæ in periculo versabatur, quantum in eis fuerit, subuenisse.

NVNC de secunda dubitatione agendũ est, quæ magis ambigua videtur, an scilicet Cardinalis sic respondens, munus suum impleuisse censeatur. Cui quidem dubitationi, vt plenius satisfaciamus, nonnullis difficultatibus prius occurrendum duximus, quæ aliquorum mentibus possent se offerre. Nam cum de maiori parte Collegij fiat mentio, explicandum illud videtur, quomodo hæc maior pars sit accipienda: Ac primum, an Consistorium certo Cardinaliũ numero constet, ita vt ex illius Catalogo, quæ maior sit pars, statim
B colligere liceat: Secundo an ad numerum tantum, an potius ad merita, ætatem prudentiamque sit respiciendum: Denique ad discernendam hanc maiorem partem, an præsentes tantum in Consistorio sint æstimandi, an vero totius Collegij in vniuersum ratio sit habenda.

SED antequam ad primum caput accedamus, operæ pretium erit, antiquorum morem in medium adducere, & in primis Romanorum, qui præter ceteros auctoritate, & rerum gestarum gloria floruerunt. Perspicuum itaque ad S. C. faciendnm, adeo certum Senatorum numerum fuisse requisitum, vt cum aliquis ex Senato-
C ribus impedire cuperet, quo minus S. C. fieret, diceret Consuli: NVMERA SENATVM, vt scilicet, si tot non essent Senatores, quot requirebantur, expectaretur alius dies. [a] Qualis quantus vero hic numerus esset, non facile est discernere, siquidem Senatores primum a Romulo centum, deinde a Bruto Consule ducentos creatos fuisse constat. [b] Verum eundem numerum sæpius postea variatum fuisse comperimus, & vsque ad trecentos; [c] deinde vsque ad quadringentos decem peruenisse, [d] & Cæsaris ætate, & post cædem Cæsaris amplius mille fuisse, Augustumq. ad modum pristinum, & splendorem eos redegisse, [e] & cogitasse etiam trecentos
D dumtaxat ex antiquo more constituere; sed offensionis vitandæ causa sunt qui litteris tradant sexcentos reliquisse. [f]

QVAPROPTER ex hac Senatorij numeri varietate illud quoque dubium nobis relictum est, quotnam ex ijs ad legitimum Senatum constituendũ necessarij fuerint, ita vt quę in eo decernerentur, rata haberentur: nam traditum est, lege Cornelia cautum fuisse, ne quis in Senatu solueretur legibus, nisi ducenti adstitissent. [g] Alij scribunt, Augustum, cũ videret Senatũ nõ semper frequentẽ cõuenire, decreuisse, ne eius cõsulta a paucioribus, quã quadringẽtis fierent. [h] Et Liuius vbi de Bacchanalibus loquitur, [i] vide-

a Fest. Pomp. lib. 12.
b Liu. lib. 1.
Tacit lib. 11. post orat. claudij Cæsar
c Dio lib. 54.
d Cicer in 2. orat post redit
e Suet. in August c. 35.
f Dio lib. 54.
g Ascon. Ped. in orat pro Corn.
h Dio lib 54. in fin
i Liu. lib. 39

tur fateri ea ætate, quæ superior Augusto fuit, multo pauciores centum videlicet satis fuisse. Et Prudentius expresse affirmat, trecentos necessarios extitisse, cum ait:

Hic consulta Patrum subsistere conscriptorum
Non aliter licitum prisco sub tempore, quàm si
Tercentum sensisse senes legerentur in vnum.

Quod & ex Libro Machabæorum confirmatur, in quo de Romanis legitur: Curiam fecerunt sibi, & quotidie consulebant trecentos viginti, consilium agentes semper, de multitudine.[a]

ALII etiam distinguunt inter causas maiores, & minores, ita vt pro rerum pondere, pluriũ etiam sententiæ requirerentur: Alij addunt, ea, quę a paucioribus, quàm opus erat, Senatoribus tractarentur, non vt decreta, sed testimonij cuiusdam loco, habita fuisse:[b] Alij affirmant, Senatores solitos fuisse, quando inter se non conuenirent, diuidere sententias, vel differre consultationem, vel alias, atque alias rationes inuestigare. Quę quidem nos obiter tãtũ hic perstrinximus, tum quòd non satis explorata hæc reperiantur, varieq. sint ab Auctoribus tradita:[c] tũ quòd non ita propria huius loci videri possent, nisi ea nos ratio adduxisset, vt intelligeremus etiam veterũ more certũ S. C. habendis Senatorum numerum præstitutũ fuisse, hodieq. etiam in plerisque Senatibus, & Collegijs obseruari, vt saltẽ tertia, aut quarta pars ad decreta sancienda cõuenire dẽat.

QVOCIRCA, vt ad rem nostram veniamus, quamuis olim varie se rem habuisse aliqui tradant,[d] notũ est tamẽ hodie Cardinaliũ ordinẽ ad septuaginta ex cõstitutione SIXTI V. redatũ fuisse,[e] nemo autem existimet certũ illorum numerũ Consistorijs habendis, rebusq. ibidem deliberandis præstitutum esse, non ea tantum ratione, quam aliàs sæpius protulimus, quòd Cardinalium vota non diffinitiua, sed tantum consultiua habentur: ideoq. licet summo Põtifici, & quos velit, & quot velit in Senatum conuocare, & modo ab omnibus, modo ab aliquibus tantum sententiam rogare; verũ etiã quia absoluta, & amplissima summi Pontificis potestas nullis humanis legibus est subiecta, quominus, cum res poscit, liceat ei arbitratu suo, quod e Republica censuerit, & rationi magis fuerit congruum, constituere, vt aliàs disseruimus.[f] Extat tamen, inueterata atque immemorabilis annorum cursu confirmata consuetudo, Cardinales omnes, cum de rebus grauibus deliberandum est, æque ad Consistorium conuocari, æque ad suffragium ferendum inuitari, & in quam maior illorum pars sententiam inclinauerit, eam a summo Pontifice æque solere approbari.

[a] 1. Mach. 8.
[b] Dio. lib. 55.
[c] Liu. lib. 39. Ascon in orat. pro Cornel. Plin. li 8 epist. 14. Gell. li. 3. c. 18. & li. 14. c. 7. Bud in annot. in l fi. ff de Senat. Alex. dier genial. li. 4 c. 11.
[d] Card in Clement ne Romani. de elect. Capic. decis 120.
[e] SIXTVS V. in cõstit. 50.
[f] In quæst. 3.

B C D

AD

A Ad Secvndvm igitur articulũ accedentes, quomodo maior Cardinalium pars sit discernenda, an scilicet singulæ personæ sint recensendæ; an potius illorũ merita sint æstimanda, ita vt eorum suffragia non numeranda, sed potius ponderanda sint, cum nihil sit tam inæquale, vt inquit ille, quàm æqualitas ipsa, dum. s. par est omnium ius, vbi eorundem impar est prudentia; [a] Respondemus, nihil in hoc esse laborandum, nam tametsi iure communi receptum est, vt pro causarum varietate, in quibusdam ad numerum tantum, in alijs præter numerum, etiam ad virtutum merita sit respiciendum, [b] attamen in Collegio Cardinalium, cum illi, qui in amplissimũ hunc B gradum adsciti sunt, a communibus quibusdam aliorum erroribus immunes esse censeantur, non solet inter eos discrimen vllum in recensendis suffragijs considerari, [c] licet nõ impediat hoc quominus, si summo Pontifici videbitur, non possit ille pro singulari sua prudentia eorum consiliorum, quæ in Consistorio feruntur, delectum habere, & quæ sibi pro loco, & tempore honestiora, & opportuniora videbuntur, quamuis pauciora sint, alijs anteferre. [d]

Graviorem illud difficultatem habere posset, quod tertio loco quæsitum fuit, an ad discernendam maiorem partem, præsentium tantum in Consistorio, an vero totius Collegij ratio sit ha-C benda; si hoc ex Doctorum regulis, vbi de Collegiorũ, ac Senatuum decretis agunt, esset diffiniendum: siquidem multiplices ea in re distinctiones adhibere solẽt. [e] Verum in articulo, de quo nos agimus, minor est difficultas, cum, vt supra diximus, Consistorium Cardinalium non sit eius ordinis Collegiorũ, quę ius definiendi habent, aut quæ præscriptum numerum, seu certam formam ad decernendum aliquid requirunt: nam a summi Pontificis auctoritate, ac voluntate æquitati cõsentanea quidquid gerendum est pendet, nisi paucis quibusdam casibus, quæ Canonicis constitutionibus continentur. [f] Quapropter præsentium tantum Cardinalium & rogatorum cõsilia D spectari, ac recenseri solent, nisi quãdoque permittente Principe, absentium quoq; iusta ex causa rationẽ haberi æquitas suadeat, quod loco suo, cũ de absentibus agetur, attingere non prætermittemus [g].

Nvnc igitur postquã satis, quantũ materia postulare visa fuit, declaratum a nobis est, quomodo maior pars Cardinalium sit accipienda, superest iam, vt ad id, quod præcipue in Themate quęstionis propositum fuit, explicandum reuertamur, quid scilicet de ijs Cardinalibus sentiẽdum sit, qui se ad maiorem partem Collegij reijciunt, an hi munus suum implere censeantur. Quod quidem prima facie affirmandum videri posset: nam si quis graues viros interroget, an

a Plin. lib. 2. epist. 12.

b Abb. in c. Ecclesia. il 2. nu 11. & 13. de elect Fel. c. cum omnes. de constit nu. 17. & 19.

c Bald c. cum omnes. de constit. num. 12. Abb in c licet de vitanda de elect nu. 8. in 6. speciali.

d Card. Farpien in epist ad Cardinalem Mant fo 157.

e Ioan Andr. c. 3. de iur patro. & Ant de Butr. & Cardin. ibidem in 7. q Fel c. 1. de maior. & obed Lamber. de iur patr. in 3. par 2. lib 4. q princ art 2.

f cap licet. de elect c. ubi periculũ de elec. in 6. & Bulla PII IIII. de elect Summi Pontif.

g In quæstio. 47.

prudenter ille faciat, qui se alieno multorum præsertim hominum sapientum, quàm proprio iudicio regendum cõmittit; Respondebunt sane, illum non modo non errare, sed laude etiam magna dignum esse, quippe qui id sibi sequendum proponat, quod plures sentiunt, veluti inter diuersas opiniones solet ille commendari, qui cõmuni sententiæ tamquam tutiori parti adhæret, sic videmus in iudicijs obseruari, sic in Senatibus, sic in Collegijs, sic in sacro Rotæ Auditorio, sic vbique apud omnes receptum esse Doctores attestantur. [a] Cum igitur quod a maiori parte probatur, ab omnibus probatum censeatur, [b] propterea in præsenti quæstione, Cardinalis, qui in sua responsione se ad maiorem Collegij partem reiecit, videtur sane officio suo non solum recte perfunctus, sed etiam magnum moderati, ac sapientis animi argumentum præbuisse. A B

a c nouimus. de verb signif l penult. C. de pœn. iud. qui mal iud Ias. in auth nouissima num 22. C. de inoffi testa. Neuizan. in Sylua lib 5. late

b l aliud § refertur de reg. iur & l. quod maior ad municip.

Attamen contrarium potius verũ esse arbitrabuntur, qui rem plenius introspexerint, ac statum ipsum quæstionis sibi ante oculos posuerint. Agimus siquidem de eo Consiliario, qui rem a Principe propositam minime probat; cumq; aliàs ostenderimus, quoties ille agnoscit conscientiam suam rebus, de quibus agitur, repugnare, cum silentio minime excusari; sic idem & in proposito, quãdo ille maiori se Collegij parti subijceret, affirmandũ esse censeremus. Quamuis enim hic paulo æquior, atque honestior respondendi modus videatur, non tamen re vera officio Consiliarij ille satisfacit, qui sic loquitur; cum eius fuerit electa industria, ut eam ibi exerceret, non vt absconderet; vt ipsemet loqueretur, non vt alios tantum spectaret loquentes: vt humerum ponderi supponeret, non vt totum onus in alios transferret: & præsertim si conscientiam sentiret reclamantẽ, oporteret illud, quod ea interpellat palam profiteri, nec sufficeret, tacendo tergiuersari. Itaque vix alias fortasse licebit Consiliario, se ad maioris partis Collegij sententiam referre, prætcrquàm cum negotium licet sibi vere dubium, & difficile videatur, rei natura diligenter considerata, de quo aliàs egimus; [c] tamen ipse iudicat tunc sane opinionem aliorum re ipsa esse probabilem, aut adeo plene rem ab alijs iam esse examinatam, vt superuacaneum sit eadem iterare. C D

c In quæst. 29.

Qva tamen in re illud animaduertendum videtur, etiam in rebus dubijs hoc respondendi genus, quo se Consiliarius ad alios reijcit, non æque omnibus conuenire. Nam qui priorem in dicendo locum tenent, atque ætate, & rerum vsu alios antecellunt, tametsi questio illis valde anceps, & difficilis proponeretur, vix tamen eos deceret, vt nondum cognito Collegij sensu, ipsi nihil loquentes, se ad maiorem eorum partem, qui nondum dixerunt, referre vellent, quin potius

A tius eorum auctoritatis esse videretur, rem tamquam ambiguam alijs denunciare, & quæ vtrinque essent dubitationes illis aperire, potioresq; simul rationes summatim perstringere, vt tum eorum maturitas in referendo, tum prudentia in dubitando, assensuq. cohibendo, tum ambiguitas in re ad alios reijciendo, clarius dignosceretur.

ILLIS vero, qui subinde dicturi rem plane controuersam agnoscerent, ac quorum conscientia, auditis etiam multorum sententijs, ob aliquem adhuc hærentem scrupulum non satis in alterutra parte conquiesceret, existimaremus licere pariter cum maiori aliorum parte conuenire, ac sequi virorum proborum, ac sapientum probabilem B sententiam: immo si rationes a Cardinalibus vtrinque adductas viderent ex æquo esse admitti posse, tunc in quam maluerint partem licere eis inclinare, dubitandum non est. Et quamuis inter plures sententias magis, & minus probabiles, probabiliori adhærēdum sit, illos tamen, qui probabiliore relicta, aliquando minus probabilem, honestam tamen, & Reipublicæ vtilem amplecterentur, tametsi ex humano aliquo affectu in eam ducerentur, non desunt grauissimi Doctores, qui a culpa liberos esse putent.[a]

QVOD si cognitis iam magna ex parte suffragijs, illi, qui inferiore loco dicunt, animaduerterint, quidquid ipsi secus ab alijs pro C nunciaturi essent, nihil omnino profecturum: propterea quòd ea si sacri Consistorij consuetudo, vt quod a maiori Cardinalium parte probatum fuerit, ratum habeatur; Dicimus tunc etiam si eorum cōscientiam non obstantibus aliorum rationibus, atque argumentis, contrariæ adhuc parti hærere senserint, minime tutum illis futurum esse, si sese maiorem partem retulerint,[b] cum scriptum sit: *Ne in iudicio plurimorū sententiæ acquiescas, vt a vero deuies:*[c] quod paraphrasis Chaldaica ad internum mentis iudicium, & alij Doctores referunt;[d] Vnde & sanctus Augustinus ait: Non minus ardebunt, qui cum multis ardebunt;[e] & Aristoteles inquit, loquendum D esse vt plures, sentiendum vt pauci;[f] quod eo magis a Senatoribus præstandū est, qui norunt opinionū discrepantiam non soluere verā amicitiam.[g] Sic legitur Michæas propheta fecisse.[h] Nam cū quadringenti prophetæ consiliū darent Regi Achab, vt in bellū descenderet, victoriā ei prædicentes, dictumq; esset Micheæ: *Ecce sermones Prophetarum ore vno Regi bona prædicunt, sit ergo sermo tuus similis eorum, & loquere bona.* Nihilominus solus Michæas contra oēs alios, & contra Regis voluntatē, verū, quod sibi videbatur, consilium dedit: non enim voluit inter pusillanimes censeri, qui quærētes pacē suā nolunt opponere se murū pro domo Dei,[i] quod eo magis

a Medin. 1. 2. q 19. art 6 cōclus. 3. Sot. in 4. dist. 18 q. 2. art. 5. Nauar. in Manual c. 26. nu. 4 & c. 27 nu 181. & in c. si quis autē num 34 & 78 de pœnitē. dist. 7.

b Inno. c. 1 de his quæ fiunt a maiori parte. Caiet verb restitutio cap. 1. vers attende.

c Exo 23.

d Oleast. Lusit Pepin in d. c 23 art 6.

e S Aug homil 50.

f Arist Topic. lib . c 2.

g S Tho 2 2. q 37 art 1.

h 3. Reg 22.

i Ezech. 13.

hic affirmandum est, cum res nondum sit plene deliberata, interimq. per incerta Collegij suffragia decurrat, integrumq. adhuc ita negotium permaneat, vt vnius sententia alios ad se possit pertrahere: quod aliàs diximus. A

ITAQVE tum maxime conuenit, Consiliarium etiam in extremis subsellijs dicentem, id clare quod sentit, aut etiam quod dubitat, causa dubitationis adiecta, proferre, [a] quia posset illius sententia etiam Principem ipsum flectere: aut exemplo suo alios ad libere dicendum quod sentiunt permouere; aut certe munus fideli Consiliario dignum explendo, simul se ab omni simulationis, & mendacij suspicione quàm longissime subducere. B

[a] *Nauarr. in Manual. Cõfess. præl. 9. numero 9.*

QVOD si idem, qua decet, modestia ostenderet, se quidem in aliam sententiam potius propendere, adiectis rationibus, quibus hanc probet, & contrariam improbet, sed auditis aliorum sententijs, qui maiori ex parte in vnum conueniunt, cognoscere etiam quantum illorum auctoritati, & prudentiæ sit tribuendum, ideoq. rem alijs iudicandam relinquere: hic sane longe sapientius respondisse fortasse existimari poterit. Siquidem prudentiam cum humilitate coniunctam ostendet, dum id, quod sentit, fideliter dicere non prætermittet, non ita tamen vt propriæ opinioni velit pertinaciter adhærere, sed meliori potius, si quæ fuerit, sententiæ se submittere. C

Ex quibus patet nihil id obstare, quod initio obijciebatur, prudentis esse alieno potius multorum, quàm proprio iudicio regi. Nam munus Consiliarij id potissimum est, quod ipse sentiat explicare, tum in re ancipiti, deposita mentis ambiguitate, potiora ab alijs peritioribus dicta probare. Nec exempla etiam sacri Rotæ Auditorij, aut Senatuum refragantur; nam verum est, post examinatum a toto Collegio negotium, ac veritatem, quantum oportuit, perquisitam, minorem partem a maiore trahi, & quod a pluribus post collatas omnium rationes fuerit conclusum, pauciores sequi debere: Attamen in ipsa veritatis, & causæ indagatione, tenetur quisque quod sibi conscientia sua dictat, libere profiteri, vt sæpius supra dictum fuit. D

PARS

A PARS V. QVAEST. VI.

Qui loco suo dixit, an auditis subsequentium melioribus sententijs, possit, & debeat consilium ab se datum emendare.

QVEMADMODVM iudex, lata sententia, di-
B citur functus officio suo, & quod semel diffi-
niuit, amplius non recognoscit;[a] item cui cō-
petit ius eligendi, facta ab eo electione, disce-
dere ab illa ei amplius non licet;[b] & genera-
le est in omnibus iuris actionibus, vt facultas
aliquid faciendi alicui concessa, primo actu
consumetur;[c] Sic existimare aliquis posset,
non licere Consiliarijs, cum semel sua vota protulerint, amplius illa
aut mutare, aut corrigere, sicuti cum per suffragia secreta res diffiniē
da est: illis.n. semel in pyxide positis, integrū nō est amplius ea rete-
C xere, cū, vt dici solet, qđ semel placuit, amplius displicere nō possit.[d]

VERVMTAMEN cum rerum consultandarum ratio longe sit ab alijs, siue legibus, siue iudicijs, siue contractib. aut cęteris huiusmodi causis diuersa, mirum non est, hac quoque in parte harum vsum ab ijs dissimilē obseruari debere: Siquidem cōsilia, de quib. egimus, tum exquiri, tum in mediū proponi solent, vt quod iustius, quodq. vtilius sit, a Principe eliciatur; propterea quòd veritas ipsa tamquam in profundo demersa, sic plerumque oculorum aciem fugit, vt ad eam detegendam, aut dignoscendam magno acumine, diligenti indagatione, multorumq. repetita solicitudine sit opus. Quare mul-
D tos simul congredi, atque in vnum conuenire expediens visum fuit, ex quibus Synodi, Collegia, Senatus, variæq. Congregationes prodierunt, vt, sicuti lapidum cōflictu, atque tritu ignem elici uidemus, eodem modo plurimorum disquisitione, ac peruestigatione veritas magis eluceret, & alter alterius industria, ac rationibus excitaretur,[e] resq. inter eos diligenter, matureq. exagitata, tandem absolutam formam, perfectionemq; suam Principis imperio, & lege cōsequeretur.

SED quoniam aliquando contingere posset, vt aliqui in dicendo longiores, aut nimij essent, ne in infinitum disputationibus res traherentur, atque in incerto semper versarentur, propterea sapiēter

fuerunt

QVAEST. XLIII.

a l. Paulus. l. cum quærebatur ff de re iudic.

b c nulli licere de elec i 6.

c l sicut. C. de act. & oblig l. bouem § hoc sermone ff de verb signif.

d c quod semel de reg iuris in 6.

e cap. grauis. 35. q. 9.

fuerunt distributa tempora; alia, quæ consultationi, & deliberationi seruirent: alia, quibus negotia tantum diffinirentur, ac terminarentur. A

Dicimvs ergo, cum spatium illud temporis, quod Principis decretum, ac conclusionem præcedit, totum assignatum fuerit Consiliarijs ad tractandum, examinandum, ac deliberandum id, de quo est controuersia: propterea, quamuis Consiliarius semel quod sibi rectum videbatur, declarauerit, si tamen auditis melioribus rationibus sibi prior sua sententia displicere cœperit, non videmus cur ei non solũ non liceat ab ea discedere, sed etiam quare non debeat, cũ primum opportune possit, eam immutare, aut retractare, cũ res adhuc integra sit, spatiumq. ad deliberandum nõdum effluxerit; immo ob id etiam multos simul congredi, atque vnà conuenire sit institutum, tum vt melius Principi consulant, tum vt vnius ratio possit aliam permouere, atque in sententiam suam trahere. Vnde sequitur, si nunc conscientia stimulet, rem esse noxiam, quam tamquam vtilem Principi antea Cõsiliarius persuasit, recte eum facere, si modo mutata conscientia, mutet quoque consilium, aliàs mendacij crimine non careret, si ostenderet adhuc se exteriore suffragio in eo permanere, quod mente iam improbaret. B

Nec obijciat aliquis, illum iam munus suum præstitisse, & proinde nihil sibi aliud faciendum superesse; Nam respondetur, Consiliarij partes esse fidele consilium dare. Vnde quamdiu ei consulendi spatium relinquitur, semper interpellatur officij sui munere; & licet initio id, quod sibi conscientia tunc pręscribebat, responderit, quoniam tamen rectius postea rem aliter se habere animaduertit, proculdubio officio suo deesset, si priorem sententiam se retinere ostenderet, quam modo minime salutarem esse agnoscit. [a] C

a Alberic. l. humanum. C. de legib. nu. 5.

Deciperet pręterea Principem, & fortasse alios, qui illius auctoritate commouentur: & si detrimentum Respublica capit ea ex parte, qua illam læsit, teneretur damnum resarcire. [b] Quemadmodum enim Medicus, qui medicamentum, quod ægroto dari iussit, postea, re diligenter perspecta, intelligit mortem allaturum, debet statim illum commone facere: & quemadmodum Aduocatus, qui rem credebat a principio probabilem, & postea videt aperte improbabilem esse, tenetur eum, cuius negotium agitur, certiorem facere: [c] eodem modo Consiliarius, cuius munus est consiliũ fidele dare, si intelligit perniciosum, aut inutile esse quod dedit, de priore sententia desistere debet, ne qui publicæ vtilitatis causa adhibitus fuit in consilium, ipsi Reipublicæ damnum attulisse videatur. D

b S. Tho. 2. 2. q. 62. art. 4.

c S. Tho. 2. 2. q. 71. artic. 3. ad 1. Siluestr. in verbo Aduocatus uers. (decimo) numer. 5.

Sed

A SED dicet aliquis non eſſe huius grauiſſimi Senatus conſuetudinem vt quiſpiam ſententiæ,quam ſemel protulit,aliquid addat,vel detrahat,aut ab ea prorſus diſcedat. Certe quamuis hoc non admodum frequenter accidere ſoleat, non tamen interdictũ eſſe cuiquam ſcimus,ne ex cauſa id facere poſſit, immo & nonnullos interdũ laudabiliter feciſſe nouimus,& alios ſuam non abnuentes,aliorũ etiam ſentẽtiam probaſſe.Nam ſi in electione ſummi Pontificis licet Cardinali poſt ſuffragium a ſe latum,quo vnũ nominauit, accedere deinde in alterius etiam votũ , quo alius nominatur,cur non magis in rerum tractatione, vbi non diffinitiuum,ſed cõſultiuum ſuffragium
B ſolum fertur , & nemini ius quæſitum eſt,liceat alicui ad ſententiam ſuam modo aliam accumulare , modo meliorem ſequi ? Sed quando etiã talis eſſet conſuetudo,ſi tamen Senator ſententiam ſemel a ſe latam minus congruam eſſe cognoſceret, fruſtra ille ſe conſuetudine defendere conaretur,aut ea ratione,quod nihil tũc falſum proferat, nec antea proferre cogitauerit. Nam in rebus huiuſmodi conſuetudinem non prodeſſe aliàs oſtendimus , & nunc cum inutile , & noxium id eſſe detegatur, quod antea expedire dixerat, certe ſi non emendet, videtur ratum habere . Quis enim ferre valeat ſpeculatorem, qui cum ea,quæ vidit,vere nunciauerit,tamen ſi poſtea aduer-
C tit,inſidias ab hoſtibus paratas , illas ſilentio prætermittit,ne parum a principio vidiſſe videatur ?

SED objiciet præterea aliquis , non eſſe hominis grauis mutare ſententiã,ne ab alijs contemnatur. Sane licet ſapientis proprium ſit, nihil,quod eum pœnitere poſſit , facere,nec quidquam tam deceat, quàm in re omni gerenda,capiendoq.conſilio ſeruare conſtantiam, vt ait Cicero, [a] nemo tamen doctus,vt idem ait, vmquam mutationem conſilij inconſtantiam dixit eſſe, [b] cum hic optimus pœnitenti portus habeatur , nec mutare conſilium in melius , temeritati , ſed
D prudentiæ adſcribatur,cum ſapientis ſit reuocare, quod minus ſapiẽter factum eſt. [c] Nam ſicut in nauigando,vt idem affirmat, [d] tempeſtati obſequi artis eſt,& mutata veliſicatione,portum aſſequi ſapientiæ eſt : ſic non idem ſemper dicere , ſed idem ſemper ſpectare debet Conſiliarius,quod eſt Principis dignitati , ac publicæ vtilitati conſtanter ſeruire . Nam & Prætor varietatem non repellit, & conſilium mutantis non aſpernatur , [e] & ius pontificium non prohibet patronis laicis , quominus in præſentandis clericis poſſint variare . [f] Et Cicero ait: *Numquam præſtantibus in Republica gubernanda uiris,laudata eſt in vna ſententia perpetua permanſio:* [g] In quã ſententiam multa præclare a Seneca ſcripta legimus , dum ait : *Superbum illud*

a Cicer.lib.1. offic.
b Cic.ad Att. lib.16.epiſt.4.
c In quæſt.12.
d Cic.epiſt penult. ad Lentulum lib. 1.
e l nonnũquã. de collat. bon.
f c. quod aũt cum glo. & c. cum autem.de iure patr.
g Cicer.lib.1. epiſt. penult.

illud est numquam sapientem facti sui pęnitere, nec vmquam emen- A
dare quod fecerit, nec mutare consiliũ. Non mutat sapiens consiliũ,
omnibus his manentibus quæ erant cum sumeret, cæterum ad omnia
cum exceptione veniet, si nihil inciderit, quod impediat. Scit quã
incerta sint humana, quàm multa consilijs obstent, tunc inconstan-
tia crimen audiet, si omnia eadem sint, quæ initio fuerunt, cum pro-
mitteret: Malo (inquit) semel excusare, quare negauerim, quã semper
quare dederim, demens est, qui perstat in errore: non est turpe cũ re
mutare consiliũ. [a] Quoties Imperatores, quoties Reges, quoties, qđ
maius est, Pontifices maximi, quoties, quia de Senatorib. loquimur,
Senatores ẽt magni, audita aliorũ oratione, [b] ipsiq. Senatus integri B
de sententia, quam probauerant aliorum rationib. decesserunt? Quo
ties homines prudentissimi, & eruditissimi, ea, quæ antea affirmaue-
rant, aut mutarunt, aut correxerunt? Possem S. Augustinum hęc mul
tis probantem, [c] possem alios in medium adducere, sed cum res sit
adeo perspicua, vt neque exemplis alijs indigeat, neque argumentis,
ideo illorum commemoratione supersedendum duximus.

a Senec lib 4. de benefic. c. 34. 35. & 36.

b Salust. in Catil. ubi de Iun. Silan.

c S. Aug in procem lib de retract. S Basil. in Reg. breuior. interrog. 60. S. Cypria. lib. 4. epist. 2.

ITAQVE certum est, hanc ob causam nulla affici Senatorem le-
uitatis nota, vel ignominia: immo ostendit se Reipublicæ salutem,
& dignitatem in primis charam habere, Senatorisq. partes non te-
mere, sed, vt optimum Senatorem decet, constanter & diligenter C
tueri; nihilq. sibi antiquius esse, quàm suo officio fideliter satisface-
re. Ex hoc autem dubium non est, honorem magnum in Senato-
rem redundare. Si enim iudex summis laudibus effertur, cum eá,
quæ sunt sui muneris, vt par est, exequitur, semperq. iuris æquabi-
lem rationem tenet, & neque amore, neque odio, neque precibus,
neque minis commouetur: si ij item, qui alijs muneribus maximis,
& amplissimis præsunt, sibi gloriosum putant, ita se gerere, vt nullá
officij sui partem prætermittant: cur ipsi Senatori non erit maxime
honorificum, personã, quæ sibi imposita est, ita tueri, vt nullo modo
patiatur, vel minimum detrimentum suo consilio ad Rempublicam D
peruenire? Immo licet concederemus huic mutationi sententiæ ali-
quam inconstantiæ suspicionem subesse posse, certe eam ob causam
maiore esset dignus gloria, & laude, cum suo honori Reipublicæ sa-
lutem anteferret; & ipsamet nota esset velut honorifica cicatrix, quæ
remanet ex vulnere, quod vir aliquis primarius in prælio pro suis ci-
uibus accepit: licet enim ipsa cicatrix, præsertim in facie, maculam
inurere videatur, tamen eadem ob causam adeo præclaram suscepta
summum re vera affert splendorem, & dignitatem, estq. præclarum
quoddam, eiusq. virtuti debitum testimonium. Hoc plane signifi-
cabat

A cabat mulier illa Romana, cuius filius cum grauiter claudicaret ex vulnere ob Rempublicam accepto, & ob eam causam erubesceret in publicum prodire, monebat illum mater, vt exiret, & quoties gradum faceret, toties suarum virtutum recordaretur. [a] Itaque licet fateremur aliquod dedecus ex ea mutatione sequi, tamen nullo modo prohibere hoc deberet, quo minus Cōsiliarius relicta priore sententia, alteram, quæ potior videtur, statim amplecteretur. At vero neque fatemur, neque verum est, Senatorem hanc ob causam vlla ignominia notari posse. Nam præter iusta impedimenta, quæ extrinsecus vnicuique aliquando contingunt, ne statim ea omnia vi-
B dere possit quæ erant rei agendæ necessaria; sunt item causæ aliæ occultiores, quæ quasi nubes quædam lumen ingenij interdum obscurant, prohibentq. quominus illius splendore (licet ille maximus sit) possint in ipso rerum vsu debitæ omnes circumstantiæ, earumq. vtiles rationes satis perspici, & comprehendi.

a Cic. lib. 2. de orat.

Et præterea constat aperte in hominibus etiam acutissimis magnam esse ingeniorum varietatem, & non minores esse in animis, quàm in corporibus dissimilitudines, [b] ita vt etiā in dandis cōsilijs, cum omnes aptissimi iudicentur, vnus tamen vna, alter altera magis laude florere conspiciatur. Hincq. contingit, quod negare nō possu-
C mus, vt in eodem Senatu aliqui celerius excogitent, & inueniāt argumenta, quibus aliquid confirment: alij vero plus iudicio valeant, & positis rationibus ex vtraque parte apertius cognoscant, utra pars sit alteri præferenda. [c] Item nonnumquā illi, qui maiorem habent ingenij celeritatem, maiusq. ad indagandum acumen, statim defatigantur: alij vero tardiores, quamuis maiore spatio indigeant ad cogitandum, aliquando tamen magis in res penetrant, multoq. firmiora, & grauiora excogitant argumenta: & quemadmodum gladii quidam, cum acutissimam habeant aciem, citius hebescunt: alij autem, qui aciem habent obtusiorem, firmiores sunt, & nullo ictu
D quantumuis maximo retunduntur; eodem modo illi, de quibus supra diximus, illico labore, & cogitatione assidua franguntur, & debilitantur: hi vero sine vlla molestia perseuerant, diuq. in ipsarum rerum meditatione versantur.

b Cic. 1. offic. ver. intelligendum.

c S. Tho. 2. 2. q. 41. art. 3.

ACCEDVNT præterea ad naturæ dona alia præsidia, quę ipsi Consiliarij sibi labore, & exercitatione compararunt; alius enim excellit rerum maximarum cognitione; alius optimarum artium scientia; alius ætate, & experientia; alius grauitate morum, vitæq. innocentia, & integritate; alius alijs rebus eius generis, ex quibus multæ aliæ oriuntur dissimilitudines, quas longum esset percensere.

NON

NON solum autẽ in diuersis hominibus huiusmodi varietates reperiuntur, sed quod maius est plerumque vnus, & idem sibi dissimilis est, experimurq. qnotidie vnum, & eundem hominem nunc maiore, nunc minore vti ingenij celeritate, aliquandoq. ipsi multa, & præclara, aliquando vero nihil fere in mentem venire; &, quod mirum est, plerumque nullam huius varietatis rationem certam reddere possumus. Cum igitur tum ex rei, de qua agitur, difficultate, tum ex hominis ipsius naturali quadam conditione, & ingenio efficiatur, vt varie ille rem apprehendat, nemini debet dedecus videri, si, mutata rei cognitione, ipse quoque propositum, & consilium de ea inuertat. Immo hanc ob causam, vt alias omittam, magnus Senatorum numerus deligitur: si enim duobus tantum, aut tribus hominibus singulari ingenij acumine præditis, subito omnia occurrerent, quæ pertinent ad res, de quibus est disceptatio, superuacaneum esset multorum consilium exquirere: satis enim esset illos deligere, qui reliquos omnes prudentia, mentis acie, rerumq. vsu, & cognitione superarent. Itaque, vt concludamus, tantum abest, vt Senatori turpe sit, cum Reipublicæ expedit sententiam mutare, vt uel ob hanc causam ipsi sine dubio laus maxima debeatur. Est enim hæc sententiæ mutatio, non inconstantiæ, sed prudentiæ singularis argumentum. Idq. ad extremum probare possumus exemplo legislatorum, quos non pudet suas leges corrigere, [a] & iudicum, qui cum constituti sint, vt errata aliorum emendent, non erubescunt, quando opus est, errorem proprium corrigere. [b]

a Authen. ut fratrũ filij. in prin. & Auth. de nupt.
b c. qualiter. 2. de accusat.

QVOD igitur in principio quæstionis, tamquam huic sententiæ repugnans, proponebatur, tametsi ex his, quæ dicta fuerunt, sublatum esse existimamus; adhuc tamen dicimus exempla ea omnia ad illa pertinere, quæ iam perfecta, & absoluta fuerunt, non ad ea, quæ adhuc quasi voluente rota elaborantur, & nondum integram formam sunt adepta, quales sunt res sacri Consistorij, quamdiu consultationi subijciuntur, antequam extrema veluti manus a summo Pontifice illis imponatur, atque eius auctoritate, singulariq. iudicio diffiniantur.

PARS

A

PARS V. QVAEST. VII.

Si Pontifex, non exquiſitis prius Cardinalium ſententijs, aliquid ſponte ſtatuat: aut ſi exquirat, & dum hi reſpondent, ille aliquid interloquatur, vel eis contradicat: ſiue ſi ſilentium indicat in rebus, quæ ab ipſis non probantur; quæ ſint partes Cardinalium.

B

QVAEST. XLIIII.

QVOD in prima huius quæſtionis parte proponitur ſuperuacaneum fortaſſe aliquibus videri poterit: Nam cum in ea quæratur, quæ partes ſint Cardinalium, quando Papa ijs inconſultis aliquid in Conſiſtorio decernit, exiſtimabit fortaſſe quiſpiam hoc nimis nouum, & tamquam a priſco ſummorum Pontificum inſtituto
C prorſus alienum, neutiquam accidere poſſe. Aliàs enim initio huius noſtræ diſputationis, cum de neceſſitate capiendi conſilij ageremus, eamque tum priuatis, cum publicis perſonis communem eſſe oſtenderemus, hoc ipſum præcipue ſummo Pontifici, qui Senatum habet ſingulari ſapientia, & auctoritate preditum, congruere, idque ex iuris diuini auctoritate quodam modo proficiſci, probauimus. Vnde dubitandum nihil videtur, Sedẽ Apoſtolicam, quæ alijs omnibus bene adminiſtrandi exemplum præferre debet, numquam permiſſuram, vt res graues aliter quàm antecedente matura Cardinalium conſultatione, decernantur.

D SED præterea videmus, veteres Senatores à primis vſque naſcentis Reipublicæ Romanæ initijs, Romuli, Numæ, & aliorum Regum tempore, eam auctoritatem obtinuiſſe, vt nihil, quod paulo maioris eſſet momenti, illis inconſultis gereretur; adeo vt, cum Tarquinius preter Senatus auctoritatem quędam decernere inſtituiſſet, tum demum amiſſo regio nomine Tyrannus appellaretur. [a] Poſtea conſtante Republica, quanta eiuſdẽ ordinis eſſet dignitas, & ſplendor, notum eſt, tum ex ijs, quę a Græcis, & Latinis auctoribus, & præſertim a Cicerone frequenter cõmemorantur, [b] tum ex eo quòd Cynæas Pyrrhi Regis Legatus ad Pyrrhum ex Legatione reuerſus

a Feneſtel. lib. de Magiſtrat. Rom.
b Cic pro Aulio Cluentio, & in Verr. de prouinc. conſular. & in Catil. & in Philip. & alibi.

plenus

plenus adhuc admiratione ei dixit, non se Romæ sicut in cęteris Ci A
uitatibus. Senatum vidisse, sed consilium quoddam, & consessum
magnificentissimorum Regũ. [a] Amplius vero mutato Reipublicæ
statu, atque ad Cæsares translato, legimus tamen Senatorum ordi-
nem in ea existimatione permansisse, vt nullus sine Senatorum con
silio in Senatum vnquã admitteretur, [b] nullus ciuis nisi ijs appro-
bantibus pœna graui afficeretur, [c] omniaq. ad eorum sententiam
deferrentur, quos & Augustus sedentes nominatim salutabat, [d] &
Tyberius se venerari, atque illis omnia debere profitebatur, [e] ita vt
a primis illis temporibus cum Regio dominatu Roma teneretur, &
deinceps sub Consulibus, Dictatoribus, atque Imperatoribus singu B
laria præ alijs priuilegia, immunitates, auctoritatemq. retinuerint, [f]
tantumq. apud eosdem Imperatores valuerint auctoritate, vt Ar-
chadius, atque Honorius, quemlibet Sanatorem corporis sui partẽ
esse censuerint. [g] Et alius Imper. se cum cęteris eiusdem Senatorij
ordinis numerandum esse edixerit. [h] Immo ob id Vrbs Roma adeo
semper floruisse existimatur, quòd qui ei præfuerunt, nõ sua, sed, vt
Dionysius scribit, [i] Senatus consilia sequerentur. Qua ratione Do-
ctores tradunt ea, quæ a Principe pronunciantur, ideo certa, ac iusta
maxime censeri, quòd non de illius vnius tantum sententia, sed de
aliorum etiam sapientum consilio prolata existimentur. [k] C

SI etiam ad Christianorum aliorum Regum, qui sapientia præ-
stiterunt, leges, ac gubernationis rationem nos conuertamus, ani-
maduertemus hoc maxime Consiliariorũ præsidio eorum regna, ac
dominatus stetisse. Nam olim florente GALLORVM REGNO,
ac potentia, Christianissimos illos REEGES, qui spiritu Dei duce-
bantur, nihil sine magni consilij sui auctoritate fecisse, Scriptores
testantur. [l] Vnde & eorũ Consiliarios eo ipso nobilitatis priuilegio
insignitos esse sanxerunt. [m] ALPHONSVM etiam Aragonum
Regem, cuius virtus, & sapientia admirationem non Italiæ solum,
sed etiam vniuersæ Europæ excitauit, pariter accepimus, [n] tametsi D
opibus, ingenio, ac prudentia mirifice excelleret, Senatorum tamen
etiam suorum consilia in rebus gerendis sibi adiunxisse. Quid etiam
de clarissima VENETORVM REPVBLICA dicemus, quæ
multa iam per sæcula, assidua præstantissimorum Senatorum con-
sultatione, ac multiplici variorum ordinum congressu, res perpetua
dignas memoria, celebriq. laude cumulatas, domi, forisq. gessit, at-
que adhuc gerit?

Sed minime opus est ex Scriptorũ monumentis huiusmodi exẽ-
pla repetere, cum viua nobis, ac florentissima ante oculos exempla
versentur,

a Plutarch. in Pyrrho. Liuius lib. 9.
b Lamprid in Alex.
c Dion. in Nerua, & Spar. in Had.
d Sueton. in Aug c 53.
e Suet in Tyberio c. 29.
f l Senatorũ. l nemo C de dignit. lib. 12.
g l. quisquis. C. ad l. Iul. maiest.
h l ius Senatorum. C. de dignit.
i Diony. Halicarn lib. 2.
K Andreas de Isern c. 1. qui successor teneantur. nu. 16. & Marti. Laud in trac. de Cõsiliarijs quæst. 21.
l Boer. in addit. 2. ad trac. de auctoritate magni Consilij num. 178.
m Tiraquel. de nobil. cap. 6. num. 21.
n Ex Põtano, Bartholomæo Facio & alijs.

A verſentur, vnde hæc liquido hauriri poſſunt. Ac, vt cæteros, ne longiores ſimus, omittamus, vnum inter reliquos, qui aliorum omnium inſtar erit, iure optimo nominandum ducimus, Philippum Hiſpaniarum Regem Catholicum, nobis tamquam alterum Dauidem hoc ſæculo diuinitus datum. Hic igitur heroicis virtutibus inſtructus, ac propagandæ religionis ardore in primis incenſus, in ſumma Imperij potentia, ac Regnorum amplitudine, ſic omnia per varias Senatuum, & Conſiliorum claſſes, ordine diſtributa habet, vt nihil ſit graue, quod non prius cum ſelectiſſimis ordinum illorum viris, pro rerum conditione communicandum putet.

B QVOD ſi hæc vniuerſe ab omnibus, qui ſapientia, rerum geſtarum gloria, ac publica quadam bene adminiſtrandi exiſtimatione excellunt, videmus obſeruari, quid a ſummi Pontificis noſtri prudentia circumſpectione, ac vigilantia erit expectandum? Cui cum Collegium præſtantiſſimorum virorum diuina prouidentia tributum fuerit, quos ſecum adiutores, adminiſtros, atque Conſiliarios perpetuo habeat, quid magis eius Paſtorali officio, ac ſolertiæ congruit, quàm emergentibus difficultatibus, eos ſibi ſtatim adſciſcere, qui præter ſtatus perfectionem, ſancto etiam charactere inſigniti, ac ſacro purpuræ habitu longe humano auguſtiore effulgentes, cæ-
C leſtem a Patre luminum in ijs, quæ ad vtilitatem totius Eccleſiæ ſpectant, conſulendis, ſpiritum haurire cenſentur?

EST ita ſane: & ſi rationem ducem ſequamur, perpetuum hoc, & conſtantiſſimum Sedi Apoſtolicæ erit futurum, numquam mediocres etiam cauſas aggredi, aut quidpiam quod non prorſus leue ſit, conari, niſi prius aditu patefacto, atque expurgata a Senatu ſuo ſemita, qua iter ſit dirigendum. Præſertim vero, cum videamus hunc morem a priſca patrum conſuetudine, ad hæc uſque noſtra tempora perpetuo deductum, ut ſcilicet Conſiſtorium ob difficultates exorientes ſemel ſingulis ſaltem hebdomadis, omnibus Cardina-
D libus indicatur. Ibidem tractanda cunctis proponantur: ſententiæ omnium exquirantur: Cardinales ſinguli ordine reſpondeant: Demum Papæ iudicium, ac determinatio ſubſequatur. [a] Quod mirificum inſtitutum faxit Deus æternus, vt ſicut hactenus ſanctiſſime obſeruatum ſummam Eccleſiæ attulit vtilitatem, etiam in poſterum conſeruetur, neque vllo vmquam tempore intermittatur.

a Lib. cerem. lib. ſect. 9. c. 3. in fine.

SI igitur ſolet, ac debet Romanus Pontifex ad res graues prout ſe quotidie offerunt, Conſiſtorium Cardinalium conuocare, atque cum ijs, quæ oportet, communicare, quanto magis id ſeruandum erit, quando iam (prout in quæſtione præſenti agitur) Conſiſtoriũ

S simul

ſimul coactum inueniretur? cur enim Cardinales accerſiti fuerunt, niſi vt ſuam ſententiam dicerent? quid attinebat eos ab illorum domicilij euocare, ſi tamquam muti conſidere debebant, & non eo officio fungi, quod proprium Cardinalium eſſe ſolet; Ac tametſi nos quidem non exiſtimemus vllo umquam tempore morem hunc adeo veteribus inſtitutis repugnantem, inchoandum eſſe: attamen quoniam adeo multiplices ſunt rerum humanarum varietates, vt nihil nobis certum, ac firmum poſſimus polliceri; propterea iuſta admodum (ni fallimur) cauſa nos vrgeri ſenſimus, hãc cęteris, quæſtionibus a nobis diſputatis attexere. Quærimus igitur, quænam partes debeãt eſſe Cardinalium, ſi quando forte accideret, vt Cardinalibus in Conſiſtorio de more coactis, Papa ipſe, nulla præcedente interrogatione, ſponte ſua aliquid graue declararet, aut decerneret, quod magnum aliquod publicæ rei detrimentum inferre videretur. Quamuis enim credendum ſit ſummi Pontificis CHRISTI Vicarij mentem, & uoluntatem ad ea, quæ honeſta, & ſalutaria putat, plane dirigi; quia tamen inter huius ſæculi turbines, atq; æſtus, multi ſæpe latent difficultatum ſcopuli, quibus cauendis multorum eſt ſolertia, & vigilantia neceſſaria: ſane fieri poteſt, ut ipſe Pontifex aliquando, non requiſitis Cardinalium ſententijs, ad aliquid in Conſiſtorio ſponte ſtatuendum adducatur, ex quo ipſe, quamuis alioquin prudentiſſimus, ſpecie recti decipi poſſit.

Si igitur hic caſus accideret, quærimus quod ſit munus Cardinalium. Nã ex una parte excuſandi uidentur, ſi taceant, eo quòd nihil ab eis petitur, & conſiliũ non ſolet, niſi efflagitetur, miniſtrari. Tum ꝑterea, quia ſi ex improuiſo decretũ hoc a Papa prodit, periculoſum eſt, Cardinales nõ præmeditatos, ſed ex tempore de rebus grauibus, atq; ſibi ignotis ferre iudicium. Tum demũ, quia conſilia petuntur, & dantur, vt ex illis ſumat Princeps materiam rectius quod oportet, definiendi, & legẽ ſtatuendi. Vnde, decreto ab eo facto, ceſſat ſtatim omnis conſultandi ratio, quemadmodũ ceſſant medici, cum ęgrotus ſanitatẽ, qui finis erat, eſt aſſecutus. Quare ſi Papa ſpõte aliquid definiat, & ſtatuat in Conſiſtorio, fruſtra tunc conſilia præberi videtur.

Ex altera parte durum videtur coram Collegio Cardinalium, vbi ſunt viri grauiſſimi, atque ſcientiſſimi, ea decerni, & ſtatui, quę bono publico repugnant, & eos ita ſilere, quaſi aut ipſi publicam perſonam non gerant, aut curæ illis non ſit, quid commodi, aut detrimenti Reſpublica capiat. Nam ſi quando agitur de re Collegij, peccat, qui tacet, ſi de eius damno tractetur, [a] quanto magis ſi commune Reipublicæ bonum lædatur?

[a] Innoc. Abb. c. 1. de ijs, qua fiunt a maior. par Fel. c cum omnes nu 12. de conſtitut.

Nos

A Nos in præsenti difficultate veriorem illam opinionem esse existimamus, quæ silentium in hoc etiam casu damnat, quandoquidem Cardinales non solum sunt Consiliarij Papæ, sed simul etiam sunt publici boni suffragatores, & defensores. Ex quo sequitur, ut, quoties vident detrimentum aliquod publicæ rei posse irrogari, non egeant alia interpellatione, sed debeant statim iure suo illam tueri. Nam si quilibet boni communis gerere curam debet, [a] multo magis hoc Cardinalibus incumbit, qui peculiari munere ad id sunt vocati, maxime quòd imminens illo temporis momento hæc necessitas videtur, siquidem, si tunc eiusmodi decreto iustis suadentibus ra- B tionibus obuiam non eunt, transiret in vim approbatæ legis, ex quo ipsi nihil contradixerunt, nec locus esset amplius repugnandi.

[a] Summ Siluestr. verb. consensus. in 3. q. circa fin.

PRAETEREA, cum Consistorium sit locus rebus consultãdis destinatus, quo nec Cardinales conuocari, nec ibidem considere solent, nisi tamquam Consiliarij, ac publici boni defensores, ac propugnatores: idcirco quidquid in eo loco a Principe pronunciatur, id totum consultationi intelligitur esse subiectum, ita vt si quidquã a Papa in Consistorio tamquam initio diffinitum, & conclusum proponatur, tunc si Cardinales taceant, nec contradicant, silentium illud loco suffragij approbantis habeatur, indeq; tacente toto Sena- C tu, obtinet illa Papæ propositio vim Consistorialis decreti, ex suffragio Cardinalium tacite subsequuto. Quapropter licet modus proponendi, quo vtitur Papa, videatur a consilio petendo alienus, locus tamen Consistorij, in quo id proponitur, illud iure suo postulat, vt quando exprefse a Cardinalibus non datur consilium, tacite tamen, & ex interpretatione datum intelligatur.

VNDE non obstant, quæ tamquam repugnantia supra afferebantur. Non primum, quòd scilicet nullum ab eis consilium fuerit petitum: nam, ut diximus, cum eorum munus ad publicam causam iuuandam, atque tuendam fuerit institutum, vbicumque eam in pe- D riculum, & discrimen vocari vident, non est, quòd externam aliam vocem vlterius expectent: nam est Respublica ipsa, quæ interpellat, cuius causam nemo a se alienam existimare debet, cum vniuersos attingat, & eos præcipue, quibus ex iniuncto munere publici boni cura, & defensio est nominatim commissa, sicut in publici criminis reum cuiusuis est actio. [b]

NON secundum, quia ponimus satis illis constare, decretũ illud publice noxiũ esse, aut saltem eos sic sibi certo persuadere. Tũc enim vrgente illos cõscientiæ, quamuis etiã erroneę, stimulo, non debent prætermittere quin id, qđ eis occurrit, aperte, & fideliter pronũciẽt.

[b] §. 1. Instit. de publi iudic. glo in rub ff. de public. iudic. et Bartol in l. 1. num. 7. eod. tit

NON tertium, quia sicut lex non est, quæ iusta non est: sic statutum, siue decretum, quod bono humano, aut diuino aduersatur, non dicitur habere ratione statuti: ac propterea, si tale quid in Consistorio Cardinalibus proponatur, amittit rationem legis, & decreti quod a Principis voluntate obtinuerat, & subijcitur consultationi Cardinalium, ut iustitiæ, & æquitatis materiam adipiscatur. A

SEQVITVR secunda pars Thematis, quando scilicet in ipso sententiarum cursu, quæ a Cardinalibus ordine pronunciantur, Papa aliquid interloqueretur, aut etiam dicenti contradiceret, quod interdum accidere potest. Quæritur hoc casu, quæ sint partes Consiliarij, an tacere, seu aliquid replicare. Siquidem possent aliqui existimare, tunc Consiliario omnino tacendum esse. Primum, quia quemadmodum dici solet, ubi in cognitione alicuius causæ Papa manum apposuit, cessat aliorum facultas, & iurisdictio: [a] sic vbi Papa sermone suo negotium, de quo agitur, complexus est, debent aliorum iudicia, & suffragia conquiescere, propter summam Principis maiestatem, & auctoritatem. Secundo, quia a temeritatis crimine ille abesse non videtur, qui, contradicente Principe, adhuc nititur propriam sequi sententiam, uel ei pertinaciter adhærere. [b] B

[a] c. vt nostrũ de appell.

[b] S. Tho. 2. 2. q. 53. artic. 3. ad 2.

NOS tamen, quoniam alijs, atque alijs ex causis fieri potest, ut Princeps aliquid interloquatur, idque vario animi proposito, ideo ex diuersis interloquendi rationibus ac modis, aliter, atque aliter ad propositum Thema responderi posse iudicamus. C

PRIMVM igitur illud animaduertendum ducimus, quod ab eruditis etiam, & rerum vsu peritis viris traditum est, [c] boni, & sapiẽtis Principis esse, cum aliquid in consilium adducturus est, id pure adeo proponere, & singulis verbis inueniendi ueri desiderium monstrare, ut suspicari quispiam nequeat, quid ille magis cupiat; interdũ etiam valde expedire, quid in vtramque partem faciat, ipsum tanquam in ancipiti libra positum, in medium afferre, ac quasi designatos ostendere locos, vnde infirmiora ingenia quærendi consilij materiam possint elicere; cum interim ipse plane declaret se non hoc malle, quàm illud, sed id maxime, quod publicæ seruiat vtilitati. Postea cum respondere Consiliarij cœperint, magnam illis ad dicendũ alacritatem ab eodem Principe afferri debere, ut scilicet ipsis diligenter audiendis se benignum, atque attentum præbeat, neque id solum erga eos seruandum, qui præ cæteris dicendi facultate, & rerum vsu præstare censentur, verumetiam erga alios quoscumque, qui loco suo dicturi sunt; immo quo sunt nonnulli aliquando imbecilliores, aut in consessu inferiores, eo magis decere videtur, vt Principis placabilitate D

[c] Ex epistola Cardi. Papien. ad Card. Gonzag. Mant.

erigantur,

A erigantur, atque illis ad dicendum animus addatur: hoc enim nomine laudatur maxime Traianus, quòd, eo rogante ſententias, libere cuique dicere liceret, vinceretq. ſententia non prima, ſed melior. Contra autem ſolet libertas conſulentium impediri, vt ait Plutarchus, dum libere ipſis loquentibus Princeps iraſcitur, & libentius audit, quæ placent, quàm quę proſunt. [a] Vnde cum vel vultu ipſo aut iracundiam, aut ſeueritatem quandam acerbam Princeps oſtendit, certum eſt, Conſiliariorum animos magna ex parte debilitari, & frangi, & perpaucos eſſe, qui, cum Princeps ægre eos videtur audire, libenter loquantur. Cum enim ea ſit hominum natu-
B ra, vt quiſquis cogitationibus ſuis aliquid plus æquo tribuat, & ſe paruifieri, aut oſcitanter audiri, indigne ferat, prudentiæ erit Principis, ac debitæ patientiæ ſimul, neminem in curſu dicendæ ſententiæ interrumpere; memor, ius olim Senatori apud Romanos fuiſſe, quamdiu vellet orationem trahere, [b] licet id ſpatium aliquando ad præſcriptas horas, ſeu clepſydras, fuerit redactum. [c] Verum illud tamen eſt, Conſiliarium aliquando a Principe interpellari, non quòd illum contemnat, ſed quia non ſatis percipit ea, quæ Conſiliarius profert, vel quia videt illum non bene ſtatum rei tenere, vel etiam prolixe nimis digredi, & aliorum tempus occupare. Quare
C cum ita Princeps interloquitur, vt non improbet dicta, ſed magis vt illum in viam dirigat, & vtiliorem eius orationem reddat, certe Conſiliarij partes erunt benigne hæc accipere, & qua decet modeſtia, ac reuerentia, ſuam accommodatius proferre ſententiam, atque eandem, ſi res ita poſtulet, firmioribus argumentis confirmare. Nam ſi canon permittit, vt quando reſcriptum Papæ videtur repugnare legibus, expectetur ſecunda iuſſio, [d] & magiſtratus poſſunt, ſi ita res poſtulet, replicare Principi, [e] quo magis hoc permiſſum eſſe debebit in publico conſilio, quando negotium publicæ vtilitati manifeſte aduerſatur? Immo ſi Princeps iterum, atque ite-
D rum vrgeat non animo illum improbandi, ſed veritatem facilius inueniendi, non videmus cur non poſſit Conſiliarius, præſertim ſi ex ſenioribus ſit, auctoritateq. valeat, iterum, atque iterum reſpondere, & rationes, quæ obſtant, modeſte refutare, cum hoc non ſit ad contentionem obdureſcere, ſed veritatem ſtudioſius indagare. Quemadmodum enim, qui auri, aut argenti venas inquirunt, ad illas cum reconditæ ſint, ſine ferramentis, & ſine vectibus peruenire non poſſunt; eodem modo, quia veritas aliquando in profundo abſtruſa eſt, ſine argumentis, & ſine diſputatione difficulter comprehendi poteſt: hæc namque ſunt inſtrumenta, quibus hic

a Plutarc. de diſcrim adulat. & amic.

b Gell. lib. 4. cap. 10.

c Plin. lib. 1. epiſt. 23. lib. 2. epiſt. 11. & li. 4. epiſt. 9. Aſcon. Padi in orat. pro Milone.

d c ſi quando de reſcript.

e Authen de mād Princip. § deinde cum glo. verb. nuncians. & l. ſi vindicari. C. de pœn.

thesaurus absconditus plerumque effoditur, & in lucem profertur A cuius rei & exempla in sacris litteris extant, cum legamus Abraham, Iob, Moysen, & sanctos alios viros ita plerumque cum omnipotenti Deo causas egisse, vt aliquando argumentarentur, obsisterent, & rationibus ipsum quodammodo conuincere tentarent. [a] Itaque Princeps si eo animo aliquid obijcit, vt veritas magis eluceat, non dubium est, Consiliarium sententiam suam, quam rationi putat consentaneam, posse tueri.

a Genes. 18. Exo. 32. Num. 14. Iob 10, 13.

At, si aduersatur ipse, quia re vera est in contraria sententia, vix tunc sane fungitur munere Principis consultantis: qui enim petit consilium, ille aut dubitat, aut personam gerit dubitantis: Qui B autem alteram partem ita sequitur, vt ijs, qui contra sentiunt, obsistat, frustra certe videtur consilium petere, cum iam de ipso negotio decreuerit, attamen quomodocunque res sese habeat, si hoc quãdoque contingat, maxime tunc necessaria est prudentia; si enim nullum imminet scandalum, & tempus est opportunum, & res, de qua agitur, est magni momenti, & est periculum, ne alij auctoritate Principis commoueantur, poterit Consiliarius, immo fortasse debebit suas partes modeste defendere: licet enim teneatur Principi, ut illi subiectus, obedire, non tamen tenetur vt Consiliarius illius sententiam amplecti, quando ea propriæ conscientiæ repugnat illis in re- C bus, in quibus Princeps forte aberrare, & decipi potest.

Quod præterea suadetur, quia vt ait Seneca, sicut multa sapientes faciunt, qua homines sunt, non qua sapientes, puta, cursu omnes anteibit, qua velox est, non qua sapiens: [b] sic potest Princeps cum rem proponit in Senatu, dupliciter considerari, siue tamquam gerens personam capitis, quatenus Princeps est, siue etiam vt gerens personam membri, quatenus seipsum, vt totius Senatus partem, tunc præbet; quemadmodum multos olim Reges, & Principes se aliquando tales præstitisse legimus, qui ut Consiliarijs suis fidentius loquendi iter aperirent, siue vt domestico illo colloquio ar- D ctius sibi Senatorum animos deuincirent, non verebantur se interdum tamquam alijs æquales constituere; atque ad cęterorum conditionem se demittere. [c] Quare si rem Consiliarijs proponit, eorumq. sententiam rogat, eos auscultat, eorum dicta expendit, ut secum postea deliberet, hoc Principis, & capitis censetur. Quod si non solum rem proponit, sed simul etiam suam sententiam cum alijs communicat, & ab eis quid de ea sentiant exquirit, tunc cum tamquam partis, & membri munere fungatur, Consiliarius, cui eius sententia displicet, non contradicit illi vt Principi, & capiti, sed

b Seneca epistola 90.

a Suet. in Tiber. c. 33. & Dio in Traia.

vt

A vt membro, & parti, quin potius obtemperat illi, vt Principi, qui mandauit, vt fidele consilium daret, quamuis in sententia ei repugnet, quam ille, ut pars Senatus, protulit.

ADDE etiam, quòd cum totum illud tempus destinatum sit consultationi, nihil prohibet, quominus suo iure Consiliarius vtatur, & sententiam, quam vtilem esse putat, firmioribus argumentis corroboret. Cum enim quilibet Consiliarius sit pars Senatus, consentaneum est, vt pars totius vtilitati prospiciat, & qui grauitate, & doctrina splendet, lumen alijs ad perspiciendam veritatem præferat, & ponat lucernam non sub modo, sed super candelabrum, B vt luceat omnibus, qui in Senatu sunt, vt videant ipsi quid sequi debeant, & habeant argumenta, quibus illud, si necesse est, confirmare possint. At si res est leuis, durum sane videtur, cum suam iam sententiam protulerit, suasq. egerit fideliter partes, in has angustias illum adducere, vt Principi cogatur semper repugnare. Quæ quidem omnia a nobis dicta, satis alios, qui post eum responsuri sunt, admonere possunt, quomodo pro muneris sui ratione gerere se debeant.

NON obstat igitur quod primum dicebatur ex sermone Principis, sic negotium affici, vt alijs silentium impositum esse censeatur; C Nam dicitur: Aliud esse, cum Princeps sermone suo aliquid iuste definit, & tamquam rationi consentaneum concludit, tunc enim cessat aliorum facultas, resq. ipsa iussu Principis finem dicitur esse consequuta. Aliud est, cum requiruntur consilia, & Princeps ipse interim aliquid loquitur, ac rationes etiam adducit, vt aliorum ingenia excitetur, atque vtilius de re deliberetur; tunc enim inregra adhuc res manet, licetq. Consiliario quid sentit explicare, & si oportet, etiam repetere.

NEC obstat quod de suspicione temeritatis obijciebatur, quando Principi quis audet obsistere; Nam dicimus quædam Consilia-D rijs, prout Consiliarij sunt, licere, quæ in alijs ferenda non essent, dummodo ea moderatione vtantur, quæ a loquendi libertate modestiam, & reuerentiam numquam seiungat. Illud enim certum est, non semper temeritati, vel obstinatæ menti esse adscribendum, si quis alicui opinioni adhærens, varia in medium argumenta publici boni causa proponat, vt re plenius exagitata, veritas facilius elucescat, dummodo nimius non sit, neve suo is, qui dicit iudicio, magis quàm ceterorum, tribuendum putet.

SVPEREST nunc tertia Thematis propositi pars, quãdo forte accideret, vt Princeps silentium in Cõsistorio indiceret, ijs in rebus,

quæ a Cardinalibus non probarentur; quærimus enim, quæ partes A
tunc esse debeant Cardinalium. Ad quod respondentes, dicimus
distinguendum omnino videri, an hoc silentium uni tantum, aut
paucis, & nominatim fuerit iniunctum, quod certis de causis fieri
potuit, & tunc obtemperandum omnino esse, [a] quod & aliàs suprà
attigimus: [b] Aut vero toti Collegio indicitur, siue maiori parti eius,
quæ totum Collegium referre censetur; & tunc quia ponimus hoc
ipsum, quod a Papa decernitur, eiusmodi esse, vt iudicent Cardinales
ex eo publicæ rei detrimentum afferri: tum etiã, quia ad hæc ita Papam accedere, est aduersus maiorum morem: tum denique quia in
rebus grauibus Consistorialibus antecedere debet consilium Cardi- B
nalium, vt aliàs differuimus; [c] propterea in alia valde huic proxima quæstione a nobis examinata, varijs rationibus conclusimus, [d]
non esse Cardinalium silentio id, quod publicæ rei detrimentum
irrogare sentiunt, tacite approbandum, cum publici boni patrocinium etiam iureiurando susceperint; quapropter essent tunc partes
seniorum Collegij, aut his silentibus, aliorum, supplicare Papæ, ne
rem nimis nouam, & insolitam velit attentare, vtq. patiatur benigne Cardinales de more loqui, subijciendo simul communis boni
incommoda inde sequutura. Quibus si Papa, quod non est credendum, non acquiesceret, illi tamen non reprehensione, sed C
commendatione digni erunt censendi, [e] qui ne publica causa deserta relinqueretur, ea commemorare
voluerunt, quæ forte Papæ memoriam effugiebant, quod aliquando accidit: [f]
& ideo eadem reuerentibus verbis palam exponere, [g] &
rem enixe commendare, dignum
officio suo
duxerunt. D

a c. in memoriam 19 dist.
b In quæst. 10. circa fin.
c Diximus supra in q. 3.
d In quæst. 36.
e c qui resistit 11. q. 3.
f c. præterea 23. dist. cum glo.
g Ioan. And. c. cum a nobis. de testib. nu. 10. Fel. cap si quando de rescript. & nu. 1. & 3.

PARS

A PARS V. QVAEST. VIII.

An Cardinali non accedere in Conſiſtorium quando a Papa indictum eſt, culpa ſit: & maxime ſi cauſam proponendam ſciat, cui nullo pacto pro conſcientia ſibi aſſentiendum putet.

B DVAS præſens quæſtio cum partes complectatur, ſigillatim vtramque ad clariorem eius explicationem perſequendam eſſe duximus. A priore igitur incipientes, poſſent non pauci forſan exiſtimare, non compelli Cardinalium quotieſcumque conuocatur Conſiſtorium, illi adſiſtere. Primum, quia cum frequens ſatis ſit Cardinalium numerus, qui in Vrbe Roma aſſidui ſunt, & conſiſtorio non deſunt, parum intereſſe videtur, an vnus vel alter abſit, & præſertim ex ijs, quibus negotia C alia ſummo Pontifici referenda non incumbunt. QVAES. XLV.

DEINDE, quia quemadmodum Canonicis, ſi vno vel altero die diuinis non interſit officijs, nulla culpa aſcribitur, niſi quòd ex quarundam Eccleſiarum conſtitutionibus, quotidianas diſtributiones, vt reliqui pręſentes non percipiunt; ſic Cardinalem, ſi, quando ita opportunum iudicarit, Conſiſtorio non adfuerit, ſed alijs quandoque rebus ſeſe applicarit, videri poteſt, minime damnandum eſſe.

PRAETEREA, cum varia ſe impedimenta quotidie homini obijciant, ne poſſit corporis muneribus æquæ perfungi, & multa eiuſmodi ſint, quæ iure illum etiam in publicis cauſis excuſent, durum D videtur, ſi Cardinalis ſentiens ſe non ita commode poſſe aliquibus diebus Conſiſtorio intereſſe, in culpa cenſeatur, niſi iuſtas abſentiæ ſuæ cauſas ſemper proferat, & probet.

VERVM re diligentius perpenſa, nos longe aliter reſpondendũ exiſtimamus, immunem ſcilicet ab omni culpa non eſſe Cardinalem, ſi a Conſiſtorio arbitratu ſuo abeſſe velit, quod vt clarius explicetur, tria ſigillatim perſequenda eſſe duximus. In primo capite agemus de obligatione, qua tenetur Cardinalis in Conſiſtorium, quando indictum eſt, accedere. In ſecundo, an Cardinalis ad Conſiſtorium non accedens teneatur excuſationes vllas proferre, ac probare.

bare. In tertio, de culpa agetur, in quam Cardinalis incurrit, si sine causa non accedit. A

QVOD ad primum pertinet, possemus multa rerum publicarũ, atque Senatum optime constitutorum varijs in regnis exempla afferre, ex quibus manifeste appareret, summa ab illis diligentia curatũ, semper fuisse, vt eorũm Senatores assidui in publicorum munerum solicitudine continerentur, de quibus & Aristoteles quædam in Politicis tradidit. [a] At nos, his omnibus omissis, non possumus illa, quæ in Romanæ Reipublicæ, tamquam aliarum magistræ sanctionibus continentur, ac proposito nostro magis congruunt, prætermittere. Siquidem Cicero in libris de legibus, cum de Senatoris officio loquẽs dixisset: IS ORDO VITIO VACATO: CETERIS SPECIMEN ESTO; [b] subdit deinde: SENATORI, QVI NEC ADERIT, AVT CAVSA, AVT CVLPA ESTO. Et longe post de eiusdem Senatoris munere verba faciens inquit: HVIC IVSSA TRIA SVNT: VT ADSIT, NAM GRAVITATEM RES HABET, CVM FREQVENS ORDO EST: VT LOCO DICAT, IDEST ROGATVS: VT MODO, NE SIT INFINITVS. B

DEINDE notum est, non tantum ex superioribus legibus, sed etiam auctorum multorum testimonio, Senatores illos valde cõmendatos fuisse, qui diebus constitutis, siue legitimi essent, [c] siue extra ordinem indicti, vt quidam volunt, [d] in Senatum conuenirẽt: nam & ideo Cicero ait, [e] Senatoris est boni semper in Senatum venire. Et Hadrianum legimus, [f] Senatui legitimo cum in Vrbe, vel iuxta Vrbem esset, semper interfuisse: & Catonem, accepimus, [g] in Senatum quoties haberetur, semper venisse, veritum ne quid per gratiam fieret. Qua de causa varia etiam decreta edita fuerunt, [h] ne quis ab Vrbe abesset, & aliquando, ne quis vltra mille passuum a Roma se proriperet. [i] Quandoq; etiã cautum, ne quis Senator longius ab Vrbe Roma abiret, quàm, vt vno die redire posset, neve vno tẽpore quinq; Senatores ab Vrbe Roma abessent, [k] & post Cannensem cladẽ propter solitudinem Curiæ, paucitatẽq; conuenientiũ ad publicum Consilium seueriore edicto opus fuisse aiunt. [l] Vnde Roscium quendam Capitonem, vt eo frequentiores Senatores conuenirent, certam pecuniæ vim testamento reliquisse ijs distribuẽdã, qui certis tẽporibus Senatui se sisterent, scriptũ inuenimus. C D

Ex quibus, & alijs, quę longum esset adducere, licet argumentari, si boni Senatoris officium, apud illos, qui ratione tantum quadam naturali ducebantur, existimatum semper fuit, Senatui adsistere, multo

a Arist. 4. Politic. c. 9.
b Cic. li. 3. de legib.
c Gell lib. 14. c. 7. & Sueton. in Aug. c. 35.
d Capitol. in Gordiano Bud. in l. si ff. de Senat.
e Cic. in orat. pro domo.
f Spart in vita Hadrian.
g Plutarch. in Caton.
h Liu lib. 36.
i Liu. lib. 43.
k Liu. lib. 36.
l Ex Liu. decad. 3. lib. 3.

A multo id magis in Collegio hoc nostro esse affirmandum, quod omnium orbis terrarum sanctissimum, & augustissimum est, & semper habitum fuit.

Et præsertim, quia tria hic concurrunt, quæ maxime hanc Cardinalium præsentiam, quoties Consistorum indicitur, adhibendam esse suadẽt. Primo, auctoritas Papæ. Secundo, munus Cardinalium. Tertio, rei de qua agitur, grauitas. De Papa, quo nullus in terris est potestate, aut honore dignior, aut maior, quid attinet dicere, cum Cardinales simul, atque eius natu, ne dicam iussu, conuocantur, statim omnes exurgere, statim excitari, omnibusque alijs post habitis, B rebus, hora constituta vniuersos se illius conspectui sistere, æquitas, & ratio ipsa postulare videatur?

At quod ad Cardinales pertinet, neminem, existimandum est, cum sacram illam, qua indutus est, purpuram intuetur, adeo sui ipsius oblitum esse,, vt non agnoscat hoc proprium ac peculiare illius munus esse, summo Pontifici in consistoriali maxime Senatu adsistere: immo præter iussum principis, ac suscepti muneris obligationem, quisque illorum secum putare debet, quo frequentior sibi facultas datur, se illum in locum transferendi, in quo Cardinaliũ opẽ, & consiliũ Pontifex ipse pręcipue solet exposcere, eo se maiore hoC nore, ac dignitate augeri, ideoque occasiones huiusmodi iuuandi summum Pontificem, & Ecclesiam, non modo non omittendas, aut paruifaciendas, verum summopere ab eisdem expetendas esse.

De grauitate vero, & necessitate ipsius rei non opus est multa loqui, cũ ꝑspicuũ, sit veterẽ Cõsistorij institutionẽ, ad publicas res, atq; arduas tractãdas, ac deliberandas inuentã fuisse, ita vt, cũ ad illud Cardinales cõuocari audiuntur, statim vnusquisq; sibi persuadere debeat, res nõ leues, sed magni ponderis, ac publicæ rei vtiles, ac plerumq; necessarias agendas esse, atq; idcirco numquam nisi ex legitimo admodum impedimento Consistorium deferendum esse.

D Transeamus nunc ad secundum illud, puod ad causam pertinet, idest ad excusationem, quæ olim erat Senatori necessaria, quando in Senatum non veniebat, vt, quatenus etiam hæc hodie Cardinali conueniri possit, videamus.

Ac veteribus quidem multiplex erat excusatio: primum senectus præsertim summa excusationem, afferebat; nam Seneca quodam in loco ait: *Senator post sexagesimũquintũ annũ in Curiã venire non cogitur, nec vetatur.* [a] Et alibi inquit: *Lex a quinquagesimo anno militẽ nõ cogit, a sexagesimo Senatorẽ nõ citat.* [b] Alia erat causa, cũ morbo quis impediretur, probabileq; est etiam, funus familiare, aliasq.

[a] Senec. lib. 1. controuers. 8.
[b] Senec. lib. de breuit. vit. ca. vlt.

aliasq. eiusmodi causas, quæ in titulo de in ius vocãdo referuntur, a A Senatu adeundo legitimã quoq; excusationẽ præstitisse. In nõnullis etiam casibus nõ erat opus excusatione, sed nec pignoribus cogebantur, veluti cũ de triũpho alicui cõcedẽdo, vel denegando tractaretur, aut cum supplicatio decernenda erat; nam tunc nulla pœna cõstituta, cogebantur pene Senatores ab illis ipsis, de quorũ re agebatur, aut ab eorũ amicis, vt interessent, quod Cicero innuit his verbis: *De supplicationibus referebatur, quo in genere Senatores deesse non solent, coguntur enim non pignoribus, sed eorum, de quorum honore agitur, gratia: quod idem fit, cum de triũpho refertur.*[a] Et deinde: *Ita sine cura Consules sunt, vt pene liberũ sit Senatori nõ adesse.* B Hæ tamen, quas modo retulimus, causæ erant in Senatorũ arbitrio positæ, an ijs vellent vti, cum constet, Catonem maiorem, licet admodum senem, tamen in Senatum assidue venire solitum fuisse;[b] siquidẽ, vt Valerius scripsit, *Ambiguæ laudis ciuis existimabatur, qui debitis Reipublicæ officijs nõ sua sponte, sed iußus fungeretur: quia quidquid imperio cogitur, exigẽti magis quã prestãti acceptũ refertur.*[c] Illa ẽt maxime honesta causa habita fuit, cũ de alicuius re agẽdũ esset, quẽ præsentẽ ibi inueniri, modestiæ ratio nõ pateretur.[d]

POTERANT fortasse & aliæ legitimæ causæ subesse, quas nos nunc non persequimur, cum ad rem nostram minus necessarius esse C existimemus; siquidem ea, quæ in hoc secundo articulo de Senatorum Romanorum impedimentis, siue excusationibus commemorauimus, eo tantum pertinent, ne antiquitatis mores, ac instituta penitus negligi viderentur, non quia Senatoribus nostris S. R. E. Cardinalibus hodie congruant, siquidem in foro exteriori, de quo nunc agimus, ea de Cardinalium probitate, ac virtute est, concepta publice opinio, vt illi ad huiusmodi causis, aut alias, quæ illis possunt contingere, proferendas, ac probandas priscorum Senatorum more, minime adstringantur, sed cum aliquando a consistorio absint, eo ipso iustum illis impedimentum occurrisse præsumatur, nec occasiones vllas illas obortas, immo etiam sponte aliquando susceptas, aliquibus probationibus in foro exteriori docere vrgeantur, sed totum iudicium Deo reseruatur, prout modo ostendemus. D

ILLVD interim non prætermittimus, solere ab ijs pro vetere eorum instituto, singulariq. modestia obseruari, vt, cum de re quapiã, quæ illorum quemquam priuatim attingit, agendum sit, is aut abstineat se interim, ne eo accedat, aut, si præsens sit, & de alijs etiam rebus sit agendum, indetantisper se subducat, donec reuocetur.[e]

a Cicer. in 1. Philip.
b Plutarch. in Catone.
c Valer Max. lib. 2. c. 2.
d Liui lib 26. Plut in Marcel & Valer. Max. li. 4 c. 7.
e In lib. ceremon. 1. sect. 8. cap. 17.

TERTIVM

A TERTIVM superest, quod pertinet ad culpam. Nam olim apud Senatores Romanos si iusta non præcessisset causa, mulcta absenti indicebatur, quæ culpam indicabat, eo quòd non venisset in Senatum, & antequam exolueretur, pignora capiebantur, & non solũ si abfuisset Senator, verum etiam si tardius in Senatum venisset.[a] Hincq. idem Cicero conqueritur, quòd aduersus seipsum nimis grauiter hac in parte fuisset animaduersum, cum ait. *Quid erat causæ, cur in Senatum hesterno die tam acerbe cogerer? solus ne aberam? an non sæpe minus frequentes fuistis? an ea res agebatur, vt etiam* B *ægrotos deferri oporteret?*[b] Et quia Antonius interminatus erat, se Ciceronis domum, qui in Senatum non venerat, publicis operis disturbaturũ, ait: *Quis autẽ vnquã tanto damno Senatorem coegit? aut quid est vltra pignus, & mulctam?* Est item mentio iterũ apud eundem Ciceronem de huiusmodi pignoribus: affert enim verba L. Crassi ciuis clarissimi, & eloquentissimi, qui cum in Philippum Cõsulem inueheretur, hæc verba profert: *An tu, cum omnem auctoritatem vniuersi ordinis, eamq. in conspectu Populi Romani concideres, me ijs pignorib. existimas posse terreri?*[c] Cuius moris meminit C Gellius, dũ affirmat, M. Varronẽ de pignore accipiẽdo disseruisse.[d]

a Dio lib. 54. vbi de Aug.

b Cicer. in 1. Philip.

c Cic. in præfatio. lib. 3. de orat.

d Gell. lib. 14. cap. 7.

VT vero ab hac culpa iniustæ absentiæ minus Senatores excusarentur, cũ præsertim aliquid incidisset, de quo sine mora patres consulẽdi essent, præconis etiã aliquãdo vox adhibebatur, quod Liuius ostendit, dicens. *Postquã audita vox est in foro preconis, patres in Curiã vocantis, velut noua res mirabundã plebẽ conuertit.*[e] Cuius consuetudinis etiam Cicero, & Appianus mentionem fecerunt.[f] Tradit verò Dio, Augustũ has mulctas, quæ absentib. sine legitima causa Senatoribus, captis pignoribus indicebantur, ampliasse; & cũ D absentium numerus nimis cresceret, coactũ fuisse mandare, vt sorte ex singulis quinque absentibus deligeretur vnus, qui mulctaretur [g].

e Liu lib. 3.

f Cicer. lib. 21. Famil. epist. 6. Appian. lib. 1.

g Dio lib. 55.

HIS, quæ ad veteres Senatores attinent, sic explicatis, videndũ nunc est, an hæc mulctæ ratio ad Cardinales, & quomodo soleat pertinere. Qua in re, cum duplex, vt supra diximus, iuxta sacros canones forum tradi soleat; alterum quod Fori, alterum quod Poli appellatur: in priore illo certum est nullam omnino notam, Cardinalibus ob eorum absentiam vnquam impingi, nedum mulctam vere adscribi, vt supra ostendimus. At si de foro Poli loquamur, in quo culpæ accuratissime examinantur, & pro modo commissionis, aut omissionis singulæ expenduntur; proculdubio affirmandum est, Cardinalem absentiæ suæ, quamuis etiam vnius diei rationem Deo redditurum esse, ac pœnam, ni causa aliqua iusta, ac legiti-

ma detentus fuerit, ab illo omnino subeundam esse siquidem A
cum hæc illius sit vocatio, hoc munus, hæc obligatio, vt Papam vocantem sequatur, vt illi adsistat, ac publicas res tueatur, non est quòd existimet licere sibi negotium hoc arbitratu suo tractare. Confirmatur, quia prout aliàs etiam diximus, sicut in corpore humano miro ordine membra omnia fuerunt distributa, & sua cuique functio assignata, oculis, vt videant; manibus, vt palpent; pedibus, vt gradiantur; & vnumquodque eorum cum suo ministerio fungitur, alijs etiam membris seruit, ne detrimentum patiantur, [a] alioquin si proprium officium suum intermittat, aut naturalem locum transgrediatur, vitium contrahit, & totum corpus læditur: sic in corpore B
mystico Ecclesiæ, vbi munia peruertuntur, aut locus in acie deseritur: [b] tunc culpa incurritur, & damnum bono publico infertur: Vnde sæpius id repetitum scimus, vt vnusquisque impleat vocationem suam.[c]

[a] Auct. oper. imperfec. hom. 35. in cap. 20. S. Matth.

[b] S. Chrysost. in epist. ad Ephes. c. 4. homil. 11.

[c] Rom. 12. et 1. Cor. 12.

His ita explicatis non obstat quod primo obijciebatur parum referre, si vnus, aut alter absit a Consistorio. Nam præter rationes supra traditas, respondetur, cogitandum esse, si alij idem dicerent, quis Papæ, aut consuleret, aut ministraret? cur dictum illud olim fuit: *Attende tibi*? nonne vt quisque rem suam præcipue agat, & officio suscepto fungatur, perinde ac si solus esset, cum sui ipsius C
non aliorum ratio sibi sit reddenda.

Non obstat secundum: nam Canonici, cum pœnam certam in eorum Constitutionibus statutam habeant, videntur interim, si breui saltem tempore absint, a culpa excusari: [d] At Cardinalibus cum propter publica negotia ad Consistorium accersuntur, sunt alia omnino postponenda, nisi graue admodum, aut necessarium se impedimentum interponat: ob id enim his honorum insignibus præ alijs fulgent: ob id a summo Pontifice hac auctoritate decorantur ob id stipendia ab eo Ecclesiastica consequuntur, vt eidem præ ceteris adsistant, pro eo laborent, atque alijs exemplum indefessæ so- D
licitudinis publicæ rei causa præbeant.

Hinc quie ad tertium respondetur, ea legitima impedimēta non excludi, quæ conscientia cum Dei timore coniuncta, rectę rationi consentanea esse iudicauerit, vt supra diximus.

[d] Nauarr. in Manual confess. cap. 23. tit. quæ lex humana §. 3. quod non obligant, nu. 49 & nu. 55. §. 6. quod quousque. Angel. in verb inobedientia. in fi. Alphōs de Castr. de potest. leg. pœnal. lib. 1. cap. 9.

Quibus ita constitutis: quæritur nunc quod in secunda parte Thematis propositum fuit, si Cardinalis sciat de negotio agendum, quod ipse probandū esse pro conscientia sua non putat, an satius sit se ab illo congressu abstinere quàm eò accedere. Videtur autē primo aspectu tutius esse illi ad Consistoriū non accedere: quia cum vereri

possit,

A possit, ne in aliam sententiam pertrahatur, & scriptum sit: *Qui amat periculum peribit in illo.* [a] Ideo longe tutius, & sapientius esse putare potest, interim secedere, nec se huic discrimini cõmittere: quando quidem cum ab absentibus suffragium nullum feratur, nulla etiam culpa ab ijs contrahetur, in quã apporobando siue improbando incurri potest. Deinde, quia in simili quæstione de ijs, qui ad Synodũ Episcopalem accersiti interesse ei nolũt, fuit olim ab aliquibus Doctoribus responsum, [b] eos iuste excusari posse, si præsenserint causam omnino iniustam pertractandam esse cui assentiendum non putarint. Nos tamen, qui sæpius antea ostendimus, Cardinales,
B quos sibi Papa & Consiliarios, & adiutores delegit, obstrictos esse, non solum vt fidele consilium ei præbeant, sed etiam vt publicam rem, quoties opus est, pro viribus adiuuent, & tueantur, nullo pacto censemus impedimentum, quod in Themate proponitur, afferre legitimam excusationem Cardinali, immo hinc magis vrgeri, vt ceteris rebus omissis in Consistorium se conferat, quo certius illi videtur periculum, ne publica causa detrimentum patiatur.

a Eccli. 3.

b Innoc. Fel. in c. quod. super. de maior. & obedien. in princ.

Scripsit S. Gregorius, [c] Pastorem, & mercenarium tranquillitatis tempore persimiles videri, vbi vero periculum, & certamen aduenerit, statim discerni: ille enim apud gregem in eius custodia ma-
C net, hic fugam arripit: sic in rebus Consistorij, cum omnes affectu æquales esse debeant, occasio rerum grauiorum distinguit veros Cõsiliarios ab alijs: illi enim, quo periculosiora instãt negotia, eo acrius se ad illa adiuuanda accingunt: hi vrgentibus difficultatibus libenter ab eisdem se subducunt.

c S. Gre. homil. 14. in Euãgel.

QVOD similes, qui, iubente Imperatore, vt in certamen descenderet, ipse periculi vitandi causa aliò diuerteret, militis nomine indignus esset; quid de Senatore dicemus, qui quo tempore Senatus ad res difficiles, periculosasq. deliberandas accersitur, propter priuatas suas suspiciones, ne dicamus ad vitandas molestias, se in solitudi-
D nem reciperet?

Solent consultationes a Principibus indici, vt periculis occurratur, ac publicæ vtilitati prospiciatur, sicuti Imperator ingruentibus hostibus milites vocat, exercitumq. cogit, cuius auxilio hostes repellantur. Papa itidem cum Cardinales in Consistorium accersiri iubet, eo ipso indicat se Cardinalium opera, & consilio indigere, vt publicis periculis obuiam eatur, atque vnà de populorum incolumitate rerumq. Ecclesiasticarum commodo decernatur. Quæ igitur iusta poterit esse Cardinalis tunc excusatio, qui collegarum suorum declinans congressum, tamquam ad se publica res non per-

tineret,

tineret, sibi potius, quàm rebus communibus laborantibus duxerit A
esse consulendum?

a Matth.20. Et quidem terrere omnes debent voces illæ Patrisfamilias ad operarios, *Ite in vineam &c.*[a] præsertim cum ijdem Cardinales nõ possint respondere, quia nemo nos conduxit; Sunt enim a Patrefamilias delecti, atque in amplam vineam vocati, quibus præter denarium, quem illis, sicut & alijs, si munus suum præstant, in extremam diei partem reseruat, addidit etiam in hoc vitæ curriculo honestissima præmia, quando illos in amplissimo dignitatis gradu locauit, summumq. ipsis honorem ab omnibus haberi voluit. Si igitur, cum tempus laboris instat, illi abijcientes onus, alio se conuertunt, audiant quid propheta exclamet: *Non ascendistis ex aduerso, nec opposuistis murum pro domo Israel.*[b] Nam si filiũ patri, seruum domi- B
b Ezech. 12. no, nautam gubernatori, cum necessitas postulat, deesse non oportet sed prẹsto illis esse, atque opem ferre, cur Cardinalis, quando de cõmunibus Ecclesiæ difficultatibus tractandum est, Consistorij claustra de industria deseret, & summo Pontifici tunc maxime, quando opus est, non adsistet?

Notum satis est, illius munus esse, se Pastorum Principi adiutorem præbere, vigilias agere, gregi Dominico cauere, hunc tueri, & custodire. Itaque cum dicatur positus esse tamquam Consiliarius in ea statione, vt consulat, non debet, cum aduersi aliquid occurrit, locum, & ministerium suum relinquere. Nam, vt de Episcopo ait C
sanctus Hieronymus, non solum honoris, sed laboris hæc nomina dicuntur.[c]

c In epist. ad Timot. c.3. in Ezech. 34. & Sophon. 3. Praeterea si Consiliarius suspicari se dicat, tractandam esse causam, quæ multos habitura sit suffragatores, quorum sententiæ tamquam minus salutari ipse nolite accedere; vrgere hoc potius illũ deberet ad Senatum adeundum, tum quia minime ipse compellitur vt illis multis repugnantibus inuitus assentiatur: tũ quia quo a pluribus Reipublicæ salus deseritur, eo certius, ac firmius fideli Cõ- D
siliario onus adiungitur, vt laboranti Ecclesiæ manum præsenti suo cõsilio porrigat; & dãno, quod in ianuis est, se obijciat, ac labanti Reipublicæ subueniat. Quòd si forte ab ijs palam dissentire ægre ferat, tunc sciat, non Principis, aut Reipublicæ, sed suam potius causam agere, quippe qui priuatũ commodũ bono publicõ anteponit.

Sed amplius: Si iustitiæ lege tenẽtur Cardinales Papę in ijs, quæ ad eorum munus spectant, obtemperare; cur a Papa accersiti accedere renuunt? & si ea de causa eos vocat, vt sententiam dicant: cur illi ne dicant, has latebras quærunt? cauendum illis certe est, ne

A tamquam mercenarij aufugisse videantur, cum dicat S. Gregorius: *Fugit non tantum qui mutat locum, sed qui subtrahit solatium: fugit, qui se sub silētio abscōdit: fugit, qui tacet, cum resistere deberet.*[a]

[a] S. Greg. in homil. 14. in Euang.

Fingamus, multos esse, qui Principi persuadeant, vt, Vrbe Roma relicta, se Auenionem conferat, rumorq. hic adeo percrebescat, vt magnam Senatorij ordinis Partem ad se trahere videatur: ob idque Papa Consistorium indicat, vt de Cardinalium sententia, quid faciendum sit, deliberet: An ergo Cardinalis, qui multo plures in eam partem, quam Reipublicæ incommodam putat, inclinaturos videt, debebit idcirco ab aliorum congressu in Consistorio se abstinere? B An quoniam alios in contraria sententia constantissimos esse audit, propterea debebit suam in Reipublicæ vtilitatem rationibus corroboratam comprimere? Quid vero si illius iudicium alios forte permoueret? quid si auctoritas argumentorum viribus munita flecteret? quid si aliorum corda cælestis Spiritus immutaret? partes certe ille suas implere debet, cætera Dei prouidentiæ committere. Veniendum est, audiendum est, loquendum est: ne quando pœnitētiæ stimulis excruciatus cogatur dicere: *Veh mihi, quia tacui*[b].

[b] Isa. 6.

NEC obstat quod de absentibus supra dicebatur, qui hac ratione se ab omni culpa eximere videntur: nam cum officium suum, C quo tempore magis est necessarium, deserunt, eo maiore se culpa inuoluunt.

DEINDE verum id esset, si ad ferenda suffragia ex officio nō tenerentur: at cum ob id Consiliarij sint instituti, vt cum res postulat, loquantur, aptas ad persuadendum rationes in medium afferant, alijsq. obsistant, non possunt excusari, si Consilio coacto, ipsi se a Senatu subducant, & dum alij laborant, ijdem otio, & quiete perfruantur, ex quo damnum Reipublicæ ob eorum negligentiam subsequatur.

RVRSVS non obstant, quæ de Episcopis dicebantur, qui ad D Synodum Episcopalem accedere recusant: nam, vt omittamus, de illa Doctorum opinione non leuiter dubitari posse, quando, vt Innocentius Papa inquit: *Error, cui nō resistitur, approbatur: & veritas, cū minime defenditur, opprimitur.*[c] Dicimus, cum in legitima diœcesana Synodo nihil sit statuendum, quod canonicis obuiet institutis:[d] idcirco vbi aliquid in ea definiendum esse scitur, quod Pontificijs legibus repugnet, non dici vero Synodum, & tunc merito excusari Episcopos, & Abbates, qui eo non accedunt:[e] quod diuersum est a Consistorij actionibus, vt notum est.

[c] c. error. 83. distin

[d] Turrecrē. in Sum lib 3. c 3. vers certia species. Henr. Bot de Synod. par 1. nu 5.

[e] d cap super. eod.

ADDIMVS, quidquid de Episcopis Doctores aliqui sentiant, di-

uersas admodum esse inter sese Episcoporum, & Cardinalium ratio A
nes, cum inter varia Episcoporum munia, hæc obligatio accedendi ad Synodum, non sit primaria: nec sit præcipuum munus, quod ab eis, in eorum administratione necessario exigitur: Nam tenentur illi vel Synodo interesse, vel si legitimo impedimento detineantur, excusatores mittere, qui decreta Sinodi ab alijs confecta suscipiant: [a] Cardinalis vero munus, cum in eo maxime positum censeatur, vt a consilijs sit Papæ, quæ consilia potissimum peti solent in Consistorio, non videmus qua honesta ratione possit ille, quando indicitur ei Consistorium nomine Papæ, si legitimum cesset impedimentum, eò non accedere, [b] & tanto magis si rem per- B
tractandam credit grauissimam, & in detrimentum publicum concludendam: siquidem suscepit hoc officium, quod iure suo exigit, vt diebus constitutis in Consistorium veniat, & Papæ consilia petenti, atque Reipublicæ necessitates proponenti opem, & auxilium ferat.

a *Conc. Carthag. iiij. c. 21. & Cartha. v. c. 10.*

b *Gardin. Alban. de Card. quæst. 10.*

Et si replicetur, nolle illum iniustæ, quam putat, causæ assensum coram adhibere; Dicimus, quòd cum Cardinalis officium sit, dare consilium, tuncq. in primis necessarium sit consilium, cum res in graui, & ancipiti loco versatur; certe is, qui hanc sumeret occasionem non accedendi ad Consistorium propter rei difficultatem, exi- C
stimare potius deberet, obligationem idcirco esse accedendi: cum tunc præcipue consilio res egeat.

Et qui fortasse putat, si non accedit, facilius se ex periculo committendi peccatum euasurum, caueat ne hæc recusatio potius ei peccandi occasionem afferat: & quod in remedium ille adhibet, illud ipsum tamquam venenum mortiferum in perniciem vertatur. Cum enim officium suum deserat, quo tempore est Reipublicæ maxime necessarium, ipse videat quomodo culpa vacare possit, & qua ratione vitare queat ne reus sit damni: quod ex eius absentia secu-
turum est. D

Ad quem cõgrue pertinere vox illa prophetæ videtur, dũ ait: *Omnes bestiæ agri venite ad deuorandũ, vniuersæ bestiæ saltus.*[c] Et explicans causam eius rei subdit: *Speculatores eius cæci: canes muti, nõ valẽtes latrare, vidẽtes vana, dormientes & amantes somnia.* Hæc enim verba forte aliquis ad Cõsiliarios posset accõmodare. Nã dũ ait, *Speculatores cæci*, Cõsiliarios indicare videtur: quorũ officiũ cũ sit tãquã ex specula publicæ saluti prospicere, & impẽdẽtia dãna auertere, cæci tamen apparent, & nihil eorũ, quæ necessaria sunt, discernunt. Et dũ ait, *Nescierunt vniuersi*, eos arguit, qui non agno-

c *Isa. 56.*

scunt

A ſciunt quid eorum munus poſtulet, nec ob quem finem fuerint in ſummum Senatorium ordinem cooptati. Dum ſequitur, *Canes muti, non valentes latrare*, eos notat, qui timore mundano in Senatu ſilent, quando acriter loqui deberent. Dum inquit, *Videntes vana*, eos attingit, qui friuolas afferunt excuſationes, & a ſolida veritate diſcedunt. Dum addit, *dormientes*, eos oſtendit, qui tamquam ſomno ſepulti, vocem Principis non audiunt, vocantis eos in conſilium ad res publicas adiuuandas. Demum dum ait, *Et amantes ſomnia*, eos perſtringit, qui proprias commoditates, ſeu delicias pręferunt bono publico, noluntq. palam loqui quod ſentiunt, ne ſomnia ſuarum vo-
B luptatũ, aut præcipitem cupiditatum ſuarum curſum interrumpant.

PARS V. QVAEST. IX.

An debeant Cardinales ſubſcribere Bullas ſummorum Pontificum, quamuis in Conſiſtorio ab ijs diſsenſerint, & ſubſcriptionis quoque tempore eas vere & ex animo non probent.

QVAES. XLVI.

C

QVONIAM de ſubſcribendis Bullis Pontificijs in præſentia nobis ſermo eſt futurus, operæ prætio vr̃, illud in primis intelligere, veterẽ hũc in Eccleſia morẽ fuiſſe, vt decreta Apoſtolica Cardinales ſubſcriberent,[a] ſicuti & Canonici ea, quæ a Prælato fiebant.[b] Verũ eſt tñ, a Doctoribus multis affirmari, morẽ illũ obſoluiſſe iã, nec hodie amplius Car-
D dinales ſubſcribere.[c] Qđ fortaſſe in priuilegijs Apoſtolicis, de quibus ipſi loquuntur, atq; alijs Diplomatibus quibuſdã locũ habere poteſt, quæ a Cardinalibus non ſubſcribuntur. Sed quod ad conſtitutiones Apoſtolicas pertinet, quæ vim legis generalis obtinere ſolent, multorũ eſt ſententia, vetuſtiſſimum hunc ſubſcribendi morẽ in Eccleſia Dei fuiſſe, ac perpetuo penẽ vſu vſque ad tempora noſtra permanaſſe, prout ex ipſiſmet conſtitutionibus, quæ tum in Bibliotheca Vaticana, tum in Archiuijs multarum Eccleſiarum fideliter aſſeruantur, omnibus patere poteſt. Nec id quidẽ accidit, quia ſummus Pontifex in rebus ſuis decernendis vllius robore, aut ſubſcri-

a c. cum Redẽptor 12. q 9. glo ſi c c ũ a nobis. de teſt Spe. tit. de reſcrip. præſent. § primo igitur nu. 7. Anch d. c. a nobis. nu. 9.
b c. 1. de his quæ fiunt a Pręl. ca quod quis 35. q 9.
c Io Andr. in addit. ad Spe. d. § primo igitur Imol. c. 1. de his quæ fi. a Pręl nu. 6. Caſtren. l ſacri. nu. 2. C de diuerſ reſcr. Ioã. de Graſſ. in tract. de reſcr. Apoſtolic. nu. 13. Ab. Card. Imo d c cum a nobis de teſtibus in fine.

a Paul. de Castro cons. 414. nu. 6. vol. 1.

ptione indigeat, siue quòd Cardinalium auctoritas tamquam testium, aut publicarum personarum ad Apostolicos actus roborandos, ac muniendos sit necessaria, [a] sed ita vetere instituto receptum videmus, siue quia Pōtificis prouidentia rem non fortuito, sed multorum consilio diffinitam esse, omnibus patere voluit: siue ex ordinis ipsius amplitudine, siue ex quadam membrorum cum capite coniunctione, vt ab eius latere numquam discedant, siue quacumq; alia ratione sic vsu diuturno probatum nouimus, vt certis casibus, ijsq. grauioribus, præeunte summi Pontificis manu, ipsi quoque nomen suum subscribant. A

QVAERIMVS igitur quando Cardinales, rebus in Consistorio propositis, repugnassent, & adhuc eas ex animo non probarent, an nomine Pontificis requisiti, vt Bullæ edendæ subscribant, iure id recusare, aut quid facere debeant. Dubium non leue inde oritur, quod cum supra varijs in quæstionibus probatum a nobis fuerit, non licere Cardinali aliter respondere, quam sentiat, nec vmquam conscientiam suam fallere: id multo magis in casu proposito seruandum esse videri poterit, de subscribendis propria manu Bullis agatur: Nam si tanta in ijs, quæ voce sola, & ex tempore plerumque pronunciantur, cautio adhibenda est, vt nihil aduersus animi propositum, fideique munus proferatur: quid in ijs rebus dicendum erit, ad quas non nisi magna præparatione, ac maturitate accedimus, & quæ manu nostra subsignata, perpetuum omnibus mentis nostræ testimonium sunt allatura? Profecto si quis eo tempore, quo de subscribendi ijs agitur, conscientiæ suæ fidem sentiat repugnantem, videri potest sic commendandus, si ab ijs abstineat, prout damnandus si manum suam apponat, præsertim quòd cum huiusmodi subscriptio videatur quędam dati a se antea consilij attestatio, Cardinalis, qui, quantum potuit, obstitit ne Bulla ederetur, nedum eam fieri suasit, nunc subscribendo, in mendacium manifeste incurreret: quod cum diuina lege sit interdictum, nullius auctoritate cuiquam potest imperari. B C D

VERVM siquis rem diligentius examinarit, contrarium potius probandum esse inueniet, quod vt manifestius fiat, quædā antea animaduertere oportet, tum ratione summi Pontificis, tum Cardinalium, tum etiam temporis, quo negotium agitur. In Papa triplex considerari potest voluntas, quædam nondum firma, neq; certa, atque, vt aliqui dicere solent, ambulatoria: quædam deliberara, sed non præceptiua: tertia etiam præceptiua. In Cardinalibus, duplex refertur persona: altera priuata, quæ illis cum reliquis hominibus commu-

A communis: est altera publica, & propria, quam hauriunt ex dignitate Cardinalitia. Quod ad Priuatam attinet, censentur singuli eorum, perinde ac cęteri omnes, esse de ouili Christi Saluatoris nostri, qui vnum Pastorem vniuersalem Romanum Pontificem Christi Vicarium agnoscunt, eundem, vt filij patrem, vt subditi dominum, vt fideles Ecclesiæ caput & principem colũt, & venerantur.[a] Quo ad publicã vero spectat, cum hæc dignitas eo fuerit instituta, vt essent in Ecclesiæ Dei, qui ab illius Vicario pro eius arbitrio delecti, sedem Apostolicam, ac summum Pontificem dictis, & factis adiuuarent[b], hinc quoque multiplex illorũ officium vario distinctũ nomine pro-
B ficiscitur. Dicuntur enim electores, cum sede vacãte eligunt Papam: dicuntur Consiliarij cum illum consilio, suasionibus, & rationibus iuuant: dicuntur cooperatores, & ministri, cum eius res promouẽt, ac iussa exequuntur: & vt quidam non insulse dicebat, sicuti potentiæ vegetatiuæ tres sunt actus, siue officia, quæ sunt generare, nutrire, & augere;[c] sic Cardinales dicuntur generare quodammodo Papam, cum illum eligunt: nutrire, cum illi dant consilia; augere cum opere illi præsto sunt, eidemq. suffragantur.

NVNC, omissis alijs muneribus, quæ ad rem nostram non pertinent, dicimus in præsenti quæstione, qua agitur de condendis Bul-
C lis Apostolicis, tria esse tempora spectanda, quæ triplici illi, de qua diximus, Papæ uoluntati respondent.

Primum est, quando Papa rem proponit in Consistorio, ut de ea constitutionem aliquam populo promulgandam decernat: & propterea consilia petit Cardinalium, ut inquiratur, & deliberetur ex pluribus quid eligendum, quibus medijs utendum, & quomodo id exequendum. Quo quidem tempore uoluntas Papæ nondum est firma, & deliberata, sed habet se tamquam soluta & vagans per varias cogitationes, indagans ubi debeat consistere: & tunc licet unicuique Cardinali, immo debet quisque dicere quod sentit, aiendo,
D siue negando, addendo, aut minuendo pro animi sui conscientia. Et quamuis, etiam tunc Papa aliquid interloqueretur, & in medijs ipsis Cardinalium sententijs aliqua enunciaret, ex quibus animi illius sensus deprehenderetur; quoniam tamen totum illud temporis spatium consultationi tribuitur, vt diligentius negotium examinetur, res adhuc in eo statu permanet, ut possit prout magis placuerit constitui, quia interea semper agitatur fluctu tractationis, nec stabilem adhuc sedem apprehendit, idq; totum actibus (vt aiunt) speculatiui intellectus respondet.[d]

Alterum deinde tempus est, postquam auditis Cardinalium sen-

a Extrauag. unã sanctam. de maiorit. & obed.

b c. per uenerabilẽ. qui fil. sint legit. Viguer. in sum. c. 17. §. 1. versic. 11.

c S. Th. 1. par. q. 78. artic. 2. Arist. 2. de ani. tex. 54. & seq.

d S. Th. 1. 2. q. 57. art. 6.

tenttjs Papa ex pluribus secernit id, quod ei potius videtur, in eoq. A figit voluntatem suam, quæ voluntas deliberata dicitur, ex eoq. dignoscitur, quòd ipse Pontificali sua maiestate, & potestate conceptis ex vetere instituto verbis coram toto Senatu solet rem diffinire suo decreto, dicens: *Auctoritate omnipotentis Dei, & beatorũ Apostolorum Petri, & Pauli, & nostra, statuimus, &c.* Et hoc tempus ab rationem practicam spectat. [a] nec in eo est amplius locus Cardinalium disputationi, quia res iam terminata est: sicut in iudicijs ante quam conclusum sit in causa, licet instrumenta, testes, aliasq. probationes proferre: lata vero sententia omnia conticescunt. Itaque, quæ priore tempore consultantur, & excutiuntur, in ipso cursu sæpe mutantur, & refelluntur, prout vsu venit, & ideo non decreta, B sed consultationes, seu actiones Consistorij ab aliquibus vocari solent. Quæ vero postea a Papa diffiniuntur, illa decreta, & constitutiones appellantur, quibus non licet amplius refragari: sic in Synodis Patrum obseruatur: nam antea multa in disputationem veniunt, ac pro sententiarum varietate mutantur. Quod vero die sessionis postea firmatum, & sancitum fuerit, id vere decretum dicitur, & ab omnibus, accedente summi Pontificis approbatione, sacrum, sanctumq. integre, inuiolateq. habendum est. Hinc dicebat sanctus Augustinus, *De legibus iudicandum est, cum instituuntur,* C *non cum institutæ fuerint, nec postea de ipsis, secundum ipsas est pronunciandum.* [b] Idq. in Collegijs, atque Vniuersitatibus obseruari solere Doctores testantur. [c]

a S Tho. 2. 2. q. 7. art. 8.

b In lib. de uera relig. c 31. cap. in istis. 4. dist.

c Gl. Gemin. Prepos. Turrecrem. d. c. in istis.

PERTINET huc quoque illud ipsum, quod a nobis in præsenti quæstione agitur de Bullis subscribendis: siquidem post pronũciatum a Papa decretum, solet idem sacra manu sua illud deinde litteris mandatum, ac diplomate comprehensum subscribere, ad cuius imitationem, Cardinales quoque propria manu consueuerunt nomen suum subijcere, tametsi vsus obtinuit, vt cum eduntur Bullæ, nomen quidem Pontificis characteribus in orbem conceptis, quasi D Pontificali quodam signo emittatur: [d] Cardinalium vero, prout varij sunt eorum ordines, a dextera Episcoporum, & Presbyterorum, a læua Diaconorum nomina rectis lineis apponantur, quamuis neque hoc omnino perpetuum sit. Sed quomodocumque hæc se habeant, constat sane eos, qui antea se Consiliarios Papæ in ea Bulla examinanda, & excutienda gesserunt, deinde postquam Papa auditis eorum consilijs tamquam ex oblata sibi materia id elegit, quod Reipublicæ vtilius futurum esse iudicauit, idq. subsignatione sua probauit, ipsos non amplius, vt Consiliarios se habere, sed vt ministros

d Spec. de re script. præsen. §. primo igitur nu. 2.

A nistros, & cooperatores eadem probantes & subscribentes, quæ Papa iam firmauit, & conclusit, tamquam per eiusdem vestigia gradientes.

Tertium superest tempus post constitutionem iam a Papa sancitam, quando eam vult summus Pontifex a populo recipi, atque in mores induci: nam tunc eam præcipit promulgari, atque post certum tempus ab omnibus omnino obseruari:[a] quo loco surgit tertia illa voluntas, quæ dicitur præceptiua, cum id, quod ipse secum statuit, & deliberauit, id pariter a reliquis executioni mandari iubet. Et hic tantum abest, vt Cardinales possint amplius dissentire, B vt immo quoties Papa eos eiusmodi lege includi mandat, debeant ipsi tamquam filij, & membra illius ad obediendum primos se exhibere, ita vt sicut inter alios dignitate, atque honorum insignijs præfulgent: sic obedientiæ laude, & in litteris Apostolicis obseruandis exemplo, debeant reliquis prælucere. Hanc autem, quam diximus, triplicem voluntatem, non negamus in alijs quoque Principibus, qui legis condendæ facultatem habent, considerari posse, cum & ex rei natura in omni prudendi deliberatione antecedere debeat consultatio, sequi electio, & postremo loco executio; sed tamen quia materia, de qua hic agitur, quædam alia diuersa ab ijs po-C stulat, ideo hæc in præsenti attingere visum est.

His igitur ita pro clariori totius quæstionis intelligentia constitutis, præsentem difficultatem dissoluunt aliqui, dicentes, Cardinalem, quamuis in Consistorio dissenserit, teneri tamen Bullam propria manu subscribere, tunc videlicet tantum, quando maior pars Cardinalium Bullam ipsam approbauit: & rationem afferunt, quia tunc non potest Cardinalis non id sequi, quod a pluribus probatũ fuisse videt, cum hæc regula iuris sit,[b] in Collegijs quod a maiori parte receptum fuit, illud omnium sententia roboratum censeri, quamuis aliqui contradixerint.[c] Nam & ille, qui dissensit, nunc D priorem sententiam, tanquam minus probabilem, deponere existimatur, atque intellectum suum cum humilitate captiuare, vt frequentiori sententiæ tamquam prudentiori adhæreat.[d] Sic & de Lacædemonijs legitur,[e] qui, postquam res firmata erat a Consilio, nõ amplius disputabant, immo ijdem, qui antea repugnabant, postea decretum defendebant, quod & ab Acheis in Republica receptum fuisse legimus:[f] sed & in annalibus religionis S. Dominici traditũ est,[g] in Capitulo generali Londini habito anno M CCXII I. vbi gloriosus S. Thomas de Aquino tanquam diffinitor Prouinciæ Romanæ adfuit, constitutum fuisse, vt quando aliquid a maiori parte diffini-

a Authen. vt fact. nou. cõst. S. Thom 1. 2. q. 90. art. 4.

b l. quod maior ad municip. c. de his quæ fi a maio.

c Abb c ex parte de concess præbẽ nu. 3 & c postulasti nu. 14. eo. tit.

d Arg l. si in tres de arbit.

e Plutarch. in Lycurg.

f Liu. lib 32.

g In lib. histor. generalis S. Dominici lib. 2. cap. 68.

diffinitorum aduersus aliquorum sententiam decretum est, is, qui in contraria sententia fuisset, numquam proprium suffragium cuiquã vlla occasione, aut tempore manifestare auderet; & in varijs Regni Castellæ tribunalibus obseruari, vt lata sententia a maiori parte iudicum, alij quamuis dissenserint, eidem subscribere teneantur; quin & hodie apud sacræ Rotæ iudices eundem esse vsum nouimus, vt quando plurium inter se suffragia conueniuntur, tunc sententiæ de coadiutorum omnium consilio, & assensu pronuncientur, tametsi aliqui ex ijs repugnauerint. A

HAEC responsio quamuis veritati congruere videatur, quoniã tamen generalis non est sed ad eum tantum casum redigitur, quando crebrior Collegij pars interse concors est; ideo dubitationem in alijs casibus parere posset, quando scilicet maior pars a decreto Papæ discreparet: nam tunc dubitari potest, an hi, qui dissentiunt, subscribere Bullæ teneantur. Et quamuis hunc casum numquam accidisse memoria teneamus, & vix fieri posse vt accidat existimemus, tamen quia illius explicatio rebus alijs multis declarandis conducere potest, non ab re esse duximus, aliorum saltem sententias referre potius quàm vt certi quidquã nos diffinire audeamus. Primũ enim non defuerunt, qui sentirent, iudicem auctoritate sua posse inuitum aliquem compellere, [a] vt alicui actui subscribat, eumq. qui subscribit culpa vacare, quod non sponte, sed imperio coactus id faciat. Vnde Cardinalem quoque in casu nostro subscribentem, quando id iubente Papa facit, aiunt non ideo conscientiam suam lædere, cum illud faciat inuitus. B C

SED hæc responsio non congruit: quoniam aliud est, cũ quis antea tacite, vel expresse alicui actui consensit: tunc enim potest interdum compelli a iudice, consensum antea præstitum subscriptione sua declarare: [b] quo casu loquuntur ij, qui contrarium innuere videntur. Aliud est, cum nullus consensus antecessit, prout in casu nostro, in quo Cardinalis numquam nec consilium dedit, nec dare poterat repugnante conscientia, ideo nec ad exteriorem aliam subscriptionem ipse nunc adigi posse videtur. D

ALII dixerunt, quamuis regula sit, eum, qui subscribit, censeri approbare actum, qui scripto illo continetur; [c] id tamen multis in casibus locum non habere traditis a Doctoribus, inter quos ille præcipue receptus est, quando subscriptio fit ab aliquo ratione officij, quod exercet. [d] Vnde cum hoc casu Cardinalis subscribat Bullæ propter officium, quod exercet, tamquam minister Papæ, non deducitur hinc talis eius voluntas esse.

a Benedict. de plumbin. in l. qui agnitis. de except. nu. 1.

b l fi. § necessitate. C. de bon. qua liber. vbi Cyn nu. 1. Alber num. 4. Bart. num. 2. Castr. num. 3.

c l. Caius; vbi glo. & Bar. de pign act. Imol. cap. si quis de reb. Eccles. nu. 24. Ias. l. ita stipulatus §. Chrisogon. de verb. oblig. nu. 2.

d Fel. c. quoniam contra de probat. nu. 44 46. & seq. Paris. consil. 101. num. 74. in 1.

SED

A SED neque hæc responsio sufficit: nam aliorum ministrorũ officia solent pendere a libera voluntate Principum, aut aliorum superiorum ea mandantiũ, ideo minister sæpe exequitur quod superior iubet, non quod ipse vere sentit. At Cardinalis officium suum, quod consulendi est, ita a Papa sibi datum esse agnoscit, vt tamen ex diuinæ legis regulis ad Reipublicæ vtilitatem exercendum esse sciat. Vnde quidquid agit siue consulendo, siue subscribendo, id, oculos in Dei legem, & in publicum bonum dirigendo agit, & propterea ab illius voluntate discedere numquam debet.

ALII dixerunt, nihil laborandum esse, quacumque ratione, aut pacto id fiat, cum satis sit antecedere mandatum & iussum Papæ,
B cui omnino obediendum est in ijs, quæ non repugnant iuri diuino, [a] alioquin si recusandi, aut tergiuersandi locus esset, omnis disciplina obedientiæ, & debitæ subiectionis dissolueretur. Sed nec istud soluit dubitationis nodũ: quoniã ponimus nos mandatũ quidem Papæ præcessisse, sed dicimus, si eo mandato contineatur, vt Cardinalis sua subscriptione testetur, se Bullę illius condendæ Consiliarium extitisse, tunc, cum verum hoc nequaquam fuerit, quoniã Cardinalis id numquam suasit, præceptum huiusmodi obligationẽ non parere, tamquam iuri diuino repugnans, quo mendaciũ omne prohibetur, vnde sequitur, disciplinã obedientiæ huc non pertinere. a S. Tho. 2. 2. q. 104. art. 5.

C NOS igitur, quoniam hæ responsiones non omnino difficultates præcidere, ac clare rem explicare videntur, aliò dubitationem flectendam esse censeremus, inuestigantes quorsum, & ad quem finẽ hæc subscriptio a Cardinalibus soleat adhiberi: Aut enim ea testari solum intelligunt, se constitutionem illam præcedente Papæ diffinitione probare; atque quod in ea Papa sentit, idem quoque & eos deposita priori conscientia sentire, & tunc nihil repugnat, quominus id liceat eis facere, cum ponamus iam Papam manu sua Diploma subsignasse, cuius exemplum Cardinales subscribendo debent imitari: siquidem Papæ auctoritas & decretum in rebus san-
D ciendis, non pendet a consilijs datis a Cardinalibus, sed nititur propria eius vi ac voluntate, qui deligit ex varijs sententijs sibi propositis quod sibi iustius, atque vtilius videtur. Vnde, cum nihil hic versetur, quod iuri diuino refragetur, & illa subscriptio fiat tunc in signum ministerij, & reuerentiæ, si tenentur Cardinales constitutionem ipsem vsu recipere, & facto exequi, cur non magis debent verbis illam probare? Vera enim fidelis ministerij laus non in ijs tantum sita est, quæ ad sensum nostrum fluunt, sed in ijs magis, quæ voluntati nostræ repugnant, & nos potius contristant, [b] immo hoc b S. Tho. 2. 2. q. 104. art. 2

casu

casu magnopere commendandi videntur, qui post rem diu multumque in Consistorio examinatam, atque post id, quod ipsi sentirent, libere explicatum, argumentisq. corroboratum, cum tamen viderint, summum Pontificem, qui in specula positus multo plus alijs & prospicere, & sapere cēsendus est, diuersum ab ijs sentire, ipsi eius iudicio cedendum, atque eximiæ prudentiæ magis, quàm erroneæ conscientiæ adhærendum putant. A

ET si adhuc vrgeret aliquis, ex cōscientia etiam erronea aliquem obligari, ita vt aduersus eam committere non debeat, & ideo non licere illi, qui secus in animo suo sentit, etiam iubente Pontifice se ipsum fraudare, & ostendere se id probare, quod vere non probat; B
Respondemus, ex conscientia erronea non obligari aliquem, vt eam sequatur, sed vt eam deponat,[a] cum ignorantia, a qua ille error procedit, sit, vt aiunt Doctores, vincibilis, ac voluntaria. Quando igitur Princeps aliquid iubet, quod minime repugnat iuri diuino, vel naturali, & maxime in dubijs, qualia sunt, quæ ad consultationem deferunt, debet Consiliarius, re iam excussa, captiuare intellectum suum, ac Principis voluntati adhærere, quoniam in his conscientia Cardinalis habet supra se, non solùm Deum, sed etiam Pontificem, cuius præcepto est humiliter obtemperandum: & quamuis consciētiæ erroneæ obligatio maior sit obligatione præcepti Prælati, quia est, vt aiunt Summistæ, intensior, tamen ex altera parte minor est, quia solubilior, siquidem deponi potest conscientia erronea; non C
autem obedientia subditi erga Prælatum.[b] Quòd si Bulla subscribatur a Cardinalibus, vt declaretur, non solum, eos tunc in Papæ sententiam concedere, sed antea etiam illos idem consilium ei dedisse in Consistorio, & proinde illis approbantibus constitutionem eam factam fuisse; & tunc quia verum id non est, cum semper antea dissenserint, dicendum videtur, talem subscriptionem minime eis congruere; cum ius diuinum refragetur, quod neminem vult mentiri, nec a Papa violari potest.[c] D

ET si dicas, admissum antea a nobis fuisse, Cardinales etiam illos subscribere debere, qui refragati fuerunt Constitutioni in Consistorio, dummodo maior pars postea consenserit, tametsi hoc quoque casu mentiri illi videantur, attestantes sua subscriptione se consensisse; cum tamen certum sit, eos tum, cum res fuit proposita, dissensisse; Primum ita respondemus, quando Cardinalis initio dissensit in Consistorio, & postea vidit maiorem partem consentire, tunc iuris præsumptione, vt modo diximus, existimatur sententiam mutasse, alijsq. accessisse antequam decretum a Papa pronun-

a Alexan. de Ales par. 2. q. 120 memb. 3. art. 1. S. Tho. 1. 2. q. 19. art. 6. ad 3. S. Bonau. in 2. sent. dist 39. art. 1. q. 3. Siluestr. verb. conscientia q. 2. in fin. ver. 3. Tabiē. verb. conscientia q 2. & 3.

b S Tho. q de veritate q. 18. artic 5. Sum. Siluestr. verb. conscientia q. 2. in fine.

c Aug. de Ancon q 55. art. 2. & 3.

A pronunciaretur. Deinde reſpondemus, ideo Cardinalem tunc ſubſcribendo Bullæ non mentiri, quoniam maior pars minorem trahit: quia etſi voluntate propria in conſilio dando alijs non adhæſit, nunc tamen voluntate communi, tanquam membrum totius Conſiſtorij, ſe cum maiori parte in ſubſcribendo coniungit. At quando maior pars ſemper a Bulla diſcrepauit, & ad ſubſcribendum vrgetur ſolo præcepto Papæ, dicimus, eo accedente, verum eſſe, Cardinales quidem ob reuerentiam Papæ nunc ſubſcribendo eam approbare, ſed non erit verum, eos antequam præceptum hoc ſibi fieret, vnquam talem Bullam voluntate propria, aut communi approbaſſe: & conſequenter nequaquam poterit huic ſubſcriptioni altera illa interpretatio conuenire, quoniam alias ſubſcribens iuxta hunc ſenſum mentiretur.
B

VERUM vt ſcrupulos omnes eximamus, cum hic clare non appareat, quo ſenſu hæc ſubſcriptio fuerit concepta, exiſtimare potius debemus, illam in eam partem accipiendam eſſe, quæ nec veritati, nec officio noceat.

ET ſiquis replicaret in procœmio Bullæ narrari ſolere eam de cõſilio Cardinalium factam fuiſſe, quæ verba arguunt vſq; initio Cardinalium conſilium acceſſiſſe; Reſponderi poteſt, verum eſſe Conſtitutionem a Papa in conſultationem initio deductam, Cardinaliumq. ſuffragia exquiſita fuiſſe: nam ob hanc ipſam cauſam ſunt Doctores nonnulli, qui teſtãtur has ſubſcriptiones olim inſtitutas, vt oſtenderetur, Papam non ſolum, ſed cum fratrum conſilio decretum illud aggredi voluiſſe. [a] An tamen ea ſuffragia, uel omnia ſimul, aut plura, aut pauciora conuenerint, ibidem nec affirmari, nec negari tamquam minus neceſſarium autumant. Cum enim Papa in rebus difficilibus ſic teneatur Cardinalium conſilia petere, ut tamen ad eadem ſequenda non ſemper ſit adſtrictus, prout aliàs diſſeruimus, [b] nec Conſiliarij aliud agant, quàm vt varias conſiderationes Principi proponant, ex quibus eas eligat, quas aptiores eſſe cenſuerit. Ideo procœmium Bullæ ad huiuſmodi conſilia petita quidem, non tamen probata recte referri debet.
C
D

a Imol. c. 1. de his, quæ fiunt a Prælat. nu. 6. & Card. Zabar. in c. cum a nobis. de teſtib. in fi.
b In quæſt. 3

ADDIMUS etiam, quòd ſi ſubſcribens nõ referat animi ſui ſenſum ad præcedentia illa verba, *De conſilio fratrum*, ſed ad decretum a ſummo Pontifice nouiſſime factum, cui omnino obediendum putat, tunc Cardinalem hac etiam ratione ſe ab omni mendacij culpa immunem ſatis tueri poſſe, quia licet non conſenſerit rei, nec eam probauerit, quatenus uerſabatur in dubio cõſultationis, nunc tamen conſentit, & probat, quatenus definitur lege Principis.

VNDE

VNDE nō obstat quod initio opponebatur, aliā scilicet Cardinalis uocem in Cōsistorio loquentis, aliā nunc eiusdem in Bulla manū apparere: nam, ut supra diximus, diuersa hęc sunt tēpora: alterū consultationis, alterū executionis, proindeq; diuersos effectus sortiūtur. A

ET si replicetur, immo subscriptionis tempus ad primum illud consultationis retrotrahi, atq; utrumque simul coniungi; Respondetur, ubi maior pars consensit, tunc omnia, & tempora, & quę deliberata sunt inter se cohærere, quia semper, tamquam unum corpus Cardinalium habitum fuit, atq; una omnium communis uoluntas. At uero ubi maior pars dissensit, tunc cū singuli per se cōsiderentur, non possunt eorum subscriptiones, tamquam unius corporis sensus, B æque ad eadem Bullę principia reuocari, & maxime cum illa subscriptio sit potius significatio consilij petiti, quàm accepti, cum certum sit, decreti uim, non a Consiliariorum suffragijs, sed a sola Principis uoluntate, atque auctoritate, robur obtinere. Verum id tamen est, hunc casum, ut diximus, rarissimum esse solere, cum maior Cardinalium pars summi Pontificis sententiam, ut plurimum, sequi soleat.

DENIQVE, vt nihil omittamus, quod in re tam difficili, atq; a Doctoribus non satis explicata, nobis occurrat, & ut saltem reliqui de tota quæstione certius iudicium ferre possint, illud considerandū proponimus, adhuc dubitari posse, si Cardinalis erroneam conscien C tiam non deponeret, sed in ea adhuc persisteret, ut qui putaret, eam non erroneam, sed veram; an sequi potius hanc teneatur, quàm pręceptum Papæ in subscribendo.

CVI dubitationi breuiter respōdentes, dicimus: aliud esse, cū Cardinalis sponte subscribit Bullę, repugnante, aut saltem perplexa illius conscientia: aliud esse, cum præcipiente summo Pōtifice, Cardinalis ab eo quodam modo impulsus subscribit. Nam priore casu id ei non licebit, quod in posteriore licebit. Nam etsi voluntate propria aduersus conscientiam erroneam agere, peccatum est, adueniēte tamen superioris præcepto, vt debita illi præstetur obedientia, licitum esse D quandoque Doctores affirmant.[a] Pro cuius rei clariori explicatione addimus sequentes cōmunem Doctorum sententiam, [b] Cardinales si talem errorem conceperunt, quia sibi certo persuaserint rem illam, quæ subscribenda præcipitur, aduersari euidenter diuinæ legi, tunc subscribere, non debere: sed nos hunc casum procul a nobis auertimus, nec de eo est præsens disputatio, cum nequaquam pręsumendū sit, summum Pontificem pręcepturū esse Cardinalibus, vt rei, sua natura, & vi mala, & diuinis mandatis repugnanti, subscribant. Si vero Cardinales dubitant, tunc obtēperandū est magis Papæ pręcipienti, quàm

a Tabié. uerb. cōscientia q. 3. & tex. in c nō solum. de reg. iur lib. 6. Nauarr. in Manual. confess. c. 16. nu. 40. & in c. si quis au tem. nu 93. de pœnit. dist. 7.

b Siluest uerb. consciētia q. 4. Tabien. ead q. 3. Bart. Med. 1. 2 q. 19. art. 6 Nauarr. in Manual. cap. 16. nu. 41.

A quàm conſcientiæ dubitanti, quia tunc maius eſt periculũ non obtẽpetare Papæ, nec exequi quod iubet, quàm reſiſtere priuatæ cõſciẽtię ſic dubitãti. Quod ſi Cardinalis nec certo ſcit, nec dubitat, ſed credit, vel opinatur, idq. ex leuibus cauſis, manifeſtum eſt, hoc caſu potius Papæ quàm conſcientiæ obediendũ: ſin autẽ ex cauſis veriſimilibus mouetur, tunc aiunt Doctores adhuc illũ ſubſcribere teneri, quia bonum obedientiæ præſtat malo illi incerto, ſeu detrimento, quod conſcientia dictat: ſicuti de vxore ab ijſdem aſſeritur, [a] quæ ſi certo ſciat priorem maritũ ſuperſtitem eſſe, nõ poteſt ab eo petere, nec reddere illi debitũ, etiam ſi ob id excõmunicetur: at ſi id credat leuiter, ac po-B tius temere, tunc reddere, & exigere debitum poterit: ſi autem credit probabiliter, aliqua ſcilicet legitima ratione adducta, non tamen euidenti, petere quidem debitum a coniuge non poterit, at illo petente reddere debitum tenebitur: quandoquidem illud reddit, ne cõtra legem coniugij agat, non tamen exigit, ne conſcientiæ iudicio aduerſetur: [b] ſic & Cardinalis, quando cõſcientia ſibi dictat id, quod ſubſcribendum eſt, in Reipublicæ damnum redundare, ſponte quidem ad eam ſubſcriptionem accedere non debebit: at vero volente, & quaſi tacite præcipiente ſummo Pontifice, videtur excuſandus, ſi, vt ei miniſterij & obedientiæ debitum perſoluat, vna cum alijs Cardi-C nalibus, depoſita tunc conſcientia, ſubſcriptionem ſuam adiecerit [c]. Sicut enim coniux coniugi ad debitum matrimonij obligatur, ita ſubditus tenetur Prælato ad debitum obedientię.

[a] *c. dominus. de ſecũd. nupt. c. inquiſitioni. de ſent. excom.*

[b] *Nauarr. in Manual. c. 16. num. 40.*

[c] *Summ. Silueſtr. verb cõſcientia q. 4 circa fin.*

HINC non incõmode ad ea reſponderi poſſe videtur, quę antea, vt valde repugnãtia obijciebantur, videlicet quòd non liceat Cardinali aliter reſpõdere, quàm ſentiat, & multo minus id ſubſcribere, quod vere non probat. Nam dicitur, Cardinales quando ſententiam rogantur, cõpelli quidem ad reſpondendum, ſed modũ reſponſionis ab eorum voluntate pendere: vnde nunquam debent fraudare conſcientiã ſuam: quod uerũ munus eſt Conſiliarij: at cum ſubſcribere D præcipiuntur, nõ gerunt ſe proprie vt Cõſiliarij, ſed vt miniſtri ſunt, & executores voluntatis Papæ. Et ſi dicas, tunc etiam tamquã Chriſtianos non debere id facere, quod detrimentum putant afferre poſſe Reipublicæ; Reſpondetur, quòd ſi hoc certo ſcirent, vel ſponte facerent, in culpa eſſent: at in ſpecię facti propoſita, dubiũ, quod ex vna parte Cardinales extimulat, eſt, vt aiunt, ſpeculatiuũ, aut ad ſummũ redigitur ad eum probabilitatis gradũ, qui parit opinionem; ex altera vero vrget ſummi Pontificis iuſſio, ut ſubſcribant. Quocirca, cum hæc maioris ponderis ſit, illi, aut conſcientiam deponere, aut obedientiæ debitum perſoluere debent exemplo vxoris, ut dictum eſt.

PARS V. QVAEST. X. A

Qui ex iusto impedimento fuit absens, cum negotium tractaretur in Consistorio, an teneatur subscribere Bullam, cui maior pars Cardinalium consensi t.

QVAEST. XLVII.

ANTEQVAM hanc quæstionem aggrediamur, videtur illud in primis declaratione indigere, quod in ea tamquam clarũ, ac iure, vel vsu receptum ponitur, Cardinales scilicet absentes æque, ac præ sentes ad subscribendum admitti, ex quo indicari videtur, ius esse illis, qui absunt, suffragium ferre: quod quomodo se habeat, declarandum est: antea enim quã uis conclusum fuerit, [a] Cardinales varijs, iustisq. de causis posse excusari, ne in Consistorium veniant, an tamen tunc possint per codicillos, aut schedulas, aut aliter suffragium suum declarare, nondum fuit explicatum. B C

QVAPROPTER ne hanc partem omittamus, potest hæc materia triplici modo inuestigari. Primo, quasi generaliter ex vetere vsu Romani Senatus. Secundo, specialiter, quatenus iure communi ex decretis summorum Pontificum a Doctoribus traditum extat. Tertio, quod ad rem nostram peculiariter spectat, ex sacri scilicet Consistorij instituto, tam nobis a patribus tradito, quàm quod etiam hodie obseruari videmus.

QVANTVM igitur ad primum, fatemur nos nihil satis explorati ea de re comperisse: Quod tamen coniectura assequimur illud est, videlicet Senatores absentes nullum ius suffragij habuisse, non solum quando sine causa aberant, quod notum est ex supradictis, sed etiam quando legitimo impedimento detenti in Senatum non venissent, veluti si morbo correpti in lecto decumberent, cum scribat Cicero: *Quid tandem erat causæ, cur in Senatum externe die tam acerbe cogerer? solus ne aberam, an non sæpe minus frequentes fuistis? an ea res agebatur vt etiam ægrotos deferri oporteret? Annibal, credo, erat ad portas, aut de Pyrrhi pace agebatur, ad quam causam etiam Appium illum, & senem, & cæcum delatum esse memoriæ proditum est.* [b] Legimus etiam Marcum Claudium, Marcellun D

a In quæst 45.

b In 1. Philip.

A lum Consulem cum Seruio Sulpitio Rufo legem tulisse, qua cautum fuit, ne in Magistratuũ Comitijs absentium ratio haberetur: [a] & scribunt alij, [b] Pompeium magnum idem decreto suo cauisse, ne absentes admitterentur, vno Cæsare excepto.

QVOD si secundum ius commune loquamur: quod erat secundum caput nostræ distinctionis; & tunc si de electione faciẽda agatur, certa, & indubitata videtur conclusio; sicut non licet Canonico (quamuis morbo, aut iusto aliquo impedimento detineatur) votum suum per litteras, aut Codicillum, etiam consentientibus alijs Collegis, ad capitulum mittere, [c] sic nec etiam Cardinali id permittendum B esse: nam vbi consensus pro forma requiritur certo & determinato tempore, tunc viuã vocem esse necessariam Doctores aiunt. [d] Verũ est tamen, tum, cum adest legitimum impedimentum, illud admitti ab aliquibus; absentem posse constituere procuratorem ad eligendum, & suffragium ferendum in scrutinio. [e] In alijs vero negotijs Capitularibus præter electionem, posse consensum præstari per litteras, videtur communiter receptum esse, vbi iustum est impedimentum. [f] Quando vero absentes necessario sint vocandi, in ijs præsertim causis, vbi de eorum iure agitur, & vbi damnum illis inferri posset, late hoc a Doctoribus cum varijs distinctionibus tractatum C reperitur: [g] quæ ad rem nostram pertinent.

ACCEDIMVS igitur ad veterem sacri Consistorij morẽ, & hic respondemus perpetuo vsu receptum videri, ne absentes vnquam per litteras sententiam dicant, nisi in creatione nouorum Cardinalium: quod in Libro ceremoniali traditum est, [h] & quando etiam de summi Pontificis electione tractatur, quo casu Cardinales, qui in Conclaui præsentes sunt, si forte ægritudinis causa egredi cellula nequeunt, solent suffragium suum obsignatum tribus Cardinalibus scrutatoribus ad eos Collegij nomine missis cõmittere: quod quidem proprie ad Consistorium non pertinet, de quo loquimur.

D CETERVM aliàs numquam auditum est, Cardinales absentes suffragia sua litteris mandasse. Quod summa ratione institutum fuisse, & Reipublicæ commodis maxime congruere videtur: siquidem Collegium, & Senatus, si res diligenter perpendatur, est velut corpus quoddam, & Senatores ipsi sunt huius corporis partes; & quemadmodum partes, siue membra corporis humani, ut utilitatem afferant, debent inter se cohærere, & esse coniuncta; ita etiam Senatores, vt consilia dent salutaria, debent simul conuenire, simulq. rem ipsam explorare; immo si Princeps aliquando non conuocaret Senatum, sed consuleret Senatores absentes, iuberetq. illos de scripto senten-

a Suet. in Cæsar. c. 27. Dio lib. 40.
b Plutarc. in Pomp.
c c. penul. § fi. de elect. in 6. vbi gl Archidiac. & Anch.
d Franc. d. §. fin num. 3. & Anchar. nu. 6. & Card. in c. quia propter. §. illud de ele. quæst. 22.
e Guliel. Mãdag de elect. Pral c. 10. 11. & 12.
f Gl. c. 1. uerb. litteris. 64. d. Anch. d. c penul § fi nu. 5. & Frãc nu. 3. Tiraq. de leg. con. glo. 6. nu. 29. & 34.
g Iasl. placet. nu. 12 C de sacrosan. Fel. c. cum omnes. de constit nu. 22. & seq. Summ. Siluest. uerb. elect. 1. nu. 4. et 6. & Tabiẽ. uerb. elect. 1. q. 6. nu. 7. 10.
h In lib. 1. cerim sect. 8. c. 4.

sententiam dicere, non esset consilium illud reuera ipsius Senatus, A
sed singulorum hominũ, [a] neque posset vere dicere Princeps se con-
silium Senatus secutum fuisse, & de ipsius sententia quidquam de-
creuisse. Neque vero quispiam putet, hoc temere dici: est enim ma-
gnum discrimen inter Senatorum sententias, si in Senatu, aut si ex-
tra Senatum proferantur. Cum enim Consiliarij simul conueniunt,
tunc vnusquisque alios audit, intelligit rationes, quibus alij nitun-
tur, considerat illarum vim, atque pondus, percipit multa, quæ sibi
non venerant in mentem, aduertit aliquando argumenta, quibus
ipse plurimum tribuebat, minimi esse momenti, perspicit ea, quæ ab
alijs afferuntur, esse firmissima: denique cum antea rem, de qua erat B
controuersia, suis tantum oculis exploraret, cernit illam postea ex-
ploratam, & perspectam oculis omnium; qui intersunt: mouetur
præterea aliorum Senatorum prudentia, auctoritate, ingenio, do-
ctrina, rerumq. cognitione. Itaque sæpe vsu venire solet, vt mutet
Consiliarius sententiam, & probet vehementer quod antea penitus
improbabat. [b] Quare quemadmodum milites in prælio, si pugnãt
acie instructa, alij alijs sunt præsidio, multoq. maiores sunt illorum
vires; at vero si singuli congrediuntur, licet multi sint, & fortissimi,
tamen facili negotio funduntur, & hostibus succumbunt: eodem
modo Senatores, si simul sunt coniuncti, sine dubio alij alijs sunt C
adiumento, vixq. quidquam illorum animaduersionem effugere po-
test; at vero si singuli consilium dant, persæpe falluntur, & errant.

[a] Abb cap. 3. nu. 3. & seq. de iur patr.

[b] l. item si in tres. in fi. cum l seq. de arbit. l. duo ex trib. de re iud cap. prudentiã de offi. deleg. Inn. &. Raynaldus. de test. nu. 1.

Ex his facile est, quæstionem, quam modo proposuimus, dissol-
uere, aut enim abest Consiliarius a Senatu sine causa; & tunc sane
absurdum est, cum Princeps, & cæteri adsint, ipsum mittere sche-
dam, & nolle interesse. Sed vt hanc rationem omittamus, certe licet
Princeps patiatur illum abesse, & per schedam sententiam dicere,
non satisfaciet tamen officio suo: nam sententia illa neque est pro-
prie Senatoris, vt constat ex iis, quæ dicta sunt, cum extra Senatum
dicatur, neque videtur numeranda inter aliorum sententias, cum tan D
tum nitatur rationibus, quas ipse inuestigauit, & faciat iudicium
de re, non perspectis, neque cognitis rationibus, quas alii Senato-
res attulerunt. Verum si habet Senator iustam excusationem, ut si
ægrotat, & non potest exire domo; & tunc non negamus vtile fu-
turum esse, vt, si per morbum liceat, tabellam mittat, & suam senten-
tiam explicet, præsertim si res est grauis, & ipse Senator ægrotus ma-
gnam habet illius cognitionem: at vero nec tunc esset sententia Se-
natoris, nec numeranda inter aliorum sententias, nisi fortasse osten-
derentur ipsi ægroto acta Senatus: & posteaquam ille videret om-

nium

A nium ſententias, & argumenta, hanc, aut illam partem amplectetur, quia tunc ageret vt membrum coniunctum alijs, & proinde vt Senator.

Post dubitationes has explicatas, reliquum eſt nunc, vt ad eã quæſtionem accedamus, quæ in Themate nobis eſt propoſita, quæ fortaſſe aliquibus ſuperuacanea videri poſſet: tum ex ratione nuper tradita, videlicet abſentes ab ius ſuffragij non eſſe admittendos, quæ quidem etiam in ſubſcriptione æque locũ habere videtur: tum quia, cum in quæſtione præcedenti concluſum fuerit, quoties maior pars in Conſiſtorio eandem ſententiam fuit amplexa, reliquos omnes eiB dem adhærere compelli, licet contrarium ipſi plane ſentiant; vtique id in illis quoque affirmandum videtur, qui abſentes fuerunt: & eo magis quando re illis ſignificata, adueniente deinde ſubſcribendi tempore, eandem ipſi quoque cum alijs ſentẽtiam plane ſecuti ſunt. Quid enim refert, an tempore tractationis præſentes, aut abſentes alij fuerint, modo pars maior, quæ totum Collegium repræſentat, idem pronunciauerit? Quid item intereſt, an illi abſentes antea fuerint, ſi quo tempore ſubſcribenda eſt Bulla, id quod ab alijs geſtum fuit, vnanimi conſenſu affirmant?

Verum quoniam diuerſas aliquot Doctorum ſententias hac in C re reperimus, ideo ut dilucidius omnia explicentur; Videtur tribus modis hæc quæſtio tractari poſſe. Primo, ex iuris communis conſtitutione. Secundo, ex vſu, & ſtylo Rom. Cur. Tertio, ex Sixti V. decreto. Si iure communi agimus, dubitationem illud facere videtur, quod ex Alexandri III. Conſtitutione Doctores colligunt, [a] in ijs ſcilicet rebus, quę a Collegio, ſeu Vniuerſitate ſtatuuntur, eorum tantum nomina in ſubſcriptione adhibenda eſſe, qui actui illi interfuerunt, ita ut ſi abſentium quoque nomina adſcribantur, falſi crimen contrahatur; unde ſequi videtur non licere Cardinalibus, quando abſentes fuerunt, vllatenus ſubſcriptionem D nominis ſui adijcere.

a c. quanto de his, quæ fiunt a præla.

Et quamuis Hoſtienſis ſcripſerit, [b] a Romana Curia admitti illa etiam inſtrumenta, quæ aſſerunt Decanum, & Capitulum aliquid feciſſe, quamuis Decanus abeſſet: id tamen eo pertinere multi dicunt, [c] quando non perſona certa, ſed dignitatis nomen veluti Decanus, & Capitulum exprimuntur, quod in Bullis, de quibus nos agimus locum habere non poteſt, cum in ijs proprium, & ſingulare Cardinalis nomen, qui abſens fuit, adſcribatur.

b Hoſtien. d. c. quanto.

c Hoſt. Ioan. And. & alij in d. c. quanto.

Verumtamen, quia ab eodem Alexandro III. reſcriptum legimus, eos qui actui ab Epiſcopo geſto non interfuerunt, poſſe per

ratificationem illum approbare. [a] Ideo censent alij, licere quoque Cardinalibus, quamuis absentes fuerint, Bullam subscribere, dummodo quæ in Bulla continentur, ab ipsis probentur, & rata habeantur; respondentq. ad alteram Alexandri constitutionem, [b] eam accipiendam esse, quando aliquorum nomina, tamquam testium, qui actui illi præsentes fuerint, describuntur, [c] nam in crimen falsi tunc etiam iure ciuili incurri dixerunt; [d] Secus vero quando subscriptio non testimonij loco, sed ad alium effectum adhibetur. A

AD tollendas has difficultates, non defuerunt qui dicerent in superioribus illis Alexandri III. Constitutionibus, agi de Canonicis, qui unum corpus cum Prælato suo conficiunt, [e] at Cardinales Papæ assistere per modum ministerij: quod longe diuersum est. [f] B

ALII distinxerunt inter consilium, & consensum, affirmantes consilium actum gerendum præcedere omnino debere. [g] At vero consensum etiam in ipso actu, aut post actum interponi posse. [h]

ALII responderunt, ad Cardinales proprie suffragium tantum consultiuum pertinere, & propterea neminem ad illud amplectendum obligari; [i] consensum vero, seu votum diffinitiuum benignitate tantum Papæ Cardinalibus concedi, cuius uis est, ut acceptum nequeat repudiari. [k]

ALII dicunt, si de consilio agimus, posse illud a Cardinalibus, in quam malint partem, dari, cum libera debeant esse consilia. At consensum non nisi a uolentibus, & rem, de qua agitur, probantibus, adhiberi debere, [l] & ideo posse hunc consensum etiam post rem gestam instar ratificationis adhiberi. [m] C

VERUM alij contra, quòd scilicet summa Papæ auctoritas illi diuinitus tradita, non sit cuiusquã consensui subijcienda, [n] nec etiã in fauorem sacri Collegij Cardinalium id permittendum. [o] Et ideo si aliquando inuenirentur Bullæ, quæ dicerentur factæ fuisse de consensu Cardinalium, prout nonnullæ, quamuis raro, talibus verbis cõceptæ leguntur, aiunt id minus proprie dictum fuisse, cum verbum consensus, actum eum indicet, qui obligationem vtrimque parit, & cui necessario standum est. Vnde si hic concurrere proprie consensum Cardinalium diceremus, videretur Papa ad illum obseruandum quodam modo obstrictus esse. quod absurdum est: essent enim duo tanquam capita, vt aiunt Doctores, auctorizantia, alterum Papæ, alterum Cardinalium: quod ferri non debet. [p] At vero verbum consilij magis proprie rei, de qua agitur, congruere dicunt, tum vt ostendatur, Papam ei adhęrere non esse obligatũ, tum ut negotium, quod agitur, D

a c. cum nos, de his, quæ fi. a Præl.
b d. c quanto.
c Innocent. & Imol d. c quãto num. 5.
d l qui velut. C ad l Cornel. de fals l. iubemus C de testam.
e c nouit, de his, quæ fiunt a Prælat.
f Aug de An con q. 6. art. 5. ad 2. & diximus sup q. 3.
g c. cum in veteri, vbi Abb. nu. 7. de elect.
h Bal in margar. verb. differunt ista tria. Ias. l si quis. §. iustum nu. 41. de acq. hered.
i c. cum olim. de arbitr. cum glos. & Abb. num. 3.
k Abb. d. c. cũ in veteri de electio. nu. 12.
l Abb. c. 1. & c. nouit, de his, quæ fi. a Præl.
m d c cum nos de his, quæ fi.
n Aug de An con q. 6 art. 7. & q. 61. art. 3. Iacob de conc. lib. 7 art. 5 nu. 137 & seq. & nu. 189. & 194.
o Barbat. cõs. 2. lib. 1. Alex. cons. 224. in 6.
p Iacobac. lib. 7. de conc. nu. 137. et seq. & n nu. 186. 194. & in toto eo art. & Barbac. d. cons. 1.

A Agitur, ab ipso, mature consideratum, & cum alijs communicatũ fuisse declaretur: qua de re latius supra disseruimus, cum de differentia inter consensum, & consilium Cardinalium ageretur, [a] quò lectorem reijcimus. [a] In quæst. 5.

Nos igitur inter tot Doctorum varietates, & disceptationes, non solum necesse nihil esse arbitramur grauissimorum Doctorum sententias hoc loco condemnare, sed etiam otiosum prorsus, atque inutile id esse existimamus: quandoquidem, quidquid olim iure cõmuni constitutum, ac receptum fuerit, satis est hodie tum Romanæ Curiæ stilo, tum expresso Apostolico decreto rem aliter se habere, B & idcirco non quod olim, sed quod hodie passim obseruatur, attendendum esse.

Qvapropter ad alterum caput accedimus, quod vsu quodam, & Curiæ stilo institutum videmus, siquidem in plerisque summorum Pontificum Constitutionibus illud legimus contineri, se eas de Venerabilium Fratrum consilio, & assensu decernere. Itẽ nouimus superioribus temporibus multos ex amplissimo Cardinaliũ ordine, qui, cum Consistorio interesse non potuissent, domi deinde Bullis iam decretis, nominis subscriptionẽ addiderunt. Vicissim etiam animaduertimus, Bullas multas publice extare, quæ de consilio, C non de assensu Fratrum editæ leguntur, nec eas tantum, quæ ad beneficiorum collationes, aut priuilegia, seu communia quædam negotia pertinent; verum etiam quæ officiorum publicorum institutiones, Religionum confirmationes, bonorum alienationes, & alia huiusmodi, quæ grauissima sunt, continent. Nouimus etiam in sacro Cardinalium Collegio non defuisse diuersis temporibus Cardinales summæ auctoritatis, qui quoties Consistorio non interfuerunt, quamuis quod gestum ibi fuerat, probarent, subscribere tamen Bullas, nisi expresse iubente summo Pontifice, recusarunt.

Amplivs, cum oblatus nobis fuisset vetus liber scriptus in D mẽbranis, qui inscribitur Quinternus Cancellariæ, & custoditur in Cancellaria Apostolica, in quo explicatur modus, quem tenere debent Cardinales, tum Episcopi, tum Presbyteri, & Diaconi cũ subscribunt: nihil tamen inuenimus hac de re in alterutram partem definitum, quantumuis variæ ibi Constitutiones promiscue contineãtur, vsque ad Ioannis XXII. Clementis VI. & aliorum Pontificũ recentiorum ætatem. Itaque quod ad stylum antiquum pertinet, hoc alijs vsu peritioribus dijudicandum relinquemus, præsertim cũ magni non referat quid antiquo vsu curiæ obseruatum fuerit, cum hodie ex Sixti V. decreto aliud inueniatur constitutum.

TERTIVM igitur est caput, quod ad nouissimum SIXTI V. decretum pertinet,[a] quo cauetur, vt negotio a maiori parte Cardinalium in consistorio approbato, cæteri licet a Consistorio, & ab Vrbe absentes fuerint, quando res gesta est, subscribere tamen teneantur, dummodo præsentes sint in Vrbe, tempore, quo Bulla subscribenda erit. Quo loco anxie disputandum non videtur, quo iure, aut titulo Cardinalibus hæc obligatio potuerit iniungi, cū de Principis auctoritate disserere nefas videatur, [b] & præceptum hoc iustū censeatur, præsertim cum & leges caueant id referendum esse ad vniuersos, quod a pluribus probatur, [c] & æquitas idem suadeat, vt in Collegio tranquillitas retineatur. A B

a Die 4. Iulij 1586.

b l. 2. C de crimin sacril.

c Abb cap. ex parte nn. 3. de concess prab.

NEC obstat quod in contrarium obijciebatur, absentes scilicet non esse in subscriptione admittendos, sicuti nec ad ius suffragij admittuntur; Nam respondetur, disparem valde eorum esse rationē, cum absens ideo non ferat suffragium in Consistorio, quoniam ibi res tractantur examinandæ, & excutiendæ, auditis omnium rationibus, & collatis simul, ac perpensis singulorum sententijs, & fundamentis, sicut aliàs quadam similitudine de diuino officio a Canonicis in Choro recitando diximus: Sed absens, si ferat suffragium, illud feret, vt segregatus ab alijs, & modo quodam secreto. Idcircoq. absenti merito interdicitur ius suffragandi in Consistorio, quia cum sit absens, non dat consilium tamquam membrum Consistorij: At vero subscribens, quia approbat id, quod ab alijs in Cōsistorio fuit consultum, & receptum, atque hęret maiori parti Cardinalium tamquam pars illius Collegij, agitq. & operatur, eo tempore magis induens voluntatem communem, quàm propriam sequens, quod ante faciebat: propterea licet alias fuerit absens, si tamen subscriptionis tempore est præsens, potest, & debet subscribere. C

Et si quis vrgeret, non videri summum Pontificem compellere inuitum aliquem posse ad subscribendam Bullam, saltem illam, quā subscribens vere non probat, cum omnis voluntas libera sit, actusq. vi, aut metu factus tamquam inuoluntarius iure reprobetur; [d] Respondetur, quòd cum voluntas Cardinalis in subscribendo habeat se tamquam pars totius Consistorij, non dicitur inuoluntarie factum a Cardinali, quando subscribens conformat se ad voluntatem maioris partis Collegij, cuius ipse portio habetur. Quod secus est in ijs negotijs, quæ nondum deliberata sunt, quo tempore scilicet examinantur, atque in consultatione versantur; tunc enim diximus, numquam licere Cardinali, dum res in eo conflictu est, aduersus conscientiam suam respondere: nam ibi petitur sigillatim a D

d c. ad aures. de eo quod met. caus.

quolibet

A quolibet Cardinali, vt, sicut sentit, ita dicat; at in subscriptione præcipitur omnibus, vt, sicut a maiori parte probatur, ita probent. Quapropter voluntarie, simpliciter loquendo, subscribunt voluntate cõmuni, per quam vnus conficitur Senatus, quamuis voluntate priuata dici possint, inuoluntarie secundum quid id facere, quoniam tãquam singulares, fuerunt ab alijs diuisi in sententia dicenda, sed nũc considerantur in subscribendo non amplius seiuncti, sed coniuncti vno corpore. Quòd si maior pars ab eo, quod in Bulla proponitur, dissentire inueniatur, nec propria ipsius Cardinalis possit sententia obtinere, tunc in superiori quæstione iam diximus id, quod Papa B statuit & decernit, Cardinalis subscriptione in signum ministerij, & submissionis roborandum esse: non enim præsumimus subscriptionem illius rei peti, quæ euidenter, ac intrinsecus sit mala. Cui addimus, quòd cum fugiendus sit perplexitatis status, ideo Cardinalis deponere debet conscientiam in subscribendo vt subditus, quam non potuit deponere in consulendo, prout Consiliarius [a].

a Siluest. verbo conscientia §2. & 4.

PARS V. QVAEST. XI.

C De Congregationibus Cardinalium pro rebus consultandis: ac de Consiliarijs minoribus, cæterisque in ijsdem Congregationibus obseruandis.

MAGNA fuit olim a maioribus nostris ratione institutum, vt præter Consistoria, ad quæ vniuersi Cardinales conuenire debent, Congrega- D tiones quædam Cardinalium frequenter haberentur, & pro rerum grauitate, & varietate, quæ ad Sedem Apostolicam deferuntur, summus ipse Pontifex, qui clauum administrationis tenet, certas veluti classes Cardinalium constitutas haberet, quibus proprias negotiorum tractationes, causarumque difficultates, ipsius auctoritate cognoscendas, & definiendas, siue etiam examinandas tantum, & ad eum deinde referendas, pro singulari sua sapientia distribueret. Quod institutum præ cæteris a SIXTO V. fel. record. sancitum, & ab alijs deinceps confirmatum, & vsu receptum fuit [b].

QVAEST. XLVIII.

b In Bulla constit. 76.

Quamobrem agentibus nobis de Cardinaliũ consultationibus,conuenire maxime visum est,post illa iam a nobis tractata de sacro Cõsistorio,antequam opus absoluamus, nonnulla etiam de his Cardinalium Congregationibus attingere: quandoquidem hæ tãquam filiæ,vt ita dicamus, Consistorij sunt, & ab eo veluti fonte promanantes non omnino ei dissimiles, nec prorsus diuersæ iudicantur. A

TRIA igitur illa potissimum sunt,quæ in hoc Congregationum genere magnopere consideranda videntur. Primum ad summum Pontificem attinet. Secundum ad Cardinales. Tertium ad negotiorum ipsorum expeditionem

QVOD ad summum Pontificem attinet, perspicuum est, quo ille frequentius, ac studiosius Cardinalium suorum,qui sunt tamquam nobilissima membra ipsi,vti Ecclesiæ capiti,cohærentia, curã suscipit, eosq. pro rerum emergentium vsu, proprijs quotidie exercere muneribus contendit, vt eorundem opera publice vtilior,atq; officiosior reddatur,eo magis ipsius summi Pontificis maiestatem, vigilantiam,pastoralemq. solicitudinem patefieri. Celebre fuit illud apud ueteres dictum, in familia bene instituta neminem vacare officio debere; quod nos ad Cardinales non transferimus, quasi illorum quisquam uacuus sit hoc officio & quidem graui, quo tenetur fideliter in Consistorio sententiam dicere. Verum animaduertentes,non nisi constitutis diebus, hoc eis incumbere, non satis videtur hæc functio uiris industrijs, atque omni uirtutum genere præstantibus: sed præterea eorum dignitas exposcit, ut alijs curis, ac ministeriis applicentur, quibus eorum ingenium, ac solertia magis enitescat. Notum est, solere homines talem de Principibus opinionẽ concipere, quales viderint mores, & studia illorum esse,quorum familiaritate & colloquio Principes ipsos delectari animaduertunt. Hinc legimus,olim Reges Iudæorum,dũ res illius populi uigebant, sibi Prophetas in consilium adhibentes, ac cum ijs libentissime studia sua communicantes, maiori semper apud populum existimatione floruisse: Eodem modo quoties perspiciunt homines summũ Pontificem,non solum erga Cardinalium ordinem bene affectum, atque animatum,sed etiam illos,qui in eodem Collegio vitæ sanctitate,rerum usu, atque incorruptæ ueritatis opinione præcellunt, eò Papæ chariores esse,tumq; illos uariis Cõgregationibus inserere, tum priuatis suis congressibus,familiaribusq. colloquijs libenter adhibere;crescit hoc ipso summi Pontificis auctoritas,atque existimatio: quemadmodum ex altera parte, si forte animaduerteret populus, Cardinales non grauibus, serijsq. negotijs perpetuo occupari, B C D

mirarctur

A miraretur potius, atque ingemiſceret, agrum adeo frugibus ferendis pinguem, ac fœcundum, tamquam incultum fere negligi, atque obtorpeſcere.

Cvm igitur multiplex fructus harum Congregationum ſe ſummo Pontifici liquido oſtendat, ſuperuacaneum eſt adijcere, illum, quo magis ſolicitum ſe declarabit cognoſcendi, qua diligentia, ac labore a Cardinalibus hi conuentus frequententur, quo progreſſu peragantur, & cupidum ſimul perficiendi, ſi quid in ijs auctoritate ſua ſupplendum deſideretur; eo maiorem prouidentiæ ſuæ, atque vigilantiæ ſignificationem in aliorum animis relicturum eſſe. Verum quod præcipue in his Congregationibus obſeruari, & in quod omnium oculi intendi ſolent, illud eſt, ut in his certus Cardinalium delectus, ac congruens perſonarum cum rebus, quæ agendæ ſunt, proportio adhibeatur; quamuis enim dubitandum non ſit, omnes Cardinales ingenij acie, & induſtria præſtare, mirum tamen non eſt alterum altero varijs muneribus aptiorem eſſe, nullamq; ideo inferri alijs iniuriam, ſi in ijs rebus gerendis, quibus inſtructiores nonnulli videntur, cæteris quandoque anteponantur. Quemadmodum enim agricola notat terræ ſolum, quod frugibus ferendis, aut vitibus, aut hortis, ſiue pomarijs, aut ſiluis aptius ſit, ut eo vberiores fructus percipiat; ſic ſummus Pontifex ingenijs Cardinalium ſuorum, moribus, ac ſtudijs diligenter animaduerſis, exiſtimandus eſt pro eximia ſua circumſpectione, eos deinde illis tantum negotiorũ tractationibus applicaturum eſſe, quos magis idoneos perſpexerit. Nam ut architectus, omnium fabrorum operis, ac miniſterijs, quæ ad ædificium neceſſariæ ſunt, ſapienter vti nouit: ſic Papa Cardinalium, quæ præcipua ipſius ſunt inſtrumenta, facultatem, atque induſtriam, opportune maxime ad ea conferre putandus eſt, unde publica totius Eccleſiæ ſalus, qui potiſſimus eſt omnium ſummi Pontificis finis, poſſit adiuuari.

D Nvnc ad Cardinales ipſos deſcendamus, qui ad varia negotia explicanda in Congregationes iſtas cooptantur. Quemadmodum enim Sol non ſolum ipſe lucet, verumetiam ſtellis lumen impertitur, quo & cœlum ornant, & illuminant orbem vniuerſum; ſic ſummus Pontifex non ſuis decretis modo Eccleſiam per ſe ipſe docet, & moderatur; verumetiam ita Cardinales ſua tum auctoritate fulcit, tum poteſtate auget, ut ſociatis laboribus facile omnes difficultatum nodos diſſoluant, & negotiorum fluctus componant. Quapropter quo pluribus ſe muneribus a Papa implicari, ac ab omni prorſus otio remotos, quantum eorum valetudinis ratio patitur,

se magis exerceri, ac destineri perspicient, eo maiores summo Pontifici gratias habendas, secumq. præclarius agi existimare debent, cum satis sciant, Cardinalatus gradum, alioquin amplissimum, nullum tamen illis ueræ laudis decus parere, sed occasionem tantum promerendæ laudis offerre, si eam nancisci, cũ facultas datur, agnouerint, vnde lætari summopere debebunt, cum in has Congregationes Apostolicæ sedis auctoritate adsciti, testandæ magis doctrinę, probitatis, indefessiq. laboris sui studium oblatum sibi esse nouerint. A

In primis vero, cum ea, quæ tractanda occurrunt, magnas sæpe difficultates contineant, & ideo opinionum quoque discrepantium varietates pariant; curandum id ab eis erit, vt non tantum cognitionem habeant illarum rerum, quæ tractandæ sunt, sed etiam parati, atque optime instructi ad Congregationes accedant. Itaq. non satis erit ea, de quibus est futura disputatio, mente solum, & cogitatione percurrere, sed oportebit etiam, antequam ad Congregationẽ se conferant, libros euoluere, Auctoresq. perlegere, qui ad rem pertinere videntur, scripta ea, quibus documenta, iuraq. omnia vtriusq; partis continentur, diligenter expendere, & tandem ita se gerere, ut quantum dignitate, & auctoritate reliquos Consiliarios minores, de quibus modo agendum erit, superant, tantum doctrina, & rerum illarum, de quibus agitur, scientia & cognitione eosdem antecellant. Quid enim alienius, quàm illos, qui præsunt, & qui lumen alijs debent præferre, ab alijs lumen accipere? B C

POSTHAEC cum dies Congregationis aduenerit, meminisse oportebit, unicuique Cardinalium constituto tempore ad classem suam conueniendum esse, nec facile committendum, nisi necessarium se obijciat impedimentum, ut ab alijs Collegis ad diem, atque horam indictam desideretur, etiam si de his rebus agendum sit, quæ ab eo non ita graues, aut fortasse non probandæ iudicentur; nam cum hoc ad vocationis suæ officium pertineat, quod sibi a Deo, atque illius in terris Vicario fuit assignatum, tantum abest, ut illud aut prætermittere, aut tamquam rem exiguam, siue reijciendam aspernari debeat, ut cætera omnia, quæ ad illum non pertinent, hoc negotio posteriora ducere, & hoc ipsum quod functionis suæ quasi proprium est, tamquam magnum ad obtinendam salutem immortalem instrumentum plurimi semper debeat æstimare. licet enim aliquando fortasse parui momenti esse videatur, tamen nihil leue dici potest, quod ad vitam perducit æternam, [a] quodve a summo Pontifice iniungitur, & ad status rationem spectat. [b] D

a S. Aug li. 4. de doctr. Christiana. c. 18.

b Fulgos cons. 104. Tiraq. de reb. exig. in 2. part. casu 55.

QVA de re exempla nobis varia à sanctis Patribus relicta fuerũt, quibus

A quibus docemur, multos extitisse, qui vulgaria quædam munia, & quandoque sordida exercentes, quia tamen ea pure, atque integre, tamquam status sui officia administrabant, magnis Eremorum cultoribus prælati fuerunt. [a] Vnde S. Nazianzenus hoc ordine ait cuncta a Deo creata contineri, vt vnusquisque assignatum sibi officium omni ex parte complectatur: [b] & S. Basilius docet, nullo pacto negligentes esse oportere eos, qui Deo placere cupiunt, in ijs cognoscendis, & præstandis, quæ officij eorum sunt, [c] fideliter enim aiunt, eos Deo seruire, qui illa, quæ conditioni eorum congrua sunt, libenter faciunt, vicissimq. illos longe aberrare, qui conditionis suæ fun-
B ctiones contemnunt, nec bonam in eis fidem ostendunt. [d]

MAGNVM igitur illud bene constituti animi, atque in Ecclesiastica discipliaa confirmati iudicium habendum erit, cum, præter ea, quæ sine graui crimine omitti non possunt, singula etiam, quæ sibi vt Cardinali, & non alijs incumbunt, accurate obeunda, nec vmquam intermittenda, quantum in eo erit, omnino proponet. Ille itaque re vera sapiens Cardinalis erit, suiq. gradus, ac dignitatis retinens, qui numquam a Consistorijs, nec publicis, nec priuatis, nisi iusta ex causa aberit; qui ad sacrorum solemnia, quas Capellas vocant, se libenter conferet, qui rogatus sententiam semper fideliter
C pronunciabit; qui numquam Congregationes omittet; numquam quæcumque alia extraordinaria munera sibi a Papa iniuncta intermittet; aut quæ Cardinalium propria sint, effugiet.

POST hæc, quę ad summum Pontificem, & Cardinales in his Congregationibus pertinent, superest, vt de rebus ipsis agamus, quæ in ijs tractandæ sunt; qui præcipuus scopus est, ac finis harum Congregationum; videlicet, ut per eas publicę in negotijs conficiendis vtilitati consulatur. Nam, cum ad Sedem Apostolicam, tamquam Ecclesiarum omnium caput, ac vniuersorum populorum matrem, totiusq. Christiani orbis perfugium, non solum fidei, religio-
D nisq. negotia, sed etiam grauissimarum aliarum rerum difficultates, ac dubitationes deferantur, congruens aliqua ratio visa fuit patribus nostris ineunda, qua populorum necessitatibus, quibuscunque liceret subsidijs, & facilius, & commodius prospiceretur. Est enim Sedes Apostolica uelut arbor illa, quam apud Danielem vidit Assyriorum rex Nabuchodonosor, ad cuius ramos aues conuolabant, & in cuius vmbra reliqua omnia animalia conquiescebant. [e]

QVARE, vt antea diximus, cum ad perennem illum Cōsistorij fontem cōsultationes omnes grauiores soleant cōfluere, visum fuit, inde has priuatas Congregationes, tamquam aquæductus quosdam, deriuare,

a In vit. SS. Patrum, lib. 1. c. 61. Plutarc. in Politic. dū loquitur de Epaminonda.
b S. Greg. Nazian. in serm. de moder. in disput. serm. post princ.
c S. Basil. in moral. reg. 9.
d Theophylac. in epist. ad Romanos c. 12.
e Dan. 4.

deriuare, in quibus alia, atque alia negotia tractarentur, quæ vt eo plenius, ac felicius ad exitum perducerentur, curatum est, eas alijs extrinsecus præsidijs muniri, qui Consiliarij minores appellati fuerunt, quos solet vnaquęque Congregatio, in celeberrimo confluentium in hanc Vrbem eruditorum hominum conuentu, varijs ex nationibus pro eorum prętantia seligere, sibiq. ex eiusdem SIXTI V. Pontificis constitutione aggregare. Quod quidem ex veteri œcumenicorum Conciliorum instituto deductum fuisse videtur: quandoquidem legimus in antiquis Concilijs nō solum Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, qui ius suffragii desinitiui habebant, ad ea conuenisse, sed etiam persæpe Presbyteros, Sacerdotes, & Diaconos adhibitos fuisse, qui sententiam consultiuam dicebant, ac Patrum maiorum deliberationes, consilijs, studijsq. suis iuuabant: recensq. adhuc est memoria sacrosancti Concilij Tridentini, ad quod ex Italia, Germania, Gallia, Flandria, Hispania, Lusitania, Polonia, alijsq. diuersi Prouincijs, quamplures eximij admodum, & selectissimi tum sacrę Theologiæ, tum iuris Pontificij, ac Cæsarei, tum aliarum scientiarum peritissimi Doctores, a Regibus, & Principibus missi fuerūt, qui tamquā leuioris armaturæ milites, Episcopis disputando præcurrebant, atque difficultatū nodos, quæstionumq. obscuritates, quæ in Concilio definiendę erant, ingenij sui acumine, doctrinæq. præstantia, magna facundia, ac subtilitate explicabant, aditumq. alijs ad veritatem, vel explicandam, uel constabiliendam aperiebant: quos etiā nos ipsi sæpius, magna omniū, qui tum aderant, laude, ac fructu disserentes audiuimus. Sic ergo & in his Congregationibus solēt aliunde excellentes uiri, summa rerum disputandarum vtilitate adhiberi. quorum mentionem libenter facimus, propterea quòd habet Vrbs Roma magnam hanc opportunitatem, vt ad eam ex omnibus Gentibus, & Nationibus viri permulti, tum probitate, tum multiplici rerum cognitione, tum alijs virtutibus insignes, confluant, quorū opera atque industria frequenter vti, sicuti maxime rebus publicis expedit, sic eorum inopiæ, & necessitatis eam omnino haberi rationem, quam illorum virtus postulat, æquissimum plane est, atque omni rationi consentaneum. Quod si Concilium Tridētinum tantoperè de seminarijs clericorū erigendis laborasse videmus, propter spem futurę vtilitatis, quanto magis subueniendum ijs videtur, quos, non spes, sed fructus ipse exornat? & præsertim, quia sic natura animis etiā excellentibus insitū videtur, vt præmijs excitentur, atque ad suscipiendos labores, muneribus propositis alacriores reddantur, quod patet ex Abraham, qui cum Deo loquens, aperte dicebat: *Domine Deus,*

quid

A *quid dabis mihi?* a & S.Petrus in Euangelio: *Quid ergo erit nobis?* b

a Genes. 15.
b Matth. 19.
S. Aug. ser. 3. de verb. Dom.

QVAPROPTER, vt ad rem nostram reuertamur, cum hę Cardinalium Congregationes, publicaq. negotia, quæ ibi geruntur, ex horum minorum Consiliariorum opera, labore, atque eruditione plurimum valeant subleuari, id nullo pacto omittendum putamus, ab vnaquaque classe, seu illorum præfectis, in hoc diligenter inuigilandum, vt, qui sunt probitate, doctrina, vsu rerum, ac iudicio aptiores, non solum sæculares, sed etiam regulares secernantur, ac catalogo breuiter adscripti, prout etiam illorum se opera, assiduitas, ac eruditio ostenderit, patrocinium eorundem a Congregatione suscipiatur, congruens eorum virtutis testimonium summo Pon-
B tifici reddatur, ac debiti illorum meritis honorum gradus, ijs non petentibus, procurentur. Vicissim vero illorum partes erunt, ad ea, quæ in Congregationibus tractanda se offerent, diligentissime seipsos comparare, neque vllo modo ea, quæ mente improbant, verbis probare, nec Cardinalibus assentari, aut in hanc, siue illam opinionem alicuius gratiæ aucupandæ causa propendere; tum contentiones vitare, omnemq. ostentationis, aut obstinationis suspicionem auertere, & tandem, si negotiũ huiusmodi erit, vt non debeat diuulgari, secreto silentio, quod consiliorum est quasi thesaurus, custodire, ac taciturnitate comprimere; fidelesq. se tum erga Congregatio-
C nem, tum singulos illius Cardinales, vt decet, præbere.

POSTREMO, quod ad has Congregationes pertinet, si quis quærat, an eadem loquendi, respondendive ratio in ijs obseruanda sit, quæ solet in Consistorio, an alia, & qualis; Dicimus, si absolute respondendum sit, eandem sane retinendam. Nam semper pro veritate, pro iustitia, pro bono publico, pro ædificatione populorum, pro pace, & Sedis Apostolicæ auctoritate sententia dicenda erit. Si distinctius aliquid addendum; solent quædam in Congregationibus amplius permitti. Non enim, vt in Consistorio Cardinales, postquam suam sententiam protulerunt, regulari-
D ter amplius non loquuntur; ita in Congregationibus fieri oportet: nam certum est, non dicendæ sententiæ causa tantum illos conuenire; sed præcipue, vt veritas ingeniorum congressu, & vario rationum acumine eluceat, & tandem, quid certius, aut probabilius sit, appareat. Quare, cum multa ex improuiso interdum occurrere soleant, multaque argumenta subito veniant in mentem, quibus propria sententia confirmatur, & contraria labefactatur, certe non est absurdum, iterum, atque iterum, & sæpius ad disputationem reuerti, & quasi in certamen descendere; dummodo non more adolescen-

tum,

tum, clamoribus, & vocis contentione, vt in gymnasijs fieri solet, sed modestia, & grauitate, vt viros prudentes deces, omnes vtantur: vix enim sine aliqua disputatione, quid verius sit, aliquando percipi potest. Nam quemadmodum faber, cum ferramenta aliqua fabricatur, non semel, aut iterum, sed multis crebrisq. ictibus eandem incudem tundit: eodem modo res abditas & obscuras non satis est semel leuiter attingere, sed oportet sæpissime ad easdem redire, ipsasq. in disceptationem vocare. Possumus id confirmare multis exemplis ex varijs Concilijs depromptis, in quibus hæc cõsuetudo viguit, hocq. more vsi sunt Patres ad hæreticos conuincendos: prout constat ex Synodo Constantinopolitana sub Flauiano, in qua primum Eutyches damnatus est, cuius acta in prima actione Cõcilij Chalced. continẽtur. Itẽ ex sexta generali Synodo, quæ contra Monothelitas est habita, in qua post longã disputationem Macarius Patriarcha Antiochenus hæreticus, cum mordicus heresim Monothelitarum teneret, nulloq. modo Ecclesiæ catholicæ assentiri vellet, in conspectu totius Concilij damnatus est. [a] Tum etiam ex Concilio Florentino, in quo præsente toto Concilio, in ipsismet sessionibus Patres Latini a Concilio destinati, cum Græcis, de processione Spiritus sancti acerrime disputarunt. Possemus item alias Synodos, in medium proferre, ex quibus apparet hanc consuetudinem in Concilijs extitisse: sed in re aperta non videtur amplius commorandum.

a Actione, siue sessione 8.

POSTREMO, cum ea, quæ in his Congregationibus concluduntur, sint summo Pontifici referenda, ut suprema illius auctoritate definiantur, dubitandum non est, antequam hæc illi veluti a Congregatione probata, ac veritati consentanea, exponantur, oportere maxime, vt omnia quàm diligentissime excutiantur, ac disputationum & argumentorum pondere, ac concursu, eadem ab omni errorum suspicione liberentur.

An rationes, quæ singulæ ad excusandum Cardinalem a debito consulendi munere non sufficiunt, plures simul coniunctæ suffragentur.

B

EX his hactenus disseruimus, quamuis cõstare satis existimemus, nullam ex illis causis quæ validiores videri poterant, sufficere ad retrahendos Cardinales a pronũcianda, quã debent, in sacro Consistorio libere sentẽtia; attamen, quia dubitari adhuc posset, si plures ex illis rationibus simul coeant, an in vnũ collectæ possint suffragari; ideo hoc quoq; caput minime præmittendũ esse diximus. Non enim nouũ est, immo frequens satis, ac vsu perspectum, multa reperiri, quæ disiũctim id nequeunt efficere, quod simul iuncta facile præstant: nam, vt dicit Scriptura, *Funiculus triplex, difficile rũpitur*,[a] & moles, quæ vnius opera loco moueri nequit, a multis simul in eã incũbentibus euellitur, & supplicationes, quæ Principi offeruntur, varijs tũ rationibus, tũ argumẽtis vestiri, & numeri solent, quòd ijs multiplicatis facilius cõcedentis animũ pertrahi posse existimamus. quod & ab Oratoribus, Iurisconsultis, alijsq. iudicio præstantibus viris obseruari notum est, cum ad permouendos iudices, aut flectendos auditores siue ad suadendum amicis id, quod cupiunt, non vno tantum probationis genere, sed multiplici testium, ac documentorum copia vti solent; quippe qui sæpe experti sint, quæ infirmiora per se videri potuissent, eadem coaceruata plurimam vim habere, & ex circumiacẽtibus sparsim adminiculis, & coniecturis causas alioquin iacentes, & destitutas erigi, ad superiores euadere. Eodem modo, quãuis vna, vel altera ratio non sufficiat ad liberandum a culpa Cardinalem, si officio suo aliquando desit; si tamen vel multæ simul, vel omnes eodem tempore concurrant, reddere poterunt illum ab omni peccato omissionis, seu commissionis in dando consilio immunem.

QVAEST. XLIX.

C (margin) · D (margin)

[a] Eccles. 4. c. 1. ũe treug. & pace.

VERVM, quia vicissim nouimus ea, quæ in specie sua nõ sunt perfecta,

pe fecta, nec alijs adiuncta validitatem adipisci, [a] & peccata, quæ venialia sunt, multitudine non effici mortalia, [b] & alia multa in hanc partem afferri posse, quæ totum hoc argumentum valde implicitum, difficileq. reddunt. Ideo omissis varijs Doct. disputationibus, quæ ad rem nostram non ita pertinent, [c] illud nos tantum hic tractandum duximus, quod proprium huius loci videtur, vt de natura istarum rationum, & sigillatim & coniunctim, tum de illarum pondere disseramus: sic enim colligemus vel non posse eas omnes copulari, cum inter se maxime repugnent; vel si aliquæ iungantur simul, nihil tamen plus roboris inde ad excusandum Cardinalem a proprio libere & fideliter consulendi munere accedere. A

a l spadonem §. qui iura ff. de excus. tut. & glo. c. quorundam. 23. distinct.
b S. Tho. 1.2. q. 88. artic. 4. Siluest. in verbo peccatum q. 4.
c Abb. & Fel. c. cum causam de probat.

QVOD ad primum attinet multas scilicet ex illis excusationibus esse, quæ nullo pacto coagmentari possunt, eo quòd tendunt ad diuersa, & quasi repugnantem habeat naturam, sic ostenditur: quoniam excusationes singulæ supra commemoratæ ad tria potissimũ capita redigi omnes possunt: quædam enim eò pertinent, vt suadere conentur licere quandoque Cardinali in Consistorium non accedere, vt se a dicendi onere, & periculo eximat. Aliæ eo referuntur, vt non prohibeant Cardinalem in Consistorium venire, sed suadere contendant licere ei ibidem nihil loqui, & capite tantum annuere. Tertiæ ad id spectant, vt doceant ita respõsionem a Cardinale temperari posse, vt rem propositam verbis probare videatur: sed tamen interiore animi sensu eam non sequatur. B C

QVAMVIS igitur vnus sit omnium harum excusationum finis, nempe licere interdum Cardinali etiam rogato sententiam, suum iuste consulendi officium prætermittere; quia tamen hæc a tribus præcipue causis, seu principijs proficiscuntur, quæ congrue nequeunt simul conuenire, cum aliud sit non venire in Consistorium, aliud venire quidem, sed tacere: aliud venire, atque aduersus officium loqui. Ideo, cum in diuersa obiecta præfatæ excusationes tendant, non possunt simul omnes commisceri, vt Iurisperiti dicere solent. [d] D

d Nicolaus de Neapol. & Bal. in l spadonem, § qui iura ff. de excus. tut.

ET quia obijci poset, hæc tria capita licet inter se non cohæreant, ex causis tamen varijs proficisci, quæ aliquando inter se possunt conuenire; idcirco ad tollendas difficultates, & vt manifestum reddatur, adeo varios gradus esse rationum, tum certarum, tum probabilium, tum minus probabilium, tum aliarum ad rem conuincendam, vt nec multæ simul iunctæ valeant semper; est aduertendum, in his rebus moralibus, quæ ex humana ratione vel iudicio pendent, varios, diuersosque reperiri probabilitatis, &

firmi-

A firmitatis gradus: nonnumquam enim rationes occurrunt certæ, & perſpicuæ, quæ huiuſmodi ſunt, vt rem ante oculos proponere videantur, mensq. ipſa ſtatim conuincatur: vt ſi quis Rex, qui minimum opibus, & auctoritate valeret, & cuius regnum exiguis finibus contineretur, ſuis tantum viribus vellet inferre bellum alteri Regi maximo, & potentiſſimo, quem omnes finitimi timerent, & magni facerent: certe ſi res hæc in conſultationem veniret, conſtat aperte ex ipſa imbecillitate Principis, qui agit de bello inferendo, rationes euidētes & perſpicuas colligi poſſe, quæ illum omnino a propoſito deterrerent.[a] Aliæ ſunt rationes probabiles, quæ in duas partes diuidi poſſunt; aliæ enim ſunt probabiles ſua vi, & natura: vt B probabile eſt, exercitum, in quo eſt maior militum numerus, in quo ſunt plures veterani, maior tormentorum bellicorum copia, duces rei militaris peritiores, victoriam reportaturum: aliæ autem rationes ſunt probabiles huic aut illi homini, cum tamen ex ſe nullam fere aut leuem habeant probabilitatem: & de his infra agemus.

a Luc. 14.

Hæ igitur rationes, quæ ſua natura ſunt probabiles, non habent tantum pondus, quantum ſuperiores illæ: non enim conuincunt, licet mentem ipſam plerumque alliciant, & impellant. Cum autem res, quæ in controuerſiam vocatur, eſt obſcura, & difficilis, C ſuntq. de ea contrariæ ſententiæ, fit aliquando, vt tam pares non numero, ſed probabilitate ex vtraque parte rationes occurrāt, vt quemadmodum in libra, cum pondera paria in lancibus ponuntur, ſtatera neque huc, neque illuc inclinat: ita mens ipſa in neutram partem propendeat. Cum autem res eſt in hoc ſtatu, fatemur, ſi ad alteram partem aliæ, atque aliæ rationes æque probabiles accedant, fieri poſſe, vt mens in illam omnino feratur. Atque hæc eſt cauſa, cur homines prudentes & ingenioſi, cum in aliquo negotio graui verſantur (vt ſupra dicebatur) ſiue ſuadere, ſiue diſſuadere velint, multas rationes in medium proferant: ſæpiſſime enim vſu veni- D re ſolet, vt qui vna, aut altera ratione non flectuntur, multis coniunctis ita commoueantur, vt non ſolum cedant, & dent manus, verum etiam earum quaſi pondere quoddam ita obruantur, vt repugnare nullo modo poſſint. Itaque certum eſt, rationes probabiles (præſertim, ſi par eſt in illis probabilitas) cum multæ ſunt, maioris eſſe momenti, non quidem ad rei euidentiam oſtendendam, ſed ad facilius Auditoris animum in illam partem inclinandum.[b]

b Nauarr. in Manual. c. 27. nu. 286. et c. 1. de treg. & pace glo. in c. fin. de pœnit. diſt. 1. Silueſt. verb. opinio quaſt. 2. Medina in 1. 2. q. 19.

Aliqvando vero rationes, quæ in mediū adducuntur neq;

ſunt euidentes, neque probabiles, de quibus hactenus dictum eſt, A ſed ita leues & infirmæ, vt facili negotio, ſi diligenter conſiderentur, dilui poſſint. Hæ autem, licet complures coniungantur, vix minimi momenti inſtar poterunt obtinere: vt ſi quis, exempli cauſa, eo die luderet pila, quo Eccleſia legem ieiunandi Chriſtianis imponit: ſane, ſi ipſe exiſtimaret, ſe ſolutum eſſe hac lege, laboris cauſa, quem ſuſcipit in illo ludo, hæc ratio leuiſſima eſſet: fingamus modo hunc eundem alias cauſas addere, vt ſi diceret tunc vrgere calorem æſtiuum, aut ſe vexar fame: certe, cum hæ item ſint leues, licet cum prima coniungantur, adhuc nullam habebunt probabilitatem. Quemadmodum enim, ſi quiſpiam nummos adulterinos B habeat, & illis velit emere fundum, aut domum, fieri non poteſt, vt, tametſi multi ſimul congeſti ſint, pretium iuſtum perſoluat, quia pecunia illa, ſi æſtimatur tamquam pecunia, nullius eſt pretij: eodem modo argumenta hæc leuia, de quibus eſt ſermo, cum ſingula improbabilia ſint, etiam ſi complura coniungantur, nullum habebunt robur, aut firmamentum: deeſt enim illis probabilitas, quæ eſt velut in pecunia ſignum Regium: aut in ſigillo figura, quæ in cera imprimitur, eſt (inquam) vis, & pondus, quo niti debent. Itaque rationes probabiles, & veræ, quamuis non ſint euidentes, ſunt velut nummi boni: &, quemadmodum pluris æſtmãtur multi C nummi, quàm pauci, ſi ſunt eiuſdem ponderis, & metalli: eodem modo plus conuincunt mentem plura argumenta, quàm pauciora, ſi omnia æque ſunt probabilia. At veru rationes improbabiles, & apparentes, ſunt velut nummi adulterini, qui huiuſmodi ſunt, vt, ſiue multi, ſiue pauci, quatenus nummi, nullius ſint momenti: licet autem aliquibus videantur probabiles, vt ſupra eſt dictum: hoc nihil prohibet, quominus improbabiles haberi debeant; quemadmodum ijdem nummi, quamuis a nonnullis probentur, nihilominus ſunt inter adulterinos numerandi. Quare, ſicut dux, qui vellet expugnare arcem muris firmiſſimis cinctam, & nollet vti tormen- D tis æneis, neque globis ferreis quibus hac noſtra ætate duces rei militaris pertiſſimi muros demoliri ſolent ſed vteretur teſtis fictilibus, aut globis ex luto confectis, operã profecto perderet, numquamq. licet dies & noctes mœnia verberaret, illa euertere poſſet: eodem modo, ſi quis perſuadere vult aliquid Reipublicæ conducere, vel nocere, aut peccatum eſſe, vel non eſſe, idemq. adducit argumenta infirma & leuia, etiam ſi alia, atque alia adiungat, tantum aberit, præcipue ſi apud viros prudentes, & eruditos negotium agitur, vt id probet, quod probare deſiderat, vt immo periculum ſit, ne il-

lis,

A lis, quo plures rationes afferat, plus afferat faſtidij.

HIS ita conſtitutis, facile colligi reſponſio poterit ad id, quod in vniuerſum quærebatur, num rationes, quæ ſingulæ nō ſufficiunt, plures ſimul coniunctæ ſuffragentur: certe, ſi loquimur de rationibus euidentibus; illæ quidem omnem ſcrupulum, & dubitationem a conſcientia tollunt; immo non ſunt plures ad excuſandum a culpa neceſſariæ; ſed una ſola ſufficit, ueluti, ſi Cardinalis ita ægrotat, ut vi morbi cogatur decumbere in lecto: aut ſi aſſideat patri, aut alteri ualde coniuncto conſanguineo iamiam morienti: aut ſi funeris cauſa alicuius eorum domi detineretur; aut quibuſdam alijs cau-
B ſis, adeo iuſtis, atque honeſtis impediretur, ut de iuſtitia, & honeſtate earum eo tempore, & occaſione nulli prudenti viro ſit dubitandum.

SI autem loquimur de rationibus probabilibus, certum eſt, plures maiorem vim habere, quàm vnam, & aliquando plures euellere omnino ſcrupulum, qui fortaſſe reſideret, ſi vna tantum Cardinalis niteretur: vt, ſi ipſe ægrotat, non tamen grauiter, probabile eſt, non obſtringi obligatione accedendi ad Conſiſtorium: ſed dubitat adhuc, quia morbus non eſt grauis: habet tamen aliam excuſationem, quia confecit eiſdem diebus iter longum, & venit nocte pro-
C xima defeſſus, iam hæ duæ cauſæ ſimul coniunctæ nullum locum dubitationi relinquunt. At vero, ſi rationes fere improbabiles ſunt, & leues, quales ſunt illæ, de quibus in ſuperioribus quæſtionibus eſt diſputatum, quaſque ad tria quaſi capita redigi poſſe diximus, profecto, tametſi plures ſint, & ſimul coaleſcant, excuſare tamen Cardinalem a culpa non ſufficient. Nam, cum ſatis, ſuperq. probatum iam fuerit, Cardinalium munus in Eccleſia Dei fuiſſe inſtitutum, ut eſſent adminiſtri, Conſiliarij, atque adiutores Papæ, atque idem operas quodammodo ſuas, fidem, aſſiduitatem, induſtriam, conſilium, ac ſolicitudinem etiam cum iuramento obſtrin-
D xiſſe, eosq. viciſſim ab Apoſtolica Sede non ſolum ſublimi dignitate ornatos, ſed ad eam honorifice ſuſtinendam etiam fructibus Eccleſiaſticis, multisq. priuilegijs, & prærogatiuis auctos, & cumulatos fuiſſe; facile hinc erit agnoſcere, non licere Cardinalibus hoc conſulendi, fideliterq. loquendi munus ſibi a ſummo Pontifice aſſignatum intermittere, niſi cum grauis aliqua cauſa, & omnino iuſta ſeſe offert, & impedit. quod fundamentum cum altis admodum ſit radicibus innixum, ſtat immotum aduerſus omnium fallaciarum turbines, & tamquam radians ſol ignibus, omnes tum primi, tum ſecundi, ac tertij capitis nebulas diſijcit, & repellit, cum

priuatæ sint illæ rationes, & solum apparentes, quas anteuertere A semper debet officium, conscientia, ueritas, obligatio, & iustitia.

Et, si obijciatur durum nimis, absurdumq. videri, non minus in culpa eum esse, qui mendacem forte (quamuis id debere accidere non sit existimandum) iniustamq; sententiam in Consistorio protulerit, ac eum, qui uarijs præeuntibus excusationibus, licet non omnino iustis, ab officio interdum abduci passus fuerit; Respondemus, quòd, sicuti illi, qui Consiliarij officio non plene respondent, non immunes a culpa sunt, ita eorum, qui aberrant, non æquales sunt gradus, sed alij plus, alij minus delinquunt; alij peccato mortali, alij veniali obstringuntur; alij leniore, alij grauiore culpa implicantur, secundum ea, quæ aliàs a nobis copiosius B tractata sunt. [a]

a In quæst. 36. & sequent.

Non obstat igitur, quod initio obijciebatur, multa scilicet simul iuncta posse proficere, quæ separatim non prodessent. Nam respondemus, id verum non esse de leuibus, & apparentibus rationibus; immo, quando susceptum officium certa obligatione, iustitiæq. vinculo nititur ad bonum publicum iuuandum, quale est Cardinalium in Consistorio munus, tunc illud adeo firmum, immobileq. reddi, vt, quoties publica vtilitas postulet, nullis contrarijs conatibus, aut machinis, siue paucioribus, siue pluribus, possit expugnari.

PARS

A # PARS V. QVAESTIO XIII.

An inter varias Doctorum opiniones sit illa tamquam benignior amplectenda, quę admittit excusationes, seu difficultates: ne consilium detur: an alia, quæ eas reijcit.

B

QVOD nouissimo hoc loco aggredimur, superuacaneum ei forte videri poterit, qui superiores omnes quæstiones a nobis tractatas sigillatim fuerit persequutus. nam, cum ex ijs facile ei fuerit cognoscere, omnia, quæ præcipue grauia, aut difficilia in præsenti materia existimari poterant, suo loco satis, ni fallimur, examinata, & declarata fuisse, intelliget etiam quemadmodum expurgata semita, erutisque de via lapidibus, ac cæmentis, in quæ offendi poterat, planum, apertumq. iter relinquitur, ita vt alio non sit opus auxilio: sic in re nostra reiectis, quæ aduersari videbantur, rationibus, elisisque contrarijs argumentis, secum statuet, nihil esse, cur amplius quæratur, quænam inter uarias Doctorum opiniones sit præferenda. QVAEST. L. C

ATTAMEN, quoniam moralis materia non certa demonstratione, sed probabilitate potius nititur, atque ab ijs rebus, quæ ut plurimum accidunt, pendere solet, hincq. ea, quæ illius regulis diffiniuntur, non omnes prorsus euellunt disputationes, quæ in posterum ex alijs, atque aliis circumstantiis possent emergere; Idcirco post singulos casus antea examinatos, & quantum satis visum fuit declaratos, & diffinitos, cum adhuc uestigia aliqua difficultatum, nouis superuenientibus causis, exoriri posse videantur; visum fuit nobis, ad caliginem omnem prorsus disijciendam, hanc nouissimam quæstionem attexere, quæ omnium fibras disceptationum, quantum nobis licuit, & rei natura patitur, possit amputare. D

NAM & in aliis iuris controuersiis receptum est, ut, cum multa sæpe emergant, quæ legibus comprehendi non potuerunt, ad generales quasdam regulas recurratur, ex quibus, an materia odiosa sit,

vel fauorabilis, an benigniore, seu duriore interpretatione sit amplectenda, colligi solet, indeq. quid sentiendum, aut in quam partem magis inclinandum, facilius deliberari. Quapropter, ut nos quoque, quantum materia nostra patitur, huic parti prospiceremus, duximus hoc ipsum argumentum extremo hoc capite mature examinandum esse, idq; duplici uia, ac ratione, vt dilucidius innotescat. Primum quidem, in genere, atque in vniuersum, nullo certo facto proposito, sed tantum re ipsa in abstracto, vt aiunt, considerata; deinde, descendendo ad particulares casus. A

Primo igitur loco videndum est, an inter varias Doctorum opiniones, quæ de sacri Consistorij Consultationibus exoriri possunt, illa sententia, quæ excusationes probat, sit benignior, ita vt in dubio sit amplectenda. Quo loco, cum Dubium dicimus, non illud accipimus, quod aliquorum tantum opinione nititur, si hæc opinio voluntate potius, & placito eorum muniatur, sed quod certa, & graui auctoritate, & probabili ratione fulcitur:[a] non enim, cum cœperint nonnulli sententiam aliquam aduersus alios sequi, statim illam ambiguam, aut controuersam reddunt, sed liberanda est vis causæ, an vtrinque probabiles habeat rationes, siue auctoritates, aut alia quædam, ex quibus Doctore rei statum dubium constitui affirmarunt.[b] qua de re fusius supra egimus.[c] B C

Adnotandvm præterea, quasdam esse causas, quæ suapte natura propensionem quandam hominum, & fauorem exposcere uidentur, ita ut in dubio de illis sit bene sentiendum, &, quoad eius fieri potest, eis largius, & benignius sit tribuendum, talis est causa iuramenti, matrimonij, testamenti, dotis, libertatis, religionis, & aliarum similium. Aliæ sunt causæ, quæ odiosæ potius censentur, qualis est materia vsurarum, publicanorum, simoniæ, hæresis. Sunt aliæ deinde inter has mediæ, quæ nullum præsumptum, aut fauorem, aut odium secum ducunt, quales sunt regulariter omnes, quæ a iuris communis diffinitionibus pendent. D

His positis, cum quæramus in re nostra in vniuersum, an opinio illa, quæ defert excusationibus, de quibus agimus, sit eiusmodi, vt tamquam fauorabilis in dubio sit amplectenda, an potius inter alias classes sit reponenda; posset fortasse aliquibus videri, respondendum esse iuxta regulam, quæ ait: in dubio delictum non præsumi, & vnumquemque talem censendum, qui culpa careat:[d] & propterea hoc loco interpretationem eam esse recipiendam, quæ crimen excludit: nam, cum hic occurrat causa misericordiæ, & iustitiæ, constat leges in misericordiæ potius, quàm iustitiæ partes inclinare.

[a] *Caiet in Summa verb. opinio.*

[b] *Matesil tract. de elect. opin. Nauarr. in Man c. 27. nu 284. & seq. Siluest. in Summa verb. Opinio. q. 2 Dec. c. licet causam. de probat. nu. 205.*

[c] Diximus in *quæst. 32.*

[d] *c. 2 de reg. iur. l. merito. ff pro soc.*

A clinare.[a] cum & regula iuris sit notissima, ad absoluendum potius, quàm condemnandum, promptiores iudices esse debere. Et denique, quia cum benignior hæc sit interpretatio videtur proculdubio inter personas Ecclesiasticas recipienda, & fouenda esse.

a Aug. de Ancon q. 26. ar. 6

VERVM his minime obstantibus, contrariam sententiam, videlicet in dubio has excusationes potius reijciendas esse, nos veriorem esse existimamus. eamq. tum in foro exteriori, tum in foro interiori longe iustiorem esse.

NAM quod ad forum exterius attinet, cum Cardinales constituti fuerint, vt Reipublicæ Christianæ consulant, & Pontificis Maximi sint adiutores, certe ex officij ipsius natura, & instituto patet
B quidquid ab ipsis in communem vtilitatem proficisci potest, id esse roborandum, & amplificandum; contra vero quòd commodum hoc auertere potest, id esse comprimendnm. Quare cum Cardinalium excusationes, quibus a dãdo libero, & fideli cõsilio se tueri posse videntur ex genere suo non iuuare, sed detrimentum potius afferre soleant, dubitandum non est, cum ex altera parte publica vtilitas, ex altera vero priuatum ipsius Consiliarij, aut alterius commodum occurrit, commune bonum etiam in foro exteriore priuato esse anteferendum.

C QVOD vero ad forum conscientiæ pertinet, notum illud generaliter est, aliter in dubio de rebus, aliter de hominibus iudicandũ,[b] cum de rebus censendum sit, prout re vera existunt, siquidem bonum, & malum quoad eas minime ab extrinseco consideratur, quibus nihil nocet qualitercumque de ipsis iudicetur. At cum non de rebus, sed de hominibus, nimirum de actionibus, siue de factis ipsorum hominum agitur, ita in his versari debemus, vt si re vera dubitationem habent, & animus in his dijudicandis in contrarias partes distrahitur, semper in tutiorem partem, si ex alterius partis electione periculum peccati imminet, iuxta sanctorum Patrum sentẽ-
D tiam iudicemus.[c] Quare in casu nostro, cum non sit dubitatio de persona, sed re ipsa, nempe de consilio perperam dato aut etiam indebite ab eo, qui dare debebat, prætermisso: quorum vtrumque suapte natura malum est, ideo non relinquitur locus benigniori, aut seueriori interpretationi, sed pendet hoc ab ipsa iustitiæ lege, quę huiusmodi actum damnat, cum res sit iudicanda secundum quod est.[d] Vnde ait S. Augustinus: *Pie, & iuste ille viuit, qui rerum integer est æstimator*, in neutram partem declinando.[e]

b S. Tho. 2. 2 q. 60. art. 4. in resp. ad 2. & 3.

c S. Aug hom. 50. & in lib. de vera, & falsa pœnitent. c. 17. glos. c. iuuenis. de sponsal. & c. 1. de scrutin

d S Tho. d. artic. 4. ad 2. & ibi Caiet. ad 2. & 3.

e S. Aug li 1. de doct. Christ. c. 27.

Et si obijceret quisquam, actiones hominum, cum sint dubiæ,

in meliorem partem esse interpretandas; Dicimus, ita rem se habere, si sint facta aliena, & nobis ignota; non enim debemus de proximis temere iudicare; sed hoc loco non loquimur de iudicandis actionibus alienis, sed de iudicio, quod quisque de rebus suis facere debet in fore interiore: quas, vbi dubium est de peccato, in tutiorem partem interpretari debemus, vt a pœnæ spiritualis periculo longius arceamur:[a] sapientis enim est cum beato Iob dicere: *Verebar omnia opera mea.*[b] A

a Felin cap in præsentia. de probat. nu. 14.
b Iob. 9.

POST superiores difficultates a nobis in vniuersum tractatas, nunc super est altera quæstionis huius explicandæ ratio, quando ad particulares casus descenderetur, ac quid in dubio de ijs pronunciandum foret, quæreretur, si quando vtrinque probabiles rationes se offerrent. Verum quoniam prolixa nimis, & molesta forte earum rerum videri posset tepetitio, quæ a nobis in operis huius decursu (quamuis ad alium finem tractata fuerint) propterea mediã viam eligentes, vt in proximũ superiori capite omnes fere hos casus, qui frequentius accidere solent, tripartita ratione complexi sumus, a quibus vniuersa omnia pendere posse videntur. B

HORVM primum ad eos pertinet, qui sententiam rogati, cum eam libere proferre recusent, eligunt potius in Consistorium non accedere. Secundum eorum est, qui cum in Consistorio præsentes sint, decernunt tamen magis silentium tenere. Tertium illorum, qui ad interrogata respondent, sed non omnino vt sentiunt, loquuntur. C

DE primis ergo, cum multiplices afferri possint excusationes, ne in Consistorium veniant; multæ etiam rationes vt veniant: censemus nos tantum abesse, vt excusationes præualere debeant, vt immo nulla in hac re dubitatio sit ponenda: nam cum munus Cardinalis, vt sæpius diximus, inter cetera in eo præcipue versetur, vt summo Pontifici adsistat, atque illum consilio suo iuuet, nullus videbitur ambigendi locus relinqui, eos scilicet, qui accersiti se coram Principe non sistunt, exceptis casibus iustis, & perspicuis aliàs a nobis declaratis, nullum idoneum excusationis suæ ad Consistorium non accedendi perfugium habere, sicuti & milites, qui imperatorem in Castra exeuntem non comitarentur, nisi euidentem, iureque probatam causam ostenderent, culpa non carerent. D

LICET autẽ casus illi a nobis propositi sint, qui videntur frequentius occurrere posse, tamen cum hæc res sit moralis, & sæpe ea contingere solent, quæ nemini vmquam in mentem venerunt,

A non negamus fieri aliquando posse, vt aliqua fortasse eueniant, in quibus pares sint, aut grauiores causæ, atque ita præter eas, quas supra commemorauimus, occurrant forte aliæ iusto, & legitimæ excusationes; sicut etiam fieri potest, vt illæ excusationes, quę semper fere legitimæ existimantur, nonnumquam iustæ non sint; sed teneatur Consiliarius, licet itinere sit defessus, aut licet ægrotet, dummodo morbo grauissimo non laboret, sui consilij copiam facere: immo, quamuis morbus sit grauissimus, in eo statu Respublica potest esse, vt etiam in lecto infirmitate detentus, obligetur Cardinalis communi vtilitati potius quàm propriæ saluti consulere. Fin-
B gamus enim cogitatione, hostes modo ad vrbem aduentare, aut illam obsessam iam tenere, vt contingit, quo tempore pręfuit Ecclesiæ Gregorius III. Stephanus II. aliàs III. Gregorius VII. & alij Pontifices, qui vexati fuerunt a Longobardis, a Germanis, & ab alijs Nationibus: vel Saracenos vrbi ipsi iam iminere, vt Leone IIII. Ecclesiam administrante: vel quia non de sunt exempla recentiora, fingamus exercitum Gallorum ad vrbem iam iamq. accedere, vt Alexandro VI. Pontifice Maximo, cum Carolus VIII. Regnum Neapolitanum subegit; fingamus (inquam) illud in disceptationem vocari, num oporteat Gallis aditum intercludi: An
C si tunc Cardinalis aliquis consilio, industria, aut auctoritate prospicere Reipublicæ possit, vlla excusatione eo tempore vtetur? an impedietur tunc, aut funere patris, aut negotio vllo grauissimo, aut podagræ doloribus, aut quocumque alio morbo, dummodo vires suppetant, & mens vigeat, quominus suam omnem operam, & diligentiam ponat in tuenda Republica, & in Pontificis dignitate conseruanda? Cum enim tunc Respublica in maximo discrimine versetur, certum est, maiorem habendam esse rationem publicæ salutis, quàm priuati detrimenti, quod imminet Consiliario. Quare quemadmodum miles, etiam, cum summum periculum
D impendet, non potest deserere locum sibi commissum, eodem modo Consiliarius non potest deesse officio, quantumuis adducatur in vitæ discrimen, si ea ratione constet, Rempublicam periculo liberari posse. Extant exempla Imperatorum, & Regum clarissimorum, qui cum eodem tempore ægrotarent, quo bellum gerebant, numquam eam ob causam suo muneri defuerunt. Et, vt alios omittam, quos commemorare longum esset, extat exemplum Caroli V. Imperatoris Maximi, & potentissimi, qui, cum plerumque quo tempore bella administrabat, podagræ doloribus ex-

cruciaretur, numquam eam ob causam vlla in re præstantissimi ducis officium prætermisit. Itaque (vt rem hanc totam breui complectamur) illud certum est, excusationes, de quibus supra fuit disputatum, & quas diximus iustas, & legitimas, tunc habere locum liberandi a culpa Cardinalem, cum negotia quotidiana, aut paulo grauiora ad Senatum deferuntur: at vero, si occurrunt res maximi ponderis, quibus, aut salus, aut dignitas Reipublicæ continetur; tunc vix est iustæ excusationi locus, præsertim si Consiliarius tantum valet prudentia, & auctoritate, vt magnam spem in eius consilio, & industria omnes collocare soleant. Quare, quemadmodum cum bellum non est graue, neque vehemens, nullus cogitur nomen dare in militiam, sed milites mercede conducuntur: at vero cum instat bellum domesticum, & periculosum, vt cum expugnatur aliqua vrbs, tunc nullus se excusat, neque habet militiæ vacationem; sed omnes ciues coguntur pro salute communi arma capere; immo cum summum periculum instat, etiam fęminæ, & pueri hostes propulsant, telaq. & lapides in ipsos iaciunt, aut saltem ipsis propugnatoribus arma, & cibos afferunt, vulnera obligant, & alia, quæ necessaria sunt, singulari diligentia subministrant: eodem modo Consiliarij cum negotia, quæ occurrunt, non sunt maximi ponderis, sane si iustas illas excusationes habeant, de quibus locuti sumus, abesse sine culpa a Consistorio poterunt: at vero, cum negotia sunt grauissima, maximaq. vtilitas potest ex consilio Senatoris propter ipsius sapientiam in Rempublicam redundare, difficile iusta reperietur excusatio, quæ non accedentem in Consistorium ad consilium dandum a peccato immunem reddat, dummodo, ut ante dixi, vires aliquo modo suppetant, & mens vigeat: quamuis danda est opera, vt quàm minimo Senatoris incommodo, eius consilium exquiratur. Atque hæc de primis, qui dicunt se excusationes iustas habere, quo minus in Consistorium veniant. A B C

De secundis vero, quid opus est multa differere? nam si Cardinalis est dare consilium, & consilium sine verbis manifestari non potest, & amplius clarum est, tum magis loquendo, quàm tacendo, Reipublicæ consulere posse; nemo vtique sapiens vir umquam negabit, eum, qui sententiam suam, cum res postulat, fideliter in Consistorio proferat, non ualde commendandum esse; & uicissim, qui silentium teneat, nisi iusta, claraq. admodum causa appareat, iuxta alias a nobis tradita, accusandum esse. D

De tertijs denique, qui, cum uere res propositas non probent,

curare

A curare tamen nituntur, vt loquendo assentiri videantur, nihil laborandum putamus quacumque specie, seu colore, etiam in Principis reuerentiam, seu obsequium se id facere contendant: cum Consiliarius numquam a fide, & proprio officio discedere debeat; & quemadmodum Medicus nihil in gratiam ægroti vmquam agit, si id sanitati repugnare posse animaduertat; sic Consiliarius id vnum præ omnibus intueri debet, vt eius suffragia ad Principis honorem, Reipublicæq. vtilitatem propetuo dirigantur.

B H i s itaque explicatis, non obstat quod initio dicebatur, delictum non esse in dubio præsumendũ, & misericordiæ potius, quàm iustitiæ esse adhærendum; Nam respondemus, si negotium inter priuatas personas ageretur, posset fortasse his rationibus locus esse, At, cum de vtilitate publica disceptetur, non est tanta habenda ratio vnius, aut alterius, quando eorum officium est suspectum, vt bonum illud commune deseratur. Quod proculdubio sequitur quando ceteri Consiliarij vident eorum exmpla, qui in Consistorio non loquuntur aut aliter loquuntur, quàm oportet, omniño argui, & improbari.

C Q v o d si quis replicaret, non propterea lædi commune bonum, si Consiliarius vnus aliquando ex probabili, vt sibi videtur, causa, a dicendo abstineat; propterea quòd in Senatu non desunt multi alij, qui publicam vtilitatem tuebuntur; Respondemus, vnumquemque, qui munus suscepit, debere de se ipso cogitare, an illi satisfaciat, non autem de alijs quid sint acturi, cum scriptum sit: *Attende tibi.* Quid enim, si reliqui idem facerent, & commune bonum ab omnibus destitutum inueniretur? Plane sicut miles, qui locus suum deserit, exauctoratur, ac pœna plectitur, licet reliqui milites in officio, & ordine maneant; sic non D est excusandus Consiliarius, qui consilium non præbet, eo quòd ceteri illud administrare possint; Immo eo magis in culpa videtur, quo plura præ oculis habet aliorum exempla, quæ debuit imitari.

N o n obstat etiam quod dicebatur de benigniori interpretatione, quam leges amplecti solent; Nam dicimus, non semper benignius illud habendum, quod extrinsecus lenius, aut mitius esse videatur, sed quod in commune sit vtilius, & per se magis iustum; nisi quis velit quædam medicamenta, quæ gustui amara sunt, tamquam asperiora reijcere; & alia, quæ suauia videntur,

& læ-

& lædunt tamquam benigniora amplecti; cum immo vera, laudabilisq. benignitas ab eius solido effectu, non a fugaci specie, sit dijudicanda; &, vt ille dixit, *Nulla remedia, quæ vulneribus adhibentur, tam faciant dolorem, quàm quæ sunt salutaria.* [a] A

QVIBVS ad huius capitis, & omnium nobis propositarum quæstionum finem, nos peruenisse agnoscimus, gratia, & benignitate DOMINI NOSTRI IESV CHRISTI, cui honor & gloria in sæculum: Amen.

a Cic. in epist. ad Octau.

FINIS QVINTAE PARTIS.

CON-

CONCLVSIO TOTIVS OPERIS.

Quæ præcipue necessaria Cardinali videantur, vt consulendi munus, prout oportet, exerceat.

Hæc Conclusio, quoniam est instar Compendij plurimarum præcedentium quæstionum: atque alia multa ad totam disputationem terminandam complectitur: Ideo ad clariorem eius explicationem, placuit illam in aliquot membra partiri.

I. *Non sufficere Cardinalem recta consulere, sed oportere etiam recte consulere, vt muneri suo satisfaciat: & hæc plurimum in ter se differre.*

II. *De fine, qui Cardinali Consiliario præcipuæ propositus esse debet.*

III. *Cardinali, vt cum fructu consulat, auctoritate potissimum opus esse: atque ad eam comparandam, & exercendam permulta requiri.*

IIII. *Tria Cardinali ad recta, recteq. consulendum in primis esse necessaria: Rerum peritiam: Beneuolentiam: Loquendi libertatem.*

V. *De alijs pertinentib. ad Consistorial.a Consilia. Primo, de Summo Pontifice, qui Consistorio*

præsidet

præsidet.

Secundo, de triplici Cardinalium, qui Consistorio adsistunt, ordine, atque officio.

Tertio, de obseruandis a Cardinali, quando indicitur Consistorium.

Quarto, quando in Consistorium conuenitur.

Quinto, cum Summus Pontifex causas consultandas proponit.

Sexto, cum sententias in Consistorio exquirere incipit.

Septimo, cum locus obuenit Cardinali ad consilium suum proferendum.

Octauo, post dictas sententias ab omnibus Cardinalibus, quid obseruandum.

Nono, dimisso consilio, quid reliquum sit.

Decimo, quæ partes sint veri Cardinalis in tota eius vita ex Sancto Bernardo.

A PRIMVM MEMBRVM.

Non ſufficere Cardinalem recta conſulere, ſed oportere etiam recte conſulere, vt muneri ſuo ſatisfaciat: & hæc plurimum inter ſe differre.

B EA, quæ ſuperioribus quæſtionibus a nobis diſputata fuerunt, vt plurimum ad illa pertinent, quæ conſultationem bonum ex ſuo genere reddunt, dum amouent timores, aſſentationes, ſuſpiciones, atque alia impedimenta, ex quibus dicẽdi veritas, fides, libertas, in quibus iuſta Conſiliarij actio conſiſtit, peruerti ſolet. Quoniam autem in humanis actionibus duo coniunctim requiruntur, vt veræ virtutis laudem obtineant: alterum, vt id, quod geritur, rectum ſit: alterũ vt recte geratur, ſic enim Deus in Deuteronomio pręceperat: *Quod*
C *iuſtum eſt, iuſte preſequeris, vt viuas.*[a] Et Seneca ait: *Non in facto laus eſt, ſed in eo quemadmodum fiat*: propterea cum bonum Conſiliarium vtrumque præſtare oporteat, vt ſcilicet recta conſulat, & recte conſulat: nos poſtquam de priore ſatis egimus, nunc ſupereſt, vt de ſecundo, quæ neceſſaria ſint, ſubijciamus: quod breuitati ſtudentes, Paucis capitibus complecti curabimus, vt ita perfecta Conſiliarij functio, qualis eſſe debeat, omnibus euidenter demõſtretur. Nec id quidem eorum auctorum more, qui de Republica, de Rege, de Oratore, de Architecto, aut de alijs huiuſmodi tractantes, ideam potius quandam illorum munerum expreſiſſe cenſentur, quã quòd
D tales eos effici poſſe exiſtimarent. [b] Nos enim ſingula, quæ in Conſiliario, prout infra requiruntur, ita neceſſaria ducimus, vt ſi ijs careat, non ſolum integrum Conſiliarij munus non præſtet, ſed etiam ſummo rerum arbitro, omnipotentique. Deo rationem reddere teneatur, qui vocationem ſuam pro dignitate non impleat, cum ea omnia, quæ ad munus iſtud recte obeundum exiguntur, vſu ipſo exercere, non ſit ſupra humanas vires, ſed liceat vnicuique id conſequi, cæleſti gratia auxiliante, quam Deus petenti largiri ſolet, modo ille vocationi ſuæ reſpondere ex animo cupiat, atque laborẽ non refugiat.

a *Deut.* 16.

b *Cic. in lib.* 1. *de Orat. & in epiſt.* 1. *ad Q. Frat. lib.* 1.

In hoc igitur priori Conclusionis membro, tria erunt videnda. A Primum, quid recta consulere, & recte consulere inter se differant. Secundum vtrum hoc posterius præstet illi priori. Tertium, quare vtrumque ex his debeat a Consiliario impleri.

Qvod primum animaduertendum est, aliquos conatos fuisse distinguere inter hæc verba, *rite, recte*, seu *iuste*, quasi alterum ad ordinem rei, alterum ad factum, siue ad causæ merita esset referendum:[a] sed quoniam non solet hęc differentia iure plane obseruari, sed potius videmus hæc verba promiscue accipi,[b] ideo hoc omisso, cum hic non agatur de differentia trium illorum verborum, sed an hæc duo *recta facere*, & *recte facere*: seu *iusta iudicare*, & *iuste iudicare* discrepent inter se: propterea dicimus non solum hæc inter se B vere differre, sed etiam legem humanam a lege diuina in his distinguendis multum discrepare: siquidem lex humana respicit tantum actus exteriores, & secundum eos res dijudicat, cum occulta mentis non introspiciat;[c] lex vero diuina animum principaliter, & propositum agentis intuetur, tum alias multas circumstantias, quæ ad legem humanam non pertinent.[d] Ideo si secundum legem humanam loquamur, illa in administranda iustitia, aut aliqua alia actione gerenda, duo tantum considerat, quæ sunt causa, & modus, id scilicet, quod factum est, & modum, quo illud factum est: & C secundum hanc legem ille iusta iudicat, qui secundum merita causæ, ac ius partis pronunciat: at vero quia in iudicijs, modus etiam in procedendo, & certus ordo, & tela, vt vocant, iudiciaria retinenda est,[e] hoc pertinere ad modum lex humana dicit, idque esse iuste pronunciare; ita vt qui vtrumque obseruat, tam in re ipsa, quã in modo, idest tam in meritis causæ, quam in ordine iudiciario, ille tamquam omnem iustitiæ rationem complexus, dicatur, & iusta, & iuste iudicare.

Qvod vero pertinet ad legem moralem, seu diuinam secundũ Theologos, & Philosophos, certum est, ad debitum iustitiæ munus D tria requiri, nempe voluntatem, causam, & modum, siue ordinem:[f] principaliter enim lex diuina voluntatem considerat, & interrogat magis cor quam manum,[g] nec tam intuetur quæ fiunt, quàm quo animo fiunt.[h] Vnde hoc iure dicetur ille iusta iudicasse, qui certo animi proposito secũdum factum & merita, iustitiam amplexus est.

Qvod modum vero, & ordinem, quamuis & hic ordo a lege humana requiratur, aliter tamen ab illa, aliter ab hac accipitur. Nam cum humana lex modum, seu ordinem obseruari requirat in iudicãdo, qui ab eadem lege fuit præfinitus;[i] tunc dicitur iuste iudex iudicasse,

---

a Glos. l. 2. de inoffic. testam. & in Auth de hæred. & falcid § exhæredatos, in verb. iuste, & in ca. ea quæ. de re iud. in verb iuste. & in l. 3. C. de bon vacan lib 10. verb. rite

b Ias. l. iuste possidet. nu. 7. & 8 ff de acq. poss. & l lecta si cert pet. nu. 16.

c c. 1. §. porro vt Eccles. benef cap erubescant 32 dist.

d S Tho. 1. 2. q. 100 art. 9.

e In rubr & tit. C. de senten. ex breuic. Glo & Bar. in l prolatam C. de sent & interl.

f c. Episcopus. §. si vero 11. q. 3. & S Tho. 1. 2. q. 21. art. 4. & 2. 2. q 60. art. 2

g c si quid inuenisti. 24 q. 5.

h c. 1. in fine. 15. q. 6.

i d. l prolatã.

A dicasse, cum eum ordinem obseruauit: At lex diuina, modum, & ordinem requirit obseruari, qui a virtute secundum rationem præscribitur.[a] Et quoniam multiplex hic modus est, & bonum ex integra causa consistit,[b] ideo quoties aliqua ex debitis circumstantijs abest, dicitur iudex non iuste secundum hanc legem iudicasse, immo peccasse, arguetur q. iniustitiæ;[c] siquidem ad bonam actionem reddendam quadruplex bonitas requiritur. Prima videlicet, secundum genus. Secunda secundum speciem. Tertia secundum circumstantias. Quarta secundum finem: quarum si vel vna desit, actio illa tamquam a virtute deficiens, non potest integre bona appellari.[d]

B ET si quis obijceret, etiam secundum leges humanas inspici maxime animum agentis, cum dici soleat, propositum, & voluntatem distinguere maleficia,[e] & iure ciuili attendatur potius causa facti, quàm factum ipsum,[f] & notum sit non solum in delictis, sed etiam in contractibus, in testamentis, in priuilegijs, & in alijs omnibus actionibus præcipue considerari voluntatē, quæ omnibus in rebus debet dominari;[g] Respondemus, inspici quidem voluntatem iure ciuili non propter se, quia cogitationis pœnam nemo patitur,[h] sed quatenus respicit causam, seu materiam, aut factum ipsum, de quo agitur, ad cognoscendum quid, aut quale illud sit. Vnde lex humana quærit animum, vt iudicet factum: at in lege

C diuina factum inquiritur, vt animus dignoscatur; adeo quòd in lege diuina factum habet quasi rationem medij, & animus habet rationem finis: in lege vero humana contrarium est: nam animus inuestigatur ad distinguendum factum, cum aliàs de penitus occultis non iudicet Ecclesia.[i]

HINC ad secundum accedendo, si quæratur vtrum ex his duobus dicatur præstantius, an recta facere, aut recte facere; Respondemus, hic quoque distinguendum inter legem humanam, & diuinam: nam secundum legem humanam, cum fieri possit, prout præfati sumus, quòd vnus iudex iusta iudicet quoad causam, sed iniuste quoad ordinem: & contra, quod alter iudex iudicet iniusta quoad causam, sed iuste quoad ordinem; dubium non est ex hac humana lege regulariter potiorem illum habendum esse, qui iusta quāuis iniuste iudicauerit, quàm illum, qui iniusta, quamuis iuste definierit: quoniā qui iusta iudicat, satisfacit iustitiæ in eo, quod præcipuum est, dum tribuit vnicuique quod suum est: & quamuis iniuste iudicet, tamen in eo tantum peccat, quod modum, & ordinem iudicij non seruat, sed non ideo ius partis lædit, quo præcipue nititur iustitia legis: & propterea non dicitur facere litem suam.[k]

NON

a S. Tho 2.2. q 141. artic 6. Ari. l.2 Ethic. cap. 6.
b Dion. Areopag c 4 de diuin nom.
c S Antonin. in par. 3. tit 9. c. 1. §. 1. Sot. in 4. dist. 22 q. 1. art 3.
d S Tho. 1.2. q. 18. art. 4 in corp. & ad 3. circa fin.
e l qui iniuriæ de furt.
f l verum. la 2. de furt. Glo. in c. dilectus. de rescript.
g Tiraquel. l. si vmquā uerbo libertis nu. 41. 52. & seq.
h l cogitationis. de pœn.
i c. sicut tuis in fi de simon. Glo. c litteras. verb tolerare. de restit. spol.
k Paris de Puteo, in tract. de sindic. § index num. 5.

Non negamus tamen contingere posse casum, in quo non obseruato modo, & ordine iudiciario, lex pœnam iudici imponat, veluti cum damnum aliquod inde est alteri ex litigatoribus illatum, nam illud a iudice mandat sarciendum: [a] quod eo fit, quia lex ipsa nequaquam patitur ius alterius indebite lædi. [b] Verum vbi non adfuit litigatoris damnũ, quod regulariter accidere non solet, quando iudex iusta iudicat, licet iniuste; tunc nullam infligit pœnam iudicanti, nec omissionem illam ordinis non seruati, magnifacit, quia legislatori satis est ius nullius violari, & quod ad merita causæ attinet, iustitiam integre obseruatam fuisse. [c] Quę tamen aliquot recipiunt a iurisperitis distinctiones, ad quas lectorem allegamus, B cum eas non sit locus huc transferendi. [d]

Qvod si hoc idem secundum legem diuinam consideretur, videlicet quid satius, digniusve sit, an iusta facere, vel iuste facere; Respondetur, longe præstabilius esse iuste facere, quàm iusta facere, cum in faciendo iusta, nihil aliud, quàm materia, & opus ipsum externum spectetur, quocumque modo fiat: [e] in altero vero non solum animus ipse, & voluntas facientis, sed etiam multæ circumstantiæ concurrant obseruandæ, & in primis optimus finis, tum fides, diligentia, constantia, & alia complura, quibus non adhibitis, opus ipsum imperfectum, & mancum redditur: immo tale quando- C que euadit, quod ipsi operanti apud cælestem iudicem, perniciem, & supplicium affert; qui, vt diximus, ex proposito cuiusque, & fines faciendi, easdem præcipue metitur, & eas vel probat, vel improbat, & consequenter agentem vel plectit, vel remunerat: [f] quemadmodum si quis Ecclesiam ingrederetur, quod bonum opus est, sed nefario proposito, vt alium percuteret, vel furtum faceret, aut colloquia cum amicis impura misceret: [g] vtique quamuis opus bonum, & rectum quoad genus ipsum, & obiectum rei faceret, quia tamen non recte faceret, ille non præmium, sed pœnam mereretur. Hinc dicunt Theologi, reperiri aliquãdo actum virtutis sine virtute, quod D est, quando aliquis facit opus iustum, sed non iuste, quia tunc virtus materialiter tantum, vt aiunt, non formaliter in eo opere deprehenditur. [h]

Ex quo sequitur, difficultatem non leuem versari in re iuste facienda, aut in alijs operibus bonis bene agendis, eo quòd ad opus virtutis recte faciendum, complura in operante requiruntur, quòd sciens, quòd eligens, quòd ad finem rectum, & quædam alia ab eo adhibeantur, ab Aristotele, sancto Thoma, atque alijs declarata. [i] In alijs vero non eadem ita exiguntur: siquidem multi sunt, qui plura

a Alex. l. 1. §. hæc aũt. Quod quisque iuris. nu. 3. & 4.
b Paris. in d. tract. verb. sẽtentia. nu. 4.
c Paris. in d. tract. uerb. executio nu. 1. & seq. Ias. Dec. et alij in l. penul. C. de pact.
d In Reg. Diuers. in uerb. iudex. 363. & Menoch. de arbit. iud. quæst. casu 341. & seq.
e S. Tho. 2. 2. q. 32. artic. 1. ad 1.
f c. vide quãtum 1. q. 1.
g c. odi cũ gl. uerb. sed suas 34. q. 1.
h S. Tho. 1. 2. q. 96. art. 3. ad 2. et 2. 2. q. 32. art. 1 ad 1.
i Arist. 2. Ethi. c. 4. S. Th. 1. 2. q. 100. arti. 9. Aegid. de Regim. Princ. lib. 5. c. 5.

A plura bona,& iusta agunt natura quadam,aut casu, aut non ea omnino deliberatione,quam oporteret,quæ hominis potius actiones, quam humanæ dicuntur, [a] nec perfectam virtutis rationem attingunt, cuius est non tantum bona operari,sed ipsum etiam operantem bonum reddere, [b] quod ex actionibus tum iustis,tum iuste factis subsequi solet. [c]

Et si quis opponeret etiam secundum humanam legem iniustum dici solere iudicem,qui delinquit in pronunciando, siue in eo quòd pertinet ad merita causæ siue quod pertinet ad modum, & ordinem in procedendo,quamuis eius sententia non semper sit nul-
B la,vel irrita; [d] Respondetur,hoc diuersum esse ab eo, quod in præsenti agitur; querebatur enim vtrum sit præstantius iusta facere, vel iuste facere; conclusumq. fuit secundum legem humanam plus esse iusta facere,quam iuste facere:Cæterum quod iudex, qui in altero ex his delinquit,siue iniusta, siue iniuste faciendo,iniustus tamen semper ipse dici possit,minime mirum videri debet,cum iustũ, & bonum dicatur,quod ex integra causa consistit. Et ideo iudex, si non omnes iustitiæ partes impleat,sed in hac,vel illa re deficiat, nõ poterit proprie,& absolute nomẽ iusti iudicis obtinere.Vnde Theophylactus dicit: *Non continuo,si quis prophetat propheta dicitur,*
C *sed si quis propheta,ille & prophetat,sicut neque omnis,qui medicinam parat,medicus: neque iustus,iustum quiddam faciens,sed qui iuste facit* [e], iuxta illud: *Iuste quod iustum est,persequeris.* [f]

Itaqve hanc secundam huiusce membri partem concludendo,dicendum est,ex duobus propositis, quod est recta facere, & recte facere,longe præstantius, ac difficilius hoc posterius esse,quod est recte facere,altero illo priore,quod est recta facere: Nam, vt ait Aristoteles, [g] aliquid est ea agere, quæ iustus agit, verum ea agere illo modo,quo iustus agit,longe est maius:hincq.vulgare illud fluxit,Deum aduerbia magis quam verba remunerare. [h] Quæ commu-
D nis est probatorum virorum sententia. [i]

Ex his infertur ad tertium supra positum, quare vtrumque exgis debeat a Consiliario impleri:quod quidem ex ijs, quæ modo dicta fuerunt,perspicuum relinqui videtur; & eo magis, quia sicut Cardinalitius status versatur non imperfectione acquirenda,sed acquisita; [k] ita actio consilij ab eo dandi,quæ est huius dignitatis propria,debet virtutem omnino redolere: Verum nulla actio potest dici cum virtute coniuncta, nisi recta per se sit,& recte exerceatur, vt supra ostendimus, & etiam ex sacro Tridentino Concilio colli-

Y gitur,

a S.Tho. 1.2. q.1.

b Ethic.2.c.6. S.Tho. 1.2.q. 55 art.3.

c S.Tho.2.2. q.58.art.3.

d S. Antonin. par.3.tit.9.c. 1.§.1.

e Theophylat. in S.Io.c. 11.

f Deut. 16.

g Arist. 2. Ethic.c 4.

h Glos.cap.1. verb qualitas de collus. deteg.

i Aegid lib 1. de regim prin. c. 5. Granat. ser. 6. post. cineres conc 1. par 2 in prin.

k Aug de Ancon q.102.art. 1.

gitur, quod loquens de matrimonio ait, rem esse sanctam, & sancte tractandam, [a] ideo sequitur vtrumque ex his necessario Cardinali incumbere, ad hoc vt rectus, & bonus Consiliarius dici possit. A

a Sess. 24. de reform. matr. c.10.

ACCEDIT, quia Cardinalis munus, cum in Ecclesia Dei sit perfectissimum, exigit, vt sicuti primo Ecclesiæ militantis capiti, qui Papa est, ipse est peculiari officio in terris coniunctus; ita vltimo eiusdem Ecclesiæ fini, qui Deus est, possit esse in cælo gloriose vnitus. Quid enim prodest magna moliri? quid fortia aggredi? quid vtilia curare? quid aduersa omnia superare? quid muneri suscepto non deesse, ac publicæ saluti consulere, nisi etiam æternæ saluti tuæ consulas? [b] Cum autem hunc finem homo assequi minime possit, nisi diuini auxilij munere earumque actionum ope, quæ bonæ sint, tum ex obiecto (vt aiunt) tum ex circumstantijs, ita vt omnia vndequaque absoluta existant; sequitur, Cardinalem & recta consulere, & recte consulere debere; ita vt recta agendo, munus susceptum impleat, & recte operando diuinam gratiam promereatur. Quod & S. Basilius multis rationibus, atque exemplis prosequutus est. [c] B

b De hoc latius in sequen. Membr.

c S Basil sermone 2. de baptis. c.8.

SECVNDVM MEMRRVM. C

De fine, qui Cardinali Consiliario præcipue propositus esse debet.

POSTQVAM intelleximus, non satis esse Cardinali recta consulere, sed amplius requiri, vt recte consulat: dubitari hinc potest, quænam sint illa, quæ potissimum ad recte consulendum exigantur: Et quoniam finis dicitur prima bonitatis causa, cum sonet, vt aiunt, non solum quid vltimum, sed etiam quid optimum; [d] & qui tollit finem, dicatur tollere omne bonum, [e] cum finis, & bonum conuertantur. [f] Idcirco cum hominis etiam sit agere propter finem; [g] nos exordiendum hinc duximus, vt videamus quem finem D

d 1. Ethi c.7.
e Lib. 2. Metaphys. tex 8.
f Aegid li 1. de regim prin. c.5.
g S Tho. 1.2. q.1.

debeat

debeat sibi Consiliarius, vt recte consulat, præstituere; Nam si fi- A nis in moralibus rationem principij habet, & prima rerum causa dicitur, [a] necessarium profecto erit Cardinals in munere hoc suo cũ dignitate obeundo, id primum sibi in mente proponere, quorsum ad Cardinalitiam dignitatem assumptus, & quã ob causam ad hoc officium fuerit in Ecclesia Dei delectus, & tandem quem finem debeat in dandis consilijs præ oculis habere, vt recte suo munere fungatur.

a S. Tho. 1. 2. q 8 art 2 Aristot. 7. Ethic. c. 8.

AD hæc igitur excutienda animaduertendum in primis illud est Cardinalem dupliciter posse considerari sicuti & quemlibet alium hominem. [b] Primum, quatenus particeps est rationis, ad imaginem B & similitudinem Dei factus: quod ei cum alijs vniuersis hominib. commune est. Secundo, quatenus ad hunc vitæ statum a Deo vocatus fuit, & ei hoc munus assignatum, ut Cardinalis esset, & consulendi functionem exerceret: sicuti alijs hominibus, Episcopis, Doctoribus, Magistratibus, Patribus familias, & ceteris peculiaria fuerunt munia a Deo constituta, vt quisque digne ambulet vocatione, qua vocatus fuit. [c]

b S. Tho. 1. 2. q. 63 art. 1.

PRAETEREA considerandum est, finem dupliciter accipi posse [d], uno modo pro eo, qui vltimus est, & nobilissimus, & ad quem omnes hominum actiones referendæ sunt, qui Deus est, ut C cum eo coniungamur, & æterna felicitate post hanc peregrinationem in cælesti patria perfruamur: & hic cõs est vniuersis hominibus, quotquot hac luce perfruuntur, quibus assiduo curandum, & inuigilandum est, ut uitijs fugatis, virtutibusq. apprehensis, ad Deum bonorum omnium fontem perueniant. Alio modo sumitur finis pro eo, qui medius est, seu secundarius, seu finis sub fine uocatur; & hic multiplex, & diuersus est, pro vario vitæ genere, hominumq. statu, cum alius sit Medici, quatenus Medicus est, alius Architecti, alius Agricolæ, alius Monachi, & alius Cardinalis finis.

c Ephes 4.
d S. Tho. 1. 2. q. 1. art. 7.

AT vero nos in præsentia, cum multis modis finis sumatur, mul D tasq. distinctiones Theologi afferant, varieq. de illo disceptare soleant, [e] omissis illorum disputationibus, & opinionibus, id tantum attingemus, quod rei nostræ magis accommodatum in præsenti esse duximus: propterea hunc medium finem considerari adhuc posse bifariam dicimus: Vno modo coniunctim, videlicet prout refertur, & ordinatur ad vltimum finem, quæ relatio, siue ordo omnibus actionibus uniuersali quadam ratione communis esse debet: Alio modo considerari potest seiunctim, siue per se, videlicet, ut proprius est, & particularis uniciuisque functionis. Nam cum sin-

e S Thom & Medin 1. 2. q. 1. per totam. Nauar in Manual prælud. 4 & in comẽt. de finibus hom. act.

Y 2 guli

guli vitę Christianæ status ita inter homines fuerint a Deo distributi, vt vnusquisque suo officio fideliter seruiens, & debitum vocationis suæ munus exoluens, Deo placere possit, pertinet sane hic finis ad quoscumque homines, qui functionem, & ministerium illis legitime assignatum ex charitate exequentes, debitam a Deo retributionem erunt accepturi, & quamuis huiusmodi retributio non ad hunc finem medium, sed ad vltimum, qui est gloria, pertinere videatur; attamen solet Christianus homo sic in hoc medio versari, vt interim vltimum etiam respiciat, quærens per hunc medium finē ad vltimum illum peruenire. Vnde Apostolus ad seruos loquens dicebat: *Serui obedite dominis vestris carnalibus non ad oculum seruientes, sed vt serui Christi, scientes quod vnusquisque quodcumque fecerit, hoc recipiet a domino.*[a] Et alibi, *Quodcumque facitis, ex animo operamini, sicut Domino, & non hominibus, scientes quod a Domino accipietis retributionem.*[b]

a Ephes 6.

b Coloss 3.

HIC autem finis, quem dicimus medium, & secundarium, non negamus alia ratione seiunctim tamquam proprium, ac singularem cuiusque ministerij considerari posse, quatenus scilicet quisque proprio quodam labore, & animi contentione in munere sibi assignato occupatur, quod ab alijs diuersum est, qui alia munia obeunt, sicuti de pictore loquentes, dicimus illius finem esse alterius imaginē repræsentare, & militis pugnare, & agricolæ agrum colere, & præceptoris studiosos docere.

SI ergo finis hoc modo sumatur, cum quæritur quis sit Cardinalis finis, quatenus Consiliarius est, diligenter perpendere oportet (ne quisquam ambiguitate decipiatur) officium Cardinalis, & finem Cardinalis distingui maxime inter se, cum officium ad media pertineat,[c] quibus finem assequimur, finis vero in operis absolutione consistat: sicuti igitur agricolæ officium est terram colere; finis vero, fruges percipere; & Medici officium est congrua ratione morbo mederi, finis vero ægrotum sanare; sic dicunt multi officiū Cardinalis esse, recte consulere, omni fide, & synceritate; finem vero esse id, quod sentit, Principi, & alijs Senatoribus persuadere; & propterea satis Cardinalem officio suo facere, cum congruenter loquitur, quāuis finē, qui est vtilia persuadere, non adipiscatur, cum finis assecutio non sit in hominis potestate, quemadmodum & de Oratore dicitur, cuius est officium apte tantum dicere ad persuadendum.

c Cicer de inuent lib. 1. in princ.

HINC colligunt, Cardinalem, qui consulendi officium fideliter exercere tenetur, debere simul & finem illius quacumq; possit ratione curare, quemadmodum Medicus licet sanitatem pręstare non

teneа-

A teneatur, cum in eius non sit facultate, tenetur tamen rationes omnes illas excogitare, & adhibere, quibus sanitas tutius, & felicius possit subsequi. Pariter ergo & Cardinalis nihil debebit prætermittere, quominus id, quod ipse honestum, & bono publico salutare putat, id tum Principi, tum alijs Senatoribus persuadere, atque in eorum animis omnino defigere moliatur.

Nos tamen finem Cardinalis, quatenus Consiliarius est, illum proprium esse potius arbitraremur, vt boni publici vtilitatem, & Christiani nominis incrementum promoueat. In hoc enim versari, in hoc elaborare, in hoc industriam suam exercere, atque huc
B consilia sua dirigere debet, vt totius Ecclesiæ bonum augeatur, idq. bonum a summo Pontifice per eius consilium non solum dignoscatur, sed etiam ad effectum, salutaremq. exitum perducatur.

Et licet finis operis regulariter possit esse diuersus a fine operantis, [a] sicuti ædificationes finis est domus, & ædificatoris finis quandoque est lucrũ: & picturæ finis est repræsentare imaginẽ alterius, pictoris vero finis poterit esse quæstus. Attamen in Cardinali Consiliario secus est, qui cum teneatur recta, & recte cõsulere, debet etiã vtrumque finem & operis & operantis ita coniungere, vt publicam vtilitatem in consulendo respiciat, & Deo placere studeat,
C nihilq. moliri audeat, quod illius præceptis repugnare videatur, sperans simul per has sanctas cogitationes suas, per hac salubria consilia, per hanc piam solicitudinem, assiduosq. labores, fore vt cælesti Deo placeat, atque æternam illius gratiam valeat adipisci.

a S. Tho. 22. q. 141. artic. 6. ad 1.

D

TERTIVM MEMBRVM. A

Ad consulendum, auctoritate maxime opus esse, & ad eam comparandam, atque exercendam permulta requiri.

SEQVITVR post finem explicatũ, vt videamus, B quid primũ ad recte consulendũ sit Consiliario enitendum, quæve ad extruendum operis huius ædificiũ fundamenta sint iacienda; Ad quod respondemus, ex Philosophorũ, aliorumq. grauissimorũ virorũ sententia, consilij explicandi vim, non tã in argumentorũ pondere, sermonis industria, pronunciandi ratione, aliove corporis motu, & gestu consistere, quam a dicentis auctoritate pendere: ideoq. in hoc præcipue elaborandũ, vt qui alijs dicendo vult fidẽ facere, ea apud illos sit existimatione, vt illi pauca C etiã pronuncianti multa facile credant: nã, vt Aristoteles docet, virtus, & mores maxime faciunt ad persuadendum.[a] Et Cicero, Scauri orationẽ sapientis hominis cõmendans, ait: *Grauitas summa, & naturalis quædã inerat auctoritas, vt nõ causam, sed vt testimoniũ dicere putares quod ad Senatoriã sententiã aptũ maxime uidebatur.*[b] Hinc legimus,[c] cum quidam apud Lacedæmonios vitæ suspicione laborans consilium satis vtile, atque honestum didisset, surrexisse alium tamquam disciplinæ publicæ magistrum, qui eandem sententiam ab alio probati nominis pronunciari mandauit, quæ statim a ceteris recepta fuit. Et rursus, cum quidam homo intemperans sententiam commodam dixisset, eam populus reiecit, Ephori D autem eam alteri seni probato dicendam dederunt, tamquam ex sordido vase in syncerum eam diffundentes, *Tantum*, inquit Plutarchus, *momenti habet in Republica persuasio de ingenio hominis concepta.*[d] Et sanctus Ambrosius in accipiẽdis cõsilijs plurimũ valere inquit vitæ probitatem, & virtutum prærogatiuã, *Quis enim*, inquit, *in cœno fontẽ requirat? quis de turbida aqua potũ petat? quis vtilẽ iudicet causæ, alienæ, quẽ videt inutilẽ vitæ suæ?*[e] *quomodo enim cũ potes iudicare cõsilio superiorẽ, quẽ videas inferiorẽ moribus?*[f] Itaque Regibus quoque ipsis, qui potentia præcellunt, ma-

gnam

a Arist. lib. 1. Rhetor. c. 2. & lib. 2. c. 1.

b Cic. de clar. orat.

c Aul Gell. lib. 18. c. 3.

d Plutarch in lib. præcept. Reipubl gerend.

e S. Ambros. lib. 2. de offic. c. 12.

f Idem S. Ambros. c. 8.

A apud alios ex illorum virtutis, & sapientiæ opinione accedere, plane constat: cuncti enim, vt Osorius eleganter scribit, [a] libenter se ad nutum, & imperium illius applicant, quem existimant acute perspicere quid illis ipsis, qui eius consilio, & voluntati parent, vtile futurum sit: vt enim ægroti sapienti medico, vt vectores sapienti nauclero, vt milites sapienti Imperatori; sic omnes subditi sapienti Regi obediunt: & quidquid ille præscripserit, diligenter exequuntur.

a Osor. lib. 6. de Reg. instit

QVOCIRCA quamuis nos de Cardinalibus Consiliarijs loquamur, qui, cũ meritorum laude, ac virtutum opinione publice vi-
B gere censeantur, non videntur alia auctoritatis accessione indigere: Attamen, quia inter Cardinales quoque varij pro singulorũ ætate, rerum vsu, scientia, munerumq. administratione, gradus existimationis haberi solent, noluimus prætermittere illum, qui ex animo publice prodesse, & alios in suam sententiam trahere exoptat, in eo in primis laborare debere, vt præclaro vitæ suæ exemplo, Christianarumq. virtutum choro, eiusmodi in aliorum mentibus probitatis suæ fundamenta iacta tueatur, quæ sermonem præueniant, & fidem sibi, antequàm loquatur, iuste comparare incipiant.

NEC vero satis est Cardinali Consiliario hæc sola probitatis, at-
C que innocentiæ apud alios existimatio, quàm Gentiles quidã auctores ad bene persuadendum sufficere dixerunt, [b] sed opus est, eum talem prorsus re ipsa existere, videlicet bonum ac iustum. [c]

QVOD si præterea quæratur, quibus nam præcipue rationibus hæc veræ, solidæq. existimationis auctoritas possit comparari; Respondebit fortasse quispiam quod modo attigimus, id scilicet religione, vitæ anteactæ puritate, integritate, constantiaq. acquiri. Hoc autẽ plane non negamus: verum dicimus, hoc ipsum non proprium, ac singulare Cardinalium præsidium in consulendo futurũ esse, cũ cęteris quoque omnibus, qui dicendo aliquid obtinere cupiunt, id
D commune esse agnoscamus: Nam & concionatores, publici professores, aduocati, patresfamilias, parochi, magistratus, rei ad iudicium delati, omnesq. gratiam a Præfectis impetrare, aut pœnam auertere cupientes, hoc maxime morum & probitatis pondere, si sapiunt, seipsos munire, & causam suam adiuuare solent; ita vt hoc auctoritatis præsidium omnibus, qui publice, vel priuatim dicturi sunt, ad fidem faciendam, maxime opem afferre non sit dubitandum.

b Arist Rhet. lib 1. c 2.
c S. Chrysost. hom. 40. in S. Matth Quintil. lib 12. c. 1. Aegid. lib. 3. de Reg. princ. c 18. & lib. 1. cap. 5.

QVARE præter hoc, quod omnibus aliquid flagitantibus, aut procurantibus quodam modo commune esse solet, afferendum ali-

quid aliud videtur, vnde ipsi Cardinales magis excitari ad industriam suam exercendam debeant, vt hoc Consiliarij munus eo fructuosius, & felicius possint obire. A

Illud autem est, vt ante omnia bonum illud, quod alijs volunt persuadere, id sibi primum in animo defigant: nam cum Christiana disciplina nos non aliorum more loqui permittat, qui tamquam histriones terrent alios dicendo, sed ipsi nihil timent, dolere suadent alijs, & ridet intus eorum conscientia: commendant reformationē morum, & ipsi nihil minus cupiunt; immo cum eadem disciplina, vt ait sanctus Chrysostomus, [a] præcipiat, nihil quemquam ab eo diuersum loqui quod intus sentit: & si suadet alijs, ipse iam sit persuasus, & omne quod loquitur, interius didicisse, gustasse, & experimento probasse debeat: propterea Cardinales, quo sublimiore in gradu sunt positi, eo magis hoc ipsum præstare oportet, vt cum ad id, quod bonum est, & Ecclesiæ catholicæ vtile suadendum accedunt, ipsi eiusdem boni amore sint inflāmati. Ad quod præstandum habent illi peculiaria multa adiumenta, quæ alijs non æque suppetunt, ideoq. eo arctius obstringuntur. Nam præterea, quæ a sanctis Patribus, alijsq. eruditis viris literis mandata fuerunt, quibus Cardinalis ingenium, ac spiritus alacritas plurimum ad id, quod agimus, potest accendi. [b] Sunt quædam alia prorpria, atque adeo coniuncta eidem Cardinali, vt cum hæc quotidie ante oculos illius versentur, illam aliunde admoneri vix necessarium esse arbitremur: sicuti enim, qui copiosum domi thesaurum habet, frustra foris diuitias quærit: sic purpura, qua Cardinalis induitur, sacer, pileus, galerus, totusq. Cardinalitius amictus, nil aliud est quàm assiduus muneris illius, rerumq. gerendarum monitor, & interpellator: quemadmodum enim Deus cum mandata populo dedisset, voluit prætererea ea varijs signis in ipsis etiam vestimentorum fimbrijs repræsentari, ne mandatorum obliuioni excusatio vlla relinqueretur, dicens: *Loquere filijs Israel, & dices ad eos, vt faciant sibi fimbrias per angulus palliorū, ponentes in eis vitas hyacinthinas, quas cū viderint, recordētur omniū mandatorū Domini:* [c] Sic Cardinalitius habitus sanguineū referens colorē, omniaq. eius insignia, nil aliud, quàm veluti symbola quædā, debitā ab eo fidem, religionem, iustitiam, publicæq. rei zelum, vsque ad ipsam sanguinis effusionem cōmemorant. B C D

[a] S. Chrysost. in hom. 45. in Matth.

[b] Petrus Damian. in serm. de dignit. Roman. Eccles. S. Bernard. de consider. lib. 4. August. Valer. Card. Veron. in lib. Cardinalis et Papiē. in varijs epist.

[c] Num. 15. & Deut. 22.

POST hæc nominis huius CARDINALIS appellatio, quo ille se insignitum agnoscit, ac sacrosancta ordinis eiusdē institutio, cui se adscriptum videt, debet illum sine dubio singulas in horas acerrime stimulare, nō dico ad singularem tantum morum excel-

lentiam

A lentiam, ac perennem innocentis vitæ diſciplinam, ſed etiam præcipue ad hoc ipſum, quod publice profitetur conſulendi munus fideliſſime, ac rectiſſime exercendum. Si enim Dux ille, cum recordabatur ſe Lacedæmonem eſſe, mirifice ſtatim ad dimicandum, & pericula omnia quantumuis grauia ſubeunda vehementer incitari ſolebat: quonam modo ille, qui ſe S. R. E. Cardinalem eſſe videt, cõtinere ſe poteſt, quin ad ea, quæ ſunt præcipua gradus huius tam excelſi munia, totus exardeſcat? Nullum ſane poſt hominum memoriam collegium cuiuſuis ordinis quocumque in loco, aut quouis tempore vmquam in vniuerſo terrarum orbe extitiſſe legimus, quod B adeo paucis conſtans Collegis, tam multos ſanctitate, miraculis, multiplici ſcientia, animi magnitudine vitæ integritate, rerumq. gerendarum gloria protulerit; quales in ſacro Cardinalium cœtu floruiſſe, auctorum monumenta teſtantur. Nam ex quo tempore ius deligendi ſummum Pontificem ad ſolum Cardinalium ordinem fuit delatum, vſque ad Sixti IIII. aut circiter ætatem; ipſorum Cardinalium Collegium ſingulis ætatibus vix triginta numerum attigiſſe comperiemus; [a] & tamen incredibile dictu eſt, ex tam modico ſemine multiplices adeo, ac proceras, generoſaſq. & fructibus fœcundas arbores exilijſſe, quæ omnes Gentes, & Nationes virtutum C ſuarum fructu repleuerint. Quot enim ex Cardinalium ordine miraculis illuſtres? quot in Sanctorum numerum relati? quod ſcientiarum omniũ genere clariſſimi? quot virginitatis laurea inſignes? quot ſacrarum religionum inſtitutores? quod uitæ exemplo, cultus auſteritate, ſæculi contemptu, Eccleſiaſticæq. diſciplinæ zelo admirabiles? quot rerum pro Dei gloria geſtarum bello, paceq. magnitudine, non ſolum eximij, ſed hoſtibus etiam tremendi? quot Regijs virtutibus adeo præcellentes, vt publica ſic vtilitate expoſcẽte, a ſacro Galero ad ampliſſimas populorũ adminiſtrationes immor- D tali eorum cum gloria fuerint vocati? [b] Nec ex Italia ſolum, ſed ex Gallia, Germania, Hiſpania, Luſitania, Sarmatia, Aphrica, Græcia, Scythia, India, atque vniuerſis terrarum angulis adeo frequenter hi prodiere, ut eorum memoria, cum apud permultos auctores [c] ſit valde celebris, ſuperuacaneum ſit, eam a nobis repeti, præſertim cum illam nuper uir doctrina, & Chriſtiana pietate præſtans ſuis Commentarijs teſtatam reliquerit. [d]

Nec vero quiſquam nobis objiciat, prioribus forte ſæculis aliquos in eodem Cardinalitio cœtu extitiſſe, qui non æqualem ſuperioribus exemplis vitam egerint, atque a uirtutum ſplendore interdum degenerarint: Nos enim non omnes Angelicam fuiſſe perfe-

a Onufr. Panuin. de Epiſc. tit & Diacon. Card. fol. 60.

b Prout fuit Henric. Card. ad Regnũ Luſit. anno 1578. & Ferdinand. Medices ad magnum Hetruriæ Ducatũ anno 1587. qui adhuc ſuperſtes & florentiſſimus uiuit.

c. Pau, Corteſ. de Card. lib. 1. c. vlt. Hieron. Garimber. Epiſc. Galeſ de fact. memorabil. Pontif. & Card. Onufr. Pauin de Cardin. P Alphõſ. Ciacon. de Põtif et Card. & cõplures in lib. Hiſt. General. S. Dominici par. 1. lib. 3. c 39 et in lib de orig. Relig. S. Franc. fol. 77.

d Tho. Bozz. de ſign. Eccle. to. 1. lib. 6 c. 8. & lib. 9. c. 5 & lib. 11 c. 6.

ctionem adeptos profitemur, sed donec viatores fuerunt, quis miretur potuisse aliquos humanæ imbecillitatis miserias experiri? varijs siquidem sacrarum litterarum exemplis docemur, etiam eos, qui a Deo ipso electi fuerunt, vt alijs præessent, miserabiliter aliquando lapsos fuisse: sic enim Sauli,[a] sic Salomoni accidisse videmus:[b] sic Nicolaum legimus[c] inter septem Diaconos Spiritu sancto plenos a fide postea defecisse: sic in Apostolico ipso Senatu (tremendo quidem omnibus exemplo, sed summa Dei prouidentia) Iudæ contigisse nouimus, vt omnes perpetuò timere, sibiq. ipsis diffidere discāt; Nam, vt sancti Ambrosius, & Gregorius affirmant, Permittit quandoque Deus, eos, qui sapientiores, aut sanctiores vidētur, misere prolabi, vt cęteri humiliores, & cautiores reddantur, siue vt aliorū imbecillitatis misereri discant;[d] siue vt maiori spiritu ac feruore ad pęnitentiam resipiscant, quod in Petro Apostolorum Principe, Christiq. ipsius Vicario declaratum fuisse constat. Quare si & in posterum etiā permitteret Deus, aliquos ex Senatorio nostro ordine infirmitatis humanę labe quapiam præ cęteris interdum vexari, sapientięq. normam prætergredi, non est, cur quisquam Collegij dignitatem in discrimen adduci, aut ex aliquorum licentia, atque erratis, reliquorum decus, ac splendorem vlla ex parte obscurari putet.

[a] 1. Reg. 11. 22-31.
[b] 3. Reg. 11.
[c] Act. 6. & Apocal. 2.
[d] S. Ambros. serm 47 de fide Petri. S. Gregor. homil. 21. in Euang. & S Aug lib. 3. de doctr. Christiana cap 22. cap. cōsiderandum, & ca. fidelior. 50. dist. S. August. de Agone Christian. c. 30.

B

VT igitur ad propositum reuertamur, quicumque se huius Senatorij ordinis membrum, & collegam intuetur, non indiget extrinsecus alijs rationibus, seu argumentis, quibus ad recte consulendū, & Christianæ Reipublicæ bonum adiuuandum erudiatur. Habet siquidem ante oculos innumera fratrum suorum exempla, in quorum vestigijs idem insistens, facile ei erit ad eandem cum illis gloriæ laudem peruenire. C

VERVMTAMEN vt ad rem propius accedamus, si quis quærat quodnam præcipuum, potissimumq. sit caput, huius auctoritatis a Consiliario exercendæ; Respondemus, primarium huius (vt ita dicamus) consultorij ædificij lapidem, illum omnino esse, vt Cardinalis certo sciat, sibiq. plane persuadeat, amplissimum hunc dignitatis gradum, non sine diuino instinctu, atque afflatu in sancta eius Ecclesia institutum fuisse, ad summum Pontificem, ac Christianam Rempublicam adiuuandam. Nam sicut in corpore humano membra omnia miro ordine ab æterna Sapientia fuerunt distributa, & sua oculis, manibus, auribus, ac reliquis omnibus peculiaris functio assignata, vt singula corporis incolumitati inseruirent: sic Christus Dominus in mystico Ecclesiæ suæ corpore varios status, atque officia pro temporum ratione constituit: alios enim Prophetas, alios D

Aposto-

A Apostolos, alios Euangelistas, tum alios Cardinales, alios Episcopos, alios Parochos esse voluit, exigens a singulis vt propria munia ad sanctæ Ecclesiæ, cuius caput est summus Pontifex, vtilitatem, ac dignitatem exerceant.

QVAPROPTER, cum Cardinalitius gradus inter cætera eius officia, cōsilij potissimum causa fuerit institutus, vt summus Romanus Pontifex in administratione vniuersalis Ecclesiæ, illius fide, prudentia, ac sedulitate adiuuetur, duo hinc sequuntur, quæ Cardinalis in mente sua defixa perpetuo tenere debet. Primum est, hunc ipsum honoris gradum, quo se ornatum intuetur, nullis suis meritis, seu B nobilitati, aut humanis suffragijs esse adscribendum, sed vni Deo acceptum ferendum, atque adeo ad diuini potissimum nominis gloriā esse transigendum. Nam sicuti fructus agri, & vineæ non cultori, aut villico, sed illius Domino debetur: sic dignitatis huius commoda, & priuilegia ad eius præcipue institutorem, & patronum esse deferenda, iustitiæ ratio suadet.

ALTERVM est, vt postquam ad boni publici, & Christianæ religionis incrementum, fuit Consiliarius institutus, proindeq. hoc munus suscipiendo, ad id potissimum se ipsum obstrinxit, ideo in hoc ipso omnem suam industriam, & solicitudinem in primis ad- C hibendam putet. Nam quemadmodum is, qui militem a nobilitate, a diuitijs, a doctrina, moribusve commendaret, virtutem uero bellicam, & fortitudinem, quæ in milite præcipue spectanda est, prætermitteret, ridiculum se præberet: sic Cardinalium munus cum in dandis recte & fideliter consiliis in primis versetur, persuadere sibi omnino vnusquisque debet, quamcumque laudē, quæ sibi aliunde, aut a prudentia, aut ab eruditione, aut a generis splendore, aut a vitæ integritate, aut ob magnarum rerum vsum tribui posset, valde minui, & obscurari, si hac vna careat recte consulendi sapientia, at- D que optimorum morum, quam profitetur ingenuitate.

QVINIMMO sicut in olympicis ludis non pulchrior, non ornatior, non sapientior, non nobilior, præmium ferebat, sed qui acrius pugnabat, quoniam ad certandum non ad alia declaranda athletæ erant conuocati: sic cum in Christiana militia peculiarem Cardinali locum, & munus, in quo se exerceat, Deus assignauerit, verendum est quo tempore villicationis suæ ratio ei erit reddenda, ne succumbat, si hoc consulendi officium cumulate non expleuisse inuentus fuerit, & tamquam inutilis operarius, qui talentum sibi creditum absconderit, a facie Domini sui (quod absit) reijciatur.

HIS

His ita positis, & tamquam radicibus in Consiliarij animo alte defixis, quamuis certum sit, ad reliqua, quæ ad dandum consilium spectant, cumulate præstanda, satis inde aditum patefieri; tamen, ut eo plenius si quando necesse esset, hinc Consiliarius ea haurire possit, quæ nos præcipuè obseruanda in consilio recte dando esse ducimus, placuit nunc Sanctorum Patrum uestigia sequentes, nonnulla adiungere, quibus optima Cardinalis voluntas, ac studium bene de Christiana Republica merendi, ac Deo seruiendi, nō mediocriter dirigi possit, & adiuuari. A

QVARTVM MEMBRVM. B

Tria Cardinali ad recta, recteque consulendum, esse necessaria: Rerum peritiam: Beneuolentiam: Loquendi libertatem.

INTER multa, quæ a varijs auctoribus de consilio ferendo scripta esse cognouimus, cum quędam ad ea pertineant, quæ sub consilio non cadunt, [a] quædam ad ea, quæ in consilio fugienda sunt, & quædam ad alia quæ, in rebus consultandis opportuna uideantur. [b] Nos ea quærentes, quæ consilij vim rectamq. eius moderationem, maxime adiuuare possunt, ac breuitati seruientes, ex præclaris multorum sententijs, eam potissimum, quæ a S. Gregorio Nazianzeno prodita est, excerpsimus, qui tria recenset, quæ bonum Consiliarium reddunt: his enim paucis, si accurate eorum vis expendatur, integra, ac perfecta Consiliarij functio continetur. C

a Arist. 3. Ethic. cap. 3 & lib. 6. c. 9.
b Greg. Nyss. siue Nemesius lib 5. de Homine c. 5. Damascen. lib. 2. de orthod fid. c. 22. S Greg. lib. 2. Moral. c. 36. S. Tho. 1. 2 q 14. per tot. et 2. 2. q. 51 & seq. Aegid de Regim. Princip lib 3. c. 17. & seq.

ILLE igitur in carminibus, quæ inscribuntur, περὶ ἀρετῆς siue περὶ ταπεινοφροσύνης, σωφροσύνης καὶ ἐγκρατείας, sermonem ad hunc modum instituit: D

Τριῶν γὰρ ὄντων, ὡς λέγουσιν οἱ πάλαι,
Οἷς τὸν ἀγαθὸν σύμβουλον ὁπλίσθαι χρεών.
Ἐμπειρίας τε, φιλίας τε, καὶ παρρησίας
Τούτων ἂν οὐδὲν ἡμῖν εὕροις ἐνδέον.
Ἐμπειρίας μὲν εἰς τοσοῦτον ἤλασα,
Ὅσον περ εἰκὸς τοὺς πονήσαντας μακρὰ
Χρόνῳ τε προσλαλήσαντας σοφῶν βίβλοις

Θεοπ-

A Θεοπνεύστων δογμάτων λόγοις πηγὴ
Γλυκεῖα σώφροσί τ' ἀρυσίμῳ.
Ὧν καὶ βάθος τι μικρὸν ἐξηντλήσαμεν.
Τοῦ δευτέρου δ' ὧν εἶπον εὐνοίας λέγω
Πίστις μεγίστη. ταῦτα γάρ σοι βούλομαι.
Ἃ πρόσθ' ἐμαυτῷ φίλτατε παρήνεγκα
Ἡνίκα λογισμοὶ κινδύνοις συνέδραμον
Πικρᾶς θαλάσσης. οἷς συνήφθην πρὸς θεόν.
B Φόβος γὰρ ἀρχὴ πολλάκις σωτηρίας:
Παῤῥησίας δὲ μὴ λάβοις πεῖραν ποτὲ
Μήτ' οὖν ἐμῆς μήτε τούτων σοὶ ξένων
Ἀλλ' οὐδὲ λήψῃ τοῖς ἐμοῖς πεισθεὶς λόγοις,
Ἔστη γὰρ αἴνων, οὐ ψόγων ἐπάξιος.

Quorum carminum hic in summa est sensus: Tria esse, quemadmodum veteres dicunt, quæ bonum Consiliarium reddunt: Rerum peritiam: Beneuolentiam: & Libertatem loquendi.

HORVM igitur singula persequentes, vt eo clarius explicentur, C illud in primis animaduertendum ducimus, hoc S. Nazianzeni tanquam axioma, cum multis sapientum sententijs, & pronunciatis, alijs de rebus prolatis, facile conuenire. Illi enim tradiderunt,[a] humanas actiones, vt a nobis feliciter perficiantur, tria requirere, quorum primum est, SCIRE, tum VELLE, tum POSSE, hincq. dicebat Baldus,[b] quod & alij Doctores sæpe vsurpare solent, tria esse, quæ regunt omnem humanum actum, scientiam, voluntatem, & potentiam. Primum enim præcedit intellectus, qui res inuestigando, earum cognitionem assequitur: Post surgit voluntas, quæ præcedente hoc lumine excitata, fertur amore, quasi proprio pondere D in rem cognitam: Inde cum eam possidere concupiscat, succedit potestatis vis, quæ impedimenta submouet, ita vt quod cognitum, ac dilectum est, prompte adipisci homo valeat.

a Plat. in Corgia post med. Arist lib. 5. Polit. c. 9.

b Baldus in l. multum. C si quis alter. uel sib.

HAEC tria in Consiliario exigi, S. Nazianzenus quãuis alio loquendi more vtens, ostendit: Primumq. exorditur a rerum cognitione, duplicem illam scientiam complectens, quæ speculatiua, & quæ practica dicitur, vt infra declarabitur. Secundo beneuolentiam, seu charitatem nominat, quæ ad voluntatem refertur bene faciendi, ac iuuandi cupidam. Tertium addit, libertatem loquendi, non quòd hæc proprie sit potentia illa, quæ sublatis impedimẽtis exequitur,

quod

quod cupit, sed quia sicuti post conceptum salubriter fœtum, ac post A
vterum ferendi laborem, restat tantum, vt partus feliciter in lucem edatur, sic & Consiliarius post rem bene, matureq. examinatã, post accensam illius ad commoda publica voluntatem, nihil aliud reliquum habet, quàm vt omni trepidatione, aut periculi suspicione fugata, aperte, & fideliter animi sui sensum in publicum emittat: quod quidem per dicendi libertatem facile assequetur.

a Aristot. in Rhetor. lib. 2. cap. 1.

CONGRVVNT præterea eadem S. Nazianzeni verba cũ ijs, quæ alij sapientes tradiderunt, [a] dicentes, tria requiri in homine, ut fides illius verbis adhibeatur, quæ sunt prudentia, beneuolentia, & virtus: Prudentia, vt res bene intelligat, earumq. vsum, ac peritiam teneat: homines enim facile credunt ijs, qui res optime perspectas habent. Secundo, beneuolentia, quoniam illis etiam credi solet, qui nos diligunt, & nobis prodesse cupiunt. Tertio, virtus, quoniã ab ijs quoque facile persuademur, quos bonos esse, & nullatenus mentiri existimamus: quæ tria etiam hic a S. Nazianzeno commemorantur. Nam primo scientiæ mentionem facit, qua res dignoscuntur: tum beneuolentiæ, per quam alijs prodesse quæritur: demum libertatis loquendi, quæ id efficit maxime, vt inducantur homines nobis ad credendum, quippe, qui vbi vident virum aperte loquentem, & nihil prorsus abscondentem, aut simulantem, facile sibi persuadent illum, & uirtutem re ipsa colere, & eandem verbis extrinsecus profiteri. B C

RERVM PERITIA.

HIS igitur ita præmissis, nunc primum illud aggredimur, quod S. Nazianzenus a Consiliario exigit, nimirum cognitionem, seu peritiam earum rerũ, ad quas tractãdas est accessurus; & quamuis vtatur verbo, ἐμπειρίας, quod experientiam potius sonat, attamen in sequentibus carminibus, quæ supra attulimus, apparet, eum latius extẽdere hoc nomen, cum loquatur de eo, qui in sapientum libris, & orationibus, & diuinis dogmatibus versatus est, quod ad speculationem pertinet: & propterea nos, rerum peritiã diximus, quæ vtramque scientiæ partem, tam contemplando, quàm experiendo, complectitur. D

Inquit ergo hanc peritiam esse Consiliario necessariam: quoniam si quisque artifex instrumenta nosse debet, quibus est vsurus, & mercator irridendus esset, qui quale sit plumbum, quale aurum, quale vitrum, aut margarita non distingueret; sic frustra Consiliarij nomen sumit, qui in rebus gerendis hospes est, & peregrinus: vnde veteres dicebant, caput esse ad consilium de Republica dandum, nosse Rempublicam, [b] cum nemo de ijs rebus sapienter disserere, aut alijs rectum dare consilium possit, quas non nouit, & tritum illud est, Sulpitio olim vitio datũ fuisse, quòd ius ciuile ignoraret, in quo versabatur.

b Cic. lib. 2. de orat.

A sabatur.[a] Nã, vt ille scripsit, *Sicut si quis grammaticũ se professus, barbare loqueretur: aut si absurde caneret is, qui se haberi vellet musicum, eo turpior esset, quo in eo ipso peccaret, cuius scientiam profiteretur:* sic Cardinalis in dandi consilij ratione peccans, hoc turpior erit, quòd in officio, cuius magister esse debet, labitur, artemq. Consiliarij professus, in consulendo delinquit.

a l. 2. ff de origin. iur. Cic. 2. Tuscul.

ATQVE hoc quidem adeo necessarium esse nemo nõ videt, ut qui huius cognitionis expers est, alienum potius locum occupare censeatur, ita vt muneris huius minus recte, legitimeq. peracti rationem Deo reddere teneatur, cum singuli ea nota habere debeant, quæ ad eorum statum, vel officium pertinent: vnde Apostolus Co-
B rinthios monebat: *Videte vocationem vestram.*[b] alioquin peccant peccato, quod ex ignorantia oritur: quam Theologi vincibilem & crassam appellant, quia scire quilibet tenetur, quod officij sui est, & si nescit, & exercet illud,[c] dicitur actum committere præsumptionis, seu vanæ gloriæ.[d] Quòd si quis quærat, qua ratione possit se Consiliarius ad hæc cognoscenda comparare, vt se idoneum muneri suo reddat; Respondemus primo, exemplum Salomonis imitandum, qui ad gubernationem populi accessurus, ante omnia a Deo opem ad exequendum officium suum postulauit, mirificeq. ideo illi placuit;[e] nam, vt ait S. Iacobus: *Omne datũ optimũ, & omne donũ per-*
C *fectũ desursum est, descendens a Patre luminum;*[f] Vnde Dauid tã sæpe Deum rogabat, vt illi sensum aperiret, dicens; *Seruus tuus sum ego, da mihi intellectũ.*[g] Et: *Emitte lucẽ tuam, & veritatem tuam.*[h] Et illud: *Illumina oculos meos;*[i] Et Tobias: *Omni tempore benedic Deum, & petas ab eo, vt vias tuas dirigat, & omnia consilia tua in ipso permaneant: ipse enim dirigit consilium hominis;*[k] Et Salomon sæpe: *Dominus dat sapientiã, & ex ore eius prudentia, & scientia;*[l] quam scientiã Deus largiri illis solet, qui mentẽ gerũt castã, & diuini nominis zelo accẽsam, non sua quærẽtes; sed quæ illius sunt.

b 1. Cor. 1.
c S. Tho. 1. 2. q. 76. artic. 1. & 2.
d S. Tho. 2. 2. q. 130. & q. 132. & Nauar. in c. inter verba, nu. 18. 11. q. 3.
e 3. Reg. 3.
f Iacob 1.
g Psalm. 73. & 125.
h Psal. 42.
i Psal. 12.
k Tob. 4.
l Prouer. 2.

D POSTHAEC, quoniam hoc diuinum lumen non dormientib. sed vigilantibus, & laborãtibus infundi solet: propterea nõ omittẽdum est, duplicem hanc esse rerum cognitionem, qua Consiliarium predictum esse oportet, alteram, quę speculando, meditando, legẽdo, disserẽdo acquiritur, qua res in vniuersum quoad eorum naturas, qđ aiunt in abstracto, indicantur. Et hæc quo plenius, subtiliusq. inuestigatur, eo purior, firmior, & diffusa magis se nobis ostẽdere solet: ille enim dicitur peritiam rerũ speculando acquirere, qui eas penitus perspectas habet, & præsertim nouit ad quẽ finẽ a Deo fuerint hęc, quæ conspicimus, creata: ad quẽ vsum diuitiæ, honores, magistratus,

potentia,

potentia, filij, familiæ, studiaq., ac alia huiusmodi instituta: siquidē A
Gentiles, ac Philosophi, & si multa nouerint, non tamen perfecte, & integre illorum notitiam sunt adepti, quia finem, ad quem præcipue ea essent condita, prorsus ignorabant: sicut si quis ingrediens officinam multis eam, ac præclaris instrumētis refertam videret, sed quorsum illa fabrefacta essent, nesciret non sane inde erudiretur, sed illius potius mens confunderetur. Altera deinde est cognitio, quæ singulares rerum circumstantias, & contingentia varia in humanis actionibus considerat quæ, πρακτικὴ, quòd ipso perficitur actu, appellatur: & hæc reb. administrandis, populorumq. gubernationi maxime prodesse solet. Vtramque igitur necessariā esse minime est du- B
bitandum. & vt ad particularia quædā descendamus, quæ magis vtilia esse solent: cum Cardinalis non solum sit Consiliarius Pontificis Maximi, quatenus Pontifex est, verumetiam quatenus est Princeps, ideo duo erūt præcipue rerum genera, in quibus ipse defigere studiū suum debebit: Aliæ, quæ pertinent ad dandum cōsilium, vt summo Pontifici; aliæ ad dandum consilium, vt principi. In primo enim genere, lectionem sacrarum Scripturarum, Constitutiones summorum Pontificum, sacrosancta Consilia, Patrum decreta, vitas Sanctorum, Ecclesiasticā historiam, Libros de Ritibus sacris: iuris Pōtificij monumenta: Exempla clarorum virorum, aliaq. huiusmodi C
multa nota habere non prætermittet: In alio, ea, quæ spectant ad Ditionem ipsius Pontificis, & præsertim quinque illa capita rerum ab auctoribus commemorata, [a] quibus, vt plurimum, consultationes publicæ contineri solent; de bello, & pace: de vectigalibus: de annona: de legibus: de præsidio militum, & de alijs huiusmodi, vnde Reipublicæ vtilitas paratur, & augetur, quibusq. Consiliarij Regum instructi esse solent, diligenter scrutari, atque euoluere studebit, ac potiora quædam in proprios commentarios referre, vt tamquam pretiosam supellectilem ad manum paratam habeat, quam, cum vsus uenerit, statim depromere queat. Quin Aulicos nō D
nullos selectiores viros, omni doctrinę genere ornatos, rerumq. vsu peritiores, interdum in familiaribus colloquijs secum adhibere curabit; unde multa ad rem pertinentia, nec litteris mandata, plenius poterit haurire. In summaq. id secum statutum habeat Cardinalis, ideo sibi multiplicem, hanc rerum cognitionem esse necessariā, ut ideo a Doctoribus dicantur Cardinales in sacro Cōsistorio locū cælestium Cherubim obtinere, quod nomen exponitur scientiæ plenitudo, seu multitudo, [b] quia scire illi debent omnia, quæ ad optimā Ecclesiæ militantis gubernationē, cuius ipsi sunt cardines, pertinēt. [c]

a Aristot. 1. Rhetor. c. 4.

b S. Hierony. epist 103. ad Paulin.

c Cassan. Catal. glor. mūd. in 4. par. in 1.conside. versi. quidam sunt.

SECVN-

A SECVNDVM, QVOD S. NAZIANZENO requiritur, cũ ad voluntatis affectionem pertineat, antequam de eo loquamur, illud prænotandum censuimus, Græce hanc appellari ab eo φιλίαν, quæ accipi solet pro amicitia, deinde cum idem sanctus hoc verbum latius explicat in carminibus sequentibus, appellat εὐνοίας, quod est beneuolentia, dicens, τοῦ δ' αὖτέρου δ' ὧν εἶπον εὐνοίας, λέγω, πίστις μέλισμ: interpres vero Iacobus Bilius vir valde eruditus, vertit charitatem, ac bis idem verbum repetit, ductus forte ex verbis sequentibus eiusdem Sãcti, qui loquens de hoc amore per varia pericula, ait: οἷς συνήφθην πρὸς θεόν: φόβος γὰρ ἀρχὴ πολλάκις σοτηρίας. hoc enim proprie conuenire videB tur charitati, quæ nos iungit Deo. Quapropter, cum hæc tria verba, Amicitia, Beneuolentia, Charitas, si strictim accipiantur, partim aliquid inter se cõmune habeant, partim inter se differant; [a] Nos hoc loco ad mentem potius sancti respicientes, simulq. horum verborũ vim coniungentes, sumimus hunc ipsum mentis affectum pro volũtatis studio cum virtute coniunctæ, illos non solum externis bonis, sed etiam spiritualibus iuuandi, quibus consilia dantur: quæ quidem affectio magnam secum præclarissimarum rerum cohortem ducit.

BENEVOLENTIA.

[a] S.Tho. 2.2. q.23 art.3.& q.27.art.2.

IN primis enim ea oĩa excludit, quæ puro, synceroq. amori aduersantur, ne scilicet aliquis vmquam quidquam Reipublicæ noxiũ,
C aut quod dedecus afferre possit, siue quod minus honestum, aut iustũ aliqua spe gratiæ, aut ambitionis adductus, siue periculi metu deterritus, vel quocumq. proprij amoris velo ob cæcatus, consulere audeat: vnde olim apud Athenienses quoties aduocabatur concio, legimus, præconem maxima voce, horrendisq. verbis dirum exitium illi, atque eius posteritati imprecari solitum, qui malum, perfidumq. consilium Reipublicæ dedisset. Et quamuis hoc nequitiæ genus a sacro sancto Consistorio nostro omnino exulet, quia tamen certus esse nemo potest, futuris quoque temporibus illud ab omni prorsus horũ
D malorum periculo immune extiturũ, ideo memorandum duximus, Cardinalis partes esse, cum ad sententiam dicendam accessurus est, hoc sibi primum in animo statuere, Deumq. vehementer orare, ne sibi quidquam excidat, quod publicæ causæ nocere possit.

DEINDE vero excitatur ex hoc studioso voluntatis affectu, strenua quædam alia in illius corde cogitatio, quantas scilicet Deo gratias habere debeat, qui talem ei statum, & vocationem largitus fuerit, qua tantum possit, & publico commodo, & sibi ipsi proficere, ideoq. præsentem occasionem tamquam diuinitus ad cælestem gratiam promerendã oblata, summo animi ardore amplectendã statuet.

PRAETEREA summã hinc etiã sibi apud alios existimatio-

nem, ac mutuam beneuolentiam accessuram prospiciet, qui videntes commune bonum, publicæq. rei vtilitatem, tum veritatis puritatem, religionis sanctitatem, fidei, pietatis, ac conscientiæ laudem sibi præ alijs omnibus rebus potiorem esse, seq. honestatis, & dignitatis studiũ cuicumque politicæ prudentiæ, iniustæve vtilitatis studio anteferre, facile illius exemplo ad virtutem poterunt excitari, atque ad Christianæ Reipublicæ propagationem eò vehementius accendi. A

SED qui præcipuus beneuolentiæ huius fructus in consulendo dignoscetur, ille proculdubio erit, si animi sui studium eò intendat, vt eius consilia Deo placeant, & quidquid ille dicendo, hortando, suadẽdove locuturus est, id cum sancto Dei beneplacito, quod charitatis proprium est, conueniat. Sic enim cumulatus illius cogitationi se fructus exhibebit, vbi consilio suo non solum diuini nominis gloriæ, ac sanctæ Ecclesiæ dignitati, sed propriæ etiam salutis commodo, atquæ æternæ suæ felicitati prospici posse sentiet. B

QVORSVM enim tot incommodis & periculis se exponere? quorsum Consistorij subsellia terrere? quorsum die ac nocte laborare? quorsum omnes cogitationis, industriæ suæ neruos, dicendo, monendo, clamandoq. consumere? nisi altius hæc ascendant, ut æterno Patri, qui omnia intuetur, accepta sint, ab eodemq. cælestem illius gratiam consequantur? Dicebat Auctor, quamuis Gentilis, & verę lucis expers, cum de contemplatione rerum, quæ supra nos sunt, loqueretur: *Nisi ad hæc admitterer, non fuerat operępretiũ nasci, quid.n.erat, cur in numero viuentium me positum esse gauderẽ? an vt cibos, & potiones percolarem? vt hoc corpus casurũ, ac fluidum, periturumq. nisi subinde impleatur farcirẽ, & viuerẽ ægri minister, ut mortem timerem, cui omnes nascimur? Detrahe hoc inæstimabile bonum, non est vita tanti, vt sudem, & æstuem. O quàm cõtempta res est homo, nisi supra humana se erexerit.* [a] C

[a] Senec. lib. 1. Natural. quæstion. c. 1.

MVLTO ergo magis hęc Christiana beneuolentia, seu potius charitas, Consiliarij pectus accendere debebit, ut non ea tantũ, quę ante oculos versantur, & ad publicam dignitatem attinẽt, auide amplectatur, sed etiam in atria Dei altissimi penetret, indeq. copiosum gratiæ suę imbrem, ad omnes cogitationes, sermones, actionesq. suas irrigandas, feliciter hauriat? Ob id enim Theologi hanc Dei dilectionem, seu charitatem, non solum finem præceptorum, [b] sed & aliarum omnium virtutum formam esse dixerunt, [c] eo quòd sine illa, virtutes omnes valde imperfectę, & inanes, ac *tãquam æs sonãs, & cymbalum tinniens*, vt ait Apostolus, [d] cẽseantur. Quapropter. cũ illius vis, ac præstãtia in omnibus humanis actionib. exigatur, ut D

[b] 1. Timot. 1.
[c] S. Tho. 2. 2. q. 65. art. 2.
[d] 1. Cor. 13.

scilicet

A ſcilicet Deo placeant, hominemq. Deo gratum reddant, non opus eſt pluribus laborare, vt oſtendamus Conſiliarium quoque, huc primum uerborum, ac ſuffragiorum ſuorum uela dirigere debere, ut quę ab eo ſunt alijs perſuadenda, in Dei gloriam, Eccleſiæ catholicæ incrementum, propriæq. animæ ſalutem cedant. Quod quidem aſſequi diuina gratia adiuuante non eſt difficile, cum ea ſit vis beneuolentiæ, & dilectionis, ut hominem uertat in rem dilectam, iuxta præclarum illud ſancti Auguſtini elogium, cum dixit: *Terram diligis, terra eris: Deum diligis, quid dicā? Deus eris. Non audeo dicere ex me; Scripturā audiamus.*[a] *Ego dixi, Dij eſtis, & filij Altiſſimi oēs.*[b]

a S. Auguſt in epiſt. S. Io.m. tract. 2. in fi.
b Pſal 81.

B NVNC AD TERTIVM a S. Nazianzeno requiſitū accedamus, quod eſt de loquēdi libertate, de qua cōplura iam a nobis aliàs dicta fuerunt.[c] Verū ea eſt huius uirtutis amplitudo, atque in conſilijs dandis neceſsitas, ut uix umquam ſatis de ea dici poſſit. Quid enim prodeſt Conſiliario, rerum cognitione, illarumq. uſu excellere, tum ſalutaria ſtudia, accenſumq. bene operandi affectum intus enutrire, ſi, cum tempus illius depromendi aduenit, animi alacritas deficit, & trepidatio, aut ſuſpicio, ſeu aliud quoduis obſiſtit impedimentum, quo minus aperte, ſynceręq. id profiteatur, quod mente iam cōceperat? ſicut enim ſi nauis, ex littore ſoluens, ſecundisq. uen
C tis ſcopulos, & uada tranſiliens, tandem in conſpectu portus euertitur, mercesq. fluctibus abſorbentur fruſtra nautæ laborarunt, inutiliterq. tempus inſumpſerunt: & ſicuti mulier, quæ fœtum initio concepit, & uſque ad legitimum pariendi tempus in utero incolumem educauit, ſi eadem, cùm tempus pariendi aduenit, aut nullum, aut non integrum partum, ſed abortiuum eiecit, digna eſt potius, cuius calamitatis alij miſereantur, quàm ut illi quiſquam gratuletur: ſic ſane Conſiliarius, qui dicendi libertatem tamquam neceſſarium muneris ſui exercendi inſtrumentū, opportune, cum tem
D pus inſtat, non protulerit, omnem ſuam operam uidetur perdidiſſe, ſimilisq. eſt militi, qui galea, enſeq. accinctus, atque omni apparatus bellico inſtructus, cum in aciem deſcendendum eſt, enſem non educit ex uagina, & tamquam vultum hoſtis formidans, cum eo congredi uereretur.

LIBERTAS LOQVENDI.
c In quaeſt. 38

HAEC ideo a nobis paulo latius afferuntur, quia, hac dicendi libertate ſublata, inanis prorſus, & otioſa actio Conſiliarij redditur. Percurrat autem ipſe cogitatione id, quod in Euangelio legitur, nullam excuſationem illorum acceptam fuiſſe, qui ad cœnam fuerant inuitati, cum alter ſe uillam emiſſe: alter ſibi iuga boum quinque probanda eſſe: alius ſe uxorem duxiſſe diceret:[d] quæ omnes excu-

d Luc. 14.

sationes tamquam leues reiectæ fuerunt, quia Domini iussio maioris erat momenti. Itaque cum Papa iupet Consiliarium sententiam suam proferre, quod sane non est Atlanticum Mare transilire, aut sumptis pennis in cœlum volare, non debet ille hoc ipsum, quod sui muneris proprium est, facile prætermittere: immo illud sibi persuadere, difficile admodum esse vllo alio honoris gradu, aut virtutis nomine, aut ornamenti titulo, existimationem suam in Consistorio tueri, si huius ingenuæ dicendæ facultatis sit expers. Nam sicut aliud est, esse bonum virum, aliud esse bonum ciuem, [a] vt veteres dicebant: sic poterit quidem Cardinalis boni Sacerdotis, boni Antistitis, & boni Prælati nomen, & officium sustinere, sed non boni Cardinalis si in eo deficiat, quod præcipuum Cardinalis esse debet in consilijs libere, & syncere dandis. A B

a Arist. 3. Polit. c. 3.

VERVM amplius, cum Cardinalitius gradus nihil aliud plane sit quàm dignitas, & officium quoddam virtutis splendore, atque auctoritate eminens in Ecclesia Dei, institutum ad Sedis Apostolicæ, cõmunisq. boni vtilitatem tuendam, & prouehendam, ut aliàs diximus; consequens erit, quemcumque ad hanc vocationem accersitum, eam cogitationem sibi in animo defixam perpetuo custodire debere, ut boni publici sit fidelis minister, diligens curator, & assiduus defensor. Quod quidem, si libertate in dicendo careat, præstare nequaquam poterit. C

CVM verò tam pręclarę virtutis declarandę pręcipuus locus soleat sacrum Consistorium existimari, in eoq. multiplices causę plerumque possint se obijcere, quę Consiliarium languidiorem, ac timidiorem reddant, ne omnino loquatur quod sentit, neve inter luminaria magna adscitus, cum sententia sua fulgorem emittat, quibus cęteri, ut oportet, illustrentur; idcirco præter alia aduersus complura, & frequentiora impedimenta superius declarata, cogitauimus, cum multa adhuc possint superesse, breuiter regulam aliquam generatim perstringere, qua tot incommodis, quæ libertati consulendi aduersantur, occurri possit. D

ET vt radix tam noxij morbi penitus euellatur, non erit ab re inquirere, quid tandem illud sit, quod ab hac generosa loquendi libertate, in timidiorē quandam verecundiam, seu intempestiuum silentium pertrahere homines soleat.

ID autem ex duplici, ni fallimur, potissimum causa proficiscitur, quarum altera est, communis quædam humanitatis nostrę imbecillitas: altera est, nimius sui ipsius amor. Prima euidens esse solet in omni fere hominum genere, quibus aliquid sermone persuadendum,

admo-

A admonendum, corrigendumve incumbit, siue sint magistratus, siue concionatores, siue præceptores, seu patresfamilias, aut alij huiusmodi, quos quidem, si quid dicendo proficere cupiunt, longe ab ijs erratis abesse oportet, quę ab alijs quærunt propulsare, [a] ne alioquin eis obijciatur, *Medice cura teipsum*: [b] sic & Consiliarios quando continget de disciplina Ecclesiastica restituenda in Consistorio agi, dubium non est, omni illarum rerum suspicione vacare debere, quas in alijs emendari publica vtilitas exposcet.

a S. Greg. Nazian. in Apolog. de fuga. Plutarc. in lib. de discrimine adulat. & amicit. prope fin.
b Luc. 4.

Et quamuis existimandum sit, Senatorum nostrorum grauitatē, atq. amplitudinem vulgaribus aliorū culpis minime subiectā esse, ab B ipsorumq. moribus exempla potius in alios deriuari debere; Attamē, vt eò arctius & illi ad veterē disciplinam, tamquā ad saxum adhærescant, & posteri nostri hæc maxime retinenda, & obseruāda esse intelligant, libet modo verba Prosperi viri sancti in mediū afferre, ex quibus quilibet perspicere potest, quàm necessaria sit Cōsiliario grauitas morū, integritasq. vitæ. Ait itaq. Prosper: *Sumptuosis dapibus crudus non potest abstinentiam laudare, quam calcat. Vitio cupiditatis addictus, cupidis amorem non potest dißuadere pecuniæ. Inimicitiarum tenax non valebit animos dissidentium sacerdotali trāquillitate componere. Iustitiam prædicare iudicibus erubescit,* C *quam ipse personæ potentis fauore corrumpit. Nec defendit oppressos, si personas aut honorat, aut despicit. Et quidquid boni non facit, aut mali committit, nec iubebit fieri, nec vetabit, quia necessariam docendi auctoritatem contrarietate suæ actionis, aut amittit, aut minuit.* [c] Hæc Prosper. Si autem ad illlius verba nobis modo addere nostra licet; quæro ego, si quando morū corruptio (quod Deus auertat) futuris tēporibus redargui in Senatu postularet, Quonā modo simplicitas, modestia, & frugalitas tantopere a Lateranēsi, & Tridentino Concilio in Ecclesiasticis Præsulibus cōmendata, ab eo poterit Consiliario persuaderi, cuius tūc ædes exquisito nimio splendore ful D gerent, mensaq. lauto quotidie apparatu redundaret? Quomodo aduersus inanem ambitionis fastū ageret ille, quem in captanda Magnatum gratia, nouisq. quotidie curandis obsequijs, nunquam conquiescere omnes perspicerent? Quomodo ad pietatis opera exercenda, pauperesq. subleuandos poterit ille sermonē suum conuertere, qui auro coaceruando, opibusque accumulandis totus incumberet? Quomodo ut publicę turpitudini ac fœditati legibus occurratur, ille se acrē ostendet, qui intemperantię suspicione laboraret? Quomodo nimiū illū erga propinquos carnis affectū, quē multorū malorum in Ecclesia Seminariū Tridentinum Concilium uocat, detestari ille po-

c Prosp lib. 1. de vit. contēpl. cap. 5.

terit, qui consanguineos redditibus Ecclesiasticis ultra quam oportet, amplificare, atque augere non desereret? Quomodo denique cætera vitia publica, ille intrepido, fidentiq. animo damnare audebit, atque verborum iacula in facinorosos libere contorquere, qui antea pectus suum, iustitiæ, honestatis, innocentiæ, ac sanctimoniæ, religionisq. lorica vndique tectum, atque armatum esse non contenderit? A

ALTERA est causa non ita euidens, sed occultior, quæ nimius sui ipsius amor dicitur, qui adeò altas, subtilesq. in cordis nostri penetralibus, radices affixas habere solet, vt vix dignosci, nedum euelli possit, cum recti, & honesti specie, ut plurimum nobis imponat, & nisi eius insidiæ diligenter obseruentur, incautos opprimat, & captiuos ducat. Quod ergo ad consilia danda pertinet, facile illi erit eius laqueos deprehendere, si animaduertet, an aliter priuatim, aliter in Consistorio aliquando loquatur. Nam in familiaribus sermonibus, vbi de rebus publicis: de Principum petitionibus: de vectigalibus minuendis: de morũ reformatione: de luxu Præsulum moderando agitur, si se ipsum non solum pium, ac iustum, sed etiam maxime strenuum, atque in commune bonum ardentem sentiet: quando verò occasio postulabit, vt de ijsdem rebus in Consistorio palam tractetur, cognoscet se potius frigere, nec se, eundem amplius, qui antea sibi videbatur, plane esse, nec pristinam illam animi magnitudinem, ac loquendi fiduciam retinere: hoc certe non obscurum erit argumentum; se proprij amoris retibus implicitum, & imperfectorum hominum more, aliquid humani pati, & quia in hoc regno mundi alijs antecellere cupit, quærere idcirco, ne alijs displiceat, a quibus gratiam, auctoritatem, & commoda expectat: Duo enim, vt memoriæ proditũ est, Tortores sunt humanæ vitæ, amor, & timor, ille studio obtinendi, hic metu amittendi. Vnde quo ampliora quis appetit, eò timidior nè spe excidat, redditur: Si vero nihil sperat, nihil metuit, sublato hoc amoris immodici nexu, omnis illico trepidatio conquiescit, & securitas summa æquabilem illius & mentem, & linguam perpetuò reddit, & comitatur. B C D

QVAPROPTER agnita huius morbi radice, vnde tam præclaræ virtuti os obstruitur, & tamquam laqueis constricta ne se proferat, oppressa detinetur, ille, qui eam his vinculis exoluere, atque in libertatem vindicare optabit, facile id cõsequi poterit, si, quemadmodum aiunt medici, contraria contrarijs esse curanda, sic ille antequàm loquendi dies veniat, operam dederit, ut toti huic dæmonis familiæ, quæ in eius penetralia inuadere tentauit, nuncium remittat, ac illius

A loco, modestiæ, continentiæ, disciplinæ, ac iustitiæ comitatum, in pectoris sui arcana introducat, quibus sociatus, alium se ostendere incipiet; quem omnes mirentur. Ad quod placet Ethnici hominis verba, quamuis ad alium finem prolata, afferre, vt hinc quoque Consiliarius agnoscat, quantum verę virtutis opinio, animis fructum parere soleat. Inquit igitur: *Si hominem uideris interritum periculis, intactum cupiditatibus, inter aduersa fęlicem: in medijs tempestatibus placidum, ex superiore loco homines videntem, ex æquo Deos; non subibit te veneratio eius? non dices: ista res maior est, altiorq. quàm vt credi similis huic, in quo est, corpusculo possit? Vis istuc*
B *diuina descendit, animum excellentem, moderatum, omnia tamquã minora transeuntem, quidquid timemus, optamusq. ridentem, cœlestis potentia agitat: non potest res tanta, sine adminiculo numinis stare. Itaq; maiore sui parte illic est, unde descendit. Quemadmodũ radij solis contingunt quidem terram, sed ibi sunt, vnde mittuntur; Sic animus magnus & sacer, & in hoc demissus, ut propius diuina nossemus, conuersatur quidem nobiscũ, sed hæret origini suæ. Illinc pendet, illuc spectat, ac nititur, nostris tamquam melior interest.* [a]

[a] Seneca epistola 41.

VNDE concludamus, sicuti nihil est, quod magis homines in alicuius admirationem conuertat, quàm solida veræ probitatis, atque
C innocentiæ significatio; sic nihil ęque fiduciam dicendi munire, atque ad loquendum vires addere solet, quàm eadem virtutis, atque integritatis cõscientia, quorum vtrumque S. Ioannes Baptista exemplo suo declarauit, (quod etsi aliàs attigerimus, cò tamen libentius hoc loco memorandum duximus, quod hoc ipso die, dum hęc scriberemus, sacra decollationis eiusdẽ sancti memoria celebraretur [b]) quem Herodes quamuis alienigena, & corruptis moribus Princeps, quia tamen eum virum iustum, & sanctum sciebat, non solum libere loquentem libenter audiebat, & audito eo multa faciebat, sed etiam metuebat. [c] Vicissim vero sanctus Dei zelo accensus, ac uitæ inte-
D gritate accinctus, nihil uerebatur verba salutis, licet corpori suo noxia tamquam flammam ignis aduersus illius vitia euomere, vnde celebrem apud homines laudem, & immortalem apud Deum gloriam est adeptus. Quare merito S. Nazianzenus hanc Consiliario virtutem, quæ libertas loquendi vocatur, ut illi summopere necessarium adscripsit.

[b] Die 29. Augusti 1592.

[c] Marc. 6.

QVINTVM MEMBRVM. A

De alijs pertinentibus ad Consistorialia Consilia.

QVAE superius dicta sunt, cum fere omnia ad Consiliarij munus pro dignitate instituendum, B atque ad præparandam illius mentem pertineāt, vt hisce argumentis, atque animaduersionibus tamqnam athleta, ad palæstram strenue, fortiterque possit se accingere; superest nunc, ut ad finem ipsius operis accedentes, cætera huic functioni exercendæ necessaria, ex Christianæ prudentiæ regulis, vsuq; rerum frequenti, ac veterum Patrum disciplina potissimum desumpta, in unumq. collecta, oculis Cardinalis subijciamus, ut quæ sibi in dandis summo Pontifici consilijs, diligenter obseruanda erunt, compendio hic C comprehensa, uno ei conspectu liceat intueri, hincq. totam hanc consultandi actionem, eò præclarius, ac salubrius possit obire.

QVOD igitur in rebus magnis gerendis, & præcipue Ecclesiasticis in primis propositum esse cuique debet, vt de eo quod illi aggrediendum est, alte, magnificeq. sentiat, idq. tamquam gloriosum, Deoq. acceptū opus, mente concipiat; hoc potissimum in Cardinalis Consiliarij animo, cum in Consistorium ad danda consilia accedit, constanter constituendum erit.

ET vt aptius, atque alacrius ad hanc Consiliarij muneris dignitatem, & necessariam in Ecclesia Dei functionem intelligendam, & contemplandam excitetur, partes illius erunt, in eam secum cogita D tionem sæpe descendere, quid sibi velit hæc tam præclara Cōsistorialis actio, cur tanto honore, ac celebritate a maioribus nostris semper fuerit obseruata, & quem præcipue vsum vniuersæ Ecclesiæ Dei soleat afferre. Ex hac enim meditatione, cum oculos in cælum attollere incipiet, atque vniuersam hanc mundi machinam Dei opificio conditam intuens, per hæc visibilia, ad ea, quæ inuisibilia sunt mente conabitur ascendere; facile ei erit diuino illustrant lumine agnoscere, pulcherrimam hanc rerum Ecclesiasticarum administrationem, quæ tam miro ordine, sapientia, atque æquabilitate a sum-

mo

A mo Pontifice vna cum eius Consiliarijs, atque administris Cardinalibus exercetur, eximia æterni Spiritus prouidentia, ad quandam cælestis Hierarchiæ similitudine, institutam fuisse.

Et quamuis ea, quæ supra nos sunt, & quæ ad diuinam gubernationem pertinent, nequeant ab hominibus humana aliqua ratione satis explicari, aut comprendi, iuxta illud Iob: *Num quid nosti ordinē cœli, & pones rationē eius in terra?*[a] Vnde de cælestibus rebus potius negādo quid non sint, quàm affirmando quid sint, certius a nobis tractari potest, vt ait S. Dionysius.[b] & nulla similitudo, aut descriptio, nisi admodum dissimiliter, atque obscure potest his accommodari; attamen, quia diuinæ placuit benignitati nobis per sanctos suos nota quædā facere sub ijs tamen imaginis, & figuris, quas corporeus noster sensus capere potest, vt per hęc simulacra, adumbratasq. formas ad diuina aliquo modo contēplanda, intellectus noster carnis vinculis constrictus, attolli, & excitari possit;[c] propterea cælestis illa Angelorū Hierarchia varijs nobis signis, ac modis per Prophetas, & Apostolos fuit designata, cum legamus apud Isaiam *Vidi Dominum sedentem super solium excelsum, & eleuatum, & plena erat domus a maiestate eius.*[d] Et S. Paulus ait. *Christum constitutum ad dexteram Patris in cælestibus supra omnem Principatum, & Potestatem, & Virtutem, & dominationem.*[e] Et in Apocalypsi: *Sedes posita erat in cælo, & supra sedem sedens, & in circuitu sedis, sedilia viginti quattuor.*[f] atque alia huiusmodi multa, ex quibus viri sancti gloriosam illam, admirabilemq. cælestium spiritum Hierarchiam varijs ordinibus, officijs, ac potestatibus distinctam, nobis monumentis suis declaratum reliquerunt.[g]

AD cuius similitudinem alteram Hierarchiam, quæ Ecclesiastica dicitur, nobis pariter expresserunt, quæ ad cælestis similitudinem varijs ipsa quoque ordinibus, gradibus, officijs, ac potestatibus continetur.[h] Quæ quidem tametsi visibilis est, quia tamen latissime patet in tota vniuersali Ecclesia, nec certo vllo loco vndequaque comprehendi videtur, ideo visum aliquando fuit viris sanctis, atque alijs eruditis, non incommode hanc Hierarchiæ imaginem, pro varijs Ecclesiasticorum ordinum functionibus, quæ alijs atque alijs in locis, sacro, solemniq. ritu exercentur, posse designari. Nam sanctus Ignatius eam constare innuit Episcopis, Presbyteris, & ministris ordinatim simul iunctis:[i] Alij in Oecumenica Synodo, vbi sunt Legati Papæ, Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, & Presbyteri repræsentari dicunt: Alij in solemni etiam processionis celebritate, ad quam Ecclesiastici ordines omnes conueniunt: Alij

in alijs

a Iob. 38.

b S. Dionys. li. de cælesti Hierarch. c. 2. S. Tho. & Caiet. in 2. par. q. 12.

c Dion. d. c. 2. & 3.

d Isaia 6.

e Ephes. 1. & Coloss. 1.

f Apoc. 4. & 7.

g S. Dion. c. 2. S Greg homil. 34 S Bernar. lib. de consid. ad Eugenium. S. Tho. in 1. q. 108. art 8.

h Dion. lib de Ecclesiast. Hierarch S. Antonin in 3. par. tit. 22. c. 1. & seq. Cass. Catalog. glor. mund. in par. 4.

i S. Ignat epistola ad Philadelph. & da Smyrnen.

in alijs rite dispositis ministrorum Ecclesiasticorum socicatibus, A
seu etiam peregrinationibus,eandem referri tradunt. Et has quidem similitudines non omnino exacte, ac perfecte congruere consitentur, sed speciem saltem aliquam nobis effingere, ac describere, quaveram Hierarchiam comprehendamus, subdentes, inter has nullam esse, quæ præstantius, ac proximius illam nobis repræsentet, quã Romana Ecclesia, cuius caput est Summus Pontifex, & præsertim in Consistorio, de quo agimus, vbi ille tamquam summus Sacerdos, & Hierarcha præsidet, adiunctis sibi Cardinalibus triplicis ordinis videlicet Episcopis, Presbyteris, & Diaconis, qui primarios Ecclesiasticos ordines referunt.[a] In quem locum, cum vna conueniant B
ad res pro vniuersalis Ecclesiæ administratione deliberandas, actiones etiam Hierarchicas ibidem exercent, quibus Christiani orbis status purgetur, illuminetur, & perficiatur,[b] quod alijs in locis adeo plene, ac frequenter præstari non solet.

VNDE quemadmodum Deus rerum omnium Conditor, & cuius nutu cuncta geruntur, cum cælum, & terram impleat,[c] omniaq. virtute sua contineat, ac dicatur vbique esse per essentiam, præsentiam, & potentiam:[d] traditur tamen in diuinis scripturis proprium habere domicilium suum in cælo: tum quod ea sit nobilissima mundi pars, atque amplitudine alijs præstet locis:[e] tum quod ibi singu- C
lari præsentia sui ipsius manifeste se, ac sua consilia Beatis, qui ipso fruuntur communicet; & propterea Hierarchiam quoque cælestem ibidem eum constituere Doctores dicere solent:[f] sic videtur Summus Pontifex, cuius auctoritas in omnes Christiani orbis regiones diffunditur, quippe, qui vicem Dei gerat in terris,[g] in Consistorio tamen ipso, quod proprium eius tribunal, ac sedes est, & in quo nõ modo præsentia singulari adest, sed etiam intima pectoris sui consilia manifestat, & quo Cardinales omnes tamquam eius membra, ac filij primi gradus, ac Principes aliorum omnium Ecclesiasticorũ conueniunt, & de negotijs ad optimum totius Ecclesiæ statũ agũt, D
dicitur quodammodo (si ita loqui licet) imaginem quandam Hierarchiæ illius cælestis ibi referre.[h]

ET quamuis hoc Consistorium dupliciter haberi soleat: alterũ publice quod omnibus patet: alterum secreto, quo Cardinales tantũ conueniunt, prout omnibus perspicuum est; Nos tamen quoniam tractatio nostra ad eas consultationes pertinet, quæ in priuato Cõsistorio haberi solet; ideo de eo tantum in præsenti agentes, dicimus speciem hanc Hierarchiæ hinc non in congruenter apparere, tum ratione summi Pontificis, qui ei cum eximia sua præsidet auctoritate, tum

a Eug in IIII. in Bulla relata a Iacobac. in lib. 1. de Cõcil. num. 252. Bernard. Guido in Chron. in princ. Martin Polon. in Chronic. in ti. de Pont. Rom. pag. 21. Turrecrem. li. 2. de Ecclesia. cap. 113. Cassan. Catalog glor. par. 4. consid. 7. Viguer. in suis Instit. c. 3. § 2. vers. 7.
b Turrecrem. & Viguer. vbi sup. Manfred. tract de Cardinalib. S. R. E. cap 4.
c Hier. 23.
d S Tho. in 1. par q 8. art. 3.
e Catechism. Rom in explic. Domin. orat. vers Qui es in cælis.
f Dion. Areopag. in loco cit.
g c quanto de transl. Episc.
h Eugenius in d. Bulla.

A tum ratione Cardinalium, qui alias Ecclasiasticas persona, vt modo diximus, repræsentāt, & Hierarchicas actiones ibidem exercent. Quod tamen nō subtiliter, & strictim iuxta Doctorum scholasticorum quæstiones, ac propias sacramenti ordinis functiones accipi mus, sed moralis potius ratione, ac latiore quadam disciplina, pro ut alij etiam Doctores hasce Hierarchicas actiones ad ea, quæ moribus hominum expiandis, exornandis, ac perficiendis congruunt, accommodare solent,[a] ita vt proposito nostro inseruiant.

I.

QVOD VERO AD PAPAM PERTINET, notissimū
B est, illum vniuersalis Ecclesiæ caput esse, ac Christi Domini Vicariū in terris omnino haberi,[b] ita vt idē tribunal, vt aiunt Doctores, cū eo faciat,[c] cum & de necessitate salutis sit, fideles omnes Romano Pontifici subesse,[d] qui vtrumque gladium gerit, atque omnes iudicat, & a nemine iudicatur,[e] cum alijs huiusmodi multis, quæ apud orthodoxos omnes adeo certa sunt, & indubitata, totque, librorum monumentis vniuerso orbi consignata, vt minime necesse sit quidquā amplius hac de re adiungere.[f]

DE SVMMO PONTIFICE, QVI CONSISTORIO PRAESIDET.

ET si quis forte falso arbitraretur, nihil congruere cum statu Hierarchico, ea, quæ fieri solent in Consistorio: Primo, quia cum
C Hierarchicæ actiones in Ecclesia Dei tendere debeant ad purgandū, illuminandum, & perficiendum homines in rebes spiritualibus, ita vt ad beatam vitam perducantur; videmus in Consistorio agi frequenter de temporalibus bonis: de vectigalibus: de bello: de ærario: de magistratibus: de subsidijs, alijsq. huiusmodi rebus, quæ potius repugnant perfectioni, ac magis ad homines sæculo affixos, & adhuc carne implicitos pertinere videntur. Secundo, quia exterior ille apparatus, quo consistorium ipsum circumornatum est, & magnus ille comitatus, procerumq. obsequium, quo Papa stipatus ingredi Consistorium solet, videtur Apostolicæ paupertati, & Chri-
D stianæ perfectioni admodum aduersari, nec referre illam rerum temporalium abdicationem, atque simplicitatem, quæ ab Hierarchico loco, & summo Hierarcha ad incitandos alios ad virtutem, esset expectanda; Respondetur, cum diximus Hierarchiam Ecclesiasticam ad cælestis imaginem in consistorio potissimum repræsentari, nos de ea imagine loqui Doctorum more, quam terrestria cum cælestibus collata, adumbrare possunt: Siquidem cum cælestem illam sciamus varijs Angelorum Choris, atque Hierarchicis actionibus effulgere, videmus hanc quoque triplici Cardinalium ordine, varijsq. actionibus ad fidei propagationem, ac religionis incremen-

tum

a Iacob Faber. in 1. c de Hierarch. Eccles. & c 1. de diu. nom Viguer. in suis Instit. c. 3. §. 2. vers 7. Manfred. vbi sup d c 4.

b Clem 1. de iureiuran. & Clem pastoralis. de re iud.

c c. 2. & 3. vbi Host. de trans. Episc.

d Extrauagāti vnā sanctam, de maiorit & obed.

e c. nemo c. aliorum. c. cuncta per mundum 9. q 3.

f Constat ex varijs Auctoribus relatis in tom. tract. 13. par. 1. & 2.

tum exornari, quibus mentis tenebræ expurgantur, intellectus diuinarum rerum cognitione illuminatur, & voluntas gratiarum donis, ac virtutibus perficitur. Et ideo ad primum, quod obijciebatur, dicitur tantum abesse, vt hæc summo illius perfectionis statui quidquam derogent, vt immo, cum hæc ad rectam Christianæ Rei publicæ administrationem, ad fidelium animas lucrandas, ad mores conformandos, tranquillitatem tuendam, iustitiamq. exercendã dirigantur, dicatur Papa his ipsis actibus illa, quæ Hierarchiæ sunt, præcipue exercere, cum vniuersa hæc temporalia ad finem spiritualẽ ordinentur; [a] Vnde quo ardentiore, feruentioreq. zelo ab eo hæc in consistorio proponuntur, & obeuntur, eo maiorem illius tum charitatem, tum sapientiam testantur, supremiq. Hierarchiæ potestatem clarius manifestant. A

a Aug. de Ancon q. 1. art. 8. ad 2. & 4. Turrecr li. 2. de Eccl. c. 113. & seq. B

AD SECVNDVM dicimus, ea, que ad exteriorem illius apparatum, & cultum pertinent, quando cum animi moderatione, ac prudenti circumspectione, prout a S. Gregorio, [b] atque ab alijs factum fuisse legimus adhibentur, maiorem illius, non solum apud Cardinales, sed etiam apud alios fideles omnes existimationem, dignitatemq. tueri: [c] hincq. antiquissimis vsque temporibus receptum legimus, vt Christiani ex quibuscumque Orbis regionibus ad eum venerationis causa confluant, capita eidem submittant, ad eius aspectum, & præsentiam procumbant: sacras non solum manus, sed etiam pedes exosculentur, [d] & cum illum humeris in sublime deferri conspiciunt, fausta illi, & felicia quæque deprecentur. Quod sanctorum Patrum auctoritates quàm plurimæ testantur. [e] C

b Io. Diac. li. 2. de vita S. Greg. c. 1.

c Aug. de Ancon. q. 101. artic. 1. & seq.

d Glos. & Io. de Plat l. 1. C. de domesticis lib. 12. Cassan. Catal. 4 par. 7. considerat.

e Relati apud Ioseph. Steph. in trac. de adorat ped. Rom. Pontif.

CVM igitur ex his, quę dicta sunt, constet satis, sacri Consistorij locum tum ad Hierarchiam repræsentandam, tum ad actiones Hierarchicas exercendas potissimum conuenire, opportunum videretur aliquid de ratione, ordineq. harum actionum q̃uo obeũdæ sint, vt finem propositum consequantur, differere. Nam cum per Hieremiam Prophetam Dominus dixerit: *Ecce constitui te hodie super gentes, & super regna, vt euellas, & destruas, & disperdas, & dissipes, & ædifices, & plantes:* [f] videtur hoc non absurde, cũ hisce Hierarchicis actionibus, quatenus ad homines referuntut, congruere, quandoquidem prius purgandi sunt a vitij, & erroribus; inde doctrina, religione, & sapientia instruendi, & illustrandi: demũ sanctionibus, decretis, ac bonorum operum exemplis in omni virtutum genere, perficiendi, & confirmandi. [g] Verum partim agnoscimus nõ esse tenuitatis nostræ, quæ humi repit, cęlorũ sublimia scãdere partim videmus minime nobis hoc tẽpore id esse necessarium, D

Hiere. 1.

g Dom. Episc. Brixiẽ. de Reform ad Papã Pium II.

quando

A quando diuina prouidentia nuper Ecclesiæ suæ sanctę gubernacula CLEMENTI VIII. SANCTISS. DOMINO NOSTRO regenda tradidit, qui tam egregium pudẽtiæ, probitatis, ac iustitiæ specimen in omni ætate, & varijs, quibus perfunctus est, muneribus eididit, vt dubitandum minime sit, quin idem ad supremam nunc, & cœlo proximam dignitatẽ euectus, maiora multo, & præclariora sit præstiturus: quam nobis spem, certis, atque indubitatis argumentis confirmant tot, tantiq. labores, ac solicitudines, quibus hoc Pontificatus initio, pro disciplina Ecclesiastica restituenda, iustitiaq. administranda, quotidie eum exerceri, ac pene confici videmus. Roge-
B mus igitur Deum, vt illum incolumem, ac cælesti suo spiritu illustratum ad Christianæ Reipublicæ incrementum, ac fidelium omnium exemplum, diutissime tueatur.

II.

De triplici Cardinaliũ, qui Papæ in consistorio adsistunt, ordine, atque officio.

CONSISTORIVM, de quo agimus, post summum Pontificem, qui caput Hierarchiæ est, constat triplici (vt diximus) Cardinalium ordine: aut enim sunt Episcopi, aut Presbyteri, aut Diaconi, quibus gradibus cum præcipuæ clericorum omnium functiones in Ecclesia Dei contineantur, & Cardinales propter excellentem dignitatem, omnium ordinum veluti primarij Duces, & Antesignani
C habeãtur, merito hunc Cardinalium conuentum ad Ecclesiasticam: Hierarchiam pertinere superius fuit declaratum. Porro de eorum origine, atque instituto, cum præclara multa a Doctoribus, varie tamen recenseantur; nos qui hæc aliàs fusius persecuti sumus, [a] hic tãtum breuiter subijcimus, eos vsque a temporibus Moysis tamquam fratres Leuitici generis adumbratos fuisse, [b] prout Innocentij III. testimonio declaratum extat: [c] Alij autem eos in locum Apostolorum, qui Christo Domino nostro adsistebant, successisse tradunt, quæ magnorum virorum est sententia, [d] & magna probabilitate nititur: certum enim est, Christum Dominum Redemptorem no-
D strum, cum in terris versaretur, sibi duodecim Apostolos, & septuaginta duos Discipulos adsciuisse, qui sibi adsisterent, quibus arcana multa communicaret, & Prophetarum vaticinia explicaret, quorumq. opera varijs in rebus, ac locis vteretur, cum ille tamen nullius aut consilio, aut auxilio, seu ministerio indigeret: Verum id abeo factum dicitur, [e] vt normam quandam Petro, atque illius successoribus relinqueret, Ecclesiam vniuersalem hac ipsa, vel alia simili ratione pro temporum vicissitudine, administrandi: indeq. Cardinales, Episcopi, alijq. Prælati profecti fuerunt, varijs nominibus, ac titulis pro varietate eorum muneris distincti, cum in Ecclesia diuisiones

a In q.3.ar.5. & in q.6.
b Deut. 21.
c c. per venerabilẽ, qui filij sint legit.
d S. Antonin. in sum 3. par. tit.21. Turrecrem. lib. 1. de Ecclesia c.80. & seq Aug. de Ancon q.101. artic.1. & seq. Viguer. in suis Instit cap.17. §.1. versic.11. & complures Doct. in tract. de Car to.13. par.2 & Iacobac. lib. 1. de Cõcil. nu.118. & seq. & nu. 244. & seq.
e P. Alphons. Ciacon. in lib. de Pontif.

a 1. Cor. 12. uisiones esse gratiarum, administrationum, & operationum idem A
Dominus constituerit. [a] Alij autem tametsi recentiorem illorum originem esse contendant, quàm vt ad Apostolorum tempora referatur, [b] ijdem tamen non negant eorum institutionem priscis vsque temporibus multo ante Nicolai II. Pontificis tempora, qui annis ab hinc circiter quingentis, & triginta floruit, extitisse. [c] Nec desunt multi, qui eorum memoriam in antiquis Concilijs, atque apud vetustissimos auctores habitam fuisse demonstrant. [d] Verum quoniam ex his multa antea a nobis sunt tractata, & nuper quamplura ab eruditissimo viro, hoc argumento collecta fuisse comperimus, [e] immo extat Bulla Eugenij IIII., qua hæc ommia amplissime declarantur; [f] ideo satis erit, quod ad præsentem rem nostrã pertinet, indicasse, sacrum Consistorium dici locum, qui pro rerum opportunitate deligitur, in quem solent Cardinales vna cum summo Pontifice, iuxta eorum gradus ordinem, ad consultanda grauiora Ecclesiæ negotia conuenire. [g] B

Tunc autem speciem quandam, ac similitudinem Ecclesiasticæ Hierarchiæ nobis referre Cardinales dicuntur, cum ibidem, tamquam adsistentes, seu consiliarij, atque adiutores summi Pontificis, assideant: partim renunciantes, quonam pacto illius mandatis satisfecerint: partim consilia suggerentes: partim etiam in ministerium, vt ab eo mittantur, se comparantes, ac varia alia munera pro tempore subeuntes, seq. paratos ad omnia tum priuata, tum publica totius Ecclesiæ munia illi exhibentes. Hinc fit, vt in statu perfectionis ac quisitæ, non acquirendæ censeantur, [h] cum fratres, & filij Papæ, atque eiusdem adiutores ad gubernandam Ecclesiam vniuersalem appellentur, vsque ad sanguinis effusionem, quod extrinsecus purpureo galero, qui summæ charitatis eorum statui perpetuo annexæ, index est, profitentur, de qua Saluator dixit: *Maiorem charitatem nemo habet vt animam ponat pro amicis suis.* [i] Qua ex re multa sequuntur, quæ vt saltem perstringamus, hoc ipsum, in quo modo versamur, Hierarchiæ argumentum, omnino videtur exigere, nõ quia hæc nostris Cardinalibus vt memorentur, necessaria esse existimemus. Potissimum vero illud est, eos, qui in statu perfectionis, atq; ad alios perficiendos vocati sunt, debere in primis propriæ perfectioni studere, vt eò facilius ad eandem virtutis laudem alios perducant. Sicuti enim cælum superius motu suo inferiores omnes cælos rapit, ad eundemq. illos cursum ducit, quo & ipse mouetur: sic a Cardinalium cœtu, qui primarium inter alios omnes Ecclesiasticos ordines locum obtinet, dubium non est, cęteros quoque instrui, C D

& di-

b Sot. in 4 distin. 24. q. 2. artic. 4.
c c. in nomine. distin. 23.
d Volaterran. lib. 21. & 22. Anthropolog. Remund. Ruff. in lib pro Pot. max pag 500. et seq. Volfang. Laz de Republica Roman. lib 2. pag. 137.
e Bellarmin. tom. 2. controuers. tit de clericis cap. 16. de Card.
f Extat apud Iacobac. in libro 1. de cõcil. nu. 252.
g Lib. 1. cærimon sec 9. c. 1. & c. 3.
h Aug. de Ancon. q. 102. artic. 1. Turrecr. in sum. de Eccles. lib. 1 c. 80
i Matt. 10.

A & disciplinæ virtutumq. incrementa suscipere. Hinc videmus complures summos Pontifices de Ecclesiæ vtilitate, fideliumq. moribus solicitos, in hoc maxime inuigilasse, vt Cardinales, quos templi Dei bases, & clarissima Ecclesiæ lumina, & filios spirituales appellarunt,[a] moribus, atque exemplo cæteris præiucerent, & tamquam luminaria super candelabro posita, alios illustrarent.[b]

S i enim Cardinales Hierarchicum hunc ordinem complectuntur, quis non uidet multo maiorem ab his rerum cælestium cognitionem, atque præstantissimarum virtutum actiones, quàm a cæteris, requiri?[c] Adnotatum fuisse legimus, cum Dominus, ad Apostolos loquens, dixisset: *Quem dicunt homines esse filium hominis?* subiũxisse deinde: *Vos autẽ quem me esse dicitis?*[d] quod scilicet plus a discipulis exigebat, quàm a populo: nam *cui multum datum est, multũ quæritur ab eo: & cui cõmendauerunt multum, plus petent ab eo*:[e] sic ad Cardinales, cum sint aliorum clericorum capita, recte eadem verba pertinere videntur, *Vos quem me esse dicitis?* vt. s. memores sint, maiora, atque illustriora ab ipsis, qui summum gradũ in Ecclesia Dei gerunt, virtutum documenta, quàm ab alijs, esse præstanda. Qua de re preclare multa ab eruditissimo, ac eisdẽ, de quib. olim scripsit, virtutibus ornatissimo Collegij nostri præcipuo Consiliario tradita fuerunt, quæ veri Cardinalis formam, & quibus perfectionum gradibus Ecclesia Dei eum fulgere oporteat, exprimunt.[f]

B

C

V ERVM, ne perfectionis huiusmodi adeptio, quæ tantopere Cardinalitio gradui, atque officio coniuncta esse debet, aliquem fortasse terreat, quasi humanam transgrediens imbecillitatem, non desunt quam plurimorum exempla aliàs etiam a nobis significata, qui suscepto huic muneri, Deo largiente, egregie responderunt, ita vt nec nouum, nec mirum, nec rarum sit, hanc functionem debita cum laude, virtutisq. officio exerceri.[g] Et quando etiam difficilia multa, atque ardua in hoc salebroso humanæ vitæ curriculo se obijcerent, iam moniti sumus diuina voce, quod *regnum cælorum vim patitur, & uiolenti rapiunt illud.*[h] Quòd si ad omnes hæc uox pertinet, qui commune tãtum vitæ institutum profitentur, quid de ijs asserendũ, qui ad huius amplissimæ dignitatis munia, prompte, fideliterq. exequenda, proprio etiam, ac solemni iuramento se obstrinxerunt?

D

S E D & illud addimus, non esse hæc, quæ a perfecto Cardinaliũ statu requiruntur, adeo grauia, atque onerosa, quin mens prouida, suæq. vocationis memor, diuina suffragante gratia, illa possit sustinere. Nam cum quædam hominum sint, quædam Prælatorum impedimenta, quæ ab officij semita solent eos auertere, de prioribus

illis

a c. felicis de pœn. in 6. Pius V. in Bull. 93.
b In Conc. Lateran sub Leone X sess. 9. in Bulla reform. Curiæ.
c Arg c. Homo Christianus. 40 dist. et c. cum quidã. cum glo de iureiuran.
d Matth. 16.
e Luc. 12. Sic in simili S. Hieronym. li. 3. in S. Matth c. 16. Granat. to. 4 con. cion. in die Apost. Petri, & Pauli conc. 1.
f Aug Valer. Cardin Vero. in lib. Cardinalis.
g Diximus supra in conclus. in memb. 3. & fac. t epist P. Damiani, cui titulus, Cardinalibus episcopis Sedis Apostolicæ Et alia. & epist Dilectiss Apostolicæ Sedis electo Hildebran.
h Matt. 11.

illis nunc non agimus, quæ omnibus æque cauenda præcipiuntur, A qualia sunt non mentiri: non fallere: non vlcisci: non mœchari: non furari: non vinolentum esse, & alia huiusmodi satis nota, quæ ab ijs etiam, qui in statu perfectionis acquirendæ versantur, fugienda maxime sunt.

Verum de posterioribus loquimur, quæ adeo huic perfectiori statui infesta, atque angustiæ, & periculi plena videntur, vt ab ijs Cardinalem se incolumen tueri, Angelicum prope esse aliqui falso arbitrentur. Nam cum Prælatorum functionem in eo potissimum versari iudicent, ut alios exemplo suo doceant terrena mundi despicere, humilitatem sectari, paupertatem amplecti, argentum, & B aurum non possidere, immo despicere: abnegare semetipsos, & propter nomen Christi odio esse propinquis, amicis, & alijs; reputant hæc Cardinalitio statui, quo his nostris temporibus vtitur Ecclesia, adeo prorsus aduersari, vt hæc, quæ abiecta censentur, simul cum præclarissimo Cardinalium statu coniungi, & vna cum eo exerceri, humanæ facultatis non esse videatur.

At nos, qui videmus hoc argumentum ab illo hominum errore descendere, qui existimarunt, vel rerum inæqualitatem, & distinctionem a Deo non esse, [a] vel Christianæ vitæ institutum fraternam quandam omnibus in rebus æquabilitatem, amplitudinis de- C pressionem, ac bonorum potius communionem postulare, non possumus non longe aliter de Cardinalium statu catholice sentire, quippe, qui sciamus graduum uarietatem, officiorum diuersitatem, multiplices in populo ordines adeo in Christiana Republica probari, vt hæc potius ad sanctæ Ecclesiæ tum necessitatem, tum pulchritudinem, ac perfectionem pertineant, [b] dummodo vnum sit corpus omnium, vnus spiritus, vnaq. spes vocationis. [c] Sic Regina Sabba videns sapientiam Salomonis, & habitacula seruorum, & ordines ministrantium, & vestes eorum, non habebat vltra spiritum; [d] Et Apostolus ait, quòd in magna domo non solum sunt vasa aurea, D & argentea, sed & lignea, & fictilia, [e] & quòd in uno corpore multa membra habemus, omnia tamen membra non eundem actum habent, sed quædam sunt nobiliora, quædam ignobiliora; [f] Nam si totum corpus oculus, vbi auditus? sic in Ecclesia Dei, vt idem ait, quosdam dedit Apostolos: quosdam Prophetas: alios Euangelistas: alios autem Pastores, & Doctores. [g]

a S.Tho.in 1. q.47. artic. 1. & 2.
b S.Tho.2.2. q.183.artic.2. S. Antonin. in prolog. 3. par.
c Ephes.4.
d 3.Reg 10.
e 2. Tim.2.
f Rom. 12.
g Ephes.4.

Qvare cum videamus hanc Cardinalium dignitatem, quę debet summum Pontificem in eius administratione adiuuare, excelsum in Ecclesia Dei locum esse consecutam, non abhorret ab eius

perfe-

A perfectione, ijs illam fulgere extrinsecus ornamentis, quibus populus ad eorum virtutes imitandas magis excitetur,& prauorum superbia,atque audacia,facilius,& potentius reprimatur,cum scriptum sit in Psalmo: *Nimis honorati sunt amici tui Deus, nimis confortatus est Principatus eorum.* [a] Et ideo scribit etiam S. Augustinus, quod decet eos, qui alijs præsunt gloriosos in conspectu populi apparere, ne si nimiæ deiectionis seruaretur humilitas, regendi frangeretur auctoritas: [b] hincq. consentiunt Doctores,congruum esse, Cardinales, qui Papæ lateri adsistunt, in magno apud omnes honore haberi, multaq. illis priuilegia concedi. [c] Ipsi tamen memores sint ve-
B ræ perfectionis, & iustæ auctoritatis fundamentum, interiori charitate niti debere, quæ sua non quærit, sed omnia in Dei gloriam refert, cum, vt ait Psalmista, *Omnis gloria filię Regis ab intus.* [d] Et præterea talis etiam in his exterioribus modestia, temperantia, sobrietasq. ab omnibus retineatur, quæ ædificet, non quæ fastus, aut vanitatis vllam pariat suspicionem, memores quòd sicuti olim dicebat Senator ille, nihil velle in domo suo splendidum apparere præter seipsum: [e] sic decere maxime, vt in Cardinalis domo id, quod pręcipue fulgere debet, atque enitere, sit illius virtus, innocentia, affabilitas, liberalitas, sanctitas, ac perpetua laborandi, otiumq. fu-
C giendi cupiditas, idq. decus ad omnes æque pertinere, tametsi ex nobiliori, seu insigniori stemmate quis genus ducat: nam vt scripsit S. Hieronymus, [f] sicut Episcopi,siue Romæ,siue Eugubij,siue Constantinopoli,siue Rhegij, siue Tanis, eiusdem dignitatis, & sacerdotij habentur: sic certum est, eos, qui in eundem Cardinalium ordinem,ac Collegium adsciti sunt,eisdem se Ecclesiasticis legibus, institutis, moribus,ac muneribus addixisse.

QVAECVMQVE igitur supra tãquam contraria obijciebãtur docent Doctores ad animi præparationem comparandam, siue ad
D nimiam solicitudinem fugiendam. vel etiam ad opportunitatem obseruandam pertinere,[g] cum nec ea, quæ consilij Euangelici sunt ad perfectionem essentialiter, vt aiunt,spectent, nec omnia sint quocumque tempore ab omnibus implenda, [h] sed ita totum vitæ statum præceptis diuinis componendum, vt a charitatis cursu nihil vmquam deflectat,vsquequo ad æternam gloriam perducatur. [i]

QVONIAM autem ea est humanæ conditionis fragilitas,vt plerumque ij, qui in amplissimo dignitatis gradu sunt, atque ingenij acumine pręstant, gloriæ stimulis plusquam satis est, incitari soleant, ipsaq. dominandi libido in illorum mentes frequentissime irrepat, oportet Cardinales eorum meminisse, quæ olim Christus

a Psal. 138.

b S. Aug. in reg 3.c 40.facit l .obseruandum,de officio præsid. Aug.de Ancon.q. 101. art.4.

c Gondisal. de dignit. Vicecã. Sarnẽ. in reg de impetr. benef.q 6 .nu. 6. & in comp. vtr sign. num. 36. Manfr. tract.de Cardin.c.5. & seq. Mandos in reg.32. de impetr benefi. q.1.col.2.

d Psal. 44.

e Cic. in Parad. 5.

f Epist. 85.c. legimus. 93.distinct.

g S. Aug. li. 1. de serm. Dom. in mõte c. 36. S. Thom. 2.2. q 40.artic. 1. ad 2.

h Aug. de Ancon. q. 101. artic.7. in resp.

i S. Tho. 2.2. q.184.artic.3.

Dominus discipulis dixit, cum exultare eos videret, quòd spiritibus imperarent: *Gaudete*, ait, *non quia spiritus subijciuntur uobis, sed quia nomina vestra scripta sunt in cœlo.*[a] A

a Luc. 10.

Itaque nihil est, quod Cardinalis hoc solo dignitatis gradu, aut splendido denominationis titulo glorietur, aut alijs dignior existimari velit, quòd cæteris emineat, alijq. eidem caput inclinent, sed quia maiorem hac dignitate, Deo seruienti, beneq. de Christiana Republica merendi facultatem nanciscatur: Nam, vt ille dixit, *Frena aurea non faciunt meliorem equum*,[b] & quod aliàs memorauimus, Cardinalis dignitas nō laudem, sed laudis affert occasionem. Ideo nisi gradus amplitudo, cum summa vitæ probitate, ac sanctimonia coniungatur, verendum est, ne id possit contingere in die nouissimo, quod est apud Danielem: *Appensus es in statera, & inuentus es minus habens.*[c] B

b Seneca.

c Dan. 5.

III.

De obseruandis a Cardinali quando indicitur Consistoriū.

Ex his, quæ superius dicta sunt, quamuis satis intelligi possit, quoties Consistorium nomine Summi Pontificis indicitur, eo ipso significari Cardinales ad res magnas, & graues, publicamq. utilitatem respicientes, tractandas accersiri; id tamen inde etiam colligere licet, quòd non pauci tantum, aut solum pars aliqua Cardinalium eò conuocatur, sed omnes eorum ordines simul iubentur adesse: nullum enim magnum negotium, præclarumve opus sine multorum interuentu, atque auxilio effici posse videmus. Quod si mercatorum, magistrorum nauis, agricularum, & Imperatorum etiam exempla demonstrant, eos sine multiplici ministrorum, atque operariorum copia, qui in rebus illis valde sint exercitati, nihil insigne consequi posse; multo id magis in sanctæ Ecclesiæ administratione, quæ omnium maxima est, & difficillima, erit existimandum, permultos scilicet excelso ingenio Consiliarios, rerumq. cognitione excultos cum Principe conuenire debere, qui tum præsentia acutissime cognoscere, tum futura etiam, probabili valeant coniectura prospicere. Ex quo sequitur, quoties hæc Consistorialis actio celebranda est, magna animi præparatione, diligenti præmeditatione, collectisq. mentis viribus, ac diuini in primis præsidij fiducia, ad eam accedendum esse. Vbi igitur certa dies sacri Consistorij habendi denunciatur, sicuti solet miles classico ad prælium accitus, armis instructus, præsidijsq. omnibus accinctus in locum certaminis descendere; sic Consiliarius Consistorio indicto, se quā diligentissime tamquam ad virtutis stadium præmunire curabit, & quid proponendum, quid consultandum, qua poterit solertia, inuestiga- C D

A uestigabit, matureq. vniuersa præmeditabitur. In primis autem, quod Cæsarem Augustum sanxisse legimus, [a] vt priusquam Sena- *a Sueton in* tores eius considerent, supplicarent ad eius Dei aram, in cuius tem- *August. c.35.* plo Senatus haberetur, & morem fuisse Principibus Senatum ingredientibus, statim ab ingressu sacra facere. [b] Et Herodianus loquens de Antonino Cæsare ait, ingressus Senatum vbi rem diuinam fecit [c]; *b App.an. lib.2.* multo magis congruũ videbitur, religionis Christianæ Cardines, & *c Lib.4.* vniuersalis Ecclesiæ Principes, quando instare incipiet consilij tempus, præter generale auxilium alias a Deo petitum, tunc magis enixe ad Regis Regnũ opem confugere, ac si sacerdos sit, sacrificij munus B persoluere, magniq. consilij Angelum inuocare, vt audiat cum Propheta quid loquatur in eo Dominus, [d] rogans eundem, vt det voci *d Psal. 84.* suæ vocem virtutis, [e] memoria tenens, sanctum Iosue, [f] licet Deo *e Psal 67.* acceptum, in petitione tamen Gabaonitarum lapsum fuisse, quo- *f Iosue 9.* niam Dominum antea non interrogasset; & quod Tobias dixit filio suo: *Omni tempore benedic Deũ, & pete ab eo, vt vias tuas dirigat, & in omni tempore consilia tua in ipso permaneant.* [g]

SED & præterea, quantum res & tempus patietur, eadem cum *g Tob.4.* aliquot fide probatis, sapientibusq. viris secreto communicare Cardinalis non negliget, & quid etiam in eo genere per Vrbem circum C feratur, subodorari non erit inutile. Quod si nihil certi explorare, ac ne conijcere quidem licebit, tum idem intimo erga Christianam Rempublicam zelo accensus, se omnipotenti Deo cum fiducio committet, qui opportune illi suggeret quæcumque pro bono Ecclesiæ loquenda erunt, illud sibi omnino in animo proponens, nihil, de industria saltem, quod publicam vtilitatem non respiciat, & Diuinis non sit præceptis, seu monitis consentaneum, velle respondere.

IIII.

D VBI vero die constituto in Senatum ingrediendum erit, Cardi- *Quando in consistorium conuenitur.* nalis, si sit Sacerdos, antea (vt diximus) rem sacrã facere, si Diaconus sacramento Eucharistiæ se præmunire, aut saltem audita Missa se sancte colligere, atque Spiritus sancti paracliti orationem adhibere curabit: tum ad Apostolicum Palatiũ deductus, deposito breuiore illo, quo per Vrbem vtitur, vestimento, quod Mantellettum vocatur, pariter priuatos omnes affectus, & veterem sibi hominem expoliandum esse sciet: Amictum deinde induens insigniorem, quæ Cappa lata, seu Pontificalis appellatur, cum tota ipsius humeris coram Pontifice incumbat, ac publicam auctoritatem præ se ferat, tum memor erit plurimum sibi oneris ex futura ea actione accedere, ac

publicam voluntatem, publicam scientiam, publicamq. omnino personam inducre profitebitur. Post hæc, locum ingressus, memor erit, Thebanos Senatū ita pingere consueuisse, vt grauissimos quosdam homines, & aspectu venerabiles formarent, qui in hemicyclis sedentes, ante altaria eorum, quos vocabant Deos, essent, nullasq. omnino manus haberent, atque in eorum medio etiam ipse Princeps oculis captus, sederet, vt indicarent nimirum, vniuersum Senatorum consessum ab omni prorsus amore, odio, commodo, affectuq. priuato quàm longissime abesse debere. [a] A

a Alciat. in Emblem.

Atque hæc quidem veteres, quæ ad iustitiæ, atque integritatis decus videbantur pertinere. Verum multo sanctiore, ac religiosiore animi proposito Consiliarium nostrum sacra vndique mysteria referentem, Consistorium introire oportet. Nam in primis in venerabilem illum, augustumq. thronū, in quo SANCTISS. CHRISTI VICARIVS, totius Catholicæ Ecclesiæ caput, & summus Princeps plenus maiestate considere solet, aspectum suam diriget, ac fixis oculis, tamquam in thronum, quem vidit Daniel, in quo sedebat senex ille antiquus dierum, aut potius veluti in tremendum illud Dei tribunal intuebitur, ad quod cum vniuersi sistendi sint, & singulorum facta recensenda, secum cogitare debebit, an adueniente nouissimo illo die, ipse tacuisse dum consilium ab eo exquireret pontifex, aut quid aliud suasisse mallet. Postremo antequam Papa in Aulam descendat, aut causas ex more ad Cardinalium Collegium referre incipiat, conueniet maxime, eum a senioribus, seu alijs sui ordinis vsu peritis seorsum sciscitari, quid illi præsenserint eo die cōsultandum, quæ eorum sit sententia aut quid alijs dicendum sint suasuri, hæcq. deinde secum diligenter expendere, atque pro temporis spatio ad dicendum, & recta, ac recte consulendum dato, se accurate præparare oportebit. B C

b Dan. 7.

V.

Cū summus Pontifex causas consultādas proponit.

INDE cum Papa in sacrum solium suum ascenderit, antequam palam coram Senatu sermonem habere, & res consultandas proponere incipiat, veterem a maioribus acceptam consuetudinem esse scimus, vt prius singulos Cardinales gradatim, & seorsum audiat, qui aut commissa sibi antea a Papa negotia, vel in Congregationibus acta referunt, aut cum Religionum, & Prouinciarum, seu Collegiorum sint protectores, ea renunciant, quæ ad eorum munus pertinent, siue alijs de rebus priuatis agunt pro rerum, temporum, personarumve necessitate, quæ quidem dum geruntur, grauitatis erit, Cardinalem non huc, aut illuc digredi, nec facile loco suo vbi sedet, D

A det, nisi vrgente non leui causa dimoueri. Ipsa vero priuata singulorum cum Papa congressio, vtilitatem magnam ad multiplicia negotia expedienda solet afferre, modo ne nimium protrahatur, & tẽpus plublici negotijs consultandis destinatum, priuatis occupetur. Nam cum hæc Consistorialis actio ad res præcipue cum toto Senatu tractandas fuerit instituta, videmus maiores nostros adeo huius moris retinendi studiosos fuisse, vt si quando accideret, eo ipso tempore, quo indictum fuit Consistorium, nullas esse Ecclesias, quæ proponantur, nec legationes quæ expediantur, nec Bullas grauiores promulgandas, nec arduas actiones, aut alia se offerre Consistorialia
B negotia, quæ communem Senatorum omnium exigant congressum, solitos fuisse Pontifices, (ne Consistorium quasi inane, & frustra coactum videretur) dare tunc negotium Secretario, ut litteras aliquas a Legatis, seu Nuncijs acceptas, aut a Regibus, vel Principibus missas, palam recitare, ex quibus occasionem cum Cardinalibus tractandi accipiebant. Solebant item aliquando de negotijs publicis: de reformatione: de Turcarum incursionibus: de annona: de muniendis præsidijs: de statu Ecclesiastico exonerando: aut de alijs rebus huiusmodi verba facere, ne dies sine Consistoriali aliqua tractatione præterijsse videretur.

C Vt igitur ad rem redeamus, quando summus Pontifex causas aliquas consultandas, prout moris est, proponere exordietur, mirum nemini esse debebit, si nullam peculiarem orationem ad impetrandam Spiritus sancti gratiam, quemadmodum in alijs Cardinalium, & Prælatorum Congregationibus religiose seruari solet, in Consistorio palam præmitti audiet. Nam cum Consistorium mane haberi soleat, ipseq. Summus Pontifex, & idem Cardinales aut paulo ante fecerint sacrum, aut ei interfuerint, verisimile est eos tum gerenda negotia, tum se ipsos feruenti corde Deo commendasse, indeque vnanimi collectos spiritu, Deo duce, ab oratione ad Consisto-
D rium se transtulisse. Accedit, quòd propter augustissimam Sanctissimi Christi Domini Vicarij præsentiam, cui Spiritus sancti gratia adsistere censetur, veteri ritu obseruatum videmus, vt non eadem ceremoniarum ratio semper in loco vbi ille adest, ac in reliquis seruari soleat, non vt debitæ deuotionis officio aliquid subtrahi intelligatur, sed ad sanctioris, & secretioris mysterij significationem.

Addimvs deinde, relatum esse in veterum monumentis, vbi idem Summus Pontifex sermonem habere inciperet, in magna eius laude positum fuisse, si ipse pro summa sua sapientia, & benignitate, sic orationis suæ cursum dirigeret, vt Senatoribus omnibus ad li-

bere, vt decet, respondendum animum adderet, ostendendo prorsus nihil sua interesse quomodocumque ab eis suffragia ferrentur, dummodo communi bono, atque Ecclesiæ vtilitati prospiceretur. quod aliàs latius sumus prosequuti. [a] A

a In quæst.44. Consiliarivs vero attentissimis auribus omnia debebit excipere, ne eius responsio quidquam aberret, memor, Lycurgum olim constituisse, ne aliquid pictum in loco ad consilia cõstituto appareret, ne Senatorum cogitatio distraheretur, sed tota in rebus deliberandis defigeretur. Posthæc dignum erit optimi Cardinalis pietate, & officio, secum cogitare, nihil a Papa nisi sancta voluntate, ac iuuandi studio propositum fuisse, remq. omnem semper in meliorem partem interpretari, non solum quod scriptum sit; *Cor Regis in manu Dei est,* [b] sed præcipue quòd illi, qui sanctissimus Christi Vicarius est, Spiritum sanctum ad ædificationem fidelium adsistere nõ dubitandum sit. & propterea decebit maxime, vt Pontificis sententiam magnifaciat, nec facile ei sine graui causa, & probabili ratione aduersetur: præsertim quia, cum Principes, tamquam in specula positi, multa perspiciant, quæ oculos inferiorum effugiunt, altioraq. eorum sint consilia, quam vt ab alijs introspici queant, prudentis Cardinalis erit, diligenter animaduertere, ne ad contradicendum inconsulto rapiatur, dum tamen veritatem, & syncere loquendi officium, re poscente, numquam deserat; Immo, cum hoc morbo soleat humana conditio nimis laborare, vt ad Principum studia inclinare omnes cupiant; cautio erit, numquã huius suspicionis Cardinalem obliuisci, sed exemplo veterum Prophetarum, ac sanctorum Patrum, qui præsentibus Regibus Deum etiam tamquam præsentem intuebantur, ac veritatem cum fiducia denunciabant: sic, cum publica causa postulauerit, expulsis perturbationum tenebris, qua decet modestia, & reuerentia sententiam suam liberę explicare, vt possit dicere cum Propheta: *Et loquebar de testimonijs tuis in conspectu Regum, & non confundebar.* [c]

b Prouer.21.

c Psal.118.

B C D

VI.

Cum sententias in consistorio exquirere incipit.

Rebvs a Papa propositis, cum exquiri Senatorum consilia, eademq. ordine pronunciari incipient, a senioribus vsque ad nouissimos, prout moris est; munus erit Consiliarij, qui partes suas digne præstare cupiet, diligenter obseruare, quid quisque loco suo dicat, quibusve argumentis illud corroboret, non solum vt singulorum quam debet rationem se habere ostendat, sed etiam quia sæpe ex aliorum responsionibus, concepta antea mutatur sententia. Inde quæ ab alijs dicuntur non oblique debebit interpretari, sed in du-

A bio omnia in meliorem partem: non orationis longitudinem, aut obscuritatem: non linguæ lapsum, aut memoriæ tarditatem in quoquam accusare: non gestu vllo signum præbere, se illa ægreferre, aut ijs audiendis fastidio affici: iuniores etiam, & nouissimos æque ac alios attente auscultare, ex rationibus aliàs a nobis prolatis.[a] *a In quæst. 20*
Consentaneum quoque erit de omnibus consilia sua proferentibus honorifice sentire, nec facile minoris quemquam, eo quòd breuius, aut longius, aut secus quam alii, responderit, æstimare, Apostoli præceptum sequens, vt *qui manducat, non manducantem non spernat, & qui non manducat, manducantem non iudicet.*[b] *b Rom. 14.* Denique cum to
B ta hæc Consistorialis actio, coram Principe, & Senatoribus, sit maiestatis plena, prudentiæ erit, Cardinalem summopere anniti, vt dictis, & factis, pari grauitate respondeat, ac priuata colloquia, & quidquid oscitanter factum videri possit, prorsus euitetur.

V I I.

Cũ locus obuenit Cardinali ad consilium suum proferendũ.

NVNC illud sequitur, quod in tota hac actione præcipuũ Consiliario esse debet, nempe vt is loco suo, consilium quod ab eo petitur, apte, fideliterq; pronunciet. Ad quod præstandum aliàs diximus, ad diuinam in primis gratiam confugiendum esse, sine cuius auxilio irritus prorsus omnis eius conatus redderetur. Vnde Isaias
C dicebat: *Veh filij desertores, vt faceretis consilium, & nõ ex me, & ordiremini telam, & non per spiritũ meum, sperãtes auxilium in fortitudine Pharaonis, quæ erit vobis in confusionẽ.*[c] *c Isa. 30.* Quapropter, etsi, quo tẽpore indictum fuit Consistoriũ, debuit Consiliarius diligẽter ad omnia, quæ facienda erunt, se cõparasse, præcipuam in Deo spem collocãdo exemplo Dauidis, qui, cũ Gigante cõgressurus, muniebat se armis, scuto, sed dicere solitum aiunt: *Non in arcu meo speraui, & gladius meus saluabit me;*[d] *d Psal. 43.* Attamen nunc rursus videns iam instare horã, qua virtutis specimen in hoc theatro amplissimo sit editurus, debebit intimo corde diuinæ se benignitati committere, quæ ponat
D custodiam ori suo, & ostium circumstantiæ labijs suis.

ET, quoniam hostis bonarum mentium dæmon, hoc ipso dicendi articulo, quo se Consiliarius ad soluendam linguam accingit, solet multiplici cum vexatione implicare; an scilicet plene omnia, quæ sibi occurrunt, loquatur; an breuiter tantum perstringat; an in aliud tempus differat; an ad maiorem Collegij partem se referat; an Principis sapientiæ id dijudicandum relinquat; an sui ipsius conscientiam seniorum iudicio exoneret; atque alijs huiusmodi ambiguitatibus eum suspensum reddere conatur: Nos, cum hanc animi agitationem frequenter a metu quodam prodire videremus, quem

veteres pessimum consultorē vocabant; ideo sæpe monuimus hunc A
esse modis omnibus excutiendum, cum certum sit sine loquendi fiducia, nihil a Consiliario preclarum perfici posse. Quoniam tamen agnoscimus, frequentem hunc esse scopulum, ad quem Consiliariorum nauigia alliduntur, cogimur sæpius hoc argumentum tanquam maxime necessarium, non eisdem tamen, sed alijs, atque alijs rationibus iterare: sicuti enim sanguis per venas in omne corpus diffunditur, & membra, quo ille non peruenit, tamquam emortua putrescunt; sic dicendi libertas nisi in Consiliarij sermones vbique influat, eisq. spiritum præbeat, non solum irriti, atque inutiles, immo noxij sæpe redduntur. B

QVAMOBREM, ad tollendam eam, quam diximus mentis trepidatiouem existimaremus Consiliariū, in cordis sui latebras introire hac, quid præcipue illud sit, cuius causa animi pedent diligenter scrutari debere. Nam si ex una parte satis ille quidem, quid sibi ratio dictet, quid bonum publicum requirat, & quid pro animi sui conscientia vere respondendum sit, intelligit: ex altera vero aduersarias amoris & odij acies, exurgere, & tamquam reflantes uentos sibi oris repagula obstruere sentit, ne intima depromat; facile animaduertit humanæ hæc esse miseriæ commenta, & fallaces, latentesq. dæmonis laqueos, ne illud dicatur, aut consulatur, quod sana C
mens exigit, & publici muneris susceptum onus postulat, obijciens illi damna multa quæ libere loquendi faciles incurret. Tum igitur prodita, ac detecta illius fraude, atque insidijs, non erit difficile ex illis, Deo iuuante, euadere, si Consiliarius memoria repetat, se eo in loco sedere, non priuata, sed publica agentem, non sua, sed quæ aliorum sunt quærentem, non quod sibi, sed quod multis, ut ait Apostolus, utile sit futurum, procurantem: & quod S. Ambrosius scripsit: *In Sacerdote nihil tam periculosum apud Deum, tam turpe apud homines, quàm quod sentiat non libere loqui.* [a]

[a] *S. Ambros. lib. 7 epist. 29. ad Theodos. Imperat.*

QVARE hac plenus cogitatione, omnia tamquam ex superiore D
loco respicere incipiet, ac fretus conscientia, & Deo placendi desiderio, & Reipublicæ tuendæ, ac propagandæ cupiditate, nihil non verax, & iustum, nihil assentationis causa, aut in alicuius gratiam, quod non deceat, nihil quod Sedis Apostolicæ, sacriq. Collegij dignitati non congruat, nihil denique quod a Senatoris ore, qui muneris recte præstiti Deo rationem se redditurum esse meminerit, nō debeat proficisci, sibi vmquam respondendum, aut affirmandum esse statuet; ac cauebit quidem, præeunte Dei timore, cum lapsus linguæ valde sit extimescendus, ne cum hac libertate quidquam ei,

quod

A quod non grauiter, prudenterq. dictum sit, excidat: immo tamquam funambulus in sublimi positus, attente omnia circumspiciet [a], atq. vniuersa, quæ sinceram loquendi libertatem contaminare possunt, a sapientibus etiam viris tradita, diligenter obseruare curabit [b].

a S. Nazian. in Apologet. de fuga.
b Volater. lib. philolog. 28. c. de loq libert.

Postea cum dicere incipiet, animaduertet, more maiorum receptum esse, ut gradu priores, sicut alios dicendo præeunt, sic tamquã maiore rerum vsu præditi, latius aliquid responsionibus suis complectantur, causas excutiant, ac posterioribus ad dicendum viã præparent: iuniores, & qui præsertim ab eodem Pontifice ad Cardinalitiam dignitatem sunt assumpti, paucioribus agant: hoc tamen B non ita perpetuum esse, quin seniori secus interdum ex causa facere liceat, & iunior, vbi euidens ratio postulauerit, etiam alijs tacentibus, plura loqui debeat.

Diximus alia sup. in q. 38.

Qvando igitur ad respondendum aggredietur, id primum secum cogitare debebit, an res proposita digne probanda, aut improbanda videatur: Nam si probanda tunc, quia interdum etiã summi Pontificis sapientiam, ac vigilantiam decet commendare, sufficiet, id aliquibus ex antiquioribus Cardinalibus, citra tamen omnem adulationis suspicionẽ, nomine omnium fieri: res vero ipsa, quantũ illius status patietur, eo modo, quo aliàs diximus, [c] erit cõfirmanda. Quòd C si improbanda, tunc meminisse oportebit, quòd sicuti non nisi summa cum reuerentia, & modestia ergo Principem est loquendum: sic quando grauitas causæ postulabit, curandum erit, vt consilium suum parem referat dicendi fiduciam, synceræq. mentis constantiã, modo placide dissentiẽdo, modo dubitando, si vere dubitet: interdũ etiam obsecrando, & se in sinum parentis filiali charitate, ac reuerentia proijciendo. In summa partes illus erunt in dicenda sententia, tum se fidelem Consiliarium Principis, tum verum sui ipsius iudicẽ profiteri, ostendendo scilicet non obscure, si negotij illius diffinitio ad se proprie tamquam ad iudicem, aut Principem pertineret, ita sine D dubitatione se facturum fuisse, sed postquam tamquam Consiliarius ibi sedet, hoc se consilium qualecumque sit, ex animi tamen conscientia præbere; hæcq. omnia publico Ecclesiæ bono sibi ante oculos semper proposito, adeo pure, syncere, & candide proferat, ut omissis digressionibus, & cæteris, quæ ad rem, de qua agitur, non pertinent, nihil captiose, nihil inuolute, nihil in vtramque partem artificiose, sed uniuersa ordinatim, perspicue, claraq. & graui voce, quæ ab omnibus audiatur, pronuncientur, ita ut seipsum non solum pium, ac iustum, sed etiam maxime prudentem & strenuum, atque boni communis amantem ostendat.

c In q. 37.

Qvod

Qvod si eorum, qui ante dixerunt, sententia placebit, licitum erit, eandem breuibus, atque honorificis verbis subsequi, nisi quid amplius fuerit addendum: quòd si efficax ratio ad dissentiendum impulerit, id nihilominus placidissimo orationis genere, & quo maiore licebit honoris indicio sic erit agendum, vt si quis consilium eius non sequatur, probet affectum. Ipse vero ex Innocentij Papæ decreto metiatur, quid liceat secundum iustitiam, quid deceat secundum honestatem, quid expediat secundũ vtilitatem, [a] ita tamen, vt quando cum ratione affectus quodam modo pugnare videtur, tunc non pietatis gustum, sed rationis ductum præcipue sequatur: quod olim sapientes multos, ac inter cæteros virum religiosissimũ, ac prudentissimum in alijs rebus obseruasse legimus. [b] Illud præterea curare debebit, ut in pari causa ad misericordiam magis, quàm ad seueritatem, ad pacem, quàm ad bellum, ad dandum, quàm ad accipiendum, oratio eius deflectat, minime a vultu Principis, quod ille dixit, sed a ueritatis, iustitiæ, & Dei lege, consilia sua assumens, nec nimio iuuandi studio, seu plusquam decet, se officiosum in rebus tuendis ostendens, ita vt aduersus dignitatis suæ decorum, ac Lateranensis Concilij decretum committat; [c] sed ea perpetuo dicendi dexteritate vtatur, ut cum loquitur, se subditum, non Prælatum: discipulnm, non magistrum: Consiliarium, non censorem ostendat: numquam tamen iustitiæ, veritatis, ac fidei officium deserens, sed certa pro certis, dubia pro dubijs, ignota pro ignotis denunciare non erubescens, id semper quod maiorem Dei gloriam, & Ecclesiæ catholicæ incrementum præseferre videtur, tamquam Apostolicus vir, cæteris rebus anteponat.

A B C

a c quanto, in princ de voto.

b P. Io Petrus Maffeius. in vita P Ignatij Institutor Ordinis Iesuit. c. 10. lib. 3.

c Sub Leone X sess. 9 tit. de Card.

VIII.

Post dictas sententias ab omnibus Cardinalibus quid obseruandum.

Latis suffragijs a singulis Cardinalibus, Consistorioq. absoluto, solent Cardinales aliqui vna congredi, ac tũ de causis propositis, tũ alijs de rebus, familiarẽ inter se sermonẽ habere. Propterea noluimus nos prætermittere, quod Plinius Senator se obseruare solitum fuisse tradit. Nã in epistola ad Aristonẽ inter multa, quæ recenset non aliena, quæ a Senatoribus quoque nostris legantur, hęc scribit: *Cum sis peritissimus, & priuati iuris, & publici, cuius pars Senatorium est, cupio potissimũ ex te audire, errauerim in Senatu proxime necne, non vt in præteritum (serum enim) verum vt in futurum, si quid simile inciderit, erudiar.* [d] Cuius exemplo existimaremus, eo magis Cardinales nostros, qui actiones suas Deo probatas esse cupiunt, & illos pręsertim, qui in causis publicis nõ adeo sunt exercitati, in eo operã suam ponere debere, vt fidos aliquos, ac selectos Cardinales D

d Plin lib. 8. epist. 14 ad Aristonẽ. in prin.

dinales

A dinales haberent, a quibus syncere si quid opus esset admonerentur. quod munus vere Christianum esse, ac laude dignum, non est dubitandum, cum ipsemet Saluator noster æterni Patris sapientia, licet nullius indigeret consilio, ad nostram tamen institutionem, vt sancti Patres adnotarunt, [a] ab Apostolis suis aliquando petierit: *Quem dicunt homines esse filium hominis?* Et deinde, *Vos autem quem me esse dicitis?* Hoc enim non curiositatem, quæ est aliorum facta ad se non attinentia scrutari, sed sapientiæ argumentum illius uiri præbet, qui studium suum in vita recte componenda, moribusq. suis indagandis impendit, ne a norma diuinæ legis deficiat, ac præcipue vt B vocationis suæ munus, sic vt oportet, implere valeat.

a Auct. oper. imperfect. in S. Matt hom. 78 S. Aug. tract. 102 in S. Ioã. & in Psal. 109 b Matt. 16.

QVAPROPTER, si Consiliarius hæc obseruare quæ diximus diligenter assuescet, non dubitamus, quin magnum ex eo modestiæ documentum sit daturus: sed & illud lucrifaciet, quod multo facilius se ab aliorum, qui dixerunt, sententijs, siue erratis quoquomodo arguendis abstinebit: considerans præsertim, quòd exemplo locorum, vbi olim vela prætendebantur Regia; [c] sic sacri Consistorij maiestas, quo summi Principis Consiliarij, ijdemq. lectissimi viri conueniunt, inuiolabile omnibus patrocinium præbere debet; ita vt nemo ad priuatas indignationes ea, quæ ibi acciderunt, transferat, C præsertim uero cum id etiam fraternum dignitatis vinculum, ac venerabilis Collegij huius societas iure suo postulare videatur.

c l. 2 C. vt nemo priuat. S. Amb. lib 5 epist. 33. Alciat. Parerg. lib. 5. c. 13.

I X.

DIMISSO CONSILIO, cum moris sit Cardinales a familiaribus, atque alijs multis officij causa domum reduci, interimq. de rebus in Consistorio gestis magno studio interrogari, meminisse eos oportet, quædam esse, quæ ex Lateranensi Concilio tamquam sanctiora ita summo Pontifice mandante, nullatenus alijs sunt promenda. Quod olim etiam in consilijs tum Græcorum, tum Romanorum caute admodum obseruatum esse legimus, ut scilicet quæ ibi D tractata essent, arcano silentio comprimerentur, nefasq. haberetur ea diuulgare. [d] Vnde & prouerbium illud fluxit, Areopagita taciturnior: & Romana Senatusconsulta tacita vocabantur, [e] eo quòd taciturnitas, consiliorum quasi thesaurus censeretur. Quod quidem & ad ea maxime pertinere solet, quæ damnum, scandalum, iniuriamve aliis irrogare possint: sunt enim hæc omnia propria eorum vi, ac natura pariter secreti sigillo obtegenda. Quędam vero sunt, quæ interdum sciri publice expedit, ut quæ morum reformationem, religionis amplificandæ studium, summi Pontificis vigilantiam testatam reddant, quæ prudenter narrata plurimum ædificare alios solent.

Dimisso consilio, quid reliquum sit.

d Val Max lib. 2. c 1. & 2. e Capitol. in vita Gordianorum. Alex. ab Alex. Dier. Genial. lib. 4. c. 11.

ſolent. Sunt & alia præclare dicta, aut facta ampliſſimorum Præſulum, quæ iure ſuo poſtularent, ut alijs aliquando innoteſcerent, ac debitum illorum virtuti teſtimonium redderetur. Verum quoniam hæc tum ratione ipſius Conuſtorij, quod ſilentium quoddam in rebus ibi tractatis requirit, tum etiam quoniam in eis denunciandis poteſt aliquando peccari, dum vel ita aliquorum merita extolluntur, vt reliquorum fama obſcurior relinquatur, vel adeo frigide laudantur, ut potius deprimi videantur, magnaq. in his ut decet enarrandis dexteritate, & prudentia opus ſit; propterea ſcimus ſapientibus multis illos probari magis, qui huiuſmodi ſermonum vela contrahunt, ac ſe in portum ſilentij recipiunt. Quam tamen nos vti perpetuam regulam minime omnibus præſcribendam eſſe, ſed ſermonis quidem breuitatem cum magna circumſpectione coniunctam, commendari poſſe cenſemus. A B

Post hæc, vbi Conſiliarius ſolutiore animo in cubiculo ſuo ſecum quæ geſta fuerint repetere, ac cogitatione expendere inchoabit, duo nobis inter cætera occurrunt, quæ illi in memoriam redigenda eſſe ducimus.

Primum eſt, vt ſi qua fortaſſe alicuius ponderis, temporis anguſtijs, aut negotiorum multitudine, ſiue etiam obliuione, aut quacumque alia de cauſa ſenſerit fuiſſe prætermiſſa, quæ ab eo explicari oportebat, nullatenus patiatur ea apud ſeipſum interire, ſed cum primum opportune ei licuerit, dum res adhuc ſit integra, illa etiam extra Conſiſtorium ſibi ſupplenda, ac in aures Principis reponenda eſſe ſciat. Nam eum aliàs concluſum a nobis fuerit, [a] teneri vnumquemque Cardinalem, etiam nō requiſitum, ex natura officij ſui, vbi res poſtulat, Papæ conſilia ſua vere, & fideliter ſubminiſtrare, quāto magis id ei incumbet, qui illud, cum oportuit, ac rogatus fuit, prout debuit, non prǽſtitit? Immo hac occaſione addimus, Conſiliarium, cum publicam perſonam gerat, non ſolum in Senatu, ſed etiā extra Senatum, ſi viderit Rempublicam indigere, ſententiam ſuam ſemper Principi aperire debere. nec enim verum eſt, quia Princeps eum non acceſſit, nec in conſilium tunc adhibet, illum ideo omni obligatione ſolutum eſſe: ſiquidē laboranti Reipublicæ manum nullam porrigere, nec excitare ſeipſum ad loquendum, ſuadendū, admonendumve Principē qua decet modeſtia, pietate, & reuerentia; propterea quod Conſiſtorium non indicatur, aut Princeps illū priuatim non conſulat, non eſt certe iuſta boni Conſiliarij excuſatio, cum ille non ſolū Papæ, ſed & ſanctæ Sedis, ſit Conſiliarius. Verum id quidē eſt, Cardinalem nonnullis caſibus extra Conſiſtoriū non ita obſtringi, prout C D

[a] In quæſt. 6.

cum

A cum in Consistorio eiusdem sententia exquiritur: & præterea multa consideranda se afferre extra Consistorium, quæ in Consistorio non oporteret, vt patet ex ijs, quæ alias sunt disputata. Vnde magni refert quales sint Cardinales mores, ingenium, atque apud summum Pontificem existimatio, & alia eius generis, quæ tanti sunt ponderis, vt aliquando in eodem negotio aliter obstringatur ea extra Consistorium ad principem deferre: alter vero ad id minime teneatur. Cōstat item aliquos esse, qui vexantur scrupulis, vnde omnia illis magna videntur: aliquos vero, qui nihil referre eadem putant, aut nullam existimant esse proficiendi spem, ideo facile ab omni sermone se abstinent.
B Propterea, cum certa in his regula præfiniri non possit, id tantum admonendum esse duximus, cauendum maxime, ne quis interdum recti specie decipiatur, & salubrem rei bene gerendæ occasionem inani suspicione aliquando prætermittat: accidit enim sæpe, vt nonnulli se nihil suffragaturos esse; sibi iniuste persuadeant, qui valde prodessent, si loquendi occasionem congrue captarent. Ideo prius intimos animi sui sensus Cardinalis perscrutetur, vt vere digno sciat quid illud sit, quod eum ab huiusmodi officio omnino retardare possit, ne forte hæc humana sit imbecillitas, quæ Principis gratiam in suum, suorumve vsum amittere metuens, nolit, se periculo Princi-
C pis aures perturbandi, illiusque beneuolentiam minuendi, exponere, quandoquidem cessante cupiditate, tuta sunt omnia; & vt dici solet, qui non sperant, non timet.

VNDE sicut scripsit Hostiensis grauissimus auctor, [a] quem ijsdem verbis sequitur Ioannes Andreas, loquens de Papa, qualis esse debeat erga Cardinales: *Quod parum, aut nihil decet, Papam facere sine consilio fratrum suorum,* [b] sic vicissim dicimus, decere, & Cardinales ipsos ita se gerere erga Papam, ne quidquam omnino, quod publice prodesse posit, omittant, aut vmquam ei abscondant.

ALTERVM, in quo Consiliarius operam ponere debet, illud
D est, vt non solum hæc meditari studeat, quæ Papæ sint deferenda, sed etiam ab alijs eadem inuestigare curet, vt si quid per Vrbem de rebus in Consistorio gestis, quod scire expediat, circumferatur, id quoque ipsi perspectum sit. Nam etsi uitium illud, quod curiositatis dicitur, Cardinali maxime est fugiendum, eò quòd inter cetera, quę inde sequuntur mala, in scrutandis aliorum factis inutiliter uersetur, [c] quo morbo laborasse Athenienses S. Lucas in actib. Apostolorum tradit dum ait: *Ad nihil aliud vacabant, nisi aut dicere, aut audire aliquid noui,* [d] Vnde & Plutarchus egregium libellum scripsit aduersus curiositatem, [e] quæ & a sanctis Patribus damnatur. [f]

a Host. c. antiqua, de priuileg col. 2.
b Ioan. And. d. c. antiqua.
c S Tho 2.2. q. 167. per totum S. Antonin. 2. par. tit. 3. c. 3.
d Luc. 17.
e Plutarch. de curios vitand.
f S Herony. ad Damas. de fil. prodig S. Aug. lib. 10. confes c. 35 S. Greg. homil. 39. in S. Luc. cap. 14.

ATTA-

Attamen, quando huiusmodi inuestigatio, debita mode- A
ratione adhibita, ad ea dirigeretur, quæ officij sui sunt, & vnde publica vtilitas possit adiuuari; tantum abest, vt tunc sit arguenda, vt potius commendationem mereatur, [a] ac in munere suo præstando vigilantium ostendat; præsertim cum Cardinales tamquam Sedis Apostolicæ Senatores permulta cognita habere expediat, quæ alijs non sunt necessaria; dum tamen ad hunc finem, vt publicis rebus consulatur, ac Sedi Apostolicæ seruiatur, ista omnia prudenter inuestigentur, & exerceantur.

a S. Tho. 2. 2. q. 167. art. 1. & 2.

X.

Postremo, vt, quæ supra diximus, eo tenacius Cardinalis B
menti inhæreant, ac reliquas vitæ suæ actiones ad summam quam sustinet gradus excellentiam eo certius valeat instituere, placuit pręclaris illis S. Bernardi verbi, tanquam sacro sigillo, vniuersa obsignare, ac simul scriptionem nostram ad Dei Omnipotentis, ac gloriosæ Virginis laudem terminare.

Quæ partes sint veri Cardinalis in tota eius vita ex S. Bernardo.

Sanctvs igitur Bernardvs ad Eugenium Papam de Cardinalium disciplina scribens, quos vocat suos collaterales, & coadiutores, inter cetera sic inquit: [b] *Præter Dominum timeant nihil, nihil sperent nisi a Deo. Qui aduentantium non manus attendant, sed necessitates. Qui stent viriliter pro afflictis, & iudicent in æquitate pro mãsuetis terræ. Qui sint cõpositi ad mores, probati ad sãctimoniã parati ad obedẽtiã, mansueti ad patiẽtiã, subiecti ad disciplinã, rigidi ad censuram, catholici ad fidem, fideles ad dispensationem, concordes ad pacem, conformes ad vnitatem. Qui sint in iudicio recti, in consilio prouidi, in iubẽdo discreti in disponẽdo industrij, inagẽdo strenui, in loquẽdo modesti, in aduersitate securi, in prosperitate deuoti, in zelo sobrij, in misericordia non remissi, in otio non otiosi in hospitio non dissoluti, in conuiuio nõ effusi, in cura rei familiaris non anxij, alienæ non cupidi, suæ non prodigi, vbiq; & in omnibos circũspecti. Qui legatione pro Christo fungi, quoties opus erit, nec iussi renuant, nec nõ iussi affectẽt. Qui quod verecũde excusant, obstinatius non recusent. Qui missi post aurũ non eant, sed Christũ sequantur, Qui quæstũ legationẽ non æstiment, nec requirant datũ, sed fructũ. Qui Regibus Ioãnẽ exhibeãt, Aegyptijs Moysen, fornicãtib. Phinees, Eliã idololatris. Eliseũ auaris, Petrũ mẽtiẽtib. Paulũ blasphemãtib. negotiantib. Christũ. Qui vulgus nõ spernãt, sed doceãt, diuites nõ palpẽt, sed terreant; pauperes nõ grauẽt, sed foueãt; minas Principũ nõ paueãt sed cõtẽnãt. Qui nõ cũ turba intrẽt, nec cũ ira exeant, qui Ecclesias nõ spolient, sed emẽdẽt. Qui marsupia nõ exhauriãt, sed corda reficiant,*

(C and D marked in the right margin.)

b S. Bernard. li. 4. de consid.

A *reficiant, & crimina corrigant, famæ prouideant suæ, nec inuideant alienæ. Qui orandi studiũ gerant, & vsum habeant, ac de omni re orationi plus fidant, quã suæ industriæ, vel labori. Quorũ ingressus pacificus, non molestus exitus sit. Quorũ sermo ædificatio, quorũ vitæ iustitia, quorum præsentia grata quorũ memoria in benedictione. Qui se amabiles præbeant, non verbo, sed opere: reuerendos exhibeant, sed actu non fastu. Qui humiles cũ humilibus, & cũ innocentibus innocentes, duros dure redarguant, malignantes coerceant, reddãt retributionẽ superbis. Qui nõ de dote viduæ, & patrimonio. Crucifixi, se, vel suos ditare festinent, gratis dantes, quod gratis acceperunt, gratis facientes iudiciũ, iniuriã patiẽtib. vindictã in nationib. increpatiões in populis.* Et paulo post: *Qui ad te redeãt fatigati quidẽ, sed nõ suffarcinati, simul et gloriãtes, nõ qđ curiosa seu pretiosa quæq; terrarũ attulerint, sed quod reliquerint pacẽ Regnis, legẽ Barbaris, quietẽ Monasterijs, Ecclesijs ordinẽ, Clericis disciplinã, Deo populũ acceptabilẽ, sectatorẽ bonorũ operũ.* Hactenus sanctus Bernardus.

B

HÆC HABVI, quæ de sacri Consistorij Consultationibus vtcumque differerem, atque alijs etiam, oblata opportunitate, communicanda curarem; non quidem tamquam argumentum aliquod ingenio meo nunc primum inuentum, aut propriæ industriæ viribus excogitatum; sed potius, vt rem magnam ex parte a multis iam diu cognitam, ac maiorum etiam probatam instituto proferrem. Nã cum vniuersa hæc longe, lateq. dispersa, ac permixte, confuseq. distracta perspicerem, operæ pretium visum est, si nouissimus ego, amplissimorum, & eruditissimorum virorum opera adiutus, eadem in vnũ colligere, atque ordine aliquo contexta, depromere conarer, vt eò clarius, si fieri posset, suo tempore, omnium oculis paterent. Quare nemo existimet, iniustam aliquam hoc nomine nos laudem affectare, quod primi harum sententiarum auctores agnosci velimus: immo enim, si quid hic verum, ac non incommode dictum inueniatur, illud non humano cuiusuis ingenio, sed Deo omnis veritatis auctori, vt scripsit S. Augustinus, omnino, vt par est, adscribendum putamus. Si vero mendum aliquod, aut erratum inciderit, id nostræ imbecillitati tribuendum censemus, cuius a cælesti misericordia veniam humiliter precamur. Ille igitur, qui fons perennis est omnis consilij, doctrinæ, sapientiæ, & veritatis, eadem gratiæ suæ dona, pro eximia sua benignitate, in nostrum omnium animis, quos ipse Sedis Apostolicæ Consiliarios delegit, purius, & abundantius ad Ecclesiæ suæ sanctæ robur, ac firmamentum defigere dignetur.

C

D

DEO HONOR, ET GLORIA.

Palcovia de Sacri Concilleri

V. 1794

De Sacri Consistorij Consultbus: Cardati 2.

colorchecker CLASSIC
calibrite
mm